image
not
available

Google

Dogm. 93/(1

Digitized by Google

Digitized by Google

SUMMA S. THOMÆ
HODIERNIS ACADEMIARUM MORIBUS ACCOMMODATA,
SIVE
CURSUS THEOLOGIÆ

Juxtà mentem &, in quantum licuit, juxtà ordinem & litteram D. THOMÆ in ſua Summa, inſertis pro re nata Digreſſionibus in Hiſtoriam Eccleſiaſticam.

Ad Uſum Scholarum Thomiſticarum.

PRIMA PARS
DE DEO UNO, TRINO ET ANGELIS.

A Quæſtione 1. ad 114.

Opus LUDOVICO DUCI AURELIANENSI *Primo Regii ſanguinis Principi, &c. nuncupatum.*

Operâ & ſtudio F. CAROLI RENATI BILLUART, Reviniensis, Ordinis FF. Prædicatorum, S. Theologiæ Doctoris, necnon Provinciæ Gallo-Belgicæ ejuſdem Ordinis iteratò Provincialis.

TOMUS I.
DE DEO ET EJUS ATTRIBUTIS.

A Q. 1. ad 18.

Prælectiones HONORATI TOURNELY præſertim de ſcientia & voluntate Dei, necnon de prædeſtinatione impugnantur.

CUM PRIVILEGIO SAC. CÆS. MAJESTATIS.

WIRCEBURGI,
IMPENSIS IOANNIS IACOBI STAHEL, BIBLIOPOLÆ A CELSISSIMO SPECIALITER PRIVILEGIATI. MDCCLVIII.

BIBLIOTHEK
Wbt 118 127
Digitized by Google

Digitized by Google

NOS FRANCISCUS Divinâ favente Clementiâ Electus Romanorum Imperator, Semper Auguſtus, ac Germaniæ & Hieroſolymarum Rex, Dux Lotharingiæ & Barri, Magnus Hetruriæ Dux, Princeps Carolopolis, Marchio Nomenei, Comes Falkenſteinei &c. &c. Agnoſcimus & Notum facimus tenore præſentium univerſis, quòd cùm Nobis Noſter, Sacrique Romani Imperii fidelis Dilectus *Ioannes Iacobus Stahel*, Bibliopola Wirceburgenſis humillime exponendum curarit, quem in modum *F. Caroli Renati Billuart Ord. Prædicatorum, Summam S. Thomæ*, ſive *Curſum Theologiæ univerſalis*, prævié obtentâ & productâ Cenſurâ & Approbatione Theologorum Typis publicis dare ſtatuerit, vereatur autem, ué alii in ſuum ingens Detrimentum idem opus quoquo modo, vel forma prelo mandare imitarive conentur, ac proinde Nobis demiſſiſſime ſupplicarit, ut Cæſareo Noſtro Privilegio impreſſorio ipſum, ſuos Hæredes ac Succeſſores contra quascumque ejusmodi quæſtui inhiantium Emulorum machinationes præmunire benigniſſime dignaremur, Nos ſubmiſſæ pariter ac æquæ ejus petitioni annuendum cenſuerimus, uti & vigore præſentium annuimus. Mandantes proindè omnibus & ſingulis Typographis, Bibliopolis, aliisve quibuscumque rem librariam aut litterariam negotiationem exercentibus: ſerioque ac diſtrictè inhibentes, ne quisquam eorum præfati Billuart Summam S. Thomæ, ſive Curſum Theologiæ univerſalis, quocumque characterc, modo, aut formâ ſive integrum, ſive aliquam ejus partem, eitra memorati Stahel ejusque Hæredum ac Succeſſorum expreſſam voluntatem & conſenſum in ſcriptis obtentum, intra annos decem ab hodiernâ die computandos recudere, aut alio recudendum dare, ſive alibi impreſſum intra Sacri Romani Imperii fines importare, publice privatimve vendere

aut

aut diſtrahere præſumat, quatenus omnibus Exemplaribus à dicto Stahel ejusque Hæredibus ac ſuccesſoribus, ſive authoritate propria, ſive Magiſtratus ope & auxilio, ubi ejusmodi Exemplaria reperta fuerint, quotiescumque huic mandato noſtro Cæſareo contravenerint, vindicandis, in quod ipſi ipſisque facultatem omnimodam authoritate Noſtrâ Imperiali concedimus, plane privari, atque inſuper mulctam ſex marcarum auri, pro ſemiſſe Fiſco Noſtro Imperiali, & pro altera ſemiſſe damnum paſſi vel paſſorum uſibus applicandam, incurrere noluerint, dummodo tamen tenor hujus Noſtri Privilegii Cæſarei in fronte Libri impreſſus reperiatur, & conſueta quinque Exemplaria Conſilio noſtro Imperiali Aulico exhibeantur. Mandamus porro univerſis Noſtris, & Sacri Romani Imperii ſubditis, cujuscumque ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, aut dignitatis fuerint, inprimis verò Magiſtratum gerentibus, & ſuo vel alieno nomine Juſtitiæ adminiſtrationem exercentibus, ne quemquam hoc Mandatum & Privilegium Noſtrum temere aut impunè transgredi patiantur, quin potius contraventores præſcripta pœna mulctent, aliisque idoneis remediis coerceant, quatenus & ipſi eandem mulctam evitare voluerint, harum Teſtimonio Litterarum manu Noſtra ſubſcriptarum, & Sigilli Noſtri Cæſarei appreſſione munitarum, quæ dabantur Viennæ die vigeſima ſeptima Aprilis anno Milleſimo ſeptingenteſimo quinquageſimo octavo, Regni Noſtri decimo tertio

FRANCISCUS

(L.S.)

Vt R. Comes Colloredo m. ppria.

Ad Mandatum Sac. Cæſ. Majeſtatis proprium

Matth. Wilhelmus Nob. D. de Haan m. ppria.

Digitized by Google

PRÆFATIO.

Altum mare conſcendimus, ſcopulis frequens, naufragiis celebre: Profundum Divinitatis abyſſum, immenſum ejus perfectionum Pelagus, inſcrutabile Trinitatis arcanum ingredimur; quis non expaveſcat? Quis non exclamet cum Apoſtolo & Eccleſia: *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus & inveſtigabiles viæ ejus!* Ad quæ verba alludens Aug. ſerm. 11. de verbis Apoſt. cap. 12. *Diſputare*, inquit, *vis mecum; imò mirare mecum & exclama mecum, ô altitudo divitiarum! Ambo expaveſcamus, ambo in pavore concordemus, ne in errore*

pereamus. Nemo quærat à me occultorum rationem. Ille dicit inſcrutabilia, & tu ſcrutari veniſti? Ille dicit inveſtigabiles, & tu inveſtigare veniſti? Si inſcrutabilia ſcrutari veniſti, crede, jam periſti. Tale eſt velle ſcrutari inſcrutabilia, quale eſt velle inviſibilia videre, & ineffabilia fari.

Ne tamen credas, Lector, Auguſtinum his verbis omnem tantorum myſteriorum ſpeculationem prohibere, de quibus ipſemet tàm altè diſſeruit; ſed curioſiorem dumtaxat illorum inveſtigationem quæ intrà Scripturarum & traditionis metas non ſiſtat, prohibet. Harum itaque diſputationum profundum ingreſſuri, conabimur ſecundùm Scripturæ monitum, non altè, ſed ad ſobrietatem ſapere: Duce noſtro Angelico Doctore, vela pandemus, ipſe pericula deteget, ſalebroſa complanabit & profundiora adorare præcipiet, ne nimii majeſtatis ſcrutatores opprimamur à gloria.

Frequens nobis erit in his materiis concertatio cum inclytæ Societatis Jeſu Theologis; ſed pro ea veneratione quâ illos proſequor, proque ſervandis Chriſtianæ Religionis legibus, ubique, in quantum in nobis erit, ſalvâ charitate & ſemotis verborum aculeis, dimicabimus; ita ut ſi quid contrarium inter diſputationum æſtus fortè nobis excidat, quod tamen ſummoperè

perè cavebo, pro non dicto habeatur. Neque enim puto illos offendi quòd dicam *Moliniſtas*, aut *Scholam Molinianam*, ſic uſus invaluit, nec plus injuriæ in his vocabulis haberi volo, quàm cùm noſtrates voco *Thomiſtas*, aut RR. PP. Minoritas, *Scotiſtas*.

Non etiam ipſos tangunt querelæ noſtræ adversùs D. Honoratum Tournely Doctorem Sorbonicum, virum aliundè pluribus titulis commendabilem: non enim querimur quòd iſte noviſſimus Scriptor, ſcholarum Societatis placita amplexatus fuerit, id cuique liberum eſt, ſed quòd ſe quaſi medium inter utramque Scholam ſimulans, provinciam quam ſibi aſſumit, expendendi æquâ lance utriuſque partis momenta, infideliſſimè & in graviſſimam Scholæ noſtræ injuriam proſecutus fuerit, paſſim principia noſtra ſolidiora aut tacens, aut diſſimulans, aut contemptui & ludibrio habens; oppoſita verò, quâ parte placent, propalans & laudans, quâ parte vitio laborant, occultans aut pigmentis obliniens, ut patebit ex dicendis. Quâ arte plus Scholæ noſtræ nocuit quàm tot inſignium virorum ex Societate lucubrationes quamvis doctiſſimæ; dùm enim creditur, ut ipſe aſſerit, nulli Scholæ addictus, ſed ſemoto partium ſtudio utriuſque momenta ſincerè expoſiturus; illi tanquam integro judici tutò fidem adhibent incauti, & ſecundùm ejus dicta quaſi veridica, ſenſus ſuos & affectus componunt.

Hunc

Digitized by Google

Hunc ergo Theologum pro tenuitate mea preſſis veſtigiis inſequor, non homini invidens aut ſuccenſens, ſed ejus dicta, aberrationes, diſſimulationes & tergiverſationes jure defenſionis & ſine diſpendio charitatis culpans & arguens: quod æquus Lector mihi vitio non vertet, cùm nulli unquam, etiam mortalium viliſſimo, denegatum fuerit aut denegetur jus defenſionis.

Digitized by Google

FACULTAS Rmi. P. GENERALIS.

Nos Frater THOMAS RIPOLL, S. Theologiæ Profeſſor, ac totius Ordinis Fratrum Prædicatorum humilis Magiſter Generalis, & ſervus.

Tenore præſentium, noſtrique authoritate Officii, poteſtatem facimus Reverendo admodùm Patri Fratri Carolo Renato Billuart, S. Theologiæ Magiſtro, ac Provinciæ noſtræ S. Roſæ Priore Provinciali, Typis mandandi Curſum Theologiæ, modò prius cenſorio judicio fuerit approbatus à duobus S. Theologiæ Profeſſoribus Ordinis noſtri ſervatiſque cæteris de jure ſervandis. In nomine Patris & Filii & Spiritûs ſancti. Amen. In quorum fidem his Officii noſtri Sigillo munitis ſubſcripſimus Romæ in Conventu noſtro S. Mariæ ſuprà Minervam die vigeſimâ quintâ Octobris 1743.

Locus (✠) Sigilli.

FRATER THOMAS RIPOLL, *Magiſter Ordinis.*

Regiſtr. pag. 240.

Frater Antonius Bremond,
S. Th. Magiſter, Provincialis Daciæ, Theologus Collegii Caſanatenſis & Pro-ſocius.

APPROBATIO THEOLOGORUM ORDINIS.

Nos infraſcripti Ordinis FF. Prædicatorum legimus Tractatus Theologicos in primam Partem Summæ S. Thomæ Aquinatis, *Operâ & ſtudio Reverendi Adm. ac Eximii Patris* Caroli Renati Billuart *Ordinis FF. Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Doctoris, nec non iteratò Provincialis:* In quibus verè Eximius Auctor nihil Catholicæ Fidei contrarium docet, quin illam ab Hæreticorum calumniis egregiè vindicat, in quibus etiam veridicam S. Thomæ Doctrinam dilucidè tradit, atque eam adversùs Scholæ Thomiſticæ Æmulos præ validè tuetur: Unâ manu ædificat, al-

terâ

terâ pugnat. Hos itaque Tractatus luce digniſſimos eſſe, & omnibus veris Doctoris Angelici Diſcipulis perutiles fore cenſemus. Datum Revinii 15. Auguſti 1747.

F. DEODATUS LABYE,
S. Theol. Baccalaureus ac Prof. necnon in Collegio S. Thomæ Aquin. Duaci Stud. Magiſter.

F. ANTONIUS FONTINELLE,
S. Theologiæ Profeſſor.

APPROBATIO CENSORIS ORDINARII.

Legi Tractatus Theologicos de Deo Uno, Trino & Angelis in Primam Partem S. Thomæ *à R. Patre* BILLUART *S. Theol. Doct. Ordinis FF. Prædicatorum* concinnè elaboratos, in quibus nihil Fidei & Moribus contrarium reperi, quin potiùs omnes materias Eruditus Auctor ſingulari methodo diſtribuit, Doctrinamque in Speculativis ſicut in Moralibus ſanam tradit ac menti & litteræ S. Thomæ conſonam forti argumento aſſerit; Hoc ergo Opus Prælo dignum cenſeo, & omnibus Theologis præcipuè Profeſſoribus perutile ac gratum fore exiſtimo. Datum Leodii 6. Decembris 1746.

A. MEDARD,
S. T. L. Canonicus Leodienſis, Seminarii Præſes & Profeſſor, ac ad Examen Librorum ſpecialiter deputatus, &c. &c.

PERMISSIO ORDINARII.

Impreſſionem permittimus. Leodii 6. Decembris 1746.

P. A. T. E. Comes DE ROUGRAVE,
Vicarius Generalis Leodienſis.

SUMMA

Digitized by Google

SUMMA S. THOMÆ

HODIERNIS ACADEMIARUM MORIBUS ACCOMMODATA.

DISSERTATIO PROOEMIALIS

De ſacra Doctrina ſeu Theologia.

D. Th. 1. p. Q. 1.

ARTICULUS I.

Quid & quotuplex ſit Theologia?

Nomen Theologiæ deſumptum eſt à duplici voce græca *Teos & Logos*, hoc eſt latinè, ſermo ſeu conſideratio de Deo. Undè quilibet ſermo ſeu conſideratio de Deo, ſivè ſolo lumine naturali, ſivè ſupernaturali nitatur, ſivè ſimplici aſſenſu, ſivè diſcurſu habeatur ſecundùm nominis etymologiam, poteſt dici Theologia. Secundùm verò nominis ſignificationem,

Digitized by Google

Theologia importat conſiderationem diſcurſivam, quæ ſi principiis ſolo lumine naturali notis nitatur, dicitur Theologia naturalis, ſeu Metaphyſica; ſi principiis lumine ſupernaturali fidei notis, dicitur Theologia ſupernaturalis de qua hîc agimus, & deſcribi poteſt: *Doctrina rerum divinarum ex principiis fidei immediatè revelatis concluſiones deducens.*

Dividi ſolet ex parte ſubjecti, ex parte objecti & ex parte modi. Ex parte ſubjecti dividitur in Theologiam beatorum & Theologiam viatorum. Prima innititur lumine ſupernaturali gloriæ & eſt duplex. Una quæ ab Auguſtino vocatur *cognitio matutina*, eſt ipſa viſio beatifica, quâ Beati clarè vident in Verbo omnia divina myſteria, eſt intuitiva, & diſcurſiva tantum eminenter ſeu virtualiter. Altera quæ vocatur ab Auguſtino *cognitio veſpertina*, eſt quâ Beati ex principiis lumine gloriæ cognitis, deducunt, vi luminis naturalis, concluſiones circà divina myſteria, eaſque cognoſcunt vel per ſpecies à Deo infuſas, vel proprio labore partas in via: eſt diſcurſiva formaliter, nec ſubſtantialiter differt à noſtra.

Ex parte objecti dividitur in ſpeculativam & practicam ſeu moralem; quidam addunt polemicam. Speculativa eſt quæ ſiſtit in ſola conſideratione rerum divinarum, ut Myſteriorum Trinitatis, Incarnationis, divinorum attributorum. Practica ſeu moralis eſt quæ tractat de rebus ad directionem morum pertinentibus, ut de actibus humanis, de peccatis & virtutibus, de legibus, de ſacramentis, &c. Polemica eſt quæ agit de rebus controverſis: coincidit cum ſpeculativa vel practica, ſecùndum quod materia controverſa eſt ſpeculabilis vel moralis.

Ex parte modi dividitur in poſitivam & ſcholaſticam. Poſitiva eſt quæ verſatur circà Scripturas, Traditiones, Concilia, Canones, SS. Pontificum Decreta, SS. Patrum Opera, antiquitatis facta hiſtorica & praxin; ea expendendo, pene-

trando

trando, vera à falſis diſcernendo, ſenſum legitimum explicando, myſteria fidei & veritates revelatas ex eis eruendo, & ex veritatibus revelatis alias deducendo: & hæc omnia ſtylo fuſiori, elegantiori & quaſi oratorio, atque Regulis Dialectices minùs accommodato. Dicitur poſitiva, tùm quia principia fidei ponit & ſupponit tanquam theſes & poſitiones, non probat, tùm quia Scripturæ, Traditiones, Concilia, Canones &c. ex quibus procedit, ſunt juris poſitivi.

Scholaſtica eadem omninò præſtat, ſed diverſâ methodo, nempè dicendi genere magis conciſo, ſubtiliori, & accuratiori, juxtà Regulas Dialectices, terminos exponendo, ſtatum quæſtionis aperiendo, definiendo, dividendo, ſyllogiſando, objecta ſolvendo, ſicque pariter poſſet dici poſitiva, cum & principia fidei ſupponat, non probet, & ex Scripturis, Traditionibus, Conciliis &c. pariter procedat; ſed dicta eſt ſcholaſtica, eò quòd ejus methodus uſurpetur in Scholis & Academiis.

Non differunt ergo inter ſe poſitiva & ſcholaſtica eſſentialiter & penès objectum, idem enim habent, ſed accidentaliter tantùm penès diverſam methodum, iique hallucinantur qui reponunt Theologiam poſitivam in notitia veritatum revelatarum contentarum in Scriptura, Traditionibus &c. ſcholaſticam in deductione diſcurſiva concluſionum ex veritatibus revelatis; ſic enim poſitiva non diſtingueretur à fide, nec eſſet Theologia, ut patet ex definitione Theologiæ. Verè ergo diſcurrit poſitiva & ex revelatis alias veritates infert & deducit, ſed non ita accuratè ſicut ſcholaſtica, & in eo tantùm differunt. Hæc autem accuratior methodus primùm uſurpari cœpit octavo ſæculo à S. Joanne Damaſceno; incrementum habuit duodecimo ſæculo à Petro Lombardo Epiſcopo Pariſienſi, qui ideò dictus eſt magiſter ſententiarum, & tandem complementum decimo tertio ſæculo à S. Thoma.

Digitized by Google

His communiter additur myſtica ſeu affectiva, quæ non tam rationis diſcurſu quàm ſimplici mentis intuitu in oratione potiſſimùm res divinas ſapit & contemplatur.

De variis ergo Theologiæ dotibus in hac Diſſertatione prævia agendum ſuſcipimus: breviter quidem, ne diutiùs in limine hæreamus, dum graviora nos expectant.

ARTICULUS II.

Utrùm præter Philoſophicas ſeu naturales diſciplinas Theologia ſit neceſſaria?

Sanctus Thomas quæſtionem proponit ſub nomine *ſacræ doctrinæ* ſeu doctrinæ quæ per revelationem habetur. Hinc controverſia eſt inter ejus interpretes, quid per ſacram doctrinam intelligat, an fidem, an Theologiam, an doctrinam ſacram in communi prout abſtrahit à fide & Theologia?

Hoc ultimum amplectitur Cajetanus & poſt ipſum Serra & alii: quia S. Doctor de neceſſitate fidei agit alibi, nempè 2a. 2æ. Et doctrinam de qua hîc agit probat eſſe neceſſariam ad ſalutem, quod de Theologia intelligi non poteſt, cùm cognitio rerum divinarum per fidem ſufficiat ad ſalutem. Nec obſtat quòd in ſequentibus articulis S. Doctor agat de Theologia; quia ordo doctrinæ poſtulat ut à communioribus incipiatur, deindè deſcendatur ad particularia. Hæc ſententia eſt probabilis.

Joannes à S. Thoma, Sylvius & plures alii è contrà contendunt S. Thomam per ſacram doctrinam in hoc primo articulo intelligere Theologiam propriè ſumptam; quia tam in proœmio hujus quæſtionis quàm in ſequentibus articulis de ea ipſa doctrina, quam in hoc primo articulo docet eſſe neceſſariam, quærit an ſit ſcientia, an ſit ſapientia, an ſit argumentativa &c. quod non poteſt

teſt intelligi de fide, neque de doctrina in abſtracto prout eſt communis fidei & Theologiæ. Neque obſtat quòd S. Doctor articulo 9. & 10. quærat an eadem doctrina ſacra debeat uti metaphoris, an ſub una littera habeat plures ſenſus, quod non videtur poſſe intelligi de Theologia, ſed de Scriptura ſacra: etenim Scriptura ſacra eſt bona pars Theologiæ, ſicque ritè quæri poteſt an Theologia prout continet Scripturam ſacram, utatur metaphoris & ſub una littera habeat plures ſenſus. Ad rationem oppoſitam Cajetani reſpondebitur modò. Juxtà hanc ergo interpretationem

Dico 1°. de lege Dei ordinaria, præter Philoſophicas diſciplinas, neceſſarium fuit ad ſalutem eſſe in Eccleſia doctrinam quamdam ſecundùm revelationem divinam, hoc eſt Theologiam ſpectatam quoad ſubſtantiam prout abſtrahit à poſitiva & ſcholaſtica. Non tamen eſt neceſſe quòd quilibet homo ſit Theologus. *q. 1. a. 1. o.*

Probatur prima pars. 1°. Homo ordinatur ad Deum ſicut ad quemdam finem qui comprehenſionem rationis excedit, ſecundùm illud Iſaiæ 64. *Oculus non vidit Deus abſque te quæ præparaſti diligentibus te:* atqui finem oportet eſſe prædcognitum hominibus, quippe qui, cùm cognitione ducantur ſecùs ac cætera animalia, ſuas intentiones & actiones debent ordinare in finem: Ergo præter naturales diſciplinas neceſſarium fuit ad ſalutem eſſe doctrinam ſecundùm revelationem divinam ſeu Theologiam. *Ibid.*

Dices finem hunc ſupernaturalem cognoſci per fidem: Ergo ſuperfluit Theologia.

R. Et ſimul confirmatur concluſio: equidem finis ſupernaturalis cognoſcitur per fidem dum habetur, ſed ſecundùm communem divinæ providentiæ curſum, fides haberi, propagari, conſervari & defendi non poteſt abſque Theologia, per quam inquit S. Auguſt. lib. 14. de Trin. cap. 1. *Fides ſaluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur.* Ete-

Digitized by Google

nim fides, quæ juxtà Apoſt. ad Rom. 10. eſt ex auditu, & auditus per verbum Dei gignitur, nutritur, defenditur, non per ſimplicem myſteriorum narrationem, ſed per diſcurſus, congruentias, exempla & varia alia momenta quibus Scripturarum obſcuritas elucidatur, traditio probatur, myſteriorum credibilitas demonſtratur, humana inconſtantia ſiſtitur, hæreticorum impugnantium cavillationes, aſtutiæ & ſophiſmata deteguntur & refelluntur, quod totum eſt proprium Theologiæ: ergo Theologia gignit, nutrit, defendit fidem, non directè quidem quaſi eam produceret, ſed indirectè removendo prohibentia.

Hæc confirmant verba Apoſtoli ad Epheſ. 4. *Ipſe dedit quoſdam Apoſtolos, alios Paſtores, & Doctores ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterii, in ædificationem Corporis Chriſti.....ut jam non ſimus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, & in aſtutia ad circumventionem erroris.* Et ad Tit. 1. *Oportet Epiſcopum eſſe.... amplectentem eum, qui ſecundùm doctrinam eſt, fidelem ſermonem: ut potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos, qui contradicunt, arguere.... ſunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & ſeductores.... quos oportet redargui: qui univerſas domos ſubvertunt, docentes quæ non oportet.*

Ibid. Probatur 2°. Quamvis homines ad finem ſupernaturalem non ordinarentur nec indigerent inſtrui de myſteriis quæ naturalem intelligentiam ſuperant, nihilominùs foret ipſis neceſſaria doctrina per revelationem procedens ſeu Theologia, ad ea quæ de Deo ratione humanà inveſtigari poſſunt: Ergo. Probatur Antecedens: ſi veritates de Deo naturaliter cognoſcibiles ſoli rationi abſque revelatione inveſtigandæ relinquerentur, à paucis & per longum tempus & cum admiſtione multorum errorum perciperentur: *à paucis;* propter multorum vel ineptitudinem vel pigritiam, vel alias vitæ civilis occupationes neceſſa-

ceſſarias. *Ad longum tempus;* tùm quia ſcientia de Deo ſupponit alias ſcientias naturales, undè Metaphyſica quæ eſt de Deo, ponitur ultimo loco; tùm quia juventus paſſionibus implicata non eſt tanto ſtudio idonea, ſicut nec plurium ætas provectior aliis negotiis detenta. *Cum admiſtione multorum errorum*, propter ingenii humani debilitatem, phantaſmatum & præjudiciorum permixtionem, diverſas Doctorum opiniones & ſophiſtarum argutiones; undè ipſi Philoſophorum Gentilium duces & Coriphæi in varios & turpiſſimos circà Deum errores prolapſi ſunt: Ergo.

Nec obſtat quòd S. Thomas ex hac ratione concludat tantùm quòd Theologia ſit neceſſaria *ut ſalus hominibus convenientiùs & certiùs proveniat*, quod utilitatem dumtaxat, non neceſſitatem ſimplicem ſignificat. Non obſtat, inquam; quia To *convenientiùs & certiùs* non ſumuntur ibi comparativè ſed poſitivè, ut patet ex tribus inconvenientibus quæ, juxtà S. Thomam, ſequerentur ſine Theologia. Vel ſi ſumantur comparativè, comparatio non refertur ad modum ſalutis conſequendæ, quaſi ſine Theologia ſit verus licèt minus conveniens & minùs certus, ſed ad ipſam cognitionem, ita ut ſenſus ſit ſalutem provenire cum cognitione convenientiore, quatenùs ad plures extenditur, breviùs comparatur & ab errore eſt immunis.

Dixi in concluſione *de lege Dei ordinaria;* quia certum eſt quòd per abſolutam Dei potentiam, fides rerumque divinarum cognitio aliâ viâ quàm Theologiæ auxilio haberi poteſt & ſalvari.

Secunda pars patet, quia quilibet homo non debet eſſe Theologus ut ſalvetur, ſed ſufficit ei fides quâ ſimpliciter profiteatur ea quæ omnibus ſunt neceſſariò credenda: undè S. Auguſtinus loco citato ait: *Hâc ſcientiâ plurimi non pollent fideles, licèt fide polleant, quæ ſola ſufficit.*

Si dicas neminem poſſe ſervare fidem niſi judicet ipſius myſteria eſſe credibilia ſaltem ex ali-

quo motivo generali, puta quia Eccleſia ita jubet & tenet; hoc autem judicium eſſe actum Theologiæ, R. eſſe quidem aliqualem actum Theologiæ, ſicut eſt etiam in parentibus ruſticis ſuos filios inſtruentibus, ſed imperfectæ, à quo non poteſt dici ſimpliciter Theologus, quia abſoluta denominatio deſumitur à forma quæ perfectè ineſt.

ARTICULUS III.

De antiquitate, utilitate & neceſſitate Theologiæ ſcholaſticæ.

Hunc articulum propono adversùs hæreticos noſtri temporis, qui atrocibus injuriis & calumniis Theologiam ſcholaſticam impetunt, & contrà nonnullos Catholicos qui eam plùs æquo deprimunt.

Ut autem tollatur æquivocatio, obſervandum eſt Theologiam ſcholaſticam poſſe conſiderari dupliciter. 1°. Secundùm ſe prout abſtrahit à methodo magis vel minùs accurata. 2°. Quoad ſtatum ſeu ſecundùm perfectiorem methodum quâ nunc traditur in ſcholis, à quibus dicta eſt ſcholaſtica. Hujus ortum in 1°. art. aſſignavimus octavo ſæculo, incrementum duodecimo, complementum decimo tertio. De antiquitate ergo dumtaxat Theologiæ ſcholaſticæ ſecundùm ſe, de utilitate verò & neceſſitate utriuſque hîc eſt dicendum.

Dico 1°. Theologia ſcholaſtica ſecundùm ſe ſemper viguit in Eccleſia, eaque eſt & ſemper fuit neceſſaria.

Probatur utraque pars: Theologia ſcholaſtica ſecundùm ſe nihil eſt aliud quam Theologia ſecundùm ſubſtantiam de qua ſuperiori articulo, atqui Theologia quoad ſubſtantiam de qua ſuperiori articulo ſemper viguit in Eccleſia, eſt & fuit ſemper neceſſaria ut probatum eſt: Ergo. Probatur

batur Major: Theologia ſcholaſtica ſecundùm ſe, nihil eſt aliud quàm ſcientia ex principiis revelatis concluſiones methodicè deducens, abſtrahendo à magis vel minùs accurata methodo: atqui hæc eſt ipſiſſima Theologia quoad ſubſtantiam de qua articulo ſuperiori, ut patet ex definitione Theologiæ quoad ſubſtantiam data art. 1°.

Confirmatur. Theologia ſcholaſtica ſecundùm ſe nihil eſt aliud quàm Theologia argumentativa: atqui Theologia quoad ſubſtantiam eſt argumentativa: ergo. Probatur Minor: Theologia quoad ſubſtantiam eſt ſcientia, ut probabitur infrà: atqui omnis ſcientia eſt argumentativa & diſcurſiva: Ergo. *Ibid. a. 8. o.*

In confirmationem totius aſſertionis facit quòd Chriſtus, Apoſtoli & Patres priorum ſæculorum Theologiam ſcholaſticam ſecundùm ſe, ſeu aliqualem uſum Theologiæ ſcholaſticæ adhibuerint ad inſtructionem fidelium, ad converſionem Judæorum & Gentilium, & ad impugnationem hæreſum.

Sic Chriſtus Matth. 22. probat Judæis ſuam Divinitatem ex illo Davidis Pſal. 109. *Dixit Dominus Domino meo;* ſic concludens: *ſi ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus eſt?* Et Matth. 19. infert indiſſolubilitatem matrimonii ex illo Geneſ. 2. *Propter hoc dimittet homo patrem & matrem & adhærebit uxori ſuæ;* ſic concludens; *quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.*

Paulus 1. ad Cor. 15. ex reſurrectione Chriſti argumentatur ad reſurrectionem communem probandam: & ad Rom. 11. gratiam non dari ex operibus, ex eo quòd ſi daretur ex operibus, jam non eſſet gratia. *Ibid.*

Patres priorum ſæculorum SS. Juſtinum, Clementem Alexandrinum, Athanaſium, Hieronymum, Auguſtinum, & alios Theologiam ſcholaſticam ſecundùm ſe, ſeu aliqualem uſum Theologiæ ſcholaſticæ ad inſtructionem fidelium, Gentilium converſionem & hæreſum impugnationem feliciter adhibuiſſe, evincunt paſſim eorum ſcripta.

Digitized by Google

Dico 2°. Theologia ſcholaſtica quoad ſtatum, ſeu ſecundùm accuratiorem methodum prout nunc traditur in ſcholis, non eſt neceſſaria Eccleſiæ, eſt tamen valdè utilis.

Prima pars patet: quia pluribus ſæculis Eccleſia ſtetit & floruit ſine auxilio hujus accuratioris methodi ſcholaſticæ prout nunc traditur in ſcholis, cùm, ut dictum eſt, ortum habeat à S. Joanne Damaſceno octavo ſæculo.

Secunda pars etiam patet. 1°. Quia per hanc accuratam Dialecticam egregiè fides & Religio gignitur, nutritur, defenditur, ut conſtat, tum experientià tot inſignium virorum qui eam feliciter adhibuerunt contrà profanas hæreticorum novitates, tùm ex ipſa natura accuratæ Dialectices, etenim dicere ſtylo conciſo, ſimplici & aperto, reſecatâ verborum prolixitate, terminorum æquivocationes tollere, ſtatum quæſtionis aperire & figere, definire, dividere, ſyllogiſare, objecta ſolvere, hæc inquam, quæ ſunt propria Theologiæ ſcholaſticæ ſecundùm accuratam Dialecticam multùm juvare ad veritatem ſuadendam & defendendam nemo non videt. 2°. Quia eam probant & laudant SS. Pontifices & Concilia: Sixtus V. in Bulla quà S. Bonaventuram inter eximios Eccleſiæ Doctores recenſet, multis encomiis celebrat Theologiam ſcholaſticam in ſcholis tradi ſolitam, & inter cætera eam vocat *invictum fidei propugnaculum;* eam pariter celebrârunt Concilium Lateranenſe IV. circà Petrum Lombardum; & Viennenſe.

Dices 1°. Apoſtolus ad Coloſſ. 2. & SS. Patres paſſim improbant Philoſophiam & modum ejus diſputativè procedendi: Ergo.

In cap. 2. ad Coloſſ. lect. 2.

R. Philoſophiam & ejus methodum improbari ab Apoſtolo & SS. Patribus duplici ratione. 1°. Quatenùs eà abutuntur homines in deceptionem aliorum & in fidei detrimentum, non verò ſecundùm ſe & in quantùm adhiberi poteſt in ipſum fidei adjutorium: undè ipſemet Apoſtolus ad Titum,

tum, vult Epiſcopum eſſe potentem exhortari in Doctrina ſana & eos qui contradicunt arguere, quod facilius ſit miniſterio Philoſophiæ & ejus methodi. * 2°. Improbatur Philoſophia in quantùm vult dominari fidei, metiendo ejus myſteria rationi humanæ ſecundùm elementa hujus mundi, non autem in quantùm vult ei inſervire, eâ enim utitur Theologia non tanquam ſuperiore, ſed tanquam inferiore & ancillâ, id eſt inſtrumento, juxtà illud Proverb. 9. *miſit ancillas ſuas vocare ad arcem.*

* *Ibid & hic a. 5. in a. ſed c. & ad 2.*

Dices 2°. Multi ſunt abuſus in Theologia ſcholaſtica, item multæ frivolæ & inutiles quæſtiones, item *ſtylus* incultus & barbarus: Ergo.

R. ad primum: quoſdam irrepſiſſe abuſus non ex ipſius Theologiæ natura & conditione, ſed ex ipſo hominum vitio, undè corrigendi ſunt abuſus, non verò damnanda ipſa ſcientia. Ad ſecundum pariter, ſi quædam inutilia inſerantur, reſecanda ſunt tanquam luxuriantes rami, ipſa tamen arbor ſervanda. Cæterùm plures quæſtiones in Theologia ſunt quidem mulierculis & indoctis inutiles, quæ tamen provectioribus ſunt utiliſſimæ. Inſuper ad plures quæ videntur merè Philoſophicæ nos coëgit hæreticorum ipſorum pervicacia. Ad tertium: ſcholaſtici uſurpant ſtylum ſimplicem ne verborum difficultatem ſuperaddant rerum percipiendarum difficultati quæ maxima eſt. Quòd ſi quandoque uſurpant terminos minùs cultos & aliquam barbariem redolentes ad clariùs & breviùs mentem ſuam aperiendam, neminem movere debet, cùm id ſit commune omnium artium, inquit Tullius lib. 1. Acad. Undè Aug. lib. 4. de Doct. chriſtiana cap. 81. *Bonorum ingeniorum*, inquit, *inſignis eſt indoles in verbis verum amare, non verba. Quid enim prodeſt clavis aurea, ſi aperire quod volumus, non poteſt? Aut quid obeſt lignea, ſi hoc poteſt? Quando nihil quærimus, niſi patere quod clauſum eſt.* Lege D. Greg. in præfatione ſuæ moralis.

Digitized by Google

Dices 3°. Apoſtoli & Patres priorum ſæculorum non adhibuerunt Theologiam ſcholaſticam, qui tamen egregiè fidem & religionem propagârunt & propugnaverunt: ergo eſt inutilis, imò reprobanda tanquam novitas pernicioſa in Eccleſia.

R. 1°. Semper viguiſſe in Eccleſia aliquem uſum Theologiæ ſcholaſticæ,ut probavimus concluſione primâ, eumque interdum accuratiùs adhibitum fuiſſe prout occaſio requirebat,præſertim dum erat cum hæreticis decertandum, ut patet ex ſcriptis S. Hieronymi adversùs Helvidium, Jovinianum & Vigilantium, & S. Auguſtini contrà Academicos, Manichæos, Donatiſtas & Pelagianos, ita ut ipſi Auguſtino Creſconius Dialecticam & peritiam diſputandi exprobraret, cui S. Auguſtinus lib. 1. contrà ipſum cap. 13. reſpondet. *Si noxia ſunt, quare hoc facis? ſi non ſunt, quare arguis?* Hinc S. Doctor lib. de Doct. chriſtiana cap. 13. ait: *Diſputationis diſciplina ad omnia genera quæſtionum, quæ in litteris ſanctis ſunt penetranda & diſſolvenda plurimùm valet; tantùm ibi cavenda eſt libido rixandi & puerilis quædam oſtentatio decipiendi adverſarium.* Et D. Baſilius in cap. 2. Iſaiæ. *Dialectica*, inquit, *inſtar muri eſt dogmatibus, quòd ea non ſinit facilè decipi & quorumlibet incurſioni patere.* Et Clemens Alexand. lib. 1. Stromatum: *opem fert dialectica ne proſternamur ab hæreſibus quæ faciunt incurſiones.*

Opuſc. 70. q. 2. a. 3. ad 1. R. 2°. Ut totum quod eſt fidei, totiuſque mundi mirabilis converſio, non humanæ potentiæ aut ſapientiæ tribueretur, ſed Deo; voluit Deus ut primitiva Apoſtolorum eorumque diſcipulorum prædicatio naſcente Eccleſiâ eſſet ſaltem regulariter in infirmitate & ſimplicitate; ſed ſicut plantatâ & firmatâ fide per ſolam virtutem divinam, mundique converſione factâ, voluit quòd potentia ſæcularis ad Religionis hujus conſervationem inſerviret, ita voluit quòd ſapientia ſæcularis ad eundem finem ancillaretur, ut oſtenderet per vi-

ctoriam

Digitized by Google

ctoriam fidei mundum eſſe Deo ſubjectum & quantùm ad potentiam & quantùm ad ſapientiam: undè neganda eſt conſequentia argumenti: dato enim quòd methodus ſcholaſtica ſit nova; non ideò eſt reprobanda tanquam novitas pernicioſa; tùm quia hanc novitatem exigebat mutatus rerum ſtatus; tùm quia eſt novitas methodi tantùm & non dogmatis quæ ſola cavetur in Eccleſia.

Dices 4°. Studium Theologiæ ſcholaſticæ evacuat devotionem, quatenùs propter vehementem mentis applicationem exhaurit omnes ſpiritus, ita ut homo poſt ſtudium remaneat aridus & quaſi inſenſibilis ad omnia pietatis motiva: undè S. Th. 2. 2. q. 83. a. 3. ad 3. notat quòd in ſimplicibus & mulieribus devotio magis abundet quàm in aliis: Ergo.

R. 1°. Hoc argumentum æquè militare contrà alias ſcientias ac contrà Theologiam ſcholaſticam; ideòque nimis probare. 2°. Concedo Antecedens de devotione ſenſibili, quia oritur naturaliter ex humiditate complexionis qualis eſt in mulieribus, & quæ per ſtudium exſiccatur. Nego de devotione ſolida, * quin imò hanc maximè juvat ſtudium Theologiæ ſcholaſticæ: uno modo directè illuminando intellectum circà myſteria fidei & præcepta tam divina quàm eccleſiaſtica, illa magis ac magis penetrando, illorum credibilitatem exponendo, iſtorum verò ſanctitatem, neceſſitatem, utilitatem examinando, probando; undè fit quòd voluntas quæ eſt potentia cæca ſequens ductum intellectûs tenaciùs divinis inhæreat & præcepta diligentiùs adimpleat: in quo ſita eſt ſolida devotio. Alio modo indirectè, in quantùm ſtudium Theologiæ removet impedimenta ſolidæ devotionis. Et 1°. impedit errores in quos devoti indocti ſæpè labuntur: ſic legitur in collationibus Patrum Collat. 10. c. 4. quòd Abbas Serapion propter ſimplicitatem incidit in errorem Antropomorphitarum, id eſt eorum qui Deum habere formam humanam arbitrantur. 2°. Valet ad vitandam carnis

* 2. 2. q. 188. a. 5. o.

nis laſciviam, quatenùs animum avertit à cogitatione laſciviæ & carnem macerat propter ſtudii laborem. Undè Hieronymus dicit ad Ruſticum monachum lib. de vivendi forma circà medium; *ama ſcientiam ſcripturarum, & carnis vitia non amabis.*

Ex dictis colliges quàm immeritò, quàm inſulsè noſtrates hæretici, Theologiam ſcholaſticam & Doctores ſcholaſticos probris & injuriis omnigenis affecerint. Wiclephus vocat Academias catholicas *Caſtra Cainitica;* Lutherus, *Antichriſti lupanaria;* Calvinus vocat Doctores ſcholaſticos *Aſinos cornutos, beſtias bipedes,* &c. imò ipſe Janſenius infauſto ſanè eventu, in libro procemiali eos continuò inculpat negligentiæ, oſcitantiæ, temeritatis, effrænatæ licentiæ &c. Hæc illi & plura alia, peſſimè quidem, ſuis tamen rebus providè, cùm probè viderent invictiſſimis omnis generis telis & argumentis ex Theologia ſcholaſtica depromptis ſua falſa dogmata everti & profligari: undè illud celebre Buceri: *Tolle Thomam & diſſipabo Eccleſiam.*

ARTICULUS IV.

Utrùm Theologia ſit verè ſcientia, eaque ſubalternata ſcientiæ Dei & Beatorum.

Hic a. 2. o. in 1. d. 1. q. 1. a. 3. q. 2. & opuſc. 70. q. 2. a. 2.

Dico 1°. Theologia noſtra eſt verè & propriè ſcientia quoad ſubſtantiam, ſed imperfecta quoad ſtatum, defectu evidentiæ actualis.

Probatur 1°. evertendo fundamentum adverſariorum: ſi Theologia noſtra non eſſet verè ſcientia quoad ſubſtantiam, ideò eſſet quia caret evidentiâ actuali: atqui hæc ratio nulla eſt: Ergo.

Ibid. Major eſt adverſariorum, & patet quia habet alias conditiones requiſitas ad ſcientiam, nimirùm quòd concluſio deducatur ex præmiſſis certis & immutabilibus. Probatur Minor: ad rationem ſcientiæ ſubalternatæ non requiritur evidentia

tia actualis, ſed ſufficit radicalis: atqui Theologia noſtra eſt ſubalternata Theologiæ Dei & Beatorum ut dicam modò: Ergo. Probatur Major: ſcientia ſubalternata in abſentia ſubalternantis eſt vera ſcientia quoad ſubſtantiam, atqui ſcientia ſubalternata in abſentia ſubalternantis non habet evidentiam actualem ſed radicalem tantùm in hoc ſitam, quod cum procedat ex principiis manifeſtatis in ſcientia ſubalternante petat ex ſe illi conjungi, & in illa conjunctione habere evidentiam actualem ſuorum principiorum, Ergo. Probatur Major: ſcientia ſubalternata in abſentia ſubalternantis, cùm procedat ex principiis manifeſtatis in ſubalternante, ex natura ſua petit & inclinatur illi conjungi ut habeat evidentiam actualem ſuorum principiorum, ſicut jam dictum eſt, quia unumquodque inclinatur ad perfectionem ſibi debitam & naturalem: atqui ſi non foret ſcientia in abſentia ſubalternantis, non inclinaretur huic conjungi: Ergo. Probatur Minor: ſi ſcientia ſubalternata in abſentia ſubalternantis non eſſet ſcientia, dum ſubalternanti conjungeretur, foret ſcientia, ſicque deſtrueretur: atqui nihil inclinatur ad ſui deſtructionem: Ergo.

Confirmatur hæc ratio: ad veram demonſtrationem quæ eſt actus ſcientificus, ſufficit ſi conſtet præmiſſis radicaliter per ſe notis, id eſt quæ poſſint reſolvi in principia actualiter per ſe nota & immediata, aliàs vix ulla daretur demonſtratio, cùm vix ullus ſit ſyllogiſmus cujus præmiſſæ non ſunt probandæ per alias notiores: Ergo ſimiliter ſcientia.

Igitur Theologia noſtra ſicut omnes aliæ ſubalternatæ de ſe petit reſolvi in principia evidentia, quòd ſi de facto non reſolvat, ideòque evidentiam actualem non habeat, id non accidit per ſe & defectu ſui, ſed per accidens & ratione ſtatûs viæ ſeu ſubjecti in quo eſt quod caret ſubalternante; & ideò dicimus eſſe imperfectam quoad ſtatum, quod eſt ſecunda pars concluſionis, veram

ram tamen quoad ſubſtantiam. Sic infans eſt verus homo quoad ſubſtantiam, imperfectus quoad ſtatum. Sic gratia habitualis in pœnitente qui relabitur, eſt quantùm ex ſe qualitas difficilè mobilis, proindèque verus habitus quoad ſubſtantiam, eſt autem ratione ſubjecti facilè mobilis ideòque imperfectus quoad ſtatum.

Probatur 2°. Theologia eſt unus ex habitibus intellectualibus, cùm infallibiliter perficiat intellectum circà verum: atqui non eſt ars aut prudentia, cùm non verſetur circà agibilia aut factibilia, & poſſit eſſe optimus Theologus qui ſit peſſimus artifex aut homo valdè imprudens; neque eſt habitus primorum principiorum cùm verſetur circà concluſiones, neque fides, cùm verſetur circà mediatè revelata: Ergo ſcientia &, ut dicemus infrà, ſapientia.

Dices 1°. S. Th. q. 14. de veritate art. 9. dicit quòd *omnis ſcientia in viſione rei præſentis perficitur.* Et in 3. Diſt. 33. q. 1. a. 2. quæſtiunc. 4. Quòd *ſi eſſet aliqua ſcientia quæ non poſſet reduci ad principia naturaliter cognita, non eſſet ejuſdem ſpeciei cum aliis, neque univocè diceretur ſcientia.*

R. ad primum S. Thomam loqui de ſcientia perfecta quoad ſtatum, ut patet ex hoc termino *perficitur.* Ad ſecundum S. Thomas loco citato probat virtutes infuſas differre ſpecie ab acquiſitis, in cujus probationem adducit exemplum de ſcientiis, & dicit quòd ſi eſſet aliqua ſcientia quæ non procederet ex principiis lumine naturali notis ſed ſupernaturali, differret ſpecie à ſcientiis naturalibus, ex quo ſequitur dumtaxat quòd noſtra Theologia non ſit ejuſdem ſpeciei cum ſcientiis naturalibus, nec contineatur ſub eodem genere proximo, non autem quòd non ſit vera ſcientia, ſicut ex hoc quòd virtus infuſa diſtinguatur ſpecie à virtute acquiſita, non ſequitur quòd non ſit vera virtus: & certè de mente D. Th. nullatenùs eſt dubitandum, ſi quidem tribus locis in margine citatis conſtanter reſolvat Theologiam eſſe

ſcien-

Digitized by Google

ſcientiam & ſolvat præcipuum argumentum adverſariorum petitum ab evidentia.

Dices 2°. juxtà Ariſtotelem & omnes Philoſophos, de ratione ſcientiæ eſt quòd ſit evidens: Ergo.

R. D. Antecedens: de ratione ſcientiæ eſt quòd ſit evidens evidentiâ radicali vel actuali, C. evidentiâ actuali, ſubdiſtinguo; de ratione ſcientiæ quoad ſtatum, C. de ratione ſcientiæ quoad ſubſtantiam, N. ſolutio patet ex dictis. *Hic ib. ad 1. & opuſc. cit. ad 5.*

Repones juxtà D. Th. & Thomiſtas: fides & ſcientia non poſſunt eſſe in eodem intellectu de eodem objecto: *atqui* ſi evidentia radicalis ſufficiat ad veram ſcientiam, poterit eſſe cum fide in eodem intellectu de eodem objectô: ideo enim non ſe compatiuntur quia una eſt obſcura, altera evidens: Ergo.

Reſpondent multi Thomiſtæ Majorem eſſe intelligendam de ſcientia clara & actualiter evidenti, ſicque Theologiam noſtram quæ eſt tantùm evidens radicaliter poſſe ſtare cum fide in eodem intellectu de eodem objecto. Reſpondent alii conceſsâ Majori, negando Minorem; quia, inquiunt, non ſolùm fides & ſcientia ſe excludunt, quia fides eſt obſcura & ſcientia evidens; ſed etiam quia fides facit aſſentire veritatibus immediatè revelatis propter ſolam authoritatem dicentis. Theologia verò facit aſſentire veritatibus mediatè revelatis, propter rationem deductam ex principiis. Implicat autem quòd quis aſſentiatur veritati propter ſolam authoritatem dicentis & ſimul propter rationem deductam ex principiis: cùm Ly *ſola authoritas* excludat omne aliud motivum undè ſi ſit propoſitio immediatè revelata, quam etiam aliquis ex aliis immediatè revelatis per diſcurſum deducat, habebit Theologiam de illa non fidem, quia illi non aſſentietur propter ſolam authoritatem dicentis, ſed etiam propter medium demonſtrativum. Utraque ſolutio eſt probabilis.

Dices 3°. Non datur ſcientia propriè dicta de

ſingularibus: atqui Theologia verſatur circà ſingularia, v.g. circà Chriſtum, ejus Incarnationem, Paſſionem, B. Virginem, &c. Ergo.

Reſponderi poſſet 1°. Theologiam non verſari circà ſingularia formaliter ut ſingularia ſunt, ſed circà eorum quidditatem quæ quidem in uno tantùm individuo reperitur, ſicut Philoſophia tractat de ſole, non ut eſt ſingularis, ſed de ejus quidditate quæ eſt in hoc uno individuo. * De aliquibus autem ſingularibus ut de geſtis Abraham, Iſaac & Jacob & ſimilibus agit ut ſingularia ſunt, non tanquam de objecto principali, ſed introducuntur tùm in exemplum vitæ, ſicut in ſcientiis moralibus, tùm ad declarandam authoritatem illorum per quos ad nos divina revelatio proceſſit, ſuper quam fundatur ſacra doctrina.

** Hic ib. ad 2.*

R. 2°. D. Antecedens. Non datur ſcientia propriè dicta de ſingularibus præcisè quia ſunt ſingularia, N. quia ſunt contingentia & mutabilia, C. Scientia enim debet eſſe certa & infallibilis. Theologia autem non agit de ſingularibus prout ſunt incerta & mutabilia, ſed prout ſubſunt divinæ revelationi, ſub qua ratione ſunt certa & immutabilia.

Dices 4°. In qualibet ſcientia oportet de objecto ſupponere quid eſt: atqui de Deo qui eſt objectum Theologiæ, non poſſumus ſcire quid eſt: Ergo. Probatur Minor; quia juxtà S. Th. 1. contra Gent. cap. 25. & rei veritatem, Deus definiri non poteſt: Ergo.

Opuſc. cit. ad. 2. & hic a. 7. ad 1.

R. D. Minorem: de Deo non poſſumus ſcire quid eſt à priori, C. Minorem: per effectus aut per revelationem, N. Minorem. Poſitâ autem notitiâ quidditatis Dei per effectus ſeu per revelationem, demonſtramus à priori ejus proprietates quæ ex ejus natura tanquam à ratione à priori & cauſa virtuali dimanant. Undè quandò S. Th. loco citato cont. Gent. addit quòd non poſſit fieri demonſtratio de Deo niſi per effectus, intelligit de demonſtratione quæ ad perfectam Dei definitionem & quid-

quidditatis notitiam reducatur, non autem de demonſtratione proprietatum illius: ut patet ex utroque loco citato in margine.

Dico 2°. Theologia viatorum eſt propriè ſubalternata ſcientiæ Dei & Beatorum quæ dicitur matutina. Eſt communis Thomiſtarum cum S. Th. contrà plures alios. *Hic. a. 2. o.*

Nota: ſubalternatio ſcientiarum eſt dependentia unius ab alia. Multipliciter autem una ſcientia poteſt ab alia dependere; ſed hîc attendimus dependentiam unius ab altera in manifeſtatione veritatis, hæc eſt enim propriè dicta ſubalternatio ſcientiarum.

Dixi in concluſione, *ſcientiæ Beatorum quæ dicitur matutina*; quia, ut art. 1. obſervavi, duplex eſt cognitio in Beatis. Una quâ clarè vident myſteria in verbo non diſcurrendo formaliter, ſed eminenter tantùm: & dicitur ab Auguſtino *matutina*. Altera quâ ex principiis lumine ſupernaturali notis varias concluſiones deducunt diſcurrendo formaliter; & dicitur *Veſpertina*. Concluſio igitur eſt intelligenda de prima ſcientia Beatorum, non de ſecunda quæ eſt ſubſtantialiter ipſa noſtra Theologia in ſtatu perfecto & connaturali.

Probatur: tunc eſt ſcientiarum propriè dicta ſubordinatio, quando una pendet ab alia quoad evidentiam & manifeſtationem veritatis ſeu ſuorum principiorum, ut dictum eſt, & patet in muſica quæ propriè ſubordinatur arithmeticæ, quia ſua principia ſupponit probata & nota in arithmetica: ſimiliter perſpectiva reſpectu geometriæ: atqui Theologia noſtra pendet à ſcientia Dei & Beatorum quoad manifeſtationem ſuorum principiorum, ſicut muſica ab arithmetica & perſpectiva à geometria: Ergo Probatur Minor: ſicut muſica procedit ex principiis notis in arithmetica, & perſpectiva ex principiis notis in geometria, ſic Theologia noſtra procedit ex principiis notis in ſcientia Dei & Beatorum, principia enim Theologiæ noſtræ ſunt articuli fidei qui ſunt noti & manifeſtati in patria: Ergo. *Ibid.*

Digitized by Google

Dices 1°. ad propriam ſcientiarum ſubalternationem requiritur quòd ſubalternata contrahat objectum ſubalternantis per aliquam differentiam accidentalem quæ ſit radix novæ ſcibilitatis ſeu novarum concluſionum, aliàs non forent ſcientiæ diſtinctæ, cùm idem haberent objectum: atqui Theologia noſtra non contrahit objectum Theologiæ patriæ, ſcilicet Deum, per aliquam differentiam accidentalem quæ ſit radix novæ ſcibilitatis, ſeu novarum concluſionum, ſi quidem utraque Deum pro objecto reſpiciat: Ergo. Ita Tournely.

R. Majorem eſſe dumtaxat veram de ſcientiis naturalibus quæ habent objecta limitata, ſecùs de ſcientiis ordinis ſupernaturalis quæ habent objectum infinitum & illimitatum. Cùm enim hæc conditio requiratur ut ſubalternans, & ſubalternata inter ſe diſtinguantur, objectum infinitum & illimitatum ratione ſuæ infinitatis ſine additione differentiæ accidentalis, poteſt habere plures modos ſcibilitatis, ratione quorum poteſt terminare plures & diſtinctas ſcientias. Adde neque hanc conditionem omninò deeſſe Theologiæ noſtræ reſpectu Theologiæ Beatorum, huic enim addit revelationem virtualem ſeu diſcurſum formalem ex principiis immediatè revelatis ad concluſiones mediatè revelatas, tanquam differentiam accidentalem fundantem diverſum modum ſcibilitatis; cùm è contrà Beati quæcumque vident in verbo cognitione matutinâ, videant ut immediatè revelata, nec diſcurrant formaliter, ſed eminenter tantùm quatenùs vident unum eſſe cauſam & rationem alterius.

Dices 2°. Tunc una ſcientia propriè alteri ſubalternatur quando concluſiones certas ſubalternantis ſupponit & eas aſſumit in ſua principia: undè communiter dicitur, ibi incipit medicus ubi deſinit Phyſicus: atqui concluſiones ſcientiæ Beatorum non ſunt principia noſtræ Theologiæ, ſed Beati tam benè quàm nos ex principiis deducunt con-

Digitized by Google

concluſiones circà eaſdem res & veritates quas nos ex principiis deducimus: Ergo. Ita Daelman.

R. 1°. ut ante, Majorem eſſe veram tantùm de ſcientiis naturalibus; quia ſi in his eadem forent principia & concluſiones ſubalternantis & ſubalternatæ, cùm ſit aliundè in utràque idem modus procedendi per lumen naturale, nulla foret inter eas diſtinctio. At licèt eadem forent principia & concluſiones Theologiæ Beatorum & viatorum, ſufficienter diſtinguuntur ex diverſo modo procedendi, una per lumen ſupernaturale, altera per lumen naturale: & cùm hujus principia ſint manifeſtata in priori, remanet ſubalternatio propriè dicta.

R. 2°. Minorem eſſe veram de Theologia Beatorum quæ dicitur cognitio veſpertina, non de ea quæ dicitur cognitio matutina & cui ſuabalternatur Theologia noſtra; iſtâ enim Beati vident immediatè & abſque diſcurſu formali, primariò quæ pertinent ad Deum ſecundùm ſe, ſecundariò quæ pertinent ad myſteria quæ procedunt à Deo, quorum rationes & cauſas vident in Deo. Hæc nobis revelata per fidem ſunt principia Theologiæ noſtræ. Quòd ſi beati ex immediatè viſis in verbo illativè deducant concluſiones eaſdem ac noſtras (nec enim omnia ipſis immediatè revelantur intrà verbum) hoc non faciunt per Theologiam quæ dicitur cognitio matutina cui noſtra ſubordinatur, ſed per eam quæ dicitur veſpertina & quæ eſt ſubſtantialiter eadem ac Theologia noſtra.

Dices 3°. Non eſt propria ſubalternatio inter ſcientiam & habitum primorum principiorum, ut docent Philoſophi: atqui ſcientia beata eſt habitus primorum principiorum reſpectu Theologiæ noſtræ: Ergo.

R. Scientiam beatam habere ſimul rationem habitûs primorum principiorum & ſcientiæ. Habet rationem habitûs primorum principiorum, qua-

tenùs uno & ſimplici intuitu fertur in eſſentiam divinam & in omnia alia quæ ipſam ſpectant. Habet rationem ſcientiæ quatenùs ita videt divinam eſſentiam & ejus attributa ut tamen cognoſcat unum eſſe cauſam virtualem alterius, ſic enim eſt eminenter diſcurſiva.

Ex his inferes Theologiam noſtram quam hîc magno labore comparamus, remanſuram in patria, quia cùm ſit ſubalternata Theologiæ Beatorum, petit naturaliter illi conjungi undè illud tritum S. Hieronymi Epiſt. ad Paulin. *Diſcamus in terris quorum ſcientia nobis perſeveret in cœlis.* Ex quo ulteriùs inferes eos qui fuerunt in terra Theologi, cæteris paribus plura cognoſcere in patria extra verbum per ſpecies in hac vita proprio labore partas, quàm illi qui non fuerunt Theologi.

Dices contrà hoc Confectarium: fides non remanet in patria: Ergo nec Theologia. Probatur conſequentia: fides non remanet in patria quia eſt obſcura, in patria autem eſt evidentia: atqui Theologia eſt etiam obſcura: Ergo.

R. N. Conſeq. Ad prob. D. Minorem: Theologia noſtra eſt etiam obſcura eſſentialiter & ratione ſui, N. accidentaliter & ratione ſtatûs ſeu ſubjecti, C. undè perficitur in patria & erit in ſuo ſtatu naturali, ſicut cùm infans evadit vir.

In hunc loc. lect. 3. Cùm ergo Apoſtolus 1. ad Cor. 13. dicit: *Charitas nunquam excidit.... Sivè linguæ ceſſabunt, ſivè ſcientia deſtruetur,* non debet intelligi de deſtructione ſcientiæ quoad ſubſtantiam, ſed vel quoad modum cognoſcendi per converſionem ad phantaſmata, vel quoad modum obſcuritatis quam habet ratione ſtatûs & ſubjecti, * ſicut cùm dicitur Matth. 24. *cœlum & terra tranſibunt,* non eſt ſenſus quòd deſtruentur quoad ſubſtantiam, ſed quòd innovabuntur quoad ſtatum.

** In hunc loc.*

Si dicas juxtà hanc ſolutionem non ſubſiſtere diſcrimen ab Apoſtolo poſitum inter charitatem & ſcientiam, ſiquidem etiam charitas quantùm

ad

ad modum imperfectum operandi per fidem excidet.

R. Nihilominus ſtare diſcrimen poſitum: quia iſte modus operandi per fidem non eſt eſſentialis neque habitui neque actui charitatis. Cùm enim operetur per amorem & in eo ſitus ſit ejus modus operandi, exigit eſſentialiter dumtaxat ut objectum ſit cognitum, per accidens eſt autem quòd ſit cognitum per fidem vel per viſionem; undè in patria evacuatur tantùm imperfectio charitatis, non modus ejus operandi qui eſt in Amore. At verò cùm modus operandi in ſcientia ſit cognitio, & eſſentialiter cognitio in via fiat per converſionem ad phantaſmata, ceſſante converſione ad phantaſmata ceſſat modus operandi in ſcientia viæ; ſicque ſcientia quoad actum deſtruitur, non tamen quoad habitum, cui indifferens eſt ut applicetur per converſionem ad phantaſmata, vel ſine illa.

ARTICULUS V.

Quodnam ſit objectum Theologiæ?

Nota: objectum, ſeu ut loquitur S. Thomas, ſubjectum, conſiderationis ſcilicet & non inhæſionis, duplex diſtinguitur in omni potentia vel habitu, nimirùm materiale & formale: objectum materiale eſt id quod à potentia vel habitu attingitur quidem, non tamen ratione ſui ſed ratione alterius. Objectum formale eſt id quod à potentia vel habitu attingitur ratione ſui & ratione cujus cætera attinguntur. In objecto formali duplex ratio debet diſtingui: ratio *quæ*, & eſt ipſa res quæ attingitur, & dicitur objectum formale quod: & ratio *quâ* ſeu *ſub qua*, & eſt id quo mediante ratio quæ attingitur: & dicitur objectum formale quo ſeu ſub quo; ita ut ex hac duplici ratione *quæ* & *quâ* integretur objectum formale, quod eſt ſpecificativum potentiæ vel habitûs. Sit

exemplum in potentia viſiva; objectum ejus materiale eſt corpus; formale quod, color; formale quo, lux; formale ſpecificativum, coloratum lucidum.

Ibid. a. 7. o. Dico 1°. Objectum formale quod Theologiæ eſt Deus ſub ratione Deitatis.

Ibid. Probatur 1°. Objectum formale quod alicujus ſcientiæ eſt id quod principaliter & ratione ſui quæritur & attingitur à ſcientia, & ratione cujus cætera attinguntur: atqui Deus ut Deus, eſt id quod principaliter & ratione ſui attingitur à Theologia: eſt enim, ut dictum eſt, ſermo ſeu conſideratio de Deo; & ratione illius cætera in ea quæruntur & tractantur; quæ enim tractantur in Theologia vel ſunt ipſe Deus, vel dicunt ordinem ad Deum, ſivè ut proprietates ad eſſentiam, ſivè ut effectus ad cauſam, ſivè ut media ad finem, ut ſunt actus humani, virtutes, Incarnatio, Sacramenta, &c.

Ibid. Probatùr 2°. Idem eſt objectum formale quod principiorum & totius ſcientiæ cùm tota ſcientia virtute contineatur in principiis: atqui objectum formale quod principiorum Theologiæ eſt Deus ut Deus, ſunt enim articuli fidei quæ cùm ſit virtus Theologica, habet pro objecto formali quod Deum, ut Deum, ſivè ut verum in eſſendo, quod idem eſt; verum enim in eſſendo & ens idem ſunt.

Dico 2°. Objectum formale quo Theologiæ, eſt divina revelatio virtualis & mediata.

Antequam probetur, nota dupliciter aliquid dici revelatum: 1°. Formaliter & immediatè, ut Deum eſſe trinum, eſſe incarnatum &c. 2°. Virtualiter, & mediatè, quatenùs continetur in aliquo formaliter & immediatè revelato, vel ut effectus in cauſa, vel ut proprietas in eſſentia vel aliter; ex quo per diſcurſum vi luminis naturalis deducitur. Sic riſibilitas in Chriſto eſt virtualiter & mediatè revelata, quia per diſcurſum naturalem deducitur ex hoc immediatè revelato; *Chriſtus eſt*

eſt homo, tanquam proprietas ex eſſentia; dicimus ergo hanc virtualem & mediatam revelationem, ſeu vim luminis naturalis deducentis concluſiones ex principiis immediatè revelatis eſſe objectum formale ſub quo Theologiæ; quia ſub illa ratione & eâ mediante attingit quæcumque tractat deDeo, ſicut mediante luce viſus attingit quodvis corpus coloratum.

Probatur: Theologia diſtinguitur à fide & Metaphyſica, & eſt quaſi media inter illas: atqui non diſtingueretur ab illis, nec inter illas mediaret ſi non haberet pro objecto formali ſub quo revelationem virtualem: Ergo. Probatur Minor: ſi ejus ratio formalis ſub qua eſſet revelatio immediata, non diſtingueretur à fide; ſi ſolum lumen naturale independenter à quacumque revelatione, non diſtingueretur à Metaphyſica: Ergo.

Dico 3°. Objectum materiale adæquatum Theologiæ eſt omne quod cadit ſub divina revelatione virtuali & mediata.

Probatur: objectum materiale adæquatum alicujus ſcientiæ eſt illud omne quod poteſt attingere ratione objecti formalis *quod*, & ut ſubeſt objecto, ſeu rationi formali ſub qua: atqui Theologia poteſt attingere & contemplari omne ens ratione Dei quatenùs ſubeſt revelationi virtuali & mediatæ: Ergo.

Dices 1°. Contrà primam concluſionem: S. Th. in prologo ſententiarum q. 1. a. 4. dicit ens divinum per revelationem cognoſcibile eſſe objectum Theologiæ: Ergo.

Reſpondent quidam S. Thomam loquutum fuiſſe de objecto materiali & extenſionis. Reſpondent alii poſuiſſe ens divinum prout eſt analogum, & ſupponere pro principali analogato quod eſt Deus; idque patet ab exemplo *ſani* quod adhibet ibidem S. Doctor. Sed quidquid tenuerit S. Thomas junior, ſaltem certò conſtat ſeniorem, ſententiam noſtram tenuiſſe in præſenti articulo.

Dices 2°. & ſimul inſtabis: omne quod ſubeſt

objecto formali *quo* alicujus ſcientiæ vel potentiæ, pertinet ad objectum ejus formale quod : atqui omne ens divinum ſubeſt aut ſubeſſe poteſt objecto formali *quo* Theologiæ, nempe virtuali revelationi : ergo non ſolùm Deus ut Deus, ſed ens divinum eſt objectum formale quod Theologiæ. Probatur Major ex aliis ſcientiis & potentiis, ſic v. g. quia abſtractio ab omni materia eſt objectum formale quo Metaphyſicæ, non ſolùm Deus, ſed omne ens prout abſtractum ab omni materia eſt objectum ejus formale quod. Sic quia lux eſt objectum formale quo potentiæ viſivæ, non aliquod particulare coloratum, ſed omne coloratum ut ſubeſt luci, eſt objectum formale quod potentiæ viſivæ : Ergo.

R. D. Majorem : omne quod ſubeſt objecto formali quo alicujus ſcientiæ pertinet ad ejus objectum formale quod, ſi attingatur ab illa ſcientia principaliter & ratione ſui, C. Majorem : ſi minùs principaliter & ratione alterius, N. Majorem. Theologia autem quæ ut nomen importat, eſt conſideratio de Deo, ut fides, Deum principaliter & ratione ſui attingit, cætera verò revelata ratione Dei & in ordine ad illum ; undè quamvis ſubſtent rationi ejus formali ſub qua, non pertinent niſi ad objectum ejus ſecundarium & materiale, ſeu, ut alii dicunt, ad objectum extenſionis non attributionis : & hinc eſt diſparitas ab exemplis oppoſitis ; in Metaphyſica enim & in potentia viſiva, non eſt aliquid principale quod per ſe & ratione ſui attingitur, & ratione cujus cætera attinguntur, ſed omne ens abſtractum à materia per ſe & independenter ab alio attingitur à Metaphyſica, ſicut omne coloratum lucidum à potentia viſiva. E contrà, in medicina v. g. quia corpus ſub ratione ſanitatis attingitur principaliter & ratione ſui, cætera verò ut pulſus, urina, medicamenta &c. attinguntur minùs principaliter & ratione corporis ſanandi, ideò hæc quamvis ſubſtent eidem rationi formali ſub qua medicinæ,

ſunt

ſunt tamen tantùm ejus objectum ſecundarium & extenſivum, ſolum autem corpus ut ſanabile objectum formale quod.

Repones : ſi Deus de ſe nihil revelaſſet, ſed de aliis tantùm ; remaneret fides & Theologia ; ſicut ſi per impoſſibile Deus non eſſet, remaneret Metaphyſica : Ergo.

R. D. Antecedens : fides & Theologia ejuſdem rationis ac eæ quæ nunc ſunt, N. Antecedens : non enim tunc Theologia foret conſideratio de Deo, nec fides foret virtus Theologica. Diverſæ rationis, C. Antecedens. Remaneret autem eadem Metaphyſica, quia Metaphyſica, ut dictum eſt non conſiderat Deum ut quid principale ratione ſui, & alia ratione illius, ſed omne ens ut abſtractum ab omni materia.

Dices 3°. Juxtà Philoſophos nulla ſcientia probat ſuum objectum ſed ſupponit : atqui Theologia probat eſſe Deum : Ergo.

R. D. Majorem : nulla ſcientia probat ſuum objectum à priori & ex principiis intrinſecis, C. à poſteriori per effectus & ex principiis aliunde mutuatis, N. Theologia autem probat eſſe Deum à poſteriori per effectus & ex principiis mutuatis à Metaphyſica. Adde Deum ut authorem ſupernaturalem eſſe objectum Theologiæ, ſic verò non probatur, ſed creditur.

Dices 4°. Objectum formale ſpecificativum alicujus ſcientiæ debet prædicari de omnibus partibus illius ; ſic v. g. quia ens mobile eſt objectum Phyſicæ, verum eſt dicere de omni de quo agit Phyſica quòd ſit ens mobile. Item debet eſſe radix omnium proprietatum quæ in ea demonſtrantur : atqui Deus ut Deus non prædicatur de omnibus de quibus agit Theologia, v. g. de Angelis, homine, peccatis &c. neque ut talis eſt radix omnium proprietatum quæ in ea demonſtrantur, v. g non eſt radix innaſcibilitatis quæ eſt in patre, alioquin conveniret etiam aliis perſonis : Ergo.

R. D.

Digitized by Google

R. D. primam partem Majoris: objectum formale & ſpecificativum alicujus ſcientiæ debet prædicari de omnibus partibus illius ſemper in recto, N. in recto vel in obliquo, C. & ſic prædicatur Deus de omni quod tractat Theologia; quia omnia de quibus tractat ſunt vel ipſe Deus, vel aliquid Dei, nimirùm vel ejus proprietates vel effectus, vel media ad ipſum ducentia & præmianda, aut ab ipſo prohibita, avocantia & punienda ut peccata.

Ad ſecundam partem Majoris D. etiam: objectum formale debet eſſe radix omnium proprietatum, vel ſecundùm ſe, vel quatenùs eſt determinatum in particularibus ſpeciebus, C. ſecundùm ſe ſemper, N. ſic ens mobile quod eſt objectum Phyſicæ, non ſecundùm ſe, ſed ut eſt determinatum ad cœleſtia vel elementaria, eſt cauſa diverſarum proprietatum quæ in Phyſica demonſtrantur. Ad hunc ſenſum D. Minorem: Deus ſub ratione Deitatis ſecundùm ſe non eſt radix innaſcibilitatis, C. ut eſt determinata ad perſonam patris, & paternitatis relatione modificatâ, N. undè non ſequitur quòd innaſcibilitas conveniat aliis perſonis.

Dices 5°. Chriſtus videtur eſſe objectum formale & adæquatum Theologiæ, juxtà illud Apoſt. 1. ad Cor. 2. *non judicavi me ſcire aliquid inter vos, niſi Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum:* Ergo.

R. Apoſtolum non agere ibi de objecto Theologiæ ſeu fidei, ſed de modo quo Corinthiis Evangelium annuntiavit; quatenùs primùm illis prædicavit quæ ſpectant humanitatem & paſſionem Chriſti, ut per hæc manuduceret ad myſteria divinitatis; undè non dixit ſimpliciter, *non judicavi me ſcire aliquid niſi Jeſum Chriſtum;* ſed, *non judicavi me ſcire aliquid inter vos niſi* &c.

Ex his inferes Theologiam hæreticorum non eſſe veram Theologiam, ſeu ſaltem non eſſe ejuſdem rationis cum noſtra, quia non habet idem objectum

Digitized by Google

jectum formale quo, ſcilicet virtualem & mediatam revelationem, non enim hæreticus elicit concluſiones ex principiis fide divinâ creditis; * quia hæreticus circà unum articulum, non habet fidem de aliis articulis, ſed opinionem quandam ſecundùm propriam voluntatem.

* 2. 2. q. 5. a. 3. o.

Neque refert quòd Theologia hæreticorum habeat idem objectum formale quod, ſcilicet Deum; quia objectum formale quod non ſpecificat niſi prout ſubeſt objecto formali ſub quo. Non etiam refert quòd hæreticus videatur habere certitudinem ſicuti nos de principiis & concluſionibus: quia illa certitudo non provenit ex motivo divinæ revelationis quæ eſt neceſſaria ad veram Theologiam, ſed vel ex pertinacia propriæ voluntatis, vel ex eorum proprio judicio, quo judicant hunc vel illum articulum fidei eſſe acceptandum non alios, ſi enim procederent ex motivo divinæ revelationis, omnes acceptarent.

ARTICULUS VI.

Utrùm Theologia ſit habitus entitativè ſupernaturalis.

Ad reſolutionem hujus quæſtionis plura ſunt prænotanda. 1°. Nota id dici ſupernaturale quod neque eſt à natura neque naturæ proportionatum, ſed ſuprà naturam. Theologiæ habitum eſſe aliquo ſenſu ſupernaturalem, hoc eſt, ut communiter dicitur, radicaliter & objectivè ultrò conceditur, quia ejus principia quæ ſunt articuli fidei, & ejus objectum quod eſt Deus, ſunt ſecundùm ſe ſupernaturalia, licèt formaliter & reduplicativè quatenùs ſunt principia & objectum, non ſint ſupernaturalia, ut modò dicam.

Nota 2°. Ad effectum ſupernaturalem requiri quòd cauſa ſit ſupernaturalis, quia cauſa naturalis non poteſt dare ſupernaturalitatem quam non habet. Item & maximè requiri quòd cauſa hæc ſuper-

pernaturalis ſit proxima, non remota: quia de qualitate effectûs judicandum eſt ſecundùm qualitatem cauſæ proximæ & immediatæ non remotæ, eò quòd influxus cauſæ remotæ modificetur per influxum cauſæ proximæ, ut patet in ſole qui juxtà diverſas qualitates cauſarum proximarum producit diverſos effectus, hîc ceraſa, illic poma: undè ſi cauſa remota ſit naturalis & cauſa proxima ſit ſupernaturalis, effectus erit ſupernaturalis, & è contrà ſi cauſa remota ſit ſupernaturalis & proxima ſit naturalis, effectus erit naturalis: ſic actus fidei v. g. eſt ſupernaturalis, quia cauſa ejus proxima, ſcilicet fides eſt ſupernaturalis, licèt cauſa remota, nempe intellectus, ſit naturalis: ſimiliter actus charitatis eſt ſupernaturalis quia cauſa ejus proxima ſcilicet habitus charitatis eſt ſupernaturalis, licèt cauſa remota, nempe voluntas, ſit naturalis.

Nota 3°. Principia & concluſionem ſuo modò concurrere ad producendum habitum ſcientiæ. Principia concurrunt efficienter ut quo, quatenùs aſſenſus principiorum ſeu præmiſſarum determinat intellectum ad aſſenſum concluſionis, ut docemus in Logica, qui aſſenſus concluſionis, cùm ſit ſcientificus, ſæpè repetitus generat habitum ſcientificum. Concluſio verò ut illata ex præmiſſis eſt objectum ſcientiæ & conſequenter ejus ſpecificativum & conſtitutivum formale.

Nota 4°. Principia Theologiæ quæ ſunt articuli fidei poſſe dupliciter conſiderari; 1°. entitativè in ſe ipſis, ſeu ut ſunt in ſe abſolutè vera & dicunt ordinem ad primam veritatem revelantem: & ſic quidem ſunt ſupernaturalia utpote immediatè revelata; ſed ſic non ſunt principia Theologiæ formaliter, ſed materialiter tantùm & ſpecificativè, quia ſic non exercent rationem principii, cùm ſic nihil influant in concluſiones Theologiæ. Undè ſic ſumpta non ſunt niſi myſteria fidei quæ ad fidem & non ad Theologiam propriè pertinent. Alio modo poſſunt conſiderari quatenùs dicunt ordi-

ordinem ad concluſiones quas virtualiter continent, & quæ ex ipſis mediante diſcurſu naturali deducuntur, ſeu ut alii loquuntur, prout dicunt illationem activam; & ſic quidem ſunt formaliter principia Theologiæ, ſed ſic non ſunt formaliter revelata, ſed virtualiter tantùm, ſeu potiùs revelantia, nec ſic attinguntur à fide ſed à Theologia; proindèque ſic non ſunt formaliter ſupernaturalia, cùm iſta illatio activa ſeu influxus ſit naturalis, nihil enim eſt aliud quàm diſcurſus luminis naturalis inferentis unum ex alio: idem dic de objecto, ut patebit ex ſecunda probatione & ex ſolutione primi argumenti. His notatis

Dico: *Theologia eſt habitus entitativè naturalis. Eſt communis* inter Thomiſtas contrà Contenſonum & quoſdam extraneos.

Probatur 1°. Habitus humano ſtudio, vel per actus naturales acquiſitus non eſt entitativè ſupernaturalis, atqui Theologia eſt habitus humano ſtudio ſeu per actus naturales acquiſitus: Ergo. Major conſtat, quia effectus entitativè ſupernaturalis petit cauſam ſupernaturalem excedentem vires naturales, nemo enim dat quod non habet. Minor 1°. eſt D. Th. hic a. 6. ad 3. in prologo ſententiarum q. unicâ a. 3. quæſtiunc. 3. & 2. 2. q. 54. a. 1. ad 2. 2°. Experientiâ conſtat, cùm videamus eos ſolos evadere Theologos qui ſtudiosè incumbunt lectionibus, ſpeculationibus, diſcurſibus & aliis litterarum exercitiis, non eos qui otio indulgent. 3°. Quia per laborem & exercitium ſtudii Theologici ſpeculando nimirum principia fidei & ex eis lumine atque diſcurſu naturali varias concluſiones deducendo, acquiritur in intellectu noſtro aliquid quo percipimus & cognoſcimus ea quæ anteà non cognoſcebamus: atqui hoc ipſum eſt ſcientia Theologica: Ergo.

Reſpondent quidam Theologiam non eſſe acquiſitam, ſed infuſam, nihilominùs actus noſtros requiri non per modum cauſæ efficientis, ſed diſpoſitivæ dumtaxat. Sicut inquiunt, licèt charitas ſit

ſit infuſa, prærequiruntur tamen plures actus voluntatis tanquam diſpóſitiones.

Sed contra 1°. hæc reſponſio apertè contradicit S. Thomæ. 2°. Eſt falſa quia diſpoſitio ad aliquam formam debet eſſe ejuſdem ordinis cum illa, aliàs nulla foret commenſuratio & proportio diſpoſitionis ad formam : undè docent Theologi nullum ex actibus noſtris poſſe eſſe diſpoſitionem ad gratiam, quia ſunt diverſi ordinis. Quantùm ad charitatem : R. Actus qui ad illam diſponunt eſſe ſupernaturales, utpotè ex auxilio ſupernaturali procedentes.

Probatur 2°. Ille habitus non eſt ſupernaturalis cujus principia & objectum ſpecificativum formaliter ut talia non ſunt ſupernaturalia : atqui principia & objectum ſpecificativum Theologiæ formaliter ut talia non ſunt ſupernaturalia : ergo. Minor quantùm ad principia patet ex ultimo notamine : probatur quantùm ad objectum ſpecificativum ; objectum formale *quod*, non ſpecificat niſi prout ſubſtat objecto ſeu rationi formali ſub qua : atqui objectum formale ſub quo Theologiæ eſt naturale ſcilicet vis intellectûs creati, deducens per diſcurſum naturalem concluſiones ex principiis immediatè revelatis : Ergo.

Dices 1°. Ille habitus eſt entitativè ſupernaturalis cujus principia & objectum ſunt ſupernaturalia ; atqui principia & objectum Theologiæ ſunt ſupernaturalia ; principia enim ſunt articuli fidei, objectum eſt Deus : Ergo. Ita Contenſonus.

R. Solutionem hujus præcipui argumenti fluere ex dictis. Et 1°. principia quæ ſunt articuli fidei non influunt in concluſionem niſi remotè & mediante diſcurſu naturali ; effectus autem ut dictum eſt magis ſapit naturam cauſæ proximæ quàm remotæ. Inſuper oſtendimus ea quatenùs ſunt formaliter & reduplicativè principia non eſſe ſupernaturalia niſi materialiter. Similiter Deus non eſt objectum ſpecificativum Theologiæ, ut diximus, niſi prout ſubſtat revelationi virtuali, & ſic ut eſt

for-

formaliter ſpecificativum eſſe quid naturale ; eſt enim concluſio de Deo lumine naturali deducta ex principiis fidei.

Inſtabis : lumen naturale deducens concluſiones ex principiis, ſivè diſcurſus naturalis, non eſt cauſa concluſionis, ſed mera conditio applicans principia revelata concluſionibus Theologicis : ergo ex illo repeti non poteſt tanquam ex cauſa naturalitas habitûs Theologici. Probatur Antecedens : ſic ſe habet diſcurſus naturalis ad Theologiam, ſicut præmiſſa naturalis in ſyllogiſmo Theologico ; atqui præmiſſa naturalis eſt tantum conditio applicans principia concluſioni : Ergo.

R. N. *Antecedens* : ad probationem, N. Antecedens & paritatem ; diſparitas eſt quòd præmiſſa naturalis * requiratur in diſcurſu Theologico per accidens & propter defectum intellectûs noſtri, qui indiget inſtrui de continentia concluſionis in præmiſſa revelata ; unde non eſt neceſſaria in Angelis & Beatis, diſcurſus autem eſt eſſentialis cuicumque ſcientiæ, cum per illum conſtituatur in ratione ſcientiæ & diſtinguatur ab habitu primorum principiorum, & ſpecialiter Theologia à fide. Inſuper id eſt eſſentiale alicui rei, ſine quo res nec eſſe nec concipi poteſt : atqui ſine diſcurſu formali vel virtuali Theologia nec eſſe nec concipi poteſt, poteſt autem eſſe & concipi ſine præmiſſa naturali.

* *Hic. a. 5.*

Repones : dato diſcurſum eſſe eſſentialem ſcientiæ, attamen ſcientia non ſpecificatur ab illo, ſed à medio quod in tali diſcurſu aſſumitur : patet in habitibus opinionis & ſcientiæ, qui quamvis producantur per diſcurſum, ſunt tamen diverſæ ſpeciei propter diverſum medium aſſumptum, unum ſcilicet probabile, aliud demonſtrativum : atqui medium in diſcurſu Theologiæ eſt ſupernaturale.

R. Quòd medium nihil aliud ſit quàm principia ſeu præmiſſæ conjunctim ſumptæ, ſicque de illo dicendum eſt quod in prima ſolutione diximus de principiis, ſcilicet quòd quatenus formaliter influens, non ſit ſupernaturale, ſed naturale.

Dices 2°. cum eodem Contenſono : Theologia iis inſignitur dotibus quæ non niſi ſapientiæ ſupernaturali competere poſſunt. 1°. Subalternatur ſcientiæ ſupernaturali Dei & Beatorum, ſubalternata autem debet eſſe ejuſdem ordinis cum ſubalternante. 2°. Certitudo ejus eſt major omni certitudine naturali. 3°. Adunat differentias ſcientiarum naturalium diviſivas, nimirum rationem ſpeculationis & praxeos : unde etiam S. Th. hîc art. 1. dicit eam eſſe revelatam & divinitus inſpiratam : Ergo.

R. ad primum, N. Minorem : cùm enim ſcientia ſubalternata ſit inferior ſubalternante & ab ipſa dependeat, non requiritur quòd ſit ejuſdem ordinis cum illa.

Si inſtes : quod eſt ordinis naturalis non poteſt dicere habitudinem poſitivam ad id quod eſt ſupernaturale, aliàs non eſſet ratio cur non poſſemus per actus naturales nos diſponere poſitive ad primam gratiam aut eam mereri, quod eſt hæreſis Pelagiana : atqui ſcientia ſubalternata dicit habitudinem poſitivam ad ſubalternantem ſupernaturalem & petit illi conjungi : Ergo.

R. D. Majorem : quod eſt ordinis naturalis non poteſt dicere habitudinem poſitivam ad id quod eſt ſupernaturale, ſi ab illo ſupernaturali aliundè non dependeat, C. ſi dependeat, N. Sic v. g., in illo qui diu exercuit actus charitatis, amiſſâ charitate per peccatum, remanet quædam naturalis diſpoſitio ad eliciendos ſimiles actus charitatis ex quibus reſultavit. Porrò Theologia noſtra dependet à ſcientia Beatorum in evidentia ſuorum principiorum, undè dicit habitudinem ad illam; ſed actus naturales non dependent à gratia, nec aliundè ullam connexionem habent cum illa, & ideò non poſſunt dicere habitudinem poſitivam ad illam.

Ad ſecundum fateor certitudinem Theologiæ eſſe majorem omni certitudine naturali, non quia eſt ſupernaturalis formaliter, ſed radicaliter tantùm

tùm, in quantùm mediante diſcurſu naturali reſolvit ſuas concluſiones in principia fidei à quibus mediante ſimili diſcurſu deduxerat, de quo modò fuſiùs.

Ad tertium R. eâdem ſolutione; ad hoc ut Theologia ſit ſimul ſpeculativa & practica, non requiri quôd ſit formaliter ſupernaturalis, ſed ſufficere quôd ſit radicaliter & objectivè ſupernaturalis. Quatenùs nempè radicatur in fide quæ eſt ſimul ſpeculativa & practica & habet pro objecto Deum, qui cùm ſit prima veritas & ultimus finis, eſt prima regula ſpeculationis & praxis, de quo etiam infrà. Ad D. Thomam R. Theologiam ab ipſo dici revelatam & inſpiratam, quia radicaliter eſt talis.

ARTICULUS VII.

Utrùm Theologia ſit dignior aliis ſcientiis? Ubi de ejus certitudine?

Suppono 1°. Theologiam eſſe digniorem aliis ſcientiis practicis, quia inter ſcientias practicas, illa eſt dignior quæ ad ulteriorem finem non ordinatur, dignitas enim ſcientiæ practicæ ſumitur ex fine ad quem tendit: finis verò Theologiæ inquantùm eſt practica, eſt beatitudo æterna, ad quam ſicut ad ultimum finem ordinantur omnes alii fines ſcientiarum practicarum. *Ibid. a. 5. o.*

Suppono 2°. Theologiam ex parte materiæ eſſe digniorem aliis ſcientiis ſpeculativis, quia eſt principaliter de iis quæ ſuâ altitudine rationem tranſcendunt, nempè de Deo rebuſque divinis. Nec obſtat quòd Metaphyſica agat etiam de Deo, quia agit de Deo ut authore naturali & lumine naturali cognoſcibili: Theologia verò de Deo ut authore ſupernaturali & lumine ſupernaturali cognoſcibili. *Ibid.*

Verùm quia certitudo maximè confert ad dignitatem ſcientiæ, quæſtio hîc præcipuè vertitur, utrùm Theologia ſit certior aliis ſcientiis, etiam habitu primorum principiorum. Pro quo.

Nota: Theologi communiter diſtinguunt duplicem certitudinem, unam objectivam, aliam ſubjectivam. Objectiva eſt firma & invariabilis objecti determinatio in ſuo eſſe: illud enim objectum eſt certum & firmum in ſe, qui habet cauſas firmas & invariabiles ſuæ entitatis & veritatis, & penes cauſas majoris vel minoris invariabilitatis eſt major vel minor certitudo objectiva: de hac non agitur. * Certitudo ſubjectiva eſt *firmitas adhæſionis virtutis cognoſcitivæ ad ſuum cognoſcibile.* Poteſt autem hæc firmitas oriri vel ex ſola motione voluntatis determinantis intellectum ad inhærendum ſeu aſſentiendum alicui objecto independenter ab alio legitimo motivo, ut contingit in hæreticis, qui quandoque firmius adhærent ſuis erroribus quàm Catholici veritatibus fidei: & hæc eſt impropria certitudo, quæ magis debet dici pertinacia quàm certitudo. Vel oritur hæc firmitas ex efficacia medii ſeu motivi determinantis intellectum ad aſſentiendum veritati. Et hæc eſt propria certitudo de qua quæritur.

* *In* 3. *d.* 26. *q.* 2. *a.* 4. *o.*

Hic. a. 5. *ad* 1. Notandum inſuper aliquid poſſe eſſe altero certius dupliciter: uno modo quoad ſe, quando nempe ex ſe & ex natura ſua habet firmiores cauſas ſuæ certitudinis. Alio modo quoad nos, quando ejus certitudo eſt magis connaturalis & proportionata intellectui noſtro, illumque ſatiat & quietat, quod contingit quando certitudo oritur ex evidentia, quia evidentia eſt ultimum in quo quieſcit intellectus noſter.

Tandem operæ pretium eſt pro hac & aliis quæſtionibus haberi accuratam notionem concluſionis Theologicæ, atque ejus diſtinctionis à propoſitione fidei. Propoſitio fidei eſt quæ in verbo Dei ſcripto vel tradito formaliter & immediate revelatur, & ab Eccleſia Catholica ut revelata proponitur; ſi enim hæc ſecunda conditio deſit, quamvis prima adſit, erit quidem fidei quoad ſe, non tamen quoad nos; quia ſola Eccleſia eſt regula infallibilis in diſcernendis revelatis à non revelatis, ut alibi fuſius

Digitized by Google

ſius explicatur. Concluſio Theologica eſt quæ per diſcurſum naturalem deducitur vel ex duabus præmiſſis de fide, vel ex una de fide & altera naturali certa, in quibus virtualiter continetur, unde eſt tantum mediate revelata. Dico *& ex naturali certa;* quia ſi præmiſſa naturalis foret tantum probabilis, ſic etiam eſſet concluſio, eò quòd ejus extrema unirentur tantum probabiliter uni medio in præmiſſis, ut ſi dicas: *Omnis Diſcipulus diligit magiſtrum, Judas fuit diſcipulus Chriſti: Ergo dilexit Chriſtum:* hæc concluſio eſt tantum probabilis, imò falſa, conſequenter non eſt concluſio Theologica quæ debet eſſe certò vera.

Porrò concluſio poteſt virtualiter contineri in præmiſſis dupliciter. 1°. Ratione connexionis naturalis, hoc eſt vel ut proprietas in eſſentia, vel ut effectus in cauſa, ut ſi dicas: *omnis homo eſt riſibilis, Chriſtus eſt homo, ergo Chriſtus eſt riſibilis;* hæc concluſio continetur in præmiſſis tanquam proprietas in eſſentia ſeu ratione connexionis naturalis quam riſibilitas habet cum homine. 2°. Poteſt contineri virtualiter concluſio in præmiſſis ratione ſignificationis, hoc eſt vel ut pars in toto, vel ut ſingulare in univerſali, vel ut implicitum in explicito terminis æquivalentibus expreſſum, ſi dicas: *Chriſtus pro omnibus mortuus eſt; ergo pro me mortuus eſt.* Concluſio continetur in Antecedente, non ratione connexionis naturalis, ſed ratione ſignificationis, ſeu ut pars in toto, aut ſingulare in univerſali; qui enim dicit explicite totum aut univerſale, dicit implicitè partem aut quodlibet ſingulare. Similiter ſi dicas: *Chriſtus eſt unus ſubſtantiâ cum patre; ergo eſt patri conſubſtantialis:* quia eſſe unus ſubſtantiâ & eſſe conſubſtantialis, idem ſignificant diverſis terminis. Hujuſmodi autem concluſio non eſt proprie & ſtricte concluſio quæ à notioribus ad minus nota debet procedere, ſed eſt potius explicatio ſignificationis præmiſſarum, eſtque immediate revelata, & ideò certa certitudine fidei & ad fidem pertinet:

tinet: igitur quæſtio noſtra eſt tantùm de concluſione ſtrictè dicta ſeu contenta virtualiter in præmiſſis ratione connexionis. His notatis & ſuppoſitis

Ibid. & o. Dico 1°. Theologia ſivè quoad habitum ſivè quoad actum ſeu concluſionem eſt certior quoad ſe omnibus aliis ſcientiis naturalibus, etiam habitu primorum principiorum, non tamen quoad nos.

Ibid. o. Probatur prima pars. Theologia certitudinem habet ex lumine divinæ ſcientiæ ſeu ex revelatione divina in quam ultimatè reſolvitur & quæ falli non poteſt: aliæ autem ſcientiæ naturales certitudinem habent ex naturali lumine rationis humanæ, quæ (quamvis objectum circà quod verſatur, ſit quandoque certiſſimum) eſt tamen tenebris per peccatum obvoluta & errori obnoxia: Ergo.

Ibid. ad 1. & 2. 2. q. 4. a. 8. o. Probatur 2a. Pars. Illud eſt magis certum quoad nos, quod plenius conſequitur intellectus, quod eſt illi magis connaturale & proportionatum, quodque ipſum magis ſatiat & quietat: atqui concluſiones ſcientiarum naturalium ſunt magis connaturales & proportionatæ intellectui humano, magis ab ipſo penetrantur, magis ipſum ſatiant & quietant, propter earum evidentiam, in qua, ut dixi, ultimo quieſcit intellectus humanus, quàm concluſio Theologica quæ eſt obſcura & inevidens, utpote innixa fidei. Imò fides ipſa quæ ex parte motivi eſt certiſſima, patitur quandoque motus dubitationis indeliberatos propter debilitatem ingenii nondum videntis veritatem: Ergo.

Dico 2°. Quamvis concluſio propriè Theologica ſit certior aliis ſcientiis naturalibus, non eſt tamen formaliter quà concluſio, certa certitudine ſupernaturali fidei, nec pertinet ad fidem.

Sequitur ex dictis: implicat enim eſſentiæ naturalis eſſe proprietatem ſupernaturalem. Theologia autem eſt habitus entitativè naturalis ut dictum eſt, cujus proprietas eſt certitudo: ergo. Sed in ſuper

Pro-

Digitized by Google

Probatur: Concluſio Theologica reduplicativè quà talis, non eſt immediatè revelata, nec ſolo fidei motivo nititur, ſed eſt tantùm virtualiter & mediatè revelata in ſuis præmiſſis, ex quibus per diſcurſum humanum deducitur; undè illi aſſentimur, non præciſè propter revelationem, ſed quia lumine naturali percipimus eſſe connexam cum veritate revelata: atqui fides ſeu certitudo ſupernaturalis fidei innititur ſoli & immediatæ revelationi: Ergo.

Dixi: *Concluſio Theologica formaliter & reduplicativè quà talis*, id eſt reduplicativè ut illata ex præmiſſis per diſcurſum: quia ſpecificativè & materialiter ſumpta poteſt eſſe de fide, ſi nempè aliundè ſit immediatè revelata & ab Eccleſia definita, ut patet in hoc ſyllogiſmo; *duplicis naturæ duplex eſt voluntas: atqui in Chriſto eſt duplex natura: ergo duplex voluntas.* Hæc concluſio quamvis formaliter ut concluſio non ſit de fide, materialiter tamen ſumpta eſt de fide, quia eſt ab Eccleſia definita contrà Monothelitas.

Objicies 1°. contrà primam partem primæ concluſionis. Dato quòd concluſio Theologica illata ex duabus præmiſſis de fide ſit certior quâvis ſcientiâ naturali, ſaltem illa quæ deducitur ex una præmiſſa de fide, & ex altera naturali non videtur certior: Ergo. Probatur Antecedens: præmiſſa naturalis eſt cauſa certitudinis concluſionis, atqui quod eſt cauſa certitudinis alicujus concluſionis eſt certius illâ, ex hoc vulgari axiomate, *propter quod unumquodque tale & illud magis:* Ergo.

R. N. Antecedens. Ad probationem D. Majorem: præmiſſa naturalis eſt cauſa adæquata certitudinis concluſionis, N. Majorem; cauſa inadæquata, C. Majorem: & ad hunc ſenſum diſtinctâ Minori N. Conſequentiam. Axioma autem allatum intelligitur potiſſimùm de cauſa formali, & eſto intelligeretur de cauſa efficiente, deberet intelligi de cauſa adæquata, non inadæquata, ut patet in generatione muli.

Digitized by Google

Subſumes : atqui effectus in præſenti materia debet conformari cauſæ inadæquatæ : ergo. Probatur Antecedens ex hoc altero communi principio : *concluſio ſequitur debiliorem partem :* Ergo.

R. 1°. N. Antecedens. Ad probationem R. non unam eſſe hujus axiomatis intelligentiam. Quidam illud reſtringunt ad quantitatem & qualitatem præmiſſarum, ita ut ſi præmiſſarum una ſit univerſalis, altera particularis, una affirmativa, altera negativa, concluſio ſit particularis aut negativa. Alii & bene intelligunt de præmiſſa debiliori ſecundum ſe & ſolitarie ſumpta, non verò ut conjuncta & ſubordinata propoſitioni de fide, ex cujus nempe conſortio elevatur & certior evadit ſi non intrinſece, ſaltem extrinſece, in quantum deſervit formaliter propoſitioni fidei tanquam inſtrumentum ejus ad inferendam concluſionem : certius enim aſſentimur veritati demonſtratæ ſi eam noverimus approbari à gravi & maxime ab infallibili authoritate. Neque tamen inde ſequitur præmiſſam tantum opinativam ſeu probabilem poſſe etiam ſic elevari, quia propoſitio opinativa non eſt capax certitudinis, ſi enim fieret certa, deſtrueretur ut opinativa.

Cæterum quidquid ſit de iſtis ſolutionibus R. 2°. etiam in præſenti caſu axioma verificari & concluſionem eatenus ſequi debiliorem partem, quatenus eſt minus certa quàm præmiſſa de fide, & quàm ſi inferretur ex duabus præmiſſis de fide, licet tamen ſit certior quàm ipſa præmiſſa naturalis, aut quàm ſi inferretur ex duabus præmiſſis naturalibus.

Objicies 2°. Concluſio Theologica non eſt certior ſaltem habitu primorum principiorum qualia ſunt; quodlibet eſt vel non eſt. Totum eſt majus ſuâ parte & ſimilia : ergo. Probatur Antecedens. 1°. Prima principia ſunt certiſſima, certiſſimo autem nihil eſt certius. 2°. In aſſenſu primorum principiorum intellectus operatur per modum naturæ, in aſſenſu autem concluſionis operatur libere : atqui intel-

tellectus agens neceſſariò & per modum naturæ immobilius operatur quàm dum agit liberè : Ergo. 3°. Primorum principiorum notitia habetur ſine diſcurſu ex ſola apprehenſione terminorum, undè eſt certa ex ſe. Notitia verò concluſionis habita per diſcurſum eſt certa ab alio & per participationem principiorum : atqui quod eſt ex ſe certum, certius eſt eo quod eſt certum per aliud : ergo. 4°. Circà prima principia nulla unquam dubitatio oritur : circà verò concluſiones Theologicas, multa oriuntur dubia, multæ controverſiæ, ut experientià conſtat : Ergo.

R. N. Antecedens : ad primam probationem D. Majorem : prima principia ſunt certiſſima certitudine objectivâ de qua non agitur, C. certitudine ſubjectivâ & ex parte motivi, de qua agitur, N. ad ſecundam D. Minorem : intellectus agens naturaliter immobilius operatur quàm dum agit liberè in eodem ordine, C. in diverſo & ſuperiori ordine, N. Sic intellectus aſſentiens libere rebus ſupernaturalibus fidei ex motione gratiæ, firmius operatur quàm dum neceſſariò aſſentitur primis principiis ; quia gratia quantum ex ſe firmius & magis indefectibiliter, licet libere, movet ad actus ſupernaturales, quàm natura impellens neceſſario ad actus naturales. Concluſio autem Theologica quamvis ſit entitative naturalis, eſt tamen originative ſupernaturalis, utpote innixa fidei & reducibilis ad principia ſupernaturalia, cui non poteſt ſubeſſe falſum. Neque refert quòd lumen rationis quo veritatem primorum principiorum percipimus, ſit etiam à Deo ſicut lumen fidei : eſt enim in hoc diſparitas quòd lumen rationis ſit à Deo ut cauſa exemplari & efficiente, equidem in ortu ſuo purum & lucidum, ſed per peccatum obſcuratum & variis erroribus obnoxium. Lumen autem fidei eſt à Deo, ut à prima veritate in dicendo, quæ proinde nec fallere nec falli poteſt.

Ad tertiam poteſt Minori alterutra ſolutio præcedens adhiberi : 1°. Sic diſtinguendo : quod eſt

ex ſe certum, certius eſt objectivè eo quod eſt certum per aliud, C. certius eſt ſubjectivè, N. vel ſic: quod eſt ex ſe certum certius eſt eo quod eſt certum per aliud in eodem ordine, C. in diverſo & ſuperiore ordine, N.

Ad quartam D. Antecedens: circà concluſiones Theologicas multa oriuntur dubia, multæ controverſiæ ex defectu motivi, N. ex defectu intellectûs qui non quieſcit niſi in evidenti, C. ex quo ſequitur quòd licèt Theologia ſit certior quoad ſe, non tamen quoad nos ut dictum eſt in concluſione. Inſuper advertendum quòd multæ controverſiæ moveantur in Theologia circà concluſiones quæ non ſunt verè Theologicæ, quia non ſunt deductæ ex duabus præmiſſis de fide, aut ex una de fide & altera naturali certa. Et quantùm ad eas quæ moventur circà concluſiones merè Theologicas, ſæpè contingunt non ex animo dubitante, ſed gratià veritatis magis elucidandæ & ingenii exercendi.

Petes utrùm propoſitio deducta ex duabus propoſitionibus mediatè tantùm revelatis, debeat adhuc cenſeri Theologica?

R. Affirmativè, etſi fortè non ita ſtrictè. Quia adhuc deducuntur ſub revelatione virtuali, licèt non immediatè, & poteſt reduci ſaltem mediatè in formaliter revelata. Sicut in ſcientiis naturalibus eſt vera demonſtratio, quamvis procedat ex principiis mediatè tantùm per ſe notis, alioquin pauciſſimæ forent veræ demonſtrationes.

Objicies 3°. contrà ſecundam concluſionem. In hoc ſyllogiſmo: *omnis homo eſt riſibilis: atqui Chriſtus eſt homo; ergo Chriſtus eſt riſibilis.* Concluſio pertinet ad fidem: ergo. Probatur Antecedens: hæc concluſio pertinet ad fidem quam qui negat eſt hæreticus: atqui qui negaret hanc concluſionem, *Chriſtus eſt riſibilis,* foret hæreticus: Ergo.

R. N. Antecedens: ad probationem D. Minorem: qui negaret hanc concluſionem foret hæreticus

for-

formaliter, N. non eſt enim fidei. Præſumptivè ſeu illativè, C. quia qui negat aliquam concluſionem, ideò negat vel quia non percipit connexionem inter illam & præmiſſas, vel quia negat præmiſſas, & cùm in hoc ſyllogiſmo connexio inter præmiſſas & concluſionem ſit neceſſaria & evidens, qui negaret concluſionem præſumeretur negare non connexionem ſed hanc præmiſſam, *Chriſtus eſt homo*: & ideò dico quòd foret præſumptivè ſeu illativè hæreticus.

Inſtabis: qui in hoc diſcurſu: *Chriſtus eſt mortuus pro omnibus: ergo eſt mortuus pro me*, negaret concluſionem, foret formaliter hæreticus præcisè quia negaret hanc concluſionem: Atqui hæc concluſio eſt Theologica: ergo. Probatur: eſt deducta ex immediatè revelatis: Ergo.

R. N. Minorem. Ad probationem D. Antecedens: eſt deducta ex immediatè revelatis ratione connexionis & per veram illationem ex notioribus, N. ratione ſignificationis & per nudam explicationem præmiſſæ, C. qui enim dicit Chriſtum eſſe mortuum pro omnibus, dicit, ſi non quoad verba, ſaltem quoad ſenſum, eſſe mortuum pro illo & illo & ſingulis. Unde hæc propoſitio: Chriſtus eſt mortuus pro me, eſt immediate revelata quoad ſenſum, ut dictum eſt in notaminibus.

ARTICULUS VIII.

Leviores difficultates quæ ſuperſunt ex quæſtione Divi Thomæ breviter reſolvuntur.

QUæritur 1°. Utrùm Theologia ſit una ſpecie ſcientia? *Hic a. 3. o.*

R. Affirmative.

Probatur: ſcientiæ deſumunt ſuam unitatem ſpecificam ab objecto non materiali, ſed formali: atqui Theologiæ eſt unicum objectum formale quod & quo: ergo. Probatur Minor: objectum formale quod Theologiæ eſt Deus ſub ratione *Ibid.*

dei-

deitatis in ordine ad quem cætera attingit. Objectum formale quo, ſeu ſub quo eſt revelatio divina, mediata ſcilicet & virtualis, ita ut nihil attingat niſi ſub hac ratione formali, patet ex antecedentibus: ſicut ergo potentia viſiva eſt unica; quia licet plura materialiter diverſa, puta hominem, lapidem, equum &c. reſpiciat; omnia tamen reſpicit ſub una ratione colorati lucidi. Sic Theologia eſt ſpecie una, quia licet multa materialiter diverſa reſpiciat, omnia tamen reſpicit ſub una ratione formali virtualis & mediatæ revelationis.

Dices: in ſyllogiſmo Theologico, cujus una præmiſſa eſt naturalis & altera ſupernaturalis, ſunt duo lumina, unum ſupernaturale ſcilicet fides, aliud naturale: in ſyllogiſmo autem cujus duæ præmiſſæ ſunt ſupernaturales eſt unicum lumen ſcilicet ſupernaturale fidei: atqui lumina præmiſſarum influunt in concluſionem: ergo concluſio illata ex duabus præmiſſis quarum una eſt naturalis, altera ſupernaturalis eſt diverſa ab ea quæ infertur ex duabus præmiſſis ſupernaturalibus.

R. Iſta duo lumina eſſe ſibi ſubordinata, ſcilicet naturale ſupernaturali, tanquam habitui primorum principiorum, & ideò non influere in concluſionem niſi ſub eadem ratione formalis & mediatæ revelationis, non ſecus ac ſi duæ præmiſſæ eſſent ſupernaturales.

Quæritur 2°. Utrum Theologia ſit ſimul ſpeculativa & practica?

Ibid. a. 4. o. R. Eſſe ſimul ſpeculativam & practicam; quia attingit ſpeculabilia & practica ſub una & eadem ratione divinæ revelationis. Eſt tamen magis ſpeculativa quàm practica, quia principalius agit de rebus divinis quàm de actibus humanis.

Hic ſiſtit S. Doctor: verum quidam ex ejus diſcipulis ulterius quærunt, an utramque dotem poſſideat ſimpliciter formaliter, an tantum unam ſimpliciter & aliam ſecundum quid? Et reſpondent ut plurimum quod utramque habeat ſimpliciter,

ter, ſed formaliter eminenter. Et cùm objicitur practicum & ſpeculativum eſſe differentias eſſentialiter oppoſitas quæ uni ſcientiæ non poſſunt competere, quidam negant Antecedens, & dicunt eſſe tantum accidentales. Alii reſpondent eſſe differentias ſcientiarum naturalium tantum diviſivas; non verò ſcientiæ cujus objectum eſt infinitum, & ea quæ in inferioribus diſperſa ſunt in ſuperioribus adunari.

Equidem ſi conſideretur Theologia prout reſpicit diverſa objecta particularia, continetque diverſos tractatus ſpeculationis & praxeos, indubium eſt quòd ſit ſimpliciter ſpeculativa & practica. Sed ſi conſideretur prout eſt unus & ſimplex habitus, videtur nobis probabilius & S. Thomæ conformius quòd ſit ſimpliciter ſpeculativa & ſecundum quid practica. Ratio eſt: quia hæc ſcientia eſt ſimpliciter ſpeculativa & ſecundum quid practica, cujus finis intrinſecus ultimus & primarius eſt ſpeculatio, & ſi quid circà praxim tractet ad ſpeculationem ordinat: atqui talis eſt Theologia: ergo. Probatur Minor: finis intrinſecus Theologiæ ultimus & primarius eſt æterna beatitudo, ſeu poſſeſſio Dei quæ juxtà D, Thomam & Thomiſtas conſiſtit in viſione & contemplatione Dei, & omnia practicabilia de quibus agit ad hunc finem refert. *Principaliùs*, inquit S. Doctor hic o. *agit de rebus divinis quàm de actibus humanis, de quibus agit ſecundùm quod per eos ordinatur homo ad perfectam Dei cognitionem, in qua æterna beatitudo conſiſtit:* Ergo,

Quæritur 3°. Utrum Theologia noſtra ſit ſapientia?

R. Affirmative. Quia ſapientia eſt ſcientia conſiderans cauſas altiſſimas, hoc enim unum dumtaxat addit ſapientia ſcientiæ communiter ſumptæ: unde ille ſapiens dicitur in unoquoque genere qui conſiderat cauſam altiſſimam iſtius generis, ut in genere ædificii artifex qui diſponit formam domûs, dicitur ſapiens, & Architectus reſpectu infería- *Ibid. a. 6. o.*

feriorum artificum qui dolant ligna vel parant lapides: atqui Theologia conſiderat cauſam altiſſimam in omni genere, nempe Deum & ſub ratione altiſſima, ſcilicet divinâ revelatione: Ergo.

Quæritur 4°. Utrùm Theologia ſit argumentativa?

Ibid. a. 8. o. R. Affirmative. Sequitur ex præcedentibus. Etenim omnis ſcientia eſt argumentativa, quia omnis ſcientia deducit concluſiones ex principiis quod eſt argumentari: atqui Theologia eſt ſcientia ut probatum eſt: ergo. Confer art. 3. hujus Diſſertationis.

Quæritur 5°. Utrùm Theologia argumentetur ad probanda ſua principia?

Ibid. R. Quòd ſicut aliæ ſcientiæ non argumentantur ad ſua principia probanda, ſed ex principiis argumentantur ad oſtendendum alia; ita Theologia non argumentatur ad probanda ſua principia, quæ ſunt articuli fidei, ſed ex eis procedit ad aliquid oſtendendum.

Et quamvis ſcientiæ naturales poſſint probare ſua principia à poſteriori ſeu per effectus, id tamen non poteſt Theologia. Ratio diſparitatis eſt quòd proportio inter effectus & cauſas naturales cognoſcatur lumine naturali, non autem inter ſupernaturales. Poteſt tamen Theologia ſua principia explicare ſimilitudinibus & exemplis. Sic Apoſt. 1. ad Cor. 15. explicat futuram reſurrectionem exemplo grani quod ſeminatur & reviviſcit in alia forma. Sic SS. Patres explicuerunt myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis exemplo ſolis emittentis lucem. Integritatem B. Virginis exemplo radii tranſeuntis per chriſtallum. Item probat evidenter ſuorum principiorum credibilitatem per varia motiva credibilitatis, de quibus alibi.

Ibid. Inſuper advertendum eſt quò dquamvis in ſcientiis naturalibus ſcientiæ inferiores nec probent ſua principia, nec contrà negantem principia diſputent, ſed hoc relinquant ſuperiori ſcientiæ; ſuprema tamen inter eas, ſcilicet Metaphyſica, diſputat con-

contrà negantem ſua principia ſi adverſarius aliquid concedit; ſi autem nihil concedat, non poteſt contrà eum diſputare probando, poteſt tamen ſolvere rationes ipſius. Similiter Theologia, cùm non habeat ſuperiorem, diſputat cum negante ſua principia, argumentando quidem & probando unum negatum per aliud conceſſum ſi adverſarius aliquod concedat, ut faciunt hæretici & Judæi. Si autem adverſarius nihil concedat, ut ſunt infideles, non reſtat ampliùs via ad probandum poſitivè ſua principia ſeu articulos fidei per rationes, ſed negativè ſcilicet ad ſolvendum rationes, ſi quas adducit contrà illa: cùm enim fides infallibili veritati nitatur, impoſſibile autem ſit de vero manifeſtari contrarium; manifeſtum eſt probationes quæ contrà fidem inducuntur non eſſe demonſtrationes, ſed ſolubilia argumenta.

Id tamen ſic intellige, non quòd Theologus poſſit evidenter oſtendere falſitatem argumenti quod proponitur contrà fidem, evidentiâ, ut dicunt, intrinſecâ; alioquin deberet oſtendere evidenter veritatem oppoſitam, quod fieri non poteſt, cùm talis veritas ad fidem pertineat, ſed quòd per bonas rationes & manifeſta motiva credibilitatis poſſit prudenter ſibi & aliis perſuadere, argumentum quod proponitur contrà fidem non eſſe admittendum ut verum, quod eſt ſolvere argumenta contrà fidem evidenter, evidentiâ, ut vocant, extrinſecâ.

Quæritur 6°. Ex quibus locis Theologia depromat ſua argumenta, ſeu quot & qui ſunt loci Theologici?

R. Communiter aſſignari decem. Primus eſt Scriptura ſacra. Secundus, Traditio Apoſtolica. Tertius, Eccleſiæ Catholicæ conſuetudo & authoritas. Quartus, Definitio concilii œcumenici. Quintus, Sedis Apoſtolicæ ſeu Romani Pontificis authoritas. Sextus, Alicujus Patris aut Eccleſiæ Doctoris authoritas. Septimus, Sententia Doctorum graviorum. Octavus, Ratio naturalis. Nonus, Authoritas Philoſo-

loſophorum. Decimus, Hiſtoria humana. Neque refert S. Thomam hic ad 2. quatuor tantum enumerare locos Theologicos, ſcilicet Scripturam ſacram, Doctores, Philoſophos & rationem naturalem: non enim fuit S. Doctoris propoſitum ibi recenſere omnes locos Theologiæ, ſed ſolum oſtendere Theologiam eſſe argumentativam.

Ibid. ad 2. Duo tantum hic notanda ſunt: primum ex quinque primis dumtaxat locis argumenta infallibilia deduci: ex quinque ultimis ſolum probabilia, niſi forte ex ſexto & ſeptimo quando nempe vel omnes Patres, vel omnes Doctores in aliqua veritate aſſerenda unanimiter conveniunt; tunc enim regulariter loquendo eſt certum & infallibile argumentum inde deductum, cum unanimis ſenſus Patrum aut Doctorum, videatur ipſius Eccleſiæ ſenſus.

Ibid. Aliud notandum non omnes locos aſſignatos eſſe proprie Theologicos, ſed dumtaxat ſeptem primos. Tribus ultimis autem utitur Theologia tanquam extraneis & probabilibus argumentis. Etenim generatim loquendo in quacumque ſcientia ſunt duo loci arguendi, ſcilicet authoritas & ratio, quia mens humana alicui rei aſſenſum non præbet niſi vel authoritate dicentis, vel evidentiâ objecti inducatur; cum ergo in rebus Theologicis quæ fidei innituntur, evidentia objecti deſit, ſola authoritas Dei revelantis eſt proprius locus in ea argumentandi. Utitur tamen ratione humanâ tanquam ancillâ ut fidei deſerviat, non ut dominetur aut æquo pede incedat; cum enim gratia non tollat naturam, ſed ſubjiciat & perficiat, ita oportet quòd naturalis ratio fidei ſubſerviat & obtemperet, ſicut naturalis inclinatio voluntatis charitati obſequitur: unde Apoſt. 2. ad Cor. 10. dicit: *In captivitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti.* Tres autem ultimi loci pertinent ad rationem humanam: ſeptem primi ad authoritatem divinam.

Quidam inſtituunt hîc tractatum de locis Theologicis;

logicis; ſed nos remittimus ad tractatum de ſide: de his fuſè ſcripſit noſter Cano, cujus opus, tam propter ſtyli elegantiam, quàm propter doctrinæ præſtantiam, omnium eruditorum plauſibus comprobatur, & omnibus Theologis aſſiduè volvendum jure commendatur. Quærit S. Th. a. 9. utrùm Scriptura ſacra debeat uti metaphoris. Et art. 10. Utrùm ſub una littera habeat plures ſenſus: utrumque ad locum citatum de fide etiam remittimus.

Digitized by Google

TRACTATUS DE DEO ET DIVINIS ATTRIBUTIS.

Hic. q. 2. in Proœm.

Quia igitur principalis intentio hujus ſacræ Doctrinæ eſt Dei cognitionem tradere, non ſolùm ſecundùm quod eſt in ſe, ſed etiam ſecundùm quod eſt principium rerum & finis earum, & ſpecialiter rationalis creaturæ, ad hujus Doctrinæ expoſitionem intendentes, 1°. tractabimus de Deo. 2°. De motu rationalis creaturæ in Deum. 3°. De Chriſto qui ſecundùm quod homo, via eſt nobis tendendi in Deum. Et hæc eſt partitio totius operis ſeu Summæ in tres partes. Sed cùm ſecunda nimiùm excreſceret, diviſa eſt in duas partes quarum prima vocatur, *Prima Secundæ*, id eſt prima pars ſecundæ partis: ſecunda dicitur, *Secunda Secundæ*, id eſt ſecunda pars ſecundæ partis.

DISSERTATIO I.

De Dei Exiſtentia.

D. Th. Q. 2.

ARTICULUS I.

Utrùm Deum eſſe ſit per ſe notum, vel demonſtrabile?

Nota 1°. Propoſitio per ſe nota dicitur cujus veritas per ſe & ſine medio à ſe diſtincto innoteſcit, ſic ſol dicitur per ſe viſibilis, quia ſe ipſo

ipſo & non per medium magis lucidum videtur. * Duplex diſtinguitur: per ſe nota quoad ſe, & per ſe nota quoad nos. Propoſitio per ſe nota quoad ſe tantùm & non quoad nos, eſt quæ caret medio probativo à priori & dicitur immediata, ut quando prædicatum includitur in ratione ſubjecti, tanquam ejus definitio ſeu pars definitionis, ſed quidditas ſubjecti ex prima & communi terminorum apprehenſione nobis non innoteſcit, ſed indiget per aliquid nobis notius diſcurrendo demonſtrari. Propoſitio per ſe nota quoad nos, eſt cujus veritas ex prima & communi terminorum apprehenſione abſque ullo diſcurſu, ſive à priori ſive à poſteriori nobis innoteſcit, quales ſunt quæ exprimuntur terminis notiſſimis & communiſſimis; ut *quodlibet eſt vel non eſt: Totum eſt majus ſuâ parte:* nemo eſt enim quantumvis ſtupidus, qui ex prima apprehenſione non habeat notionem entis & non entis, totius & partis, proindèque qui non concipiat quodlibet eſſe vel non eſſe; totum eſſe majus ſuâ parte. Quæſtio eſt itaque, utrùm hæc propoſitio *Deus eſt*, ſit per ſe nota & quomodo? An quoad ſe tantum, an etiam quoad nos? H. c. q. 2. a. 1. o.

Nota 2°. Quoſdam hìc ulteriorem quæſtionem magno apparatu movere, utrùm ſit nobis ingenita, ſeu innata Dei notio. Sed cùm per hanc innatam Dei notionem nihil aliud intelligant, quàm quòd ſine diſcurſu tametſi facili, ex ſola ipſa terminorum apprehenſione, mens ſana & attenta intelligat Deum eſſe, ſicut ex ſola terminorum apprehenſione ſine diſcurſu intelliguntur prima principia, quodlibet eſt vel non eſt; totum eſt majus ſuâ parte, ut explicat ipſe Honoratus Tournely hujus notionis innatæ aſſertor hìc art. 1. Quæſtio hæc tanto æſtu ventilata, coincidit cum hac noſtra: an hæc propoſitio *Deus eſt*, ſit per ſe nota quoad nos? Pro cujus reſolutione

Dico 1°. Hæc propoſitio *Deus eſt*, eſt per ſe nota quoad ſe, non quoad nos, conſequenter non eſt nobis innata Dei notio. *Ibid.*

 Pro-

Ibid. Probatur prima pars: illa propoſitio eſt per ſe nota quoad ſe, cujus prædicatum includitur in ratione ſubjecti, tanquam ejus definitio aut pars definitionis, ut hæc, homo eſt animal; hoc ipſo enim eſt immediata & caret medio probativo à priori: atqui exiſtentia Dei ſic includitur in ratione Dei; Deus enim eſt eſſentialiter ſuum eſſe, ſeu eſt neceſſariò, & eſſentialiter ens exiſtens, ut probabimus infrà: Ergo.

Si dicas ex hac ratione ſequi has propoſitiones, *Deus eſt bonus*, *Deus eſt juſtus*, & ſimiles etiam eſſe per ſe notas, quia Bonitas, Juſtitia, & alia attributa includuntur etiam in ratione Dei. R. Hæc & alia attributa includi in ratione Dei, hoc ſenſu quòd à Deitate neque realiter neque formaliter diſtinguantur, attamen non ſunt de primario conceptu Dei, ſicut ipſum eſſe; Deus enim prout differt à creaturis, definitur ens per ſe exiſtens: undè eſſe per ſe conſtituit eſſentiam entis increati ut ultima ejus actualitas; non Bonitas, Sapientia aut alia attributa.

Ibid. Probatur ſecunda pars: illa propoſitio non eſt per ſe nota quoad nos, in qua quidditas ſubjecti ex prima & communi apprehenſione terminorum nobis non innoteſcit, ſed indiget diſcurſu ut nobis innoteſcat: quia tunc non poteſt ſtatim nobis innoteſcere an prædicatum conveniat ſubjecto: Atqui quidditas Dei ex prima & communi terminorum apprehenſione non innoteſcit nobis, ſed per diſcurſum: ergo. Patet Minor; quia quid ſit Deus non intelligimus ſtatim ac audimus hanc vocem, *Deus*, ſicut ex prolatione horum terminorum, totum & pars, ens & non ens, ſtatim intelligimus quid ſit totum, quid pars, quid ſit ens, quid non ens; ſed quid ſit Deus per diſcurſum & valdè imperfectè intelligunt ipſi ſapientes: Ergo.

Ibid. in arg. ſ. c. Confirmatur: Illud eſt per ſe notum quoad nos, cujus oppoſitum nullus ſanæ mentis cogitare poteſt, aut ſaltem de quo nemo seriò dubitare poteſt, ut patet in primis principiis, impoſ-

ſibile

Digitized by Google

ſibile eſt idem eſſe & non eſſe, bis tria ſunt ſex, totum eſt majus ſuâ parte, quorum oppoſitum nemo unquam ſanæ mentis cogitavit aut de quo ſeriò dubitavit: atqui cogitari poteſt oppoſitum ejus quod eſt Deum eſſe, juxtà illud Pſalm 52. *Dixit inſipiens in corde ſuo: non eſt Deus;* imò ipſi ſapientes & probi, quandoque motus dubitationis indeliberatos de eo patiuntur: Ergo.

Dico 2°. Deum eſſe eſt demonſtrabile, non à priori ſeu per cauſas, ſed à poſteriori ſeu per effectus. Prima demonſtratio dicitur demonſtratio propter quid. Secunda, demonſtratio quia. Prima pars patet; quia Dei nullæ ſunt cauſæ. *Ibid. a. 2. o.*

Secunda pars probatur 1°. Ex Scripturis Pſal. 18. *Cœli enarrant gloriam Dei.* Sap. 13. *A magnitudine ſpeciei & creaturæ cognoſcibiliter poterit Creator horum videri.* Et ad Rom. 1. *Inviſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoque ejus virtus, & divinitas: ita ut ſint inexcuſabiles, &c.* *Ibid. in arg. ſ. c.*

Secundò ratione; quia exiſtentia cauſæ optimè demonſtrari poteſt per effectum ab ea neceſſariò dependentem, ſicut per fumum demonſtratur exiſtentia ignis: atqui omnes creaturæ ſunt effectus Dei, neceſſariò ab ipſo dependentes in eſſe & conſervari: Ergo. *Ibid. o.*

Si dicas effectus finitos, quales ſunt creaturæ, non exigere cauſam infinitam: Id concedo de cauſa ſecundaria, non de cauſa primaria, quæ ſit omnium cauſa à nullo cauſata, hanc enim eſſe infinitam neceſſum eſt. Ad hanc autem eſſe deveniendum patebit ex ſequenti articulo, in quo etiam ſolventur aliæ objectiones huc pertinentes.

Solvuntur objectiones contra ſecundam partem primæ concluſionis.

Objicies 1°. Evertendo rationem fundamentalem D. Th. hæc propoſitio *Deus eſt vel non eſt,* eſt per ſe nota: atqui tamen quidditas ſub-

jecti in hac propoſitione non innoteſcit nobis niſi per diſcurſum, ſicut in hac, *Deus eſt:* ergo ruit fundamentum D. Thomæ.

R. D. Minorem: atqui quidditas ſubjecti in hac propoſitione quoad rationem particularem & determinatam non innoteſcit nobis niſi per diſcurſum, C. Minorem; quoad rationem communem proportionatam ſuo prædicato, N. Minorem & Conſequentiam. Intendimus ergo cum S. Doctore quòd ut aliqua propoſitio ſit per ſe nota, quidditas ſubjecti debeat ſine diſcurſu cognoſci, ſaltem ſecundùm eam rationem quà proportionatur ſuo prædicato, ita ut proportio talis ſubjecti ad prædicatum & prædicati ad ſubjectum ex ſolis terminis ſtatim innoteſcat, quòd ſi hoc habeatur per diſcurſum, tunc illa propoſitio non erit per ſe nota abſolutè ſed tantùm ſapientibus & diſcurrentibus. Porrò in hac propoſitione, *Deus eſt vel non eſt*, quidditas ſubjecti prout proportionata prædicato ſtatim innoteſcit, quia ſufficit illud cognoſcere ſub ratione communiſſima entis aut nihili, de utraque enim æquè verificatur, *eſt vel non eſt.* At in hac propoſitione *Deus eſt*, quidditas ſubjecti ut proportionata prædicato non ſtatim nobis innoteſcit, quia ipſi proportionatur ſub ratione entis particularis & determinati.

Obj. 2°. Illa dicuntur per ſe nota quoad nos, quorum cognitio naturaliter nobis ineſt, atqui ex Damaſceno lib. 1. Orthod. fid. c. 2. & 3. & aliis Patribus quos magno numero congerunt DD. Vitaſſe & Tournely, cognitio Dei naturaliter nobis eſt inſerta: Ergo.

Ibid. ad 1. Huic argumento multiplex ſolutio adhiberi poteſt ex S. Th. Prima: SS. Patres poſſe intelligi de cognitione Dei in aliquo communi, & ſub quadam confuſa ratione boni ut ſic ſeu beatitudinis: homo enim naturaliter deſiderat beatitudinem, & quod naturaliter deſideratur ab homine, naturaliter cognoſcitur ab illo: ſed hoc non eſt ſimpliciter cognoſcere Deum eſſe, ſed ſecundùm quid tantùm,

tùm, ſicut cognoſcere venientem, non eſt ſimpliciter cognoſcere Petrum, quamvis Petrus ſit veniens. Unde etiam multi perfectum hominis bonum, quod eſt beatitudo, exiſtimant divitias, quidam voluptates, quidam autem aliquid aliud.

Secunda: SS. Patres aſſerere notionem Dei eſſe *Opuſc.*
nobis innatam, quatenùs per principia nobis inna- *70. q. 1.*
ta diſcurſu facili & omnibus obvio poſſumus co- *a. 3. ad*
gnoſcere Deum eſſe. Hæc eſt communior ſolutio *6. & q.*
quam ipſe Tournely oppoſitæ ſententiæ patronus, *10. de*
fatetur non eſſe improbandam. *verit. a.*

Tertia: Intelligi poſſunt SS. Patres de cognitio- *12. ad 1.*
ne Dei per participationem ſeu ſimilitudinem, in *In. 1. d.*
quantùm quâcumque veritate cognitâ Deus (cu- *3. q. 1. a.*
jus quæcumque veritas eſt participatio & ſimilitu- *2. ad 1.*
do aliqua) aliquo modo cognoſcitur.

Ex his inferes D. Vitaſſe à vero longè aberraſſe dum dixit univerſos Theologos tùm antiquos cùm modernos, tùm Catholicos cùm heterodoxos, exceptis Socinianis notionem Dei nobis ingenitam admiſiſſe; cùm ipſe S. Thomas Theologorum Princeps & alii communiùs cum ipſo, ipſam rejiciant.

Inſtabis multipliciter à ratione cùm D. Vitaſſe pro notione Dei innata. 1°. Notio Dei eſt communis omnibus gentibus & hominibus, ſicut ipſa anima & natura: ergo cenſenda eſt animæ ingenita ab ipſa natura. 2°. Si non ſit congenita animæ Dei notio, eam anima efformavit ex ſenſibilibus, idea verò ex ſenſibilibus, cùm ſit finita, non poteſt repræſentare Deum infinitum. 3°. Deus eſt ens ſummè bonum & perfectum, atqui in nobis eſt à natura idea ſummi boni: ergo. 4°. Innata eſt in omnium hominum animis ad Religionem propenſio: ergo & notio numinis colendi: Ergo.

R. Ad primum: poſſet negari Antecedens in ipſis laudati Theologi principiis qui hìc in ſolutione primi argumenti admittit veri nominis atheos eſſe poſſe, & multos id genus olim fuiſſe. Sed dato Antecedente, N. Conſequentiam. Ideò enim

Digitized by Google

Dei notio eſt omnibus communis, non quia eſt ingenita, ſed quia facillimè haberi poteſt, ita ut de Dei exiſtentia non poſſit dari ignorantia invincibilis, ut probabimus infrà. Ad ſecundum concedo ideam finitam non poſſe repræſentare infinitum quoad quid eſt, benè tamen quoad an eſt; & quomodo poteſt negare laudatus author ex ſenſibilibus poſſe haberi notitiam exiſtentiæ Dei, cùm id & Scripturæ & Patres ubique clament? Ad tertium D. Minorem: eſt nobis à natura idea ſummi boni ut exiſtentis in mente noſtra, tranſeat; ut exiſtentis à parte rei, N. Ad quartum, N. eſſe in animis omnium hominum innatam ad religionem propenſionem, ſed eam oriri ex ſuppoſita cognitione Dei.

Objicies 3°. Illa propoſitio eſt per ſe nota quoad nos, cujus veritas ex prima apprehenſione terminorum abſque diſcurſu innoteſcit: atqui talis eſt hæc propoſitio, *Deus eſt:* ergo. Probatur Minor. Nomine Dei ſtatim intelligitur ex prima illius apprehenſione & ſine diſcurſu id quo majus & melius excogitari non poteſt: atqui id quo majus & melius cogitari non poteſt, intelligitur ſtatim ex prima apprehenſione terminorum exiſtere à parte rei: ergo. Probatur Minor: majus & melius eſt exiſtere à parte rei & in intellectu quàm in intellectu tantùm: ergo. Hoc argumento utitur S. Anſelm. cap. 2. Proſologii.

Ibid. a. 1. ad 2. R. N. Minorem: ad probationem, primùm poſſet negari Major; fortè enim ille qui audit hoc nomen *Deus*, non ſtatim intelligit ſignificari aliquid quo majus & melius cogitari non poſſit; id enim non eſt per ſe notum quoad nos, ſed indiget demonſtrari per diſcurſum: undè fuerunt qui crediderunt Deum eſſe corpus, ſcilicet Antropomorphitæ, quo tamen majus & melius cogitari poteſt.

Ibid. Sed datâ Majori, nempè quòd quilibet, audito hoc nomine *Deus*, ſtatim intelligat ſignificari id quo majus cogitari non poteſt, N. Minorem: Ex hoc

hoc enim non ſequitur quòd intelligat, id quod ſignificatur per hoc nomen, eſſe in rerum natura, ſeu, ut dicunt, exiſtere in actu exercito, ſed exiſtere dumtaxat in apprehenſione intellectûs, ſeu, *ut dicunt*, in actu ſignato; nec poteſt argui quòd *ſit in re*, niſi ſupponatur in quo majus cogitari non poteſt, eſſe ens reale ſeu poſſibile in rerum natura, quod non eſt per ſe notum nec admiſſum à ponentibus Deum non eſſe; poteſt enim cogitari nihil hujuſmodi eſſe quo majus cogitari non poteſt, ſed eſſe quid chymericum & ens rationis ſibi illud gratìs ſingentis. Finge enim tibi chymeram neceſſariò exiſtentem, quid indè inferes? Exiſtentiam eſſe de conceptu objectivo hujus chymeræ, ſeu exiſtere in tua apprehenſione & in actu ſignato, non verò exiſtere à parte rei & in actu exercito: Ita in noſtro caſu. Undè quidam ſic diſtinguunt Minorem; Id quo majus cogitari non poteſt, intelligitur ſtatim ex prima apprehenſione terminorum exiſtere à parte rei, ſi ſupponatur ut per ſe notum tale ens eſſe reale ſeu poſſibile in rerum natura, C. Minorem: Si non ſupponatur ut per ſe notum tale ens eſſe reale, ſed indigeat probari aliundè, N. Minorem. Id autem indigere probari conſtat, ſi quidem in eo probando deſudant S. Thomas & omnes Theologi.

Ad S. Anſelmum, S. Thomas Q. 12. de veritate art. 12. ingenuè fatetur eum fuiſſe in oppoſita ſententia, à qua, ſalvâ ejus reverentià, recedit: Ita & nos, niſi fortè dicatur cum quibuſdam S. Anſelmum probaſſe hoc argumento exiſtentiam Dei eſſe per ſe notam non abſolutè ſed ſuppoſitâ ejus realitate.

Inferes: Ergo ente perfectiſſimo & quo melius cogitari non poteſt, cogitari poteſt perfectius & melius, nempè ens realiter exiſtens; perfectiùs eſt enim exiſtere realiter & in intellectu, quàm in intellectu tantùm ut jam dictum eſt: Atqui hoc implicat; eſſet enim cogitare ens perfectiſſimum & non perfectiſſimum; Ergo.

R. D. Illatum : Ergo ente perfectiſſimo poteſt cogitari perfectius in actu ſignato, ſeu ſecundùm conceptum eſſentialem, N. Quia in conceptu objectivo entis perfectiſſimi involvitur exiſtentia. Poteſt cogitari perfectius in actu exercito ſeu ſecundùm realitatem, C. Neque hoc implicat, ſicut non implicat quòd concipiam chymeram à ſe neceſſariò exiſtentem in actu ſignato, ſeu in apprehenſione, & quòd concipiam atque affirmem non exiſtere in actu exercito ſeu à parte rei. Non ergo valet conſequentia à ſtatu ideali ad ſtatum realem, nec ſequitur abſolutè : Exiſtentia eſt de conceptu eſſentiali talis entis : Ergo tale ens neceſſariò realiter exiſtit, ſed conditionatè tantùm ; ſic : Exiſtentia eſt de conceptu eſſentiali talis entis : Ergo ſi exiſtat ſeu ſi ſit ens reale, neceſſariò & eſſentialiter exiſtit : ſicut ex hoc quod concipiam ſenſitivum eſſe de conceptu eſſentiali equi, dicendo equus eſt ſenſitivus, non ſequitur abſolutè quòd equus exiſtat ſenſitivus, ſed conditionatè, ſi exiſtat, neceſſariò & eſſentialiter exiſtit ſenſitivus.

Totum hoc argumentum cui maximè confidunt adverſarii, fuſiùs & in forma ſolita jam propoſitum, ut efficaciùs & clariùs ſolvatur, ſummatim ſic propono. Per ſe notum eſt Deum eſſe ens perfectiſſimum, quo perfectius cogitari non poteſt : atqui per ſe notum eſt ens perfectiſſimum exiſtere in re : Ergo. Probatur Minor : Exiſtere eſt perfectio : Ergo.

R. 1°. Poſſe negari Majorem. Patet ex dictis. R. 2°. N. Minorem : Tum quia indiget probatione ut patet ex ipſo argumento in quo probatur : Tùm quia id non apprehendunt Doctores perſpicaciſſimi, S. Thomas & major pars Theologorum : Tùm tandem quia non eſt per ſe notum ens perfectiſſimum eſſe ens reale, ſed dubitari poteſt, an non ſit ens fictum à ratione. Et cùm dicitur in probatione quòd exiſtentia in re ſit perfectio, etiam concedimus quòd ens perfectiſſimum concipiatur

ut

ut exiſtens in re; ſed ex hoc quòd concipiatur ut exiſtens in re, non ſequitur quòd revera exiſtat in re, quia fortè non eſt ens reale, ſed fictum; ſicut ex hoc quòd concipiam chymeram exiſtentem in re, non ſequitur quòd revera exiſtat; & hoc eſt quod dicebamus ſuprà, conceptum entis perfectiſſimi importare exiſtentiam in actu ſignato, non in actu exercito.

Objicies 4°. Hæc propoſitio, *Deus eſt colendus*, eſt per ſe nota quoad nos: Ergo à fortiori iſta, *Deus eſt*, quæ ſupponitur ad primam: priùs enim eſt eſſe quàm coli.

R. 1°. D. Antecedens: Hæc propoſitio, *Deus eſt colendus*, eſt per ſe nota quoad nos abſolutè, N. Conditionaliter, ſi nempè Deus exiſtat, C. Antecedens: ſicut hæc, *Parentes ſunt honorandi*, eſt per ſe nota quoad nos, non abſolutè, ſed conditionaliter, ſi exiſtant Parentes: Undè negatur Conſequentia. 2°. Dato Antecedente, N. Conſequentiam: Quia ut aliquod principium practicum ſit per ſe notum quoad nos, non eſt neceſſe quòd principium ſpeculativum in quo fundatur ſit etiam per ſe notum quoad nos, ſed ſufficit quòd ſit nobis notum ſivè per ſe, ſivè per diſcurſum: ſic quamvis hoc principium practicum, *Parentes ſunt colendi*, ſit per ſe notum quoad nos, non eſt tamen nobis per ſe notum qui ſint & an ſint Parentes noſtri; ſed id per diſcurſum aut aliter cognoſcimus.

Objicies 5°. Veritatem eſſe eſt per ſe notum: Atqui Deus eſt veritas: Ergo.

R. D. Antecedens: Veritatem eſſe in communi eſt per ſe notum, C. Antecedens. Primam veritatem, N. Deus autem eſt prima veritas. *Ibid. ad 3.*

Objicies 6°. In principiis D. Thomæ, puer perveniens ad uſum rationis, tenetur in illo primo inſtanti ſe convertere ad Deum: atqui in illo primo inſtanti non poteſt Dei notitiam aſſequi per diſcurſum, tum quia tunc eſt incapax diſcursûs, tum quia diſcurſus exigit moram temporis: Ergo hæc

hæc Dei notitia per ſe immediate illi à natura ineſt.

R. 1°. ad Majorem, Puerum pervenientem ad uſum rationis teneri dumtaxat ſe convertere ad Deum, eo modo quo illum cognoſcit, ita ut ſi cognoſcat illum confusè tantùm ſub ratione boni ut ſic, ſeu boni honeſti, ita & non aliter teneatur ad illum converti.

2°. Datâ Majori poteſt negari Minor: Quia puer tunc ſolùm cenſetur pervenire ad uſum rationis, quando eſt capax diſcurſus: nec obſtat quòd diſcurſus requirat aliquam morulam temporis; quia primum inſtans rationis in puero, non intelligitur inſtans phyſicum ſed morale. Inſuper non deſunt alia media quibus Deus omnibus etiam pueris innoteſcit, puta per inſpirationem, per Parentes aut Magiſtros, vel aliter ut infrà dicam.

Objicies 7°. Lex naturalis quoad prima principia, qualia ſunt: Bonum eſt faciendum, malum eſt fugiendum, eſt per ſe nota quoad nos: Ergo & ejus Author.

R. D. Conſequens: Ergo & ejus Author in communi, C. In particulari, N. Itaque per ſe notum eſt legem naturalem eſſe ab aliquo in communi. At à quo? an à natura ipſa, an à ratione, an ab aliquo ente diſtincto? & quid ſit illud, non eſt nobis per ſe notum, ſed aliquo diſcurſu tametſi facili probatur.

ARTICULUS II.

Utrùm ſit Deus, & quibus rationibus demonſtretur?

Hic a. 3. o.

DICO. Quinque potiſſimùm rationibus probatur contra Atheos Deum exiſtere.

Antequam hæ rationes proponantur, ad faciliorem illarum intelligentiam

Nota 1°. Nomine Dei intelligi etiam apud ipſos Atheos, ens quo majus & melius cogitari non poteſt; hoc eſt ſubſtantiam intelligentem creatis omnibus

nibus ſuperiorem, omnium opificem & directricem, independentem, immutabilem, æternam, infinitam, immenſam, puriſſimè actualem, uno verbo, ſumme & infinite in omni genere perfectam. Hanc autem dicunt Athei eſſe in re impoſſibilem ac pure chymericam, maximè ob illam in ea collectionem plurium perfectionum, quæ videntur inter ſe oppoſitæ. Utrùm dentur veri nominis Athei perpendemus infrà.

Nota 2°. Moventia & agentia dupliciter inter ſe ſubordinari, per accidens ſcilicet & per ſe. Tunc eſt ſubordinatio per accidens quando unum accipit eſſe ſeu virtutem activam ab altero, non tamen accipit actualem influxum, nec eo indiget dum actu operatur; ſic filius ſubordinatur Patri, accepit enim virtutem agendi & movendi à Patre, agit tamen & movet independenter ab actuali influxu Patris: Et dicitur ſubordinatio per accidens, quia eſt omninò per accidens reſpectu actionis quâ Pater v. g. producit filium, quòd iſte filius alium filium generet, vel aliud faciat. Subordinatio per ſe eſt quando unum movens aut agens indiget actuali influxu ſuperioris ut actualiter agat, ita ut ſuperius actu influat in inferius, dum agit; ſic cauſæ ſecundæ ſubordinantur Deo. Porrò licet in moventibus & agentibus per accidens ſubordinatis poſſit admitti proceſſus in infinitum, ſecùs tamen in per ſe ſubordinatis; quia cùm in moventibus & agentibus per ſe ſubordinatis ultimum non agat nec moveat, niſi motum & applicatum à priori & iſtud ab alio, & ſic ſemper, ita ut ultimum non moveat aut agat, niſi ab omnium primo mediate ſaltem moveatur, poſito proceſſu in infinitum nullus eſſet motus aut actio, quia infinitum eſt impertranſibile nec in eo poteſt deveniri ad primum, ſicut ſi in horologio forent infinitæ rotæ, quorum ultima dependeret in ſuo motu à motu primæ, nunquam moveretur, cùm non poſſet unquam deveniri ad primam rotarum quæ ſupponuntur infinitæ. His notatis

Prima

Prima ratio ſic proponitur, priùs tamen ſuppoſito quædam moveri in hoc mundo quod ipſis ſenſibus conſtat.

Datur primus motor omninò immobilis ; atqui ille eſt Deus : Ergo datur Deus. Major & Minor ſunt probandæ.

Probatur Minor 1°. Primus motor omninò immobilis eſt actus puriſſimus carens omni potentialitate ; in tantum enim aliquid eſt mobile, in quantum eſt in potentia ad id quod movetur : unde quod eſt omninò immobile caret omni potentialitate eſtque actus puriſſimus : atqui actus puriſſimus eſt Deus : Ergo &c. Probatur hæc Minor : Actus puriſſimus continet omnem perfectionem imaginabilem, ſi enim aliquâ careret, eſſet in potentia ad illam, ſicque non eſſet actus puriſſimus, adeòque eſt id quo majus aut melius cogitari non poteſt : eſt, inquam, ſubſtantia ſpiritualis, intelligens, omnium opifex & directrix, independens, immutabilis, æterna, immenſa, infinita, unica, &c. Ergo Deus. Patet Conſequentia ex 1°. notamine.

Probatur 2°. Prima Minor : Primus motor omninò immobilis debet eſſe ens à ſe & independens, aliàs eſſet mobile ab alio, ens ſubſtantiale, ſpirituale, intelligens, omnium opifex & director ; movet enim omnia & ſubſtantialia & ſpiritualia, nec movere poſſet niſi cognoſceret ; ens increatum, neceſſarium & immutabile, aliàs non foret immobile, nec primus motor ; ens æternum quia immutabilitas eſt radix æternitatis, unico verbo, ens continens omnes perfectiones, aliàs eſſet mobilis & in potentia ad illas, ut jam dicebamus in prima Probatione.

Probatur prima Major : Omne quod movetur, ab alio movetur : atqui in moventibus per ſe ſubordinatis non poteſt dari proceſſus in infinitum : Ergo datur primus motor qui non moveatur, ſed ſit omninò immobilis. Minor patet ex 2°. notamine. Probatur Major : Idem non poteſt eſſe movens,

Digitized by Google

vens & motum ſecundùm idem; ergo omne quod movetur, ab alio movetur. Probatur Antecedens: Idem non poteſt eſſe in potentia & in actu reſpectu ejuſdem; eſſe enim in potentia reſpectu alicujus eſt tendere ad illud, adeòque illo carere: eſſe verò in actu reſpectu alicujus eſt illud jam habere; non poteſt autem aliquid haberi ſimul & non haberi ab eodem: atqui ſi idem ſecundùm idem ſe moveret, eſſet in actu & in potentia reſpectu ejuſdem: Ergo. Probatur Minor: In tantùm aliquid movetur in quantùm eſt in potentia, moveri enim eſt reduci de potentia ad actum, & in tantum aliquid movet in quantum eſt in actu, movere enim eſt actum efficere: Ergo ſi idem, &c.

Reſpondent quidam Recentiores quibus non placet hoc communiter receptum axióma, quòd videant ipſum maximè favere præmotionibus phyſicis: Idem poſſe eſſe in potentia ſimul & actu virtuali, quo poſſit ſeipſum movere ad actum formalem, variaque exempla in hujus rei probationem congerunt; ſic inquiunt: viventia ex actu virtuali ſe movent ad formalem, gravia ſe movent ad centrum, aqua calida ſe ipſâ ſe reſtituit ad primam frigiditatem, uvæ contuſæ ſe ipſis incaleſcunt, ſimiliter calx aquâ diluta, &c.

Sed contra 1°. Actus virtualis, ſeu quod idem eſt, potentia activa creaturarum, non eſt ſimplex activitas, expers omnis potentialitatis, eo quòd ſit potentia creata & imperfecta, ſed eſt partim activa, in quantùm elicere poteſt actum, partim paſſiva, in quantùm indiget ad id etiam ab alio moveri. Undè quantumvis ſupponatur in actu virtuali, ut tamen ſit & ponatur in actu formali, ſemper indiget ab alio moveri. Dicitur igitur actus virtualis ſeu potentia activa in quantùm poteſt elicere actum ut mota ab alio, per quod ſufficienter diſtinguitur à potentia purè paſſiva.

Contra 2°. Quòd aliquid ſit in actu virtuali, hinc dicitur potens ſe movere, non actu ſe movens, ad hoc enim debet eſſe in actu formali, atqui

qui ille actus virtualis ſeu potentia activa non poteſt ſe ſolâ ſe reducere ad actum formalem, aliàs recurrit noſtrum principium quod foret ſimul in actu & in potentia reſpectu ejuſdem.

Contra 3°. Quod movetur eſt minùs perfectum ſe ſolo quàm conjunctim cum eo ad quod movetur, aliàs fruſtra moveretur ad illud; adeòque quod eſt in actu virtuali eſt minùs perfectum ſe ſolo quàm cum actu formali ad quem movetur: atqui quod eſt minùs perfectum, non poteſt ſe ſolo dare ſibi vel alteri quod ſit perfectius; nemo enim dat ſe ſolo quod non habet: Ergo.

Et ſi dicas ipſum plus perfectionis habere virtualiter. Inſto in dictis, Ly habere virtualiter eſt quid minùs perfectum quàm habere formaliter: Ergo idem quod ante.

Quantùm ad exempla in contrarium, R. ad primum: Viventia ſe movere ſecundùm diverſas partes quarum aliæ ſunt motæ, aliæ moventes: Prima pars movens eſt cor, motus autem cordis, licèt ſit elicitivè à corde, eſt tamen efficienter à generante tanquam propria paſſio entis vitalis, in quantum generans dando fœtui vitam participatam, ultimatè determinat cor ad motum, quo mediante alias partes movet. Ad ſecundum: Similiter impetus quo gravia moventur deorſum, eſt à generante tanquam proprietas conſequens naturam, ſicut calor ſequitur ignem. Ad tertium: Idem dicendum frigiditatem eſſe aquæ proprietatem quæ remoto obſtaculo ab ipſa dimanat, ſicque eſſe à generante: nec obſtat quòd ſæpè in his & ſimilibus non exſtet ampliûs generans, ſi non exſtet ſuppoſito, exſtat ſemper virtute in ipſa rei natura quam dedit determinatam ad tales proprietates. Ad quartum: R. per motum confuſionis uvarum partes ſpirituoſiores cum impetu è maſſa erumpere, & hoc motu incaleſcere, calidas verò alias calefacere. Idem dic de calce aquâ diluta. Sed de his fuſiûs in phyſica lib. 7. de conditionibus motûs; vide ſi lubet.

Secun-

Secunda ratio ſic proponitur, prius tamen ſuppoſito quædam fieri ſeu facta eſſe in hoc mundo, quod ipſis ſenſibus & experientiâ ipſius mundi conſtat. *Ibid.*

Datur prima cauſa omnium efficiens, omninò infecta: atqui hæc eſt Deus: Ergo datur Deus. *Minor* patet iisdem momentis ac prima Minor præcedentis rationis.

Probatur Major: Omne quod fit, ab alio fit & cauſatur, nihil enim poteſt efficere ſeipſum, aliàs eſſet antequam eſſet: atqui in cauſis efficientibus per ſe ſubordinatis non poteſt dari proceſſus in infinitum; nec etiam in cauſis per accidens ſubordinatis, ſi non eſt Deus: Ergo.

Major patet: Minor quoad primam partem etiam patet ex dictis; & de hac ſubordinatione per ſe videtur procedere ratio D. Thomæ, ut hîc notat Sylvius: hoc ſenſu ſcilicet quòd cauſa prima ſit cauſa mediæ & media cauſa ultimæ, non tantùm quia dedit illi virtutem activam, id enim facit ſolùm ſubordinationem per accidens, ſed etiam inquantùm actualiter influit in illam ut actu operetur & efficiat: & hoc ſenſu hæc ratio maximè eſt affinis præcedenti.

Probatur ſecunda Pars Minoris: Licèt non repugnet proceſſus in infinitum in cauſis per accidens ſubordinatis, quando datur primum agens extrà totam collectionem cauſarum infinitarum, & de facto datus fuiſſet ſi generationes fuiſſent ab æterno, repugnat tamen ſi non ponatur primum agens extrà totam collectionem: atqui ſi non eſt Deus, non eſt primum agens extrà totam collectionem cauſarum infinitarum: Ergo, &c. Probatur Major: Sicut quælibet cauſa non eſt à ſe ſed ab alia, ita etiam tota collectio non eſt à ſe ſed ab alio: atqui ut ſupponitur, non datur aliud cauſans extrà totam collectionem: Ergo, &c. Major patet, quia in omnibus prædicatis, exceptis quantitativis, aut quæ quantitatem ſapiunt, valet argumentum à ſingulis ad totum, ut patebit

bit diſcurrenti & modò dicemus: Ergo, &c.

Ibid. Tertia ratio ſic proponitur: Datur ens neceſſarium, hoc eſt cui neceſſariò & ex natura ſua competit exiſtere: atqui tale ens eſt Deus: Ergo datur Deus. Patet Minor, 1°. quia ens neceſſarium eſt ens à ſe, ens improductum, independens, immutabile, æternum, ens à quo contingentia participant eſſe, quod eſt enim per ſe tale, eſt cauſa cæterorum quæ per accidens ſunt tale, adeòque ens ſubſtantiale, ſpirituale, intelligens, omnium opifex: Ergo Deus. 2°. Ens neceſſarium nullis in perfectione limitibus circumſcribi poteſt: Ergo eſt infinitè perfectum: Ergo Deus. Probatur Antecedens: A quo enim poſſet limitari in perfectione? Non à ſe, non eſt enim cauſa ſui, & ſi eſſet, omnem poſſibilem perfectionem ſibi conferret. Aliundè quod eſt neceſſarium, tantum eſt quantum eſſe poteſt. Non ab alio, nullum enim agnoſcit ſuperius: Ergo.

Probatur Major: Si non daretur aliquod ens neceſſarium, ſed omnia forent contingentia & poſſibilia in rerum natura, nullum de facto daretur ens à parte rei: atqui falſum conſequens: Ergo. Probatur ſequela Majoris: ea quæ dumtaxat dicunt poſſibilitatem & contingentiam ad actum, ad eum non poſſunt reduci niſi per cauſam, quæ ipſum actum neceſſariò contineat; ſic quia aqua eſt in potentia ad calorem ſeu calida accidentaliter, nunquam poſſet calefieri niſi daretur aliquod ens ex natura ſua calidum, à quo mediatè ſaltem vel immediatè calor in aquam promanaret: Ergo ſi non detur aliquod ens neceſſarium cui ex natura ſua & neceſſariò competat exiſtere, nullum de facto daretur ens à parte rei.

Confirmatur: Pone de facto nulla entia eſſe, ut poteſt fieri, ſi omnia ſint contingentia, nam contingens poteſt eſſe & non eſſe; aut ſaltem finge nulla eſſe; à quo habebunt eſſe, ſi nullum ſit ens neceſſariò exiſtens? Non à ſe; quod enim non eſt, non poteſt ſibi dare ut ſit; non ab alio, nihil enim

enim aliud exiſtit ut ſupponitur; ergo eſſe non poſſent, ergo forent & non forent poſſibilia, forent ut ſupponitur, & non forent quia nihil eſſet à quo poſſint habere eſſe: Ergo admittendum eſt ens neceſſarium à quo cætera omnia habeant eſſe.

Reſpondent Athei, quòd quamvis ſingula ſint contingentia, tamen tota entium collectio quam dicunt infinitam, non eſt contingens, ſed neceſſaria, quia non valet conſequentia à ſingulis ad totum, à ſenſu diſtributivo ad collectivum. Sic ex eo quòd quilibet civis non ſit populus, non ſequitur quòd omnes cives non ſint populus; ex eo quòd ſingulæ partes lineæ infinitæ ſi daretur, ſint finitæ, non ſequitur quod linea ſit finita; ex eo quòd extenſio poſſit eſſe ſine hac vel illa figura, non ſequitur quòd non poſſit eſſe ſine omni figura.

Sed contra. 1°. Hæc Reſponſio admittit infinitam multitudinem actu quam ut impoſſibilem rejiciunt Philoſophi. 2°. Juxtà hanc Reſponſionem datur ens neceſſarium, nempè tota iſta collectio entium; ergo ens in omni genere perfectum, ut ſuprà arguebamus. Quomodo autem fingi poteſt collectionem entium creatorum & imperfectorum eſſe infinitè perfectam, cùm tota collectio partium nihil aliud ſit quàm partes ſimul ſumptæ: Ergo hæc infinita entium perfectio erit & non erit Deus.

3°. Quamvis à ſingularibus ad totum non valeat conſequentia in prædicatis quantitativis aut aliis accidentalibus, quæ vel ſolis ſingulis ſeorſim, vel ſoli collectioni, ut collectio eſt, conveniunt; valet tamen in prædicatis eſſentialibus quæ rei ſecundùm ſe conveniunt. Porro prædicata in exemplis prolatis vel ſolis ſingulis ſeorſim, vel ſoli collectioni, ut collectio eſt, conveniunt: ſic eſſe populus non convenit uni vel ſingulis ſeorſim, ſed omnibus collectivè. Similiter infinitum, ſi poſſibile eſſet, non convenit partibus ſeorſim, quia de ratione partis eſt quòd ſit finita, ſed om-

nibus collectivè. Inſuper ex impoſſibili ſeu abſurdo, ſequitur aliud impoſſibile; impoſſibile autem eſt dari lineam infinitam eâ potiſſimum ratione quòd conſtet partibus finitis. Item cujuslibet figuræ ſeorſim eſt, poſſe abeſſe ab extenſione, non omnis figuræ collectivè, quia extenſum non poteſt eſſe ſine omni figura. Et hoc maximè currit de prædicatis quæ ſpectant quantitatem, quia tota collectio importat in genere quantitatis aliquid ſuprà quodlibet ſingulare, nimirùm majorem quantitatem: At verò in prædicatis eſſentialibus quæ rei ſecundùm ſe competunt legitima eſt conſequentia, à ſenſu diſtributivo ad collectivum: ſic valet, quilibet homo eſt rationalis; ergo omnes homines ſunt rationales, etiam ſi forent infiniti. Porrò contingentia ſeu poſſibilitas ad eſſe vel non eſſe, eſt quid eſſentiale cuilibet enti ſingulari, ut fatentur ipſi Athei: Ergo & omnibus ſeu toti collectioni entium.

Si dicas, eſſe producibile, eſt prædicatum eſſentiale omni creaturæ poſſibili: atqui tamen non valet hæc Conſequentia: Quælibet creatura poſſibilis eſt producibilis: Ergo tota collectio creaturarum poſſibilium eſt producibilis: Ergo.

R. N. Minorem: Quo enim modo ſingulæ creaturæ poſſibiles ſunt producibiles, ſic tota earum collectio eſt producibilis: ſingulæ verò creaturæ poſſibiles ſunt producibiles, non collectivè, ſed diſtributivè tantùm; hoc eſt, non tot quin plures, ita tota earum collectio eſt producibilis diſtributivè & non collectivè.

Verùm quid moramur in ſolvendis Atheorum argumentis contrà exiſtentiam entis neceſſarii, cùm illud ultrò admittant; admittunt enim nedum ipſam collectionem entium de qua modò, ſed ipſam materiam quam dicunt neceſſariam, æternam, increatam, infinitam, ex cujus particulis aut atomis duplici motu recto & obliquo velociſſimè diſcurrentibus, fortuito exurgit mundus iſte aſpectabilis.

Id

Digitized by Google

Id ergo ſolùm nobis contrà ipſos incumbit probandum, quòd ſi conſequenter loqui velint, debeant admittere Deum, atque eos in immenſum ac ſtolidiſſimè errare, dum viliſſimæ rei, nimirùm materiæ aut ejus corpuſculis, perfectiones divinitatis tribuunt.

Primùm ſequitur ex dictis: Quicumque enim agnoſcit ens neceſſarium, æternum, increatum, infinitum, à ſe, conſequenter in omni genere infinitè perfectum, ut patet ex argumento, agnoſcit Deum, cùm nihil aliud intelligamus & intelligant Athei nomine Dei, quàm ens infinitè perfectum; ideòque negent dari Deum, quia non concipiunt poſſe dari ens infinitè perfectum; cùm tamen ipſam materiam talem agnoſcant: Ergo velint nolint, agnoſcunt eſſe Deum, in hocque palàm ſibi contradicunt, cùm aſſerunt non poſſe concipi ens infinitè perfectum, & tamen admittunt materiam infinitè perfectam; quaſi faciliùs concipi poſſit materia infinitè perfecta, quàm ens ſpiritale infinite perfectum, ſicque incurrunt eadem inconvenientia quæ volunt declinare.

Sed, ut dixi, in immenſum & ſtolidiſſime errant, dum divinitatis attributa materiæ adſcribunt. Omnibus enim pervium eſt materiam ex ſe eſſe inertem, ex ſe nullam habere formam ſubſtantialem, ſed eſſe meram omnium formarum capacitatem, ex ſe non habere motum nec moveri, niſi ab alio vel corpore vel ſpiritu moveatur, eſſe omnis ſenſûs, cogitationis, intelligentiæ, conſilii incapacem; finge enim quem volueris materiæ aut atomorum diſpoſitionem, nunquam ex illa vim cogitandi elicies: Ergo in immenſum & ſtolidiſſime errant Athei, dum huic rei omnium viliſſimæ perfectiones divinitatis tribuunt. Aſſerere verò mundum hunc ſpectabilem ex fortuito atomorum ſeu corpuſculorum hujus materiæ concurſu eſſe formatum, non minoris eſt ſtoliditatis & dementiæ, ut infrà oſtendam.

Quarta ratio ſic proponitur: Datur aliquod ens ſum- *Ibid.*

ſummè perfectum, ſummè nobile, ſummè ens quod eſt cauſa omnis perfectionis aliorum: atqui illud eſt Deus: Ergo datur Deus. Minor patet ex dictis, maximè ex primo notamine. Probatur Major: Videmus inter entia quædam eſſe magis vel minùs entia, magis vel minùs perfecta: atqui magis & minùs dicuntur de diverſis ſecundùm quod appropinquant magis vel minùs ad aliquid quod eſt magis tale & de illo diverſimodè participant: ſicut magis calidum eſt quod magis appropinquat maximè calido & de eo magis participat: Ergo datur in rerum natura aliquod ens ſummè perfectum, ſummè nobile, ſumme ens, & quidem quod ſit cauſa aliorum perfectorum vel efficiens, vel ſaltem exemplaris, utpote ex cujus acceſſu vel receſſu, majori vel minori participatione, imitatione vel defectione deſcendat aut menſuretur aliorum perfectio. Etenim juxtà commune axioma primum in unoquoque genere eſt cauſa cæterorum quæ ſunt illius generis, efficiens ſcilicet vel exemplaris.

Dico vel exemplaris, quia ſi primum in unoquoque genere non ſit ſemper cauſa efficiens cæterorum illius generis, ſicut v. g. ignis eſt cauſa efficiens omnium calidiorum; eſt ſaltem cauſa exemplaris: perfectiora enim alicujus generis ſunt ad minùs exempla imperfectiorum illius generis.

Quinta ratio ſic proponitur: datur ſummus proviſor & gubernator: atqui talis eſt Deus: Ergo datur Deus. Minor patet; quia Deum nihil aliud intelligimus quàm ſupremum numen omnia regens & gubernans. Probatur Major: Videmus quòd aliqua quæ cognitione carent, operantur non temerè & fortuitò, ſed propter finem; quod apparet ex hoc quod ſemper aut frequentius eodem modo operantur; cæli v. g. eodem modo ſemper moventur, gravia deorſum, levia ſurſum ſemper feruntur, &c. Atqui quæ non habent cognitionem, non tendunt in finem, niſi directa ab aliquo cognoſcente & intelligente, ſicut ſagitta non pertinge-

tingeret ad ſcopum niſi dirigeretur à ſagittante: Ergo datur ſapientiſſimus gubernator & ſuprema quædam intelligentia, omnia in ſuos fines dirigens, quæ Deus eſt.

Dicunt Athei illos actus cauſarum naturalium non procedere à directione alicujus intelligentis, ſed ex neceſſitate & inclinatione naturæ agentis. Sed contra, hoc dato; non excludenda tamen eſt ideò, ſed è contra admittenda eſt intelligentia dirigens, quæ harum cauſarum naturalium partes, fabricam, diſpoſitionem, inclinationem ad hos motus & fines effecerit: Sic licèt domus proportionata ſit ad habitationem hominum, id támen habet dependenter à directione alicujus intelligentiæ.

Additur ſexta ratio præcedenti affinis, à contemplatione hujus mundi, quæ ſic breviter proponitur: Omnia quæ in hoc mundo eluceſcunt mirabilia, ſivè in cœlo, ſivè in terra, ſivè in mari, ſivè in ipſo ſolo homine, ſecundùm fabricam, ordinem, ſitum, motum, diſpoſitionem, pulchritudinem, varietatem, conſenſum in ordine ad ſuos fines, non poſſunt abſque dementia refundi in fortuitum atomorum concurſum, ſed neceſſariò adſcribi debent intelligentiæ cuidam ſupremæ horum omnium opifici & directrici: Atqui hæc eſt Deus, cùm per Deum intelligant omnes ſupremum mundi conditorem & rectorem: Ergo datur Deus. Probatur Antecedens: Opus exquiſitè elaboratum, v. g. domus regia, horologium, elegans ſtatua, vel pictura non poſſet abſque dementia adſcribi caſui vel fortunæ & non peritiſſimo artifici: Ergo à fortiori ordinata & mirabilis totius mundi, imò ſolius corporis humani diſpoſitio, in qua longè plus artificii & induſtriæ elucet, quàm in exquiſitiſſimis operibus arte humanâ factis, non poteſt abſque dementia fortuito atomorum concurſui & non ſupremæ intelligentiæ adſcribi. Et ſanè ſi mundus iſte tantâ partium varietate tamque aptâ omnium in ſuos fines diſpo-

ſitione mirabilis, fortuito atomorum concurſu ſit factus; dicant velim, cur eodem hoc fortuito atomorum concurſu non ſit aliquando effectum horologium vel regale palatium, ſtatua vel pictura & alia quæ videmus arte humanâ fieri? vel, ut ait Tullius lib. 2. de natura Deorum, quare poëmata Homeri non fiunt ſimiliter ex concurſu fortuito caracterum, vel regia domus, ex fortuita lignorum & lapidum congerie, vel tabulæ pictæ ex fortuito colorum in eas delapſu? hanc rationem fuſius expoſitam videſis apud Auctores.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1°. Nulla ſcientia probat ſuum objectum: Atqui Deus eſt objectum Theologiæ: Ergo.

R. 1°. D. Majorem: nulla ſcientia probat ſuum objectum ex propriis principiis, tranſeat Major: ex aliunde mutuatis, N. Noſtræ autem rationes mutuatæ ſunt ex ſcientiis naturalibus, ut jam antea diximus.

Dixi, tranſeat Major; quia nihil vetat Theologiam probare exiſtentiam Dei ex propriis principiis, ſcilicet fidei, ut fecit D. Thomas, hîc in arg. ſed contra, ex illo Exod. *Ego ſum, qui ſum.* Unde.

R. 2°. D. eandem Majorem: nulla ſcientia naturalis probat ſuum objectum, C. Majorem ad ſenſum prioris ſolutionis. Nulla ſcientia ſupernaturalis, N. Majorem. Ratio diſparitatis eſt, quia ſcientiæ naturales in hoc conſiſtunt quòd ex principiis lumine naturali notis probant proprietates de ſuo objecto, adeòque illud ſupponunt. Theologia verò verſatur ad probanda ea omnia quæ ex immediate revelatis deduci poſſunt, attingit enim omnia quæ cadunt ſub revelatione divina virtuali: Et cùm hujuſmodi poſſit eſſe & de facto ſit exiſtentia Dei, etiam ex propriis principiis illam probare poteſt.

Obji-

Objicies 2°. Exiſtentia Dei eſt articulus fidei: atqui quæ ſunt fidei non demonſtrantur: Ergo.

R. 1°. Quòd exiſtentia Dei & alia hujusmodi quæ per naturalem rationem ſciri poſſunt, non ſint articuli fidei, ſed præambula ad articulos fidei: Fides enim præſupponit cognitionem naturalem, ſicut gratia naturam, & ut perfectio perfectibile: Nihil tamen prohibet illud quod ſecundùm ſe eſt demonſtrabile & ſcibile, ab aliquo accipi ut credibile, qui demonſtrationem non capit. *Hic a. 2. ad 1.*

Hinc fluit ſecunda Reſponſio diſtinguendo Majorem: Exiſtentia Dei eſt fidei reſpectu illorum qui per demonſtrationem naturalem illam non ſciunt, C. reſpectu eorum qui illam ſciunt, N. Majorem.

Inſtabis: Exiſtentia Dei eſt ſimpliciter articulus fidei, & pro omnibus: Ergo. Probatur Antecedens ex Apoſt. ad Hæb. 11. dicente: *Accedentem ad Deum oportet credere quia eſt:* atqui nemo eſt quantumvis doctus qui non debeat accedere ad Deum: Ergo.

R. Apoſtolum loqui de Deo ut Authore ſupernaturali qui ut talis per ſolam fidem noſcitur. Hunc ſenſum indicant verba ſequentia, dicit enim Apoſtolus: *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit:* Id eſt, quia eſt author gratiæ & remunerator gloriæ. Poteſt etiam intelligi Apoſtolus non de iis qui demonſtrationem habent de exiſtentia Dei, ſed de illis qui illà carent.

Inferes: Ergo pejoris eſt conditionis Theologus ſeu Philoſophus Chriſtianus quàm Ruſticus. Probatur Illatio: 1°. Quia iſte Theologus non habet meritum fidei quod habet Ruſticus. 2°. Quia major eſt certitudo fidei quam habet Ruſticus de exiſtentia Dei, quàm certitudo demonſtrationis quam habet Theologus aut Philoſophus Chriſtianus: Ergo.

R. N. Illationem. Ad primam probationem, N. Antecedens: Quamvis enim Theologus ſeu

 Philo-

Philoſophus Chriſtianus non habeat fidem formalem actualem de exiſtentia Dei, eam tamen habet in præparatione animi, ita ut illam crederet ſi non ſciret, undè non amittit meritum fidei.
*1. 2. q. 4. a. 8. ad 2. * Ad ſecundam probationem, D. Antecedens: Major eſt certitudo fidei quàm certitudo demonſtrationis ſolitariè ſumptæ, C. Antecedens: quàm demonſtrationis firmatæ teſtimonio divino, N. Antecedens. Philoſophus autem Chriſtianus qui ſcit demonſtrare eſſe Deum, novit etiam per judicium reflexum hanc veritatem firmatam eſſe divino teſtimonio & poſſe eſſe objectum fidei infallibilis, imò eam includi in his propoſitionibus; Deus eſt author ſupernaturalis, Deus eſt trinus; quas divinâ fide credit. Hinc maximè firmatur circà illam veritatem intelligens eam eſſe infallibilem, quæ etiam ab ipſo Deo proponitur & revelatur ut vera, & quæ includitur in iis quas fide divinâ credit, ſicque in eo remanet ſaltem virtualiter certitudo fidei. Sicut qui faceret aliquam demonſtrationem quam videret à ſuo magiſtro vel altero doctiſſimo viro approbari ut veram, abſque dubio maximè firmaretur in ſua demonſtratione, intelligens eam eſſe à deceptione immunem quam doctiſſimus vir approbat ut veram.

Reſpondent quidam non implicare quòd Philoſophus Chriſtianus aſſentiatur huic propoſitioni, *Deus eſt*, & propter evidentiam & propter revelationem, tanquam propter motivum certius ipsâ evidentia. Hujuſmodi tamen aſſenſus, cùm non ſit de re obſcura, non erit propriè & ſtrictè fidei, quæ eſt juxtà Apoſtolum, argumentum non apparentium, ſed largè tantùm & improprie.

Objicies 3°. Non poteſt demonſtrari Deum eſſe niſi per effectus: atqui effectus non ſunt proportionati ei, utpote, finiti infinito: Ergo.

Ibid. ad 3. R. D. Minorem: effectus non ſunt proportionati ut per eos ſciamus quid ſit Deus, tranſeat Minor. Ut per eos ſciamus quod ſit, N. Minorem. Poſito enim effectu qualicumque, neceſſe eſt

& po-

& ponere cauſam, cùm habeat neceſſariam connexionem cum illa. Dixi, tranſeat; quia ex natura effectûs etiam improportionati, aliqualis ſaltem & imperfecta notio naturæ cauſæ haberi poteſt per analogiam.

Inſtabis: non poteſt cognoſci Deus quoad an eſt, niſi cognoſcatur quoad quid eſt: atqui per effectus ex tranſire permiſſis non poteſt cognoſci quoad quid eſt: ergo nec quoad an eſt. Probatur Major: exiſtentia eſt de quidditate Dei: Ergo.

R. D. Minorem: per effectus non poteſt haberi notio Dei quoad quid eſt directe & per ſe, tranſeat ut ſuprà. Indirecte & per accidens, N. Minorem. Eò igitur quòd ſit effectus, directe probatur quòd ſit cauſa: ſed quia aliunde exiſtentia eſt prædicatum eſſentiale cauſæ, indirecte probatur quid ſit, valde tamen imperfectè; cùm longe alias plures perfectiones involvat Deus.

Objicies 4°. Si eſſet Deus ſumme ſapiens, mundi rector, non permitteret tot monſtra & mala, tàm in moralibus quàm in naturalibus. 2°. Non ſineret bonos opprimi & affligi dum mali proſperant: Ergo.

R. ad primum ex S. Aug. in Enchyrid. quòd cùm Deus ſit ſumme bonus, nullò modo ſineret aliquid mali eſſe in operibus ſuis, niſi eſſet adeò omnipotens & bonus, ut bene faceret etiam de malo: hoc ergo ad infinitam Dei bonitatem pertinet ut eſſe permittat mala, & ex eis eliciat bona.

Hic a. 3. ad 1.

Ad ſecundum R. inde potiùs probari exiſtentiam Dei & alterius vitæ: ſi enim naturale & juſtum ſit virtutem præmiari & peccatum puniri, & in hac vita ſæpiùs contrarium accidat: ergo datur alia vita in qua à ſupremo judice, & virtuti merces & vitio pœna tribuitur.

Inſuper multæ ſunt rationes, de quibus forte dum de providentia, propter quas Deus ſinat malos temporaliter proſperare, bonos è contrà affligi, & maxime ut inde diſcamus hæc peritura & caduca

Digitized by Google

duca ſpernere mundi commoda quæ tam malis quàm bonis ſunt communia.

Inſtabis contrà primam ſolutionem: contrarium perfectum neceſſariò & ex natura ſua habet quod deſtruat totale ſuum contrarium: ergo ſi detur ſummum & infinitum bonum, ſcilicet Deus, nullum poteſt dari malum, etiam ſub prætextu ex eo eliciendi bonum.

R. D. Majorem: contrarium perfectum ex natura ſua habet quod deſtruat totaliter ſuum contrarium formaliter & in proprio ſubjecto, C. Effectivè & in aliis ſubjectis, ſubdiſtinguo; ſi ſit cauſa univoca & agat neceſſariò, C. ſi ſit cauſa æquivoca aut agat liberè, N. Igitur ratio infinitæ bonitatis quæ eſt in Deo ut in proprio ſubjecto, excludit prorſùs ab eo omnem rationem mali, ita ut ſit in ſe ipſo ſumme bonus & nullatenùs malus. Sed dum effective communicat ſuam bonitatem creaturis, ab illis non expellit omnem rationem mali, tùm quia cùm ſit cauſa altioris ordinis adeòque æquivoca, non poteſt illis totam ſuam bonitatem communicare, tùm quia cùm in illis agat libere, talem & tantum ipſis bonitatis gradum communicat prout ipſi placuerit.

Objicies 5°. Nulla ratio ex allatis, neque omnes ſimul efficaciter probant eſſe Deum: ergo. Probatur Antecedens: prima probat dari primum motorem. Secunda primam cauſam. Tertia ens neceſſarium. Quarta ens maxime perfectum. Quinta ſupremum gubernatorem. Sexta mundi conditorem: atqui hoc non ſufficit ut probetur dari Deum: ergo. Probatur Minor: ultrà hæc omnia, Deus eſt unus, æternus, immutabilis, immenſus, omnipotens, infinitus, &c. atqui ens tale exiſtere non probatur per aſſignatas rationes: Ergo.

R. N. Antecedens: ad probationem N. Minorem. Ad probationem D. Minorem: atqui ens tale exiſtere non probant immediate rationes aſſignatæ, C. Minorem. Non probant ſaltem mediate, N. Minorem, ut patet ex ipſis rationibus ſuprà explicatis:

catis : ſic poſito & probato quòd ſit primus motor, ſtatim ſequitur quòd ſit actus puriſſimus & omnimode perfectus, adeòque quòd ſit æternus, immenſus, immaterialis, omnipotens, infinitus, etiam unus; quia non poſſunt eſſe duo ſumme perfecta, ut dicemus dum de unitate Dei. Idem dicendum eſt de aliis probationibus, ut videre eſt.

R. 2°. Quòd licet noſtræ rationes hæc omnia attributa non evincerent diſtincte, hinc tantùm ſequitur illas non ſufficienter demonſtrare Deum quoad quid eſt, non tamen quoad an eſt; hæc enim omnia & diſtincta attributa pertinent ad quæſtionem quid eſt. Ut autem ſatisfiat quæſtioni an ſit Deus, ſufficit ut demonſtretur exiſtere tale ens quod correſpondet conceptui imperfecto & confuſo quem ſolemus formare dum nomen Dei audimus: aliàs confunderetur quæſtio quoad quid eſt, & quæſtio quoad an eſt.

Inſtabis: Athei admittunt ens neceſſarium, independens, improductum, perfectiſſimum, ſcilicet ipſam materiam ſeu mundum, & tamen negant dari Deum: ergo noſtræ rationes ſunt inſufficientes.

R. D. Antecedens: Athei &c. & loquuntur conſequenter ad ſua principia, N. Antecedens. Et non loquuntur conſequenter ad ſua principia, C. Antecedens. Poſito enim materiam ſeu mundum eſſe neceſſarium, æternum, independentem, infinitè perfectum, ſequitur eſſe Deum, ut patet ex dictis.

Alias objectiones quæ militant contrà quamlibet demonſtrationem in particulari prævenimus in corpore articuli.

Ex his colliges quàm immeritò recentior Scotiſta has D. Thomæ rationes quas ſemper & feliciter adhibuit venerabilis antiquitas, quaſque paſſim uſurpant Theologi, flocci faciat tanquam nullius momenti & quæ nihil probent, ſed ſupponant probandum.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS III.

Utrùm demonſtrationes Carteſii de Dei exiſtentia ſint admittendæ?

Carteſius duas commentus eſt demonſtrationes de Dei exiſtentia, quas ineluctabiles jactitat, quaſque uſurpant non pauci recentes tam Philoſophi quàm Theologi.

Prima demonſtratio Carteſii 3. medit. Metaphyſ. hæc eſt.

Extat in nobis idea entis infiniti & ſummè perfecti: atqui hæc non niſi ab ente etiam infinito & ſummè perfecto haberi poteſt: ergo exiſtit ens infinitum & ſummè perfectum: ergo Deus. Patet Major. Non enim aliâ ratione meliora deterioribus anteponimus, quàm quia ad ideam entis ſummè perfecti nobis inſitam propiùs accedere videmus. Probatur Minor: hæc idea neque à nobis ipſis, neque à parentibus, aut magiſtris, neque à rebus ſenſibilibus ortum habere potuit: ergo à ſolo Deo. Probatur Antecedens: ſumma perfectio quam exhibet idea iſta neque in nobis, aut parentibus, aut magiſtris, aliiſve rebus ſenſibilibus ineſt: atqui ſi idea iſta ſummæ perfectionis à præfatis proficiſceretur, in eis deberet eſſe ſumma perfectio repræſentata per illam: ergo. Probatur Minor: quia quidquid perfectionis eſt in effectu, debet contineri in cauſa vel formaliter vel ſaltem eminenter.

Secunda demonſtratio Carteſii 5. medit. Metaphyſ. hæc eſt.

Quidquid in idea clara & diſtincta alicujus rei comprehenditur, id de ea re verum eſt, ſeu verè affirmari poteſt: atqui in idea clara & diſtincta Dei, exiſtentia actualis comprehenditur: ergo de eo affirmari poteſt. Major eſt certa ex ſuprà dictis. Probatur Minor: Deus eſt ens ſummè perfectum; atqui in idea clara & diſtincta entis ſum-

mè

me perfecti comprehenditur exiſtentia actualis: ergo. Probatur Minor: In idea clara & diſtincta entis ſummè perfecti comprehenditur omnis perfectio: atqui exiſtentia actualis eſt quædam perfectio: Ergo.

Quæritur ergo utrùm hæ duæ rationes, tanquam veræ demonſtrationes exiſtentiæ Dei ſint admittendæ? Et R. negative pro utraque.

§. I.

De prima demonſtratione Carteſii.

Dico 1°. Primam ejus Minorem, nempè ideam entis infiniti & ſumme perfecti non poſſe eſſe niſi ab ente ſumme perfecto & infinito, eſſe falſam.

Probatur 1°. Res finita & imperfecta non exigit cauſam infinitam & ſumme perfectam: atqui idea Dei quæ eſt in nobis, eſt finita & imperfecta: ergo non neceſſario à Deo proficiſci debet, ſed ab aliis rebus creatis ortum habere poteſt. Probatur Minor: Duo in idea diſtinguenda ſunt, juxtà ipſum Carteſium, quorum unum habetur ab intellectu, aliud ab objecto: idea enim 1°. Eſt accidens menti inhærens vel ſaltem modus ejus, aut certe perceptio actualis, & hæc eſt ab intellectu. 2°. Eſt repræſentatio hujus potiùs quàm illius objecti, & hoc, inquit, habetur ab objecto. Primum vocari poteſt realitas aut perfectio entitativa ideæ. Secundum vocatur à Carteſio realitas ſeu perfectio objectiva ideæ: atqui utrumque eſt quid finitum & imperfectum: ergo. Minor pro prima parte patet & admittitur à Carteſio. Probatur 2a. Pars: hæc idea Dei quæ nobis ineſt, non repræſentat niſi aliquid finitum: ergo realitas ſeu perfectio ejus objectiva eſt finita & imperfecta. Patet conſequentia ex Carteſio qui totam perfectionem ideæ deſumit ex perfectione rei infinitæ repræſentatæ. Probatur Antecedens: hæc idea juxtà ipſum Carteſium & rei veritatem

repræ-

Digitized by Google

repræſentat tantùm negativè infinitatem ipſam & ipſam rem infinitam poſitivè quidem ſed inadæquatè: (Duo enim in ente infinito diſtinguenda ſunt, ſcilicet res ipſa quæ eſt infinita, & ipſa infinitio quà infinita eſt, ex ipſo Carteſio) atqui repræſentare infinitionem negativè & repræſentare poſitivè ſed inadæquatè rem infinitam, eſt repræſentare aliquid finitum : ergo. Probatur prima pars Minoris : repræſentare aliquid negativè, eſt repræſentare, ut loquuntur Theologi poſt D. Dionyſium, per exceſſum ſeu per remotionem, id eſt, eſt repræſentare non quid res ſit, ſed quid non ſit: adeòque repræſentare infinitionem negativè, non eſt repræſentare quid ſit infinitio, ſed quid non ſit: atqui id quod non eſt infinitio finitum eſt: Ergo repræſentare infinitionem negativè eſt repræſentare aliquid finitum. Probatur ſecunda pars Minoris : repræſentare rem infinitam poſitivè ſed inadæquatè, eſt poſitivè exhibere rem quæ eſt infinita, ſed non omne quod in ea latet, adeòque eſt repræſentare rem, cui prout repræſentatur, poteſt aliquid adjici, ſcilicet id quod in ea latet & per ideam non repræſentatur : atqui id cui prout repræſentatur, poteſt aliquid adjici, eſt finitum ſub hac ratione, id eſt quatenùs repræſentatur : ergo repræſentare rem infinitam poſitivè ſed inadæquatè, eſt repræſentare aliquid finitum, ſeu, ut magis propriè loquamur, eſt repræſentare ens infinitum ſub ratione finiti, ſeu ſaltem, non infiniti.

Confirmatur 1°. Ideæ repræſentanti inadæquatè tantùm ens infinitum deeſt perfectio quâ adæquatè repræſentet, foretque perfectior ſi ipſum adæquatè repræſentaret : atqui idea cui deeſt aliqua perfectio & quà poteſt dari alia perfectior, non eſt infinita & ſummè perfecta : Ergo.

Confirmatur 2°. Perfectio ideæ non deſumitur ex perfectione rei repræſentatæ, ſed ex modo repræſentandi ; perfectiones enim rei repræſentatæ non ſunt perfectiones ideæ, ſed perfectio ideæ

ideæ, eſt ipſa rei repræſentatio: atqui hæc idea Deum infinitum modo imperfectiſſimo repræſentat utpote inadæquatè: ergo eſt idea imperfecta & finita, adeòque non exigit cauſam ſui infinitam & ſummè perfectam.

Confirmatur 3°. Si realitas objectiva ideæ Dei foret infinita & ſumme perfecta, vel foret ipſe Deus, vel aliquid aliud à Deo: atqui neutrum dici poteſt: ergo. Probatur Minor: non primum ut fateri videtur Carteſius, renitentibus tamen quibuſdam ejus diſcipulis, quia aliàs daretur in hac vita, naturalibus viribus intuitiva viſio Dei, quod juxtà ſaniorem Theologiam, proprium eſt Beatis, & quod etiam videtur damnatum in Concilio Viennenſi contrà Begardos & Beguinas ſub Clemente V. ut refertur in Clementina *ad noſtrum*, de hæreticis. *Deus enim lucem inhabitat inacceſſibilem* 1. ad Timot. 6. Et *videmus nunc* (eum) *per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem*. 1. ad Cor. cap. 13. Non etiam ſecundùm quod intendit Carteſius, quia ipſa idea foret alter Deus; nihil enim nomine Dei aliud intelligitur quàm ens infinitum & ſumme perfectum: Ergo.

Dicendum igitur omnem ideam, omnem notitiam quam habemus de Deo, à rebus ſenſibilibus ortum habere triplici viâ. 1°. Per additionem quatenùs perfectiones quas in creatis videmus diſperſas, in una ſuperiori ratione colligimus & omni mentis conatu amplificamus, & ultrà quæ fingimus, longe plura ſupereſſe adhuc putamus. 2°. Per remotionem, in quantùm imperfectiones quas in viſibilibus deprehendimus, ab illo ente ſuperiori & ſumme perfecto removemus. 3°. Per analogiam ſeu translationem, quatenùs ex cognitione entis creati, ducimur in cognitionem entis increati, quod ſit cauſa & principium omnium creaturarum; Unde Apoſt. *Inviſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur*, &c.

Probatur 2°. Omnis realitas ſive entitativa, ſive,

ut vult Carteſius, objectiva idearum noſtrarum efficitur totaliter à mente noſtra & non ab objecto: ergo. Probatur Antecedens: ſi effingam in animo meo ideam entis non exiſtentis, ſed tantùm poſſibilis, puta Antichriſti, mundi alterius ab iſto &c. hæc idea habebit realitatem etiam objectivam, cùm ſit idea entis poſſibilis: atqui tamen iſta realitas etiam objectiva non habebitur ab Antichriſto ſeu mundo altero, ſi quidem non exiſtant actu ut poſſint aliquid cauſare; ſed à ſola mente, hanc ſpeciem ad libitum componente.

Dico 2°. Majorem ſyllogiſmi Carteſii non eſſe ita certam & evidentem, quin eam poſſit negare Atheus. Dicet enim ſe non habere ideam entis infiniti & ſummè perfecti, ſed tantùm rerum ſenſibilium & creatarum: quod autem meliora deterioribus præponat inde fieri quia priora magis ipſius appetitui & rationi conſentanea eſſe experitur. Quid ad hæc Carteſius?

§. II.

De ſecunda demonſtratione Carteſii.

Quantum ad ſecundam demonſtrationem: omitto nunc Carteſium committere circulum vitioſum in ſuo ſyllogiſmo. Probat enim exiſtentiam Dei per hoc principium: quidquid in idea clara &c. & veritatem hujus principii probat per exiſtentiam Dei: docet enim omnem certitudinem cognitionum noſtrarum repeti debere ex hoc principio, *Deus eſt verax & bonus.* Hoc inquam nunc omiſſo.

Dico 1°. Totum ſyllogiſmum Carteſii in ſua ſecunda demonſtratione niti ſuppoſito quod negatur ab atheis, nec eſt evidens, & quod debuiſſet priùs à Carteſio probari, ſcilicet ideam claram & diſtinctam entis infiniti & ſumme perfecti quam mente gero, eſſe ideam entis realis ſeu poſſibilis, & non entis alicujus chymerici quod tantùm in in-

intellectu poſſit exiſtere. Duplicis generis enim ſunt entia, ut omnibus obvium eſt; alia ſunt quæ exiſtunt vel exiſtere poſſunt à parte rei & dicuntur realia. Alia quæ in intellectu tantùm, nuſquam à parte rei exiſtere poſſunt & vocantur entia rationis. Ex hoc itaque quod in idea clara & diſtincta alicujus entis quod mente concipio, video includi exiſtentiam, ſequitur quòd illud exiſtat, ſed eo modo tantùm quo eſt ens, adeò ut ſi ſit ens reale, exiſtat à parte rei; ſi verò ſit ens rationis, in intellectu tantùm. Ut ergo illud ens in cujus idea comprehenditur exiſtentia, probetur exiſtere à parte rei, debet anteà probari ſeu ſupponi ut evidens tale ens eſſe reale, ſeu poſſibile à parte rei. Jam autem cùm non probet Carteſius ideam entis infiniti & ſumme perfecti eſſe ideam entis realis & poſſibilis, nec id aliunde ſit per ſe evidens (hoc enim ipſum eſt quod quæritur, hoc eſt quod Athei pernegant; quin imò quod & intellectui nondum per alias demonſtrationes convicto, chymericum & omninò impoſſibile videtur, utpote continens perfectiones incomprehenſibiles, puta infinitatem, aſeitatem, independentiam, omnipotentiam &c. & etiam quædam alia quæ videntur ſeſe deſtruere, v. g. libertatem & immutabilitatem, immenſitatem & indiviſibilitatem, proprietates corporum & ſpirituum &c.) cùm inquam Carteſius nec probet hanc ideam entis infiniti eſſe entis realis & poſſibilis, nec id aliunde evidens ſit. Contrà ipſum in forma ſic arguo.

Vel ſupponit Carteſius ideam entis infiniti & ſumme perfecti eſſe ideam entis realis & poſſibilis vel non, ſed tantùm eſſe ideam entis chymerici & ab intellectu ſuo conficti: atqui ſi primum dicatur, ſupponit id de quo eſt quæſtio & quod debet probare; hoc enim ipſum eſt quod quæritur, hoc quod ab atheis negatur & ab ipſis impoſſibile & chymericum omninò, propter contradictiones in ipſo apparentes ut jam diximus, reputatur. Si ſecun-

cundum, nihil aliud probat quàm quòd illud ens exiſtat in intellectu, non verò à parte rei. Quo poſito, ſic iterùm in forma diſtinguo illius paralogiſmum.

Quidquid in idea clara & diſtincta alicujus entis comprehenditur, id de ea re verum eſt ſeu verè affirmari poteſt, tranſeat Major. Atqui in idea clara & diſtincta entis infiniti & ſummè perfecti includitur exiſtentia, diſtinguo Minorem cum atheis; & hæc idea entis infiniti & ſummè perfecti eſt idea entis rationis tantùm, à parte rei impoſſibilis, C. Minorem: eſt idea entis realis & poſſibilis à parte rei, N, Minorem. Ad hunc ſenſum diſtinguo Conſequens: ergo verè exiſtit ens infinitum & ſummè perfectum, vere exiſtit in intellectu, C. Conſequentiam. Vere exiſtit à parte rei, N. Conſequentiam. Fateor ergo me non poſſe concipere ens ſumme perfectum niſi concipiam ut exiſtens, ita ut idea exiſtentiæ neceſſariò comitetur ideam entis infiniti, ſed nihil eſt neceſſe illud ens infinitum illiuſque exiſtentiam de quibus cogito, extrà intellectum extare à parte rei, ex hoc quòd extent in intellectu meo cogitante de illis. Non enim valet Conſequentia à ſtatu ideali ad ſtatum realem, cùm multa entia rationis in mente exiſtant quæ nec ſunt nec exiſtere poſſunt à parte rei: ante omnia igitur Carteſio incumbebat probare contrà atheos ens infinitum & ſumne perfectum non eſſe chymericum nec impoſſibile à parte rei, ut ex illius idea clara & diſtincta demonſtraret actualem ejus exiſtentiam à parte rei. Hæc fundamentalis ratio inſinuatur à D. Th. 1. p. q. 2. a. 1. ad Arg. 2. quod non multùm differt à demonſtratione Carteſii. Confer Art. 1. hujus Diſſert. obj. 3.

Dico 2°. Falſum eſſe ſuppoſitum Minoris, ſcilicet dari in hoc ſtatu, claram & diſtinctam ideam Dei ſeu entis infiniti & ſumme perfecti.

Probatur 1°. Idea rei alicujus ipſi ut plurimum diſſimilis, non eſt clara, ſed idea quam habemus

de

de Deo in hac vita, eſt ipſi ut plurimùm diſſimilis: ergo. Patet Minor: eſt enim finita & inadæquata ut dictum eſt; atqui nulla eſt ſimilitudo inter finitum & infinitum, nec etiam inter ſummè perfectum & ideam ejus imperfectam ſeu inadæquatam. Probatur Major: idea eſt imago rei: atqui imago diſſimilis rei quam debet repræſentare, licèt in ſe poſſit eſſe clara, reſpectu tamen rei repræſentandæ, non poteſt dici clara, ſed potiùs obſcura & confuſa, v. g. imago Cæſaris eleganter depicta, ſed parùm ipſi ſimilis, in ſe quidem erit clara, ſed reſpectu Cæſaris obſcura: ergo. Item ut exemplo Carteſii utar,

Confirmatur 1°. Si quis tractum aliquem maris proſpiciat, exemplum eſt Carteſii, idea maris quam habebit erit quidem clara reſpectu iſtius portiunculæ maris quam videt, obſcura verò & confuſa reſpectu totius maris: ergo ſimiliter idea finita & inadæquata quam nunc habemus de Deo, erit quidem clara, reſpectu illius quod explicitè & expreſſe repræſentat, ſcilicet finiti, ſed obſcura & confuſa reſpectu infiniti.

Confirmatur 2°. Ut ſciam ideam infiniti quam habeo eſſe claram & diſtinctam, debeo ipſum infinitum clare & diſtincte cognoſcere; ſed id non cognoſco in hac vita nec cognoſcere poſſum: ergo ſaltem non certò ſcio ideam illius eſſe claram vel diſtinctam. Probatur Major: idea eſt imago rei, ut jam dixi; atqui ut cognoſcam imaginem alicujus rei, v. g. Cæſaris eſſe reſpectu illius claram & diſtinctam, ipſum Cæſarem debeo prænoſcere: Ergo.

Probatur 2°. Idea clara juxtà Carteſium 1. part. principiorum & ejus ſequaces, ea eſt quæ ſolâ mentis attentione innoteſcit: atqui idea Dei prout nunc habetur, ſolâ mentis attentione non innoteſcit, ſed per diſcurſum ex ſenſibilibus, ut dictum eſt, analogicè & per remotionem imperfectionum acquiritur ſubobſcura ſemper & caliginoſa: ergo. Probatur Minor: quis enim tam acris ingenii qui ſolo

mentis intuitu, ſine ope ullius diſcursûs aut ſuperioris auxilii cognoſcat ens infinitum, æternum, immenſum, omnipotentem, liberum ſimul & immutabilem, immenſum, nec diviſibilem & alia hujuſmodi quæ incompoſſibilia videntur; maximè cùm juxtà Scripturas, *verè Deus ſit abſconditus.* Iſa. 45. v. 15. qui *poſuit tenebras latibulum ſuum.* Pſal. 17. & in *cujus circuitu nubes & caligo.* Pſal. 96.

ARTICULUS IV.

Utrùm poſſit dari ignorantia invincibilis de exiſtentia Dei.

Nota: ignorantia invincibilis dicitur quæ morali diligentià vinci non poteſt, & ideò eſt involuntaria atque inculpabilis. Ignorantia vincibilis eſt quæ morali diligentià vinci poteſt; ſicque eſt voluntaria in cauſa, nempè in negligentia addiſcendi, eſtque culpabilis.

Item ignorantia alia eſt negativa quæ nihil aliud eſt, quàm mera neſcientia ſeu incogitantia. Alia poſitiva quæ eſt judicium erroneum quo quis judicat poſitivè eſſe quod non eſt, aut non eſſe quod eſt, v. g. non eſſe Deum.

Dico: non poteſt dari ignorantia invincibilis ſive poſitiva ſive negativa de exiſtentia Dei ut authoris naturalis. Eſt communior. Dico *ut authoris naturalis*, etenim exiſtentiam Dei ut authoris ſupernaturalis poſſe invincibiliter ignorari extrà controverſiam eſt, datur enim infidelitas negativa.

De ignorantia poſitiva ſatis conſtat: quia non videtur poſſibile quòd homo judicet Deum non eſſe, aut ad id judicandum mentem applicet, quin occurrant ipſi rationes dubitandi de oppoſito: cùm omnes creaturæ clament Deum, quas rationes ſi expenderet, procul dubio cognoſceret eſſe Deum; ergo ſi non expendat nec ulteriùs inquirat, error ejus erit vincibilis. Quantùm autem

ad

ad ignorantiam negativam, quidam eam admittunt, ſaltem ad breve tempus & maxime in diluculo rationis. Ita Molina & quidam ejuſdem ſocietatis. Cæterùm

Probatur concluſio pro utraque parte: 1°. Ex Scriptura Sap. 13. dicitur: *A magnitudine ſpeciei & creaturæ poterat cognoſcibiliter Creator horum videri:* Et ibid. infrà: *Si tantùm potuerunt ſcire ut poſſent æſtimare ſæculum, quomodo hujus Dominum non faciliùs invenerunt.* Ad Rom. 1. dicuntur indiſcriminatim inexcuſabiles qui Deum ignoraverunt: ergo vincibiliter & culpabiliter ignoraverunt. Pſalm. 78. dicitur; *Effunde iram in Gentes quæ te non cognoverunt & in Regna quæ nomen tuum non invocaverunt:* atqui id non diceret Propheta divinitùs inſpiratus, niſi ignorantia eorum foret vincibilis & culpabilis: Ergo.

Probatur 2°. Ex Patribus: Aug. in Pſalm. 74. dicit: *Deus ubique ſecretus, ubique publicus, quem nulli licet ut eſt cognoſcere, & quem nemo permittitur ignorare.* Chryſoſtomus hom. 9. ad popul. Antioch. in hæc verba: *Cœli enarrant gloriam Dei;* dicit: *Scita & Barbarus & Judæus, & Ægyptius & omnis homo ſuper terram vadens, hanc vocem audit .... in hunc pariter librum & idiota & ſapiens intueri poterunt.* Greg. magnus lib. 27. Moral. c. 3. *Omnis homo eo ipſo quòd rationalis eſt conditus, debet ex ratione colligere eum qui ſe condidit, Deum eſſe.*

Probatur 3°. Ratione triplici. Prima quâ etiam ſatisfit fundamento adverſæ ſententiæ. Quamvis Exiſtentia Dei non ſit per ſe nota quoad nos, ut diximus ſuprà, ſed ſit ex creaturis demonſtrabilis, hæc tamen demonſtratio eſt tam facilis, tam obvia, ut nullus ſit mentis compos, quantumvis ruſticus aut barbarus, qui illius non ſit capax, aut ſaltem cui ex inſpectione mundi aut ſui ipſius, non incidat aliqua ſuſpicio aut conjecturalis opinio alicujus ſupremi Numinis aut Rectoris, ut patet ex Scripturis & Patribus citatis,

quâ poſitâ tenetur inquirere quis ſit, quòd ſi negligat, vincibiliter ignorat: Ergo.

Secunda ratio. Non poſſunt ignorari invicibiliter prima præcepta legis naturæ: ergo nec illorum Author qui eſt Deus. Antecedens communiter admittitur & patebit ex alibi dicendis. Conſequentia etiam patet, qui enim novit quædam eſſe præcepta aut prohibita, ſtatim & abſque difficultate infert ea eſſe præcepta vel prohibita ab aliquo ſuperiore: Ergo.

Tertia ratio: ſi homo poſſet invincibiliter ignorare Deum, quantumvis ſceleſtus foret, nullum peccatum mortale committeret: abſurdum Conſequens: ergo & Antecedens. Probatur ſequela: peccatum mortale eſt offenſa & injuria Dei: atqui non poteſt offendi aut injuriâ affici qui invincibiliter non cognoſcitur; ſicut ille qui occideret Regem invincibiliter ignorans eſſe Regem, non foret reus criminis læſæ majeſtatis: Ergo.

Hîc notanda eſt hæc propoſitio damnata ab Alexandro VIII. *Peccatum philoſophicum ſeu morale eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali & rectæ rationi. Theologicum verò & mortale eſt tranſgreſſio libera divinæ legis. Philoſophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æternâ pœnâ dignum.*

Dices: ſaltem ad breve tempus, in prioribus inſtantibus rationis, videtur admittenda ignorantia negativa invincibilis de Dei exiſtentia. Probatur: notitia Dei, ex dictis, non habetur niſi per diſcurſum: atqui puer in primis inſtantibus rationis non videtur capax hujus diſcursûs: ergo.

R. N. Aſſumptum: quia Scripturæ & Patres nullam faciunt perſonarum aut temporum exceptionem, & rationes noſtræ currunt pro quocumque tempore & qualibet perſona. Undè ad probationem N. Minorem: quia puer non cenſetur perveniſſe ad uſum rationis niſi in quantùm eſt capax diſ-

diſcursûs ſaltem facilis, qualis eſt hic, hoc enim eſt uti ratione. Inſuper puer non pervenit ad uſum rationis in uno inſtanti phyſico, ſed morali quod complectitur aliquam moram temporis; ita ut antequam uſum rationis completum obtineat, primùm per rationem illuceſcere incipientem, mundum, creaturas, parentes, ſeipſum noſcat; deindè eàdem ratione ſe magis evolvente cognoſcit hæc non eſſe à ſe, ſed ab aliquo, ſicque jam illorum authoris imperfectam aliquam notitiam habet, indèque facilè percipit ſe teneri ulteriùs inquirere quis ſit ille author. Quòd ſi hæc fortè non ſufficiant, non abnuimus admittere cum quibuſdam recentioribus præter creaturarum inſpectum, non deeſſe Deo alia media quibus omnibus, in primo inſtanti rationis, non ſolùm ſe poſſit revelare, ſed & de facto ſe revelet, puta per inſpirationem, per parentes & magiſtros, vel per aliquem alium modum, juxtà conditionem & capacitatem perſonarum: quia cùm Deus ſit ab homine neceſſariò colendus ut omnium Author & Dominus, atque poſſidendus ut ultimus finis; ad ſuavem ejus providentiam pertinere videtur, ut cum uſu rationis cuilibet homini ingerat ſui notitiam, quovis modo tandem id faciat.

Inferes: ergo nullus unquam potuit, poteſt, aut poterit ignorare Deum etiam vincibiliter, proindèque nullus unquam fuit, eſt, aut erit atheus: atqui falſum videtur Conſequens, cùm plures antiqui & probati authores non paucos referant atheos, imò narrent hiſtoriæ integras nationes Americæ nullum agnoviſſe Deum: Ergo.

R. atheos multiplicis generis diſtingui. Atheus dicitur quaſi ſine Deo. Quidam ergo dicuntur athei ſpeculativè & propriè, quales ſunt, ſi ſint, qui mente ſeu judicio interno negant dari Deum. Alii dicuntur athei practicè, qui, quamvis mente Deum agnoſcant, vivunt tamen quaſi non eſſet Deus, quem non vellent eſſe ſuorum criminum vindicem, de quibus dicit Apoſtolus ad Tit 1. *Con-*

fitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Item dicuntur athei indirectè, qui nempè tribuunt creaturis & idolis quod ſoli Deo proprium eſt, ſeu qui ipſi Deo denegant quod ipſi convenit, puta providentiam, aut tribuunt quod non convenit, puta corpus humanum. Hi enim quamvis Deum non omninò negent, tamen verum non agnoſcunt. Tandem dicti ſunt athei qui vulgares deos ſuæ patriæ eorumque ſimulachra non venerabantur. Sic Socrates ea de cauſa tanquam atheus à ſuis civibus morti eſt addictus. Sic Judæi à Græcis & Romanis, imò ipſimet Chriſtiani paſſim à Gentilibus vocabantur athei. Eſſe etiam atheos practicè & indirectè, plus quàm notum eſt in tot ſceleratis hominibus qui vivunt ac ſi non eſſet Deus, & innumeris idololatris qui falſos deos colunt. At dari veri nominis atheos ſpeculativè ſcilicet & propriè, non unus eſt Theologorum ſenſus. Quidam negant & probationes in contrarium intelligunt de atheis indirectè vel practicè. Alii affirmant, idque nobis non videtur improbabile, cùm tales fuiſſe Protagoram, Diagoram, Theodorum Cyrenaïcum, Evemerum, Hipponem Melicum & alios, teſtentur plures antiqui Authores quos longâ ſerie citat Vitaſſe hîc q. 2. art. 1. Ejuſdem furfuris fuiſſe videtur Vanninus, Tholoſæ vivus ob hanc impietatem combuſtus anno 1619. qui cùm ſupplicio proximus, adigeretur ad petendam veniam à Deo, à Rege, à Juſtitia, fertur reſpondiſſe: *Non agnoſco Deum, Regem nunquam offendi, Juſtitiam devoveo diabolo.* Quantùm verò ad integras nationes non arbitramur eas omninò ignoraſſe Deum, ſed tantùm non noviſſe diſtinctè ſicut nos, cognoviſſe tamen ſub aliqua ratione communi alicujus Regentis ſupremi; nam & ipſæ Barbaræ nationes Inſularum Americanarum, diabolum ſub nomine *Maboya* venerantur ut omnium malorum authorem, & ſupremum numen invocant ut diaboli malitiam coërceat, prout referunt Hiſtorici.

Sup-

Supponendo itaque fuiſſe aut eſſe veri nominis *Atheos*: R. ad argumentum diſtinguendo Illatum: Ergo nullus poterit etiam vincibiliter ignorare Deum, ſi prudenter ac ſapienter procedat, primiſque illuſtrationibus, ſive acquiſitis, ſive immiſſis aſſentiatur & obſecundet, Concedo Illationem. Si imprudenter & inſipienter procedat primiſque illuſtrationibus reluctetur atque lùmen rationis extinguat aut obnubilet, Nego Illationem. Tunc enim poterit vincibiliter ignorare Deum imò & ipſum negare, ſicque *dixit inſipiens in corde ſuo: non eſt Deus*. Pſal. 52.

Petes utrùm ii omnes qui admittunt poſſe dari ignorantiam invincibilem de Dei exiſtentia ad breve tempus, neceſſariò impingant in ſuperiorem propoſitionem damnatam de peccato philoſophico?

R. negative: Sunt enim inter illos qui licet admittant ignorantiam invincibilem Dei in ſpeculatione, negant tamen in praxi, inſtante peccato; quia, inquiunt, ſi ſpeculative ignorans Deum in primo inſtanti, faceret totum quod in ſe eſt, Deus vel ipſum illuminaret, vel occaſionem peccandi removeret: unde ignorantia illius quæ eſſet invincibilis ſpeculative, foret vincibilis practice, neque peccaret peccato mere philoſophico. Eos verò qui admittunt etiam ignorantiam invincibilem practice pro illo primo inſtanti & conſequenter peccatum philoſophicum, quidam etiam à damnatione excuſant, quia propoſitio videtur damnata ob ſuam generalitatem, nimirùm quòd admittat peccatum philoſophicum, non pro aliquo brevi inſtanti, ſed indiſtincte pro toto vitæ decurſu. Item quòd admittat in quocumque ignorante etiam vincibiliter; non enim diſtinguit. Item quòd admittat in eo qui, licet ſciat dari Deum, de eo, dum peccat, actu non cogitat: Unde ſequeretur omnia fere crimina eſſe peccata mere philoſophica & eis Deum non offendi. Hæc autem non dicunt qui admittunt ignorantiam Dei invincibilem

& pec-

& peccatum philoſophicum in diluculo rationis aut ad breve tempus. Cæterùm dato hos poſſe declinare invidiam damnationis, non declinant ſaltem hoc abſurdum, quòd quis poſſit plenè, voluntariè & liberè committere immane flagitium & Deum non offendere.

DISSERTATIO II.

De Natura ſeu Quidditate Dei & ejus attributis in communi.

ARTICULUS I.

Quodnam ſit conſtitutivum divinæ Naturæ?

§. I.

Exponitur ſtatus quæſtionis cum variis Theologorum ſententiis.

Hic q. 3. in Procem. Cognito de Deo quòd ſit, inquirendum reſtat quid ſit. At de Deo perfectè ſcire non poſſumus quid ſit: Quia eſt ens infinitum. Unde erroris & dementiæ SS. Patres arguerunt Aetium & ejus diſcipulum Eunomium, qui jactitabant ſe æquè perfectè cognoſcere Deum, ac Deus ipſe ſe cognoſcit. Triplici tamen viâ, ut anteà notavimus; vel breviùs & clariùs duplici viâ aliqualem ejus cognitionem acquirere poſſumus. 1°. Per viam negationis, removendo ab eo imperfectiones: Et hoc eſt potiùs ſcire quid non ſit, quàm quid ſit. *Deus ineffabilis eſt*, inquit Aug. in Pſalm. 85. *Faciliùs dicimus quid non ſit, quàm quid ſit. Terram cogitas? Non eſt hoc Deus. Mare cogitas? Non eſt hoc Deus.* 2°. Per viam affirmationis, tribuendo ei perfectiones creaturarum, ſemotis imperfectionibus & longè excellentiori modo. Sic cum eodem Auguſt. lib. 5. de Trinitat. c. 1. *In-*

Intelligimus Deum ſine qualitate bonum, ſine quantitate magnum, ſine indigentia creatorem, ſine ſitu præſentem, ... ſine ulla ſui mutatione mutabilia facientem & nihil patientem. Et ſerm. 1. de verbis Apoſtoli : *Omnem creaturam ſuam excedit. . . . Si enim quæras magnitudinem, major eſt, ſi pulchritudinem, pulchrior*, &c. Sed antequam de his omnibus perfectionibus ſigillatim cum S. Doctore agamus, inſtituimus hîc pro more ſcholæ Quæſtionem ; quid in hoc immenſo perfectionum pelago veriſimilius & cum fundamento in re concipi poſſit quod ſit conſtitutivum naturæ divinæ, ſeu differentia ejus eſſentialis, undè aliæ perfectiones profluunt.

Non eſt ergo quæſtio de conſtitutione phyſica divinæ naturæ ſecundùm quod eſt realiter in ſe : Sic enim certum eſt quod omnes perfectiones ſive abſolutæ, ſive relativæ Deum realiter conſtituant, cùm omnes identificentur in ipſa Dei natura quæ in ſe eſt ſimpliciſſima.

Neque etiam quæſtio eſt de natura divina large & in ampla quadam ſignificatione ſumpta pro ente increato quo diſtinguitur à creaturis, & quod ſe habet per modum tranſcendentis, reperiturque in omnibus attributis, eo proportionali modo quo ratio entis creati imbibitur in omnibus differentiis & modis creaturarum.

Sed quæſtio eſt de natura ſeu eſſentia ſtricte ſumpta pro eo quod primùm in Deo concipitur, tanquam fons & origo cœterarum proprietatum, à quibus proinde virtualiter diſtinguitur, & in quibus ſub hac ratione non concipitur tranſcendentaliter incluſum : Hoc eſt de conſtitutivo metaphyſico, ſeu eſſentiali differentia naturæ divinæ, prout à nobis viatoribus imperfecte in hoc ſtatu concipitur ad modum naturæ creatæ in qua ſemper reperitur aliqua perfectio quæ primò in illo concipitur tanquam differentia ejus eſſentialis & origo cæterarum perfectionum, ut in homine rationalitas.

In

In hujus Quæſtionis non minùs difficilis quàm celebris reſolutione, in varias ſcinduntur ſententias Theologi. Magis vulgatas ad capita ſequentia reducimus.

Prima. Quidam diſtinguunt inter eſſentiam & naturam, in eo quòd eſſentia ſit principium eſſendi, & natura principium operandi; voluntque eſſentiam conſtitui per aſeitatem, & naturam per intellectionem. Negant alii eſſentiam & naturam in Deo diſtingui virtualiter ſeu ratione ratiocinata; quia illæ ſolæ perfectiones in Deo virtualiter & cum fundamento in re diſtinguuntur, quæ in creaturis diſtinguuntur formaliter, vel virtualiter, non ex mera potentialitate ut intellectus & intellectio, ſed ex objecto ſuo formali, & ideò ad diverſas lineas pertinent ut intellectus & voluntas. Quia ad diſtinctionem virtualem in Deo requiritur æquivalentia plurium ut plurium, quæ non habetur niſi dum habetur æquivalentia plurium ex ratione ſua formali diſtinctorum & ad diverſas lineas pertinentium, nam æquivalentia plurium ex ſola potentialitate diſtinctorum & eandem rationem formalem habentium, non eſt æquivalentia plurium ut plurium, ſed plurium per modum unius, ut patet in æquivalentia quâ intellectus divinus æquivalet intellectui humano & intellectioni, quæ non ſufficit ad conſtituendam diſtinctionem virtualem & fundatam inter intellectum divinum & ejus intellectionem. Jam autem eſſentia & natura in creatis non diſtinguuntur ex objecto formali, ſed ex potentialitate eſſentiæ creatæ, quæ non eſt actus purus & ſua operatio, undè licèt ſit actuata per eſſe, eſt tamen adhuc in potentia ad operari; ſi igitur eſſentia creata eſſet tantæ actualitatis ut eſſet ſemper operans, & non poſſet, dum exiſtit, eſſe aut concipi in potentia ad operandum, eſſentia in illa non diſtingueretur à natura. Neque dicas lineam eſſendi & lineam operandi eſſe diverſas lineas; ſunt enim diverſæ, non ex ſua ratione ſeu objecto formali,

ut

ut ſunt v. g. intellectus & voluntas, ſed ex ſola potentialitate & imperfectione naturæ ſeu eſſentiæ, quæ non eſt in ſummo actualitatis, & conſequenter non identificat ſuum ultimum actum qui eſt operatio; eſſe enim eſt propter operari. Cùm igitur Deus ſit in ſummo actualitatis in omni ordine, non poteſt concipi cum fundamento in re in potentia ſive ad eſſe ſive ad operari, ſed utrumque ſibi identificat, conſequenter eſſentia in eo non diſtinguitur virtualiter, neque à natura, neque à potentia operandi, neque ab actuali operatione, ea ſcilicet quæ prima in eo concipitur & eſt nobiliſſima, nimirùm intelligere ut dicemus modò.

Verùm quidquid ſit de hac difficultate, eâ omiſſâ, nos hîc ſumimus pro eodem eſſentiam & naturam, tùm quia eſſentia, ut modò dictum eſt, non ſolùm eſt principium eſſendi, ſed & operandi, cùm ex ea profluant proprietates operativæ: Sic rationalitas in homine non ſolùm dat eſſe ſpecificum, ſed & inſuper eſt radix potentiarum operativarum, ideòque principium radicale operandi. Tùm quia inuſitatum eſt tam in Theologia quàm in Philoſophia aſſignare duas differentias rerum ſubſtantiales, alteram pro eſſentia, alteram pro natura. Unde Concilia, Patres, Theologi & Philoſophi paſſim uſurpant eſſentiam & naturam pro eodem: Sic in 6a. Synodo act. 3. Perſonæ divinæ dicuntur *unius naturæ vel eſſentiæ.* In Concilio Lateran. ſub Innocentio III. paulò poſt cap. *damnamus.* dicitur *ſubſtantia, eſſentia ſivè natura;* quibus in locis confunditur eſſentia cum natura.

Secunda ſententia conſtituit naturam divinam in collectione omnium perfectionum: Unde juxtà illam poterit definiri Deus, *Ens ſummè perfectum.* Verùm non attingit punctum difficultatis. Vera quidem eſt de conſtitutione phyſica divinæ naturæ, at de ea non agitur, ut prænotatum eſt: Agitur de conſtitutione metaphyſica, in qua non attenditur id omne quod res à parte rei continet, ſed aliquid primum quod ſit fons & origo cætera-

rum.

rum. Hoc autem primum non eſt collectio omnium.

Tertia ſententia reponit naturam divinam in infinitate, & juxtà illam Deus definitur : *Ens omnimodè infinitum.* Ita Scotus cum ſuis. Hæc ſententia affinis eſt præcedenti, etenim ens omnimodè infinitum perindè eſt ac ens ſummè perfectum ; undè eâdem ratione impugnatur. Inſuper infinitas non eſt niſi modus naturæ, nempè modus habendi perfectiones ſine fine, ſicut finitas in creaturis eſt modus naturæ : atqui modus naturæ non eſt natura, nec eam conſtituit, ſed conſtitutam ſupponit. Adde quòd infinitas ſit prædicatum tranſcendens omnia attributa, nec ab eis virtualiter diſtinctum, ut dicam modò de aſeitate.

His igitur ſententiis omiſſis, vertitur difficultas circà duas celebriores ſententias, quarum prima reponit eſſentiam divinam in aſeitate, ſeu in exiſtentia à ſe & per ſe : Et hæc ſententia arridet multis præſertim extrà Scholam D. Thomæ : Ex Thomiſtis autem pro ea citantur Capreolus, Bannes, Ledeſma, quibus noviſſimè ſubſcribit Contenſonus. Altera quæ eſt communior inter Thomiſtas cenſet eſſentiam divinam conſtitui per gradum intellectivum, cujus patroni iterùm inter ſe dividuntur, aliis opinantibus pro intelligere radicali, quibuſdam pro remoto, quibuſdam pro proximo, nimirùm pro ipſa potentia intellectiva : Aliis opinantibus pro intelligere actuali, non ſub ratione operationis, ſed ſub ratione ultimæ actualitatis per ſe ſubſiſtentis. Poteſt enim actuale intelligere dupliciter accipi : 1°. prout eſt formaliter egrediens à principio & ſub conceptu *ab :* 2°. prout eſt ultima hujus principii actualitas. Hæc diſtinctio, quamvis eam obſcuram & implicatam dicat D. Tournely, nobis tamen videtur perſpicua & evidens. Quis enim neget operationem eſſe ultimum actum potentiæ operativæ ? habetque fundamentum in D. Th. infrà q. 18. a. 2. ad 1. ubi dicit : *ſentire & intelligere & hujuſmodi quando-*

que

Digitized by Google

que accipiuntur pro quibuſdam operationibus, quandoque pro ipſo eſſe ſic operantium. His notatis & præſuppoſitis

§. II.

Difficultas reſolvitur.

Dico 1°. Natura ſeu eſſentia Dei non conſtituitur metaphyſicè per aſeitatem.

Probatur 1°. Ex D. Th. qui infrà q. 13. a. 11. o. dicit; quòd *hoc nomen* Qui eſt *nullum modum eſſendi determinat, ſed ſe habet indeterminatè ad omnes; & ideò nominat pelagus ſubſtantiæ infinitum*: Ergo juxtà D. Th. conceptus ipſius eſſe à ſe, non importat determinatè naturam divinam, ſed quid indeterminatum & tranſcendens in ordine increato. Item ibidem ad 1. dicit, quòd hoc nomen *Deus* quod dicitur ab intelligendo, ſit quoad rem ſignificatam magis proprium Deo quàm nomen *Qui eſt:* atqui hoc falſum foret ſi exiſtentia à ſe, ſeu aſeitas, foret formale conſtitutivum divinæ naturæ: ergo. Confer reſponſionem ad primam objectionem infrà.

Probatur 2°. Ratione fundamentali: illud eſt formale conſtitutivum divinæ naturæ, quod diſtinguit illam, non à creaturis tantùm, ſed etiam ab attributis, perſonis, cæteriſque formalitatibus divinis: atqui ratio entis à ſe id non præſtat: ergo &c. Major patet; quia hîc, ut dictum eſt, non agitur de natura divina large ſumpta pro entitate increata, ſub qua ratione diſtinguitur à creatis, ſed de ea ſtricte ſumpta prout eſt radix attributorum divinorum, adeòque virtualiter ab illis diſtincta. Probatur Minor: Ratio entis à ſe, ex ſua ratione formali eſt prædicatum tranſcendens omnes formalitates ſeu perfectiones divinas in eiſque formaliter imbibita: atqui tale prædicatum non diſtinguit naturam ab attributis: Ergo. Patet Major: omne enim quod eſt in Deo eſt ens à ſe: patet etiam Minor, quia per illud non

diſtinguuntur natura & proprietas per quod conveniunt & quod in illis omnibus formaliter reperitur. Hæc ratio militat etiam contrà ſententiam Scoti, quia infinitas eſt etiam prædicatum tranſcendens.

Huic rationi fundamentali reſpondent 1°. & communiter adverſarii, eſſe à ſe, poſſe tripliciter ſumi. 1°. Pro negatione eſſendi ab alio tanquam à cauſa reali cum dependentia; & ſic, inquiunt, quidquid eſt in Deo, eſt ens à ſe. 2°. Pro negatione eſſendi ab alio tanquam à principio formali ſine dependentia; & ſic Pater æternus eſt ens à ſe, non tamen Filius & Spiritus ſanctus. 3°. Pro negatione eſſendi ab alio tanquam à cauſa virtuali, ſeu radice; & hoc ſoli eſſentiæ divinæ competit. Fatentur itaque aſeitatem 1°. modo non conſtituere naturam divinam, quia ſic eſt tranſcendens omnia attributa: nec etiam 2°. modo ſumpta; quia aliàs Filius & Spiritus ſanctus quà tales non haberent naturam divinam cùm habeant eſſe à Patre tanquam à principio. Sola aſeitas ergo tertio modo ſumpta eſt conſtitutivum naturæ divinæ, cùm illa ut ſic non ſit tranſcendens attributa, ſed radix eorum.

Sed contrà: hæc reſponſio manifeſtè petit principium & ſupponit, aut non attingit quod eſt in quæſtione: ergo nulla. Probatur Antecedens: aſeitas tertio modo ſumpta, hoc eſt, non eſſe ab alio tanquam à radice, ſed eſſe potiùs radix aliorum, conſtituit naturam divinam, inquiunt; atqui non hoc eſt quod quæritur, id enim omnes fatentur, ſed quæritur cui formalitati ſeu rationi in Deo id conveniat, quod non ſit ab alio tanquam à radice, ſed potiùs ſit radix cæterorum, quod hæc reſponſio adverſariorum nullo modo probat aut oſtendit, cùm fateantur non eſſe aſeitatem primo aut ſecundo modo: Ergo.

Confirmatur & magis explicatur hæc ratio: dicere quòd non eſſe ab alio tanquam à radice, ſed eſſe radix cæterorum conſtituat naturam, & è con-

è contrà quòd eſſe ab alio tanquam à radice conſtituat proprietates, eſt probare quid ſit natura & quid ſint proprietates in communi; non autem quid ſint in hac re particulari ſcilicet in Deo, vel cui ejus formalitati conveniant, quod tamen hîc quæritur: ergo idem quod ante. Probatur Major: non eſſe ab alio tanquam à radice, ſed eſſe radix cæterorum, item eſſe ab alio tanquam à radice, ſunt definitiones naturæ & proprietatum in communi quæ non conveniunt magis Deo quàm homini aut aliis creaturis. Pariter enim dico de natura hominis, quòd ſit quod non eſt ab alio tanquam à radice, ſed quòd ſit potiùs radix cæterorum, & de ejus proprietate quòd ſit ab alio tanquam à radice. Sed ſi quæratur quid ſit in homine quod non eſt ab alio tamquam à radice, ſed quod eſt radix aliorum: Reſpondebo quòd ſit rationalitas. Et hoc eſt quod quæritur nunc in Deo & quod in ipſo debent aſſignare adverſarii. Non eſt, ut jam diximus & fatentur, aſeitas primo & ſecundo modo, nec ut patet, aſeitas tertio modo: Ergo nulla ex aſſignatis ab adverſariis: & hæc ratio, cujus nondum ſolutionem audivi aut vidi, me fluctuantem in hanc inflexit ſententiam.

Fundamento noſtro aliter iterùm reſpondet Contenſonus, dicendo quòd aſeitas, ſeu ratio entis à ſe reperiatur in omni attributo implicitè tantùm, non verò explicitè, putatque hâc diſtinctione ſufficienter nobis eſſe ſatisfactum, cùm ipſi fateamur, inquit, quòd eſſentia ſeu natura divina reperiatur implicitè in omni attributo, quo tamen non obſtante remanet natura.

Sed contrà: ludit verbis Contenſonus. *Aſeitas*, inquit, *reperitur in omni attributo implicitè tantùm.* Quæro quæ aſeitas? An aſeitas prout dicit negationem exiſtendi ab alio tanquam à cauſa? Sed hæc aſeitas, fatente laudato Theologo ibidem, non eſt propria naturæ divinæ, ſed eſt communis omnibus attributis hoc ipſo quo divi-

Digitized by Google

na ſunt, conſequenter naturam non conſtituit nec diſtinguit. An aſeitas prout dicit negationem radicis virtualis? Sed hæc aſeitas eſt notio naturæ in communi dumtaxat, ut patet ex præcedenti reſponſione: unde reſtat explicandum, quid ſit in Deo cui hæc communis naturæ notio competat.

Quod autem addit nos fateri eſſentiam ſeu naturam divinam reperiri implicite in omni attributo, quo tamen non obſtante remanet natura: iterùm æquivocum eſt quod indiget explicatione. Equidem natura divina, ſeu gradus conſtituens naturam divinam, ſi ſpectetur ut eſt in re, reperitur implicite in omni attributo, quia Deus eſt ens ſimpliciſſimum omnes perfectiones ſibi identificans abſque ulla reali diſtinctione. Et hoc non quæritur. At ſi ſpectetur ut eſt in intellectu noſtro concipiente naturam tanquam radicem attributorum (quod quæritur) dicimus quòd ſub iſta ratione formali non reperiatur etiam implicite in attributis, quia ſub ea ratione ab illis virtualiter diſtinguitur. Dico *etiam implicitè*, quia per tales conceptus radicis & radicati exercetur formaliter diſtinctio rationis ratiocinatæ. Vel quod idem eſt, dicimus, quòd talis conceptus naturæ, non ſit conceptus tranſcendentaliter communis omnibus attributis, ſed ratione ratiocinatâ ab illis diſtinctus; e contrà verò ratio entis à ſe ſeu increati eſt conceptus tranſcendentaliter communis omnibus attributis, per quem conſequenter non poſſunt à natura diſtingui: unde verum eſt dicere in ſenſu formali ſeu ſecundùm conceptum, relatio in divinis eſt ens à ſe, voluntas, eſt ens à ſe, ſicut in creatis verum eſt dicere, relatio eſt ens ab alio, voluntas eſt ens ab alio; falſum autem foret dicere in ſenſu formali, ſeu ſecundùm conceptum, relatio in divinis eſt natura divina, ſicut in creatis eſſet falſum dicere, voluntas ſeu riſibilitas in ſenſu formali eſt natura ſeu eſſentia hominis.

Pro-

Probatur 3°. Gradus conſtitutivus divinæ eſſentiæ debet eſſe quid reale & poſitivum; ens enim reale & poſitivum, qualis eſt Deus, non poteſt conſtitui per aliquid negativum ut per ſe patet: atqui aſeitas eſt quid negativum, non enim Deus dicitur à ſe quòd ſit cauſa ſui, ſed quòd non ſit ab alio: Ergo.

Reſpondet D. Tournely aſeitatem ratione nominis eſſe quidem quid negativum, ratione autem rei ſignificatæ eſſe quid poſitivum. Res quippe ſignificata per aſeitatem eſt entis neceſſitas, plenitudo, totalitas, univerſalitas, uno verbo ens perfectiſſimum. Et ſi inferas: ergo aſeitas non ampliùs conſideratur à nobis ut ſpecialis aliqua & prima in *Deo* perfectio, ſed ut omnis perfectio, quod reincidit in ſecundam ſententiam priùs reprobatam. Reſpondet aſeitatem non dicere explicite plenitudinem entis, ſeu omnem perfectionem, ſed implicite tantum & in radice. At contrà: vel aſeitas conſtituit naturam divinam ſecundum id quod explicat, vel ſecundùm id quod implicat. Si primum; ergo conſtituitur natura divina per aliquid negativum. Si ſecundum, ergo conſtituitur per omnem perfectionem, quod non ſecùs ac nos improbat laudatus Tournely.

Probatur 4°. Deus debet conſtitui per gradum intelligendi: ergo non per rationem eſſendi ſeu entis à ſe. Probatur Antecedens 1°. Deus cùm ſit ens perfectiſſimum, debet conſtitui per gradum perfectiſſimum, atqui ex quatuor gradibus naturam conſtitutivis, eſſendi, ſcilicet, vivendi, ſentiendi & intelligendi, perfectiſſimus eſt gradus intelligendi: ergo. Major & Minor per ſe patent. Probatur 2°. idem Antecedens ex doctrina D. Th. infrà q. 93. a. 3. Inter creaturas, Angeli tantùm & homines facti ſunt ad imaginem Dei, id eſt aliquid participant & imitantur de natura Dei, eò quòd ſint intellectuales: ergo natura Dei conſtituitur per gradum intelligendi & non per gradum eſſendi. Antecedens eſt D. Th. Probatur con-

ſequentia: ſi natura Dei conſtitueretur per gradum eſſendi, non ſolùm creaturæ intellectuales, ſed omnes quæcumque ſint, factæ eſſent ad imaginem Dei: atqui hoc eſt falſum & contrà S. Doctorem loco citato: ergo patet ſequela; quia omnes participarent de natura Dei, ſcilicet de gradu eſſendi.

Dices: omnes creaturæ non ſunt factæ ad imaginem Dei, quia licèt cum eo conveniant in ratione habendi eſſe, non tamen in modo habendi eſſe à ſe.

Sed contrà; atqui nec homines nec Angeli etiam cum eo conveniunt in modo habendi eſſe à ſe: ergo vel illi etiam non ſunt facti ad imaginem Dei, vel omnes creaturæ etiam hâc dote decorantur.

Dico 2°. Intelligere divinum non radicale ſed actuale ſub ratione ultimæ actualitatis per ſe ſubſiſtentis conſtituit metaphyſicè divinam naturam: undè Dei deſcriptio erit hæc; ens ſummè & actualiſſimè intelligens.

℟. Probatur 1°. Juxtà quæ modò diximus in 4a. probatione præcedentis concluſionis, natura divina metaphyſicè conſtituitur per gradum intellectivum; & cùm ſit actus puriſſimus expers omnis potentialitatis, debet conſtitui per id quod in illo gradu eſt actualiſſimum, nec habet umbram potentialitatis: atqui tale eſt intelligere actuale & non radicale: ergo. Probatur Minor: vel ſermo eſt de intelligere radicali remoto, quod eſt ipſa ſubſtantia immaterialis, vel de proximo quod eſt potentia intellectiva: atqui utrumque, modo noſtro concipiendi, ſe habet ad intelligere actuale per modum potentiæ ad actum, ſeu actûs primi ad ſecundum: Ergo.

Dices: nihil obſtat quominùs natura divina uno conceptu concipiatur per modum potentiæ intellectivæ, & alio conceptu per modum actualis intellectionis, quia in his conceptionibus nihil imperfectum Deo tribuitur, ſed ſolùm imperfe-

ctè

ctè intelligitur, quæ imperfectio non refunditur in rem intellectam, ſed tenet ſe ex parte intelligentis. Ita doctiſſimus Sylvius q. 14. a. 4. ſub finem.

Sed contrà: hoc ipſo quo concipis naturam per modum potentiæ, non concipis ut actum purum, conſequenter neque ut quid divinum. Item concipis ut perfectibilem per actum, conſequenter ex ſe imperfectam, quod utrumque repugnat. Sed dato poſſe aliquid concipi in Deo per modum potentiæ, id non poſſet concipi, ut conſtitutivum naturæ ſeu eſſentiæ; quia conſtitutivum naturæ debet concipi, ut quid actualius & perfectius, ex cujus perfectione dimanant cæteræ proprietates attributales. Hinc

Probatur 2°. Concluſio: Illud eſt conſtitutivum naturæ cujuslibet, non quod in ea quovis modo primum concipitur, alioquin ratio ſubſtantiæ in homine foret conſtitutivum naturæ humanæ; ſed quod in ea primum concipitur, ut quid actualius & perfectius, undè fit quòd ſit radix & origo cæterarum perfectionum: Atqui inter omnes Dei perfectiones, prima quæ concipitur ut actualior & perfectior, non eſt intelligere radicale ſeu potentia intelligendi, ſed ipſum intelligere actualiſſimum & perfectiſſimum: Ergo.

§. III.

Solvuntur Objectiones contra primam Concluſionem.

Objicies 1°. ab authoritate Scripturæ & SS. Patrum: Exod. 3. Interroganti Moyſi quod eſſet nomen Dei, reſpondit Deus: *Ego ſum qui ſum.* Et, *ſic dices filiis Iſraël, qui eſt, miſit me ad vos.* Similiter SS. Patres, Gregorius Nazianz. orat 36. Hilarius initio libri 1. de Trinit. Auguſtinus lib. 5. de Trinit. cap. 2. Hieronymus Epiſt. 1. ad Damaſ. S. Th. hîc q. 3. a. 4. q. 7. a. 1. q. 13.

a 11. ſcribunt quòd eſſe Dei ſit ejus eſſentia, & quòd nomen *qui eſt*, ſit maximè proprium Deo: Ergo.

R. Scripturam & Patres loqui de natura ſeu eſſentia Dei largè ſumpta, prout dicit ens increatum & divinum, diſtinctum ab omnibus creaturis, non verò de natura Dei metaphyſicè ſumpta qualiter conſideratur à Theologis, & prout dicit quid primum in Deo quod ſit radix cæterorum: nam eſſe à ſe, ut docet S. Th. q. citatâ 13. a. 11. & vidimus in probatione concluſionis, non ſignificat aliquid determinatum in Deo, conſequenter non eſſentiam metaphyſicè conſideratam, ſed ſe habet indeterminatè ad omnia quæ ſunt in Deo, & ideò nominat Pelagus ſubſtantiæ infinitum. Similiter in 1. d. 8. q. 1. a. 1. ad 4. reſpondens huic authoritati Damaſceni lib. 1. fid. Orthod. c. 12. *Qui eſt, non ſignificat quid eſt Deus, ſed quoddam Pelagus ſubſtantiæ infinitum*: dicit, *quòd hoc nomen qui eſt, dicit eſſe abſolutum, & indeterminatum per aliquid additum, & ideò dicit Damaſcenus quòd non ſignificat quid eſt Deus, ſed ſignificat quoddam Pelagus ſubſtantiæ infinitum, quaſi non determinatum.* Et in corpore articuli dixerat: *Quòd qui eſt ſignificat eſſe indeterminatè & non quid eſt, & quia in ſtatu viæ hoc tantùm cognoſcimus de ipſo, quia eſt, & non quid eſt, niſi per negationem, & non poſſumus nominare, niſi ſecundùm quod cognoſcimus; ideò propriiſſimè nominatur à nobis, qui eſt.*

Objicies 2°. Illud eſt conſtitutivum naturæ divinæ quod primum in ea concipitur: Unde S. Dyoniſius de divinis nominibus dicit, ipſum eſſe per ſe eſt antiquius ipſâ per ſe vitâ: Ergo.

R. D. Majorem: Illud eſt conſtitutivum naturæ divinæ quod primum in ea concipitur per modum prædicati actualis determinati virtualiter ab attributis diſtincti & radicis eorum, C. Majorem. Quod primum in ea concipitur per modum prædicati communis & omnia attributa ſeu proprieta-

tes

tes tranſcendentis, N. Majorem: Aliàs ratio entis, aut ſubſtantiæ, aut corporis in homine eſſet ejus formale conſtitutivum, cùm illa priùs in eo concipiatur quàm rationalitas: Porrò ratio entis à ſe, ſe habet ad modum prædicati communis & tranſcendentis, ut probatum eſt.

Inſtabis: Ratio entis à ſe in Deo ſe habet per modum prædicati actualis determinati, omnes proprietates divinas ex ſe profundentis: Ergo. Probatur Antecedens: Illud in Deo ſe habet per modum prædicati actualis determinati omnes proprietates divinas ex ſe profundentis, quod naturam divinam diſtinguit, idem enim eſt conſtitutivum & diſtinctivum: Atqui ratio entis à ſe eſt diſtinctivum naturæ divinæ ex ſuprà conceſſis: Ergo.

R. N. Antecedens. Ad probationem D. Majorem: illud in Deo &c. quod naturam divinam diſtinguit ab aliquibus tantùm, N. Majorem: aliàs corpus eſſet dici conſtitutivum hominis, cùm etiam per ipſum ab Angelis diſtinguatur: quod divinam naturam diſtinguit ab omnibus ſcilicet & creaturis & divinis proprietatibus, C. Majorem: Id enim requiritur ad rationem naturæ ſtricte ſumptæ, cum ſit radix proprietatum, adeòque ab illis ſaltem virtualiter diſtincta: Jam autem ratio entis à ſe licet diſtinguat naturam divinam à creatis, non tamen diſtinguit illam à proprietatibus divinis, cùm illis non ſit minùs propria quam naturæ.

§. IV.

Solvuntur objectiones contrà ſecundam Concluſionem.

Objicies 1°. ab authoritate D. Thomæ. S. Doctor infrà q. 6. a. 2. dicit in Deo eſſe ſeu eſſentiam & intelligere, eſſe idem ſecundum rem, ſed non ſecundùm intelligentiæ rationem: Ergo ſecundùm modum noſtrum concipiendi, intelligere in Deo non eſt formaliter ejus eſſentia. Ibidem

dem ad 1. docet beatitudinem non competere Deo *ſecundùm rationem eſſentiæ, ſed magis ſecundùm rationem intellectûs;* Ergo alia eſt ratio eſſentiæ, alia intellectûs. Et 1. ad Annibald. d. 35. q. 1. a. 2. ad 3. dicit quòd *ſicut intelligere eſt idem re cum eſſentia, ſed differens ratione, ita & velle:* Atqui velle diſtinguitur virtualiter ab eſſentia nec eam conſtituit: Ergo & intelligere. Tandem hîc in proœmio q. 14. ubi agit de ſcientia Dei dicit, ſe huc uſque egiſſe de ſubſtantia Dei, nunc autem incipere de operatione: Et inter operationes reponit intelligere: Ergo priùs ſupponit conſtitutam Dei eſſentiam, quàm concipiamus in ea intelligere.

R. His & ſimilibus D. Th. textibus, duplex adhiberi poteſt ſolutio generalis ex principiis poſitis. Prima quòd S. Doctor loquatur de eſſentia Dei largè ſumpta pro ente increato, vel de intelligere actuali ſub ratione operationis aut attributi. Secunda quòd ponat inter eſſentiam & intelligere diſtinctionem rationis ratiocinantis tantùm, quæ fundatur in modo noſtro concipiendi res divinas per analogiam ad res creatas; in quibus eſſe & intelligere realiter diſtinguuntur; non vero de diſtinctione rationis ratiocinatæ quæ habeat fundamentum in Deo.

Inſuper ad locum ex 1°. ad Annibald. R. ſpecialiter hoc opus eſſe falſo adſcriptum D. Thomæ. Pro quo vide Echard. Aliundè in verbis citatis fit comparatio inter intelligere & velle reſpectivè ad eſſentiam quantùm ad genus diſtinctionis tantùm, in quantùm utrumque non diſtinguitur realiter ab eſſentia, ſed ratione tantùm, non vero quantùm ad modum diſtinctionis rationis. Et ad locum ex proœmio Q. 14. ulteriùs advertendum cum Joanne à. S. Th. S. Doctorem non dixiſſe ſe huc uſque egiſſe de natura Dei, ſed de his quæ pertinent ad ſubſtantiam Dei, neque dixiſſe ſe modò conſiderare de operationibus divinis, ſed de his quæ pertinent ad operationem

Dei:

Dei: Porrò ad operationem pertinet natura, quippè quæ eſt radix & principium operandi. Quare agendo de intelligere Dei, agit de ipſius natura.

Inſtabis ex eodem S. Th. qui Q. citatâ 14. a. 1. o. docet immaterialitatem eſſe radicem vis intellectivæ ſeu intellectionis divinæ, ex quo ſequitur divinam intellectionem non poſſe eſſe conſtitutivam divinæ naturæ. 1°. Quia intellectio non eſt id quod priùs in Deo concipitur, ſed ipſa immaterialitas. 2°. Quia implicat conſtitutivum naturæ demonſtrari à priori per aliquid aliud, cùm ipſum potiùs debeat eſſe ratio à priori probandi cætera: Ergo.

R. S. Thomam non dixiſſe immaterialitatem eſſe radicem ſeu rationem à priori vis intellectualis & intellectionis divinæ, ſed eſſe rationem dumtaxat; undè nihil cogit intelligere de radice in rigore: Conſtat enim quòd immaterialitas non ſit propriè radix gradûs intellectivi, ſicut natura eſt radix paſſionum, cùm in ipſis creaturis intelligentibus natura conſtituatur per ipſum gradum intellectivum, & non per ipſam immaterialitatem ex qua ſequatur gradus intellectivus ut paſſio. Eſt ergo radix latè & impropriè, ſcilicet eſt ratio quaſi concomitans ſeu conditio neceſſariò requiſita & eſſentialiter imbibita in omni gradu cognoſcitivo, ut magis patebit ex dicendis ſuper citatam Q. 14. Sicut ſi dicerem humanitatem eſſe rationem rationalitatis, ſeu vim ſe movendi eſſe rationem vitæ. Hinc non ſequitur quòd immaterialitas, ſit id quod priùs concipitur in Deo, & dato ſic eſſe, ſaltem non conciperetur ut quid priùs actualius & perfectius, ſed ut quid potentiale & commune omnibus attributis. Item non ſequitur quòd gradus intellectivus probetur per immaterialitatem tanquam per rationem à priori.

Reſpondent alii immaterialitatem eſſe gradûs intellectivi rationem à priori quoad nos, non quoad ſe, quia cùm immaterialitas, intellectualitas & intellectio non diſtinguantur in creatis ex genere

ſuo

ſuo ſeu ex ſua ratione formali, ſed ex potentialitate, quia nimirùm creatura non eſt actus purus identificans ſuam ultimam actualitatem; hinc fit, ut obſervavimus ſuprà, hæc in Deo non diſtingui diſtinctione virtuali & fundatâ in re, ſed diſtinctione fundatâ in diverſo modo concipiendi & rationis ratiocinantis tantum, deſumpta ſcilicet ex analogia ad creaturas, in quibus cùm videmus immaterialitatem eſſe radicem intellectionis & inter ſe diſtingui, colligimus quod etiam ita fieret in Deo, ſi non foret actus puriſſimus. Iſta reſponſio eſt etiam probabilis.

Objicies 2°. Intelligere actuale eſt eſſentialiter operatio: Atqui operatio non conſtituit naturam operantem, ſed conſtitutam ſupponit: Ergo.

Hoc præcipuum adverſæ ſententiæ argumentum ſibi proponit S. Th. infrà Q. ſæpe citatâ 14. a. 4. argumento primo, & ſic ſolvit. *Ad primum ergo dicendum quòd intelligere non eſt operatio exidens, ſed manens in ipſo.* Idque uberius explicans infrà q. 41. a. 4. ad 3. ſic ait: *Intelligere & velle non ſunt tales actus qui deſignent proceſſionem alicujus rei à Deo diſtinctæ, vel eſſentialiter, vel perſonaliter: Undè reſpectu horum actuum non poteſt ſalvari ratio potentiæ in Deo niſi ſecundùm modum intelligendi & ſignificandi tantùm prout diverſimodè ſignificatur in Deo intellectus & intelligere* (quod importat meram diſtinctionem rationis ratiocinantis) *cùm tamen ipſum intelligere Dei ſit ejus eſſentia non habens principium.* Quæ verba & concluſionem noſtram confirmant & ſolutionem argumenti indicant.

Unde conformiter ad mentem S. Doctoris in forma diſtinguo Minorem: Operatio finita quæ eſt accidens non conſtituit naturam operantem, ſed conſtitutam ſupponit, C. Minorem, operatio infinita per ſe ſubſiſtens, N. Minorem. Diſparitas eſt quòd ſit de ratione operationis quæ eſt finita & accidens ſuperadditum operanti, quòd egrediatur ab ipſo operante, ideoque ſupponat ip-

ſum

ſum conſtitutum. At verò de ratione operationis infinitæ & per ſe ſubſiſtentis non eſt quòd egrediatur ab operante, ſed tantùm quòd ſit ejus ultimus actus cum ipſo identificatus abſque virtuali *diſtinctione*. Quia in ente infinito nihil poteſt con*cipi*, niſi maneat actus purus in conceptu noſtro: Non maneret autem actus purus natura operans, ſi conciperetur ut diſtincta ab ultimo ſuo actu ab ipſa egrediente & ſub ratione actûs primi ad illum. Operatio igitur ut emanans à principio & ſub conceptu *ab*, non eſt formaliter in Deo quod bene nota, ſed eminenter virtualiter tantùm, in quantùm eadem entitas in Deo eminenter facit totum quod in rebus creatis facit operatio egrediens, & principium à quo egreditur. Et ideò diximus naturam divinam conſtitui per intellectionem, non ſub ratione operationis ut emanantis, vel ſub conceptu *ab;* ſed ſub ratione ultimæ actualitatis per ſe ſubſiſtentis.

Objicies 3°. & ſimul inſtabis: Intelligere divinum debet præſupponere aliquod objectum ſaltem virtualiter à ſe diſtinctum, à quo ſpecificetur: Atqui illud non poteſt eſſe aliud quàm ipſa divina natura, neque enim ab aliquo extrà ſe ſpecificatur, ut patebit ex alibi dicendis: Ergo. Probatur Major: ſi intelligere divinum non ſupponeret aliquod objectum ſaltem virtualiter à ſe diſtinctum, haberet ſe ipſum pro objecto, & ſic non eſſet actus directus, ſed reflexus, eſſet enim intelligere ſui ipſius: Ergo.

R. N. Majorem, quia objectum in omni intellectione petit uniri intellectui, & quò perfectior eſt intellectio, eò perfectior eſt unio: Undè intellectio divina ratione ſuæ infinitatis & ſummæ actualitatis, in tantum devenit gradum perfectionis, eminentiæ & ſimplicitatis, ut identificetur cum ſuo objecto, ſine virtuali diſtinctione fundata in re. Ita expreſſe S. Doctor infrà q. 14. a. 2. o. ubi dicit, quòd *cùm Deus nihil potentialitatis habeat; ſed ſit actus purus; oportet quòd*

in eo intellectus & intellectum ſint omnibus modis idem: Ergo nec virtualiter diſtincta. Et ad probationem Antecedentis; Gonetus reſpondet quòd intelligere divinum ſit actus, eminentiſſimo modo directus ſimul & reflexus; reflexus, quia eſt ſui ipſius intelligere, directus quia non habet aliud objectum ad quod per ſe primò & connaturaliter tendat. Joannes à S. Th. affirmat ſimpliciter eſſe directum, quia eſt primus & unicus; actus autem reflexus ſupponit priorem directum. Utrumque dici poteſt.

Inſtabis 1°. Nihil actu intelligitur niſi priùs ſupponatur intelligibile: Ergo intellectio divina priùs ſupponit in Deo naturam intelligibilem.

R. D. Antecedens: Nihil actu intelligitur, niſi priùs ſupponatur intelligibile in creatis potentialitate permixtis, C. Antecedens. In Deo actu puriſſimo, ſubdiſtinguo: Niſi priùs ſupponatur intelligibile prioritate fundatâ in modo noſtro concipiendi per analogiam ad creaturas, C. Prioritate fundatâ in re concepta, N. De ratione enim actûs puri eſt, non tantùm quòd ſit actu intelligens, ſed etiam quòd ſit actu intellectus: Undè communiter docent Thomiſtæ Deum in viſione beatifica ſupplere non tantùm rationem ſpeciei impreſſæ, ſed etiam expreſſæ ſeu actu intellectæ.

Inſtabis 2°. Volitio divina non eſt primum volibile: Ergo nec intellectio divina primum intelligibile, proindèque ſupponit objectum priùs intelligibile.

R. N. Conſequentiam: Diſparitas eſt quòd cùm volitio divina ſit inclinatio naturam conſequens, illam non conſtituit, ſed ſupponit & in illius bonum primariò tendit: At verò intellectio actualis, cùm ſit primus & perfectiſſimus actus naturæ divinæ, illam conſtituit, non ſupponit.

Objicies 4°. Natura divina debet proportionaliter conſtitui ſicut aliæ naturæ intellectuales: Atqui aliæ naturæ intellectuales, nempè Angelus & Homo, non conſtituuntur per actualem intellectio-

lectionem, ſed per potentiam intelligendi: Undè communiter dicitur; verba in definitionibus non dicunt actum ſed potentiam: Ergo.

R. N. Majorem: Diſparitas eſt quòd natura divina, cùm ſit actus puriſſimus non poſſit conſtitui per id quod importat vel umbram potentialitatis, ſicut eſt potentia intelligendi: Hoc ipſo enim quo quid potentiale concipis, non concipis aliquid divinum, cùm omne quod eſt in Deo ſit actus puriſſimus & perfectiſſimus. Secùs naturæ creatæ ratione imperfectionis & potentialitatis.

Inſtabis: Vel natura divina conſtituitur per potentiam intelligendi, vel non ſalvatur in Deo conceptus naturæ. Secundum non admittitur, ergo primum. Probatur Major: Natura communiter definitur: *Principium motûs & quietis ejus in quo eſt:* Ergo non ſalvatur in Deo conceptus naturæ ſi non conſtituatur per potentiam intelligendi.

R. N. Majorem. Ad probationem, D. Antecedens: Natura communiter definitur principium motûs, &c. ita ut To *principium*, dicat ſolùm & ſemper potentiam ad actum, N. Antecedens. Ita ut dicat etiam fontem & radicem à qua dimanant potentiæ operativæ, C. Antecedens, & N. Conſequentiam. Dupliciter igitur To *principium* in definitione naturæ poteſt intelligi: 1°. pro eo quod eſt fons & radix proprietatum & potentiarum operativarum; ſic enim rectè dicitur principium motûs. 2°. Pro potentia ad actum: Utroque ſenſu ſalvatur in creaturis, quia ipſis non repugnat potentialitas perfectibilis per ſuum actum. At in Deo non ſalvatur ſecundo ſenſu, quia eſt actus puriſſimus in quo implicat concipi aliquid imperfectum & in potentia ad ſuum actum. Benè tamen ſalvatur primo ſenſu, quia eſſe radix & cauſa vitualis proprietatum divinarum nullam involvit imperfectionem, quin potiùs perfectionem. Hinc inferes conceptum naturæ, ut ſic, convenire analogicè tantùm Deo & creaturis.

Objicies 5°. & ſimul inſtabis: Illud eſt conſtitu-

ſtitutivum naturæ divinæ quod participatur à gratia ſanctificante, gratia enim ſanctificans ut communiter tradunt Theologi, eſt divinæ naturæ participatio: Atqui gratia ſanctificans non participat divinum intelligere, ſed tantùm intellectualitatem divinam: Ergo. Probatur Minor: Tùm quia divinum intelligere participatur à viſione beatifica quâ Beati conſtituuntur actu videntes & intelligentes Deum, tùm quia gratia ſanctificans non dat actu agere, ſed poſſe tantùm agere: Ergo.

R. D. Minorem: Gratia ſanctificans non participat divinum intelligere, prout eſt eminenter operatio, C. Minorem, ſic enim participatur à viſione beata. Prout eſt ultima actualitas per ſe ſubſiſtens gradûs nobilioris in Deo & eâ ratione radix divinorum attributorum, N. Minorum. Igitur divinum intelligere ratione ſuæ eminentiæ & infinitudinis diverſa munia gerit, ratione quorum poteſt diverſimodè à creaturis inadæquatè participari; prout eminenter gerit vices virtutis intellectivæ participatur à lumine gloriæ, prout eminenter gerit vices operationis participatur à viſione beata, & prout eſt radix divinorum attributorum participatur à gratia ſanctificante: Etenim gratia ſanctificans eſt radix virtutum infuſarum quæ ſunt principia operationum, & hoc ſenſu dicitur quòd det poſſe operari.

Objicies 6°. & ſubſumes: Atqui divinum intelligere non eſt radix omnium divinarum perfectionum: Quæ enim eſt iſta conſecutio, inquit D. Tournely, Deus actu intelligit perfectiſſimâ intellectione; Ergo eſt bonus, juſtus, æternus, immenſus, &c. Ergo divinum intelligere non eſt conſtitutivum divinæ naturæ.

R. D. Subſumptum: Divinum intelligere non eſt radix omnium divinarum perfectionum immediatè, C. ſubſumptum. Mediatè vel immediatè, N. Subſumptum & Conſequentiam. Igitur divinum intelligere eſt radix omnium divinorum attributorum, ſed diverſimodè. Illorum quæ pertinent ad

opera-

operationes deductas ex intelligere, ut ſunt ſapientia, ſcientia, voluntas, amor, juſtitia, omnipotentia, &c. eſt radix immediatè per ſe. Aliorum autem quæ pertinent ad eſſe & ſunt veluti modi divinæ eſſentiæ atque proprietates ejus tranſcendentales, ut ſunt æternitas, infinitas, veritas, bonitas, &c. eſt radix non immediatè per ſe & ſub conceptu intellectionis; ſed mediante ratione entis increati & actûs puri in illa imbibiti. Sic in homine differentia ejus ſpecifica, ſcilicet rationalitas, eſt per ſe immediatè radix proprietatum quæ illi conveniunt ut homo eſt, ut eſſe riſibilis, admirativus, &c. Proprietatum verò quæ ſunt genericæ ſeu magis communes, ut eſſe dormitivus, eſſe per ſe ſubſiſtens, vel quæ ſunt tranſcendentales, ut eſſe unus, verus, &c. eſt radix mediante gradu generico animalis aut ſubſtantiæ, vel ratione entis tranſcendentalis in ea incluſi. Undè qualis eſt iſta conſecutio: Homo eſt rationalis, ergo eſt dormitivus, per ſe ſubſiſtens, unus, verus. Talis eſt hæc; Deus eſt actu intelligens, ergo eſt æternus, infinitus, immutabilis, immenſus, &c. Ita quòd in utroque antecedens ſit cauſa conſequentis non immediatè ratione ſui, ſed mediatè & ratione alterius in eo incluſi.

Obj. ultimò: Intellectio perſonalis generativa verbi, non conſtituit perſonam Patris: Ergo nec intellectio naturalis conſtituit naturam divinam.

R.N. Illationem. Diſparitas eſt 1°. quòd perſona dicat incommunicabilitatem quam confert relatio non intellectio quà talis. 2°. Quia cùm perſona importet concretum ex natura & ſubſiſtentia, concipitur compleri & conſtitui per ſubſiſtentiam. At verò natura eſt quod priùs & perfectiùs in re concipitur, adeòque conſtitui debet per id quod in ea priùs & perfectiùs concipitur. Hæc ad Tract. de Trinit. Inſuper plura de intellectu divino ad Q. 14. confer.

ARTICULUS II.

De Divinis attributis in communi.

Quid & quotuplex ſit attributum?

Dico 1°. Attributum propriè ſumptum communiter definitur perfectio abſoluta ſimpliciter ſimplex, neceſſariò & formaliter in Deo exiſtens, & ad eſſentiam conſtitutam modo noſtro concipiendi conſequens.

Dixi, *Attributum propriè ſumptum;* quia cùm ſecundùm Etymologiam nominis dicatur attributum ex eo quòd Deo attribuatur, quandoque ſumitur impropriè pro omni eo quod de Deo prædicatur, ſivè eſſentialiter, ſivè accidentaliter, ſivè abſolutè, ſivè relativè.

Explicatur: dicitur *perfectio abſoluta,* non ut excludantur perfectiones quæ dicunt reſpectum tranſcendentalem ad creaturas, ut providentia, miſericordia, juſtitia, ſed ut excludantur relationes divinæ, quæ cùm non ſint communes tribus perſonis, non habent rationem attributi; attributum enim eſt proprietas naturæ, eam in quocumque ſit conſequens.

Dicitur *Perfectio ſimpliciter ſimplex,* ut excludatur perfectio ſimplex ſeu ſecundùm quid. Perfectio ſimpliciter ſimplex eſt quæ nullam in conceptu ſui involvit imperfectionem, ſeu ut alii dicunt, quæ melior eſt ipſâ quàm non ipſâ, hoc eſt, quàm habere melius eſt cuilibet enti, quatenùs eſt ens, quàm non habere, ut bonitas, juſtitia, &c. Perfectio ſimplex ſeu ſecundùm quid eſt quæ involvit aliquam imperfectionem, ſeu quæ non eſt melior ipſâ quàm non ipſâ, idque non ratione ſubjecti, ſed ratione ſui formaliter, ut eſſe extenſum, figuratum, vegetativum. Dicitur *neceſſariò in Deo exiſtens,* ut excludantur actus liberi, ut creatio. Dicitur *formaliter in Deo exiſtens,* ut

iterùm

iterùm excludantur perfectiones ſecundùm quid, quæ exiſtunt in Deo eminenter tantùm, hoc eſt, ſemotis imperfectionibus ; attributa autem quæ ſunt perfectiones ſimpliciter ſimplices exiſtunt in Deo formaliter : Ita ut eſſentia Dei, ſi ſumatur phyſicè, & prout eſt à parte rei, contineat omnia attributa formaliter explicite ; ſi autem ſumatur metaphyſice pro conſtitutivo eſſentiali contineat illa etiam formaliter, ſed implicite tantùm & confuſe, ut patebit ex articulo ſequenti. Dicitur *ad eſſentiam conſtitutam conſequens*, ut excludantur prædicata eſſentialia & ſignificetur attributa naturam divinam non conſtituere, ſed conſtitutam ſupponere & ad eam ſequi per modum proprietatis.

Verùm quamvis dicamus attributa in plurali, obſervandum eſt tamen non eſſe plura realiter, propter ſummam Dei ſimplicitatem, & unitatem, ſed eſſe plura virtualiter tantùm, quatenùs entitas Dei ſimpliciſſima æquivalet pluribus perfectionibus creatis realiter diſtinctis. Hinc

Dico 2°. Attributa quà virtualiter plura multifariàm dividuntur. Quædam pertinent ad eſſe divinum, ut ſimplicitas, immenſitas, aſeitas, &c. Et hæc dicuntur etiam abſoluta, de quibus agit S. Th. in Quæſtionibus immediate ſequentibus: Quædam pertinent ad operationes, ut ſcientia, providentia, omnipotentia, & hæc dicuntur reſpectiva, de quibus agit Quæſt. 14. & ſequentibus. Idem quædam ſunt negativa, quæ removent à Deo imperfectiones, ut eſſe infinitum, immenſum, immutabilem ; quâ viâ, ut jam innuimus, meliùs & faciliùs cognoſcitur Deus ; faciliùs enim eſt dicere quid non ſit Deus, quàm quid ſit. Et inter illa quædam ſunt quæ quamvis terminis poſitivis enuntientur, negationem tamen involvunt, ut ſimplicitas quæ involvit negationem compoſitionis. Alia ſunt affirmativa, quæ de Deo affirmative enuntiantur, ut juſtitia, bonitas.

Digitized by Google

ARTICULUS III.

Quomodo attributa divina à ſe invicem & ab eſſentia diſtinguuntur?

§. I.

Quid & quotuplex ſit diſtinctio?

Nota: Quamvis hæ voces, diſtinctio, pluralitas, diviſio, diverſitas, differentia, quandoque promiſcue pro eodem uſurpentur, non tamen ſub eadem formalitate ſignificant. Diſtinctio opponitur identitati, pluralitas unitati, diviſio unioni, diverſitas importat diſtinctionem ſine convenientia in aliquo genere univoco; differentia e contrà importat diſtinctionem cum convenientia in aliquo genere univoco; ſic prædicamenta inter ſe ſunt diverſa, ea verò quæ ſunt ejuſdem prædicamenti diſtinguuntur.

Diſtinctio igitur nihil eſt aliud quàm carentia identitatis, ea enim dicuntur diſtingui quæ non ſunt idem. Dividitur 1°. in diſtinctionem realem & diſtinctionem rationis.

Diſtinctio realis eſt identitatis carentia quæ datur à parte rei independenter ab intellectu. Eſt duplex: una realis ſimpliciter quæ dicitur major; altera realis modalis quæ dicitur minor. Realis major eſt inter entia perfecta quæ ab invicem ſeparantur vel ſeparari poſſunt, ut inter Petrum & Paulum, inter corpus & animam. Realis minor eſt inter rem & ejus modum, ut inter Petrum & ejus ſeſſionem, vel inter duos modos, ut inter ſeſſionem & ſtationem: Dicuntur modi, quia ſunt minutæ entitates quæ quamvis ſine ſubjecto eſſe non poſſunt, ſubjectum tamen poteſt eſſe ſine illis, unde ab eo dicuntur modaliter diſtingui. Dari verò tales entitates ipſo ſenſu conſtat & probatur in metaphyſica.

Diſtin-

Digitized by Google

Diſtinctio rationis eſt identitatis carentia ſub conceptu tantùm inter ea quæ à parte rei non ſunt diſtincta, ſed unum & idem. Eſt etiam duplex, una rationis ratiocinantis, altera rationis ratiocinatæ. Prima eſt quæ fit ſine fundamento in re, ut ſi diſtinguas inter Tullium & Ciceronem, aut ſi concipias idem prædicari de ſe ipſo, dicendo v. g. Cicero eſt Cicero; tunc enim idem ſuppoſitum enuntiatum per modum ſubjecti & prædicati concipio quaſi duplicatum, unde reſultat in mente quædam diſtinctio. Secunda eſt quæ fit cum fundamento in re, ut ſi diſtinguas v. g. inter juſtitiam & miſericordiam in Deo; quamvis enim juſtitia & miſericordia identificentur realiter in eadem eſſentia divina & ſint unum & idem re cum illa; quia tamen hæc ſimplex eſſentia æquivalet juſtitiæ & miſericordiæ diſtinctis realiter in creaturis, ſicque eſt virtualiter multiplex, præbet intellectui noſtro fundamentum eas diſtinguendi in Deo. Hujus ergo diſtinctionis duplex aſſignari poteſt fundamentum. Primum eſt dicta eminentia rei ſibi identificans plures perfectiones realiter diſtinctas in inferioribus. Secundum eſt imperfectio intellectûs noſtri, qui cùm has omnes perfectiones unà ſimul attingere non poſſit, illas diſtinctis actibus, ac ſi forent diſtinctæ, concipit: Undè reſultat diſtinctio in intellectu. Hæc diſtinctio quæ, dum ſpectatur in intellectu, dicitur rationis ratiocinatæ cum fundamento in re; dum ſpectatur in re dicitur virtualis; quia præſtat quod præſtaret diſtinctio realis & ipſi æquivalet ad verificationem contradictoriorum de eadem re.

Scotus cum ſuis hanc diſtinctionem rationis ratiocinatæ ſeu virtualem rejicit, aliamque adſtruit quam dicit actualem formalem ex natura rei. *Actualem*, quia eſt à parte rei ante omnem mentis conceptum; *Formalem*, quia non eſt inter res quæ propriâ gaudent exiſtentiâ, ſed inter formalitates ſeu modos ejuſdem rei: *Ex natura rei*, quia reſultat ex eo quòd unum non ſit de con-

ceptu formali alterius. Hanc diſtinctionem dicit non eſſe realem, quia non eſt inter res, quamvis fateatur hoc ſenſu eſſe realem quòd ſit à parte rei independenter ab intellectu. Neque eſt rationis; quia, ut dictum eſt, antecedit omnem actum intellectûs: Undè juxtà illum eſt media inter diſtinctionem realem & diſtinctionem rationis.

Quæſtio eſt igitur quâ diſtinctione attributa divina à ſe invicem & ab eſſentia diſtinguantur. Eadem eſt difficultas de relationibus divinis reſpectu eſſentiæ, quæ, quamvis pertineat ad Tractatum de Trinitate, pariter hîc reſolvetur.

§. II.

Variæ tùm Hæreticorum, cùm Catholicorum ſententiæ circà propoſitam difficultatem exponuntur.

I. Aetius & Eunomius 4°. ſæculo nullam attributorum à ſe invicem & ab eſſentia diſtinctionem agnoverunt: cùm enim jactitarent ſe tam perfectam habere de Deo notitiam, quantam ipſe de ſe habet; finxerunt ad hunc errorem tuendum, nullatenùs diſtingui attributa à ſe invicem & ab eſſentia quam in ingenito reponebant: Undè cùm Deum ingenitum ſe cognoſcere profiterentur, conſequentur ſe plenè Deum cognoſcere jactitabant. Et rurſum; cùm Filius ſit genitus, & ut dixi, in ingenito reponerent eſſentiam Dei, negabant Filium eſſe Deum.

Ab Eunomianis non multùm diſcrepant Nominales, qui non niſi diſtinctionem rationis ratiocinantis, & nominum varietatem inter attributa abſoluta inter ſe & inter eſſentiam admittunt; quam ob cauſam, ut refert Vitaſſe ex Baluſio tom. 4. Miſcell. electi ſunt ex Academia Pariſienſi & aliis.

II. Ex oppoſito, quidam Gualterus, ut communiter referunt Theologi ex Auguſtino Nipho 12. Metaph. diſp. 13. a. 3. poſuit diſtinctionem ab-

abſolutè & ſimpliciter realem attributorum à ſe invicem & ab eſſentia, nec tamen negavit ſimplicitatem in Deo; quia ad veram compoſitionem exiſtimabat requiri partes totius per modum actûs & potentiæ; hoc idem dixit Scotus, ut ſalvaret ſimplicitatem Dei cum ſua diſtinctione formali.

Huc proximè accedit error quorumdam Græcorum ſæcul. 14. qui dicti ſunt Palamitæ à principali ſuo defenſore Gregorio Palamo primùm Monacho, poſteà Epiſcopo Theſſalonicenſi. Hi enim diſtinguebant etiam ſecundùm rem inter eſſentiam divinam & ejus operationes. Operationum autem nomime intelligebant non ſolùm eas quas dicimus tranſeuntes, ut ſunt creatio, gubernatio, &c. ſed etiam ipſa attributa, ut bonitatem, ſapientiam, juſtitiam; quæ aſſerebant re ipſa ab eſſentia divina diſtingui & eſſe minora, licèt coæterna; ſicut inquiebant, ſplendor ſolis, non eſt ſubſtantia ſolis, licet ipſi coævus.

His annumerandi ſunt Sociniani, qui ut oſtendant Spiritum ſanctum, qui in Scripturis dicitur virtus Dei, non eſſe Deum, dicunt Dei virtutem & attributa ab ipſo diſtingui.

Abbas Joachim ſub finem duodecimi ſæculi videtur pariter admiſiſſe diſtinctionem realem inter eſſentiam divinam & perſonas, ſi quidem traducebat ut Hæreticum Petrum Lombardum eo quòd dixiſſet ſummam quamdam rem eſſe Patrem, Filium & Spiritum ſanctum, quæ neque eſt generans, neque genita, neque procedens: Ergo juxtà præfatum Abbatem, Pater, Filius & Spiritus ſanctus non ſunt res illa ſumma, id eſt divina eſſentia. Ne tamen à fide Nicena deviaret, admittebat Patrem, Filium & Spiritum ſanctum eſſe unam eſſentiam; ſed unitatem intelligebat, non realem & ſimplicem, ſed moralem & collectivam, ſicut multi homines ſunt unus Populus. Hæc conſtant ex Concil. Lateran. IV. ſub Innocentio III. anno 1215. in quo libellus hujus Ab-

batis fuit damnatus. Is tamen non eſt cenſendus Hæreticus, quia omnia ſua ſcripta ſubjecit Eccleſiæ judicio in proteſtatione præfixa ſuis operibus.

III. Gilbertus Porretanus Epiſcopus Pictavienſis ſæculo XI. dicebat *divinitatem non eſſe Deum, ſed formam quâ Deus eſt*, ſicut humanitas non eſt homo, ſed forma quâ homo eſt. Et cum in Concilio Pariſienſi anno 1147. contrà ipſum coacto, primùm negaſſet ſe unquam dixiſſe divinitatem non eſſe Deum, poſteà tamen variis interrogationibus pulſatus ſubjunxit: *Audaciter confiteor Patrem alio eſſe Patrem, alio Deum, nec tamen eſſe hoc & hoc:* plura inſuper obſcura & ſubtilia protulit; quamobrem Eugenius III. ſummus Pontifex tunc in Galliis degens, ejus cauſam accuratiùs diſcutiendam remiſit ad Concilium Remenſe quod anno ſequenti 1148. fuit coactum ex Epiſcopis decem Provinciarum, & cui aderant plures Theologi & plures Abbates, inter quos eminebat S. Bernardus. Eo ergo in Concilio cùm Gilbertus iterùm negaſſet divinitatem eſſe Deum, Patres Concilii ediderunt contrà ipſum Symbolum quo definiunt divinitatem & omnes relationes ac proprietates quæ ſunt ab æterno eſſe Deum.

Verum quidem eſt quòd SS. Pontifex noluerit hoc Symbolum eſſe regulam fidei, non quòd aliquid contineret contrarium veritati, ſed quia Epiſcopi illud ediderant abſque Cardinalibus, hac de re graviter commotis.

Ipſe tamen Pontifex poſteà cum toto Concilio, Cardinalibus ſcilicèt & Epiſcopis definivit: *Ne aliqua ratio in Theologia inter naturam & perſonam divideret: Nevè Deus divinâ eſſentia diceretur ex ſenſu ablativi tantùm, ſed etiam nominativi.* Hoc eſt non ſolùm diceretur, eſt Deus deitate, ſed etiam Deus eſt ipſa Deitas; quod eſt ipſa doctrina Symboli & quo palmaris error Gilberti damnatur.

Nec

Nec te moveat, quòd SS. Pontifex prohibeat ne aliqua ratio in Theologia inter naturam & perſonam diſtinguat, quaſi reprobaret etiam diſtinctionem rationis ratiocinatæ: Hæc enim definita ſunt ad ſenſum Gilberti. Is autem admittebat duplicem rationem, unam Mathematicam, quæ diſtinguit ea quæ non ſunt in re diſtincta; aliam Theologicam quæ diſtinguit ea quæ ſunt in re diſtincta: dicebatque relationes in Deo ab eſſentia diſtingui ratione non ſolùm Mathematicâ ſed etiam Theologicâ; quia contendebat eas eſſe extrinſecùs Deo affixas aut ſaltem ab eo realiter diſtinctas. Concilium igitur Gilberti errorem ipſis ejus terminis proſcribens, dicit quòd in Theologia ratio ſcilicet Theologica non diſtinguat inter eſſentiam & perſonam, hoc eſt quòd ratio non admittat eſſentiam & perſonam eſſe in re diſtinctas, ut erroneè opinabatur Gilbertus.

Hæc uſque dicta de Gilberto ex S. Bernardo præcipuo ejus adverſario, Serm. 80. in Cant. & lib. 5. de conſiderat. ad Eug. c. 7. ex Gaufredo Monacho Clarevall. in Epiſt. ad Cardinalem Albanenſem qui & ipſe aderat Concilio Remenſi. Et ex Ottone Frinſingenſi coætaneo lib. 1. de geſtis Frederici primi cap. 50. & ſequentibus. Is paulò plus æquo favit Gilberto, & S. Bernardo nonnihil derogavit, ſed morti proximus revocavit, & Cenſuræ Eccleſiæ ſubjecit, teſte Radevico lib. 2. cap. 11. apud Labbeum ad annum 1147. Gilbertus quoque ſubſcripſit definitioni Concilii Remenſis & errorem ſuum revocavit, teſte eodem Ottone; undè non eſt dicendus Hæreticus.

Ex dictis liquet Gilbertum diſtinxiſſe inter abſtracta & concreta, ita quòd divinitas non eſſet Deus, ſed forma quâ Deus eſt. Sed incertum eſt an pariter diſtinxerit abſtracta inter ſe, ita ut non poſſet dici, juſtitia eſt divinitas, ſapientia eſt bonitas. Incertum eſt pariter an ſicut diſtinxit relationes ab eſſentia, ita attributa abſoluta ab

eadem eſſentia & à ſe invicem diſtinxerit. Tandem diſputant Theologi qualem diſtinctionem realem ſuſtinueritGilbertus inter divinitatem &Deum, inter relationes & eſſentiam divinam,an abſolutè & ſimpliciter realem? An ſolùm actualem formalem?

Hanc ultimam opinionem tuentur Petavius tom. 1. Theol. Dogmat. lib. 1. c. 8. num. 8. Vaſques diſp. 120. in 1. p. cap. 2. & quidam alii, idque probant 1°. ex eo quod Gilbertus dixit in Concilio Pariſienſi, *Patrem quidem alio eſſe Patrem, alio Deum, nec tamen eſſe hoc & hoc*, ſicque relationes & eſſentiam divinam eſſe unam entitatem non plures. 2°. Quia pluries declaravit tres perſonas eſſe unum Deum. 3°. Quia ſi ſuſtinuiſſet diſtinctionem ſimpliciter realem, error ejus fuiſſet cuique obvius, & Patres utriuſque Concilii Pariſienſis & Remenſis non indiguiſſent tot interrogationibus & explicationibus ut ipſum attingerent. Nec obſtat quòd S. Thomas infrà q. 28. a. 2. dicat Gilbertum docuiſſe *Relationes in divinis eſſe aſſiſtentes ſivè extrinſecùs affixas.* Hoc enim non dixit S. Doctor ex propria ſententia, ſed ex aliorum relatione: *Circà hoc*, inquit, *dicitur Gilbertus Porretanus erraſſe, dixit enim* (nimirùm prout dicitur) *quòd Relationes in divinis ſint aſſiſtentes ſivè extrinſecùs affixæ;* vel arguendo id ipſi tribuit tanquam conſequens ex ejus principiis. Hinc inferunt laudati Theologi ſententiam Scoti vix aut ne vix differre à ſententia Gilberti.Ex altera parte reclamant Scotiſtæ & alii quidam cum ipſis, contenduntque Gilbertum adſtruxiſſe diſtinctionem abſolutè & ſimpliciter realem: Quia juxtàMatthæum Pariſienſem ad annum 1199. & Codicem manuſcriptum Gilberti apud Vaſqueſium diſp. 120. c. 2. Ipſe Gilbertus ſic docuit relationes diſtingui à perſonis quòd eſſent diverſæ numero, & eſſent tres res æternæ, & ab invicem & à divina ſubſtantia in numero differentes. Quâ parte ſtet veritas non judicamus, judicent alii.

Scotus ergo cum ſuis inter attributa comparata

inter

Digitized by Google

inter ſe & inter eſſentiam divinam, item inter relationes divinas & eſſentiam ponit ſuam diſtinctionem actualem formalem, de qua ſuprà. S Th. cum ſuis & cum omnibus fermè aliis Theologis agnoſcit inter præfata diſtinctionem virtualem ſeu rationis ratiocinatæ. Quæ ſententia ſit vera quæritur. Undè ſit

§. III.

Quæſtio reſolvitur.

SUppono 1°. contrà Gualterum, Abbatem Joachim, Palamitas & Gilbertum, neque attributa à ſe invicem & ab eſſentia, neque relationes ab eſſentia in Deo diſtingui realiter entitativè: Quia oppoſita ſententia eſt definita in conciliis Lateranenſi & Remenſi, & patebit ex confutatione diſtinctionis Scotiſticæ. Si enim hæc non diſtinguantur actualiter formaliter, à fortiori non diſtinguuntur actualiter realiter.

Suppono 2°. contra Aetianos & Nominales hæc præfata diſtingui pluſquam diſtinctione rationis ratiocinantis, patebit ex aſſertione diſtinctionis virtualis. Igitur.

Dico 1°. divina attributa non diſtinguuntur à ſe invicem & ab eſſentia, neque relationes ab eſſentia diſtinctione actuali formali, vulgò Scotiſtica.

Probatur 1°. argumento deducto ex Scripturis: Quæ actualiter, formaliter in re ab aliquo diſtinguuntur non poſſunt de illo prædicari in abſtracto, ſed potiùs negari, quia cùm abſtractum nihil ex ſe aliud includat quàm quod explicat, ſi prædicaretur de eo à quo formaliter actualiter in re diſtinguitur, non foret identitas prædicati & ſubjecti, ut patet in his prædicationibus, Petrus eſt humanitas, eſt juſtitia, eſt bonitas; atqui juxtà Scripturas attributa prædicantur de Deo in abſtracto: ſic Joan. 14. Chriſtus dixit de ſe ipſo, *ego*

ego ſum via, veritas & vita: Unde S. Bernardus in Concilio Remenſi requiſitus ut ſcripto proferret quid ſentiret contra Gilbertum; *ſcribatur,* inquit, *ſtylo ferreo, , in ungue adamantino, & ſculpatur in ſilice, quòd divina eſſentia, forma, natura, deitas, bonitas, ſapientia, virtus, potentia, magnitudo, verè Deus eſt:* Ergo.

Probatur 2°. ex Conciliis. 1°. ex Remenſi in quo definitum eſt rationem Theologicam non debere diſtinguere inter naturam & perſonam, id eſt ut explicuimus, naturam & perſonam re non diſtingui, & Deum eſſe divinitatem, quod dici non poſſet, ſi divinitas formaliter in re à Deo diſtingueretur, ut patet ex præcedenti probatione.

2°. Ex Concilio Lateran. ſub Innocentio III. ubi in capitulis fidei tit. 2. ſic legitur,,, Nos autem ſacro & univerſali Concilio approbante credimus & confitemur cum Petro, quòd una quædam ſumma res eſt incomprehenſibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater & Filius & Spiritus ſanctus, tres ſimul perſonæ ac ſingulatim quælibet earumdem: Et ideò in Deo Trinitas eſt ſolummodò, non quaternitas..... Licèt igitur alius ſit Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus, non tamen aliud, ſed id quod eſt Pater, eſt Filius, & Spiritus ſanctus, idem omninò. Porrò, ſi *omninò idem* in re, ergo nullo modo in re diſtinguuntur. Item ſi formaliter realiter diſtinguuntur; ergo erit formaliter realiter in Deo quaternitas, imò centenitas, ut ita dicam.

3°. Ex Concilio Florentino ſub Eugenio IV. anno 1439. eo in Concilio Joannes Theologus ordinis FF. Prædicatorum Provincialis Lombardiæ, diſputans pro Latinis contra Græcos ſic loquitur ſeſſ. 18. *Vos quæritis an idem ſit in divinis perſonis ſubſtantia & perſona, ſivè hypoſthaſis; nos vero dicimus ſubſtantiam & perſonam, ſivè hypoſthaſim eſſe idem re, differre autem noſtro modo intelligendi.* Reſpondet Marcus Epheſius Epiſcopus

ex

ex parte Græcorum. *Fortaſſe hac in parte, nulla eſt inter nos diſcrepantia.* Et ſeſſ. ſeq. 19. Andreas Rhodienſis Archiepiſcopus, id abſque ulla hæſitatione concedens, dixit: *In communi Doctorum, tam Græcorum quàm Latinorum Theologia differt divinam ſubſtantiam dicere & ſubſtantiam* (id eſt ſubſiſtentiam ut ſe explicat ſtatim) *Patris & Filii: ne tamen re differre hoc putetis, ſed apprehenſione tantùm & intelligentiâ.*

Reſpondent Scotiſtæ 1°. his verbis non contineri definitionem Concilii ſed Patrum collocutiones. 2°. Non fuiſſe intentionem Concilii proſcribere opinionem Scoti, de qua non erat controverſia, ſed errorem diſtinctionis realis.

Ad primum fateor his verbis non contineri definitionem, aliàs opinio Scotiſtarum foret hæreſis, & veritas ſcholæ Thomiſticæ, veritas fidei: nihilominùs maxima his verbis ineſt authoritas iiſque validiſſimè firmatur noſtra ſententiá, ſi quidem communi ſenſu utriuſque Eccleſiæ Græcæ & Latinæ recipiatur ut vera, eaque adhibeatur ad refellendum dictum errorem diſtinctionis realis.

Ad ſecundum pariter fateor non fuiſſe mentem Concilii damnare opinionem Scoti, ſed hæreſim diſtinctionis realis inter eſſentiam & relationes. Verùm hæreſim refellere non potuerunt Patres niſi per doctrinam quam exiſtimabant veram, etenim error errore non refellitur; cùm ergo noſtrâ ſententiâ uſi ſint in hunc finem, procul dubio eam tenuerunt ut veram, & contrariam Scoti falſam, eò maximè quòd dixerint relationes ab eſſentia diſtingui tantùm per intellectum. Et ſanè fortaſſè mirum videbitur Scotiſtas, inter eos præſertim P. Franciſcum Henno, nolle ſuam diſtinctionem his apertiſſimis verbis Concilii improbari: quia, inquiunt, non erat de illa controverſia; cùm tamen laudatus Theologus, ex aliis ejuſdem Concilii locis, minimè pertinentibus, eam eruere prætendat.

Confirmatur Concluſio argumento ex his Conciliis

ciliis deducto. Præfata Concilia reprobaverunt & damnaverunt diſtinctionem verè & propriè realem. Id in confeſſo eſt apud omnes etiam Scotiſtas: atqui diſtinctio actualis formalis ante omnem mentis conceptum eſt verè & propriè realis: Ergo. Probatur Min. Id eſt verè & propriè reale quodcumque ſit, ſivè ſubſtantia, ſivè accidens, ſivè modus, ſivè identitas, ſivè diſtinctio, ſivè actio, quod eſt, vel eſſe poteſt à parte rei independenter ab intellectu, hæc eſt enim definitio entis verè & ſtrictè realis: atqui diſtinctio actualis formalis Scoti eſt à parte rei independenter ab intellectu: Ergo.

Scio Scotiſtas reſpondere eam tantùm eſſe diſtinctionem propriè & ſtrictè realem, quæ verſatur, vel inter extrema ſeperabilia, vel inter producens & productum, vel inter ea quæ immediatè ſubjectantur in ſubjectis ſeparatis aut ſeparabilibus.

Sed contrà 1°. hæc merè gratìs finguntur, & prorſus invertunt definitionem communem entis realis ſeu realitatis. 2°. Gilbertus juxtà Scotiſtas poſuit in divinis diſtinctionem ſtrictè realem: atqui tamen non exiſtimavit divinitatem & Deum eſſe ſeparabiles, nec eſſe producentem & productum, nec ſubjectari in ſubjectis ſeparatis aut ſeparabilibus: Ergo.

Neque dicas Gilbertum diſtinxiſſe divinitatem à Deo tanquam res, Scotum verò tanquam realitates tantùm & formalitates. Quid enim, quæſo, ſunt illæ realitates, quid formalitates, ſi non ſint res & entia; dabitur forte medium inter ens & nihil? numquid ens, ſeu res dicitur quod eſt, vel eſſe poteſt à parte rei independenter ab intellectu? Hæc igitur videntur mera verba & ſubtilitates infundatæ rationis ratiocinantis.

Dices fortè: res dicuntur quæ propriâ gaudent exiſtentiâ: realitates, ſeu formalitates quæ exiſtunt exiſtentiâ eſſentiæ. Sed iterùm 1°. Hæc gratìs dicuntur. 2°. Eſt explicare ignotum per ignotius, ignotum quippè eſt quibus competant plures exiſtentiæ. 3°. Materia probabiliùs non erit res, quia in

Digitized by Google

in probabiliori ſententia exiſtit exiſtentia formæ. 4°. Tandem Gilbertus juxtà Scotiſtas diſtinxit inter divinitatem & Deum, inter relationes & eſſentiam tanquam inter res, & tamen ipſe non expendit an una vel plures exiſtentiæ Deo competerent. Cæterùm hæc non dicta ſint ad invidiam, aſſerendo, ſed arguendo ad inquiſitionem veritatis. Saltem negari non poteſt quin hæc diſtinctio Scoti multùm faveat erroribus damnatis Gilberti Porretani, Palamitarum & Socinianorum; ſi dicas vice verſà per eam meliùs & faciliùs explicari myſterium SS. Trinitatis, quomodo ſcilicet natura Patris communicatur filio & non perſona; item myſterium Incarnationis, quomodo nempè Filius ſit incarnatus & non Pater. Reſpondeo & hanc fuiſſe Gilberto rationem ſui erroris. Item hæc optimè explicari per diſtinctionem virtualem, ut patebit ex dicendis alibi.

Probatur 3°. Concluſio ex Patribus. S. Aug. lib. 7. de Trinit. cap. 6. dicit: *Non aliud eſt eſſe Deo; aliud perſonam eſſe, ſed omninò idem:* Ergo ſine ulla diſtinctione reali etiam formali, alioquin non foret omninò idem. In eundem ſenſum citantur S. Damaſcenus lib. 1. Orthod. fid. cap. 11. S. Fulgentius in Reſp. ad Ferrandum interrogat. 2. S. Anſelmus in monologio cap. 17. S. Bernardus ſerm. 80. in cant. & lib. 5. de conſiderat. cap. 6. & ſequentibus; & alii.

Refert hîc D. Tournely quòd inter articulos à Stephano Epiſcopo Pariſienſi damnatos de conſilio Theologorum Pariſienſium anno 1286. iſte legatur. *Quòd aliquid ſit Deus realiter, quod non ſit Deus ſecundùm ſuum eſſe formale.* Et quòd inter articulos à Ludovico revocatos anno 1362. iſte reprehendatur. *Quòd aliquid ſit Deus ſecundùm ſuum eſſe reale, & tamen non ſit Deus ſecundùm ſuum eſſe formale:* In cujus rei teſtem adducit Gerſonem tom. 1. operum nov. Edit. pag. 101. & 118. atqui ſecundùm Scotiſtas, aliquid eſt Deus realiter quod non eſt Deus formaliter, puta juſti-

ſti-

Digitized by Google

ſtitia ; diſtinguitur enim juxtà illos à divinitate formaliter & non realiter.

Probatur 4°. Concluſio rationibus. Prima quæ eſt D. Bernardi lib. 5. de conſiderat. c. 7. & cui præiverat Aug. lib. 5. de Trinit. c. 5. petitur ex ſumma Dei perfectione. Deus eſt ex ſe ens perfectiſſimum quo perfectius cogitari non poteſt: atqui ens quod ex ſe ita ſibi identificat omnes omninò perfectiones ut nullatenùs ab eo diſtinguantur niſi per conceptus magis vel minùs explicitos, eſt perfectius quàm ſi ab eo realiter formaliter diſtinguerentur, nec in ejus eſſentiali conceptu includerentur, ut per ſe patet : Ergo. Confirmatur : iſtæ perfectiones realiter formaliter ab eſſentia diſtinctæ, non poſſent concipi niſi ut perfectiones in eſſentia divina tanquam in ſubjecto receptæ: Ergo eſſentia divina conciperetur in potentia ad illas ut perfectibile ad perfectivum, quod repugnat Deo actui perfectiſſimo & puriſſimo : Ergo.

Secunda ratio petitur ex ſumma Dei ſimplicitate & ſic proponitur. Deus eſt ſummè ſimplex ; atqui non poteſt ſtare ſumma ſimplicitas cum diſtinctione reali formali ; ergo. Major eſt certa de fide. Prob. Min. Diſtinctio realis formalis in Deo importat compoſitionem realem formalem in Deo, eo modo ſcilicèt quo eſt diſtinctio, atqui non poteſt ſtare ſumma ſimplicitas cum compoſitione formali réali : Ergo. Minor patet & admittitur. Prob. Maj. 1°. Compoſitio eſt dictinctorum unio: atqui diſtincta formaliter realiter in Deo, ſi ſint, ſunt divinitati & inter ſe unita : Ergo diſtinctio realis formalis in Deo importat compoſitionem realem in Deo. Prob. 2°. eadem Major: ex diſtinctione reali entitativa in Deo ſi daretur, infertur & inferebant Patres adverſus Gualterum & Gilbertum compoſitionem realem entitativam in Deo : Ergo ex diſtinctione reali formali in Deo, legitimè infertur compoſitio realis formalis in Deo.

His non obſtantibus quæ videntur demonſtrativa,

tiva, negant Scotiſtæ attributa quamvis à ſe invicem & ab eſſentia formaliter realiter diſtincta facere in Deo compoſitionem. 1°. Quia non uniuntur in eſſentia, ſed identificantur cum illa. 2°. Quia ad compoſitionem requiritur quòd unum ſe habeat per modum actûs & aliud per modum potentiæ. 3°. Quia eſt pluralitas attributorum, relationum & eſſentiæ, ubi autem eſt pluralitas, non eſt neceſſe quòd ibi ſit compoſitio, cùm pluralitas & compoſitio diſtinguantur; pluralitas, ſi quidem opponatur unitati, & compoſitio ſimplicitati. 4°. Quia diſtinctio realis perſonarum inter ſe, non officit divinæ ſimplicitati: Ergo nec diſtinctio formalis realis attributorum à ſe invicem & ab eſſentia, & relationum ab eſſentia. Ita R. P. Henno hic diſp. 2. q. 2. in ſol. object. 4.

Sed contra: ad primum, vel attributa identificantur cum eſſentia & inter ſe realiter formaliter vel non. Si primum; ergo non diſtinguuntur formaliter realiter. Si ſecundum; ergo uniuntur & componunt formaliter realiter.

Ad ſecundum R. 1°. quòd hæc reſponſio ſit merè gratuita, tùm quia compoſitio nihil aliud eſt quàm diſtinctorum, quovis modo ſint diſtincta, unio; tùm quia reverà dantur compoſitiones in quibus non reperitur iſta conditio actûs & potentiæ, qualis eſt compoſitio integralis, compoſitio mixtionis ut in elementis, compoſitio ordinis, ut in exercitu, compoſitio per aggregationem ut in acervo lapidum. 2°. Quamvis Gualterus & Gilbertus non diſtinguerent in Deo per modum actûs & potentiæ, attamen Patres & Theologi inferunt ex eorum diſtinctione compoſitionem in Deo. 3°. Dato quòd ad compoſitionem requiratur quòd unum ſe habeat per modum actûs & aliud per modum potentiæ, id etiam reperitur in Deo juxtà ſententiam Scoti. Poſito enim quòd eſſentia diſtinguatur realiter formaliter ab attributis, ſeu divinis perfectionibus, hoc ipſo ponitur eſſentia tanquam ſubjectum receptivum illarum,

conſequenter in potentia ad illas ut perfectibilis & actuabilis ab illis.

Ad tertium R. 1°. quòd illa pluralitas apertè deſtruat ſummam Dei unitatem, ut modò dicam, ſicque P. Henno incidit in ſcyllam cupiens vitare charybdim. Inſuper contradicit Concil. Lateran. cap. firmiter, in quo admittitur in Deo Trinitas non Quaternitas, aut quivis numerus. 2°. Vel illa plura ſunt ſeparata ab invicem, vel unita, vel identificata realiter formaliter. Primum dici non poteſt. Si ſecundum: ergo componunt formaliter realiter. Si tertium; ergo non ſunt plura, ſed unum & idem formaliter realiter.

Ad quartum, N. Paritatem. Diſparitas eſt quòd in noſtra ſententia relationes non componant neque cum eſſentia, quia identificantur realiter formaliter cum illa; neque inter ſe, tùm quia reſpectu ſui ad invicem non ſe habent ut compartes, ſed ut tota, ſicut individua in hominibus & Angelis. * Tùm quia comparantur ad invicem ut diſtincta & oppoſita, non ut unita. Juxtà verò ſententiam Scoti cùm & ipſæ relationes & ipſa attributa non identificentur formaliter realiter cum eſſentia, ſed ab ipſa formaliter realiter diſtinguantur & aliundè non ſint ſeparata, ſequitur quòd uniantur ipſi & cum ea componant.

* *q. 7. de pot. a. 1. ad 10.*

Tertia ratio petitur à ſumma Dei unitate & ſic formatur. Sicut Deus eſt ſummè ſimplex, ſic eſt ſummè unus, imò uniſſimus, ſi id dici poſſet, inquit D. Bernardus; atqui diſtinctio formalis realis opponitur huic ſummæ unitati: tùm quia fatente ipſo Patre Henno importat pluralitatem realem formalem, pluralitas autem diametraliter opponitur unitati: tùm quia ſe habet diſtinctio ad unitatem ſicut compoſitio ad ſimplicitatem; atqui compoſitio realis formalis evertit ſummam ſimplicitatem, fatentibus adverſariis: Ergo diſtinctio formalis realis deſtruit ſummam unitatem.

Dico 2°. Attributa divina à ſe invicem & ab eſſentia, item relationes ab eſſentia diſtinguuntur

tur diſtinctione virtuali, ſeu rationis ratiocinatæ, non quidem majori quæ ſit per modum excludentis & excluſi, ſed minori, quæ eſt per modum impliciti & expliciti.

Prabatur prima pars. Ea dicuntur diſtingui virtualiter quæ quamvis ſint in ſe res ſimpliciſſima, æquivalent tamen pluribus realiter diſtinctis & diverſos producunt effectus, undè præbent intellectui noſtro fundamentum formandi diſtinctos conceptus inadæquatos quaſi rerum re ipsâ diſtinctarum, ex quo reſultat in mente diſtinctio quædam, quæ dicitur rationis ratiocinatæ ſeu cum fundamento in re: atqui in Deo attributa, relationes & eſſentia ſunt una res ſimpliciſſima, ut conſtat ex dictis, æquivalens tamen pluribus realiter diſtinctis in creaturis diverſos producens effectus, indeque præbens intellectui noſtro fundamentum diverſos de ea conceptus inadæquatos formandi, ex quo reſultat in intellectu diſtinctio rationis cum fundamento in re: Ergo.

Hæc itaque diſtinctio, ut jam obſervavi, prout ſpectatur in re, dicitur virtualis, quia virtute eſt realis & illi æquivalet: Prout ſpectatur in mente dicitur rationis ratiocinatæ ſeu cum fundamento in re. * Et illud fundamentum, ut etiam obſervavimus, eſt duplex. Primum ex parte rei conceptæ, ſcilicèt eminentia illius ſeu æquivalentia plurium in creaturis diſtinctorum, quæ dicitur multiplicitas virtualis. Alterum ex parte intellectûs noſtri, illius nempè infirmitas quâ fit quòd cùm non poſſit hanc Dei eminentiam unico actu adæquatè attingere, debet id aſſequi pluribus iteratis conceptibus inadæquatis, undè exurgit in mente diſtinctio quæ dicitur cum fundamento in re. Audiatur S. Thomas loco citato; " Quòd „ Deus excedat intellectum noſtrum eſt ex parte „ ipſius Dei propter plenitudinem perfectionis „ ejus, & ex parte intellectûs noſtri qui deficienter ſe habet ad eam comprehendendam: „ Undè patet quòd pluralitas iſtarum rationum non

* *In 1. d. 2. q. 1. a. 3. o.*

 „ tan-

„ tantùm eſt ex parte intellectûs noſtri, ſed
„ etiam ex parte ipſius Dei; in quantùm ſua
„ perfectio ſuperat unamquamque conceptio-
„ nem noſtri intellectûs; & ideò pluralitati
„ iſtarum rationum reſpondet aliquid in re, quæ
„ Deus eſt; non quidem pluralitas rei, ſed ple-
„ na perfectio, ex qua contingit ut omnes iſtæ
„ conceptiones ei aptentur." Quibus verbis non ſolùm explicatur & probatur concluſio noſtra, ſed & diſſipantur quæ ex eodem S. Doctore partim truncatè, partim diminutè profert P. Henno in fine ſuæ præſentis diſputationis de diſtinctione attributorum. Eſt ſanè paradoxum, fortè huc uſque inauditum in ſcholis, S. Thomam ſtare pro diſtinctione formali Scotiſtica, rejectâ virtuali, quæ ab ipſo tanquam à ſuo principali defenſore, vulgò dicitur Thomiſtica.

Probatur ſecunda pars: Dictinctio rationis ratiocinatæ major, ſeu quæ ſe habet per modum excludentis & excluſi, ea eſt quâ unum cum fundamento in re ita ab alio præſcinditur, ut nullo modo etiam implicitè illud in conceptu includat, ſed ad illud in potentia remaneat ut quid contrahibile & perfectibile per illud tanquam per aliquid extraneum: atqui talis diſtinctio in Deo concipi non poteſt: Ergo. Probatur Min. quidquid divinum ſeu quidquid in Deo concipitur, concipi debet ut actus puriſſimus & ens in genere entis infinitum: atqui repugnat concipere cum fundamento in re actum puriſſimum & ens infinitum in potentia contrahibile & perfectibile per aliud tanquam per aliquid extraneum; hoc enim eſſet deſtruere conceptum actûs puriſſimi, de cujus ratione eſt excludere omnem potentialitatem & imperfectionem, & conceptum entis infiniti, de cujus ratione eſt includere ſaltem implicitè omnem rationem entis: Ergo.

Confirmatur: Deus eſt ens perfectiſſimum quo perfectius cogitari non poteſt: atqui perfectius eſt ſi omnia quæ ſunt in Deo ſeſe mutuò formaliter

liter includant ſaltem implicitè, quàm ſi unum excluderetur à conceptu formali alterius: Ergo.

Ex hac ultima concluſione colliges, attributa, relationes & eſſentiam in Deo non omninò eodem modo differre quo differunt gradus metaphyſici, puta animalitas & rationalitas: Hi enim diſtinguuntur diſtinctione majori ſeu præciſione excluſivâ, illa verò diſtinctione majori ſeu præciſione incluſivâ. Ex quo ulteriùs inferes Deum non componi ex genere & differentia, eò quòd hæc compoſitio fundetur in diſtinctione majori, & tandem quòd non ponatur in aliquo prædicamento.

§. IV.

Solvuntur Objectiones.

Nota: præcipuas objectiones Scotiſtarum, ſi quid probent, nedum diſtinctionem realem formalem, ſed realem entitativam probare, ut patebit ex ſequentibus, quòd cum ſalvâ fide admitti non poſſit, conſequenter rationes illorum admitti non poſſunt, utpote nimiùm & contrà fidem probantes.

Objicies 1°. Aug. lib. 3. cont. Maximum cap. 10. probat Trinitatem Perſonarum non obſtare divinæ ſimplicitati, quia perfectionum pluralitas ipſi non obſtat: atqui argumentum non concluderet, ſi pluralitas perfectionum foret tantùm per intellectum & non formaliter ex natura rei, ex eo enim quòd poſſit ſtare pluralitas per intellectum cum re ſimplici, non ſequitur quòd poſſit ſtare pluralitas à parte rei.

R. 1°. Hoc argumento concludi, ſi quid concludat, nedum diſtinctionem formalem inter attributa, ſed realem entitativam, ſi quidem perſonæ diſtinguantur inter ſe realiter entitativè; nimis ergo probat, conſequenter nihil probat.

R. 2°. Mentem S. Auguſtini non eſſe probare relationes reales quæ in Deo differunt realiter,

 ſta-

ſtare cum divina ſimplicitate, ex eo quòd perfectiones re vel ratione differunt in Deo & tamen ſtant cum divina ſimplicitate; ſed probare relationes quæ realiter differunt ſtare cum divina ſimplicitate, ex eo quòd perfectiones, puta ſapientia & magnitudo differunt in creaturis realiter, & tamen ut ſunt in Deo, divinam ſimplicitatem non dirimunt. Quæ probatio eſt legitima; ſi enim quæ in creatis differunt etiam quandoque ſecundùm diverſa genera, ut ſapientia & magnitudo, prout ſunt in Deo, divinam ejus ſimplicitatem non deſtruunt, à fortiori ea quæ in creatis intrà idem genus tantùm differunt, quales ſunt relationes, hanc divinam ſimplicitatem non dirimunt.

Inſtabis juxtà Aug. lib. 7. de Trinit cap. 7. Major eſt diſtinctio inter relationem & eſſentiam, quàm inter ſapientiam & ſcientiam: dicit enim, *non eo verbum quo ſapientia, ſapientia verò quo eſſentia:* Atqui juxtà Thomiſtas ſapientia diſtinguitur ab eſſentia virtualiter: Ergo ſaltem relatio diſtinguitur ab illa actualiter formaliter.

R. D. Maj. Major eſt diſtinctio fundamentalis, &c. C. Maj. Actualis formalis, N. Maj. ſeu potiùs, N. Supp. quia nulla datur in Deo diſtinctio actualis formalis. Eſt autem major diſtinctio fundamentalis, quia verbum explicat eſſe relativum & ad aliud, ſapientia eſſe abſolutum & ad ſe, ſimiliter eſſentia. Relativum & abſolutum in creatis toto genere differunt, non ſic ſapientia & eſſentia, quæ cum ſint ad ſe ſunt ejuſdem generis. Et ſic majus eſt fundamentum diſtinguendi in Deo inter relativum & abſolutum quàm inter duo abſoluta.

Repones iterùm ex Auguſtino & ſimul ex pluribus Patribus, præſertim iis qui quarto & quinto ſæculo ſcripſerunt adversùs Aetium & Eunomium, qui omnem à Deo diſtinctionem removebant. Aug. lib. 7. citato de Trinit. dicit quòd ſit *aliud eſſe Deo, aliud Patrem eſſe.... quod enim eſt, ad ſe dicitur; Pater ad filium.* Baſilius lib. 1. contra

tra Eunomium, Gregorius Niſſenus orat. 12. contrà eundem, Gregorius Nazianzenus orat. 35. & alii paſſim dicunt præſcientiam, bonitatem, juſtitiam & alia attributa non eſſe Dei ſubſtantiam. Item, per attributum quodlibet, non omnes Dei perfectiones deſignari, ſed aliquas tantùm, aliàs omnia forent ſynonima. Et Damaſcenus lib. 1. de fide, cap. 4. ait: *Si bonum, ſi juſtum, ſi quid tale dixeris, non naturam Dei dices, ſed quæ ſunt circà eam:* Ergo.

R. Hæc Patrum dicta, ſolâ virtuali diſtinctione abſque ope diſtinctionis actualis formalis verificari. Sic 1°. juxtà Auguſtinum, *aliud eſt eſſe Deo, aliud eſſe Patrem*, virtualiter nimirùm non realiter formaliter. *Quod eſt, ad ſe dicitur, Pater ad filium;* quia Paternitas eſt terminus relativus, & eſſe, abſolutus; undè eſt diverſitas in modo ſignificandi eandem rem virtualiter multiplicem. 2°. Præſcientia, bonitas, juſtitia & alia attributa non ſunt ſubſtantia Dei in ſenſu virtuali & explicito, ſeu ſecundùm terminorum ſignificationem; ſecùs in ſenſu reali formali: Eſt enim eadem omninò res diverſis nominibus ſignificata & diverſis conceptibus inadæquatis apprehenſa, quorum unus alium non explicat quamvis implicet; & hinc patet quomodo per attributum quodlibet, non omnes Dei perfectiones deſignentur, ſed aliquæ tantùm, nec omnia eſſe ſynonima, quia unum attributum voce expreſſum ſe ſolûm explicat. 3°. Tandem qui dicit bonum, juſtum & quid tale, non dicit Dei naturam ſed quæ ſunt circà naturam. Id verum eſt explicitè & in ſenſu virtuali, ſecùs implicitè & in ſenſu formali reali. Et ſi quid amplius ex Patrum dictis ſecundùm corticem intellectis eruere tentent Scotiſtæ, non tantùm formalem, ſed ſtrictè realem diſtinctionem probabunt.

Objicies 2°. Talis eſt diſtinctio qualis eſt contradictio: atqui ante omnem mentis operationem de eſſentia, attributis & relationibus divinis affir-

matur quædam contradictio, ſeu potiùs verificantur contradictoria; ergo. Major eſt certa. Prob. Min. ſic ante omnem mentis operationem verè dicitur, Deus eſt formaliter Deus deitate non juſtitiâ. Intellectus generat, voluntas non generat. Eſſentia communicatur Filio, paternitas non communicatur. Ergo. Ita Franciſcus Henno.

R. 1°. Retorquendo argumentum. Talis eſt diſtinctio qualis eſt contradictio: atqui inter eſſentiam divinam & relationes non ſolùm eſt contradictio formalis ſeu quoad formalitates, ſed realis entitativa ſeu quoad entitates, verè enim eſſentia non ſolùm formaliter, ſed realiter entitativè communicatur filio, non paternitas, alioquin pater diſtingueretur à filio formaliter tantùm & non realiter entitativè, quod admitti non poteſt: Ergo.

R. 2°. Directè ad argumentum quod ex omni parte nutat, & 1°. poteſt negari Major, quamvis certam dicat P. Henno. Etenim de re ſimpliciter & formaliter una, ſed virtualiter diſtincta & multiplici poteſt idem affirmari & negari, ſicque verificari quæ videntur contradictoria; quia verè & propriè non ſunt contradictoria, niſi quæ affirmantur & negantur de eodem ſub eadem ratione: ubi autem res eſt virtualiter diſtincta & multiplex, quæ videntur contradictoria non enuntiantur de eodem ſub eadem ratione, ſed ſub diverſa. Sic eſſentia divina prout æquivalet intellectui creato generat, prout æquivalet voluntati non generat. Eſſentia divina prout eſt abſoluta communicatur, prout æquivalet relativo non communicatur. Nota enim bene, quòd quæ in creatis realiter diſtinguuntur, identificentur in Deo ſalvis ſuis naturis. Conſequenter ad hæc, debet etiam negari Minor, nimirùm de eſſentia divina, attributis & relationibus verificari contradictoria propriè dicta.

Sed claritatis majoris gratiâ, D. Maj. Talis eſt diſtinctio formaliter vel virtualiter, qualis eſt contra-

tradictio, C. Maj. Talis eſt diſtinctio ſemper formaliter qualis eſt contradictio, N. Maj. Sufficit enim, ut dictum eſt, diſtinctio virtualis quæ actuali reali æquivalet, qualis eſt eminentia ſeu virtualis multiplicitas divinæ entitatis. Eo enim titulo dicitur diſtinctio virtualis, quia ratione infinitæ entitatis præſtat eminenter quod præſtaret formaliter diſtinctio realis. Hinc inferes ipſam diſtinctionem formalem quam tantoperè jactitant Scotiſtæ, non ſufficere ad verificandam contradictionem ſtrictè realem in divinis; cùm enim ad hoc requiratur diſtinctio ſtrictè realis, vel ſtrictè reali æquivalens, talis enim, inquiunt, debet eſſe diſtinctio qualis contradictio, nec eorum diſtinctio formalis, ſit ſtrictè realis, nec ipſi æquivaleat, ſequitur quòd non ſit ſufficiens ad hunc effectum, ſicut noſtra virtualis, quæ æquivalet ſtrictè reali.

Inſtabis 1°. Cum eodem P. Henno. Vel iſta diſtinctio virtualis ſeu illa æquivalentia multis, relinquit à parte rei independenter ab intellectu omnimodam identitatem inter eſſentiam, attributa & relationes in Deo de quibus verificantur contradictoria, vel non relinquit. Si non, ergo inter illa datur aliqua diſtinctio, & habemus intentum: ſi relinquat, ergo ſequitur quòd à parte rei paternitas non minùs ſit communicabilis quàm eſſentia, cùm ſint omninò idem. 2°. Quòd à parte rei non minùs eſſentia generet quàm Pater. 3°. Quòd Filius non minùs procedat à parte rei per voluntatem quàm per intellectum, quæ omnia & ſimilia ſine hæreſi, vel ſaltem ſine errore admitti non poſſunt: Ergo.

R. 1°. Ut ſuprà retorſione argumenti, hanc inſtantiam ſi quid probet, nedum formalem ſed entitativam probare diſtinctionem, cùm non ſolùm formaliter, ſed etiam entitativè eſſentia divina communicetur Filio, & paternitas entitativè non communicetur.

R. 2°. Directè: Conceſſo Antecedente pro prima

ma parte, ſcilicet diſtinctionem virtualem relinquere à parte rei omnimodam entitatem inter eſſentiam, relationes & attributa; nego ſequelas. Quia, ut jam non ſemel dictum eſt, hoc ipſo quo res una & eadem à parte rei differt ratione, ſeu eſt virtualiter diſtincta & multiplex, poteſt in re communicari ſub una ratione & non ſub altera, generare ſub una ratione & non ſub altera, non ſecùs ac ſi eſſet realiter diſtincta & multiplex; quia rationes realiter diſtinctæ in inferioribus, identificantur in ſuperiori, ſalvis eorum naturis & proprietatibus: Undè præſtat hæc virtualis multiplicitas quod præſtaret realis, & ideò dicitur virtualis, ſicut virtualis calor ſolis præſtat, quod præſtaret formalis calor ignis. Sic ergo in Deo eadem omninò entitas ratione ſuæ eminentiæ virtualiter multiplex communicatur in re ſub ratione abſoluti, non communicatur ſub ratione relativi; generat ut relativa, non generat ut abſoluta; generat ut intellectiva, non generat ut volitiva. Verum loquatur ipſe Doctor Angelicus infrà q. 39. a. 1. ad 2. ſed & maximè q. 7. de pot. a. 1. ad 5. ubi ſic diſcurrit. *Dicendum quòd de eo quod eſt idem re & differens ratione nihil prohibet contradictoria prædicari, ut dicit Philoſophus 3. phyſ. ſicut patet quòd idem punctum re, differens ratione eſt principium & finis, & ſecundùm quod eſt principium non eſt finis & è contrario: Undè cùm eſſentia & proprietas ſint idem re, differant ratione, nihil prohibet quin unum ſit communicabile & aliud incommunicabile.* Ita S. Th. Vis aliud exemplum. Anima rationalis in homine eſt unica, eminenter tamen vegetativa & ſenſitiva, & ratione hujus eminentiæ ſeu virtualis multiplicitatis, communicatur & non communicatur ſub diverſa ratione; communicatur quibuſdam partibus ut vegetativa, non communicatur ut ſenſitiva; communicatur aliis partibus ut ſenſitiva, non communicatur ut rationalis.

Inſtabis 2°. Effectus actualis petit cauſam actualem,

lem, atqui contradictio eſt actualis: Ergo diſtinctio debet eſſe actualis.

R. D. Maj. Effectus actualis petit cauſam actualem formalem vel virtualem, C. Actualem formalem ſemper, N. Non enim ad effectum actu requiritur cauſa quæ ſit actu formalis ſeu univoca, id eſt formaliter actu continens effectum, ſicut eſt ignis v. g. reſpectu caloris producendi, ſed ſufficit quòd ſit actu cauſa virtualis & æquivoca, ſicut calor actualis virtualis ſolis eſt ſufficiens cauſa caloris actualis formalis. Noſtra autem diſtinctio virtualis eſt actu in Deo, nempe eminentia divina identificans perfectiones in inferioribus realiter diſtinctas à qua tanquam à cauſa æquivoca procedit contradictio actualis realis.

Objicies 3°. Quæ habent diſtinctas definitiones formaliter diſtinguuntur: atqui eſſentia & attributa in Deo habent diſtinctas definitiones: Ergo.

R. D. Maj. Quæ habent diſtinctas definitiones traditas de re prout eſt in ſe à parte rei, formaliter diſtinguuntur, C. Maj. Quæ habent diſtinctas definitiones traditas de re prout inadæquatè concipitur, ſubdiſtinguo: ſunt formaliter diſtincta in re, N. Sub conceptu inadæquatè definiente, C. Ad hunc ſenſum, D. Min. Eſſentiam enim & attributa diſtinctis definitionibus explicamus, non prout ſunt in re identificata, ſed prout ea diſtinctis conceptibus inadæquatis attingimus.

Inferes: Ergo definitiones quas de illis tradimus ſunt vitioſæ. Probatur illatio: bona definitio debet explicare quid ſit res à parte rei, & non ſub conceptu noſtro tantùm: Ergo.

R. N. Illationem. Ad probationem, D. Antecedens: bona definitio debet explicare quid ſit res à parte rei adæquatè vel inadæquatè, C. Ant. Adæquatè, ſubdiſtinguo: definitio adæquata, C. Inadæquata, N. Definitio autem non eſt vitioſa ex eo quòd ſit inadæquata, ſed tunc ſolùm quando rei tribuit quod ipſi non convenit, vel negat quod convenit, quod hìc non ſit, ſed tantùm rem ſe-

cun-

cundùm aliquam ſui partem explicat, non ſecundùm omnes: in quo nullum eſt vitium; ut enim communiter dicitur, abſtrahentium non eſt mendacium.

Objicies 4°. Intellectus formans hanc propoſitionem, *ſapientia divina non eſt formaliter bonitas divina;* non cauſat veritatem illius, ſed eam invenit in re; ex eo enim quòd res eſt, vel non eſt in re, propoſitio dicitur vera vel falſa: ergo in re ſapientia divina diſtinguitur formaliter à bonitate divina.

R. Hanc propoſitionem habere duplicem ſenſum ratione particulæ *formaliter*, quæ dupliciter ſumi poteſt. Primò abſolutè pro quidditate rei ut eſt in ſe, ita ut ſenſus propoſitionis ſit, ſapientia divina non eſt formaliter in ſe & à parte rei bonitas divina: Et hoc ſenſu falſa eſt, cùm omnia attributa abſolutè prout ſunt in ſe à parte rei, ſint formaliter identificata. Secundò, ſumitur To *formaliter*, relativè pro quidditate rei ut ſubſtat noſtris conceptibus, & ab illis denominatur extrinſecè diſtincta: hoc ſenſu vera eſt præfata propoſitio: ſed ex ea tantùm concluditur ſapientiam & bonitatem formaliter diſtingui ſub conceptu. Undè in forma, D. Ant. Intellectus formans hanc propoſitionem, *ſapientia divina non eſt formaliter bonitas divina*, non cauſat veritatem illius, ſed eam invenit in re, ſi Ly formaliter ſumatur abſolutè, Nego ſuppoſitum Antecedentis: non eſt enim tunc vera propoſitio, ſed falſa. Si Ly *formaliter* ſumatur relativè, Nego Ant. Ad id verò quod additur propoſitionem dici veram vel falſam ex eo quòd res eſt vel non eſt in re; id verum eſt quando in propoſitione non fit reduplicatio ſub conceptu, ſicut fit in præſenti propoſitione per To *formaliter* ſumptum relativè.

Inſtabis, ſi falſa ſit hæc propoſitio, *ſapientia divina formaliter abſolutè in re, non eſt bonitas divina,* vera erit hæc ipſi contradictoria, *ſapientia divina formaliter abſolutè in re, eſt ſapientia divina:*

Digitized by Google

na: atqui falſum Conſequens, ergo & Antecedens. Probatur Min. falſa eſt hæc propoſitio, *attributum ſapientiæ eſt formaliter abſolutè in re attributum bonitatis*: ergo & præcedens ſapientia divina, &c.

R. N. Min. Ad probationem, N. Conſeq. Ratio eſt quia non eodem modo ſumuntur, nec idem omninò ſignificant attributum ſapientiæ divinæ & ſapientia divina, attributum bonitatis divinæ & bonitas divina. Quando enim dico, *attributum ſapientiæ*, importatur ſtatus rationis, cùm non ſint in Deo varia attributa niſi per rationem, & reduplicatur conceptus explicitus, quo virtualiter diſtinguitur in re à bonitate, ita ut ibi exerceatur ipſa diſtinctio virtualis: nihil horum accidit dum dicitur *ſapientia divina, bonitas divina.* Undè falſum eſt ſuppoſitum hujus propoſitionis, *attributum ſapientiæ divinæ, eſt formaliter abſolutè in re attributum bonitatis divinæ:* Non secùs ac ſi dicerem, *hirco cervus eſt formaliter abſolutè in re chymera.* Sicut enim non datur abſolute in re hirco cervus, quod ſupponit hæc propoſitio, ita nec dantur in Deo abſolute in re attributa, hoc eſt proprietates conſequentes eſſentiam, quod ſupponit tamen prior propoſitio: Attributa enim dumtaxat fiunt & dicuntur per rationem concipientem quaſdam in Deo perfectiones per analogiam ex creaturis, tanquam proprietates conſequentes eſſentiam, quod in re tamen non eſt, cum nihil in Deo ſit prius aut poſterius, ſed una ſimpliciſſima entitas.

Replicabis: ſi ſapientia in re formaliter ſit bonitas, miſericordia ſit juſtitia, voluntas ſit intellectus, &c. Ergo ſaltem erit verum dicere, quòd abſolute formaliter in re, miſericordia puniat, juſtitia parcat, quòd intellectus velit, voluntas intelligat, atqui hæc falſa ſunt & abſurda: Ergo, &c.

R. 1°. N. Maj. Quia cum prædicatur operatio propria alicujus attributi, tunc importatur explicite per modum conſignificati ratio propter quam

unum attributum virtualiter diſtinguitur ab altero, ita ut ibi exerceatur diſtinctio virtualis, ideòque operatio unius attributi non poſſit de altero formaliter prædicari.

R. 2°. N. Min. ſi Ly *formaliter* in minori ſumatur abſolutè pro eſſentia ſeu quidditate ut eſt à parte rei, quia hoc ſenſu verum eſt quòd eadem entitas ſimpliciſſima quæ eſſentialiter in re eſt miſericordia, puniat, quòd eadem entitas quæ eſſentialiter in re eſt voluntas intelligat, licèt tamen non puniat reduplicativè ſub ratione miſericordiæ, id eſt prout æquivalet virtuti miſerendi in creatis, nec intelligat prout æquivalet virtuti volendi creaturæ.

Ex quo ſequitur & quòd non intercedat diſtinctio formalis Scoti, cùm ſit ſimpliciſſima entitas quæ hæc omnia præſtat, & quòd admittenda ſit diſtinctio noſtra virtualis, cùm hæc omnia præſtat prout æquivalet pluribus realiter diſtinctis in creaturis.

Contrà ſecundam concluſionem poſſet objici definitum eſſe in Concilio Remenſi, ne ratio in Theologia diſtinguat inter eſſentiam & perſonam. Sed hoc præoccupavimus ſuprà §. 2. n. 3. require ibi.

Objicies inſuper contrà eandem : Non poſſunt formari diſtincti conceptus formales de Deo, niſi ex parte Dei reſpondeant diſtincti conceptus objectivi : atqui ex 1a. concluſione non ſunt in Deo diſtincti conceptus objectivi : Ergo.

R. N. Maj. Ad formandos enim diſtinctos conceptus formales inadæquatos de Deo, ſufficit infinita ejus perfectio, quæ cùm æquivaleat pluribus realiter diſtinctis, præbet intellectui meo fundamentum eam concipiendi inadæquatè ſub una ratione & non ſub alia.

Objicies iterùm contrà eandem : Deo repugnat compoſitio rationis, ergo & diſtinctio rationis. Patet Conſequentia ; quia Deus non eſt minùs unus quàm ſimplex, & diſtinctio opponitur unitati ſicut compoſitio ſimplicitati.

R. N.

Digitized by Google

R. N. Conſeq. quia ad compoſitionem etiam rationis requiritur duplex pars ſeſe excludens, quarum una ſe habeat in potentia ad alteram, vel utraque ad totum: Compoſitio enim ſtrictè ſumpta eſt unio partium; de ratione autem partis eſt quòd compartem excludat. Unde fundamentum compoſitionis rationis deberet eſſe diſtinctio virtualis major ſeu per modum excludentis & excluſi, quæ, ut probavimus, repugnat Deo. At verò fundamentum diſtinctionis rationis non repugnat Deo, eſt enim, ut diximus, eminentia illius entitatis ex una parte, & ex altera imperfectio & limitatio noſtri intellectûs.

APPENDIX.

Petes 1°. An omnia attributa in Deo ſint æqualia.

R. 1°. Si ſermo ſit de attributis prout ſunt à parte rei, eſſe æqualia, non æqualitate poſitivà quæ peteret realem diſtinctionem, ſed æqualitate negativâ quæ conſiſtit in negatione exceſſûs, ſunt enim in re unum & idem.

R. 2°. Si ſermo ſit de illis prout à nobis concipiuntur, ſub diſtinctione: vel conſiderantur ſub ratione entis increati & infiniti quam tranſcendentaliter includunt & ſic ſunt æqualia, quia hæc ratio utpote indiviſibilis & unica, omnibus æqualiter imbibitur. Vel conſiderantur ſub ratione explicita & per analogiam ad ſimiles perfectiones in creatis, & ſic ſunt inæqualia ſecundùm quid, quia intellectus v. g. explicat majores perfectiones quàm voluntas, & ſic de cæteris.

Petes 2°. An Deus & Beati faciant etiam diſtinctionem rationis inter eſſentiam & attributa?

R. Probabiliùs negative: Quia fundamenta diſtinctionis ratiocinatæ ſunt partim eminentia rei, partim imperfectio intellectûs diverſis conceptibus inadæquatis rem attingentis; Deus autem unico intuitu ſuam licet eminentiſſimam eſſen-

tiam

Digitized by Google

tiam attingit, item & Beati ſaltem viſione beatificâ, quia Deum cognoſcunt unicâ & ſimpliciſſimâ ſpecie, nimirùm divinâ eſſentiâ gerente vices ſpeciei tam impreſſæ quàm expreſſæ, ut dicemus infrà.

Dixi, *ſaltem viſione beatificâ;* Quia non videtur repugnare quòd Beati per cognitionem aliam quam habent extrà verbum, poſſint formare diverſos conceptus de eſſentia Dei, & ſic formare diſtinctionem rationis.

DISSERTATIO III.

De Attributis in particulari quæ pertinent ad Divinum eſſe.

D. Th. à Q. 3. ad 11.

Attributorum quæ in Deo concipimus, quædam ut jam notavi, ſpectant ad ejus eſſe ſeu ſubſtantiam, quædam ad operationem; & cùm ſecundùm nos prius ſit eſſe quàm operari, hinc cum D. Th. priùs agimus de iis quæ ſpectant ad eſſe divinum; deindè de iis quæ ſpectant ad ejus operationem, ut de ſcientia, providentia, &c. Et cùm perfectiùs cognoſcamus Deum per negationem, removendo ſcilicèt ab ipſo imperfectiones creaturarum quas penetrare poſſumus, quam per affirmationem, affirmando de ipſo divinas perfectiones quas ſatis capere non valemus; hinc iterùm cum S. Doctore à negativis incipimus, & 1°. de ſimplicitate Dei ſeu non compoſitione agimus. Undè ſit

ARTI-

ARTICULUS I.

De ſimplicitate Dei.

D. Th. Q. 3.

Nota duplicem eſſe ſimplicitatem, una eſt quæ provenit ex potentialitate & defectu: Altera eſt quæ procedit ex forma & actu. 1a. Paupertatem & imperfectionem ſecum affert, & convenit materiæ primæ, quæ eſt propè nihil. 2a. Summam denotat perfectionem & actualitatem, & de ea eſt quæſtio.

Quæritur 1°. Utrùm Deus ſit corpus?

Idololatras corpus Deo tribuiſſe certum eſt, ſi quidem aut idola ſua, aut ſolem, aut lunam, aut cœlum, aut plantas, aut bruta, aut homines, Jovem, Saturnum, &c. pro diis haberent: Qui error indè fluxit, inquit Auguſtinus lib. de utilitate credendi, quòd *hi nimis in hæc corporalia progreſſi atque lapſi nihil aliud putant eſſe* (Deum) *quàm quod iſtis quinque corporis nunciis ſentiunt.* Idem error tribuitur Sadducæis inter Judæos.

Inter Chriſtianos verò, quoſdam Ægypti Monachos ex Audianorum ſecta ſuſtinuiſſe. Deum eſſe corpus referunt Socrates lib. 6. hiſt. cap. 7. Et Zozomenus lib. 8. cap. 11. An ipſe Audæus Sectæ Auctor in hunc errorem impegerit? Quidam affirmant, alii negant, eâ potiſſimùm ratione quòd S. Epiphanius ipſi coævus hæreſi 70. ubi de Audianis agit, laudat Audium tanquam virum ſanctitate conſpicuum, in eoque dumtaxat duo reprehendit. Primum quòd Paſcha cum Judæis celebraret lunâ 14. Secundum quòd ex imperitia & cum nimia pertinacia contenderet hominem ſecundùm corpus eſſe factum ad imaginem Dei: Quem errorem refellens ibidem S. Epiphanius oſtendit ex eo ſequi quòd Deus ſit corporeus,

 hujus

Digitized by Google

hujus tamen erroris non inſimulat Audæum, imò ipſum S. Epiphanii argumentum ſatis innuit Audæum non expreſsè docuiſſe Deum eſſe corpus, alioquin fruſtrà hoc grave inconveniens ex ejus doctrina arguendo deduxiſſet, ſed probabile eſt id fuiſſe cauſam erroris poſterioribus Audæi diſcipulis, qui diſertè affirmabant Deum eſſe corpus; undè dicti ſunt antropomorphitæ. An verò Tertullianus ipſe Deum eſſe corporeum cenſuerit gravior eſt inter eruditos concertatio; de qua in digreſſione ſpeciali ad calcem hujus articuli.

q. 3. a. 1. o. R. igitur ad quæſtionem negativè. Eſt de fide.

Ibid. in a. ſ. c. Probatur 1°. ex Scripturis Joan 4. dicitur: *Spiritus eſt Deus.* 2. ad Cor. 3. *Dominus autem ſpiritus eſt.* 1. ad Timoth. 1. Deus dicitur inviſibilis. 3. Reg 8. immenſus. Malachiæ 3. immutabilis. Quæ omnia nullatenùs convenire poſſunt corpori, ſed ſoli ſpiritui. Undè in Concil. Lateran. IV. cap. firmiter, dicitur: *Una eſt Dei eſſentia, ſubſtantia ſeu natura ſimplex omninò.* Omitto Patres quorum doctrina eſt aperta pro hoc dogmate Catholico.

Ibid. o. Probatur ratione triplici. 1°. Deus eſt primum movens immobile, ut patet ex ſupra dictis: atqui omne corpus moveri poteſt, vel motu locali tranſeundo ab uno loco ad alium, vel motu alterationis recipiendo de novo aliquod accidens: Ergo. 2°. Deus eſt primum ens, ut ex ante dictis conſtat: atqui corpus non poteſt eſſe primum ens: Ergo. Probatur Min. Primum ens eſt actus, licèt enim in uno & eodem quod exit de potentia in actum, potentia ſit prius tempore quàm actus, actus tamen ſimpliciter eſt prior potentiâ, quia quod eſt in potentia non reducitur ad actum niſi per ens actu: atqui omne corpus eſt in potentia, quia continuum in quantum hujuſmodi eſt diviſibile in partes in infinitum; ergo. 3°. Deus eſt id quod eſt nobiliſſimum in entibus, ut jam ſæpè dictum eſt: atqui impoſſibile eſt aliquod corpus eſſe nobiliſſimum in entibus: ergo. Probatur Min.

Cor-

Digitized by Google

Corpus aut eſt vivum aut non vivum; ſi non vivum, manifeſtum eſt quòd vivum ſit eo nobilius ſaltem ſubſtantialiter; ſi vivum, non vivit in quantùm corpus, aliàs omne corpus viveret, ſed vivit per aliquid aliud, ſicut corpus noſtrum vivit per animam: atqui illud per quod vivit corpus eſt nobilius quàm corpus: Ergo.

Dices. In Scripturis tribuuntur Deo ea quæ non niſi corpori conveniunt. 1°. Tribuitur Deo trina extenſio: dicitur enim Job. 11. *Excelſior cœlo eſt, quid facies? Profundior inferno, & undè cognoſces? Longior terrâ menſura ejus & latior mari.* 2°. Tribuuntur Deo membra. Job. 41. Brachium. Pſal. 33. oculi. 3°. Tribuitur ſitus Iſa. 6. *Vidi Dominum ſedentem.* Et ibid. 3. *Stat ad judicandum Dominus.* 4°. Tribuuntur affectiones animi conjuncti corpori, ut pœnitere & iraſci. Geneſ. 6. *Pœnitet me feciſſe hominem.* Item *tactus dolore cordis intrinſecùs, delebo*, inquit, *hominem quem creavi.* Pſal. 6. *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me:* Ergo.

Ibid. ad 1. 3. 4. & a. 2. ad 2.

R. Hæc & ſimilia intelligenda eſſe, non in ſenſu proprio ac litterali, ſed improprio & metaphorico; ſolet enim Scriptura tradere nobis ſpiritualia & divina ſub ſimilitudine corporalium ut ſeſe modo noſtro cogitandi & loquendi aptet. Igitur 1°. cùm trinam dimenſionem Deo attribuit, ſub ſimilitudine quantitatis corporeæ, quantitatem virtualem ipſius deſignat, utpote per profunditatem, virtutem ad cognoſcendum occulta: per altitudinem, excellentiam virtutis ſuper omnia: per longitudinem, durationem ſui eſſe: per latitudinem, affectum dilectionis ad omnia. 2°. Per brachium intelligitur ejus potentia operativa ad extra, per oculum ejus ſcientia & providentia. 3°. Per ſeſſionem, ejus immobilitas & authoritas; per ſtationem, ejus fortitudo ad debellandum omne quod adverſatur. 4°. Per pœnitentiam & iram intelligitur non affectus animi ſed effectus quem inter homines ſolent producere pœnitentia

& ira, ſcilicet retractatio operis patrati & offenſæ vindicta.

Quæritur 2°. Utrùm in Deo ſit compoſitio materiæ & formæ?

Nota: licèt ſecundùm rei veritatem omne & ſolum corpus ſit compoſitum ex materia & forma, quia tamen id ab omnibus non conceditur, ideò quærit hîc S. Doctor an Deus, quamvis non ſit corpus, ſit nihilominùs compoſitus ex materia & forma.

Ibid. a R. Negativè.

2. o. Probatur triplici ratione. 1°. Quia Deus eſt actus

Ibid. purus: atqui in actu puro nulla eſt materia quæ eſſentialiter involvit potentialitatem; ergo. 2°. Deus eſt bonus & perfectus per ſuam eſſentiam non per participationem: atqui quod componitur ex materia & forma, eſt bonum per formam, adeòque per participationem: Ergo. 3°. Deus eſt primum agens ſimpliciter: atqui quòd eſt primum agens ſimpliciter, debet eſſe primò & per ſe forma: Ergo Deus eſt primò per ſe forma, non compoſitus ex materia & forma. Probatur Min. Unumquodque agit per ſuam formam: Ergo quod eſt primum agens ſimpliciter debet, &c.

Quæritur 3°. Utrùm ſit idem Deus quod ſua eſſentia vel natura: id eſt utrùm Deus careat compoſitione ſubſtantiali ex natura & ſuppoſito?

Antè reſponſionem Nota 1°. Quòd S. Doctor per hoc nomen Deus quod importat ſuppoſitum, intelligat id quod habet veram deitatem, ſivè ſit individuum deitatis ut indiviſum & præintellectum tribus perſonis, ſivè ſit perſona incommunicabilis, Pater, vel Filius, vel Spiritus ſanctus.

Nota 2°. Suppoſitum duo naturæ ſeu eſſentiæ ſuperaddere: Non enim ſolùm complectitur id quod per definitionem importatur, utpote principia ſpeciei. Sed naturæ ſuperaddit 1°. principia individuantia, ut ſunt in humanitate, v. g. hæ carnes, hæc oſſa, hæc quantitas, hæc accidentia materiam ſignantia; licèt enim hæc non includantur in humanitate, includuntur tamen in

hoc

Digitized by Google

hoc ſuppoſito quod eſt homo. 2°. Superaddit ſubſiſtentiam ſeu exiſtentiam per ſe quæ eſt terminus & complementum naturæ ex ea reſultans. Juxtà hanc acceptionem propriè eſt ſuppoſitum; juxtà primam minùs propriè. Quæſtio D. Th. videtur procedere de ſuppoſito impropriè & primo modo ſumpto, non de ſecundo modo & propriè ſumpto ut indicat ejus probatio. His notatis

R. Ad quæſtionem affirmativè.

Probatur 1°. Ex illo Joannis 14. *Ego ſum via, veritas & vita:* atqui vita in Deo eſt ipſa ejus deitas, ſeu natura: ergo idem eſt Deus quod ſua natura. Et ita videtur definitum in Concilio Remenſi contrà Gilbertum Porretanum qui nolebat abſtracta poſſe prædicari de Deo in concreto, ut vidimus diſſertatione ſuperiori: Et quem hoc validiſſimo argumento urgebat S. Bernardus; ſi deitas non eſt Deus, vel eſt nihil, vel aliquid quod non eſt Deus, nihil dici non poteſt cùm ſit natura divina quâ Deus eſt Deus. Neque eſt aliquid quod non eſt Deus, quia vel eſſet minus aut majus Deo, vel ipſi æquale; non minus, tùm quia eſt id quo Deus eſt, id autem quo Deus eſt Deus eſt infinitum, nec poteſt eſſe minus eo quod conſtituit. Non majus quia id & non Deus foret ſummum bonum. Non æquale quia tunc eſſent duo ſumma bona, quod eſt impoſſibile. Ergo. *Ibid. in a. ſ. c.*

Probatur inſuper: In incorporeis natura non diſtinguitur à ſuppoſito: Atqui Deus eſt incorporeus ut probatum eſt: Ergo. Prob. Maj. Ideò in rebus corporeis natura diſtinguitur à ſuppoſito, quia natura dicit tantùm ea quæ ingrediuntur definitionem ſpeciei, ſeu id quo tale eſt tale, v. g. natura hominis, id quo homo eſt homo; ſuppoſitum autem ultrà hoc includit naturam individuatam & varia accidentia quibus individuantur: Individuantur enim naturæ corporeæ per materiam ſignatam certis accidentibus, ergo in eis quæ ſe ipſis individuantur & non per materiam, ut ſunt incorporea, nihil aliud includit ſuppoſitum quod *Ibid.*

non includat natura, adeòque ſunt unum & idem. Vides, ut dixi priùs, hanc rationem procedere de ſuppoſito ſumpto impropriè pro individuo: Ipſe enim S. Doctor alibi pluries docet ſubſiſtentiam diſtingui in Angelis ab eſſentia; nec tamen indè ſequitur D. Thomam diminutè loquutum fuiſſe, ſi quidem infrà a. 7. omnem omninò compoſitionem à Deo removeat.

Cæterùm nec in Deo eſſe compoſitionem ex natura & ſubſiſtentia, hâc generali ratione probatur quòd ſit actus puriſſimus, ens ſummè perfectum, identificans eſſentialiter omnem perfectionem adeòque & ſubſiſtentiam, ex qua proindè & natura non componitur.

Quæritur 4°. Utrùm in Deo ſit idem eſſentia & eſſe? Id eſt utrùm Deus ſit ita ſimplex, ut careat compoſitione ſubſtantiali ex eſſentia & exiſtentia? ſumit enim hìc S. Th. eſſe pro exiſtentia.

Ibid. a. 4. o. R. Affirmativè.

Ibid. Probatur triplici ratione: 1°. ſi exiſtentia non eſſet de eſſentia Dei, vel cauſaretur ab illa tanquam proprietas, vel ab aliquo principio extrinſeco. Non primum, quia quod non eſt, non poteſt ſibi dare exiſtentiam: In hoc caſu autem ſupponitur Deum non exiſtere. Non etiam ſecundum, aliàs Deus non eſſet prima cauſa efficiens. 2°. Quia aliàs eſſentia eſſet in potentia ad exiſtentiam, tanquam ad ſuum actum: atqui hoc repugnat actui puriſſimo qualis eſt Deus: ergo. 3°. Illud quod habet eſſe, & non eſt eſſe, eſt ens per participationem, ſicut quod habet ignem & non eſt ignis, eſt ignitum per participationem; atqui Deus non eſt ens per participationem ſed à ſe & per eſſentiam: ergo.

Quæritur 5°. Utrùm Deus ſit in aliquo genere ſeu prædicamento?

Ibid. a. 5. o. R. Negativè.

Ibid. Probatur. Quod ponitur in aliquo genere vel prædicamento, ponitur directè ſeu propriè ut ſpecies, vel reductivè ut principia & privationes;

ſic

ſic v. g. punctum reducitur ad prædicamentum quantitatis: atqui neutro modo Deus poteſt poni in prædicamento, non directè ut ſpecies, quia omnis ſpecies conſtat genere & differentiâ: in Deo autem non poteſt concipi genus & differentia, cùm genus importet potentialitatem. Non etiam reductivè, quia id quod ponitur reductivè in aliquo prædicamento, non ſe extendit ultrà iſtud prædicamentum, ſic punctum non eſt principium, niſi quantitatis continuæ: atqui Deus eſt principium totius eſſe pervadens omnia genera: Ergo. De hac quæſtione fuſiùs in Logica.

Quæritur 6°. Utrùm in Deo ſint aliqua accidentia, ſivè utrùm ſit in eo compoſitio accidentalis?

R Negativè: Quia ſubjectum comparatur ad accidens ſicut potentia ad actum, ſubjectum enim per accidens eſt aliquo modo in actu: atqui eſſe in potentia omninò removetur à Deo, utpotè actu puriſſimo: Ergo. *Ib. a. 6. o.*

Quæritur 7°. Utrum Deus ſit ita ſimplex, ut nullam omninò admittat in ſe compoſitionem?

R. Affirmativè. Eſt de fide deciſa in Concilio Lateran. ſuprà citato. *Ib. a. 7. o.*

Probatur ratione quintuplici. 1°. Ab enumeratione compoſitionum quas huc uſque à Deo rejecimus: Etenim in Deo non eſt compoſitio, neque quantitativarum partium, quia corpus non eſt; neque compoſitio formæ & materiæ, neque compoſitio ex natura & ſuppoſito; neque ex eſſentia & exiſtentia, neque compoſitio generis & differentiæ, neque ſubjecti & accidentis: Ergo nullo modo eſt compoſitus, ſed omninò ſimplex. 2°. Omne compoſitum eſt poſterius ſuis componentibus & dependens ab ipſis: atqui Deus eſt primum ens ſimpliciter à nullo dependens, ergo. 3°. Omne compoſitum cauſatur ab aliquo, partes diverſas uniente: atqui Deus à nullo cauſatur, cùm ſit prima cauſa efficiens: Ergo 4°. In omni compoſito reperitur potentia & actus, vel enim *Ibid.*

una pars eſt in potentia ad aliam, vel omnes partes ad totum: atqui Deus eſt actus puriſſimus expers omnis potentialitatis: Ergo 5°. In omni compoſito eſt aliquid, ſcilicet pars, quod non eſt ipſum: atqui omne quod eſt in Deo, Deus eſt: Ergo.

Dices: myſterium SS. Trinitatis non videtur cohærere cum ſumma ſimplicitate: Ergo. Prob. Ant. Summa & indiviſa ſimplicitas non compatitur pluralitatem; atqui in Deo eſt Trinitas perſonarum: Ergo.

R. N. Ant. Ad probationem, D. Maj. ſumma & indiviſa ſimplicitas non compatitur pluralitatem in eo in quo eſt ſimplicitas, C. in alio in quo non eſt ſimplicitas. N. In Deo autem eſt ſimplicitas in natura, pluralitas verò in perſonis.

Repones: illæ perſonæ ſunt in natura: Ergo eſt pluralitas in eo, in quo dicimus eſſe ſimplicitatem.

In d. 8. q. 1. a. 1. ad. 4. R. D. Anteced. Illæ perſonæ ſunt in natura ut identificatæ in illa, C. Sunt in natura ut diſtinctæ ab illa, N. Undè non componunt cum illa, ſed ſunt idem; quia compoſitio eſt *diſtinctorum* unio, neque etiam componunt comparatæ ad invicem, quia ut ſic non uniuntur, ſed opponuntur.

Si quæras utrùm ſaltem in Deo poſſit admitti compoſitio rationis? reſpondimus negativè in fine articuli, de diſtinctione attributorum diſſertatione præcedenti.

Quæritur 8°. Utrùm Deus in compoſitionem aliorum veniat tanquam pars vel formalis, vel materialis, ſeu alio quovis modo?

Hic a. 8. o. R. Negativè. Eſt 1°. contrà Marcum Varronem, qui teſte Aug. lib. 7. *de Civit.* cap. 6. poſuit quòd Deus eſſet anima mundi. 2°. Contrà Almarianos qui poſuerunt Deum eſſe principium formale omnium rerum. 3°. Contrà Davidem de Dinando, qui ſtultiſſime poſuit, Deum eſſe materiam primam.

Pro-

Probatur 1°. Deus eſt prima cauſa efficiens omnium : atqui cauſa efficiens non coincidit ſecundùm numerum cum forma rei factæ, ſed tantùm ſecundùm ſpeciem, ſic homo generat hominem non ſe ipſum : cum materia autem rei factæ, neque ſecundùm ſpeciem coincidit, nam materia eſt in potentia & efficiens in actu : Ergo Deus non eſt forma aut materia rerum à ſe factarum. 2°. Cùm Deus ſit prima cauſa efficiens, ejus eſt primò & per ſe agere : atqui id quod venit in compoſitionem alicujus, non eſt primò & per ſe agens, ſed magis compoſitum, non enim manus agit, ſed homo per manum ; & ignis calefacit per calorem : Ergo. *Ibid.*

Confirmatur. Quod componit tanquam pars eſt minùs perfectum, quàm totum quod ex illa & altera parte exurgit : atqui repugnat Deum eſſe minùs perfectum quàm ulla res : Ergo.

Dices 1°. In myſterio Incarnationis verbum divinum componit Chriſtum cum natura humana : Ergo Deus poteſt venire in compoſitionem alterius.

R. D. Ant. Verbum divinum componit Chriſtum cum natura humana per modum partis materialis aut formalis inhærentis, N. Ant. Per modum termini complentis, actuantis & perficientis naturam humanam, C. Ant. Primam compoſitionem utpotè imperfectione permixtam rejicit hìc S. Doctor, non ſecundam, quæ maximam importat perfectionem & quam admittit in tertia parte : Imò poteſt dici quòd duæ naturæ in Chriſto nullo modo habeant rationem partis & compartis : de ratione enim compartis eſt quòd cum alia parte conſtituat totum quod ſit perfectius quâlibet parte ſeorſim, quod hìc non accidit. De hoc fuſiùs in tractatu de Incarnatione.

Dices 2°. Quæcumque ſunt & nullo modo differunt, ſunt idem. Atqui Deus & materia prima ſunt & nullo modo differunt ; ergo penitùs ſunt idem : Et cùm materia prima intret compoſitionem rerum, ita & Deus. Prob. Min. Quæcum-

que differunt aliquibus differentiis differunt, & ita oportet ea eſſe compoſita: atqui Deus & materia prima ſunt omninò ſimplicia: Ergo nullo modo differunt. Ita David de Dinando.

Ibid. ad 3. & 1. con. gent. c. 17. R. D. Maj. Quæcumque ſunt & nullo modo differunt differentiâ propriè vel impropriè ſumptâ ſunt idem, C. Maj. Quæcumque ſunt & *nullo* modo differunt differentiâ proprie ſumpta, differunt tamen differentia improprie ſumpta pro diverſitate, ſunt idem, N. Maj. Et ad hunc ſenſum diſtinctâ Minori, N. Conſeq. Dicendum igitur quòd ſimplicia non differunt aliquibus aliis differentiis, hoc enim compoſitorum eſt: ſic homo & equus differunt rationali & irrationali differentiis, hæ autem differentiæ non differunt ampliùs ab invicem aliis differentiis, ſed ſe ipſis. Unde ſi fiat vis in verbo, non proprie dicuntur differre, ſed diverſa eſſe: Nam ſecundùm Philoſophum 10. Metaphyſicorum, diverſum abſolute dicitur ex hoc quod non eſt idem, ſed omne differens aliquo differt. Differentia igitur in his quærenda eſt quæ in aliquo genere univoco conveniunt; oportet enim aliquid in eis aſſignari ſecundùm quod differant; in his autem quæ in nullo univoco conveniunt, non eſt quærendum quo differant, ſed ſe ipſis diverſa ſunt. Unde ſi fiat vis in verbo, materia prima & Deus non differunt, ſed ſunt diverſa ſe ipſis, quatenus unum eſt actus purus, aliud potentia pura in nullo univoco convenientiam habentes. Vide S. Th. loco citato contrà Gentes, cum commentariis Ferrarienſis.

APPENDIX.

De Syſtemate Benedicti Spinoſæ.

Errori Davidis de Dinando affine eſt impium ac inſanum ſyſtema Benedicti Spinoſæ, qui ex Judæo Amſtelodamienſi Atheus ſæculo proxime præterito in ſuis Ethicis opere poſthumo, prioris figmentum certâ methodo inſtauravit. David

vid poſuit materiam primam eſſe Deum. Spinoſa ponit unicam eſſe mundi ſubſtantiam eamque eſſe Deum, hoc innixus fundamento quòd in rerum natura non poſſint eſſe duæ vel plures ſubſtantiæ unius naturæ vel attributi : quod probat hoc argumento non multùm diſſimili à ſophiſmate Davidis de Dinando : „ Si darentur plures diſtinctæ „ ſubſtantiæ, deberent inter ſe diſtingui, vel ex „ diverſitate attributorum ſeu naturæ, vel ex di- „ ſtinctione affectionum. Si tantùm ex diverſita- „ te attributorum, conceditur ergo non dari, niſi „ unam ejuſdem attributi ſeu naturæ. At ſi ex „ diſtinctione affectionum, cùm ſubſtantia ſit prior „ naturâ ſuis affectionibus & in ſe conſideratâ, hoc „ eſt verè conſideratâ, non poterit concipi ab alia „ diſtincta, hoc eſt, non poterunt dari plures, ſed „ una tantùm.

Verùm hoc ſophiſma unico flatu diluitur, ſic diſtinguendo ultimas particulas : Ergo *non poterunt dari plures, ſed tantùm una* ſpecie, tranſeat. *Sed tantùm una* numero, N. Sic Petrus & Paulus ſunt ejuſdem ſpecie naturæ, diſtinguuntur autem numero per varias affectiones ſeu accidentia. Inſuper quoad primam partem argumenti : Ex hoc quòd non poſſint dari plures ſubſtantiæ ejuſdem naturæ, non ſequitur quòd non poſſint dari plures diverſæ naturæ ſeu attributi ; conſequenter indè inferri non poteſt eſſe unicam totius mundi ſubſtantiam quæ ſit Deus. Inſuper quàm ſit falſum iſtud aſſertum mox pluribus oſtendam.

Sed figmenta figmentis addit inſanus Author. Fingit namque 1°. unam ſubſtantiam ab alia produci non poſſe. 2°. Nullam præter Deum concipi poſſe ſubſtantiam. 3°. Hujus unius ſubſtantiæ eſſe duos modos ab illa indiſtinctos, extenſionem ſcilicet & intelligentiam, ſicque omnia mundana corpora eſſe modos illius quâ eſt extenſa, omnes intelligentias, modos illius quâ eſt intelligens. 4°. Hanc eſſe æternam, infinitam, immenſam, immutabilem, perfectiſſimam, quia eſt neceſſaria. 5°. Hanc

ſeu Deum omnia formaliter continere. 6°. Omnia quæ ſunt in mundo, aut ſub intellectum cadere poſſunt, ex cæca divinæ naturæ neceſſitate ſequi, ſicut radius ex ſole, fructus ex arbore, ita ut in mundo nihil ſit contingens. 7°. Conſequenter Deum nihil operatum fuiſſe propter aliquem finem, liberè tamen operari, ſed libertatem intelligit à coactione, non à neceſſitate. Hæc & alia plura deliramenta effutit Spinoſa, quæ retuliſſe, refutaſſe eſt.

Ut tamen tantiſper redeamus ad caput erroris, nimirùm eſſe unicam totius mundi ſubſtantiam quæ eſt Deus. 1°. Ipſis ſenſibus conſtat eſſe plures in mundo ſubſtantias, cùm partes ejus nedum ab invicem ſeparari poſſint, ſed ſint de facto ſeparatæ. 2°. In mundo eſt ſubſtantia extenſa, eſt & cogitans, lapis eſt extenſus, homo cogitat: atqui hæ ſunt diſtinctæ ſubſtantiæ; ergo. Prob. Min. ex ipſo Spinoſa in Ethi. n. 3, Ubi dicit quòd ſubſtantia ſit quod in ſe eſt & per ſe concipitur, hoc eſt id quod non indiget conceptu alterius rei à quo formari debeat: atqui res cogitans poteſt concipi ſine re extenſa, & vice verſâ res extenſa ſine re cogitante: ergo. 3°. Cogitatio hominis non eſt Deus neque modus Dei: Ergo quid à Deo diſtinctum. Prob. Ant. Deus ex Spinoſa eſt ens in omni genere perfectionis infinitum: atqui cogitatio hominis eſt finita & imperfecta. Item modus concipi non poteſt, ſine re cujus eſt modus, ſic ſeſſio Petri non poteſt concipi ſine Petro. At cogitatio hominis concipi poteſt non concepto Deo. 4°. Hæc unica mundi ſubſtantia, cujus ſunt duo modi, ſcilicet extenſio & intelligentia præcisè ſecundum ſe conſiderata, quid eſt? materia, an ſpiritus? ſi materia, infero 1°. Ergo vilis potentia, non ens actu perfectiſſimum qualis eſt Deus. 2°. Infero; ergo eſt cæca & non intelligens, qualicumque enim motu, modificatione, extenſione aut figurâ donaveris materiam, nunquam ex illa cogitationem aut intellectionem eli-

elicies. 3°. Infero: Ergo eſt iners ſine motu & ſine forma. Undè ergo tot modi, tot formæ, tot affectiones? ex ipſa neceſſitate naturæ, inquit Spinoſa; ſed quid iſta neceſſitas & undè? verba ſunt & nihil aliud. Inſuper impoſſibile eſt aliquid ex alio neceſſariò ſequi niſi in eo contineatur; nemo enim quantumvis neceſſario agens dat quod non habet. Item ſi ex neceſſitate naturæ omnia entia quæ ſunt in mundo ſequantur, à quo habebunt quod ſint finita & limitata? quod enim eſt à ſe & neceſſario agit, à nullo limitari poteſt, cùm nihil aliud prius à quo ſit vel dependeat, ſupponatur. Item non minùs eſt impoſſibile quod tam mira & ordinata mundi diſpoſitio ad proprios fines, ſequatur ex cæca naturæ neceſſitate, quàm ex fortuito atomorum Epicuri concurſu. Si vero hæc unica mundi ſubſtantia ſecundùm ſe conſiderata ſit ſpiritus, ſequitur 1°. Quod non identificat ſibi extenſionem & intelligentiam tanquam duos modos à ſe indiſtinctos; tùm quia hi duo modi non minus opponuntur inter ſe, quàm ſtare ſimul & ſedere, proindèque non poſſunt uni & eidem convenire; tum etiam quia ſicut intelligentia repugnat materiæ, ita extenſio repugnat ſpiritui. Sequitur 2°. Omnia quæ ſunt in mundo non ex cæca neceſſitate naturæ hujus ſubſtantiæ ſequi, ut vult Spinoſa, ſed è contrà hujus ſpiritûs intelligentiâ producente & dirigente prodire. 5°. Tandem ſi Deus ſit unica & univerſalis mundi ſubſtantia, ſequitur quod quidquid exiſtit in mundo, ſit vel formaliter Deus, vel formaliter in Deo, utpotè ejus modus ab eo indiſtinctus, ſecundum Spinoſam. Infero: Ergo Deus eſt formaliter lapis, planta, equus, canis, ſimia, vermis, &c. cum omnibus ſuis imperfectionibus. Item infero: Ergo eſt ſimul calidus & frigidus, rotundus & quadratus; talia ſunt enim plura entia in mundo. Item eſt ſimul ſanctus & ſceleſtus, hujuſmodi enim ſunt plures homines. Item ergo dum homo hominem odit, execratur, vulneratur, occidit, de-

præ-

prædatur, &c. Deus ipſe ſe odit, execratur, vulnerat, occidit, deprædatur, &c. Quibus nihil inſanius fingi poteſt. Alia & longè plura opponi poſſunt & opponunt quidam Theologi contrà iſtud ſyſtema, ſed ab eis ſuperſedemus, quia piget nos tot & tam abſurdis figmentis ſeriò refutandis diutiùs immorari.

DIGRESSIO HISTORICA

Ad quæſtionem primam præcedentis articuli. Utrùm Tertullianus ſenſerit Deum eſſe corporeum?

Dico: Probabile eſt Tertullianum non ſenſiſſe Deum eſſe corporeum; aut ſaltem eum hunc errorem revocaſſe.

Probatur prima pars: Error de Dei corporeitate conciliari non poteſt cum principiis doctrinæ Tertulliani: Ergo. Probatur Ant. 1°. Principium Tertullianæ doctrinæ eſt quòd omne corporale ſit paſſibile, lib. de anima cap. 7. docet autem libro contrà praxeam cap. 29. Deum eſſe impaſſibilem. 2°. lib. de Bapt. cap. 11. aſſerit Deum eſſe ſimplicem: *Proh! miſera incredulitas*, inquit, *quæ denegat Deo proprietates ſuas, ſimplicitatem & poteſtatem.* Si autem Deus eſſet corporeus, non eſſet ſimplex. 3°. Apolog. cap. 17. docet Deum eſſe immenſum, neque ullo loco poſſe circumſcribi, quod non convenit corpori. 4°. lib. adversùs Hermogenem docet Deum non eſſe diviſibilem in partes, qualis tamen foret ſi eſſet corporeus. 5°. Apolog. c. 21. docet tres perſonas Trinitatis eſſe unum ſpiritum, unum Deum, unius ſubſtantiæ, quod non cohæret cum ſententia de Dei corporeitate. 6°. Diſerte docet Deum eſſe ſpiritum; hæc ſunt ejus verba Apolog. 20. *Nam & Deus ſpiritus.*

Contrà hanc ultimam probationem opponunt aliqui Tertullianum pariter dicere animam eſſe ſpiritum, quamvis ex profeſſo doceat eſſe corpoream.

Digitized by Google

ream. Verùm alio & alio ſenſu attribuit Deo & animæ ſpiritum: Etenim dicit Deum eſſe ſpiritum ſubſtantiâ & naturâ, ſeu proùt ſpiritus opponitur moli corporeæ & extenſæ, patet ex locis citatis n. 1. & 5. Dicit autem animam eſſe ſpiritum non naturâ & ſubſtantiâ, ſeu prout ſpiritus opponitur moli extenſæ, ſed prout ſignificat vitam & reſpirationem; patet ex lib. de anima cap. 11. *animam*, inquit, *ſpiritum neceſſe eſt certâ conditione dicamus, non ſtatûs nomine, ſed actûs; nec ſubſtantiæ titulo ſed operæ; quia ſpirat, non quia ſpiritus propriè eſt.*

Probatur ſecunda pars ex Aug. lib. 10. de Geneſi ad litteram cap. 25. ubi ſic diſcurrit, „Tertullianus quia corpus eſſe animam credidit non „ob aliud, niſi quòd eam incorpoream cogitare „non potuit, & ideò timuit ne nihil eſſet, ſi „corpus non eſſet, nec de Deo valuit aliter ſapere; qui ſane quoniam acutus eſt, interdum „contrà opinionem ſuam viſa veritate ſuperatur. „Quid enim verius dicere potuit, quàm id quod „ait quodam loco, omne corporale paſſibile eſſe? Debuit ergo mutare ſententiam, quâ paulò „ſuperiùs dixerat etiam Deum corpus eſſe. Neque enim arbitror eum deſipuiſſe ut etiam Dei „naturam paſſibilem crederet.

Dices 1°. Tertullianus diſertis verbis aſſerit Deum eſſe corpus. Sic lib. de carne Chriſti cap. 11. dicit: *Omne quod eſt, corpus eſt ſui generis, nihil eſt incorporale niſi quod non eſt.* Et lib. contrà Praxeam cap. 7. *Quis enim negabit Deum corpus eſſe, etſi Deus ſpiritus eſt: Spiritus enim corpus ſui generis in ſua effigie: ſed & inviſibilia illa, quæcumque ſunt, habent apud Deum & ſuum corpus & ſuam formam, per quæ ſoli Deo viſibilia ſunt:* Ergo.

R. D. Ant. Tertullianus diſertis verbis aſſerit Deum eſſe corpus, lato & improprio ſenſu, C. Stricto & proprio ſenſu, N. Explicatur. Corpus à quibuſdam antiquis præſertim à Tertulliano du-

plici

plici ſenſu uſurpatur. 1°. Impropriè pro omni eo quod eſt reale ac ſubſiſtit & opponitur nihilo, inani & vacuo. 2°. Propriè pro mole materiali extenſa & prout opponitur ſubſtantiæ immateriali. Quando igitur Tertullianus dicit Deum eſſe corpus, intelligit de corpore impropriè prout eſt aliquid ſubſiſtens & opponitur nihilo. Quod patet ex 1°. loco citato, ubi dicit; *omne quod eſt, corpus eſt ſui generis.* 2°. Ex his particulis *ſui generis* in utroque loco adhibitis, quibus ſignificat ſe non intelligere corpus ſimpliciter & propriè, ſed certo modo. 3°. Ex Scopo quem intendebat agens adverſus Praxeam. Is enim contendebat Filium Dei non eſſe quid reale ſubſiſtens, à Patre dimanans, ſed inanem ac vacuum vocis ſonum & aërem offenſum; quem ut refelleret Tertullianus non erat neceſſe quòd adſtrueret verbum eſſe propriè corpus, ſed ſufficiebat ipſi adſtruere verbum eſſe quid reale ſubſiſtens & non merum ac inanem vocis ſonum: Unde ſtatim ſubjungit; *quantò magis quod ex ipſius ſubſtantia miſſum eſt, ſine ſubſtantia non erit:* Et ante dixerat: *at ego nihil dico de Deo inane & vacuum prodire potuiſſe .... nec carere ſubſtantiâ quod de tanta ſubſtantia proceſſit & tantas ſubſtantias fecit.* 4°. Quia eò loci adverſus praxeam dum dicit Deum eſſe corpus, ſimul addit eſſe ſpiritum: Hæc autem conciliari non poſſunt, ſi intelligeret de corpore proprie ſumpto. 5°. S. Phæbadius Agenenſis Epiſcopus lib. contrà Arianos tom. 4. Biblioth. Patrum Lugd. loquitur de verbo Dei eodem prorſus modo ac Tertullianus, nemo tamen ideo eum accuſavit erroris contrà immaterialitatem Dei. 6°. Tandem quia S. Auguſtinus licet loco ſuprà citato de Geneſi; item Epiſt. 157. & lib. 2. de anima cap. 5. videatur ſentire Tertullianum aliquando corpus proprium Deo affinxiſſe; tamen lib. de Hæreſibus qui præcedentibus eſt poſterior, hæreſi 86. aretur Tertullianum poſſe intelligi & excuſari eo ſenſu quem ipſi tribuimus. „Tertullianus, inquit, animam

„ dicit

„ dicit immortalem quidem, ſed eam corpus eſſe
„ contendit. Neque hoc tantùm, ſed ipſum etiam
„ Deum. Non tamen Hæreticus dicitur factus.
„ Poſſet enim quoquo modo putari ipſam natu-
„ ram ſubſtantiamque divinam corpus vocare;
„ non tale corpus, cujus partes aliæ majores,
„ aliæ minores valeant vel debeant cogitari, qua-
„ lia ſunt omnia quæ propriè dicimus corpora;
„ quamvis de anima tale aliquid ſentiat; ſed po-
„ tuit, ut dixi, propterea putari corpus Deum
„ dicere, quia non eſt nihil, non eſt inanitas,
„ non eſt corporis vel animæ qualitas, ſed ubi-
„ que totus, &c.

Dices 2°. & ſimul inſtabis: Tertullianus lib. 2. contrà Marcion. cap. 16. tribuit Deo membra humana & humanos affectus atque paſſiones; ergo corpus verè & propriè dictum illi affinxit.

R. D. Ant. Tertullianus tribuit Deo membra humana & humanos affectus atque paſſiones proprio & naturali ſenſu, N. Ant. Improprio & metaphorico ſenſu, C. Ant. eo ſcilicet ſenſu quo ipſa ſcriptura illa Deo tribuit, ut vidimus ſuprà.

Repones: Tertullianus videtur admiſiſſe in Deo aliquas paſſiones propriè dictas: Ergo. Probatur Ant. loco citato contrà Marcion. dicit Deum habere *iram propter ſceleſtos, & bilem propter ingratos, & æmulationem propter ſuperbos, & quidquid non expedit malis. Sic & miſericordiam propter errantes, & patientiam propter reſipiſcentes, & præſtantiam propter merentes, & quidquid bonis opus eſt.* Et lib. 1. contra eundem c. 26. loquens de Deo, *ſtupidiſſimus ergo*, inquit, *qui non offenditur facto quod non amat fieri, quando offenſa comes fit fruſtratæ voluntatis. Aut ſi offenditur debet iraſci, ſi iraſcitur debet ulciſci; nam & ultio fructus eſt iræ, & ira debitum offenſæ, & offenſa, ut dixi, comes fruſtratæ voluntatis*: Ergo.

R. D. Ant. Tertullianus videtur admiſiſſe in Deo aliquas paſſiones propriè dictas corporeas alterantes & corruptorias quales tribuit animæ, N.

Ant. Incorruptorias, perfectas, felices & cum ſumma Dei immutabilitate & impaſſibilitate cohærentes, C. Ant. Ita ſe explicat lib. 2. citato cont. Marcion. *Stultiſſimi*, inquit, *qui de humanis divina præjudicant, ut quoniam in homine corruptoriæ conditionis habentur hujuſmodi paſſiones, idcircò & in Deo ejuſdem ſtatûs exiſtimentur. Diſcerne ſubſtantias & ſuos eis tribue ſenſus tam diverſos quàm ſubſtantiæ exigunt, licèt vocabulis communicare videantur.... tam corruptorios efficit in homine corruptibilitas ſubſtantiæ humanæ, quàm incorruptorios in Deo efficit incorruptibilitas ſubſtantiæ divinæ.* Ex hoc autem quòd Tertullianus hujuſmodi paſſiones in Deo admiſerit, colligere non poſſumus, quòd corpus illi affinxerit.

Dices 3°. S. Th. 1. contrà Gentes cap. 20. Tertullianum accenſet iis qui Deo corpus affinxerunt: Ergo.

Reſpondet Natalis Alexander S. Thomam ſpectaſſe dumtaxat verba Tertulliani & primam ideam quam ingerunt; reconditiorem autem illorum ſenſum factâ cum ejus doctrinæ principiis collatione penitùs perſcrutatum non fuiſſe, quia id inſtitutum ejus non poſtulabat, nihilque pertinebat ad gentium converſionem expendere illam controverſiam.

Cæterùm nihil vetat agnoſcere S. Thomam innixum variis authoritatibus D. Aug. ut vidimus anteà, tenuiſſe ſententiam oppoſitam ut probabilem: nec enim nos eam abſolutè negamus, ſi quidem non aſſeramus certò Tertullianum nunquam Deo corpus affinxiſſe, ſed probabiliter tantùm & ſub disjunctione, eſſe ſcilicet probabile ipſum in hunc errorem non impegiſſe, aut ſi impegerit eum revocaſſe. Neque dicas S. Auguſtinum in opere poſteriori de hæreſ. priorem ſententiam certò revocaſſe & Tertullianum excuſaſſe. Non enim illic S. Auguſtinus omninò aſſertivè loquitur, ſed quaſi dubitando & inquirendo: *poſſet*, inquit, *quoquo modo putari*, &c. Quæ ver-

ba non ſunt certò aſſerentis, ſed favorabiliter ex indulgentia opinantis & excuſationis cauſas inquirentis. Non ergo Auguſtinus abſolutè revocavit priorem ſententiam, nec Tertullianum aſſertivè excuſavit.

ARTICULUS II.

De perfectione Dei.

D. Th. Q. 4.

Quæritur 1°. Utrùm Deus ſit perfectus?

Perfectum ſecundùm id à quo nomen imponitur, idem eſt ac totaliter factum, ſeu quod à potentia totaliter eſt reductum ad actum; ſecundùm verò id ad quod ſignificandum nomen eſt tranſlatum, perfectum eſt cui nihil deeſt ſecundùm modum ſuæ perfectionis. De perfecto hoc ſecundo ſenſu accepto hîc agitur. Undè *Hic a. 1. & ad 1.*

R. ad quæſtionem affirmativè. *Ibid. o.*

Probatur: Deus eſt primum principium omnium rerum non materiale ſed efficiens; atqui hoc oportet eſſe perfectiſſimum: Ergo. Probatur Min. Sicut materia in quantùm hujuſmodi eſt in potentia, ita agens, in quantùm hujuſmodi eſt in actu: Ergo quod eſt omnium rerum principium non materiale ſed efficiens, nullo modo eſt in potentia, ſed in actu: atqui quod nullo modo eſt in potentia ſed in actu, eſt ſummè perfectum, quia ſicut potentia importat imperfectionem, ita actus importat perfectionem: Ergo. Id adhuc magis conſtabit ex ſequenti reſolutione & ex dicendis de infinitate Dei. *Ibid.*

Quæritur 2°. Utrùm omnium rerum perfectiones ſint in Deo?

R. Affirmativè. *Ibid. a 2. o.*

Probatur 1°. ex Scriptura Pſal. 93. dicitur: *Qui plantavit aurem non audiet? aut qui finxit oculum non conſiderat.* Eccli. 24. *In me gratia omnis viæ & veritatis. In me omnis ſpes vitæ & virtutis.* Ad

Rom. 11. *Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia.* Et alibi.

Ibid. Probatur 2°. Ratione: Quidquid perfectionis eſt in effectu, debet eſſe in cauſa effectiva ejus, vel ſecundùm eandem rationem ſi ſit cauſa univoca, ut homo hominem generat, vel eminentiori modo ſi ſit cauſa æquivoca & ſuperioris ordinis; ſic calor formalis productus à ſole eſt eminenter virtualiter in ſole, nemo enim dat quod non habet vel formaliter vel eminenter: atqui Deus eſt cauſa prima effectiva omnium rerum: Ergo.

Ibid. Probatur 3°. Deus habet omnem eſſendi plenitudinem; Ergo habet omnium rerum perfectiones. Patet conſequentia; quia omnis perfectio eſt perfectio eſſendi, ſeu omnis perfectio attenditur penès aliquod eſſe, ſic juſtitia dat eſſe juſtum, bonitas eſſe bonum, ſicque qui habet eſſendi plenitudinem, habet omnium perfectiones. Probatur Ant. Deus eſt ipſum eſſe per ſe ſubſiſtens eſſentialiter & à ſe: atqui quod eſt ipſum eſſe per ſe ſubſiſtens eſſentialiter & à ſe, habet omnem eſſendi plenitudinem, cùm nihil ſit à quo poſſit limitari: Ergo.

Quæritur 3°. Quomodò omnium perfectiones ſunt in Deo.

Ante Reſponſionem notandum eſt quod jam prælibavimus Art. 1°. præcedentis Diſſertationis duplicis generis eſſe perfectiones. Quædam dicuntur ſimpliciter ſimplices, aliæ ſimplices tantùm ſeu ſecundum quid. Perfectio ſimpliciter ſimplex communiter definitur à Theologis poſt S. Anſelmum cap. 14. Monologii, *quæ eſt melior ipſâ quàm non ipſâ*: id eſt quàm habere, meliùs eſt cuilibet enti quà enti, quàm illâ carere. Ut ſunt vita, bonitas, ſapientia, juſtitia, &c. dixi *quà enti*, & non quatenùs eſt hoc vel illud ens: ſicèt enim v. g. lapidi quà lapidi non ſit melius vivere, quia per hoc deſtrueretur ejus eſſentia, illi tamen quà enti melius eſt: duplex ergo requiri-

tur

tur conditio ad perfectionem ſimpliciter ſimplicem. 1a. Quod nullam in conceptu ſuo formali involvat imperfectionem. 2a. Quod ab eodem ſubjecto non excludat aliam perfectionem majorem vel æqualem, alioquin non eſſet melius illam habere quàm illâ carere. Perfectio ſimplex tantùm ſeu ſecundùm quid, eſt quæ non eſt melior ipſâ quàm non ipſâ, proindèque cui deeſt alterutra aſſignata conditio ſcilicet, aut in conceptu ſuo formali involvit aliquam imperfectionem, ut moveri, diſcurrere, eſſe corpus, eſſe ſenſitivum, eſſe quantum, eſſe coloratum, &c. Aut non compatitur in eodem ſubjecto aliam perfectionem majorem, vel æqualem, quo fit ut non ſit melius illam habere quàm illâ carere: Hac ultima ratione relatio in divinis non dicitur perfectio ſimpliciter ſimplex, non quod ullam involvat imperfectionem, ſed quia non compatitur in eadem perſona aliam relationem æqualis perfectionis, v. g. paternitas filiationem, quo fit quod non ſit melius habere Paternitatem quàm illâ carere, cùm Filius qui illâ caret, ſit æqualis dignitatis & perfectionis cum Patre.

Notandum inſuper aliquid in alio poſſe contineri multipliciter: 1°. formaliter ſeu quoad rationem ſuam formalem, ſic calor continetur in igne, anima in homine: 2°. virtualiter quando unum habet virtute quidquid perfectionis eſt in re contenta. Tunc autem cenſetur id habere virtute, vel quando rem quæ contineri dicitur poteſt producere, ſic planta continetur in ſemine, effectus in cauſa, vel quando ſe ſolo præſtare poteſt omnia quæ præſtare poteſt res contenta, ſic calor formalis ignis continetur virtualiter in ſole: 3°. eminenter, quando unum continetur in alio perfectiori modo quàm ſit in ſe ipſo; & hoc vel eminenter formaliter, ut ſenſitivum in anima rationali, vel eminenter virtualiter, ut calor in ſole; his notatis

R. Ad quæſtionem 1°. omnes perfectiones crea-

 tura-

Digitized by Google

turarum ſimpliciter ſimplices ſunt in Deo formaliter eminenter.

Probatur prima pars; Deus eſt ſummè & infinitè perfectus: ergo continere debet omnes perfectiones quæ nullam ſecundùm ſe involvunt imperfectionem, quales ſunt perfectiones ſimpliciter ſimplices, ſi enim una deeſſet, non eſſet ſummè & infinitè perfectus. Confirmatur: Perfectiones ſimpliciter ſimplices prædicantur formaliter de Deo, dicitur enim in ſenſu formali, Deus eſt ſapiens, Deus eſt bonus, ſicut dicitur homo eſt ſenſitivus: Ergo eas continet formaliter.

Explicatur ſecunda pars: Perfectio ſimpliciter ſimplex in creaturis, puta ſapientia, poteſt conſiderari dupliciter: 1°. ut eſt creata in hoc individuo. 2°. Secundùm ſe & in communi prout abſtrahit à creata & increata. Primo modo conſiderata limitatur ad certum genus & ſpeciem, eſt enim accidens & qualitas talis vel talis ſpeciei, & ſic non eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, neque formaliter eſt in Deo, ſed virtualiter tantùm ad ſenſum ſequentis reſponſionis. Secundo autem modo conſiderata, abſtrahit à limitatione generis & ſpeciei, importatque tantùm cognitionem per altiſſimam cauſam, & ſic eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, eſtque formaliter in Deo. Quando ergo dicimus perfectiones creaturarum ſimpliciter ſimplices formaliter contineri in Deo, non eſt ſenſus quòd habeant in Deo illud ipſum eſſe creatum & individuale quod habent in creaturis, quaſi Deus foret ſapiens, v. g. ſapientia creata hominis; ſed quòd in eo ſint ſecundùm rationem ſuam formalem in communi apprehenſam, ſecluſâ limitatione generis & ſpeciei, atque nobiliori & altiori modo: Ergo formaliter eminenter: Et hinc dicebamus ſuprà ex Aug. lib. 5. de Trinit. & cap. 1. Deum ſine qualitate bonum, ſine ſitu præſentem &c.

R. 2°. Perfectiones ſecundum quid, quæ ſunt tales ratione imperfectionis, non ſunt in Deo formaliter, ſed tantùm eminenter virtualiter.

Pro-

Digitized by Google

Probatur: Impoſſibile eſt aliquam imperfectionem eſſe formaliter in Deo, utpotè ente perfectiſſimo: atqui perfectiones ſecundùm quid, de quibus agimus, involvunt in ſuo conceptu formali imperfectionem impreſcindibilem, ſic v. g. ſi preſcindas à ratiocinativo, ſeu diſcurſivo imperfectionem quam involvit, non remanet ratiocinativus, nec homo remanet homo. Ergo hujuſmodi perfectiones non ſunt formaliter in Deo. Adde quòd ſi eſſent formaliter in Deo, poſſent de Deo prædicari, & ſic poſſet verè dici: Deus eſt rationalis, eſt ſenſitivus, leo, lapis, &c.

Sunt autem in Deo eminenter virtualiter: 1°. Quia Deus ſe ſolo præſtare poteſt & modo perfectiori omnia quæ poteſt per illas. 2°. Quia eſt cauſa illarum, quoad omnes earum differentias non ſolùm genericas, ſicut ſol eſt cauſa ſublunarium in quæ influit, ſed etiam numericas & atomas, quia eſt cauſa univerſaliſſima totius entis, quæ ratio entis tranſcendentaliter imbibitur in omnibus differentiis: Quidquid autem eſt in effectu, neceſſariò præexiſtit virtute in cauſa, ut dictum eſt, & quidem perfectiori modo, ſi ſit cauſa æquivoca & ſuperioris ordinis qualis eſt Deus: Ergo perfectiones ſecundùm quid creaturarum continentur virtualiter eminenter in Deo. Hinc Aug. ſerm. 1. de verbis Apoſt. *Omnem*, inquit, *creaturam ſuam excedit .... ſi enim quæras magnitudinem major eſt, ſi pulchritudinem pulchrior, ſi dulcedinem dulcior .... nulla enim ratio patitur ut vel factura factori ſuo æquetur, vel opus artifici comparetur. Sicut legitur in Propheta* (Sap. 13.) *qui facit fortia fortior eſt, & qui fecit pulchra pulchrior illis eſt.*

Dices contrà primam partem: S. Thomas infrà q. 14. a. 6. o. dicit quòd Deus ſe habeat ad omnes creaturas in ſe contentas, ſicut homo ad animal, & ſicut numerus ſenarius ad numeros imperfectos ſub ſe contentos: atqui homo formaliter continet animal & numerus ſenarius alios numeros inferiores: ergo.

R. D. Maj. Ly ſicut dicente aliqualem paritatem, C. dicente omnimodam paritatem, N. non ergo S. Doctor facit in hoc paritatem, quod ſicut homo continet formaliter animal & numerus ſenarius alios inferiores, ita Deus continet formaliter omnes creaturas, alioquin omnis creatura poſſet prædicari de Deo, dicendo, Deus eſt animal, ſicut dicimus, homo eſt animal, quod nunquam ſomniavit ſanctus Thomas, imò quod diſerte aſſerit eſſe impoſſibile, infrà q. 13. a. 5. o. ubi dicit & probat, quod *ſit impoſſibile aliquid prædicari de Deo & creaturis univocè.* Sed in hoc facit paritatem, quod ſicut homo continet animal & aliquid amplius, ſicut numerus ſenarius continet inferiores & aliquid amplius, ſic Deus continet omnes creaturas & infinitum amplius, abſtrahendo à modo continendi; & id ſufficiebat ejus intento: Probat enim illic Deum cognoſcere omnes perfectiones numericas creaturarum. Ad id autem non requiritur quod illas formaliter contineat, ſed ſufficit quod contineat eas virtualiter eminenter.

Dixi in reſponſione, *perfectiones ſecundùm quid, quæ ſunt tales ratione imperfectionis*, quia quæ ſunt tales ex hoc quod non compatiantur aliam æqualem vel majorem, ut relationes, ſunt formaliter in Deo.

Quæritur 4°. Utrum Deus & omnes creaturæ ſimul, ſint aliquid perfectius & melius quàm Deus ſolus?

In 3. d. 6. q. 2. a. 3. ad 1. 2. 5. de malo a. 1. ad 4. 1. 2. q. 34. a. 3. R. Negative. Sequitur ex dictis. Si enim Deus contineat omnes omnino perfectiones creaturarum idque modo excellentiori: Ergo æquè ut minùs perfectus eſt ipſe ſolus ac cum illis. Confirmatur: Infinitum additione finiti non fit majus; ſed perfectio Dei eſt infinita, perfectiones creaturarum ſunt finitæ. Undè Aug. Tract. 11. in Joannem; *ſi fueris ſinè Deo minor eris, ſi fueris cum Deo, major Deus non erit: Non ex te ille major; ſed tu ſinè illo minor.*

Nihilominùs Deus & creaturæ ſunt plures res

Digitized by Google

& plures perfectionem habentes. Qua de cauſa quidam exiſtimant poſſe dici quòd Deus & creaturæ ſint quid perfectius *extenſivè* quàm Deus ſolus, ſed impropriè. To *perfectius* enim propriè ſignificat intenſionem & non extenſionem. *In 3. d. 24. q. 1. a. 1. ad 4.*

Quæritur 5°. Utrum aliqua creatura poſſit eſſe ſimilis Deo?

R. Omnis creatura eſt aliquo modo, hoc eſt imperfectè ſimilis Deo. *Hic a. 3. o.*

Probatur: ſimilitudo attenditur ſecundùm convenientiam, ſeu communicationem in forma, ac proindè talis eſt ſimilitudo, qualis eſt formæ communicatio ſeu convenientia: Atqui omnes creaturæ in quantum ſunt entia, in aliquo communicant Deo, non quidem ſecundùm rationem univocam ſpeciei aut generis, juxtà quod foret perfectior ſimilitudo, ſed ſecundùm rationem analogicam entis: ſicut enim Deus eſt ens ſuo modo ſcilicet per eſſentiam, ita etiam proportionaliter creaturæ ſunt entia ſuo modo, ſcilicet per participationem & imitationem Dei. Hinc fit quòd res illæ, quæ perfectiores ſunt in ſuo eſſe, aut in pluribus gradibus, ut ſunt creaturæ intellectuales, ſint Deo magis ſimiles. De hac ergo ſimilitudine imperfecta intelligenda eſt Scriptura, quando dicit hominem eſſe factum ad ſimilitudinem Dei Geneſ. 1. & 5. & Jacob. 3. De ſimilitudine autem perfecta intelligenda eſt, quando negat ullam creaturam eſſe ſimilem Deo, ut Pſal. 34. 39. & 70. *Ibid.*

Utrùm verò viciſſim Deus poſſit dici ſimilis creaturæ? R. negativè, quia tunc ſolùm eſt relatio mutua & æquiparentiæ in ſimilitudine, quando duo habent formam ejuſdem rationis & ipſa ſunt ejuſdem ordinis: At verò quando id non obtinent, ſed unum dumtaxat dicitur ſimile alteri, quia illud aliquo modo imitatur, ſicut effectus cauſam æquivocam, aut imago prototypum; tunc non eſt correlatio ſimilitudinis; ſic v. g. licèt dicatur hæc imago ſimilis Cæſari, malè tamen diceretur quòd Cæſar ſit ſimilis huic imagini; vel ut dicit *Ibid. ad 4. & q. 23. de verit. a. 7. ad 11.*

Digitized by Google

Aug. lib. 2. Soliloq. cap. 6. *Quis in ſpeculum attendat & rectè dicat ſe eſſe illi imagini ſimilem ac non* potiùs *illam ſibi.* Atqui ita res ſe habet in Deo. Ergo.

ARTICULUS III.

De Bono in Communi.

D. Th. Q. 5.

Quæritur 1°. In quo præciſe conſiſtat ratio boni formalis?

Quidam eam reponunt in perfectione, alii in appetibilitate, utrumque dicit S. Thomas. Hìc a. 1. o. & alibi reponit in appetibilitate. *Ratio boni,* inquit, *in hoc conſiſtit quòd aliquid ſit appetibile.* E contrà ibidem ad 1. & infrà a. 5. o. *Ratio boni,* inquit, *conſiſtit in perfectione.* Sunt etiam rationes pro & contrà. Ex una parte 1°. Si alicui rei deſit aliquid quod ad ejus integritatem ſeu perfectionem requiritur, dicitur mala: Ergo bonitas in perfectione ſeu integritate conſiſtit, bonum enim dicitur per oppoſitionem ad malum. 2°. Hæc cauſalis eſt vera; ideò aliquid eſt appetibile quia eſt bonum; ergo ratio boni prior eſt ratione appetibilis. 3°. Appetibilitas eſt denominatio extrinſeca petita ab appetitu, ſicut viſibilitas à viſu: Ergo ante denominationem debet præſupponi ratio boni quæ non poteſt eſſe aliud quàm perfectio rei in ſuo eſſe. Ex altera parte; ſi bonitas eſſet formaliter perfectio, S. Thomas poſtquam de perfectione Dei egit, fruſtrà addidiſſet hanc & ſequentem quæſtionem de bonitate Dei. 2°. Perfectio entis in ſuo eſſe eſt ejus conſtitutiva. Bonum autem quod eſt proprietas entis, ſicut verum & unum, non conſtituit ens, ſed ſupponit conſtitutum. Hinc augetur utrimque difficultas: Quia bonitas, ut dixi, eſt proprietas entis, proprietas debet addere aliquid eſſentiæ cujus eſt proprietas.

tas. Non videtur autem quid bonitas poſſit addere enti: Nam non poteſt addere aliquid reale, quia omne reale continetur ſub ente, neque aliquid rationis, aliàs ens eſſet bonum fictum & non reale.

Si dicas pro prima ſententia addere relationem appetibilitatis. Contra; illa relatio, vel eſt realis vel rationis: Quodcumque dixeris, recurrit alterutrum inconveniens. Inſuper ſi ſit realis, vel eſt prædicamentalis, vel tranſcendentalis. Non prædicamentalis, alioquin eſſet inferior ad ens, cùm ſit unum ex prædicamentis & ſic non poſſet eſſe proprietas entis univerſaliter ſumpti. Adde quòd ipſa ſit quædam res bona: Ergo non formalis bonitas quâ omnes res ſunt bonæ. Neque poteſt eſſe relatio realis tranſcendentalis; 1°. Quia relatio realis tranſcendentalis non diſtinguitur à re, ſed eſt ipſa res ordinata. * 2°. Quia nihil refertur tranſcendentaliter ad aliud niſi quod dependet ab ipſo, ipſa enim relatio eſt dependentia quædam, ſic Deus non refertur realiter ad creaturas, ſed per rationem tantùm, quia non dependet ab illis, benè tamen creaturæ ad ipſum quia dependent ab illo: Similiter ſcibile reſpectu ſcientiæ, ſenſibile reſpectu ſenſûs; & in omnibus quæ ſe habent, ut menſura & menſuratum, perfectivum & perfectibile, atqui bonum ut finis appetibilis eſt menſura & perfectivum appetitûs, ſicut ſcibile eſt menſura ſcientiæ, & ſenſibile ſenſûs, non è contrà; undè non dependet ab appetitu, ſed appetitus ab ipſo, conſequenter non refertur realiter ad appetitum, ſed per rationem tantùm, quæ, quia appetitus realiter refertur ad appetibile, concipit appetibile ac ſi pariter referretur ad appetitum; undè reſultat relatio rationis dumtaxat.

** q. 21. de verit. a. 1.*

Pro conciliatione utriuſque ſententiæ & harum difficultatum ſolutione, obſervandum eſt quòd perfectio poſſit dupliciter conſiderari. 1°. In genere cauſæ formalis: Conſtat enim quòd perfectio formaliter conſtituat rem perfectam in ſuo eſſe, quia

quia unumquodque conſtituitur per actualitatem aliquam, & actualitas eſt perfectio. 2°. In genere cauſæ finalis, moventis & allicientis. Conſtat enim pariter quòd perfectio moveat & alliciat appetitum tanquam quid illi conveniens & illius perfectivum, omnia enim appetunt ſuam perfectionem. Hoc prænotato. Ad quæſtionem.

R. Ratio formalis boni conſiſtit in perfectione, non ut conſtitutiva entis, ſed ut conveniente appetitui & illius perfectiva (utrumque dicit S. Thomas *) per modum appetibilis & finaliſantis. Et ſic ratio boni formaliter conſiſtit, & in perfectione & in appetibilitate. Iſta autem appetibilitas licèt explicetur per relationem rationis ad appetitum, nec poſſit à nobis concipi ſine illa, quia ſe habet ut illius perfectio, & ille refertur ad illam, non tamen in iſta relatione formaliter conſiſtit, ſed in eo quod eſt hujus fundamentum & dicitur appetibilitas radicalis, quæ re non diſtinguitur ab ipſa perfectione, ſed tantùm per diverſos conceptus & reſpectus, ſicut licèt omnipotentia Dei v. g. non concipiatur à nobis, ſine reſpectu rationis ad creaturas, non tamen in eo reſpectu conſiſtit, ſed in eo quod eſt ejus fundamentum.

* *Ibid. & q. de verit. a. 1.*

Ratio reſponſionis eſt: quia in bono debet ſalvari quòd ſit proprietas entis, & quòd illi conveniat, quatenùs eſt perfectum: Utrumque autem ſalvatur, illud formaliter conſtituendo in perfectione, non ut conſtitutiva entis, ſed ut perfectiva appetitûs per modum appetibilis finaliſantis: Per hoc enim ſalvatur ratio perfecti, ut patet: Item & ratio proprietatis; quia ratio perfecti, ut perfecti & terminativi appetitûs concipitur ſequi ad rationem perfecti ut conſtituentis.

Si dicas quòd proprietas debeat diſtingui realiter ab eſſentia cujus eſt proprietas, perfectio verò ut perfectiva non diſtinguatur realiter à perfectione ut conſtituente, ſed ratione tantùm.

R. Quòd major diſtinctio non requiratur nec ſit poſ-

poſſibilis in paſſionibus metaphyſicis & tranſcendentalibus entis; non enim poſſunt diſtingui realiter ab ente univerſaliter ſumpto, cùm, ut jam dixi, ipſæ ſint entia; & ideò non ſunt proprietates in eo rigore & cum illa diſtinctione, quâ proprietates Phyſicæ entis particularis ab illo diſtinguuntur, puta riſibilitas ab homine; ſicque non addunt enti, neque quid reale, neque quid rationis, ſed ſunt ipſum ens diverſimodè conceptum, & fundans diverſos conceptus rationis, ſicut reſolvit S. Thomas in primo art. hujus Quæſt. atque per hæc ſatisfit inſtantiis ex utraque parte propoſitis.

Ex dictis colliges 1°. quòd ens ſit priùs ſecundùm rationem quàm bonum, quia priùs concipimus ens quàm proprietatem ex eo ſequentem; bonum autem ſe habet ad ens, ut proprietatem ab eo virtualiter diſtinctam & ex eo ſequentem. *Hic. a. 2. o.*

Colliges 2°. contra Manichæos, omne ens in quantum ens, eſſe bonum, quia omne ens in quantum ens eſt in actu & conſequenter quodam modo perfectum, quia omnis actûs perfectio quædam eſt: Atqui perfectum habet rationem boni, ut dictum eſt: Ergo. Undè Geneſ. 1. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona.* Et 1. ad Timoth. 4. *Omnis creatura Dei bona eſt.* Ex quo ulteriùs ſequitur quòd quæ ſunt tantùm entia in potentia, ut res poſſibiles & materia prima, ſint etiam tantùm bona in potentia; & quòd Mathematica prout abſtracta ab eſſe, motu & materia ſenſibili non ſint bona. Qua de re vide latiùs Cajetanum hìc §. *Ad primum dubium*, & Joannem à S. Thoma hìc diſp. 6. a. 2. *Ibid. ad 3.*

Notandum tamen quòd quamvis omne ens ſit bonum, ſintque idem ſecundùm rem, quia tamen ſecundùm rationem differunt, non eodem modo dicatur ens ſimpliciter & bonum ſimpliciter. Dicitur ens ſimpliciter ſecundùm primum eſſe quod eſt ſubſtantiale, dicitur bonum ſimpliciter ſecundùm ultimum eſſe. Ratio eſt, quia cùm ens dicat *Ibid. a. 1. ad 1.*

ali-

aliquid propriè eſſe in actu, actus autem propriè dicat ordinem ad potentiam; ſecundùm hoc ſimpliciter aliquid dicitur ens, ſecundùm quod 1°. diſcernitur ab eo quod eſt in potentia, quod eſt eſſe ſubſtantiale; per actus autem ſuperadditos dicitur aliquid eſſe ſecundùm quid; ſic eſſe album ſignificat eſſe ſecundùm quid; non enim eſſe album aufert eſſe in potentia ſimpliciter, cùm adveniat rei jam præexiſtenti in actu. At verò bonum dicit rationem perfecti per modum appetibilis, & per conſequens dicit rationem ultimi; undè quod eſt ultimò perfectum dicitur bonum ſimpliciter, quod autem non habet ultimam perfectionem quam debet habere, quamvis habeat aliquam, in quantùm eſt in actu, non dicitur perfectum ſimpliciter, nec bonum ſimpliciter, ſed ſecundùm quid. Sic ergo ſecundùm primum eſſe quod eſt ſubſtantiale dicitur aliquid ens ſimpliciter & bonum ſecundùm quid, id eſt in quantùm eſt ens. Secundùm verò ultimum actum dicitur aliquid ens ſecundùm quid & bonum ſimpliciter.

Ib. a. 4. o. Colliges 3°. Bonum habere rationem cauſæ finalis, quia habet rationem appetibilis; eſt enim bonum, ut jam dictum eſt, quod omnia appetunt, finis verò eſt id quod appetitur.

Hic q. 6. a. 2. ad 2. Nota, quòd cùm dicimus bonum eſſe id quod omnia appetunt, non ſic intelligatur, quaſi unumquodque bonum ab omnibus appetatur, ſed quòd quidquid appetitur, habeat rationem boni, & ſub ratione boni appetatur. * Nota iterùm quòd cùm communiter dicitur, bonum eſſe ſui diffuſivum & communicativum, hoc non intelligatur ſecundùm proprietatem vocabuli *diffundere*, ſeu *communicare*, quod importat operationem cauſæ efficientis, ſed prout importat rationem cauſæ finalis; ita ut bonum dicatur ſui diffuſivum ſeu communicativum quia natum eſt diffundere ſeu communicare ſui deſiderium & movere appetitum per modum cauſæ finalis ad ſui aſſecutionem.

** Hic q. 5. a. 4. ad 2.*

Colli-

Colliges 4°. Rationem boni ſecundùm quod conſiſtit in perfectione, etiam conſiſtere in modo, ſpecie & ordine, juxtà illud. Sap. 11. *Deus omnia in menſura & numero & pondere diſpoſuit.* Ratio eſt, quia, ut diximus, unumquodque dicitur bonum in quantum eſt perfectum, & perfectum dicitur, cui nihil deeſt ſecundùm modum ſuæ perfectionis; unumquodque autem eſt id quod eſt per ſuam formam: Atqui forma præſupponit quædam, & quædam ad ipſam ex neceſſitate ſequuntur: Ergo ad hoc quòd aliquid ſit perfectum & bonum, neceſſe eſt quòd & formam habeat, & ea quæ præexiſtunt, & ea quæ ſequuntur ad ipſam. Subſumo: Atqui præexigitur ad formam determinatio ſeu commenſuratio principiorum, ſivè materialium, ſivè efficientium ipſam, & hoc ſignificatur per modum, undè dicitur quòd modum menſura præfigit. Ipſa verò forma ſignificatur per ſpeciem, quia per formam unumquodque in ſpecie conſtituitur, & propter hoc dicitur quòd numerus ſpeciem præbet; quia definitiones ſignificantes ſpeciem ſunt ſicut numeri, ſicut enim unitas addita vel ſubtracta variat ſpeciem numeri, ita in definitionibus differentia appoſita vel ſubtracta. Tandem ad formam conſequitur inclinatio ad finem, aut ad actionem, aut ad aliquid hujuſmodi, quia unumquodque in quantum eſt in actu, agit & tendit in id quod ſibi convenit ſecundum ſuam formam, & hoc pertinet ad pondus & ordinem: Ergo ratio boni ſecundùm quod conſiſtit in perfectione, conſiſtit etiam in modo, ſpecie & ordine. *Ib. a. 5. o.*

Colliges 5°. Bonum convenienter dividi in honeſtum, utile & delectabile: Quia, ut dictum eſt, bonum eſt aliquid in quantum eſt appetibile & terminus motûs appetitûs; ſicut autem motus localis terminatur ſimpliciter ad aliquid ultimum quod eſt vel res in quam tenditur, puta locus, vel quies in re illa, & ſecundum quid ad medium per quod itur ad ultimum (id enim dicitur etiam terminus motûs, in quantum aliquam partem mo- *Ibid. a. 6. o.*

tûs

tûs terminat) ita ſimiliter in motu appetitûs, Id igitur quod eſt appetibile terminans motum ſecundùm quid ut medium per quod itur ad aliud, vocatur *Utile*. Id autem quod appetitur ut ultimum terminans totaliter motum appetitûs, ſi ſit res in quam per ſe tendit appetitus, vocatur *Honeſtum*, quia honeſtum dicitur quod per ſe deſideratur, ſi ſit quies in re deſiderata, eſt *Delectabile*: Ergo. * Vides hanc diviſionem eſſe boni, reduplicativè quà boni, non quà entis, ſic enim dividitur in decem prædicamenta. * Item eſſe diviſionem analogi in ſua analogata, etenim bonum honeſtum eſt principaliter bonum, alia verò ſunt bona ratione illius.

** Ibid ad 1.*
** Ibid. ad 3.*

ARTICULUS IV.

De Bonitate Dei.

D. Th. Q. 6.

Quæritur 1°. Utrùm eſſe bonum Deo conveniat?

Q. 6. a. 1. c. R. Eſſe bonum præcipuè Deo convenit: Patet ex Scriptura Pſal. 117. *Confitemini Domino quoniam bonus:* Et alibi. Ratio eſt: Illud eſt bonum quod eſt perfectum appetibile: Atqui Deus eſt perfectus maximè appetibilis: Ergo. Probatur Min. Deus eſt cauſa omnium perfectionum quæ ſunt in creaturis: Atqui omnia appetunt ſuam perfectionem: Ergo.

Si petas utrùm re ipsâ omnes creaturæ appetant Deum? R. Appetere ſaltem implicitè; quia quidquid appetunt ex creaturis eſt participatio Dei.* Undè qui videntur ex una parte, & quoad aliquid Deum fugere aut odio proſequi, ex alia parte, & quoad aliud, ipſum implicitè appetunt, quia appetunt aliquid quod eſt participatio Dei, puta eſſe, aut meliùs eſſe, à miſeriis liberari, vel aliquid aliud.

** Q. 22. de verit. a. 2. ad 2.*

Quæri-

Quæritur 2°. Utrùm Deus ſit ſummum bonum?

R. Affirmativè. Probatur: Omnes omnium rerum perfectiones & bonitates profluunt à Deo, tanquam à cauſa æquivoca: Atqui effectus eſt excellentiùs in cauſa æquivoca quàm in ſe ipſo: Cauſæ enim æquivocæ producunt effectus ſibi inferiores: Ergo bonum eſt in Deo excellentiſſimo modo, & propter hoc dicitur ſummum bonum. *Hic a. 2. o.*

Quæritur 3°. Utrùm eſſe bonum per eſſentiam ſit proprium Dei?

R. Affirmativè. Probatur: Unumquodque dicitur bonum ſecundùm quod eſt perfectum, ut patet ex dictis: Atqui nulli enti creato, ſed ſoli Deo competit eſſe perfectum per eſſentiam: Ergo. Probatur Min. Perfectio alicujus rei triplex eſt. 1a. Secundùm quod in ſuo eſſe conſtituitur actu. 2a. Prout ei aliqua accidentia ſuperadduntur ad ſuam perfectam operationem neceſſaria. 3a. Per hoc quod attingit ſuum finem; ſic v.g. prima perfectio ignis conſiſtit in eſſe quod habet per ſuam formam ſubſtantialem actu exiſtentem. Secunda conſiſtit in caliditate, levitate, ſiccitate & hujuſmodi. Tertia eſt ſecundùm quòd in ſuo loco naturali quieſcit: Atqui hæc triplex perfectio, nimirùm actualis exiſtentia, qualitates ſuperadditæ & conſecutio finis, nulli creato competit ſecundùm ſuam eſſentiam, ſed ſoli Deo, cujus ſolius eſſentia eſt ſuum eſſe ſeu exiſtere, & cui non adveniunt aliqua accidentia, ſed quæ de aliis dicuntur accidentaliter, ſibi conveniunt eſſentialiter, ut eſſe potentem, ſapientem & hujuſmodi, & qui ad nihil aliud ordinatur ſicut ad finem, ſed ipſe eſt ultimus finis omnium rerum: Ergo. Undè Luc. 18. dicitur; *Nemo bonus*, ſcilicet per eſſentiam, *niſi ſolus Deus.* *Ibid. a. 3. o.*

Confirmatur; unumquodque eſt bonum ſecundùm quod eſt perfectum; in tantùm autem eſt perfectum in quantùm eſt actu: atqui eſſe actu nulli creaturæ convenit eſſentialiter, ſed ſoli Deo; Ergo. *Hic q. 5. a. 1. o.*

Dices: eſſentia rei creatæ ſecundùm ſe conſi-

derata eſt bona bonitate propriâ, diſtinctâ à bonitate exiſtentiæ: Ergo eſt bona ſecundùm eſſentiam. Probatur Ant. 1°. Quia eſſentia ſic conſiderata eſt ens, non enim eſt nihil: Ergo eſt bona. 2°. Quia ſic conſiderata eſt appetibilis, non enim appetimus nudam exiſtentiam ſanitatis, v. g. ſed etiam ipſam ſanitatem. 3°. Quia aliàs natura humana in Chriſto non haberet bonitatem propriam & creatam, ſicut non habet propriam & creatam exiſtentiam. 4°. Inter eſſentias creatas, una eſt ſecundùm ſe melior & perfectior alterâ; ſic dicimus hominem eſſe eſſentialiter perfectiorem equo: Ergo eſt ſecundùm ſe & eſſentialiter bona.

R. Conceſſo Antecedente D. Conſeq. Ergo eſt bona ſecundùm eſſentiam, Ly *Secundùm* dicente rationem bonitatis ſufficientem independenter à quovis alio, N. Conſeq. Ly *Secundùm* dicente rationem bonitatis quidem, ſed inſufficientem independenter à quovis alio, C. Conſeq. Non nego igitur eſſentiam creatam habere bonitatem propriam, ſed illam non habet niſi dependenter ab exiſtentia: quod ſic evidenter probatur. Res eo modo eſt bona quo eſt ens; bonum enim eſt paſſio entis: Atqui res quamdiu non habet eſſe in rerum natura, nec eſt, nec dicitur ens ſimpliciter, ſed ſecundùm quid tantùm, ſcilicet in potentia; etenim ſimpliciter nihil eſt, & quando creatur, dicitur ſimpliciter ex nihilo produci: Ergo nec eſt, nec dicitur bona ſimpliciter, ſed ſolùm ſecundùm quid & in potentia: Ergo ad hoc, ut dicatur bona actu & ſimpliciter, requiritur exiſtentia ſaltem ut conditio: Exiſtentia autem nulli creaturæ eſt eſſentialis, ſed ſoli Deo.

Hinc patet ſolutio inſtantiarum. Ad primam enim R. Creaturam & ens ut actuatum per exiſtentiam, eſſe bonum ſimpliciter; ſecluſâ verò exiſtentiâ, ſicut eſt ens in potentia, ita eſſe bonum in potentia. Similiter ad ſecundam non appetimus nudam exiſtentiam, ſed rem, actuatam tamen per exiſtentiam. Ad tertiam, Natura humana

mana in Chriſto habet propriam bonitatem, quatenùs actuatam ſi non per humanam exiſtentiam, ſaltem per divinam. Ad quartam, una eſſentia eſt melior alterâ eſſentialiter actu & ſimpliciter, quatenùs actuatur per exiſtentiam, ſecùs eſt melior ſecundùm quid tantùm & in potentia.

Inſtabis: Omnis eſſentia antequam exiſtat, intelligitur integra, & eam ut talem diligit Deus amore complacentiæ: Ergo independenter ab exiſtentia eſt bona.

R. D. Ant. Eſſentia antequam exiſtat, intelligitur integra objectivè & poſſibiliter, C. Ant. Intelligitur integra entitativè & ſimpliciter, N. Ant. Ad hunc ſenſum, D. Conſeq. Ergo independenter ab exiſtentia eſt bona objectivè & poſſibiliter, C. Conſequentiam: Eſt bona entitativè & ſimpliciter, N. Conſeq. Utrùm autem diligatur à Deo amore complacentiæ in ſtatu poſſibilitatis, dicemus infrà.

Quæritur 4°. Utrùm omnia ſint bona bonitate divinâ?

R. unumquodque eſſe bonum bonitate divinâ extrinſecè & cauſaliter, quatenùs bonitas divina eſt cauſa efficiens exemplaris & finalis totius bonitatis. Nihilominùs formaliter & intrinſecè, unumquodque eſt bonum ſimilitudine divinæ bonitatis ſibi inhærente, quæ eſt formaliter ſua bonitas denominans ipſum. Et ſic eſt bonitas una omnium, & etiam multæ bonitates. *Hic q. 6. a. 4. o.*

ARTICULUS V.

De infinitate Dei.

D. Th. Q. 7.

Quæritur utrùm Deus ſit infinitus ſecundùm eſſentiam & rationem entis?

Nota 1°. Infinitum dicitur quod caret fine, ſeu

 ter-

termino. Undè ſi careat terminis eſſentialibus, erit infinitum in eſſentia; ſi careat terminis in certo genere attributi, puta quantitatis aut qualitatis, erit infinitum in iſto genere: Hîc agit D. Thomas de infinitate Dei quantùm ad eſſentiam, ſeu rationem entis.

Nota 2°. Termini limitativi eſſentiæ ſunt vel extrinſeci, vel intrinſeci. Terminus limitativus extrinſecus eſt cauſa efficiens, quæ, dato quòd poſſet producere effectum infinitum, ſi ſit infinita, poteſt etiam ipſum producere limitatum. Termini limitativi intrinſeci ſunt vel metaphyſici, ſcilicet genus & differentia quibus res conſtituitur in certa & finita ſpecie, vel phyſici ſcilicet forma & materia, ſivè ſubjectum receptivum ſe habens per modum materiæ. Quod ultimum cùm quidam impugnent; * Probatur 1°. Omnis actus alteri inhærens terminationem recipit ex eo in quo eſt, quia id quod eſt in altero, eſt in eo ad modum recipientis, ſicut liquor in vaſe ad ejus menſuram aptatur, & unum accidens eſt perfectius in uno ſubjecto quàm in altero: Actus ergo receptus in aliquo ſubjecto coarctatur ſecundùm ſubjecti potentialitatem in explicando plus vel minus ſuam perfectionem & virtutem; ſimiliter forma terminat potentialitatem materiæ vel ſubjecti ad determinatam perfectionem vel ſpeciem. 2°. Materia ſeu ſubjectum receptivum & forma dependent ab invicem in modo cauſandi & eſſendi; ſibique ad invicem ſuas conditiones communicant & miſcent: Ergo ſe limitant, cum non relinquant ſe in ſua puritate; ſed mixtum & limitatum cum alio. 3°. Omne receptivum eſt in potentia ad actum cujus eſt receptivum, conſequenter non infinitum in ratione entis perfecti & puri, de qua infinitate hîc eſt quæſtio. Similiter actus receptus in potentia recipientis non eſt purus, quia conjungitur potentialitati, ſicque minor actu puro, ergo limitatus. His notatis & probatis: Ad quæſtionem.

*1. cont. gent cap. 43.

R. Deus

R. Deus eſt infinitus ſecundùm eſſentiam & rationem entis. *Hic q. 7. a. 1. o.*

Probatur. Deus quantum ad eſſentiam & rationem entis caret omni limitativo: ergo. Probatur Ant. Limitari non poteſt extrinſecè per cauſam efficientem, quia eſt à ſe, neque intrinſecè per genus & differentiam, aut materiam & formam, quia ut probavimus ſuprà, eſt ens ſimpliciſſimum expers omnis compoſitionis, ſivè ex genere & differentia, ſivè ex materia & forma, ſivè ex eſſentia & exiſtentia; quia, ut diximus, eſt eſſentialiter ſuum eſſe, ita ut eſſe ſeu exiſtere in Deo cum ſit ipſa ejus eſſentia, non ſit in ea receptum, neque ulterioris actûs receptivum; cum exiſtentia ſit omnium actualitatum ultima: Ergo. *Ibid. & 1. cont. gent. c. 43.*

Hinc inferes 1°. nihil aliud præter Deum eſſe infinitum per eſſentiam, quia vel componitur ex materia & forma; vel ex genere & differentia quibus limitatur ad certum prædicamentum: quòd ſi ſit forma quædam tranſcendens omnia prædicamenta qualis eſt exiſtentia; cum nihil aliud præter Deum ſit eſſentialiter ſuum eſſe ſeu exiſtere, talis exiſtentia in creatis eſt receptibilis in eſſentia & componit cum illa, ſicque per illam limitatur, ſicut pariter eſſentia, ut receptiva exiſtentiæ limitatur per illam, ſeu ſaltem per ordinem ad illam. *Hic q. 7. a. 2. o.*

Inferes 2°. Nullum creatum eſſe infinitum actu ſecundùm quantitatem aliudvè accidens; quia accidens infinitum peteret eſſentiam & ſubjectum infinitum. De infinito actu in creaturis, vide plura in Phyſica. *Ibid. a. 3. & 4. o.*

ARTICULUS VI.

De Immenſitate Dei.

D. Th. Q. 8.

§. I.

Prænotanda.

Nota 1°. Immenſum dicitur quaſi ſine menſura: Undè ſi ſpectetur quantùm ad divinum eſſe, eſt infinitas; ſi quoad durationem, eſt æternitas; ſi quoad locum, eſt incircumſcribilitas; & de immenſitate hoc ultimo ſenſu ſumpta hîc agitur.

Nota 2°. Immenſitas & ubiquitas, licèt quandoque pro eodem ſumantur, non ſunt tamen omninò idem. Immenſitas dicit actum primum: Ubiquitas actum ſecundum. Eſt ergo immenſitas aptitudo, ſeu capacitas exiſtendi in omnibus rebus & locis etiam infinitis ſi darentur. Ubiquitas verò eſt actualis exiſtentia in omnibus rebus & locis quæ ſunt. Quapropter immenſitas eſt Dei attributum, quia naturaliter & neceſſariò illi convenit: Ubiquitas autem non eſt Dei attributum, quia illi convenit liberè & in tempore.

Nota 3°. Triplici modo generali Deus dicitur communiter ex Gloſſa ſuper caput 5. Cantic. eſſe in omnibus, ſcilicet per potentiam, per præſentiam, & per eſſentiam ad modum quo aliquid dicitur eſſe in rebus humanis. Sic Rex dicitur eſſe in toto regno per potentiam & imperium, quia licèt non ſit ubique præſens, ubique tamen imperare poteſt & omnia dirigere per ſuos miniſtros. Per præſentiam dicitur aliquis eſſe in omnibus quæ in proſpectu ejus ſunt; ſicut omnia quæ ſunt in aliqua domo dicuntur eſſe præſentia alicui exiſtenti in domo, qui tamen non eſt ſecundùm ſuam ſubſtantiam in qualibet parte domûs. Secundùm verò ſubſtantiam vel eſſentiam dicitur aliquis eſſe in loco, in

Hic q. 8. a. 3. o.

quo

quo ejus ſubſtantia habetur. Hoc, inquam, triplici modo generali Deus dicitur eſſe in omnibus: 1°. per potentiam, quia omnia ſubduntur ejus poteſtati & imperio, omniaque gubernat & dirigit. 2°. Per præſentiam, quia *Omnia nuda & aperta ſunt oculis ejus.* ad Hæb. 4. Per eſſentiam ſeu ſubſtantiam, in quantum adeſt omnibus ut cauſa eſſendi, ut fuſiùs modò probabimus.

Nota 4°. Præter hos communes & generales modos quibus Deus exiſtit in omnibus rebus, ſunt alii ſpeciales modi, quibus dicitur exiſtere in certis rebus; * ſic ſpeciali modo dicitur exiſtere per gratiam in juſtis & Sanctis, qui diligunt illum actu vel habitu, eſt enim in illis ut amatum in amante, & conſequenter per modum amici inhabitantis & conviventis, atque finis inchoatè poſſeſſi & fruibilis; de quo latè vide Joannem à S. Th. hîc a. 6. Item ſpeciali modo Deus eſt in Cœlo per gloriæ manifeſtationem, & in Chriſto per unionem hypoſtaticam, & in variis aliis in quibus ſpecialiter operatur, ut in Sacramentis, &c. ***Ibid.***

Nota 5°. Manichæi apud Epiph. hæreſ. 66. negârunt exiſtentiam Generalem Dei in omnibus rebus per potentiam, quatenùs dicebant ſpiritualia & incorporalia tantùm eſſe ſubjecta divinæ poteſtati; viſibilia verò & corporalia eſſe ſubjecta poteſtati contrarii principii. Fuerunt alii qui negârunt exiſtentiam Dei generalem in omnibus per præſentiam, quatenus dicebant providentiam divinam, ſe uſque ad hæc inferiora corpora non extendere, ex quorum perſona dicitur Job. 22. *Circà cardines Cœli perambulat, nec noſtra conſiderat.* ***Ibid.***

Exiſtentiam autem generalem Dei in omnibus per eſſentiam ſeu ſubſtantiam negârunt, teſte S. Hieronymo ad cap. 66. Iſaiæ, ii inter Judæos qui Deum Templo Jeruſalem concludebant. Item ex Gentilibus, quotquot Deum corporeum finxerunt. Eam quoque negant Sociniani & quidam Calviniſtæ, quibus ex Catholicis annumerandus eſt Auguſtinus Eugubinus in Pſal. 138. Hi enim docent

Deum eſſe quidem ubique per potentiam & operationem, at ſecundùm ſubſtantiam eſſe dumtaxat in Cœlo, eo modo quo ſol in orbe ſuo ſubſtantialiter exiſtens, influit in ſublunaria. De hoc ſolo modo generali quo Deus eſt in omnibus ſecundum ſubſtantiam, nunc eſt difficultas. Undè ſit

§. II.

Utrùm Deus ſit ſecundùm ſubſtantiam in omnibus rebus?

Hic a. 1. o. Dico: Deus ſecundùm ſubſtantiam eſt intimè in omnibus rebus.

Probatur 1°. ex Scriptura. Deuteron. 4. dicitur: *Deus in Cœlo ſurſum, & in terra deorſum.* Pſal. 138. *Quò ibo à ſpiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? ſi aſcendero in cœlum, tu illic es; ſi deſcendero in infernum, ades.* Jerem. 23. *Numquid non cœlum & terram impleo? dicit Dominus.* Job. 11. *Excelſior cœlo eſt.... profundior inferno, longior terrâ menſura ejus, & latior mari.* Hi porrò textus & plures alii ſimiles in ſenſu naturali & obvio, ut conſideranti patet, non nudam præſentiam cognitionis aut potentiæ important, ut volunt Sociniani, ſed veram præſentiam ſubſtantiæ. Adde quòd iis Deus dicatur eſſe in inferno & in terra eo modo quo dicitur eſſe in cœlo; in cœlo autem eſſe ſubſtantialiter concedunt Sociniani. Confirmando dogmati Catholico adſtipulantur paſſim SS. Patres, quorum textus referre longius foret.

Probatur 2°. ratione. 1°. Immenſitas eſt perfectio ſimpliciter ſimplex: Ergo non eſt Deo deneganda. *2°. Sic ſe habet res incorporea ad hoc quod ſit in loco per quantitatem virtutis, ſicut res corporea ad hoc quod ſit in loco per quantitatem dimenſivam: atqui ſi eſſet aliquod corpus habens quantitatem dimenſivam infinitam, oporteret illud eſſe ubique; Ergo ſi ſit aliqua res incorporea habens virtutem infinitam, oportet quòd ſit ubique; oſtenſum

* 3. cont. Gent. c. 68.

ſum eſt autem Deum eſſe infinitæ virtutis, eſt igitur ubique. *3°. & præcipuè, Deus operatur in omnibus per virtutem ſuæ ſubſtantiæ identificatam: Atqui omne agens eſt præſens paſſo ſaltem virtute: Ergo. Verum hæc fundamentalis ratio quam impugnant Scotiſtæ, magis explicabitur §. ſequenti. **Ibid. & hic a. 1. o. & a. 3. o.*

Objicies 1°. ex Scriptura Iſaiæ 66. *Hæc dicit Dominus: Cælum ſedes mea, terra autem ſcabellum pedum meorum.* Et Pſal. 10. *Dominus in templo ſuo, Dominus in cœlo ſedes ejus:* Ergo Deus eſt tantum in cœlo ut in propria ſede.

R. D. Conſeq. Ergo Deus eſt tantum in cœlo per apertam revelationem gloriæ ſuæ, C. Conſeq. Per eſſentiam, N. Hæc ergo & ſimilia verba Scripturæ non ſignificant quòd Deus non ſit per eſſentiam alibi quàm in cœlo, ſed quòd ſit in cœlo ſpeciali modo, ut jam dixi, ſcilicet per majeſtatem & gloriæ ſuæ manifeſtationem in Beatis, ſicut ſpeciali modo eſt in inferno per juſtitiam vindicativam & in juſtis per gratiam.

Inſtabis. Pſal. 113. dicitur: *Cælum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum.* Ergo ſic videtur eſſe in cœlo, ut non ſit in terra, ſed eam reliquerit hominibus.

R. Juxtà communem Doctorum interpretationem, eundem eſſe horum verborum ſenſum ac præcedentium, hunc ſcilicet: ſupremum cœlorum deſtinatum eſt Domino in thronum & aulam regiam, in qua glorificat Sanctos; terram autem dedit in uſum hominum, quod non excludit præſentiam Dei generalem in ea per eſſentiam. Quidam hæc verba intelligunt reſpectivè ad diviſionem terræ Promiſſionis; ita ut ſenſus ſit: Deus ſibi reſervavit diſtributionem bonorum cœleſtium, diſtributionem autem terræ conceſſit filiis hominum, ſcilicet Moyſi & Joſuë.

Repones: Deus in Scriptura dicitur, aſcendere, deſcendere, ambulare; atqui qui eſt ubique, incapax eſt motus localis: Ergo.

R. D. Maj. Deus dicitur aſcendere, deſcendere, &c. in ſenſu proprio, N. Maj. In ſenſu metaphorico, C. Sic enim ſæpè loquitur Scriptura ut ſe aptet captui noſtro, & ſignificet Deum in ſe immotum tales effectus edere, quales nos edimus dum movemur, dum aſcendimus, deſcendimus, &c. Sic dicitur Deus ad nos accedere, dum beneficia largitur, à nobis recedere dum gratias ſubtrahit, deſcendere, ambulare dum neceſſitatibus noſtris invigilat. Dicitur etiam quandoque ambulare in ſpecie humana, ſicut apparuit Adamo in Paradiſo terreſtri.

Objicies 2°. ex Patribus. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum ſic ait: *Illi quidem dicunt Deum univerſam pervadere ſubſtantiam, nos autem ſolum dicimus effectorem.* S. Aug. lib. 83. quæſtionum dicit Deum nullibi eſſe. Idem Aug. lib. 2. de diverſ. quæſtionibus ad Simplic. q. 1. Et Joannes Damaſcen. lib. 1. Orthod. Fid. cap. 16. dicunt eſſe dumtaxat in loco per operationem, & nonniſi abuſivè dici eum eſſe in loco. Lactantius lib. de Opificio Dei cap. 16. dicit Deum eſſe tantum in cœlo, eo modo quo anima eſt tantum in cerebro.

R. Ad primum. Clemens Alexandr. negat Deum pervadere univerſam ſubſtantiam ad ſenſum Stoicorum contra quos illic agit; hi autem dicebant Deum pervadere omnem ſubſtantiam & omnibus rebus immiſceri, tanquam partem & animam mundi: non autem negat Deum eſſe ſecundum entitatem in omnibus ſenſu Catholico. Ad ſecundum & tertium: S S. Patres dicunt Deum nullibi eſſe, non eſſe in loco niſi abuſive, non ut excludant præſentiam Dei ſpiritualem & ſubſtantialem in omnibus quam variis in locis adſtruunt; ſed ut removeant omnem ſenſum materialis & corporalis præſentiæ, quia Deus non eſt in loco ad modum corporis per varias ſui partes correſpondentes variis partibus loci, & circumſcriptivè quaſi incluſus & contentus in illo, ſed potius illum continens;

tinens; & ideò abuſivè dicitur eſſe in loco, cum potius deberet dici locum eſſe in illo. Ad quartum: Deus eſt in cœlo ſpeciali modo, ſicut anima eſt in cerebro ſpeciali modo; id autem non impedit quin ſit generali modo in omnibus, ſicut anima eſt generaliter in toto corpore. Si quid aliud prætendat Lactantius, deſerendus eſt; in multis enim, ut advertunt Authores, parum theologicè, imò erroneè locutus eſt, & ideò ejus opera inter apochripha à Gelaſio Papa ſunt amandata.

Objicies 3°. Si Deus eſſet ubique, foret extenſus: Atqui extenſio repugnat Deo, cum ſit ſpiritus: Ergo.

R. D. Maj. Si Deus eſſet ubique modo corporeo per contactum quantitatis dimenſivæ, foret extenſus, C. Maj. Si foret ubique modo ſpirituali per contactum virtutis, N. Maj. Eſt autem ubique Deus per contactum virtutis, ut amplius dicemus modò: Undè præſentia ejus, in rebus non eſt æſtimanda ad inſtar præſentiæ alicujus corporis; ſed corrigenda eſt imaginatio & mens eſt avocanda à ſenſibus.

Objicies 4°. Ab inconvenientibus. Si Deus eſſet in omnibus rebus, eſſet in rebus ſordidiſſimis, quin imò in dæmonibus: Atqui hoc videtur indecens & abſonum: Ergo.

R. N. Min. Cum enim Deus ſit ſpiritus, rerum corporearum, ſordibus non maculatur, ſicut non maculatur anima ſordibus corporis leproſi cui unitur, nec lux ſolis luto in quo diffunditur.

Quantum ad dæmones; cum in eis importetur & natura quæ eſt à Deo, & deformitas culpæ quæ non eſt ab ipſo, non eſt abſolutè concedendum quòd Deus ſit in dæmonibus; ſed cum hac additione in quantum ſunt res quædam. Idem dic de peccatoribus. In rebus autem quæ nominant naturam non deformitatem, abſolutè dicendum eſt Deum eſſe. *Hic a. 1. ad 4.*

§. III.

§. III.

Utrùm exiſtentia ſubſtantialis Dei in rebus, efficaciter demonſtretur ex ejus operatione virtualiter tranſeunte; & quo genere demonſtrationis.

Hoc eſt utrùm operatio Dei virtualiter tranſiens ſit non tantum ratio per quam cognoſcimus eum eſſe ſecundum ſubſtantiam in rebus; ſed etiam ſit ratio formalis, per quam exiſtit in rebus, ſicut quantitas materialis eſt ratio formalis per quam corpus eſt in loco, conſequenter an demonſtratio exiſtentiæ Dei in rebus ex ejus operatione ſit à priori & per locum intrinſecum? Utrumque affirmant Thomiſtæ cum S. Thoma: utrumque negant Scotiſtæ cum Scoto. Extrà utramque ſcholam multi adhærent Thomiſtis quantum ad primum, non ita multi quantum ad ſecundum.

Dico 1°. Exiſtentia Dei ſecundum ſubſtantiam in omnibus rebus probatur efficaciter ex ejus operatione in illis.

Probatur 1°. Ex illo Apoſtoli Act. 17. *Non longè eſt ab unoquoque noſtrûm, in ipſo enim,* (id eſt per ipſum ut vertunt alii) *vivimus, mcvemur & ſumus*: Ubi Apoſtolus ex operatione Dei in nobis probat eum in nobis exiſtere: Nam de Dei præſentia entitativa Apoſtolum loqui, & non tantum de præſentia ejus objectiva ſeu cognitione (ut interpretatur Erudit. P. Henno poſt quoſdam alios, quaſi Apoſtolus inferret tantum Deum eſſe nobis cognitum quia operatur in nobis) patet 1°. ex aliis verſionibus in quibus legitur ſic, *Quamvis non longè ab unoquoque noſtrûm ſubſiſtentem.* 2°. Ex S. Aug. lib 4. de Geneſ. ad lit. cap. 12. n. 23. ex S. Hilario in Pſal. 118. & aliis qui hunc locum Apoſtoli intelligunt de præſentia Dei ſubſtantiali. 3°. Quia conſtat Deum à multis noſtrûm

ſtrûm abeſſe quantùm ad cognitionem, cùm multi non cognoſcant Deum.

Probatur 2°. ex Patribus. S. Aug. loco citato dicit, *Cùm aliud ſumus quàm ipſe Deus, non ob aliud in illo ſumus, niſi quia id operatur.* S. Anſelmus in Monolog. cap. 22. *Quoniam nihil ſine Deo poteſt eſſe aut conſervari, dicere cogimur Deum ubique & ſemper eſſe.* Hugo Victorinus lib. 7. erudit. Theolog. cap. 19. apud. Gonet. *Cùm divinæ virtutis effectus nuſquam deeſſe cernimus, cur eandem Dei virtutem omnibus ineſſe rebus dubitamus? Si* autem Dei virtus ubique eſt, cùm alia non ſit Dei virtus quàm Deus, conſtat quòd nuſquam Deus deeſt.

Reſpondet laudatus P. Henno, in his & ſimilibus Patrum locutionibus non eſſe conſequentias formales, quaſi ex operatione Dei inferrent neceſſariò ejus præſentiam ſubſtantialem, ſed eſſe tantùm conſequentias materiales, quaſi dicerent, non eſt potior ratio cur Deus ubique operetur quàm quòd ſit ubique, ſed operatur ubique, ergo eſt ubique.

Sed contra hæc reſponſio non ſolùm eſt ficta abſque ullo fundamento, ſed apertè contraria textibus citatis ut legenti patet. Inſuper multum derogat authoritati Patrum ſi dicamus eos de rebus Religionis diſcurrere per conſequentias tantum materiales.

Ante probationem à ratione præmitto ex Joanne à S. Th. quòd duo in exiſtentia poſſint conſiderari. Primum, Ratio ultimæ actualitatis ſecundum quam eſſe ſeu exiſtentia reſpondet enti ut ens eſt & ſecundum quod eſt quid commune omni enti creato & creabili. Secundum, ipſa ſpecificatio & limitatio exiſtentiæ ſecundùm quam pertinet ad talem vel talem naturam, puta quòd ſit exiſtentia equi aut lapidis, ratione cujus una exiſtentia diſtinguitur ab alia. Eſſe ſecundùm rationem ultimæ actualitatis & univerſalitatem quâ correſpondet enti ut ens eſt, eſt proprius effectus Dei,

tum

tùm quia effectus univerſaliſſimus debet reduci per ſe primò in cauſam univerſaliſſimam, * tum quia ſicut ignire eſt effectus proprius ignis, eò quòd ignis ſit per eſſentiam ignis, ita quia Deus eſt ens per eſſentiam, proprius ejus effectus eſt dare eſſe ſimpliciter. Secundum verò quòd exiſtentia habet de reſtrictione & ſpecificatione ex parte talis vel talis naturæ cujus eſt eſſe, ſic correſpondet etiam agenti creato, in quantùm producendo formam, ſeu naturam creatam, producit etiam eſſe ut reſtrictum ad talem formam. Nec eſt inconveniens quòd aliquis effectus ſecundùm diverſas conſiderationes correſpondeat diverſis cauſis. Et ſic exiſtentia ſecundùm rationem actualitatis univerſalis & communis omni enti, correſpondet primo enti, ſecundùm verò ſpecificationem ſuam & reſtrictionem quam habet ex eo quòd ſit exiſtentia talis entis correſpondet cauſæ ſecundæ productivæ talis entis. His præmiſſis

Hic a. 7 o.

Probatur 3°. Concluſio ratione fundamentali D. Thomæ. Agens quod operatur intimè in omnibus non per virtutem à ſe diffuſam, ſed per virtutem à ſe indiſtinctam & ſibi identificatam eſt intimè in omnibus ſecundùm ſubſtantiam: Atqui Deus operatur intimè in omnibus non per virtutem à ſe diffuſam, ſed per virtutem à ſe indiſtinctam: Ergo. Major ſupponitur ex Phyſica, ſed quia negatur à quibuſdam, probatur breviter. Omne agens debet conjungi paſſo & effectui ſaltem conjunctione virtutis. 1°. Quia agens & paſſum ſe habent ut actus & potentiâ, ut perfectivum & perfectibile; actus autem & potentia, perfectivum & perfectibile debent eſſe ſimul. 2°. Quia effectus immediatè procedens ab aliquâ cauſa, petit immediatè illi ſeu ejus virtuti in ſua egreſſione conjungi, res aliter non eſt conceptibilis. 3°. Quia ſi agens non eſt ſaltem virtute præſens paſſo & effectui, non eſt ratio aſſignabilis cur potius illud ſubjectum ſibi ſubjiciat & in illud agat quàm in aliud, neque cur illum effectum producat potius

Hic. a. 1. o. & 3. o. & cont. gent. cap. 68.

quàm alium. Si ergo virtus quâ agens conjungitur paſſo & effectui non ſit diſtincta ab ejus ſubſtantia, ſed ſit ipſummet agens, ut contingit in Deo, hoc ipſo quo in omnibus intimè operatur, ſequitur quòd ſit ſecundum ſubſtantiam intimè in omnibus.

Probatur ergo Min. primi ſyllogiſmi: Deus in omnibus operatur & conſervat eſſe non qualitercumque, non ſolum eſſe tale vel tale, ſeu ut reſtrictum ad talem vel talem ſpeciem, ſed univerſaliſſimo modo & abſolutè, prout correſpondet enti ut ens eſt, & eſt commune omni enti creato & creabili; ſic enim eſt proprius effectus Dei ut explicuimus: Atqui eſſe abſolutè eſt intimum unicuique rei, non quidem conſtituendo, id enim eſt proprium formæ, ſed actuando, quia quidquid eſt rei, ſi per exiſtentiam non actuetur, eſt nihil: Et illud Deus producit & conſervat in omnibus non per virtutem creatam à ſe emiſſam, ſed per virtutem infinitam à ſe indiſtinctam: Ergo. Probatur iſta ſecunda pars Minoris: Virtus productiva eſſe abſolutè prout correſpondet enti ut ſic, eſt virtus productiva totius entis creabilis, eſt enim ejuſdem rationis in omnibus, conſequenter virtus creativa, *Producere eſſe abſolutè*, inquit S. Th. *non in quantnm eſt hoc vel tale pertinet ad rationem creationis*; idque indè magis evincitur eò quòd per ſuſpenſionem influxûs divinæ virtutis, totum eſſe annihiletur: Ergo ſignum eſt quod pendebat à Deo, quantùm ad totum eſſe, non minùs quàm res quæ ſimpliciter creantur: Porrò ſi ſit virtus creativa, ergo infinita, ergo divinæ ſubſtantiæ identificata, ergo Deus. *Infra q. 45. a. 5. o.*

Confirmatur iſta Minor. Hæc eſt differentia inter Deum & cauſam creatam quantùm ad modum agendi, quòd Deus ſit cauſa purè efficiens, independens à ſubjecto tranſmutando, cauſa creata autem non eſt purè efficiens, ſed efficit tranſmutando: Atqui eſſe abſolutè per ſe loquendo, non eſt producibile per tranſmutationem, ſed per ſolam *In 2. d. 15. q. 1. a. 2.*

lam

lam efficientiam; ergo non eſt producibile per virtutem creatam. Probatur Min. Illa forma eſt producibilis per transmutationem quæ habet formam contrariam, vel privationem in materia, per cujus mutationem materia tranſeat de potentia ad actum: Atqui per ſe loquendo eſſe abſolutè non habet formam contrariam aut privationem in materia; quia exiſtentiæ, ut ſic non opponitur aliud quàm nihil: Ergo eſſe abſolutè non eſt producibile per transmutationem, ſed per influxum Dei, per cujus ſuſpenſionem res reducitur in nihil. Ipſum autem eſſe tale quod conſequitur productionem formæ, poteſt per trasmutationem attingi ſicut forma ad quam ſequitur, ſemper tamen dependenter ab influxu Dei.

Ex his præoccupantur præcipuæ objectiones quas Scotiſtæ & quidam alii faciunt contrà *hanc* D. Thomæ rationem. Objiciunt enim 1°. *Ideò agens creatum non poſſe agere indiſtans, quia eſt finitæ virtutis, quæ ratio non currit in Deo.* Objiciunt 2°. Nihil repugnare Deum operari in rebus per virtutem à ſe diffuſam & uti creaturis ut inſtrumentis. Objiciunt 3°. cauſas creatas *etiam* producere eſſe ſuorum effectuum, conſequenter ad producendum eſſe non requiri virtutem infinitam.

Hæc, inquam, præoccupata ſunt. Ad primum enim, N. Ant. Non enim agens creatum non poteſt agere indiſtans, præcisè quia eſt finitum, ſed propter rationes quas deduximus in probatione concluſionis. Ad ſecundum R. Virtutem à Deo diffuſam eſſe virtutem creatam, per virtutem autem creatam, Deus poteſt operari effectus determinatos ſeu eſſe ſpecificatum & reſtrictum ad talem vel talem ſpeciem & tranſmutando, ſed non eſſe abſolutè prout correſpondet enti ut ſic, ſivè ſimpliciter efficiendo: patet ex dictis. Ad tertium ſimiliter, D. Ant. cauſæ creatæ producunt eſſe ſimpliciter & abſolutè prout correſpondet enti ut ens eſt, N. Ant. Eſſe hoc vel illud, ſeu eſſe ſpecificatum & reſtrictum ad talem formam, C. Ant.

Digitized by Google

Et ad hunc ſenſum, D. Conſeq. Patet etiam ex dictis.

Inſtat P. Henno: Si per impoſſibile Deus eſſet tantùm præſens in Cœlo per eſſentiam, poſſet in aliis univerſi partibus operari: Ergo ex ejus operatione ubique, non ſequitur conſequentiâ formali illum eſſe ſubſtantialiter & eſſentialiter ubique. Probatur Ant. Velle & facere ſunt idem in Deo, nam *Omnia quæcumque voluit fecit.* Pſal. 113. ſed ſi Deus per impoſſibile tantùm eſſet in Cœlo per eſſentiam, poſſet velle ut aliquid fieret in terra, cùm nulla hujus aſſignari poſſit repugnantia: Ergo & facere.

R. N. Ant. ſupponendo ſcilicet quòd operando in terra, maneret tantùm in Cœlo. Ad probationem, D. Min. Atqui ſi Deus per impoſſibile tantum eſſet in Cœlo per eſſentiam, poſſet velle ut aliquid fieret in terra, eo modo quo eſt factibile, C. Min. modo quo non eſt factibile, N. Min. Porrò eſſe abſolutum, prout correſpondet enti ut ens eſt, non eſt factibile niſi per virtutem infinitam quæ eſt ipſe Deus, ut probavimus, at virtus per quam ageret in terra manens in Cœlo, eſſet creata & finita: Et hæc eſt repugnantia quam quærit Theologus Franciſcanus.

Dico 2°. Operatio Dei virtualiter tranſiens eſt ratio formalis per quam exiſtit intimè in rebus.

Probatur 1°. Ex verbis Apoſtoli in priori concluſione citatis: Videtur enim Apoſtolus probare Deum eſſe in nobis per hoc quòd per ipſum vivamus & ſimus, tanquam per rationem à priori; quia ſi eſſet probatio à poſteriori, eſſet per effectum nobis notiorem, quod tamen non eſt; quamvis enim nobis notum ſit quòd ſimus & vivamus, non eſt tamen nobis notius quòd per Deum ſimus & vivamus, quàm quòd ipſe ſit in nobis. Eâdem ratione poteſt dici quòd Pátres laudati in prima Concluſione probent exiſtentiam Dei in rebus ex ejus operatione tanquam ratione à priori.

Probatur Concluſio rationibus D. Thomæ 1°. res

Digitized by Google

3. cont. gent. cap. 68. corporea eſt in loco non immediatè per ſuam ſubſtantiam, ſed per contactum quantitatis dimenſivæ: Ergo res incorporea eſt in alio non immediatè per ſuam ſubſtantiam, ſed per aliquem contactum; omne enim quod eſt in loco vel in quacumque re, tangit ipſam, & ſi non tangat non eſt in ipſa, ſed ad ſummum ipſi propinqua: non poteſt autem concipi in ſubſtantia incorporea alter contactus quàm virtutis, non enim tangit immediatè per ſe ipſam, ut jam dixi ex paritate ſubſtantiæ corporeæ, & patet; quia ſecundùm ſe eſt abſoluta ab aliis rebus ut modò dicam; neque per immenſitatem, quia immenſitas eſt ſolùm aptitudo ad exiſtendum in omnibus, non ratio formalis exiſtendi; undè Deus ab æterno eſt immenſus, non autem ab æterno exiſtit in rebus, ſed in tempore tantùm. Subſumo, atqui contactus virtutis eſt per operationem, quia virtus activa non unitur, aut tangit alterum niſi agendo in illud ſeu ſe ipſam applicando illi: Ergo.

Sicut ergo ſubſtantia corporea per quantitatem molis eſt apta ad exiſtendum in loco, & per hujus quantitatis contactum ad ſuperficiem locantis formaliter exiſtit in loco, & indè in illa reſultat ubi, ſeu relatio coexiſtentiæ & præſentiæ. Ita ſubſtantia incorporea per quantitatem virtutis eſt apta exiſtere in rebus, & hæc vocatur in Deo immenſitas, quia virtus ejus ad omnia ſe poteſt extendere, & per contactum hujus virtutis ad res, eas producendo formaliter in eis exiſtit, & indè reſultat relatio coexiſtentiæ ſeu præſentiæ, quæ in Deo eſt rationis tantùm & denominatio extrinſeca, quia non dependet à rebus, ſed facit eas dependere à ſe, nec propriè ſe illis applicat, ſed illas ſibi.

Eſt tamen differentia inter Deum & alias ſubſtantias incorporeas, puta Angelos & animam rationalem, quàntùm ad hujuſmodi contactum virtutis, quòd cùm operatio Angeli non ſit creativa, ſed eductiva, non facit ſubjectum in quo operatur

Digitized by Google

tur, ſed ſupponit, eique ſe reddit præſentem per operationem productivam effectûs ſuperadditi, ſimiliter anima ſupponit enitatem materiæ: Undè quamvis Angelus ſit in illo ſubjecto intimè quantùm ad terminos loci & quantitatis, non eſt tamen intrà terminos eſſentiæ ſeu ſubſtantiæ, quia non producit eſſe ſubjecti, ſed ſupponit. Similiter anima quamvis intimiùs penetret materiam quàm Angelus quantitatem, quia eam informat in eſſe ſubſtantiali; quia tamen ſupponit entitatem potentialem materiæ cui ſuperaddit eſſe ſubſtantiale, non totaliter illabitur entitati materiæ. At verò Deus, cùm operatio ejus ſit creativa totius eſſe, nihilque omninò ſupponat priùs productum, ſed totum efficit, ideò intimè illabitur intrà terminos eſſentiæ: Undè illud S. Thomæ: *In eſſentiam non intrat niſi ille qui dat eſſe, ſcilicet Deus creator.* *In 2. d. 8. q. 1. a. 5. ad 3.*

2°. Eſſentia divina ſecundùm ſe eſt omninò abſoluta ab omnibus creaturis: Ergo non connotat illas, aut quovis modo comparatur ad illas, conſequenter in illis non exiſtit, niſi quatenùs facit illas dependere à ſe: Atqui id præſtat per operationem in illis: Ergo. Confirmatur: Deus denominatur in tempore exiſtens in creaturis; atqui hæc nova denominatio non advenit illi per ſui mutationem: Ergo per mutationem creaturæ. Subſumo, atqui Deus immutat creaturas per ſuam operationem virtualiter tranſeuntem: Ergo. *In 1. d. 37. q. 1. a. 2. o.*

Solvuntur objectiones.

Objicies 1°. Cum D. Tournely: Operatio Dei juxtà modum noſtrum intelligendi ſequitur & ſupponit præſentiam Dei in rebus: Ergo operatio Dei non eſt ratio formalis per quam Deus exiſtit in rebus, ſeu non probatur exiſtentia Dei in rebus per operationem tanquam per rationem à priori. Patet Conſequentia; ſicut enim operari ſequitur eſſe, ita operari in loco, ſequitur eſſe in loco.

R. D. Ant. Operatio Dei ſequitur & ſupponit præſentiam Dei in rebus in ordine eſſendi, C. Ant. In ordine locandi, N. Ant. Igitur eſſe & operari in loco, ſunt ſimul in Deo ſimultate temporis: At in ordine locandi, operari cum ſit ratio formalis eſſendi in loco, prius concipitur quàm eſſentia. Sicut in ſubſtantiis corporeis, licèt ſubſtantia in ordine eſſendi concipiatur prior quantitate, quantitas tamen, ſeu contactus quantitatis in ordine locandi, prius concipitur quàm ſubſtantia, quia eſt ratio formalis per quam ſubſtantia eſt in loco.

Objicies 2°. cum eodem Theologo. Quod eſt in Deo neceſſarium & intrinſecum, non pendet neque probatur à priori ex eo quod eſt liberum & externum; atqui præſentia Dei in rebus (ſuppoſitâ earum exiſtentiâ) neceſſaria eſt & interna; quandoquidem fieri non poteſt, ut ab illis rebus abſens ſit; operatio verò Dei tranſiens libera eſt & externa: Ergo præſentia Dei in rebus à priori non probatur ex operatione tranſeunte.

R. D. Maj. Quod eſt in Deo neceſſarium & intrinſecum non pendet, neque probatur à priori ex eo quod eſt liberum & extrinſecum, ſi ſit neceſſarium independenter ab eo quod eſt liberum, C. Maj. ſi ſit neceſſarium tantum ex hypotheſi & dependenter ab eo quod eſt liberum, N. Maj. Ad hunc ſenſum, D. Min. atqui præſentia Dei in rebus (ſuppoſitâ eorum exiſtentiâ) neceſſaria eſt, & non eſt rerum exiſtentia independenter ab operatione Dei, C. Min. Et eſt rerum exiſtentia independenter ab operatione Dei, N. Min. & Conſeq. Ad id autem quod dicitur præſentiam Dei eſſe intrinſecam & operationem tranſeuntem eſſe extrinſecam patebit reſponſio ex ſolutione 6æ. objectionis.

Objicies 3°. cum eodem. Si per impoſſibile aliquid eſſet in quo Deus non ageret per virtutem, adhuc foret ipſi præſens per ſuam naturam, quæ cum infinita ſit & immenſa, à nulla re diſtans concipi poteſt, aliàs aliquo circumſcripta & finita conciperetur, quod implicat.

R. 1°.

R. 1°. Retorquendo argumentum: Si Deus per impoſſibile non eſſet immenſus & produceret aliquam creaturam, eſſet in illa, ergo non ratione immenſitatis, ſed ratione operationis eſſet in rebus.

R. 2°. N. Ant. dato enim hoc impoſſibili, quòd aliquid eſſet in quo Deus non ageret, non eſſet præſens poſitivè huic rei, ſed negativè tantum; ſicut ſubſtantia corporea, ablatâ quantitate, non eſſet præſens loco poſitivè, ſed negativè tantum: ſic v. g. aqua in vaſe ſublatâ quantitate non eſſet amplius poſitivè in vaſe ut in loco, quia non contingeret amplius ſuperficiem vaſis ambientis, quâ ratione dicitur poſitivè eſſe in vaſe ſeu in loco, ſed diceretur tantum præſens vaſi, præſentiâ, ſeu indiſtantiâ negativâ, quatenus in ſua ſubſtantia ab illo non eſſet neque diſtans neque præſens. Similiter Deus in hypotheſi facta, non eſſet in illa re poſitivè, cum in ea non poſſit ſic eſſe niſi per operationem, ſed eſſet negativè, quia exiſtens in ſemetipſo, ab illa non eſſet, neque diſtans neque præſens. Ex uno autem impoſſibili, ſequi aliud impoſſibile, non eſt mirum, neque implicat, & ſic patet reſponſio ad probationes Antecedentis.

Objicies 4°. cum eodem: Sicut Deus per æternitatem immediatè omni tempore coexiſtit, ita per immenſitatem immediatè ac formaliter rebus omnibus intimè præſens eſt.

R. N. Ant. Diſparitas eſt quòd æternitas ſit actualis & tota ſimul duratio rei immutabilis; At verò immenſitas non eſt actualis exiſtentia in rebus, ſed aptitudo tantum ad exiſtendum in illis, actu autem exiſtit per operationem.

Objicies 5°. cum eodem: diverſa eſt omnipotentiæ & immenſitatis divinæ ratio: atqui ſi Deus formaliter & immediatè conſtitueretur præſens in loco per operationem, eadem foret notio immenſitatis quæ & omnipotentiæ: Ergo.

R. Quidam inter quos noviſſimè noſter Rabaudi, cenſent omnipotentiam & immenſitatem non eſſe in Deo attributa virtualiter diſtincta, quia actus

 ſe-

ſecundus utriuſque eſt idem abſque virtuali differentia, ſcilicet operatio; eâdem enim operatione Deus agit, & formaliter tangit creaturas, nec tangit niſi quia efficit. Hæc ſententia non videtur improbabilis, & juxtà illam neganda foret major propoſitio argumenti. Communior tamen ſententia intrà & extrà ſcholam S. Thomæ eſt ea attributa virtualiter diſtingui, quia quamvis operatio ſit actus ſecundus utriuſque, non tamen ſub eadem ratione: Eſt enim actus ſecundus omnipotentiæ, quatenùs agit, ſeu efficit; eſt actus ſecundus immenſitatis, quatenùs tangit & extendit Deum in ordine ad ſpatium: hæ autem duæ rationes debent in Deo virtualiter diſtingui, quia ea virtualiter diſtinguuntur in Deo quæ ita diſtinguuntur in creaturis, ut ad diverſas lineas pertineant, ut diximus in præcedentibus: immenſitas verò pertinet ad ordinem entitativum, & importat latitudinem extenſionis; & omnipotentia pertinet ad ordinem operativum & importat latitudinem virtutis agendi: Undè S. Thomas recenſet immenſitatem inter attributa quæ pertinent ad ordinem entitativum: Et infrà q. 25. omnipotentiam inter attributa quæ pertinent ad ordinem operativum. In hac ergo ſententia diſtinguenda eſt Minor: ſi Deus formaliter & immediatè conſtitueretur in loco præſens per operationem efficientem, eadem foret notio immenſitatis & omnipotentiæ, C. per operationem ut tangentem & extendentem Deum in ordine ad ſpatium, N. Solutio patet ex dictis.

Inſtabis. Juxtà ea quæ diximus in primo §. ex articulo 3. D. Th. Deus eſt ubique tribus modis diſtinctis, ſcilicet per præſentiam, per potentiam & per eſſentiam: Atqui eſt ubique per potentiam mediante operatione: Ergo non eſt ubique per eſſentiam mediante operatione, alioquin iſti duo modi non diſtinguerentur.

R. N. Min. Ratio enim per quam Deus eſt in rebus per potentiam, non eſt operatio, ſed ipſamet potentia, non ut exequens aut agens, ſed ut guber-

gubernans & regens: Undè quamvis Deus non operaretur eſſe in creaturis, foret tamen in omnibus per potentiam, quatenùs poſſet illas gubernare & regere per Angelos & homines; ſicut Rex ſedens in ſolio eſt toti regno præſens per potentiam, quatenùs totum regnum per miniſtros regit & gubernat. Undè dixit S. Th. *Et tamen ſi Deus non eſſet ubique, nihilominùs gubernaret omnia providentiâ ſuâ.* *Quodlib. 11. q. 1. a. 1. ad 4.*

Repones: Deus mediante cognitione exiſtit in omnibus per præſentiam: Atqui cognitio in Deo eſt operatio: Ergo non exiſtit in rebus per eſſentiam mediante operatione; aliàs, ut ante, iſti duo modi non diſtinguerentur.

R. D. Maj. Deus mediante cognitione ut formaliter immanente eſt in rebus per præſentiam, C. Maj. Mediante cognitione ut virtualiter tranſeunte, N. Maj. Ad hunc ſenſum, D. Min. Cognitio in Deo eſt operatio formaliter immanens & virtualiter tranſiens, C. Min. Formaliter immanens tantùm, N. Min. Igitur cognitio in Deo quà eſt operatio formaliter immanens facit omnia Deo præſentia objectivè, & ſic eâ mediante Deus eſt in omnibus per præſentiam. Quà eſt verò virtualiter tranſiens dans eſſe creaturis, facit Deum eſſe in illis per eſſentiam.

Objicies 6°. vel operatio ſecundùm quod ſe tenet ex parte Dei & eſt ejus ſubſtantia eſt in illo formalis ratio exiſtendi in rebus, vel ſecundùm quod ſe tenet ex parte creaturæ quam immutat. Si primum, ergo antecedenter ad rem creatam & immutatam, Deus eſt præſens per ſuam ſubſtantiam, quia operatio ut eſt ſubſtantia Dei antecedit rem creatam; ſi ſecundum, ergo Deus eſt in rebus per aliquid creatum, quod non poteſt dici.

R. Quòd neque operatio præciſè, ut ſe tenet ex parte Dei, neque præciſè, ut ſe tenet ex parte creaturæ, ſit ratio formalis Deo exiſtendi in rebus; ſed operatio ſecundùm quod ſe tenet ex parte Dei & ſimul connotat immutationem paſſivam creaturæ

Digitized by Google

quam facit & tangendo ſibi applicat; ſicque importat in recto aliquid divinum, in obliquo autem & de connotato aliquid creatum. Unde, ut jam notavi, reſultat in Deo denominatio extrinſeca præſentis & relatio rationis præſentiæ ſeu coexiſtentiæ.

Objicies 7°. Verbum exiſtit in humanitate Chriſti per ſubſiſtentiam: Ergo datur in Deo alia ratio formalis exiſtendi quàm per operationem.

R. Hunc exiſtendi modum eſſe ſpecialem; nos autem loquimur de modo generali, quo Deus eſt in omnibus rebus. Inſuper verbum non exiſtit in humanitate Chriſti, niſi in quantum illam producit & conſervat, ſeque illi unit hypoſtaticè, conſequenter operando.

Petes 1°. Utrum Deus ſit non ſolum in omnibus rebus; ſed etiam in omnibus locis, ut ſunt loca formaliter?

Hic a. 2. o. Ante reſponſionem nota: Aliud eſt eſſe in loco materialiter ut res eſt, aliud eſſe in loco ut locus eſt formaliter. Sic v. g. ſi eſſet vas pictum liquore plenum, liquor eſſet in vaſe formaliter ut locus eſt, pictura autem eſſet in vaſe ut res eſt. Deum eſſe in omnibus locis, quatenus loca ſunt res quædam huc uſque probavimus ex ejus operatione in rebus. Utrum vero ſit etiam in omnibus locis formaliter ut loca ſunt?

Ibid. R. Deus eſt ſecundum quid in omnibus locis, quatenus ſunt loca formaliter. Quia locata dicuntur eſſe in loco formaliter in quantum replent locum; Deus autem omnem locum replet, non quidem ſicut corpus, quod dicitur replere locum in quantum non patitur ſecum aliud corpus; ſed quia dat eſſe omnibus locatis, & facit quòd unumquodque ſuum repleat locum.

Petes 2°. Utrum eſſe ubique ſit proprium Dei?

Ibid. a. 4. o. R. Eſſe primò per ſe ubique eſt proprium Dei. Explicatur & probatur. Id dicitur eſſe ubique

Ibid. *Primò*, quod ſecundum ſe totum & non ſecundùm diverſas partes eſt ubique; quod enim convenit alicui

alicui ratione partis, non convenit ei *Primò*; ſic ſi homo eſt albus dente tantum, ut Æthiops, albedo non convenit *Primò* homini, ſed denti. Dicitur eſſe ubique *per ſe* id cui convenit eſſe ubique non per accidens & ex aliqua ſuppoſitione facta, quia ſic granum milii eſſet ubique, ſuppoſito quòd nullum aliud corpus eſſet; ſed cui convenit eſſe ubique quâlibet ſuppoſitione factâ rerum & locorum etiam infinitorum. His autem modis eſſe ubique patet ſoli Deo convenire; quia ipſe ſolus ſecundum ſe totum & non ſecundum partem, eſt in omnibus rebus & locis, quantumvis ſupponantur multiplicata etiam in infinitum.

§. IV.

Utrùm Deus ſit actu in ſpatiis imaginariis?

Nota 1°. ſpatia imaginaria dicimus vacua & inania intervalla quæ concipimus extrà mundum, aut in ſpatio quod nunc occupat mundus antequam crearetur.

Nota 2°. Aliquid eſſe actu in ſpatio poteſt dupliciter intelligi. Uno modo comparativè ad terminum cui coexiſtit & præſens eſt. Alio modo abſolutè in ordine ad ſe, quatenus eſt in ſe exiſtens & deſignabilis in omni parte ſpatii, licèt nulli termino coexiſtat aut præſens ſit. Primo modo Deum non exiſtere actu in ſpatiis imaginariis eſt manifeſtum, cum enim ipſa ſpatia imaginaria nihil ſint, ſed figmenta mentis noſtræ, non poteſt Deus ſic in illis exiſtere ut coexiſtat & præſens ſit alicui termino ſuæ præſentiæ, ſicut exiſtit in locis poſitivis & realibus. De ſecundo modo ergo eſt difficultas.

Deum exiſtere actu in ſpatiis imaginariis præſentiâ abſolutâ & deſignabili in quacumque parte ſpatii tenent plures ex Societate, licèt differant in modo explicandi hanc præſentiam. Ab hac ſententia, quam aliunde impugnant, videntur non

recedere ii qui dicunt Deum exiſtere actu in ſpatiis immaginariis, non tanquam in rebus aut locis, ſed in ſemetipſo. Ita Bancel qui eandem ſententiam tribuit Bannes & Serra; de iſto tamen non ita clarè conſtat. Cæterùm cum communiori ſententia

Dico: Deus non eſt actu poſitivè in ſpatiis imaginariis, ſed virtute tantùm & potentiâ. Ita communiter Thomiſtæ cum S. Th. S. Bonavent. Scoto, Scotiſtis & pluribus aliis.

Probatur 1°. Authoritate Patrum. S. Aug. ſuper Pſal. 122. ait: *Antequam faceret Deus Cælum & terram, ubi habitabat? ..... In ſe habitabat, apud ſe habitabat, & apud ſe eſt Deus.* S. Bernardus lib. 5. de conſiderat. cap. 6. *Ubi erat Deus antequam mundus fieret? .... Non eſt quod quæras ultrà ubi erat, præter ipſum nihil erat;* ergo in ſe ipſo erat. S. Th. ſuper cap. 2. Joan. lec. 1. ad illa verba: *Et verbum erat apud Deum*, reſpondens objectioni quorumdam hæreticorum, qui dicebant quòd ſi ante omnia nihil erat, nihil fuiſſe in quo eſſet verbum, dicit: *Hæc objectio procedit ſecundùm imaginationem eorum qui ponunt omne quod eſt eſſe alicubi & in loco, quæ quidem excluditur à Joanne cùm dicitur apud Deum.* Eſt autem eadem ratio de ſpatiis imaginariis nunc extrà mundum, quæ de ſpatiis imaginariis ante mundum. Item Aug. lib. de natura boni cap. 3. dicit Deum eſſe ſuprà mundum *Non ſpatiis locorum, ſed ineffabili & ſingulari potentiâ.*

Probatur ratione. 1°. Ex principiis D. Th. ſuprà poſitis. In tantum Deus eſt alicubi, in quantum ibi operatur, ut probavimus: atqui Deus non operatur in ſpatiis imaginariis cùm nihil ſint: Ergo.

In 1. d. 37 q. 2. a. 3 in arg. ſ. c. 2°. Deus non eſt in nihilo, nam in nihilo, inquit S. Th. *Nihil omninò eſt*, imò *ſtultum eſt,* inquit S. Bonavent. in 1. D. 37. apud Henno *dicere Deum eſſe in eo quod eſt nihil;* ſicut ſtultum foret dicere Deum eſſe in chymera quam imaginamur

namur, aut in rebus poſſibilibus: Atqui ſpatia imaginaria ſunt omninò nihil ac mera figmenta rationis noſtræ, non ſecùs ac chymera: Ergo.

Reſpondent adverſarii ſpatium immaginarium non eſſe nihil ſicut chymera aut res poſſibilis, ſed eſſe *nihil*, cui non repugnat repleri, conſequenter Deum poſſe in eo exiſtere, non exiſtentiâ relativâ per habitudinem ad aliquid quod tangitur, ſed exiſtentiâ abſoluta & deſignabili in quacumque parte ſpatii. Sic prima ſphera, inquiunt, exiſtit in ſpatiis imaginariis, ſic etiam Chriſtus, qui juxtà Scripturam aſcendit ſuper omnes Cœlos.

Sed contrà, & hæc reſponſio directè impetit ſententiam adverſariorum: Non poteſt intelligi aliquid adeſſe ſpatio inani, niſi quia vel replet illud formaliter per extenſionem ſuam quantitativam, ſicut contingit in prima ſphera & fortè in corpore Chriſti, vel effectivè aliquid efficiendo quod ſit in illo ſpatio, & mediante quo efficiens illi ſpatio adſit; quia eſſe in ſpatio non poteſt intelligi ſine correſpondentia ad ipſum, & ſine aliqua proportione repletiva vacui, aliàs non remanet præſentia abſoluta in ſpatio, ſed ſola exiſtentia rei in ſe ipſa. Non poteſt autem aliquid intelligi habere correſpondentiam & proportionem ad ſpatium vacuum, niſi hoc duplici modo vel quia formaliter replet illud, vel quia efficit aliquid in illo mediante quo illi præſens eſt: Non enim, quod benè advertas, virtus effectiva reſpicit immediatè vacuum ſpatium, quia cùm ſit nihil, ipſum non facit virtus, nec in ipſo recipi poteſt, ſed mediatè, quatenùs poteſt aliquid in ipſo facere, mediante quo ipſi adeſt: Atqui Deus non replet formaliter vacuum inane per extenſionem quantitativam quâ caret, neque effectivè, quia nihil efficit in illo mediante quo illi vacuo adſit: Ergo.

Dixi: *Et fortè in corpore Chriſti:* Quia quòd Chriſtus dicatur aſcendiſſe ſuper omnes cœlos, poteſt intelligi vel quòd ſuprà convexum cœli aſcenderit, vel quòd ſublimiorem & digniorem

cœli

Digitized by Google

cœli locum obtineat: ſicut enim cùm dicimus quòd quis aſcenderit ſuper turrim aut ſuper arborem, poteſt eſſe ſenſus quòd ſuprà ſummitatem ultimam turris aut arboris aſcenderit, vel quòd ſuperiorem partem turris aut ſuperiores ramos arboris attigerit. Utramque explicationem admittit S. Thomas. Primam 3. p. q. 57. a. 4. Secundam in 3. d. 22. q. 3. a. 3.

Reſtat ergo, & eſt ſecunda pars concluſionis, quòd Deus ſit in ſpatiis imaginariis virtute tantum & potentiâ; quia poteſt in illis alium mundum aut quodvis aliud creare, mediante quo illis aderit. Nec plus exigit illius immenſitas; quia, ut jam non ſemel obſervavi, immenſitas in eo ſita eſt quòd poſſit exiſtere in omnibus rebus & locis quæ ſunt, non autem quòd exiſtat actu in rebus & locis quæ non ſunt, ſed quòd poſſit in eis exiſtere, quia poteſt illa producere. Non ergo coarctatur Deus in noſtra ſententia, intrà ambitum hujus univerſi, cum poſſit extrà illum exiſtere creando & operando quidquid ipſi placuerit; & per hæc præoccupantur præcipuæ objectiones.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1°. juxtà Scripturam & Patres: Deus non continetur in hoc mundo, ſed eſt extrà illum. 3. Reg. 8. dicitur: *Cœli cœlorum te capere non poſſunt.* Job. 11. Deus dicitur, *excelſior Cœlo, profundior inferno.* In Concil. Epheſ. cap. 6. apud Serra dicitur, *divinam naturam omni termino & loco etiam imaginario ſuperiorem eſſe.* Ipſe S. Th. Quodlibet. 12. a. 1. dicit *Deum eſſe non ſolùm in his quæ ſunt, ſed etiam in imaginatis & in præteritis & in futuris.* Et 1. ad Hannibald. d. 37. q. a. 2. 2. *Hoc adverbium ubique,* inquit, *refertur ad omnem imaginabilem locum:* Ergo.

R. Generaliter hæc & ſimilia teſtimonia intelligenda eſſe vel juxtà id quod dicit Aug. Deum eſſe extrà & ſuprà mundum, non ſpatiis locorum,

rum, ſed ineffabili & ſingulari potentiâ, ut dicimus in ſecunda parte concluſionis, quatenus poteſt operari extrà mundum, & illic operatione exiſtere; vel juxtà id quod dicit D. Th. Deum eſſe ſuprà omnia per excellentiam ſuæ naturæ, non per diſtinctionem localem. Priora autem verba D. Thomæ eſſe intelligenda in primo ſenſu patet ex hoc quòd dicat Deum eſſe in imaginatis, ſicut in præteritis & futuris, ſed potentiâ tantum, quatenus & hæc poteſt producere & illa reproducere. Quantum ad poſteriora verba, jam alibi animadverti hoc opus ad Hannibald. non eſſe D. Thomæ. Cæterum horum verborum ſenſus eſt, quòd non poſſit cogitari dari locum verum in quo non ſit Deus; patet, quia addit Author: *Neque eſſe poſſibile imaginari locum aliquem, ubi ipſe non eſſet illo loco poſito;* per quam ultimam particulam, ſignificat ſe loqui de loco vero & poſito. *Hic. a. 1. ad 1. & 3.*

Inſtabis. Aug. lib. 11. de Civit. Cap. 5. diſputans contrà quoſdam qui dicebant mundum fuiſſe ab æterno, quia alioquin Deus infinitis temporibus fuiſſet otioſus, dicit: *an ſubſtantiam Dei à tantis locorum extrà mundum ſpatiis abſentem eſſe dicturi ſunt, & uno tantùm, atque in comparatione illius infinitatis, tam exiguo loco, in quo mundus eſt, occupatum?* Ergo.

R. S. Auguſtinum illic loqui non aſſerendo, ſed arguendo in ſententia eorum qui ponebant mundum eſſe ab æterno, quia alioquin Deus infinitis temporibus quæ cogitabant præceſſiſſe mundum debuiſſet otio torpere. Dicit itaque Aug. *Similiter ergo cogitent extrà mundum infinita ſpatia locorum*, & idem inconveniens inde ſequi: vel enim illa ſpatia ſunt realia ſicut fingunt tempora realia ante mundum, & ſicut inconveniens reputant Deum illis temporibus ceſſaſſe ab operatione, ſic inconveniens eſt Deum in illis ſpatiis ceſſare ab operatione, & hoc eſt quod intendit in verbis argumenti: ſi verò illa & tempora & ſpatia ſunt fictitia & imaginaria, ſicut non eſt

Digitized by Google

inconveniens in ſpatiis imaginariis non operari, ita nec in temporibus imaginariis. Undè concludit. „ Quòd ſi dicunt inanes eſſe hominum cogi-„ tationes quibus infinita imaginantur loca, cùm „ locus nullus ſit præter mundum ; reſpondetur „ eis iſto modo, inaniter homines cogitare præte-„ rita tempora vacationis Dei, cùm nullum tem-„ pus ſit ante mundum.

Objicies 2°. à ratione. Deus ab æterno & neceſſariò eſt immenſus & infinitus in ratione immenſitatis : Ergo eſt in omnibus & infinitis ſpatiis imaginabilibus, nec ad hoc pendet à libera ſua operatione.

R. N. Conſeq. quia immenſitas non importat actualem exiſtentiam in omnibus locis, ſed tantùm potentiam in eis exiſtendi, ut patet ex dictis in ſecunda parte concluſionis & alibi.

Inſtabis. Æternitas ratione ſuæ infinitatis ambit omnia tempora, præterita, præſentia & futura : Ergo pariter immenſitas ratione ſuæ infinitatis ambit omnia loca præterita, præſentia & futura, conſequenter imaginaria.

R. 1°. Hoc argumentum nimiùm probare, ex eo enim ſequitur quòd Deus actu exiſtat in omnibus quæ fuerunt & non ſunt ampliùs, ut in Arca Noë, in Templo Jeruſalem, & in omnibus quæ erunt & nondum ſunt, ut in Antichriſto, quod non eſt admittendum.

R. 2°. N. Conſeq. Diſparitas eſt 1°. quòd æternitas, ut dicemus modò, ſit actualis duratio rei ab æterno & in æternum immutabilis, independens à contactu & operatione, conſequenter ambire debet omnes durationes non ſolùm præſentes, ſed præteritas & futuras. Immenſitas autem non eſt actualis exiſtentia in infinitis locis, ſed potentia exiſtendi in rebus dependenter ab operatione & contactu qui fieri non poteſt in ſpatio imaginario, niſi producendo aliquid in illo. Altera diſparitas eſt quòd æternitas ſit infinita in ratione durationis, ſicque debet ambire omnia tempora

pora

Digitized by Google

pora & omnes differentias durationum, quales ſunt non ſolùm tempus præſens, ſed etiam præteritum & futurum. Immenſitas autem eſt infinita in ratione locandi, ſicque debet ambire omnes differentias locorum: locus autem ſivè præteritus, ſivè futurus, conſequenter imaginarius, neque locus eſt, neque aliqua loci differentia, ſed pertinet potiùs ad lineam durationis. * Tertia diſparitas eſt quòd per æternitatem res dicantur eſſe in Deo, & per immenſitatem Deus dicatur eſſe in rebus; quidquid autem eſt in altero ad modum illius eſt; cùm ergo Deus ſit ab æterno & in æternum, omnes durationes continet, at verò cùm locus non ſit niſi in tempore, Deus non eſt in illo niſi in tempore & quando exiſtit.

* *In* 3 *d.* 37. *q.* 2. *a.* 3.

Objicies 3°. Deus non minùs poteſt ratione ſuæ immenſitatis & quantitatis virtutis, quàm poſſet corpus infinitum, ſi daretur, ratione ſuæ quantitatis extenſæ: Atqui ſi daretur corpus infinitum actu, repleret omnia ſpatia imaginaria: Ergo.

R. D. Maj. Deus non minùs poteſt in genere cauſæ efficientis quàm corpus infinitum, ſi daretur, C. Maj. In genere cauſæ formalis, N. Maj. Porrò ſi daretur corpus infinitum, repleret formaliter ſpatia imaginaria per ſuam extenſionem materialem, ratione cujus haberet proportionem & correſpondentiam pleni ad vacuum, ut diximus; quod non poteſt Deus, quia non eſt extenſus materialiter & hoc involvit imperfectionem: At poteſt efficere quæcumque voluerit corpora in ſpatiis imaginariis, & his corporibus mediantibus eſſe in illis ſpatiis.

Objicies 4°. ab inconvenientibus. Si Deus actu non exiſteret in ſpatiis imaginariis, ſequeretur 1°. quòd poſſet mutari, caſu nempè quo crearet aliquod corpus in ſpatiis imaginariis; tunc enim inciperet eſſe de novo, ubi anteà ſecundùm nos non erat. 2°. Sequeretur quòd poſſet moveri per accidens, hoc eſt ad motum alterius eo modo quo nauta movetur ad motum navis, quia poſſet movere

Digitized by Google

vere iſtud corpus in ſpatiis, ſicque inciperet eſſe ubi eſſet corpus, & deſineret eſſe ubi deſineret eſſe corpus. 3°. Sequeretur quòd poſſet eſſe à ſe diviſus, ſi nempè crearet duo corpora à ſe diſtantia in his ſpatiis; eſſet enim in utroque & non eſſet in medio ſecundùm nos, quia eſt ſpatium *imaginarium*: Ergo diviſus.

R. ad primum, N. Sequelam: Ut enim aliquid mutetur, debet ſe habere paſſivè & aliquid in ſe recipere quod anteà non habebat; Deus autem non eſt de novo præſens in illo corpore per præſentiam aliquam in ſe receptam, ſed per actionem in illud corpus quod creat aut movet extrà mundum: Undè tota mutatio ſe tenet ex parte corporis producti aut moti. Sicut cum Deus creavit hunc mundum, in eo extitit in quo anteà non exiſtebat, nec tamen ideò fuit mutatus, quia *non in eo de novo extitit per aliquid receptum in ſe, ſed* per ipſam mundi productionem; productio autem mundi eſt in Deo ab æterno, ſed virtualiter tranſiens in tempore, ut dicam infrà. Et hinc patet reſponſio ad ſecundum, quia moveri eſt mutari; eſt enim motus actus entis in potentia *ad aliquid* recipiendum: dum enim movetur corpus, Deus in illo non movetur, licèt deſinat eſſe ubi deſinit eſſe corpus, & incipiat eſſe ubi corpus incipit eſſe; quia non incipit eſſe de novo per aliquam præſentiam in ſe receptam, ſed per hoc quod producit aut conſervat illud corpus, ubi anteà non conſervabat.

Si dicas: Deus ſecundùm ſubſtantiam & non ſolum ſecundum connotationem aut denominationem anteà non erat præſens in hoc loco, & nunc producto corpore eſt ibi præſens ſecundum ſubſtantiam. R. ut ante, D. Ant. Et modo eſt ibi præſens ſecundum ſubſtantiam ut producentem & immutantem creaturam, C. Ant. Secundum ſubſtantiam in ſe recipientem præſentiam, N. Ant. Neque enim Deus exiſtit in rebus per applicationem paſſivam ſuæ ſubſtantiæ ad illas, ſed facien-

faciendo eas ſibi præſentes per activam mutationem illarum, ad quod ſufficit quòd ſit in ſe ipſo cum virtute efficiendi & immutandi illas, & per hoc exiſtendi in illis.

Ad tertium R. cum Joanne à S. Thoma objectum inconveniens fundari in falſa imaginatione apprehendente ſpiritualia ad modum corporalium, quaſi ſubſtantia ſpiritualis dividatur ſi non continuatim ponatur in ſpatio; ita quòd operetur in extremis & non in medio. Id quidem ſufficeret ad diviſionem rei quantæ quæ commenſuratur ſpatio, at non ſufficit ad diviſionem rei ſpiritualis quæ non commenſuratur ſpatio ſeu loco, ſed eſt independens ab illo, & potiùs illum continet quàm contineatur ab illo: undè ex hoc quòd operetur in extremis & non in medio, non ſequitur quòd dividatur in ſe, ſed quòd dividatur effectus & quòd aſſiſtat illis ſic diviſis ſine diviſione ſui. In quo, inquit laudatus Theologus, oportet tranſcendere imaginationem & illam corrigere ex eminentia rei ſpiritualis & independentiæ illius ab omni commenſuratione medii ſpatii vel loci.

ARTICULUS VII.

De Immutabilitate Dei.

D. Th. q. 9.

Quæritur 1°. Utrùm Deus ſit omninò immutabilis?

R. Affirmativè. *Hic q. 9.*

Probatur 1°. Ex Scriptura Malac. 5. dicitur: *ego Deus & non mutor.* Jacob. 3. *apud quem non eſt tranſmutatio nec viciſſitudinis obumbratio.* *a. 1. o. Ibid. in arg. ſ. c.*

Probatur 2°. Ratione quæ eſt virtualiter triplex. *Ibid. o.* Ad naturam mutationis requiritur 1°. Potentialitas cum privatione, ut terminus à quo. 2°. Forma de novo acquirenda, ut terminus ad quem. 3°. Subjectum ſuſceptivum ſucceſſivè plurium

formarum: atqui primum excluditur in Deo ratione actûs puri. Secundum ratione infinitæ perfectionis. Tertium ratione ſummæ ſimplicitatis: Ergo.

Confirmatur: ſi Deus poſſet mutari, mutaretur vel in melius vel in pejus, vel in *æquale*, vel amitteret quod habet, vel acquireret quod non habet; hæc autem omnia importare imperfectionem manifeſtum eſt.

Dices 1°. Deus factus eſt & fit quotidie de non operante operans, ut patet in creatione mundi quæ facta eſt in tempore & in quotidiana productione novorum effectuum: Ergo mutatur.

R. N. Ant. Deus enim ab æterno operatur quod fit in tempore, quia ejus operatio formaliter immanens & virtualiter tranſiens non diſtinguitur ab ipſo; nihil enim eſt aliud quàm ipſa ejus voluntas quâ vult ab æterno aliquid fieri in tempore; undè tota mutatio ſe tenet ex parte creaturæ. Non tamen denominatur ab æterno creans aut operans, quia denominatio extrinſeca creatoris aut operantis pendet ab effectu in tempore producto.

Inſtabis: ſi Deus operaretur ab æterno, effectus foret æternus, quid enim impediret? falſum conſequens. Ergo.

R. D. Maj. ſi Deus operaretur ab æterno pro æterno, effectus foret æternus, C. ſic Filius ejus eſt ab æterno genitus. Si operaretur ab æterno pro tempore, effectus foret æternus N. * effectus enim ſequitur ab actione ſecundùm conſiderationem formæ quæ eſt principium actionis; forma autem quæ eſt principium actionis divinæ eſt ejus voluntas, cujus conditio eſt quòd ponatur effectus quando vult ipſum poni. Cauſa ergo impediens quin effectus quem Deus ab æterno operatur ſit æternus, eſt ipſa divina voluntas.

* *q. 3 de pot. a. 17. ad. 12.*

Dices 2°. & ſimul inſtabis: de Deo dicitur Pſal. 17. *cum ſancto ſanctus eris, & cum perverſo perverteris.* Item Deus eundem hominem modò odit, modò diligit. Item dicitur iraſci & pœnitere:

Digitized by Google

re: hæc autem omnia abſque mutatione intelligi non poſſunt: Ergo.

R. ex jam alibi dictis, hæc omnia dici de Deo non propriè ſed metaphoricè, ſeu non ratione diverſarum affectionum, ſed ratione diverſorum effectuum qui correſpondent ſimilibus affectionibus in creaturis. Sic dum exercet ergà juſtos opera benignitatis & miſericordiæ, maximè conferendo gratias, dicitur bonus cum ipſis, & eos diligere: dum exercet ergà peccatores opera ſeveritatis, maximè removendo gratias, dicitur perverſus cum illis & eos odiſſe; dum punit, dicitur iraſci; dum opus factum deſtruit, dicitur pœnitere: quia qui talia agunt inter homines amore, odio, irâ, pœnitentiâ & hujuſmodi paſſionibus afficiuntur. Quantùm autem ad affectum internum, eo modo quo poteſt eſſe in Deo ſcilicet eminenter, eſt æternus cùm ſit ipſe Deus: undè quos affectu interno diligit, ab æterno diligit; quos odit, ab æterno odit ſecundùm diverſam conditionem perſonarum, ita ut tota mutatio ſe ex illarum parte teneat: ſic immotus in ſe manens ab æterno dilexit & odio habuit Petrum pro diverſo ſtatu peccati & pœnitentiæ, ſicut idem ſol pro diverſitate ſubjecti emollit ceram & indurat lutum, oculos ſanos recreat, lippos cruciat: quo exemplo utitur Aug. in Pſal. 72.

Si opponas Lactantium qui lib. 2. Divin. Inſtit. cap. 17. & lib. de ira Dei c. 22. dicit verè Deum paſſione iræ affici. Jam monui Lactantium aliàs egregium religionis noſtræ defenſorem, in multis erraſſe & cautè eſſe legendum, quamvis hìc poſſet explicari & intelligi de ira quoad effectum; quia agit contrà eos qui negabant Deum peccata punire. Non attingimus hìc gravem difficultatem petitam ex libertate Dei. De hac infrà.

Dices 3°. Quod generatur, mutatur: atqui de fide eſt Verbum eſſe genitum à Patre: Ergo.

R. D. Majorem: quod generatur, incipiendo eſſe mutatur, C. Maj. quod generatur non inci-

piendo eſſe, ſed exiſtendo ab æterno mutatur. N. Majorem. Ad mutationem enim requiritur quòd aliquid incipiat eſſe quod antea non erat, vel quòd deſinat eſſe quod antea erat: Verbum ab æterno eſt quod nunc eſt, nec amittere poteſt quod nunc habet.

Subſumes: atqui Verbum incipit eſſe quod anteà non erat: Ergo. Probatur Ant. Incepit eſſe homo per Incarnationem: atqui anteà non erat homo: Ergo.

R. N. Ant. ad probationem D. Maj. incepit eſſe homo per Incarnationem paſſivè & ad modum ſubjecti recipiendo humanitatem in ſe, N. Maj. eam terminando & ipſi ſuam perſonalitatem tribuendo C. & omiſſâ Min. N. Conſ. ad hoc igitur ut aliquid verè mutetur per adventum alicujus novi, requiritur quòd ipſi adveniat per modum formæ informantis, aut ſaltem quòd illud recipiat per potentiam paſſivam: jam autem humanitas non advenit verbo per modum formæ informantis, nec eam recipit per potentiam paſſivam, ſed potiùs agendo in illam, eam ſcilicet terminando & communicando illi ſuam ſubſiſtentiam. Eſt enim ſine illa actus puriſſimus, integerrimus & perfectiſſimus, cui adeò repugnat recipere aliquid paſſivè & per modum informantis. De hoc argumento fuſiùs dum de Incarnatione. Omiſi Minorem, quia licèt Verbum ante Incarnationem non eſſet formaliter homo, continebat tamen eminenter humanitatem.

Dices 4°. Sap. 7. ſapientia dicitur *mobilior omnibus mobilibus*; ſed Deus eſt ſapientia: Ergo.

Hic a. 1. ad. 2. R. Sapientiam dici mobilem ſimilitudinariè, quatenùs ſuam ſimilitudinem citiſſimè diffundit à ſupremis entibus uſque ad infima; omnia enim ſunt à ſapientia divina tanquam à principio effectivo & formali, ſicut artificiata ſunt à ſapientia artificis.

Quæritur 2°. Utrùm eſſe immutabile ſit proprium Dei?

R. Af-

R. Affirmativè. *Ibid. a.*
Probatur. Omnis creatura eſt mutabilis vel ſe- *2. o.*
cundùm eſſe ſubſtantiale, ſicut corpora ſubluna- *Ibid. o.*
ria; vel ſecundùm eſſe locale tantùm, ſicut corpora cœleſtia; vel ſecundùm ordinem ad finem & applicationem virtutis ad diverſa, ſicut in Angelis; vel ſecundùm varias perfectiones accidentales, ut ſunt omnia entia creata finita & imperfecta, vel tandem ſecundùm eſſe & non eſſe, ut iterùm univerſaliter omnes creaturæ quæ ſunt in potentia creantis & conſervantis quoad eſſe & non eſſe: atqui Deus nullo ex his modis eſt mutabilis, ut per ſingulos diſcurrenti patebit, & patet ex dictis primâ quæſtione: Ergo.

ARTICULUS VIII.

De Æternitate Dei.

D. Th. Q. 10.

Quæritur 1°. Quid ſit æternitas?
R. Æternitas definitur à Boetio: *Interminabi-* *Q. 10 a.*
lis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio. Hæc defi- *o. & in*
nitio communiter recipitur. *d. 8. q.*
Explicatur. Dicitur *poſſeſſio*, & non duratio, *1. 2. o.*
non quòd æternitas non ſit duratio, ut infrà di- *Hic a. 1. o*
cam, ſed quia duratio vi nominis dicit quandam *& in 1.*
diſtinctionem partium quæ in divino eſſe non de- *loc. cit.*
bet intelligi: dixit ergo Boetius *poſſeſſionem*, me- *ad 6.*
taphoricè loquens ad deſignandam immutabilitatem & indeficientiam æternitatis; illud enim quod poſſidetur, firmiter & quietè habetur.
Dicitur *poſſeſſio vitæ* potiùs quàm eſſe. 1°. Quia *Hic a. 1.*
quod eſt verè æternum, non ſolùm eſt ens, ſed *ad 2*
vivens. 2°. Quia ipſum vivere ſe extendit quodam modo ad operationem, non eſſe, æternitas autem eſt permanentia rei invariabilis in eſſe & operari. * Dicitur *vitæ interminabilis*, ut deſigne- ** Ibid. o.*

 tur

tur æternitatem neque habere neque poſſe habere initium & finem.

Ibid. ad 5. & in loc. cit. ad 4. Dicitur *poſſeſſio tota ſimul*, ad ſignificandum quòd æternitas careat diviſione & ſucceſſione ſecundùm prius & poſterius, qualis reperitur in tempore, de cujus ratione eſt quòd ſit ſucceſſivum, cùm ſit menſura motûs. Æternitas autem conſiſtit in unico *nunc* quod nunquam eſt præteritum neque futurum, ſed ſemper *nunc*. *Dicitur *perfecta*, ad excludendum *nunc* temporis, quod licèt ſit totum ſimul, nec habeat partes, non eſt tamen quid perfectum in ratione durationis, cùm ſtatim evaneſcat; neque in illo aliquid perfectè poſſidetur.

** Hic a. 1. ad 5.*

Senſus ergo definitionis Boetii eſt, quòd æternitas ſit duratio tota ſimul & indeficiens rei viventis, carens ſucceſſione, principio & fine.

Dices: æternitas videtur admittere ſucceſſionem: ergo. Probatur 1°. Admittit plùs & minùs; nunc enim plùs duravit æternitas quàm ante mille annos. 2°. Æternitas continet omnes res creatas quarum plures ſunt ſucceſſivæ, imò ipſam ſucceſſionem & tempus: Ergo.

R. N. Ant. Ad primam probationem N. Ant. Ad probationem dico quòd æternitas duraverit quidem diuturniori tempore nunc quàm ante mille annos, ſed ſivè ipſa ſivè Deus, non eſt ideò diuturnior, ſenior aut major; quia eſt indiviſibilis & tota ſimul. Nos quidem per imaginationem apprehendimus æternitatem eſſe majorem quæ majori tempori coexiſtit, ſed fallimur: ſimiles illis navigantibus quibus terra videtur moveri, cùm ipſi ſoli moveantur, terrâ manente immotâ.

Ad ſecundam probationem, res ſucceſſivas & ipſam ſucceſſionem ſeu tempus contineri in æternitate, non formaliter ſed eminenter; ita ut omnibus ſucceſſivis ſucceſſionibus & temporibus coexiſtat immota & invariabilis manens; eo fermè modo quo centrum circuli, quod eſt indiviſibile, correſpondet omnibus & ſingulis partibus

cir-

circumferentiæ, & manet immotum, quamvis circulus circumagatur. Accipe aliam ſimilitudinem. Finge arborem extenſam ſuper fluvium ab origine ad oſtium fluvii, contineret omnes partes aquæ ſub ſe fluentes & ipſis coexiſteret, ipſa non fluens ſed immota manens. Ita æternitas omnia tempora præterita, præſentia, futura continens, ipſis fluentibus coexiſtit non fluens, ſed immota manens.

Ex dictis colliges 1°. æternitatem duo importare. Primum quaſi pertinens ad extenſionem illius, nempè quòd careat termino durationis, principio & fine, quod eſt habere infinitatem in ipſa duratione. Secundum ſpectans modum durationis, quod careat omni ſucceſſione & mutabilitate.

Colliges 2°. æternitatem differre ab ævo & tempore, non præciſè quia æternitas caret principio & fine, & ævum habet principium, tempus principium & finem; hæc enim differentia eſt tantùm per accidens, ſi enim ævum non haberet principium, & tempus neque principium neque finem, nihilominùs diſtingueretur adhuc ab æternitate. Vera ergo eorum differentia in hoc ſita eſt, quòd ævum ſit duratio rei immutabilis ſecundùm eſſe ſubſtantiale, ſed mutabilis accidentaliter, puta penès locum aut operationem, ut in Angelis: undè ex hac parte non eſt totum ſimul. Et tempus ſit duratio rei variabilis ſecundùm eſſe & operari, eſt enim menſura motûs ſecundùm prius & poſterius; undè ex nulla parte eſt totum ſimul, ſed per partes fluentes. At verò æternitas, eſt duratio tota ſimul rei invariabilis in eſſe & operari. *Hic a. 4. & 5 o.*

Quæritur 2°. Utrùm Deus & ipſe ſolus ſit æternus?

R. Affirmativè.

Probatur 1°. Authoritate. Pſal. 9. dicitur; *Dominus in æternum permanet.* Pſal. 110. *Tu idem ipſe es, & anni tui non deficient.* Deuteron. 23. *Vivo ego in æternum.* 2. Machab. 1. *Deus Creator.... Solus præſtans, ſolus juſtus, ſolus omnipotens & æternus.* Hinc Eccleſia in concil. Lateran. ſub In- *Hic a. 2 & 3 o.*

nocentio III. cap. *firmiter*, de ſumma Trinitate: *Firmiter credimus & ſimpliciter confitemur, quòd unus ſolus eſt verus Deus, æternus, immenſus, &c.*

Ibid. Ratio eſt: Quia æternitas ſequitur immutabilitatem, ſicut tempus ſequitur motum: atqui Deus & ipſe ſolus eſt eſſentialiter immutabilis: Ergo Deus & ipſe ſolus eſt eſſentialiter æternus.

Ibid. a. 2. o. Neque ſolùm eſt æternus, ſed eſt realiter ſua æternitas, ſicut eſt ſua bonitas & ſua ſapientia; quia eſt ſuum eſſe quod nulli creaturæ competit; æternitas autem nihil eſt aliud quàm duratio divini eſſe, ſeu ipſum eſſe divinum durans; eſt tamen ab eſſe divino virtualiter diſtincta, ſicut alia attributa, quia duratio & eſſe increatis pertinent ad diverſa genera; & quamvis duratio in creatis non diſtinguatur entitativè à re durante, eſt enim ipſa res durans, diſtinguitur tamen modaliter; eſt enim modus rei, ita ut quamvis non poſſit eſſe duratio ſine exiſtentia rei, poteſt tamen eſſe exiſtentia ſine duratione propriè dicta, ut ſi res ſtatim ac cœperit eſſe, deſinat.

Quando ergo quædam verba temporis præteriti, præſentis aut futuri dicuntur de Deo, ut Apoc. 1. *Qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt*, non ſic accipienda ſunt, quaſi Deus ſucceſſive varietur per præſens, præteritum & futurum, ſed quia ejus æternitas omnes temporum differentias includit. Similiter cùm deſignantur operationes Dei ſucceſſive, ſucceſſio non debet accipi ex parte principii, ſed ex parte effectuum.

Quando verò quædam præter Deum dicuntur æterna, intelligenda ſunt, vel de æternitate improprie ſumpta, pro longiſſima duratione, ut Pſal. 77. *illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Et Gen. 49. *Donec veniret deſiderium collium æternorum.* * Vel participativè ſeu propter interminabilitatem tantùm, quam habent non ex ſe, ſed ex beneplacito Dei, ut dicitur de igne inferni Math. 25. *Ibunt hi in ſupplicium æternum.*

* Ibid ad 2.

Quæri-

Quæritur 3°. Utrùm æternitas habeat rationem veræ durationis reſpectu Dei?

R. Affirmativè. 1°. Quia æternitas ſe habet reſpectu Dei, ſicut ævum & tempus reſpectu creaturarum, ſunt enim tres ſpecies ſub eodem genere: Atqui ævum & tempus ſunt veræ durationes reſpectu creaturarum: Ergo & æternitas reſpectu Dei. *Ibid. o. & in 1 d. 19 q. 2 a. 2.*

2°. Si æternitas non haberet veram durationem reſpectu Dei, ideò eſſet, quia duratio importat ſucceſſionem: Atqui falſum conſequens: Ergo. Major eſt adverſariorum. Probatur Min. Licet, ut jam dixi, duratio ſecundùm Etymologiam nominis, dicat quandam extenſionem ſucceſſivam partium, quantùm tamen ad rem ſignificatam & vi proprii conceptûs, non importat ſucceſſionem, quin imò ſucceſſio minuit perfectionem durationis, quia duratio quoad rem ſignificatam, nihil eſt aliud quàm permanentia rei in eſſe, undè tantò aliquid perfectiùs durat, quantò minus amittit de eſſe, in ſucceſſione autem includitur aliqua amiſſio eſſendi, quatenùs ſucceſſivum, non eodem modo permanet, ſed tranſit de potentia ad actum: Ergo ſucceſſio non eſt de conceptu durationis, ſed potiùs eam imperfectam efficit.

Quæritur 4°. Utrùm æternitas habeat rationem menſuræ reſpectu Dei & creaturarum? multi affirmant, multi negant: utriſque videtur favere D. Thomas.

Ante reſponſionem, nota duplicem eſſe menſuram, extrinſecam & intrinſecam. Extrinſeca eſt quæ menſurat aliquid extrà ſe, & ideò per applicationem ad menſuratum: ſic duratio motûs primi mobilis quæ eſt tempus, collecta & replicata per numeros, puta per horas & applicata per intellectum motibus inferioribus illos menſurat tanquam duratio uniformior & regularior, quia perfectiſſimum in unoquoque genere eſt menſura cæterorum, ſic etiam ulna menſurat pannum, libra pondus. Hæc menſura, ut patet, diſtinguitur à menſurato, & terminat ejus relationem.

Menſura intrinſeca eſt quæ ineſt rei menſuratæ; & ideò non menſurat per applicationem, ſed per informationem vel identitatem, undè non diſtinguitur realiter à menſurato, nec terminat ejus relationem. Sic tempus quod eſt menſura extrinſeca reſpectu noſtri, eſt intrinſeca reſpectu motûs primi mobilis; non enim habet aliud tempus ſuperius quo menſuretur, & quod eſt in aliquo genere perfectiſſimum, eſt menſura ſui & cæterorum, intrinſeca ſui, extrinſeca cæterorum. Undè duratio motûs primi mobilis eſt ſecundùm diverſos reſpectus menſuratum & menſura: quatenùs dicit extenſionem ſucceſſivam, eſt menſuratum; quatenùs dicit perfectiorem uniformitatem, & regularitatem, eſt menſura.

Inſuper menſura debet notificare quantitatem menſurati, ideò enim aſſumitur menſura, ut dignoſcatur quanta ſit res aliqua. Non debet tamen notificare à poſteriori & per effectus notiores quoad nos, ſed à priori in quantùm eſt perfectiſſimum ſui generis, & eâ ratione menſura cæterorum; eo ipſo enim quantùm eſt de ſe, eſt notificativa quantitatis menſurati. His notatis.

R. Probabiliùs eſt æternitatem habere rationem menſuræ reſpectu Dei & ejus durationis: Ita ut duratio Dei, quatenùs explicat virtualem ejus extenſionem infinitè durativam, ſit menſuratum, quatenùs verò explicat ſummam uniformitatem & immutabilitatem in durando ſit menſura. Videtur eſſe D. Thomæ qui hîc a 5. o. bis repetit æternitatem eſſe menſuram rei permanentis, & in 1. d. 19. q. 2. a. 2. ad 1. dicit Deum eſſe in nunc æternitatis tanquam in menſura propria, alia verò tanquam in menſura excedente.

Probatur: Ratio menſuræ ſecundùm ſe, ſemotis imperfectionibus quas accidentaliter involvit, convenit Deo: Atqui æternitas continet conditiones menſuræ ſemotis imperfectionibus: Ergo. Major & Minor ſunt probandæ. Probatur Maj.

Ratio

Digitized by Google

Ratio menſuræ ſecundùm ſe nullam involvit imperfectionem, ſicque eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, nihil enim aſſumitur in menſuram quod non ſit perfectiſſimum in ſuo genere, & eâ ratione menſura manifeſtativa quantitatis cæterorum: quòd autem diſtinguatur realiter à menſurato, & quòd indè menſuratum pendeat à menſura, ſitque imperfectum perfectibile per illam, hæc non includit menſura ſecundùm ſe, ſed quatenùs eſt extrinſeca; ſecundùm ſe autem petit conjungi menſurato, aliter enim non menſurat: Undè quantò perfectior eſt menſura, tantò perfectiùs conjungitur menſurato; ita ut ſi ſit menſura perfectiſſima & infinita, identificetur cum illo, ſicque reddit illud perfectè ſibi conjunctum, & conſequenter perfectè menſuratum: Ergo menſura non dicit de ſe diſtinctionem realem à menſurato. In Deo autem ponimus menſuram intrinſecam & identificatam cum menſurato.

Probatur Min. æternitas importat ſummam uniformitatem durationis ſimpliciſſimæ, ratione cujus dignoſcitur, quanta ſit hæc duratio: Ergo habet rationem menſuræ; ideò enim tempus, quod eſt duratio motûs primi mobilis eſt menſura ſui & cæterorum, quia inter creata eſt maximè uniforme & regulare, & eâ ratione oſtendit quantùm ipſa ſui & cæterorum duratio ſit extenſa: Inſuper æternitas eſt intrinſeca & identificata Deo, Deique durationi, proindèque indiſtincta realiter, nec terminans relationem dependentiæ menſurati.

Dices 1°. Non poteſt concipi menſura niſi ut perfectio; ergo nec menſuratum, niſi ut imperfectum, perfectibile per illam; conſequenter realiter diſtinctum & dependens ab illa, quæ omnia repugnant Deo. Aliundè nihil eſt menſura ſui ipſius.

R. Conceſſo Antecedente, N. Conſeq. ubi agitur de menſura intrinſeca, identificata cum menſurato. Equidem non poteſt concipi menſura intrinſeca niſi ut perfectio, at non ideò debet concipi menſuratum, ut imperfectum potentiale & per-

perfectibile per illam quaſi per aliquid extraneum, ſi quidem illam perfectionem habeat ſibi identificatam, ſed ſequitur tantùm quòd non explicet illam ſicut eam explicat menſura, implicat tamen illam ut ſuam. Sic objectum intelligibile concipitur in Deo ut perfectivum intellectûs, quia ſpecificativum, non quòd perficiat intellectum quaſi quid imperfectum & potentiale, ſed quia per ſuum conceptum explicat perfectionem quam non explicat intellectus, quam tamen ſibi identificat & implicat ut ſuam.

Ad id quod additur: Verum eſt nihil eſſe menſuram ſui ipſius ſub eadem ratione, benè tamen ſub diverſa, ut explicui in concluſione. Habemus exemplum in tempore: Quatenùs enim dicit extenſionem motûs primi mobilis eſt menſuratum, quatenùs dicit uniformitatem & regularitatem talis motûs, eſt menſura, & ſic eſt menſura ſui ipſius ſub diverſa ratione.

Dices 2°. S. Thomas hic a. 3. dicit: *æternitas non eſt aliud quàm ipſe Deus. Undè non dicitur Deus æternus, quaſi aliquo modo menſuratus; ſed accipitur ibi ratio menſuræ ſecundùm apprehenſionem noſtram tantùm.* Et in 1. d. 19. q. 1. a. 1. ad 4. *divina magnitudo nullo modo eſt menſurabilis vel menſurata, nec ab alio, nec à ſe. Primò, quia numeratio ponit terminationem, & divina magnitudo non habet terminum intrà & extrà.... Secundò, quia commenſuratio non eſt unius quantitatis ad ſe ſed duarum.*

Quidam, ut ſe expediant ab his textibus, intelligunt æternitatem eſſe menſuram Dei non formalem ſed virtualem, & dicunt S. Th. in objectione negare æternitati rationem menſuræ formalis non virtualis; ita Gonet. Quamvis hæc ſententia non ſit improbabilis, non videtur tamen neceſſe illuc confugere. Undè

R. S. Thomam locis objectis intelligendum eſſe de menſura extrinſeca realiter diſtincta per applicationem menſurante & excedente. Et quantùm

ad

ad primum patet; ideò enim negat S. Doctor Deum menſurari æternitate; quia, inquit, ipſe eſt ſua æternitas; intelligit ergo non menſurari æternitate tanquam menſurâ à ſe diſtinctâ. Addit: *ſed ibi accipitur ratio menſuræ,* ſcilicet actu diſtinctæ qualis ſolet adhiberi in humanis, *ſecundùm apprehenſionem noſtram tantùm;* quia eſſe & æternitas in Deo non diſtinguuntur actu, niſi ſecundùm apprehenſionem mentis noſtræ. Quantùm ad ſecundum evidentiùs adhuc patet. 1°. Quia ibi loquitur de menſura quæ *ponit terminationem,* conſequenter excedente. 2°. Quia dicit commenſurationem non eſſe unius quantitatis ad ſe, ſed duarum; ergo loquitur de commenſuratione quæ fit per aliquid extrinſecum & diſtinctum; undè ibidem ſolutionem concludit, dicendo *quòd divinæ magnitudini nihil diverſum ab ipſa commenſuratur.* Ergo quando menſuram negat Deo, loquitur de menſura quæ ſit diverſa & extrinſeca.

Quæritur 5°. Utrùm æternitas habeat rationem menſuræ reſpectu creaturarum?

R. æternitatem eſſe menſuram creaturarum, ſed inadæquatam & excedentem. Ita S. Th. 1. loco citato in ſuperiori reſponſ.

Ratio eſt: quia æternitas eſt menſura actionis divinæ, quâ Deus creaturas producit & conſervat in ſuo eſſe: ergo eſt etiam menſura terminorum hujus actionis.

Eſt autem menſura inadæquata & excedens quantùm ad duo. 1°. quantùm ad extenſionem, quia omnes durationes comprehendit ſine principio & fine: 2°. quantùm ad modum menſurationis, quia modo immutabili menſurat, nec per numerationem, ſed per ſummam unitatem & indiviſibilitatem.

Plura circà has difficultates poſſent dici, ſed quia ſunt minùs neceſſaria, omittimus: videri poteſt Joannes à S. Th. in hanc quæſtionem; celebriorem verò difficultatem de præſentia reali rerum etiam futurarum in æternitate remittimus ad quæſt. de ſcientia Dei.

AR-

Digitized by Google

ARTICULUS IX.

Utrùm Deus ſit unus?

D. Th. q. 11.

Q. 11. a. 1. o. NOta 1°. Ad intelligentiam unitatis Dei S. Doctor expendit unitatem entis in communi, & docet unum tranſcendentale non addere ſuprà ens rem aliquam, ſed tantùm negationem diviſionis; ita ut ſi unum ſumatur prout diſtinguitur ab ente, dicat, formaliter negationem tantùm; ſi autem ſumatur in tota ſua ſignificatione, dicit formaliter perfectionem, nimirùm entitatem indiviſam: unum enim formaliter nihil eſt aliud quàm ens indiviſum: undè hanc indiviſionem ſeu negationem diviſionis addit enti non ut formam unius conſtitutivam, ſed ut modum intrinſece connotatum: unum itaque non eſt entitas præcisè, neque indiviſio præcisè, ſed entitas connotans indiviſionem, ſeu ut ſubſtat negationi diviſionis. Et quia entitas ut ſic, & entitas ut ſubſtans indiviſioni realiter ſunt idem, ita unum & ens ſunt idem realiter, & ſolâ ratione diſtinguuntur. Quia tamen priùs concipimus rationem entis, quàm rationem indiviſi, ideò unum concipimus ut paſſionem entis.

Ibid. a. 2. o. Hoc autem unum tranſcendentale opponitur privativè multitudini, quia ſignificat privationem diviſionis. Sed unum quantitativum quod eſt principium numeri, opponitur multitudini relativè, quia unitas quantitativa ſe habet ad multitudinem ſicut menſura ad menſuratum; multitudo enim menſuratur per unitatem replicatam.

Nota 2°. Dum quærimus, utrùm Deus ſit unus, non eſt quæſtio de unitate poſitiva & ſpecifica, quâ aliquid eſt ens indiviſum in ſe & diviſum à quolibet alio ejuſdem ſpeciei, quo ſenſu quilibet homo eſt unus; ſed de unitate numerica & exclùſiva, quâ aliquid ità eſt unum, ut excludat quod-

cum-

cumque aliud ejuſdem naturæ & ſit in ea unicum, quo ſenſu dicimus ſolem eſſe unum. Quærimus ergo utrùm Deus ſit ſolus & ùnicus Deus, ita ut præter ipſum, nullus ſit alius Deus.

Nota 3°. Polytheiſmum ſeu deorum pluralitatem eò uſque protendit cæca & inſana gentilitas, Idololatriæ penitùs addicta, ut, teſte Euſebio lib. 5. præparat Evang. cap. 15. Heſiodus triginta millia deorum numeraverit. Cauſas & Originem Idololatriæ expendimus cum Authore in Tractat. de Religione Diſſert. 7. a. 2. §. 3. & varias ejus ſpecies expoſuimus ibidem §. 1. Require ibi.

Inter Chriſtianos autem hæretici non pauci unitatem Dei impugnaverunt, ii præſertim qui duo principia admittebant: unum bonum rerum inviſibilium auctorem, alterum malum rerum viſibilium cauſam. Tales fuerunt Gnoſtici Duce Carpocrate ſæculo 2. Marcionitæ ſic dicti à Marcione eodem ſæculo. Valentiniani à Valentiniano eodem ſæculo: is ita aſtruebat duo principia, ut unum vocaret *profundum*, alterum *ſilentium*, marem & fœminam, ex quorum combinatione prodierunt triginta *Oeonas*, hoc eſt, triginta ſæcula. Manichæi tertio ſæculo ſic dicti à Manichæo eorum duce, qui fuit ſervus cujuſdam viduæ Perſæ, primò dictus *Curbicus*, poſteà, *Manes*, demum Manichæus. Hi, ſectatores poſterioribus ſæculis habuerunt Albigenſes & alios. Triteitæ alii unitatis Dei hoſtes, ſub finem ſexti ſæculi tres Perſonas divinas, dicebant eſſe tres Deos. Contrà hos omnes.

Dico: Deus eſt unus.

Contrà illos qui admittunt vetus teſtamentum, quales fuerunt plures Judæi apud Annatum in Apparatu lib. 7. a. 1. Probatur ex illo Deuteron. 6. *Audi Iſraël: Dominus Deus noſter unus eſt.* Et cap. 31. *Vide quòd ego ſim ſolus, & non ſit alius Deus præter me.* Et alibi. *Ib. a. 3. o.*

Contrà Hæreticos qui admittunt novum teſta-

men-

mentum: Probatur ex illo Marci 12. *Benè magiſter in veritate dixiſti, quia unus eſt Deus, & non eſt alius præter eum.* Joan. 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum.* 1. Cor. 8. *Scimus quia nihil eſt Idolum in mundo, & quòd nullus eſt Deus niſi unus.* His & aliis ſimilibus accedunt Profeſſiones fidei in Symbolo Nicæno, Conſtantinop. Athanaſii & omnium Patrum conſenſus in ſuis ſcriptis.

Ibid. Contrà Gentiles & quoſcumque alios, probatur ratione triplici. Prima petitur ex ſumma Dei ſimplicitate. Singularitas eſt de eſſentia ſeu natura Dei: atqui enti eſſentialiter ſingulari repugnat eſſe multiplex: Ergo. Minor patet, quia ſingularitas eſt immultiplicabilis; alioquin ſi eſſet multiplicabilis, foret communis multis, & jam non ſingularis: Sic ſi ſingularitas ſeu hæcceitas quâ *Sortes* eſt hic homo; foret de eſſentia naturæ humanæ, ſicut rationalitas, eſſet unicus homo in mundo. Probatur Major: Per id Deus eſt ſingularis ſeu hic Deus, per quod eſt Deus: atqui eſſentialiter eſt Deus: Ergo eſſentialiter eſt hic Deus, ſeu ſingularitas eſt de ejus eſſentia. Probatur Major; quia ſi per aliud eſſet Deus, & per aliud hic Deus, natura divina deberet contrahi per hæcceitatem, ſeu differentiam individualem, ſicque eſſet in Deo quædam compoſitio, & non ſumma ſimplicitas: Ergo.

Si dicas: Natura Angelica eſt eſſentialiter ſingularis ſecundùm Thomiſtas, & tamen ſunt plures Angeli ſaltem ſpecie: Ergo hæc D. Thomæ ratio inefficax eſt.

R. N. Conſeq. Hæc eſt enim diſparitas inter Deum & Angelos, quòd natura Angelica, licèt ſpecificè ſumpta, ſit eſſentialiter ſingularis, quia caret principio multiplicationis numericæ, ſcilicet materiâ, & ideò non poſſunt eſſe plures numero Angeli in eadem ſpecie; attamen genericè ſumpta non eſt eſſentialiter determinata ad unam ſpeciem, undè poſſunt eſſe plures ſpecies Ange-

lorum

lorum: at in Deo non datur neque genus neque ſpecies; ſed eſt ex omni parte ſimpliciſſimus & ſummè ſingularis; undè neque quoad ſpeciem, neque quoad numerum poteſt multiplicari.

Secunda ratio petitur ex infinita Dei perfectione. Deus eſt ens infinitè perfectum: atqui non poſſunt eſſe duo vel plura entia infinitè perfecta: Ergo. Probatur Minor: Si eſſent duo entia infinitè perfecta, oporteret ea inter ſe differre; illud autem quo differrent, eſſet vel imperfectio, & hoc dici non poteſt, quia ens infinitè perfectum nullam admittit imperfectionem; vel eſſet perfectio, neque id dici poteſt, aliàs uni deeſſet perfectio quam alter haberet, ſicque iſtud primum non eſſet infinitè perfectum: Ergo. Huic affinis eſt hæc altera Ratio. Deus eſt ſummum ens, ſummum bonum: atqui quòd eſt ſummum, nec majus nec par habet, aliàs non foret ſummum: Ergo unum. *Ibid.*

Tertia ratio petitur ex unitate & ordine univerſi. Nomine Dei intelligimus ſupremum mundi rectorem & gubernatorem: atqui unicus eſt mundi Gubernator: Ergo unicus Deus. Probatur Minor: Diverſa & inæqualia mundi entia, alia ſuperiora, alia inferiora, ita ordinata ſunt ut alia aliis firmâ lege deſerviant & coordinentur: atqui ſic in unum ordinem convenire non poſſunt, niſi ab uno ordinentur, quia per ſe unius unum eſt cauſa, & multa non ſunt cauſa unius niſi per accidens, in quantum ſcilicet ſunt aliquo modo unum. *Ibid.*

Inſtauratur magis hæc ratio. Si eſſent duo vel plures dii, vel unus ſufficeret ad gubernationem totius univerſi, ita ut idem omninò & omni modo faceret quod alter, vel non ſufficeret, ſed alterius ope indigeret, ita quòd unus aliquid aut aliquo modo, & alter aliud aut alio modo faceret. Si primum: Ergo iſte alter eſt ſuperfluus, nihil eſt autem abſurdius quàm ponere Deum ſuperfluum. Si ſecundum: Ergo neuter eſt Deus, quia

Digitized by Google

neuter eſt omnipotens, neuter factor omnium; & ordinatio rerum quæ eſt quid perfectiſſimum in toto univerſo, eſt effectus per accidens, ſcilicet à pluribus cauſis fortuitò in unum concurrentibus.

Item vel unus conveniret neceſſariò cum alio in regimine univerſi, ita ut ab illo diſſentire non poſſet, vel eſſet liber & poſſet ab illo diſſentire. Si primum: Ergo non eſt Deus utpote dependens ab altero & illi ſubjectus. Si ſecundum; caſu quo diſſentiret & alio modo de rebus univerſi vellet diſponere, aut unus in hoc bello prævaleret, & omnes creaturas ſibi ſubjiceret, & ſic alter imbellis & victus, non eſſet Deus: aut neuter prævaleret, ſed quiſque ſibi certam portionem creaturarum ſubjiceret, & ſic neuter eſſet Deus, quia neuter eſſet omnipotens, neuter ſibi ſubjiceret omnes creaturas, atque ordo univerſi diſſolveretur: Ergo manifeſtè neceſſum eſt ponere unicum mundi Gubernatorem. Quod autem poſſet objici de tribus perſonis divinis, non obſtat quia per unam & eandem naturam, unam voluntatem, unam & eandem omnipotentiam gubernant.

Dices 1°. In Scripturis multi appellantur dii. Pſal. 81. *Ego dixi: dii eſtis & filii excelſi omnes.* Ibid. *Deus ſtetit in Sinagoga deorum.* Exod. 7. dixit Dominus ad Moyſen: *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis.* 1. Cor. 8. *Sunt qui dicuntur dii ſivè in cœlo, ſivè in terra. (Si quidem ſunt dii multi & Domini multi) nobis tamen unus eſt Deus:* Ergo.

R. cum Catechiſmo Rom. parte primâ n. 9. „ Quòd ſacræ Litteræ Prophetas & Judices deos „ appellârunt, non Gentium more factum eſt, „ quæ ſibi plures deos ſtultè & impiè finxerunt, „ ſed quâdam loquendi conſuetudine ſignificare „ voluerunt excellentem aliquam virtutem, vel „ functionem quæ Dei munere illis conceſſa eſt. Sic dii appellantur Prophetæ propter revelationem futurorum illis factam. Judices propter authoritatem vitæ & necis illis conceſſam. Juſti

propter inhabitantem Spiritum ſanctum: Et ſic de cæteris. * Quantùm ad Apoſtolum, dum dicit, *ſi quidem ſunt dii multi*, non loquitur ex propria ſententia, ſed juxtà ſententiam & errorem eorum qui ponebant plures deos, ut patet ex verbis ſubjunctis; quaſi diceret, ſunt quidem juxtà Gentes errantes dii multi, nobis autem per Chriſtum illuminatis unus eſt Deus. * *Ibid ad* 1.

Dices 2°. S. Baſilius Epiſt. 141. negat Deum eſſe unum numero: Ergo.

R. cum Sylvio, Baſilium hoc non negare quaſi velit eſſe plures deos, hanc enim à ſe propulſat calumniam. Epiſt. 80. *Tres deos*, inquit, *prædicari à nobis cauſantur, iſtoque figmento multorum aures circumſonant, nec ceſſant donec hanc calumniam credibilem faciant.* Sed unum accipit pro eo quod non eſt ſimplex, ſed conſtat partibus quæ numerari poſſunt: dicit enim ibidem, *quidquid numero dicitur unum, unum reverà aut ſimplex naturâ non eſt, Deum autem ſimplicem & incompoſitum confitentur omnes; non eſt itaque Deus numero unus.* Negat ergo Deum eſſe numero unum, quaſi conſtaret partibus quæ numerari poſſint, aut ſit diviſibilis in plura ſingularia; quamvis ſit unus excluſivè, hoc eſt ſic unus, ut non plures.

Dices 3°. Multa in Hiſtoriis leguntur miracula à diis Gentium perpetrata, multa futura prænuntiata, multi morbi qui videbantur inſanabiles, ſanati, &c. ergo.

R. Hæc ut plurimùm eſſe ficta, & ſi quædam ex parte ſint vera, adſcribenda ſunt induſtriæ & perſpicaciæ dæmonum; hi enim ingenio acutiſſimo prædíti longè meliùs quàm nos ex circumſtantiis præſentibus, quæ futura ſunt conjecturaliter noſcere poſſunt, & cùm rerum naturalium virtutem apprimè calleant, eam variis applicando videntur patrare miracula, dum non niſi effectus merè naturales edunt.

DISSERTATIO IV.

De Cognoſcibilitate & Viſione Dei à nobis, necnon de ejus Nominibus.

D. Th. Q. 12. & 13.

Q. 12. in proœm. In ſuperioribus conſideravimus qualiter Deus ſit ſecundùm ſe ipſum, nunc conſiderandum eſt qualiter ſit in cognitione noſtra, id eſt quomodo cognoſcatur à nobis.

Multipliciter Deus poteſt à nobis cognoſci. 1°. Abſtractivè per effectus, ſic per creaturas cognoſcimus naturaliter Deum ut Authorem naturæ: juxtà illud Apoſt. ad Rom. 1. *Inviſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.* 2°. Supernaturaliter ſed obſcurè per fidem. 3°. Supernaturaliter clarè & intuitivè, ut eſt in ſe, quomodo Beati in Cœlo eum vident. Hæc Dei cognitio dicitur viſio; quia ſicut dicimur rem corpoream videre, quando eam præſentem clarè & intuitivè oculo corporeo attingimus, ita dicimur rem ſpiritualem videre, quando intellectus, qui eſt oculus mentis, clarè & intuitivè fertur in eam ut realiter ſibi in ſe præſentem.

De Cognitione Dei per fidem agit S. Doctor in ſecunda ſecundæ: de cognitione naturali & abſtractiva per effectus, agit in duobus ultimis Articulis hujus quæſtionis: In cæteris undecim de cognitione Dei per viſionem intuitivam. De eadem viſione Dei ſub diverſo reſpectu tractat variis locis. In prima ſecundæ tractat de illa ut eſt beatifica & ultimus finis. In ſupplemento tractat de illa ut pertinet ad ſtatum gloriæ ad quem ducimur per Chriſtum: Hìc de illa agit præcisè ut pertinet ad cognoſcibilitatem Dei.

AR-

Digitized by Google

ARTICULUS I.

Utrùm eſſentia divina videri poſſit oculo corporeo?

Deum poſſe videri oculis corporeis cenſuerunt quotquot inter Gentiles & Hæreticos illum finxerunt corporeum. Inter Catholicos verò qui Deum purum ſpiritum agnoſcunt, ſunt nihilominùs qui contendunt ipſum poſſe videri & de facto videndum oculo corporeo, non craſſo & materiali, ut nunc eſt, ſed glorificato, non per viſionem corpoream, ſed per viſionem ſpiritualem ipſi unitam. Ita plures de Schola Carmelitarum Calceatorum cum Magiſtro ſuo Bonæ ſpei. Valentia autem probabile reputat poſſe creari oculum corporeum, qui vel naturâ ſuâ, vel dono aliquo ſuperaddito poſſit videre Deum: contrà quos omnes cum Authore & communi ſententia.

Dico 1°. Eſſentia divina non poteſt abſolutè videri, ut eſt in ſe, oculo corporeo etiamſi glorificato. *Ibid. a 3. o.*

Probatur 1°. ex Scriptura. 1. Timoth. 1. dicitur: *Regi ſæculorum immortali & inviſibili:* Et cap. 6. *Quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt:* Atqui iſtæ authoritates debent intelligi de viſione per oculum corporeum: 1°. Quia ſic communiter interpretantur SS. Patres & Theologi: Non licet autem interpretari Scripturam contrà communem ſenſum SS. Patrum & Theologorum. 2°. Quia non poteſt intelligi de viſione per mentem, ſi quidem in pluribus aliis Scripturæ locis declaratur Deum eſſe viſibilem oculis mentis, ut 1. Joan. 3. *Scimus quoniam cùm apparuerit ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt.* Et alibi ſimiliter, ut videbimus art. ſequenti.

Probatur 2°. Ex Patribus. Origenes contrà Celſum dicit: *Falſo igitur nobis imponit Celſus, dicens nos ſperare oculis corporeis Deum eſſe viſuros:* Et addit quòd ſola mens Deum videat. S. Cyrillus

Jeroſol. Catech. 9. *Carnis quidem oculis cerni Deus non poteſt; nam incorporeum ſub corporeos oculos cadere nequit.* S. Athanaſ. apud S. Aug. Epiſt. 111. dicit Deum, *Secundùm deitatis ſuæ proprietatem, omninò Deum eſſe inviſibilem.... Niſi in quantum mente ac ſpiritu noſci poteſt.* S. Ambroſ. apud eundem ibid. ut infrà citabitur. S. Hieron. apud eundem ibid. idem aſſerit & probat, quia *Res incorporalis corporalibus oculis non videtur.*

Quantùm ad S. Auguſtinum, de quo potiſſimùm eſt difficultas, eum conſtanter tenuiſſe noſtram ſententiam, multis evincitur. 1°. Epiſt. 6. ad Italicam dicit: *Hoc* (nempè Deum) *oculus videre corporis, neque nunc poteſt, neque tunc poterit;* quod multis argumentis probat, & oppoſitam opinionem inſipientiam & dementiam vocat. Epiſt. 112. ſeu lib. de videndo Deo, poſtquam eandem ſententiam confirmavit in priori, & in hac Epiſtola ex Scripturis, ex SS. Ambroſ. Hieronym. Athanaſio citatis, concludit ſic verbis Ambroſii: *Nec in loco Deus videtur, nec corporalibus oculis quæritur;* & addit: *Hanc autem etiam meam eſſe ſententiam confiteor.* In Pſal. 41. poſt initium: *Non quidem videri Deus niſi animo poteſt:* Et alibi pluries. Tandem S. Fulgentius ejus diſcipulus, cui S. Doctoris mens meliùs perſpecta erat quàm ſit quibuſdam Recentioribus, ad Q. tertiam Ferrandi, teſtatur hanc eſſe ſententiam ſui magiſtri, eique ſubſcribit his verbis: *Oculis corporalibus Deus ſpiritus non videtur.* Et, *non corporis, ſed animæ oculis Deus ſuam viſionem promittit.*

Si dicas laudatos Patres, intelligendos eſſe de oculo corporeo craſſo & materiali, prout eſt in hoc ſtatu, non quà glorificato, ac in virtutem mentis quodam modo converſo.

Contrà: 1°. Laudati Patres loquuntur de viſione Dei quæ erit in altera vita poſt reſurrectionem; tunc autem erit oculus glorificatus. 2°. Sic excludunt oculum corporeum à viſione Dei, ut illam ſoli menti adſcribant. 3°. Plerique ex citatis

Pa-

Patribus, ideò negant oculum corporeum poſſe videre Deum, quia corpus non poteſt videre ſpiritum; atqui hæc ratio currit etiam pro oculo glorificato, niſi fortè dicas per glorificationem evadere ſpiritum: ſed hâc Hypotheſi ceſſat quæſtio & tota difficultas.

Probatur 3°. Ratione: Deus eſt ſpiritus; atqui abſolutè eſt impoſſibile ſpiritum videri oculo corporeo: Ergo. Major eſt de fide. Probatur Min. Impoſſibile eſt potentiam aliquam ferri extrà latitudinem ſui objecti adæquati ſeu extenſivi: In hoc enim differt objectum adæquatum, ſeu extenſivum ab objecto proportionato, quòd ſub proportionato comprehendantur tantùm ea quæ potentia naturaliter, & abſque elevatione attingere poteſt. Adæquatum autem & extenſivum comprehendit omnia ad quæ potentia, etiam ſupernaturaliter & ut elevata ferri poteſt: Sicque impoſſibile eſt potentiam aliquam ferri ultrà latitudinem ſui objecti adæquati & extenſivi, alioquin foret adæquatum & extenſivum, ut ſupponitur, & non foret; quia ultrà illud potentia ſupernaturaliter ſe extenderet: Atqui ſpiritus non continetur intrà latitudinem objecti extenſivi & adæquati oculi corporei: Ergo. Probatur Min. Objectum adæquatum oculi corporei, ſicut & omnis potentiæ materialis, eſt quid corporeum & materiale, nimirùm oculi, color, auris, ſonus, odoratus, odor, &c. ergo. Prob. Ant. 1°. Ex ſenſu communi hominum & definitione harum potentiarum communiter recepta: Viſus enim communiter definitur, potentia perceptiva coloris lucidi; auditus; potentia perceptiva ſoni, & ſic de cæteris. 2°. Ex illo Chriſti ad diſcipulos Luc. 24. *Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* Porrò ſi ſpiritus contineretur intrà objectum adæquatum oculi corporei, alteriuſve ſenſûs materialis, ita quòd oculus poſſet ſupernaturaliter illum videre, Chriſtus inefficaciter probaret veritatem ſuæ carnis, ex hoc *Ibid.*

quòd poſſit tangi & videri, ſi quidem in hac ſententia etiam ſpiritus virtute divinâ poſſit tangi & videri. 3°. Objectum adæquatum oculi corporei, alteriuſve ſenſûs materialis minùs latè patet quàm objectum intellectûs: Id primum experientiâ teſtatur, & etiam ratione conſtat: Quia eò minus aliqua potentia extenditur, quò magis eſt materialis: Per materiam enim limitantur potentiæ activæ; unde videmus quòd objectum ſenſûs externi ſit magis reſtrictum, quàm objectum ſenſûs interni, & hujus quàm intellectûs; quia ſenſus externus eſt magis materialis quàm internus, & hic, quàm intellectus; imò intellectus, licèt pro hoc ſtatu dependeat à Phantaſmatibus, & ideò limitetur ad quidditatem rei materialis; tamen, quia ſecundum communem rationem intellectus non habet limitantem materiam, eſt illimitatus & fertur in quodcumque ens & in rationes communes entis à materia præciſas: Ergo objectum adæquatum ſenſûs materialis debet eſſe materiale, neque enim poſſumus alium limitem ipſi præfigere, & ſi ſe poſſet ſupernaturaliter extendere ad ſpiritualia & ad Deum, foret illimitatus ſicut intellectus, imo foret intellectus ſupernaturaliter, quia eſſet ſupernaturaliter potentia perceptiva veri & entis ut ſic.

Confirmatur: Deus magis diſtat in ratione objecti ab objectis ſenſibilibus, quàm unum ſenſibile ab altero ſenſibili, v. g. quàm color à ſono: Atqui abſolutè fieri non poteſt, quòd oculus audiat ſonum, & auris videat colorem; alioquin jam non forent duo ſenſus diſtincti; ſed oculus foret auris & auris oculus: Ergo à fortiori fieri non poteſt, ut Deus videatur oculo corporeo.

Si dicas, aqua materialis in Baptiſmo, ut elevata agit in animam, ſimiliter ignis materialis in inferno: Quidni pariter oculus corporeus, ut elevatus poſſet attingere ſpiritum?

R. Diſparitatem eſſe quod tam aqua in Baptiſmo quàm ignis in inferno agant merè efficienter,

ut

ut cauſæ inſtrumentales Dei: de ratione autem cauſæ inſtrumentalis, eſt quod attingat effectum ſuâ virtute ſuperiorem, quia agit virtute principalis agentis: at vero potentia viſiva eſt cauſa vitalis & principalis viſionis; quà vitalis, viſio debet ab illa egredi, ut ipſi proportionata; quà principalis, cum agat virtute propriâ, non poteſt agere extrà latitudinem ſui objecti adæquati.

Probatur 4°. Viſio Dei eſt immaterialis, utpote ipſi Deo immateriali proportionata: Atqui implicat actum immaterialem elici vitaliter & principaliter à potentia materiali quantumvis elevata.

Probatur 5°. ab inconvenienti. Si Deus poſſet ſupernaturaliter videri oculo corporeo hominis, poſſet pariter videri ſupernaturaliter oculo bruti, puta bovis aut canis; potentiæ enim ſenſitivæ brutorum ſunt ejuſdem, imò quandoque majoris perfectionis quàm potentiæ ſenſitivæ hominis: atqui abſurdum videtur conſequens, ut magis infrà declarabitur: Ergo.

Reſpondent diſcipuli Bonæ ſpei cum ſuo Magiſtro, hæc omnia probare oculum corporeum non poſſe videre Deum viſione corporeâ, at non viſione ſpirituali ipſi unitâ. Sed contrà.

Dico 2°. Fieri non poteſt etiam de potentia Dei abſoluta, ut oculus corporeus videat divinam eſſentiam viſione ſpirituali ipſi unitâ.

Probatur 1°. Quia Patres in prima concluſione laudati dicunt Deum non poſſe videri niſi ſolâ mente. 2°. Quia in hac ſententia, argumentum quo Chriſtus probat veritatem ſuæ carnis etiam eſſet inefficax.

3°. Quia viſio eſt actio vitalis: Atqui ut actio debet neceſſariò eſſe àb agente, conceptus enim actionis eſt formaliter conceptus egreſſionis. * Ut vitalis debet eſſe neceſſariò ab intrinſeco ſe movente; per id enim diſtinguimus viventia à non viventibus, quòd viventia ſe moveant ab intrinſeco, ſecùs mortua: ſic dicimus primò animal vivere, quando incipit ex ſe motum habere; & tam-

* *Inf. q. 18. a. 10. 0. & ad 3 & 1. c. gent. c. 97.*

tamdiu judicatur animal vivere, quamdiu talis motus in eo apparet: quando verò ex ſe jam non habet aliquem motum, ſed tantùm movetur ab alio, tunc dicitur animal mortuum propter defectum vitæ. Undè ea quæ videntur ſe movere & quorum motores vulgus ignorat, dicimus ſimilitudinariè vivere, ut argentum vivum, aqua ſcaturiens, &c. Ergo impoſſibile eſt quòd oculus corporeus videat Deum viſione ſpirituali ſibi unitâ. 4°. Viſio ſpiritualis eſt intellectio: Atqui fieri non poteſt abſolutè, quòd oculus corporeus intelligat, quia quod non eſt intellectivum in actu primo, non poteſt magis intelligere in actu ſecundo quàm lapis aut lignum.

Dices contrà notionem actûs vitalis: Motus gravium deorſum, emanationes proprietatum in corporibus inanimatis ſunt ab intrinſeco, & tamen non ſunt actus vitales, neque per eos gravia aut alia inanimata dicuntur vivere: Ergo malè aſſignatur notio actûs vitalis per hoc, quòd ſit ab intrinſeco ſe movente.

R. Tàm motus gravium quàm alias emanationes ſeu reſultantias requiſitas ad complementum generationis propriè eſſe à generante & non à genito, niſi ut moto, & non ut ſe movente; juxtà illud, *Qui dat eſſe, dat conſequentia ad eſſe.* Neque tamen generans per illos motus dicitur vivens; quia per illos non ſe movet, ſed movet aliud; vivere autem eſt ab intrinſeco ſe movere, ita ut motus ſit à vivente & in vivente: Quia actio vitalis quà talis eſt actio immanens.

Probatur ultimò ab inconvenienti ut ſuprà. Quia indè etiam ſequeretur oculum bruti poſſe videre Deum viſione ſpirituali ſibi unitâ, ſicque eſſe beatum.

Ad hoc inconveniens Magiſter Bonæ ſpei apud Henricum à S. Ignatio diſcipulum ſuum diſtinct. 7. a. 6. §. 7. n. 224. dupliciter reſpondet. 1°. Negat ex ſua ſententia ſequi hoc abſurdum: quia, inquit, oculus hominis vivit in actu primo vitâ

ſpi-

ſpirituali animæ rationalis; undè eſt capax vitæ ſpiritualis in actu ſecundo, non ſic oculus bruti. 2°. Dicit non eſſe magis abſurdum aut impoſſibile, quòd bos viſione ſpirituali ſibi unitâ videat Deum, quàm quòd ſit Deus per unionem cum perſona verbi.

Sed contrà. Ad primum R. 1°. Oculum corporis vivere quidem vitâ ſpirituali animæ, nedum in actu primo, ſed etiam in ſecundo; nihilominùs non eſſe ideò ſpiritualem, ſeu intellectivum in actu primo, quia non informatur animâ quà ſpiritualis eſt, ſed quà ſenſitiva tantùm: ſicut licèt oſſa vivant actu vitâ quæ eſt ſpiritualis & ſenſitiva, non ſunt tamen ſenſitiva & intellectiva in actu primo, quia non informantur animâ quà ſpiritualis eſt & ſenſitiva, ſed quà vegetativa tantùm; quod autem non eſt ſpirituale, ſeu intellectivum in actu primo, non poteſt abſolutè intelligere in actu ſecundo; & ideò adverſarius concedit lapidem non poſſe videre Deum, aut vivere in actu ſecundo, quia non eſt videns aut vivens in actu primo.

2°. Si ſenſus corporeus eſſet intellectivus in actu primo, quia animatur naturaliter vitâ ſpirituali, poſſet naturaliter intelligere in actu ſecundo: quia eſſe intellectivum in actu primo, nihil eſt aliud quàm poſſe in ſe producere & recipere intellectionem. Item ſi oculus eſſet intellectivus in actu primo, quia informatur anima intellectiva, ſequeretur quòd etiam eſſet auditivus, olfactivus, guſtativus, &c. in actu primo, quia informatur anima auditiva, olfactiva, &c. quæ omnia ſunt abſurda.

Ad ſecundum, N. Aſſumptum & paritatem. Diſparitas eſt, quòd ſi perſona verbi uniretur bruto, brutum non diceretur Deus, niſi per communicationem idiomatum, quatenùs prædicatum To *Deus*, prædicaretur de ſuppoſito habente naturam bruti, ſed ipſa natura bruti non foret Deus aut Divinitas. At ſi brutum videret Deum per viſio-

ſionem ſpiritualem, non ſolùm brutum diceretur, videns Deum & beatum per communicationem idiomatum, ſed ipſa natura bruti eſſet, videns Deum & beata, quo nihil poteſt cogitari abſurdius. Inſuper brutum unitum perſonæ verbi non eſt capax denominationis perſonæ: Ergo à fortiori, nec viſionis intellectualis quæ petit principium intrinſecum proportionatum, ſcilicet intellectivum in actu primo.

Ex dictis colliges contrà Valentiam & Ariagam non eſſe creabilem oculum corporeum, qui poſſit ſupernaturaliter elevari ad viſionem Dei; quia hoc ipſo quo eſt corporeus, militant contrà omnes rationes quas huc uſque protulimus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1°. ex Scriptura: Job. 19. *In carne mea videbo Deum Salvatorem meum.* Ergo.

Hic. a. 3. ad 1. R. quòd cùm dicitur, *in carne mea videbo Deum Salvatorem meum*, non intelligitur quòd oculo carnis Deum ſit viſurus; ſed quòd in carne exiſtens poſt reſurrectionem Deum ſit viſurus. Hoc eſt, videbo Deum in carne, ſed non per carnem.

Inſtabis 1°. Debet intelligi quòd Job videbit & viderit Deum in carne per carnem: Ergo. Probatur Ant. Paulò poſt ſubjungitur: *Quem viſurus ſum ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt.* Et cap. 42. *Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.*

in comm. ad lib. Job. R. N. Ant. Ad probationem R. ad primum locum quòd ſenſus ſit: Ego exiſtens in carne videbo oculis mentis Deum, & oculis corporalibus Deum hominem factum. Eandem huic loco interpretationem adhibet S. Aug. lib. 2. de Civit. Dei cap. 29. his verbis: *Illud enim quod ait ſuprà memoratus Job.... & in carne mea videbo Deum, reſurrectionem quidem carnis ſine dubio prophetavit, non tamen dixit per carnem meam* (hoc, ſecundùm primam noſtram explicationem) *quod quidem*

dem ſi dixiſſet, poſſet Deus Chriſtus intelligi, qui per carnem in carne videbitur.

Ad ſecundum, R. 1°. quod intelligit de oculo mentis juxtà illud Apoſt. ad Epheſ. 1. *Det vobis Spiritum ſapientiæ in agnitione ejus illuminatos oculos cordis veſtri.* R. 2°. Secundùm communiorem interpretationem quòd in hoc loco non agatur de viſione Dei ſecundùm eſſentiam ſed ſecundùm providentiam; undè ſenſus illius eſt, priùs multa audiveram de tua providentia, nunc autem video manifeſta ejus indicia in me ipſo. Vel ut Greg. mag. exponit: *Nunc multò meliùs quàm anteà te agnoſco, quia per flagella profeci.* *Hic a. 3. ad 1.*

Inſtabis 2°. in multis aliis locis Scripturæ; Geneſ. 32. de Jacob dicitur: *Vidi Deum facie ad faciem.* Idem de Moyſe, Exod. 3. Idem de Iſaia cap. 6. & alibi pluries: Ergo.

R. Has & ſimiles Scripturæ authoritates juxtà communem Patrum interpretationem debere intelligi de Deo apparente ſub corporali ſpecie; aut certè de viſione Dei per oculum mentis: nec eſt ullus Patrum qui has unquam intellexerit de viſione Dei ut eſt in ſe per oculum corporeum etiam clarificatum: Ita ut ipſemet Aug. de cujus mente litigant adverſarii 22. de Civit. cap. 29. expreſſe dicit: *Ullis exemplis ſivè Scripturarum teſtimoniis divinarum, vel difficile, vel impoſſibile eſt oſtendere,* ſcilicet quòd per oculum corporeum etiam glorificatum, incorporea Dei natura poſſet videri. Maxima autem foret temeritas Scripturam interpretari contrà communem ſenſum Patrum.

Objicies 2°. S. Aug. 22. de Civitate Dei c. 29. dicit: *Vis itaque præpollentior oculorum erit illorum ſcilicet glorificatorum, non ut videant acutiùs.... ſed ut videant & incorporalia*: Ergo.

R. quòd Aug. loquatur ibi, inquirendo tantùm & ſub conditione, quod patet ex hoc quod præmittitur: *Longè itaque alterius erunt potentiæ,* ſcilicet oculi glorificati, *ſi* (nota conditionem) *Hic. a. 3. ad 2.*

per

per eos videbitur incorporea illa natura.

Inſtabis. 1°. Aug. loquitur aſſertivè non inquirendo tantùm & ſub conditione: Ergo. Probatur Ant. ibidem ſuperiùs S. Doctor deridet Philoſophorum ſententiam qui certò tradunt nec corpus per ſpiritum, nec ſpiritum per corpus poſſe videri: Ergo.

R. N. Ant. Ad probationem, D. Ant. deridet hanc ſententiam quoad primum membrum tantùm, C. Ant. quoad utrumque, N. Ant. Patet legenti textum, & etiam ex aliis locis ubi approbat hanc rationem quoad ſecundum membrum & maximè Epiſt. 112. c. 23. his verbis: *Nam ſicut alibi idem Hieronymus breviter ac veraciter definivit, res incorporalis corporalibus oculis non videtur.* Aliàs enim non derideret ſententiam Philoſophorum tantùm, ſed etiam aliorum Patrum qui eâ uſi ſunt, ut vidimus; quod non eſt dicendum de S. Aug.

Inſtabis 2°. S. Aug. damnat hanc ſententiam etiam quoad ſecundum membrum: Ergo. Prob. Ant. Paulò infrà dicit: *Fieri poteſt valdèque credibile eſt ſic nos viſuros mundana corpora cœli novi & terræ novæ ut Deum ubique præſentem....per corpora quæ geſtabimus clariſſimâ perſpicuitate videbimus: Non ſicut nunc inviſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur....ſed ſicut homines inter quos viventes motuſque vitales exercentes vivimus mox ut aſpicimus, non credimus vivere, ſed videmus...* Ergo.

Ibid. R. quòd S. Aug. his verbis intelligat oculos glorificatos Deum viſuros per accidens in aliquo ejus effectu, ſicut oculi noſtri nunc dicuntur videre vitam alicujus quando vident motus ſenſibiles & corporeos ab illo procedere. Vita autem non videtur oculo corporeo ſicut per ſe viſibile, ſed ſicut ſenſibile per accidens, quod quidem à ſenſu non cognoſcitur, ſed ſtatim cum ſenſu ab aliqua alia virtute cognoſcitiva. Quòd autem ſtatim viſis illis corporibus divina præſentia ex eis cogno-

Digitized by Google

gnoſcatur per intellectum, ex duobus contingit, ſcilicet ex perſpicacitate intellectûs, & ex refulgentia divinæ claritatis in corporibus innovatis.

Inſtabis 3°. Secundùm illam D. Thomæ explicationem, ſequitur quòd Deus non videretur formaliter oculo corporeo, ſed per accidens tantùm ſeu per aliud; formaliter autem tantùm intellectu: atqui hoc non poteſt dici juxtà mentem Auguſtini: Ergo. Probatur Minor. S. Aug. ibi aſſerit Deum videri eo modo de quo non aſſertivè ſed dubitanter ibidem dicit, *fieri poteſt, credibile eſt*, &c. atqui Aug. nunquam dubitavit Deum videri formaliter intellectu & per accidens oculo corporeo: Ergo.

R. N. Min. Ad probationem, D. Min. atqui Aug. nunquam dubitavit eum videri formaliter intellectu, nec de modo ſpeciali quo videretur per intellectum Beatorum, N. Min. Nunquam dubitavit Deum videri formaliter per intellectum, benè tamen de modo ſpeciali quo videretur intellectu Beatorum, C. Min. Non dubitavit: ergo Auguſtinus Deum videri formaliter intellectu & ſenſu per accidens, ſicut nunc inviſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur: ſed dubitavit de modo peculiari, an ſcilicet oculi glorificati viderent Deum per accidens, eo excellentiori modo quo dicimur videre vitam proximi dum movetur in conſpectu noſtro. Et de hoc modo videndi Deum dubitanter dixit, *fieri poteſt, valdè credibile eſt:* quia id non eſt undequaque certum.

Inſtabis 4°. ſaltem negari non poteſt S. Auguſtinum continuò dubitaſſe, an Deus poſt reſurrectionem non eſſet videndus oculo corporeo, & modò in unam, modò in alteram ſententiam propenſum fuiſſe: atqui tanti Doctoris dubium præſertim continuum debet cenſeri rationabile & probabile; Ergo ſaltem probabile eſt Deum poſt reſurrectionem eſſe videndum oculo corporeo.

R. N. Ant. Certò enim nobis conſtat Auguſtinum conſtanter tenuiſſe Deum non eſſe videndum

poſt

poſt reſurrectionem, nec poſſe videri oculo corporeo, ex Epiſt. 6. 111. 112. & ex aliis pluribus locis. Item ex S. Fulgentio ejus Diſcipulo qui S. Doctorem hujus noſtræ ſententiæ aſſertorem facit. Verùm alia duo dubia fuerunt Auguſtino in hac materia. Primum, an Deus in patria ſit videndus eo ſpeciali modo quo videmus alicujus vitam per motus ejus corporis, de quo in reſponſione ad ſecundam inſtantiam. Secundum, utrùm & quomodo corpus poſt Reſurrectionem ſit convertendum in ſpiritum, prout quidam apud ipſum Epiſt. 112. aſſeruerant ex illo 1. Cor. 15. *Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale*, quod eſt extrà ſtatum quæſtionis noſtræ, ut jam advertimus. Porrò hanc quorumdam opinionem de tranſmutatione corporis in ſpiritum, licèt expreſsè non damnet in præfata Epiſt. 112. tùm propter authoritatem cujuſdam Epiſcopi id aſſerentis, quem prioribus ſuis litteris offenderat & ſibi reconciliari volebat: tùm quia res forte ipſi nondum ſatis erat explorata; ſic tamen eam expendit, ut à ſententia noſtra nullatenùs deflectat: Unde cap. 21. dictæ Epiſt. ſic loquitur: „ Poſtre-
„ mò quia id quod ego in illa Epiſtola mea dixi
„ de iſtis noſtræ carnis oculis, quia neque nunc
„ poſſunt, neque tunc poterunt Deum videre,
„ etiam ſic verum eſt. Non enim dictum eſt,
„ niſi de oculis corporalibus, quod tunc non
„ erunt, ſi corpus ipſum ſpiritus erit, ac per
„ hoc corporei oculi nunquam Deum videbunt,
„ quia cùm videbitur, ſpiritus eum, non cor-
„ pus videbit. Tota ergo quæſtio jam remanſit
„ de corpore ſpiritali.... quatenùs ex animali in
„ ſpirituale mutetur, quæ diligentiùs ſollicitiùſque
„ tractanda eſt maximè propter corpus Chriſti. „
Diligentiùs autem hanc difficultatem diſcutit lib. 22. de Civit. cap. 29. nec eam planè evacuat, dicit enim ibi: *Spirituale corpus neſcimus quantos habebit acceſſus, de re quippè inexperta loquimur.* Sed eam tandem reſolvit lib. 1. Retract. cap. 17.

&

& definit corpus non eſſe convertendum in ſpiritum: „ Quiſquis, inquit, ea ſic accipit ut exiſtimet ita corpus terrenum, quale nunc habemus, in corpus cœleſte reſurrectione mutari, „ ut nec membra iſta, nec carnis futura ſit ſubſtantia, procul dubio corrigendus eſt, commonitus de corpore Domini qui poſt reſurrectionem in iiſdem membris non ſolùm conſpiciendus oculis, verùm etiam manibus tangendus apparuit, carnemque ſe habere etiam ſermone firmavit dicens: *Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.*

Objicies 3°. à ratione. In quolibet datur potentia obedientialis ad quodlibet, ex cujus productione non ſequitur contradictio: Ergo oculus corporeus poteſt elevari ut videat Deum viſione ſpirituali, cùm in hoc nulla appareat contradictio.

R. 1°. N. Conſeq. & ejus probationem. Multiplex enim indè ſequeretur contradictio. 1°. Talis viſio foret vitalis ut ſupponitur, & non foret, quia non eſſet ab intrinſeco. 2°. Oculus corporeus intelligeret ut ſupponitur, & non intelligeret quia non eſt intellectivus in actu primo. 3°. Ferretur extrà objectum ſuum adæquatum, quod proindè foret & non foret adæquatum. Adde abſurdum, quòd canis poſſet videre Deum & eſſe beatus.

R. 2°. D. Ant. In quolibet datur potentia obedientialis ad quodlibet inſtrumentaliter & merè efficienter, C. Ant. Principaliter & vitaliter, N. Ant. Quia cauſa principalis agit virtute propriâ; ſi ergo elevetur ultrà propriam virtutem, hoc ipſo deſinit agere ut cauſa principalis. Similiter actio vitalis quà talis petit eſſe à principio intrinſeco ſibi proportionato: ſicut enim actio vitalis in genere debet eſſe à principio vitali in genere, & ideò actio vitalis quà talis non poteſt eſſe à lapide, ita actio vitalis in tali ſpecie debet ne-

ceſſariò eſſe à principio vitali in tali ſpecie. Undè ſicut viſio quà vitalis, non poteſt eſſe ab aure, nec auditio ab oculo, ita nec viſio ſpiritualis quà vitalis poteſt eſſe à principio vitali corporeo. Oculus autem corporeus eſt cauſa principalis & vitalis ſuæ viſionis, quâ dicitur formaliter & vitaliter videns, ut per ſe notum eſt. Si ergo inſtrumentaliter & merè efficienter produceret aut acciperet viſionem ſpiritualem, non eſſet per eam formaliter vitaliter videns, ſed ad illam ſe haberet mortuo quodam modo, ſicut aqua in Baptiſmo ſe habet ad productionem gratiæ, aut ſicut ſe haberet lapis ſi elevaretur ad producendum inſtrumentaliter viſionem Dei, per quam nec viveret, nec videret Deum.

Inſtabis 1°. Anima ſpiritualis poteſt ſenſatione materiali attingere corporea etiam principaliter vitaliter: Ergo oculus corporeus poteſt viſione ſpirituali attingere ſpiritum principaliter vitaliter.

R. 1°. Hoc argumento probari Deum oculo corporeo videri naturaliter ſicut anima naturaliter attingit corporea, conſequenter nimis probat, adeòque nihil. * 2°. N. Ant. Sentire enim non eſt proprium animæ ſolius, neque corporis ſolius, ſed conjuncti, hoc eſt totius compoſiti; quia potentia formaliter ſenſitiva non identificatur ſoli animæ, neque ſoli corpori ſed utrique; ſecùs potentia intellectiva. 3°. Dato Ant. N. Conſeq. Diſparitas eſt quòd anima ſpiritualis ſit eminenter ſenſitiva, oculus autem corporeus non eſt eminenter ſpiritualis.

infrà q. 77. a. 5. in a. ſ. c.

Inſtabis 2°. Magis diſtat Angelus à Deo, quàm oculus corporeus ab Angelo: atqui Angelus poteſt videre Deum; ergo oculus corporeus Angelum: ſi Angelum, quidni Deum?

R. D. Maj. Magis diſtat Angelus à Deo quàm oculus corporeus ab Angelo entitativè, C. objectivè, N. Quia cùm Deus ſit ens verum & intelligibile cadit ſub objecto intellectûs Angelici & humani. At verò Angelus, cùm non ſit materialis,

non

non poteſt cadere ſub objecto ſenſûs materialis. Confer articulum ſubſequentem præſertim in ultima objectione.

Objicies ultimò. Juxtà S. Th. 3. p. q. 76. a. 7. ad 1. Oculus Chriſti videt ſe ipſum ſub Sacramento ſubſiſtentem: atqui inter Corpus Chriſti in Sacramento & oculum corporeum non eſt major proportio quàm inter oculum corporeum & ſpiritum; cùm Corpus Chriſti in Euchariſtia exiſtat indiviſibiliter ad modum ſpiritûs: Ergo.

R. N. Min. Abſtrahendo enim nunc à modo quo Chriſtus ſe ipſum videt in Euchariſtia, de quo in 3. p. loco citato, ſufficit quòd ejus corpus ſit verum & materiale habens omnia ſua accidentia abſoluta, quantitatem, qualitatem proindèque colorem, licèt non modo quantitativo in ordine ad locum: Undè inter ipſum & oculum corporeum eſt quædam proportio, quæ nulla eſt inter oculum corporeum & ſpiritum.

ARTICULUS II.

Utrùm Intellectus creatus poſſit per ſolas naturæ vires videre Deum ut eſt in ſe?

Eunomius & Aetius, & ab his dicti Anomæi quarto ſæculo, non ſolùm Dei viſionem intuitivam, ſed & comprehenſivam tribuebant ſolis naturæ viribus, ut magis patebit ex infrà dicendis, contrà quos acerrimè pugnârunt SS. Patres Chryſoſtomus, Baſilius, uterque Gregorius, Ambroſius, Epiphanius & alii. Horum errorem ex parte, nimirùm quantùm ad viſionem, ſuſcitârunt ſæculo 14. Beguardi & Beguinæ, quos damnavit Concilium Viennenſe. Contrà hos & illos

Dico. Nullus intellectus creatus poteſt per ſolas naturæ vires videre Deum intuitivè, ſeu ut eſt in ſe. Eſt de fide.

Probarur 1°. Ex laudato Concilio Viennenſi ſub Clemente V. anno 1311. in quo damnati ſunt Beguardi & Beguinæ, inter quorum errores arti-

culus quintus hic erat: *Quælibet intellectualis natura in ſe ipſa naturaliter eſt beata, & anima non indiget lumine gloriæ ipſum elevante ad Deum videndum & eo beatè fruendum.* Ita refertur Clementina, *ad noſtrum*, de Hæreticis lib. 5. tit. 3.

Probatur 2°. ex Scriptura Math. 11. *Nemo novit Filium niſi Pater, neque Patrem quis novit niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* 1. Cor. 2. *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum.* Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna:* Atqui vita æterna eſt ipſa Dei viſio, juxtà illud Joannis 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum.* Ergo.

Probatur 3°. Argumento fundato in principiis fidei. In Scripturis legitur, & in variis Conciliis adversùs Pelagianos definitum eſt, hominem ſolis naturæ viribus non poſſe mereri gloriam, quæ eſt ipſa Dei viſio: Ergo nec poteſt ſolis naturæ viribus illam operationem elicere. Confirmatur: Ideò definitum eſt nos non poſſe ſolis naturæ viribus elicere actus fidei, ſpei & charitatis, quibus meremur gloriam, quia ſunt ſupernaturales, ſeu excedentes vires noſtras naturales: Atqui viſio Dei ut eſt in ſe, eſt adhuc magis ſupernaturalis, cùm hæc ſit finis, illa media. Ergo.

Quantùm ad rationem à priori, cur nempè hæc viſio ſit ſupernaturalis, ſeu excedat vires naturæ, monet Tournely non eſſe operoſiùs inquirenda; cùm nulla, inquit, proferri poſſit, quæ graviſſimis difficultatibus non pateat. Attamen plures profert S. Thomas hìc & alibi. Et ideò

Ibid. Probatur 4°. Ratione à priori: Objectum cujus modus eſſendi, excedit modum eſſendi naturæ cognoſcentis, non poteſt ab ea naturaliter, ſeu ſolis ejus viribus cognoſci quidditativè, ſeu ut eſt in ſe: Atqui modus eſſendi in Deo, in infinitum excedit modum eſſendi cujuſvis intellectûs creati ſivè humani ſivè Angelici: Ergo. Minor patet tùm ex ſe, tum inductione; ſunt enim modi eſ-

ſendi

ſendi triplicis generis: Quædam ſunt quorum natura habet eſſe in materia, ut ſunt corporalia. Quædam ſunt ſine materia, non tamen ſunt ſuum eſſe, ſed ſunt in potentia ad illud, ſicque habent aliquid quod eſt in eis per modum materiæ, quales ſunt ſubſtantiæ incorporeæ, quas vocamus Angelos. Solius autem Dei proprius modus eſſendi eſt, ut ſit ſuum eſſe ſubſiſtens, ideòque actus puriſſimus ab omni materia, & à quovis alio ſe habente per modum materiæ.

Probatur Maj. Cognitio contingit ſecundùm quod cognitum eſt in cognoſcente: Atqui cognitum eſt in cognoſcente ſecundùm modum cognoſcentis; quod enim eſt in aliquo, eſt in eo ad modum ipſius, ita ut ſi natura cognoſcens habeat eſſe in materia, qualis eſt anima rationalis, naturaliter cognoſcat omnia, ad modum quidditatis materialis per ſpecies abſtractas à ſenſibilibus; ſi non habeat eſſe in materia, ſed habeat eſſe potentiale ad exiſtentiam, ut Angelus, cognoſcit alia ad modum ſui, hoc eſt ad modum naturæ potentialis ad eſſe; Deus autem cognitus ad modum quidditatis materialis vel potentialis, non eſt cognitus quidditativè ut eſt in ſe; cùm ipſe ſit ſuum eſſe & actus puriſſimus. Ergo objectum cujus modus eſſendi excedit modum eſſendi naturæ cognoſcentis non poteſt ab ea naturaliter cognoſci quidditativè & ut eſt in ſe.

Occurrit ſapient. Mag. Tournely: „ Hæc ratio, inquit, videtur exigere in cognoſcente „ eandem naturam ſeu eandem immaterialitatem „ quæ eſt in objecto cognito: Atqui id non videtur verum: Namque Angelus inferior naturaliter ſuperiorem cognoſcit, nec tamen eundem cum ipſo habet gradum eſſentiæ: Intellectus etiam creatus auxilio luminis gloriæ roboratus, Deum intuitivè cognoſcit, nec tamen per lumen gloriæ conſtituitur in eodem „ gradu eſſentiæ & immaterialitatis cum Deo. Hæc ille.

 Sed

Sed contrà, N. Maj. Si quidem Deus infinitè diſtans in natura & immaterialitate à creaturis eas quidditativè & perfectiſſimè cognoſcit: Non ergo exigit hæc ratio æqualitatem inter cognoſcentem & cognitum; ſed exigit ut objectum quidditativè & ut in ſe eſt cognoſcibile, non excedat in genere eſſendi naturam cognoſcentis. Dico in genere & non in ſpecie, ſeu perfectione eſſendi intrà idem genus; quia hic eſt ſermo de modo eſſendi genericè ſpectato, ſecundùm quod res eſt materialis vel immaterialis, quia eſt ſermo de modo eſſendi ex cujus diverſitate ſequitur diverſitas cognitionis; cognitio autem fit per modum immaterialitatis, & immaterialitas ſequitur modum genericum eſſendi ut patet ex dictis. Dicimus ergo quòd hoc ipſo quo objectum eſt ſuperioris generis in modo eſſendi, natura cognoſcens non poteſt naturalibus viribus illud cognoſcere, ut eſt in ſe; quia quæcumque naturaliter intelligit, ea ad modum ſui generis intelligit: ſic v. g. quia anima rationalis eſt in infimo genere immaterialitatis ſeu modi eſſendi (licèt enim ſecundùm ſe ſit ſpiritualis, eſt tamen forma corporis & concreta materiæ) ideò quæcumque cognoſcit naturaliter, & ex propriis viribus, cognoſcit ad modum ſui per ſpecies abſtractas à ſenſibilibus, quo pacto ens omninò purum, ut eſt Deus, non poteſt cognoſci ut eſt in ſe; & hinc patet reſponſio ad utramque partem Minoris.

Ad primam, licèt Angelus ſuperior differat ab inferiori in ſpecie & perfectione eſſendi, conveniunt tamen in genere, quatenùs omnes ſunt per ſe ſubſiſtentes & à materia independentes, ſicque eodem modo cognoſcunt per ſpecies infuſas & non abſtractas à Phantaſmatibus; undè nihil obſtat quominùs inferior poſſit naturaliter cognoſcere quidditativè ſuperiorem.

Ad ſecundam, intellectus creatus lumine gloriæ roboratus cognoſcit equidem intuitivè Deum, non tamen naturaliter & ex propriis viribus, de quo

pro-

Digitized by Google

procedit quæſtio, ſed ſupernaturaliter, quatenùs per lumen ſupernaturale elevatur ſuprà ordinem ſuum, ut ampliùs non cognoſcat ad modum ſui generis per ſpecies abſtractas à Phantaſmatibus.

Notandum itaque diligenter hîc eſſe quæſtionem 1°. Non de quacumque cognitione, ſed de cognitione rei, ut eſt in ſe. 2°. Non de cognitione ſupernaturali, ſeu per vires auxilii ſuperadditi, ſed de cognitione naturali juxtà exigentiam & vires naturæ cognoſcentis. 3°. Non de modo eſſendi ſpecifico, ſeu de majori vel minori nobilitate & perfectione in eodem genere eſſendi, ſed de ipſo genere eſſendi, ex quo ſequitur diverſitas immaterialitatis & conſequenter cognitionis.

Probatur 5°. Quod eſt connaturale alicui naturæ ſuperiori non poteſt competere naturaliter naturæ inferiori, ſed tantùm per actionem & elevationem ſuperioris: Atqui videre Deum ut eſt in ſe, eſt connaturale Deo: Ergo. Probatur Min. Agere per formam propriam eſt connaturale cujuslibet operantis: Atqui videre Deum ut eſt in ſe, eſt agere per formam propriam Dei, ſcilicet per ejus eſſentiam: Ergo. Patet Min. quia ad viſionem Dei eſt impoſſibilis aut ſaltem inutilis ſpecies aliqua, ſed ejus vices ſupplet divina eſſentia ut dicemus infrà; ergo. *Lib. 3. cont. gent. cap. 52.*

Ex dictis præſertim in quarta probatione facilè ſolvuntur præcipua quæ objici poſſunt, & partim recurrent articulo ſequenti.

Utrùm verò de potentia Dei abſoluta ſit creabilis aliquis intellectus, qui per propria Deum intuitivè videre poſſit, ſeu ut alii dicunt, utrùm poſſit creari ſubſtantia ſupernaturalis cui connaturale ſit lumen gloriæ & conſequenter connaturalis Dei viſio, reſolvemus negativè infrà dum de lumine gloriæ.

ARTICULUS III.

Utrùm Intellectus ſupernaturaliter adjutus poſſit videre Deum ut eſt in ſe?

Viſionis beatæ poſſibilitatem negârunt olim quidam Hæretici apud S. Greg. lib. 18. Moral. cap. 28. In eundem errorem, teſte Turrecremata lib. 4. de Eccleſia cap. 35. impegit Almaricus contrà quem pugnavit S. Dominicus in magno Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. ſed is error fuit præcipuè Palamitarum ſæculo 14. à quibus eum hauſerunt Armeni.

Palamitæ ergo de quibus jam mentionem fecimus in ſuperioribus, contendebant naturam divinam, prout eſt in ſe, non poſſe etiam ſupernaturaliter videri ab intellectu creato; ſed admittebant quamdam lucem increatam à Deo manantem oculis corporalibus viſibilem, qualem, inquiebant, viderant Apoſtoli in monte Thabor, & eà Sanctos in Cœlo frui & beari: Imò jactabant ſe, capite in umbilicum inclinato & compreſſo, atque oculis contortis hanc lucem videre, & indè mirabili voluptate affici. Hoc Palamitarum deliramentum Græci in 4. Pſeudoſynodis acceptârunt & firmârunt: contrà quos

Hic a. 1. o. Dico: Intellectus creatus ſupernaturaliter adjutus poteſt videre Deum, ut eſt in ſe.

Eſt de fide deciſa à Concilio Florentino in Decreto unionis Armenis dato, ubi definitur animas purgatas *in Cœlum mox recipi, & intueri clarè ipſum Deum trinum & unum ſicuti eſt.* Idem definierat Benedictus XII. in Extravag. *Benedictus Deus.*

Probatur ex Scriptura 1. Joan. 13. dicitur: *Cùm apparuerit ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt.* Ergo non in effectibus, non in aliquo extrinſeco, ſed ipſam Dei ſubſtantiam in ſe. Pſal. 16. *Satiabor cùm apparuerit gloria tua:* In nullo autem extrà Deum poſſumus ſatiari, quia

in

Digitized by Google

in omnibus invenimus limitationem 1. Cor. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem; nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum.* Si non per ænigma & per ſpeculum; ergo non per effectus, ergo intuitivè in ſe, quod ſignificat *facie ad faciem.* Item ſi cognoſcam ut ſum cognitus: Ergo intuitivè, ſum enim intuitivè cognitus.

Probatur ex Patribus. Ex multis unus aut alter ſufficiat. Aug. Epiſt. 112. *Si quæris utrùm etiam ſicuti eſt, poſſit aliquando videri?* (nempe Deus) *Reſpondeo fidelibus hoc eſſe promiſſum.* Chryſoſtomus de quo eſt difficultas hom. 69. ad Pop. dicit beatos Regem ipſum intueri *non per introitum, non per fidem, ſed facie ad faciem.* Idem in Epiſt. 5. ad Theodorum Lapſum cap. 7. exponens illa S. Petri verba Math. 17. *Bonum eſt nos hìc eſſe*, dicit: *Quid dicetur quando ipſa rerum veritas aderit? quando apertis Regiis ædibus, ipſum Regem conſpicere licebit, non ultrà in ænigmate, neque per ſpeculum ſed facie ad faciem?* Item alibi.

Probatur ratione 1. Homo poteſt ſupernaturaliter aſſequi ſuam beatitudinem ad quam ex gratia Dei eſt elevatus: Atqui intuitiva Dei viſio conſtituit eſſentiam beatitudinis ſecundùm Thomiſtas, aut ſaltem ad eam neceſſariò requiritur ſecundùm omnes; juxtà illud Joannis 17. *Hæc eſt vita æterna ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.* Ergo. *Ibid.*

2. Ineſt homini naturale deſiderium cognoſcendi cauſam dum intuetur effectus, & ex hoc admiratio in hominibus conſurgit: Atqui Deus eſt omnium rerum naturalium & ſupernaturalium cauſa, non qualiſcumque, ſed prima & univerſaliſſima totum eſſe in eis profundens & conſervans: Ergo ineſt homini naturale deſiderium videndi Deum, videndo ejus effectus. Subſumo: Atqui non eſt veriſimile tàm univerſale deſiderium ſemper & in omnibus fruſtrari: Ergo. *Ibid.*

3. Quamvis Deus clarè viſus non contineatur intrà objectum connaturale & proportionatum intellectûs creati, continetur tamen intrà objectum ejus adæquatum & extenſivum, quatenùs eſt ens verum & intelligibile: Intellectus enim creatus eſt capax omnis intelligibilis: Atqui intellectus ſupernaturaliter adjutus poteſt attingere quod eſt intrà latitudinem ſui objecti adæquati: Ergo. Conſule reſponſionem ad ultimam objectionem. Confirmatur: Intellectus noſter in hac vita Deum imperfectè cognoſcit: Ergo poteſt à Deo compleri ut perfectè cognoſcat, cum in hoc nulla ſit repugnantia. Quam autem vim iſtæ rationes habeant dicemus in appendice ad calcem Articuli.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1°. ex Scriptura. In multis Scripturæ locis, Deus dicitur inacceſſibilis & inviſibilis. Sic 1. Timoth. 5. *Regi ſæculorum immortali & inviſibili.* Ibidem cap. 9. *Quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt.* Joan. 1. *Deum nemo vidit unquam.* Et alibi ſimiliter. Ergo.

R. Has & ſimiles Scripturæ authoritates debere intelligi, vel de viſione Dei corporea, vel intellectuali per vires naturales, vel de comprehenſiva, non verò de viſione quidditativa per auxilium ſupernaturale. Hinc Gloſſa in hæc verba 1. ad Timoth. 6. *Lucem habitat inacceſſibilem:* dicit; *inacceſſibilis eſt viribus noſtris, acceſſibilis muneribus ſuis.*

Repones: Ex eo quòd dicatur in Scriptura quòd Deus ſit incomprehenſibilis, rectè colligitur quòd abſolutè & ſimpliciter ſit incomprehenſibilis: Ergo à pari, cùm dicitur inviſibilis, rectè colligitur quòd ſit abſolutè & ſimpliciter talis.

R. N. Conſeq. Diſparitas quòd nullibi in Scriptura legatur quòd Deus ſit comprehenſibilis; pluries autem quòd ſit viſibilis. Undè ut omnia concilientur, debet admitti quòd ſit inviſibilis viri-

bus

bus noſtris & comprehenſivè; viſibilis verò muneribus ejus & quidditativè.

Inſtabis: Si ex aliquibus Scripturæ locis colligeretur Deum poſſe intuitivè videri, maximè ex his ubi dicitur Deum fuiſſe viſum aut eſſe videndum facie ad faciem: Atqui ex his nihil poteſt probari pro viſione intuitiva: Ergo. Probatur Minor. Ex eo quòd Geneſ. 32. dicat Jacob: *Vidi Dominum facie ad faciem*: Et de Moyſe dicatur ſimiliter Exod. 33. quòd viderit Deum facie ad faciem, non ſequitur quòd viderint Deum ut eſt in ſe: Ergo pariter.

R. N. Minor. Ad probationem, N. Conſeq. Diſparitas eſt quòd in locis objectis dignoſcatur ex adjunctis Scripturam non loqui de viſione Dei intuitiva, ſed de cognitione quadam Dei eminenti per quaſdam figuras ſivè ſenſibiles, ſivè imaginarias aliquid Divinum repræſentantes. De Jacob enim ibi dicitur: *Ecce vir luctabatur cum eo*, quod indicat non agi ibi de viſione Dei in ſe ipſo, ſed in Angelo. Et de Moyſe etiam ibidem dicitur quòd petierit à Deo: *Oſtende mihi faciem tuam:* Quod eſt ſignum eum tunc non vidiſſe. Nihil verò tale reperitur in locis citatis pro concluſione & aliis, ſed è contrà ex adjunctis probatur intelligenda eſſe de viſione intuitiva, ut patet ex prima probatione.

Urgebis: quando aliquid de Deo in Scriptura affirmatur & negatur, affirmatio ſumitur in ſenſu metaphorico, & negatio in ſenſu proprio: v. g. quando de Deo affirmatur pœnitentia aut mutatio, ut Geneſ. 6. ſumitur in ſenſu metaphorico; quando verò de Deo negatur pœnitentia aut mutatio, ut Rom. 11. & Malach. 1. ſumitur in proprio ſenſu: Ergo quando Scriptura affirmat eſſe viſum aut videndum ut eſt in ſe, ſeu facie ad faciem, ſumi debet in ſenſu metaphorico & improprio, & quando id negat, intelligenda eſt in ſenſu proprio.

R.

Digitized by Google

R. D. Ant. Si quod abſolute affirmatur, abſolutè & eodem modo negetur, tranſeat Ant. Si quod abſolutè affirmatur, non abſolutè nec eodem modo negetur, N. Ant. Porrò viſio Dei intuitiva abſolutè affirmatur, ut patet ex citatis: non verò abſolutè & eodem modo negatur in objectis. Sic cùm dicitur 1. Timoth. 6. & Joan. 1. quòd *nemo vidit Deum nec videre poteſt;* non dicitur quòd ex gratia Dei non viderit aut videre poſſit. Item cùm dicitur Exod. 33. *Non videbit me homo & vivet,* non dicitur, quòd ſi non vivat non videbit.

Objicies 2°. ex Patribus: Chryſoſtomus Hom. 14. in hæc verba Ioan. 1. *Deum nemo vidit unquam.* Sic ait: *Ipſum quod eſt Deus non ſolùm Prophetæ, ſed nec Angeli viderunt, nec Archangeli; quod enim creabilis eſt naturæ qualiter videre poterit quod eſt increabile.* Similiter alibi: Ita ut Vaſques in 1. p. D. Th. diſp. 36. c. 2. 3. & 4. exiſtimet S. Doctorem vix poſſe in bonum ſenſum intelligi. Ejuſdem erroris inſimulat Theodoretum, Baſilium, utrumque Cyrillum, Gregorium Niſſ. Hieronymum & alios.

Ibid. ad 3. R. Chryſoſtomum hîc & alibi loqui de viſione comprehenſiva, quod patet 1°. quia agebat contrà Anomæos qui aſſerebant Deum poſſe ab intellectu creato comprehendi. 2°. Quia quinque homilias quas contrà illos edidit, inſcripſit de *incomprehenſibili Dei natura.* 3°. Quia in illis continuò & ſexcenties uſurpat verba *comprehenſionis & incomprehenſibilitatis.* 4°. Quia in ipſis homiliis ſæpiùs expreſſè ſignificat ſe per viſionem intelligere comprehenſionem: Sic paulò poſt verba relata ſubjungit: *Viſionem hîc dici certiſſimam Patris conſiderationem & comprehenſionem tantam quantam Pater habet de Filio.* 5°. Tandem quia in pluribus locis admittit viſionem Dei quidditativam, ut vidimus in probatione Concluſionis.

Dices cum Vaſques, Anomæos non ita fuiſſe ſtolidos ut ſibi arrogarent viſionem Dei comprehen-

henſivam: Ergo dum Chryſoſtomus impugnat eorum ſententiam, viſionem Dei non comprehenſivam, ſed quidditativam rejicit.

Hìc jure mirantur Theologi Scriptorem Catholicum malle Hæreticos peſſimos à ſtoliditate abſolvere, quàm præclariſſimum Eccleſiæ Doctorem ab errore vindicare. Cæterùm

R. Falſum omninò eſſe aſſumptum Vaſqueſii: Certo namque certius eſt Anomæos cum Eunomio ita ſtolidos fuiſſe, ut viſionem Dei comprehenſivam ſibi arrogarent. Id conſtat 1°. ex Epiphanio hæreſ. 76. Ubi ipſos vocat non tantùm inſanos, ſed & furioſos & deliros. 2°. Ex Theodoreto lib. 4. Hæretic. Fab. ubi refert Eunomium dicere, *ſe ipſam Dei ſubſtantiam exactè ſcire, eandemque de Deo habere cognitionem quam ipſe Deus de ſe ipſo habet.* 3°. Ex Hieronymo in cap. 11. Matth. Tandem ex ipſo Chryſoſtomo qui paſſim ipſos ſtolidos, amentes & inſanos vocat: *Id genus hominum*, inquit Hom. 5. *non ſecùs quàm deliros & inſanos deſpicere aſpernarique debemus. Ipſi ſe ita Deum noſſe*, inquit Hom. 2. *quemadmodum Deus ſe ipſe novit, aſſerunt.... Hæc eorum opinio orta eſt ex ſtoliditate & inflatione mentis vehementiſſima.*

Inſtabis: Chryſoſtomus loco citato ſubjungit: *Si eos* (Angelos) *percontaberis, nihil ab his de Dei ſubſtantia audies, ſed tantùm referentes; Gloria in altiſſimis Deo & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*: Atqui ſi viderent Dei ſubſtantiam ut eſt in ſe, poſſent de ea enarrare: Ergo.

R. 1°. Minorem poſſe negari; quamvis enim Angeli videant eſſentiam Dei, non ſequitur quòd poſſint illam nobis enarrare, quia nos hujus enarrationis ſumus incapaces; ſunt enim juxtà Apoſtolum ineffabilia verba quæ non licet homini loqui.

R. 2°. Senſum Chryſoſtomi eſſe, Angelos non poſſe enarrare de ſubſtantia Dei perfectè & pro ſua dignitate, ſicut unigenitus qui eſt in ſinu Patris.

Re-

Repones: Chryſoſtomus hom. 3. *de incomprehenſibili Dei natura.* Loquens de Seraphim velantibus faciem ſuam, dicit: *quamquam non ipſam meram videant lucem, nec ipſam ſinceram ſubſtantiam* (Dei) *ſed quæ videbant, condeſcenſus erant & indulgentia.* Quid autem intelligat per condeſcenſum & indulgentiam, ſtatim explicat: *Cùm Deus,* inquit, *non ut eſt ſe oſtendit, ſed quoad videre is poteſt, qui aſpectum hujuſmodi meruit, eatenùs firmitate videntis ſuam repræſentationem metitur ac temperat, condeſcendere illum tantiſper dicimus, & ejuſmodi rem condeſcenſum nominamus & indulgentiam:* ergo juxtà Chryſoſtomum, Angeli non vident ſubſtantiam Dei, nec Deum ut eſt in ſe, ſed condeſcenſum tantùm, qui cùm non ſit Deus, non eſt niſi aliquid creatum.

R. N. Conſeq. & dico ut ante, Chryſoſtomum his verbis velle tantùm quòd Angeli non videant eſſentiam Dei & Deum ut eſt, eo modo quo Deus ſe videt, ſcilicet comprehenſivè, ut volebant Anomæi, contrà quos expreſſè agit homilia citata, ſed quòd videant inferiori modo, quem vocat condeſcenſum; quatenùs nempè eſſentia divina in ratione ſpeciei unitur intellectui divino in ſupremo gradu unionis & identificationis, ac proindè tota & totaliter, ac in ordine ad comprehenſionem; intellectui autem creato unitur in gradu inferiori & ab illo ſupremo condeſcendente, ita ut licèt tota uniatur, non tamen totaliter. Ita ſe ipſum explicat Chryſoſtomus ſequenti homiliâ 4. his verbis, *Nullum vidiſſe Deum Joannes inquit, ut exquiſitam illam comprehenſionem & expreſſam cognitionem in nullo contigiſſe intelligas.* Et paulò poſt: *Cùm itaque dicat Deum, quamvis condeſcendentem minimè ferre illas virtutes* (Angelos) *potuiſſe, nihil aliud docet niſi ejus cognitionem expreſſam, amplam, integram non potuiſſe recipere... neque ipſis virtutibus ſuperis Deum eſſe comprehenſibilem.* Undè nego, in mente Chryſoſtomi, condeſcenſum quid creatum.

Digitized by Google

Replicabis. Eadem homilia 3. dicit ipſum condeſcenſum viſum fuiſſe à Prophetis, atqui conſtat Iſaïam, de quo loquitur, non vidiſſe divinam eſſentiam : Ergo.

R. Chryſoſtomum dicere Iſaïam *obſcuriùs vidiſſe* condeſcenſum *quàm virtutes ſuperæ* (ſcilicet Angeli) *videant :* ſunt ejus verba loco citato; quia nempè Angeli licèt non videant Deum comprehenſivè, vident tamen per condeſcenſum intuitivè: Iſaïas autem tantùm abſtractivè per lumen propheticum, ſeu in perſona Angeli: Chryſoſtomus enim vocat condeſcenſum omnem Dei cognitionem quam Deus communicat creaturis, ſivè in hac vita, ſivè in beata, quia eſt inferior cognitione comprehenſivâ quâ ſe ipſum videt, & ſic in illo condeſcenſu ſunt gradus.

Urgebis cum Suare. Chryſoſtomus hom 14. in Joan. dicit *Angelos vidiſſe quidem Deum in natura aſſumpta, nam anteà non videbant*: Ergo.

R. S. Doctorem manifeſtè loqui ibi de viſione Dei, non ut eſt in ſe, ſed ut eſt in natura aſſumpta, quem Angeli ſic anteà non videbant, & quem poſteà non ſolùm viderunt, ſed & comprehenderunt.

Alii verò Patres qui objici poſſunt, eodem ſenſu ac Chryſoſtomus intelligi debent. Quidam tamen excipiunt Theodoretum Chryſoſtomi diſcipulum ; is enim in dialogo 1. quem inſcripſit, *immutabilis;* agens contrà Euthychianos qui volebant naturam in Chriſto abſorptam eſſe à divinitate, probat Chriſtum habuiſſe verum Corpus, quia viſus eſt ab omnibus in terris. Objicienti verò Euthychiano Deum in veteri Teſtamento viſum fuiſſe à Prophetis & etiamnum videri ab Angelis, & tamen Deum non eſſe Corpus ; reſpondet Theodoretus Prophetas in veteri teſtamento *non vidiſſe* divinam naturam, ſed viſiones quaſdam ipſorum captui accommodatas : „ Sic ergo, inquit, de Angelis intelligamus, audientes quòd „ ſemper vident faciem Patris noſtri; non enim „ vident divinam ſubſtantiam, quæ nec circum-

„ ſcribi,

„ ſcribi, nec comprehendi, nec mente percipi „ poteſt, & quæ univerſa comprehendit, ſed ſpe- „ ciem quandam ipſorum naturæ accommoda- „ tam.... poſt Incarnationem verò viſus eſt etiam „ Angelis ſecundùm divum Apoſtolum, non in „ ſimilitudine gloriæ, ſed vero ac vivo utens, „ quaſi velamine, carnis tegumento. „ Neque reſponderi poteſt ipſum loqui de viſione comprehenſiva Anomæorum, quia ibi non agit contrà ipſos, ſed contrà Euthychianos.

Propter hæc & ſimilia, Doct. Petavius qui lib. 7. Theolog. dogm. catholice interpretatur S. Chryſoſtomum & alios Patres, deſerit Theodoretum cum Græcis & Armenis.

Non pauci tamen ipſum in bono ſenſu explicant. Quidam dicùnt eſſe intelligendum ad ſenſum ſui Magiſtri Chryſoſtomi de viſione comprehenſiva, quod probant ex his ejus verbis: *Non vident divinam eſſentiam quæ nec circumſcribi, nec comprehendi*, ſeu ut fert alia verſio, *cogitatione ſæpiri poteſt.* Ergo, inquiunt, ſolam viſionem comprehenſivam excludit. Negant autem quod aſſumitur Theodoretum agere tantùm contrà Euthychianos, & dicunt ipſum etiam occaſione datâ agere contrà Anomæos tunc graſſantes per Syriam.

Alii exiſtimant Theodoretum excludere tantùm viſionem Dei per oculos corporis. Probat enim contrà Euthychianos Chriſtum habere verum corpus, hoc argumento: *Ille habet verum corpus, qui videtur oculis corporeis: ſed Chriſtus viſus eſt oculis corporeis: ergo habet verum Corpus.* Et cùm ſibi objeciſſet in perſona Euthychiani, Prophetas vidiſſe Deum, & Angelos eum videre, cùm tamen Deus non habeat corpus; reſpondet quòd neque Prophetæ viderint eſſentiam Dei, neque Angeli eam videant; utique oculis corporeis, de quibus procedit argumentum, ſed quòd Angeli tantùm eum ſic videant in carne poſt incarnationem.

Aliundè

Aliundè conſtat Theodoretum alibi expreſſè aſſerere viſionem Dei intuitivam. Sic in commentario in Epiſt. ad Epheſ. dicit ſic: *Fideles nunc per fidem ambulant, non per ſpeciem; tunc autem videbunt facie ad faciem.* Item in vita S. Jacobi anachoretæ.

Cæterùm dato Theodoretum cum paucis diſſenſiſſe à ſenſu communi cæterorum Patrum circà præſens dogma, non ideò ſolvitur ſeries traditionis.

Objicies 3°. à ratione: Plus Deus diſtat ab intellectu creato quàm Angelus ab oculo corporeo: atqui oculus corporeus etiam ſupernaturaliter non poteſt videre Angelum: Ergo nec intellectus creatus Deum.

R. D. Majorem: Plus diſtat Deus ab intellectu creato quàm Angelus ab oculo corporeo in ratione entis, C. In ratione objecti & habitudinis, N. Quia Deus utpotè intelligibilis continetur intrà objectum adæquatum intellectûs creati, non verò Angelus, utpotè purus Spiritus, intrà objectum ſenſûs corporei, ut modò latiùs explicabo.

Repones. Potentia finita non poteſt attingere infinitum: atqui intellectus creatus eſt finitus & Deus eſt infinitus: Ergo.

R. D. Majorem: Potentia finita non poteſt attingere infinitum infinitè, C. Majorem. Finitè, N. Majorem.

Inſtabis: Objectum ſupernaturale non poteſt attingi niſi modo ſupernaturali: Ergo nec infinitum niſi modo infinito.

R. N. Conſequentiam. Diſparitas eſt quòd objectum ſupernaturale attingatur ut ſupernaturale, conſequenter modo ſupernaturali; infinitum autem non attingitur ut infinitum, & ſic poteſt attingi finito modo.

Objicies 4°. nulla potentia poteſt etiam ſupernaturaliter elevari ultrà latitudinem ſui objecti ſpecificativi: atqui Deus clarè viſus non continetur intrà latitudinem objecti ſpecificativi intellectûs creati, ſivè Angelici, ſivè humani. Patet Ma-

jor; quia ſi potentia elevaretur ultrà ſuum ſpecificativum, tranſiret limites ſuæ eſſentiæ,& conſequenter non remaneret eadem, ſiquidem ejus ſpecifica & eſſentialis conſtitutio totaliter ſumitur ab objecto ſpecificativo. Unde potentia viſiva v.g. eadem manens, non poteſt elevari etiam ſupernaturaliter ad ſonum, nec auditiva ad coloratum; quia ſonus eſt ſpecificativum auditûs, ſicut coloratum lucidum viſûs, ut dixi ſuprà. Ergo.

Probatur Minor 1°. Potentia creata & naturalis non poteſt ſpecificari ab objecto increato & ſupernaturali qualis eſt Deus in ſe viſus. 2°. Duo ſunt intellectus creati ſpecie differentes ſicut & naturæ quarum ſunt potentiæ, Angelicus ſcilicet & humanus: atqui non poteſt eſſe unum & idem ſpecificativum duplicis potentiæ ſpecie diſtinctæ. Unde communiter dicitur quòd objectum ſpecificativum intellectûs humani pro ſtatu conjunctionis ſit quidditas rei ſenſibilis, & quidquid per connotationem ad illam & ad illius modum eſt cognoſcibile, pro ſtatu ſeparationis quidditas ſpiritualis animæ ad cujus modum intelligit alias ſubſtantias ſpirituales. In unoquoque autem Angelo, proprium ſpecificativum eſt ipſa ſubſtantia ſpiritualis propria, ad cujus modum reliquas cognoſcit.

Reſpondetur communiter, quòd licèt Deus clarè viſus in ſe non contineatur intrà objectum proportionatum & connaturale intellectûs creati, continetur tamen intrà objectum ejus terminativum & extenſivum ſeu adæquatum, quod eſt ens in tota ſua latitudine; adeòque quòd ſupernaturaliter adjutus poſſit illud attingere, ſicut lux ſolis licèt ſit improportionata oculis noctuæ; quia tamen non eſt extrà latitudinem potentiæ ejus viſivæ, eſt enim ejuſdem ſpeciei cum noſtra, ſi corroboretur potentiâ viſivâ noctuæ, poterit videre ſolem.

Verùm iſta ſolutio quæ eſt D. Th. 3. c. gent. cap. 5. quantumvis vera, non tamen evacuat difficultatem niſi magis explicetur. Etenim 1°. ſequitur quòd Deus clarè viſus in ſe, ſolùm excedat facultatem intel-

intellectûs noſtri, ſicut ſenſibile excellens excedit ſenſum infirmum, & conſequenter quòd attingatur ab illo ſub ratione formali ſui ſpecificativi, ſicut lux ſolis reſpectu noctuæ; ſub eadem enim ratione formali ſpecificativa à noctua reſpicitur ſicut lux lunæ, id autem eſt falſum cùm Deus nullatenus ſub ratione quidditatis ſenſibilis aut per connotationem ad illam (quæ eſt ratio formalis objecti ſpecificativi intellectûs noſtri) videatur clarè in ſe. 2°. Etſi ens in tota ſua latitudine ſit objectum adæquatum & terminativum intellectûs creati, reſpicitur tamen à diverſis intellectibus angelico & humano ſub diverſa ratione formali ſpecificante, ut dictum eſt; undè manet integra difficultas cur poſſit intellectus elevari ultrà ſuum objectum ſpecificativum, quo ab alio intellectu diſtinguitur, & non poſſit potentia ſenſitiva ut v. g. oculus, elevari ultrà ſuum ſpecificativum ad attingendum ſonum, cùm ſonus contineatur intrà latitudinem objecti ſenſibilis, ſicut Deus intrà latitudinem objecti intelligibilis. Ad ſolutionem hujus difficultatis:

Adverte 1°. in quolibet intellectu creato diſtinguendam eſſe rationem genericam potentiæ ſpiritualis, & rationem ſpecificam talis intellectûs ſeu potentiæ: Ex parte rationis genericæ attenditur tantùm capacitas paſſiva actuabilis ab intelligibili, ex parte rationis ſpecificæ attenditur virtus activa intelligendi, penès quam itaque, & non penès capacitatem ex ratione generica, petitur diſtinctio ſpecifica intellectuum ſecundùm quod magis vel minùs accedunt ad rationem actûs puri. Undè

Adverte 2°. Quòd capacitas paſſiva intellectûs creati major ſit, quàm virtus ejus activa, quia in ratione potentiæ ſpiritualis, ut ſic, habet immaterialitatem abſolutam & completam ſegregatam ab omni materia, adeòque receptivam ſeu actuabilem ab omni intelligibili, etſi perfectiſſimo (modo tamen finito) quia modus informandi & immutandi potentiam intellectivam ex parte objecti intelligibilis quantumcumque ſit perfectiſſimus, non eſt alius

quàm modus ſpiritualis excludens omnem materiam corpoream: Ergo hoc ipſo quo aliqua potentia eſt immaterialis, eſt capax cujuſcumque intelligibilis, quia eſt capax ut actuetur ſpirituali modo, qui in omnibus unus eſt: Unde ſit quòd virtus ejus activa ratione talis capacitatis paſſivæ poſſit elevari ultrà ſuum objectum ſpecificativum & connaturale.

At verò in potentia ſenſitiva, cùm ipſa ratio generica ſenſibilitatis dicat materialitatem & corporeitatem, & in tantùm ſit immaterialis in quantùm eſt activa ſuprà conditiones materiæ, unico verbo, quia ipſa immaterialitas in potentia ſenſitiva non provenit ex ratione generica potentiæ ſenſitivæ, ſed ex ejus ſpecifica ratione; hinc ſit quòd capacitas ejus paſſiva non ſit major quàm activa (omnis enim potentia cognoſcitiva fundatur in immaterialitate) & conſequenter quòd virtus ejus activa non poſſit elevari ſuprà objectum ſuum ſpecificativum, aliàs extenderetur ultrà ſuum objectum adæquatum quod implicat. Et hæc eſt ratio, cur viſus non poſſit elevari ad audiendum, quia non ſolùm ejus virtus activa, ſed & capacitas paſſiva limitatur ad ſolum viſibile, eò quòd non habeat immaterialitatem ex ipſa ratione generica ſenſibilitatis, ſed tantùm ex virtute activa quæ eſt limitata ad ſolum viſibile; cùm tamen intellectus propter rationem oppoſitam poſſit extendi ultrà ſuum ſpecificativum, quia non eſt ejus objectum adæquatum ratione capacitatis paſſivæ, quæ propter im̃aterialitatem abſolutam quam habet ex ratione generica potentiæ intellectivæ, eſt actuabilis ab omni intelligibili, uno & eodem modo ſcilicet ſpirituali excludente omnem materiam; unde

R. Ad argumentum, D. Maj. nulla potentia poteſt etiam ſupernaturaliter elevari ultra latitudinem ſui objecti ſpecificativi, ſi ſimul & ſemel ſit adæquatum, C. ſecùs, N. & ad hunc ſenſum diſtinctâ Minori, N. Conſeq. Nec inde ſequitur intellectum creatum tranſire limites ſuæ eſſentiæ

& non remanere eundem, quia remanet ſemper idem ejus ſpecificativum connaturale & proportionatum à quo haurit ſpeciem, nec aliud attingit ut ſpecificativum, quia non ſub eadem ratione formali motiva, ſed ut elevatus ſupernaturaliter ratione capacitatis paſſivæ.

APPENDIX.

Utrùm poſſibilitas viſionis beatæ poſſit ſolo lumine naturali demonſtrari aut cognoſci?

Reſp. Probabiliùs negativè. Ratio eſt; quia viſio Dei intuitiva eſt omninò ſupernaturalis non ſolùm in ratione entis, ſed etiam in ratione veri & cognoſcibilis, cùm neque à priori per cauſam naturalem, neque à poſteriori per effectum naturalem cognoſci aut demonſtrari poſſit: nullam enim habet connexionem cum cauſa aut effectu naturali, ex cujus cognitione mens aſcendat ad illam indagandam aut demonſtrandam; ita ut ſi non exiſteret, aut non foret poſſibilis iſta viſio, res omnes naturales forent nihilominùs eodem prorsùs modo quo nunc ſunt.

Quantum ad rationes quibus eam probavimus, prima non eſt merè naturalis, ſed Theologica, cujus una præmiſſa eſt de fide. Aliæ ſuadent tantum probabiliter & moràliter poſſibilitatem hujus myſterii, ſuppoſitâ fide, ſine qua nullam ejus cognitionem haberemus.

Quantum enim ad ſecundam, cum dicimus ineſſe homini naturale deſiderium videndi Deum viſis ejus effectibus, non intelligimus de deſiderio ſeu appetitu innato qui ſequitur naturam abſque cognitione; talis enim appetitus fertur ob bonum ſibi connaturaliter debitum, ut patet in appetitu innato gravis in centrum; ſic autem non eſt debita homini viſio beata, ut patet ex dictis. * Intelligimus ergo de appetitu elicito ex prævia cognitione, non quidem abſoluto & efficaci, iſte enim fer- *Hic a. 1. 0.*

fertur in bonum naturalibus viribus aſſequibile· qualis non eſt viſio beata, ſed conditionato & inefficaci, *ſi fieri poteſt, in quantum poſſibile eſt*: Ex tali autem deſiderio viſionis beatæ, cùm abſolute loquendo poſſit fruſtrari, non poteſt demonſtrativè probari ejus poſſibilitas, ſed probabiliter tantùm & moraliter ſuaderi, in quantum, cùm iſte appetitus ita ſit univerſalis, ut in omnibus etiam ſapientibus & prudentibus reperiatur, non eſt veriſimile illud ita fruſtrari, ut omnes & ſemper fallantur.

In tertia ratione probamus quidem in intellectu noſtro eſſe capacitatem, ſeu non repugnantiam ad intuitivam Dei viſionem, quia continetur intrà objectum adæquatum intellectûs noſtri, at cùm hæc viſio ſit quid omninò ſupernaturale, non poſſumus ſolo lumine naturali cognoſcere nullam ex alio capite involvere repugnantiam. Equidem novimus naturaliter Deum eſſe omnipotentem, & in communi poſſe omne quod non implicat contradictionem: Utrùm verò in particulari hic vel ille effectus, præſertim ſi ſit ſupernaturalis, implicet nec ne, naturaliter non novimus.

Igitur ſuppoſitâ veritate hujus myſterii cognitâ per fidem, ſolvimus objectiones & repugnantias quæ contrà ipſum opponuntur, quod eſt oſtendere ipſum non probari impoſſibile ſeu falſum; (quod eſt enim verum, non poteſt probari falſum) ſed an non lateant aliæ repugnantiæ in ente ſupernaturali, naturaliter nobis eſt impervium, ſicque naturaliter non poſſumus demonſtrare poſitive ipſum eſſe poſſibile. Hæc paulò explicatiùs diſcutiemus in Tract. de Trinitate & de Incarnatione, ubi quæremus an poſſibilitas iſtorum myſteriorum poſſit naturaliter cognoſci.

AR-

Digitized by Google

ARTICULUS IV.

Utrùm aliquis in hac vita viderit, poſſitve videre Deum ut eſt in ſe?

Dico 1°. Homo purus de lege ordinaria non poteſt in hac mortali vita videre Deum ut eſt in ſe. *Hic a. 11. o.*

Dixi 1°. de lege ſeu potentia Dei ordinaria, quia id fieri poſſe abſolutè imò & factum fuiſſe infrà demonſtrabimus. Dixi 2°. Homo purus, quia nemo negat quin id conceſſum fuerit homini Deo, hoc eſt, Chriſto, qui ſimul fuit viator & comprehenſor.

Probatur 1°. ex Scriptura. Exod. 33. dicitur: *Non videbit me homo & vivet.* Ergo. * 2°. Ratione. Cognitio naturalis hominis viatoris non eſt niſi rerum ſenſibilium ſeu materialium, ſeu ſaltem per ſpecies à rebus ſenſibilibus deductas: Atqui tali cognitione Deus non poteſt videri ut eſt in ſe, cùm nec ſit materialis aut ſenſibilis, nec per ſpeciem videatur, ut dicemus: Ergo. Probatur Major, 1°. Experientià, quà nobis conſcii ſumus nos nihil intelligere niſi ad modum rerum corporearum & materialium. 2°. Quia modus cognitionis naturalis debet eſſe conſentaneus modo naturæ cognoſcentis, aliàs non foret naturalis: Atqui anima noſtra quamdiu in hac vita vivimus, habet eſſe in materia corporali: Ergo nihil cognoſcit niſi quod habet formam in materia, hoc eſt materiale & ſenſibile, vel quæ per hujuſmodi cognoſci poſſunt. **Ibid.*

Confirmatur: Tantò aliquis eſt magis diſpoſitus ad percipienda divina, quantò eſt magis ſolutus à corpore: Ergo quamdiu homo mortalem vitam ducit in corpore, non poteſt videre diviniſſimam Dei naturam. Patet Ant. à poſteriori; ſic in ſomno moderato & alienationibus à ſenſibus, magis divinæ revelationes percipiuntur & præviſiones futurorum. *Ibid.*

Dico 2°. Homo viator in hac carne vivens, ſed ſenſibus carnis non utens, per potentiam Dei extraordinariam & præter communem rerum ordinem poteſt elevari ad claram ejus eſſentiæ viſionem; idque *Ibid. ad 2 & 2. 2 q. 17. 4. a. 4. o. & q. 176. a 2. o.*

Moyſi & Paulo fuiſſe conceſſum probabile eſt. Prima pars eſt communis, non ita ſecunda.

2. 2. q. 175. a. 4. o. Dixi, *Sed ſenſibus carnis non utens:* Quia cùm intellectus hominis elevatur ad altiſſimam eſſentiæ Dei viſionem, oportet ut tota mentis intentio illuc advocetur, ita quòd nihil intelligat aliud ex phantaſmatibus, ſed totaliter feratur in Deum.

Probatur: Deus poteſt miraculoſè & ſupernaturaliter aliquid operari in rebus corporeis, producendo nimirùm aliquos effectus ſuprà modum communem eſſendi & operandi: Ergo ſimiliter poteſt ſupernaturaliter, & de potentia ſua extraordinaria præter communem ordinem, aliquorum mentes in hac carne viventium, uſque ad viſionem ſuæ eſſentiæ elevare.

Confirmatur 1°. Licèt intellectus pro hoc ſtatu dependeat à ſenſibus in ſua cognitione, iſta tamen dependentia non eſt ita ipſi neceſſaria ut ab ipſa abſolvi non poſſit de potentia Dei extraordinaria, cùm ejuſdem ſit virtutis intrinſecæ in corpore quàm ſeparatus à corpore, in quo ſtatu non dependet à ſenſibus: Ergo.

Confirmatur 2°. Anima Chriſti in hac mortali vita degens habuit hoc privilegium: Ergo id abſolutè non repugnat.

Secunda pars Concluſionis maximè controvertitur inter SS. PP. ſtant contrà S. Dionyſius Cœleſt. Hierar. c. 4. Iræn. lib. 4. c. 37. Nazianz. orat. 34. S. Leo ſer. de Tranſ. S. Chriſoſt. hom. 14. in Joan. S. Greg. lib. 18. moral. c. 37. Cyrillus Alexand. Hilarius, Beda, Prudentius, &c. Tantorum virorum ſalvâ reverentiâ, anteſignanis noſtris SS. Aug. & Thomæ, quibus annumerantur Ambroſius, Baſilius & alii, adhæremus.

Probatur ex Scriptura 1°. de Moyſe Num. 12. cùm Maria & Aaron loquuti contrà Dominum dicerent. *Num per ſolum Moyſen loquutus eſt Dominus? Nonnè & ſimiliter nobis loquutus eſt?* Deus autem volens oſtendere Moyſen præ cæteris privilegio ſingulari ſuæ viſionis eſſe donatum, dicit eis,

Au-

Audite ſermones meos: Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. At non talis ſervus meus Moyſes..... ore enim ad os loquar ei & palam, & non per ænigmata & figuras Dominum videt.

Huic ergo loco cum SS. Aug. & Thoma potiſſimùm inſiſtimus & non aliis, v. g. Exod. 33. ubi dicitur quòd Moyſes viderit Deum facie ad faciem, quia ſcimus hos & ſimiles paſſus de Moyſe ſicut & de aliis Prophetis, de quibus idem narratur, à Patribus intelligi de quadam eminenti cognitione Dei & cum ipſo familiaritate. Iſte verò locus laudatus nuſquam ſic, aut alio quovis ſenſu alieno à noſtro intelligi poteſt, niſi enim intelligas de clara viſione, jam per ænigmata & figuras Moyſes Deum viderit, adeòque ſenſum Scripturæ non ſalvas, quæ dicit Moyſen vidiſſe Deum, non per ænigmata & figuras.

2°. De S. Paulo. Ipſemet Apoſtolus 2. ad Cor. 12. de ſe ipſo ſic ait: *Scio hominem in Chriſto, ante annos quatuordecim (ſivè in corpore neſcio, ſivè extrà corpus, neſcio: Deus ſcit) raptum hujuſmodi uſque ad tertium Cœlum. Et ſcio hujuſmodi hominem, quoniam raptus eſt in Paradiſum, & audivit arcana verba quæ non licet homini loqui.*

Hæc ineffabilia, inquit S. Th., ſunt ea quæ pertinent ad viſionem Beatorum, quæ excedit ſtatum viæ, juxtà illud Iſa. 64. *Oculus non vidit Deus abſque te quæ præparaſti expectantibus te.* Et certè ſi S. Paulus non vidiſſet eſſentiam divinam & in ea divina Myſteria, Trinitatis & Incarnationis, ſed tantùm per fidem cognoviſſet, potuiſſet illa eloqui? *2. 2. q. 175. a. 3. o.*

Ex his igitur ſic argumentor.

Illa quæ pendent ex libera Dei voluntate aliundè nobis innoteſcere non poſſunt quàm ex ſacra Scriptura, per quam divina voluntas nobis manifeſtatur: atqui ſacræ Scripturæ, ut patet, naturali & litterali ſenſu acceptæ, apertè tradunt Moyſen & Paulum Deum vidiſſe, idque nullam involvit re-

repugnantiam aut incongruentiam, cùm id eſſe poſſibile omnes concedant: Ergo.

Hic a. 11. ad 2. Confirmatur ratione congruenti SS. Aug. & Th. ſicut Moyſes fuit primus Doctor Judæorum, ita Paulus fuit primus Doctor Gentium: Ergo congruum erat ut viderent divinam eſſentiam, myſteriorumque eſſent teſtes oculati, quò meliùs & ſolidiùs illa Judæos & Gentes docerent.

Probatur ex SS. Patribus. Auguſtinus Epiſt. 12. ad Paulinam de videndo Deo, c. 13. ſic ait: „ Deindè poteſt movere quomodo jam ipſa Dei „ ſubſtantia videri potuerit à quibuſdam in hac „ vita poſitis, propter illud quod dictum eſt ad „ Moyſen; nemo poteſt videre faciem meam „ & vivere, niſi quia poteſt humana mens divi- „ nitùs rapi ex hac vita ad Angelicam vitam, an- „ tequam per iſtam communem mortem carne „ ſolvatur; ſic enim raptus eſt qui audivit illic „ ineffabilia verba quæ non licet homini loqui. „ Et infrà in fine ejuſdem capitis: „ Quod autem „ dicere inſtitueram, deſiderio ejus (Moyſis) „ etiam illud quod petierat fuiſſe conceſſum in „ lib. Numerorum poſteà demonſtratum eſt..... „ Quid ergo eſt quod eum ſic fecit exceptum, „ niſi fortè quia illâ contemplatione dignum „ etiam tunc habuit populi ſui talem rectorem & „ miniſtrum in tota domo ſua fidelem, ut quem- „ admodum concupiverat, videret Deum ſicuti „ eſt, quæ contemplatio cunctis filiis in fine pro- „ mittitur.

Et lib. 12. in Geneſ. ad litt. cap. 27. dicit: „ Concupiverat enim (Moyſes) ut in Exodo „ legimus, videre Deum, non utique ſicut vide- „ rat in monte.... ſed in ea ſubſtantia quâ Deus „ eſt.... Niſi tamen concupitam & deſideratam „ Dei claritatem Moyſes videre meruiſſet, non „ in libro Numerorum diceret Deus ad Aaron & „ Mariam; audite verba mea, ſi fuerit Prophe- „ ta inter vos Domini, in viſione illi cognoſcar, „ & in ſomnio loquar illi, non ita quomodo fa-

famulus

„ mulus meus Moyſes in tota domo mea fidelis „ eſt, os ad os loquar ad illum in ſpecie & non „ per ænigmata, & claritatem Domini vidit. Ne- „ que hoc ſecundùm ſubſtantiam corporis quæ „ carnis ſenſibus præſentatur, intelligendum eſt.

Reſpondet ad primum locum Sylvius, & poſt ipſum Tournelius S. Aug. nihil aſſerere, ſed ſub dubio rem proponere; *fortè*, inquit, illà contemplatione dignus fuit Moyſes, qui loquendi modus non fixam ſed dubiam exprimit S. Doctoris mentem.

Sed contra: Debuiſſent advertere Doctores laudati aliunde oculatiſſimi To *fortè* in phraſi Auguſtini non afficere factum, ſed rationem facti. Diſertè aſſerit Auguſtinus Moyſis deſiderio videndi Deum fuiſſe ſatisfactum, & poſteà hujus ſingularis prærogativæ rationem quærens, *fortè*, inquit, quia Moyſes erat Rector populi.

Reſpondent iidem ad 2. Auguſtinum quidem eò loci magis aſſertivè loqui, ſed inquiunt, notum eſt quid Auguſtinus de iis libris in Geneſim dixerit lib.2. Retract.cap.24. ſcilicet in eo opere *plura quæſita quàm inventa ſunt, & eorum quæ inventa ſunt, pauciora firmata; cætera verò ita poſita velut adhuc requirenda ſint*: Ergo, inferunt, rem penitùs hìc non expendit, quam aliis in locis ſedulò diſcuſſam definivit.

Sed contra, inter illa *pauciora firmata* meritò reponi debet id de quo agitur. Illud enim debet cenſeri *firmatum* quod probatur ex Scripturis, & adverſus oppugnationes munitur. Id autem præſtat eò loci Aug. circà viſionem intuitivam Dei conceſſam Moyſi. 1°. Probat illam ex deſiderio Moyſis Exod. 33. Deindè ex verbis Dei ad Aaron & Mariam quæ retulimus in probatione Concluſionis: Et quia objici poterat neminem poſſe videre Deum & vivere; diſtinguit ibidem duplicem mortem, alteram communem & veram quæ poſita eſt in ſeparatione animæ à corpore, alteram ſpecialem & impropriè dictam quæ conſiſtit

in

in alienatione à ſenſibus, qualem, inquit, paſſus eſt Apoſtolus in raptu, & alterutram dicit ſufficere ad viſionem Dei intuitivam. Inſuper dato gratìs hoc factum non eſſe firmatum in illo loco, ſed inter *adhuc requirenda* annumerandum; illud poſteà requiſivit & ſedulò diſcuſſit, atque juxtà ſententiam noſtram decretoriè definivit, nimirùm Epiſt. 112. quam poſt libros de Geneſi ſcripſit.

S. Auguſtino Doctorem noſtrum ſubſcribere locis citatis in ſecunda concluſione inconfeſſo eſt apud omnes etiam adverſarios.

Solvuntur Objectiones contrà ſecundam partem ſecundæ Concluſionis.

Objicies 1°. Exod. 33. Moyſi petenti à Domino ut oſtenderet faciem & gloriam ſuam, reſpondet Dominus: *Non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo & vivet.* Et infrà: *Videbis poſteriora mea, faciem autem meam videre non poteris:* Ergo.

R. quòd cùm immediatè poſt petitionem Moyſis Deus ſubjungat, *oſtendam tibi omne bonum*, id eſt me ipſum, ut interpretatur Aug. lib. de Geneſ. citato (quid enim eſt omne bonum niſi Deus) ut concilietur Scriptura dicendum eſt quòd per verba argumenti, Deus denegaverit ſuam viſionem Moyſi pro tunc, & quòd ipſi promiſerit pro ſequenti tempore, cujus promiſſionis fidem fecit Num. 12.

Inſtabis 1°. Deus dicit: *non videbit me homo & vivet*; id eſt non poterit me videre & vivere.

R. 1°. Cum Aug. utroque loco citato, per illa verba non ſignificari quòd homo debeat abſolute communi morte interire ut poſſit videre Deum, ſed tantùm quòd non debeat vivere hâc vitâ ſenſuali, id eſt uti ſenſibus, quin potiùs omninò ab illis quaſi mortuus abſtrahi, ut contingit in raptu vel mentis exceſſu: *Et ita ſit* (concludit S. Doctor ad Paulinam) *ut & illud verum ſit quod dictum*

ctum eſt, nemo poteſt videre faciem meam & vivere. Videatur S. Doctor in utroque loco egregiè circà hanc rem diſcurrens. Reſponderi poteſt 2°. id fuiſſe dictum ſecundùm legem ordinariam ad ſenſum primæ concluſionis.

Inſtabis 2°. Joan. 1. dicitur, *lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt. Deum nemo vidit unquam: unigenitus filius qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarravit.* Quo loco omnes Prophetæ & ſpecialiter Moyſes ab hoc viſionis privilegio videntur excluſi, quod ſoli unigenito conceſſum eſt, ut ipſe enarraret veritates quas ipſe manifeſtè videbat: Ergo.

R. Per hunc locum nullatenùs excludi Moyſen à viſione Dei quidditativa, aliàs etiam ab ea excluderentur Angeli & Beati qui tunc erant in cœlo cùm hæc ſcriberet S. Joannes. *Nemo* enim, vel ſicut habetur græcè, *nullus*, omnes & homines & Angelos excludit. Intelligitur ergo ille locus tantùm de viſione comprehenſiva, ſeu de viſione tanta quantâ pollebat unigenitus, qui longè clariùs & perfectiùs quàm quilibet ſanctus, aut Angelus, aut Moyſes videt divina Myſteria & ſecreta cœleſtia, quæ nobis enarravit in lege gratiæ: cùm ergo dicitur; *Deum nemo vidit unquam*, ſenſus eſt quòd nullus, nec etiam Moyſes viderit eſſentiam Dei comprehenſivè aut tàm perfectè quàm viderent verbum Domini quod eſt in ſinu Patris: eodem modo intellige quod opponitur ex cap. 6. *non quia Patrem vidit quiſquam, niſi is qui eſt à Deo.*

Inſtabis 3°. Ipſemet Apoſtolus 1. ad Timoth. 6. dicit quòd Deus *habitet lucem inacceſſibilem quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt.* Ergo.

R. Hanc authoritatem & alias ſimiles ſi adferantur, debere intelligi de viſione comprehenſiva, aut de lege ordinaria, ſecluſo ſpeciali privilegio paucis conceſſo: alioquin ſi iſte locus generaliter & abſolutè de viſione quidditativa ſumatur, probabit etiam beatos in patria Deum non videre.

Ob-

Objicies 2°. cum Sylvio & Tournelio multa ex Auguſtino, quibus S. Doctor videtur aſſerere denegatam fuiſſe Moyſi viſionem Dei quam concupierat, & neminem poſſe videre Deum & vivere: ita S. Doct. lib. 2. de Trinit. c. 16. Tract. 3. in Joan. n. 17. Epiſt. 112. ad Paulinam cap. 5. q. 150. in Exod. n. 5. & alibi.

R. Quòd cùm mens Auguſtini pro ſententia noſtra in iis quæ protulimus in probationibus concluſionis, ſit ita aperta ut nullum patiatur effugium, ut patet ex dictis, neque eam in libris retract. ullatenùs revocaverit, neceſſariò dicendum eſt ea quæ opponuntur, non eo ſenſu dicta eſſe ab Auguſtino quem ipſi tribuunt adverſarii, niſi velint ipſum apertè contradictoria etiam in eodem opere, ſcilicet Epiſt. 112. docuiſſe. Dico itaque quòd Auguſtinus, dum dicit viſionem Dei intuitivam denegatam fuiſſe Moyſi, quandoque loquatur de viſione per oculos corporis, quandoque intelligat fuiſſe denegatam pro tempore quo petebat Moyſes Exod. 33. licèt poſteà fuerit ipſi conceſſa Numer. 12. dum verò dicit neminem poſſe Deum videre & vivere, intelligit de vita ſenſuali, ut ipſe ſe explicat.

Objicies 3°. viſio Dei facit hominem beatum, atqui neque Paulus, neque Moyſes per illas viſiones quas habuerunt, fuerunt beati: Ergo. Probatur Minor; ſi tunc fuiſſent beati, nunquam ad vitæ hujus miſeriam rediiſſent, ſed corpora eorum fuiſſent per redundantiam ab anima glorificata, ſicut erunt in ſanctis poſt reſurrectionem: atqui falſum conſequens: Ergo.

2. 2. q. 175. a. 3 ad 2. R. D. Majorem: viſio Dei permanens facit hominem beatum, C. Maj. viſio tranſiens, ſubdiſtinguo; facit hominem beatum permanenter & abſolutè, N. ſecundùm quid, C. & diſtinctâ Minori ad ſenſum Majoris N. Conſeq. Igitur divina eſſentia videri non poteſt niſi per lumen gloriæ quod dupliciter participari poteſt; uno modo per

modum

modum formæ immanentis; & ſic beatos facit ſanctos in patria: alio modo per modum cujuſdam paſſionis tranſeuntis, ſicut dicitur de lumine Prophetiæ: & hoc modo lumen illud fuit in Paulo quando raptus fuit (idem dic de Moyſe) & ideò ex tali viſione non fuit ſimpliciter beatus, ut fieret redundantia ad corpus, ſed ſolùm ſecundùm quid.

Repones: fides & ſpes non poſſunt eſſe ſimul cum viſione divinæ eſſentiæ: atqui Paulus & Moyſes in illo ſtatu habuerunt fidem & ſpem: Ergo.

R. D. Maj. fides & ſpes quoad actum non poſſunt eſſe ſimul cum viſione divinæ eſſentiæ, C. Maj. quoad habitum, N. habitus enim & actus non opponuntur & ſtare poteſt habitualis inclinatio ad unum cum actuali tendentia ad oppoſitum, ut patet in lapide ſurſum propulſo; idque maximè quando actus non generat habitum, ut accidit in Moyſe & Paulo: undè ad ſenſum Majoris diſtinctâ Minori N. Conſeq. *Ibid. ad 3.*

Rêplicabis: unicus actus ſcientiæ parit habitum oppoſitum fidei habituali: item & unicus actus viſionis, ut patet in eo qui cùm ſemel vidit Romam, non poteſt ampliùs de illius exiſtentia habere fidem etiam habitualem: ergo ſimiliter actus viſionis divinæ eſſentiæ in Paulo & Moyſe expulit fidem etiam habitualem.

R. N. Conſeq. Diſparitas eſt quòd evidentia habita per actum demonſtrationis, aut per viſionem actualem, v. g. Romæ, remaneat habitualiter in eo qui Romam vidit; quia vidit per ſpeciem remanentem: At verò evidentia quam habuerant Paulus & Moyſes ex viſione divinæ eſſentiæ non remanſit in eis habitualiter, ſed ſub obſcura tantùm & caliginoſa cognitione rememorativa, tùm quia non viderunt per ſpeciem; tùm quia lumen gloriæ fuit in eis tranſeunter & per modum paſſionis communicatum; tum ex diſpenſatione

, divi-

divina quòd ille ſtatus habitualis evidentiæ divinorum Myſteriorum non eſſet proprius viatoribus.

Urgebis cum Eſtio & Sylvio. Si Paulus vidiſſet Dei eſſentiam, non fuiſſet uſus metaphorâ à ſenſu inferiori, dicendo ſe audiviſſe, minùs eſt enim audire quàm videre, nec de Deo diceret pluraliter *Verba*, quia in Deo eſt tantùm unum verbum: Ergo.

In cap. 12. cor. l. 2. R. Quòd dicat Apoſtolus, audivit pro vidit, quia illa conſideratio fuit ſecundùm interiorem actum animæ in quo idem eſt auditus & viſus, ſecundùm quod dicitur N. 12. ore ad os loquitur ei & palam. Iterùm quia percepit intimâ cognitione ſecreta de Dei eſſentia quaſi per verba; ſecreta enim ordinariè per verba communicantur: Et ideò dixit benè Apoſtolus ſe audiviſſe verba.

Addi poteſt quòd dixerit verba pluraliter, quia licèt unicum ſit verbum in Deo, plura tamen myſteria novit in ipſo.

Petes utrùm hoc privilegium videndi Deum in hac mortali vita fuerit conceſſum alicui alteri à Moyſe & Paulo.

R. pium eſt exiſtimare hanc prærogativam Beatiſſimæ Virgini non fuiſſe denegatam: *Etenim rationabiliter creditur quòd illa quæ genuit Unigenitum à Patre plenum gratiæ & veritatis, præ omnibus aliis majora privilegia gratiæ acceperit. Quo verò momento id ipſi acciderit? ipſe ſcit qui hâc gratiâ illam decoravit.

** 3 p. q. 27. a. 1.*

Quantùm ad alios aut Prophetas aut Sanctos, nihil ex Scriptura conſtat, & communiter à Patribus & Theologis illud ſingulare privilegium ipſis denegatur.

ARTI-

ARTICULUS V.

De Lumine gloriæ.

Duplex diſtinguitur principium viſionis beatificæ; unum ſe tenens ex parte potentiæ illam elevans & perficiens ad hanc viſionem, & dicitur lumen gloriæ. Aliud ſe tenens ex parte objecti illud repræſentans intellectui, & dicitur ſpecies. De primo in hoc articulo. De ſecundo in ſequenti agemus.

§. I.

Utrùm intellectus creatus indigeat lumine gloriæ ad videndam Dei eſſentiam?

Reſolvimus ſuprà intellectum creatum non poſſe naturaliter videre Deum, poſſe autem ſupernaturaliter adjutum: Nunc quærimus de illo ſupernaturali adjutorio quod dicitur lumen gloriæ. Et 1°. Utrùm intellectus eo indigeat ad videndum intuitivè Deum. Quid ſit autem iſtud lumen, dicam §. ſequenti.

Dico: Intellectus creatus indiget lumine gloriæ ad videndum Deum intuitivè. *Hic a. 5.*

Eſt de fide deciſa in Conc. Viennenſi contrà Beguardos & Beguinas, qui contendebant *Animam non indigere lumine gloriæ ipſam elevante ad videndum Deum & eo beate fruendum: Nos,* inquit Clemens V. *Sacro approbante Concilio ſectam iſtam* (Beguardorum & Beguinarum) *cum præmiſſis erroribus damnamus & reprobamus omninò.* Refertur Clement. *ad noſtrum.* tit. 3. de Hæreticis lib. 5. cap. 3.

Probatur 1°. ratione: Potentia quæ de ſe & intrinſecè eſt impotens ad aliquem actum, ut eliciat hunc actum indiget intrinſecè elevari, corroborari & perfici per aliquam virtutem in ſe receptam: Atqui intellectus creatus ex dictis art. 2. eſt de ſe intrinſecè impotens ad videndum Deum:

Ergo ad eliciendam hanc viſionem indiget elevari, corroborari & perfici per aliquam virtutem in ſe receptam. Hæc autem virtus vocatur à Theologis lumen gloriæ, quia aliquo modo ſe habet ad intellectum reſpectu viſionis beatæ, ſicut lumen corporale ad oculum reſpectu ſui objecti. Confer §. ſubſequentem.

Ibid. Probatur 2°. Omne quod elevatur ad aliquam formam excedentem ſuam naturam, debet ad illam diſponi per aliquid quod excedat ſuam naturam, & ſit ejuſdem ordinis cum illa forma; ſic ſi aër debet accipere formam ignis, oportet quòd diſponatur aliquâ diſpoſitione igni conveniente: Atqui eſſentia divina eſt ſuperioris ordinis ad intellectum creatum, & dum ab illo videtur, ei unitur ut forma intelligibilis: Ergo intellectus creatus debet ad illam diſponi per aliquam virtutem ſupernaturalem, quæ dicitur lumen gloriæ. Hæc ratio eſt affinis præcedenti.

Si dicas ipſum lumen gloriæ eſſe etiam aliquam formam ſupernaturalem, & tamen non requiri aliam formam in intellectu tanquam diſpoſitionem præviam ad illud: Ergo non ſtat ratio D. Thomæ.

R. N. Conſeq.: Quia ratio D. Thomæ procedit de formis quæ ſunt perfectæ, completæ & principales, ut patet in exemplo quod adducit de forma ignis in aëre; non verò de formis vialibus & ad alias ordinatis, ad eas enim non requiritur alia diſpoſitio ejuſdem ordinis, aliàs daretur proceſſus in infinitum, ſed ſufficit potentia obedientialis paſſiva. Porrò lumen gloriæ eſt quidem forma ſupernaturalis, ſed vialis & ordinata ad divinam eſſentiam ut formam intelligibilem, ultimam & principalem; & ideò ad hanc requiritur diſpoſitio ſupernaturalis, non ad illud.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1°. Illud quod eſt per ſe lucidum non indiget alio lumine ut videatur, ut patet in ſen-

ſenſibilibus: atqui Deus eſt per ſe lucidus; eſt enim ipſa lux intelligibilis: Ergo.

R. D. Major. Illud quod eſt per ſe lucidum non indiget alio lumine ut videatur ex parte ſui, ſeu in quantum eſt ex ſe, C. ex parte potentiæ videntis quæ cùm ſit debilis confortari debeat, N. *Ib. ad. 1.*

Inſtabis: Si Deus videatur per lumen gloriæ creatum, non videbitur immediatè: atqui falſum conſequens: Ergo. Probatur Sequela: Lumen gloriæ erit medium per quod videbitur Deus; atqui quod videtur per medium, non videtur immediatè: Ergo.

R. N. Sequelam. Ad probationem, D. Major. Lumen gloriæ erit medium per quod videbitur Deus tanquam per ſimilitudinem, N. tanquam per virtutem confortantem intellectum ad viſionem Dei immediatam, C. Et ideò poteſt dici quòd non ſit medium in quo Deus videatur, ſed ſub quo videtur; & hoc non tollit immediatam Dei viſionem. *Ib. ad 2. & ad 5.*

Objicies 2°. Eſſentia divina ſupplet vices ſpeciei intelligibilis: Ergo & luminis gloriæ.

R. N. Conſeq. Diſparitas eſt quòd ſpecies ſe teneat ex parte objecti, & cùm Deus ſit objectum viſionis, nil mirum ſi per ſe ſolum præſtet id totum quod ex parte objecti poteſt deſiderari: At verò lumen gloriæ ſe tenet ex parte potentiæ illam elevans & corroborans ut virtus in ea intrinſecè recepta, quod Deo non competit.

Inſtabis 1°. Lumen gloriæ requiritur ut determinet intellectum ad videndum Deum: Atqui ad id ſufficienter determinatur per divinam eſſentiam, quæ, ut jam dictum eſt & dicetur, gerit vices ſpeciei intelligibilis: Ergo.

R. D. Maj. Lumen gloriæ requiritur ut determinet intellectum ad videndum Deum: ut determinet ex parte objecti, N. Maj. Ad id enim fatemur ſufficere eſſentiam divinam in forma intelligibili: ut determinet ex parte potentiæ eam ſcilicet elevando & proportionando objecto viden-

do, C. id autem eſſentia divina non facit, ut jam dictum eſt.

Inſtabis 2°. & ſubſumes: Atqui nec lumen gloriæ creatum poteſt proportionare intellectum Deo videndo: Ergo. Probatur: Quantumvis ſit perfectum iſtud lumen, cùm ſit finitæ virtutis utpotè creatum, relinquit ſemper infinitam diſtantiam inter intellectum & Deum: Ergo.

R. D. Subſumptum: atqui lumen gloriæ non poteſt proportionatum reddere intellectum Deo videndo in ratione entis, C. in ratione potentiæ, ſubdiſtinguo: Non poteſt reddere intellectum proportionatum Deo videndo infinitè & comprehenſivè, C. Deo videndo finitè & quidditativè, N. Quia inter intellectum & Deum finito modo videndum, ſicut eum vident beati, non eſt infinita diſtantia, ſed finita quam tollere poteſt lumen gloriæ creatum * propter virtutem quam à Deo ſortitur ad talem effectum, licèt ſecundùm ſuum eſſe in infinitum diſtet à Deo.

* 3 cont. gent. c. 54.

Inſtabis 3°. Lumen gloriæ non poteſt reddere intellectum aptum & proportionatum ad videndum Deum etiam finito modo: Ergo. Probatur: virtus perficiens potentiam vitalem ad actum vitalem debet eſſe vitalis: atqui lumen gloriæ non eſt vitale cùm proveniat ab extrinſeco: Ergo.

R. N. Ant. Ad probationem, D. Maj. Virtus perficiens potentiam vitalem ad actum vitalem debet eſſe vitalis, ut quod, vel ut quo, C. Ut quod ſemper, N. ſic ſemen eſt principium vitæ, licèt non ſit vitale ut quod, ſed ut quo; ſimiliter habitus, v.g. charitatis, juſtitiæ, ſcientiæ perficiunt potentias ad actus vitales, quia licèt non ſint vitales ut quod, ſunt tamen ut quo. Unde ad minorem juxtà hunc ſenſum dico, quòd licet lumen gloriæ non ſit vitale ut quod, eſt tamen ut quo, quia eſt vis quædam ordinata ad elevandum intellectum ad altiorem vitam ſcilicet beatam: Et cùm dicitur in minori quòd illa proveniat ab extrin-

trinſeco. Reſpondeo quòd illud extrinſecum ſit Deus, qui eſt primus Author vitæ.

Objicies 3°. Iſtud lumen gloriæ confortaret intellectum vel intendendo ejus vires naturales, vel concurrendo partialiter cum illo ad viſionem beatam: atqui neutrum dici poteſt: non primum, quia talis viſio foret naturalis; viſio autem Dei per eſſentiam eſt alterius rationis quàm viſio naturalis. Non ſecundum, quia intellectus quamdiu non eſt intrinſece confortatus, nec partialiter, nec totaliter concurrere poteſt ad viſionem Dei: Ergo.

R. Neque per intentionem virium naturalium, neque per concurſum partialem, intellectum confortari ad viſionem Dei, ſed per adeptionem novæ & ſupernaturalis diſpoſitionis quâ elevatur ad ſuperiorem ordinem.

Inſtabis: Potentia intellectiva lumine gloriæ roborata foret proportionata viſioni beatificæ: Ergo foret naturalis, ſicut viſio cæci ſupernaturaliter & miraculosè illuminati eſt nihilominùs naturalis.

R. N. Conſeq. Hæc enim viſio procedit à principio ſupernaturali, ſcilicet à lumine gloriæ, vel potiùs ab intellectu ut elevato ſupernaturaliter per lumen gloriæ & tendit ad objectum ſupernaturale, conſequenter non poteſt dici naturalis. Ad paritatem; diſparitas eſt, quòd potentia viſiva miraculosè reſtituta ſit ſupernaturalis tantùm quoad modum, naturalis verò quoad entitatem & naturaliter proportionata ſuæ viſioni. Aliæ objectiones diluentur in §§. ſequentibus.

§. II.

Quid ſit lumen gloriæ?

Dico 1°. lumen gloriæ non eſt ipſe Deus, non ejus concurſus ſimultaneus, aut aſſiſtentia extrinſeca, non concurſus actualis prævius, non ipſa viſio beatifica, non ſpecies impreſſa, non habitus charitatis, non tandem qualitas per modum

potentiæ completæ totaliter viſionem eliciens. Hæ ſunt variæ Theologorum ſententiæ.

Probatur prima pars. 1°. Quia lumen gloriæ debet intrinſecè recipi in intellectu ipſum informando & ipſi inhærendo, eò quòd eum intrinſecè debeat reddere potentem & proportionatum; nihil enim ex impotente & improportionato redditur intrinſecè potens & proportionatum, niſi per aliquid intrinſecè receptum: atqui hoc modo Deus non poteſt recipi in intellectu: ergo. 2°. Quia Concil. Viennenſe decernens contrà Beguardos requiri lumen gloriæ ad viſionem beatificam, quod negabant, non intelligebat de Deo quem ipſi admittebant in illa viſione.

Probatur ſecunda pars: vel ex illo concurſu Dei ſimultaneo, aut aſſiſtentia ejus extrinſeca derivatur in intellectu aliqua virtus intrinſeca vel nulla: ſi primum dicatur, non eſt purè concurſus ſimultaneus qui cauſam non attingit ſed tantùm effectum, nec, ut patet, pura aſſiſtentia extrinſeca, ſicque habemus intentum; illud enim ſuperadditum intrinſecè erit lumen gloriæ eo modo quo infrà definiemus. Si ſecundum, ergo intellectus non fiet intrinſecè potens & proportionatus ad videndum Deum. Probatur hæc illatio: impoſſibile eſt quòd id quod eſt ex ſe & ex natura ſua impotens & improportionatum ad aliquid, fiat intrinſecè potens & proportionatum niſi intrinſecè mutetur, adeòque niſi aliquid in ſe recipiat: Ergo.

Probatur tertia pars. Concurſus actualis prævius non reddit potentiam potentem & proportionatam; ſed eam ſupponit: atqui datur lumen gloriæ ut intellectum elevet, perficiat & proportionatum reddat viſioni beatificæ: Ergo.

Probatur quarta pars; quia lumen eſt id quod requiritur ad viſionem, non ipſa viſio, & cùm Concil. Viennenſe definit neceſſarium eſſe lumen ad viſionem Dei, manifeſtum eſt quòd diſtinguat illud à viſione: Ergo.

Pro-

Digitized by Google

Probatur quinta pars 1°. quia non datur ſpecies nec poteſt dari, ut dicemus. 2°. Quia illa ſe tenet ex parte objecti, non ex parte potentiæ, adeòque nec illam perficere poteſt, ſed perfectam & ſibi proportionatam ſupponit ſicut ſpecies objecti lucidi, v. g. oculum aliàs debilem & impotentem non perficiunt aut elevant ad viſionem objecti, ſed aliundè corroboratum ſupponunt.

Probatur ſexta pars, habitus charitatis eſt in voluntate, & datur ad amandum Deum; lumen gloriæ verò eſt in intellectu & datur ad videndum.

Probatur ſeptima pars: Quia ipſe intellectus elicit viſionem beatificam, ut dicemus infrà, cùm ſit actus vitalis: ergo lumen gloriæ non eſt qualitas per modum potentiæ completæ elicientis viſionem.

Dices contrà ſecundam partem: Impotens ad trahendam navim fit potens per concurſum alterius: ergo ſimiliter intellectus, &c.

R. N. Conſequentiam: diſparitas eſt quòd impotentia ad trahendam navim oriatur ex exceſſu intenſivo effectûs in eodem ordine: undè modò multiplicetur virtus ſivè ab intrinſeco ſivè ab extrinſeco in eodem ordine ponitur potentia ſufficiens ad talem effectum. At verò impotentia ad viſionem Dei in intellectu creato oritur ex eo quòd illa viſio ſit altioris ordinis: undè ſemper intellectus erit impotens niſi per formam ſupernaturalem ad hunc ordinem evehatur. Adde quòd duo trahentes navim ſint cauſæ partiales, non ſic intellectus, & lumen gloriæ reſpectu viſionis beatificæ, ut dicam infrà.

Dico 2°. Lumen gloriæ in beatis eſt qualitas permanens, ſeu habitus ſupernaturalis infuſus inhærens intellectui ipſum elevans & perficiens ad videndum Deum.

Colligitur ex Authore qui hìc a. 5. ad 1um. dicit: *Lumen gloriæ eſſe neceſſarium ad hoc quòd intellectus fiat potens ad intelligendum, per modum quo potentia fit potentior ad operandum per modum habitûs.*

Probatur ratione 1°. ex refutatione aliarum ſententiarum ut in præcedenti concluſione. 2°. Ipſa viſio eſt permanens, ergo connaturaliter exigit lumen permanens quo elicitur. 3°. Potentia connaturaliùs & faciliùs agit per formam permanentem quàm per auxilium tranſiens; id enim magis accedit ad modum agendi naturalem. Undè ſicut datur charitas habitualis in patria ad amandum Deum, ita datur lumen habituale ad videndum illum.

Cæterùm circà datam definitionem duo ſunt obſervanda. Primum, quòd quamvis dixerimus articulo præcedenti eſſe de fide ex Concilio Viennenſi, requiri lumen gloriæ ad viſionem Dei, non tamen ſit de fide iſtud lumen eſſe habitum prout eum modò definivimus; quia licèt Concilium dixerit requiri lumen gloriæ, non tamen expreſſè determinavit iſtud lumen eſſe habitum.

Alterum obſervandum eſt quòd juxta Theologos in Tractatu de gratia, habitus ſupernaturales in hoc diſtinguantur à naturalibus, quòd ſupernaturales non ſupponant potentiam proximam, ſcilicet ad agendum, ſicut habitus naturales, nec dent tantùm benè vel malè aut faciliùs agere, ſed poſſe agere ſimpliciter, & ideò habent modum quemdam potentiæ; & ideò lumen gloriæ in Beatis, quamvis ſit habitus, habet tamen modum potentiæ.

Ex dictis in hoc & præcedenti §. colliges primum & præcipuum munus luminis gloriæ eſſe corroborare & elevare intellectum ad eliciendam viſionem beatificam: ſecundum diſponere intellectum ad receptionem divinæ eſſentiæ in ratione formæ intelligibilis, ut patet ex probatione 2a. concluſionis §. præcedentis. Tertium eundem intellectum diſponere ad receptionem ipſius viſionis beatificæ, quia cùm viſio beatifica ſit actio immanens, quæ recipitur in ſubjecto à quo elicitur, hoc ipſo quo lumen gloriæ diſponit intellectum ad hanc viſionem eliciendam, diſponit etiam ad illam recipiendam.

§. III.

Digitized by Google

§. III.

Utrùm de potentia Dei abſoluta, intellectus creatus poſſit videre Deum abſque lumine gloriæ.

Ante reſolutionem, nota lumen gloriæ dupliciter communicari poſſe; uno modo per modum formæ permanentis ſeu habitûs, & ſic beatos facit Sanctos in Patria; alio modo per modum diſpoſitionis ſeu paſſionis tranſeuntis, ſicut dicitur de luminæ prophetiæ; & hoc modo lumen illud fuit in Paulo quando raptus eſt. Inſuper poteſt dari aliquod auxilium ſupernaturale quod non ſit lumen gloriæ, neque ſecundùm habitum neque ſecundùm diſpoſitionem, & tamen ejus vices ſuppleat; ſicut datur auxilium ſupernaturale ſupplens vices habituum fidei, ſpei & pœnitentiæ ad eliciendos actus fidei, ſpei & pœnitentiæ in cathecumenis & pœnitentibus nondum juſtificatis. Hoc notato *2. 2. q. 175. a. 3. ad 2.*

Dico. Intellectus creatus non poteſt de potentia Dei abſoluta videre Deum abſque lumine gloriæ, vel permanenter per modum habitûs, vel tranſeunter per modum diſpoſitionis communicato, aut ſaltem abſque aliquo auxilio ſupernaturali luminis gloriæ vices ſupplente.

Probatur ratione jam propoſitâ §. Primo: intellectus de ſe & intrinſecè impotens ad videndum Deum, ut eſt intellectus creatus, ex dictis non poteſt abſolutè fieri intrinſecè potens, niſi intrinſecè mutetur & perficiatur per aliquid intrinſecè receptum: Atqui illud intrinſecè receptum, per quod perficitur & mutatur, atque fit de non potente potens, eſt quod dicimus lumen gloriæ, ſeu ſaltem aliquod auxilium ſupernaturale vices ejus ſupplens: Ergo.

Si dicas cum Molina intellectum reddi potentem per Deum ſpecialiter aſſiſtentem & concurſum ſimultaneum. Contrà: cùm illa virtus ſe te-

Digitized by Google

neat ex parte potentiæ illam intrinſecè & formaliter perficiens in genere phyſico, debet illi inhærere eamque formaliter afficere, quod repugnat Deo. Confer probationem primam & ſecundam primæ Concluſionis §. præcedenti.

Si dicas cum Suare, in omni agente creato congenitam eſſe potentiam obedientialem immediatè activam quorumcumque effectuum ſupernaturalium, mediante ſolo concurſu ſupernaturali.

Contrà 1°. Hæc potentia obedientialis activa implicat contradictionem, foret enim naturalis & ſupernaturalis ſimul: naturalis, quia omnibus agentibus naturalibus eſſet congenita, & eorum naturam ſequens ut proprietas; ſupernaturalis, quia immediatè ordinaretur ad effectus ſupernaturales. Item foret finita quia creata, & ſimul infinita quia eſſet productiva effectûs perfectioris & perfectioris in infinitum. 2°. Hæc potentia deſtrueret totum ordinem gratiæ; hâc enim poſitâ, ſuperflua foret gratia, cùm omnes effectus ſupernaturales qui tribuuntur gratiæ aliiſque habitibus ſupernaturalibus, fieri poſſint per iſtam potentiam obedientialem activam. Meritò igitur hujuſmodi potentia rejicitur ut chymerica à cordatioribus Theologis, qui cum S. Thoma agnoſcunt dumtaxat in creaturis potentiam obedientialem paſſivam reſpectu eorum quæ naturæ facultatem excedunt, quatenùs à natura habent aptitudinem ad recipiendas formas quibus elevantur & perficiuntur ad illos effectus ſupernaturales.

Inqq. diſp. q. unic. de virt. in com. art. 10, ad 2.

Dixi in Concluſione: *Aut ſaltem abſque aliquo auxilio ſupernaturali ſupplente vices luminis gloriæ.* Ita cum Sylvio & Serra: Quia poſito hujuſmodi auxilio, nulla videtur implicantia quòd intellectus videat Deum, cùm per illud intrinſecè mutetur & perficiatur, atque de non potente fiat potens ad viſionem ſupernaturalem; ſicut ad actus ſupernaturales fidei, ſpei & pœnitentiæ, ut contingit in cathecumenis & pœnitentibus nondum juſtificatis. Nec indè ſequitur, inquit Sylvius,

lumen

lumen gloriæ non eſſe neceſſarium; quia quod requiritur ad aliquid de potentia Dei ordinaria, rectè dicitur neceſſarium, quamvis non implicet rem poſſe fieri ſi ne illo. Sic habitus fidei & ſpei ſunt neceſſarii ad ſalutem, licèt non implicet Deum conferre ſalutem alicui qui non habuerit iſtos habitus, ſed tantùm actualiter crediderit & ſperaverit. Ita laudatus Theologus. Adde illud rectè dici neceſſarium ſine quo aut alio vices ejus ſupplente res non fit.

Inſuper hâc modificatione adhibitâ, faciliùs explicantur plura loca in quibus S. Thomas videtur docere intellectum poſſe abſolutè videre Deum abſque lumine gloriæ: ſic Q. 10. de verit. art. 11. dicit quòd *Deus poſſit mentem hominis ad hoc perducere, ut divinæ eſſentiæ uniatur in ſtatu viæ, modo quo ſibi unitur in patria, ſine hoc quòd à lumine gloriæ perfundatur;* ſicut fecit Petrum ambulare ſuper aquas, *ſine hoc quòd ei dotem agilitatis tribuerit.* Et in 4. d. 49. q. 2. a. 7. dicit: *Poteſt miraculoſè fieri quòd divinâ virtute aliquis intellectus creatus, non habens niſi diſpoſitionem viæ, elevetur ad videndum Deum per eſſentiam.* Et quamvis non me lateat S. Thomam intelligi à pluribus Thomiſtis, de lumine gloriæ non per modum hábitûs, ſed per modum diſpoſitionis tranſeunter communicato, quo ſenſu, inquiunt, poteſt dici diſpoſitio viæ, non quidem poſitivè quaſi oriatur ex ſtatu viæ, ſed permiſſivè in quantùm non eſt incompoſſibilis cum ſtatu viatoris, nec ponat hominem extrà ſtatum viæ; quamvis, inquam, hæc ſit ſolutio plurium Thomiſtarum, nec eam improbem; fortè tamen erit ſimplicior & planior, atque à variis inſtantiis magis expedita, ſi dicamus juxtà litteram S. Doctoris, Deum poſſe miraculoſè elevare hominem ad viſionem ſui abſque lumine gloriæ, non tamen abſque aliquo auxilio ſupernaturali quod ejus vices ſuppleat.

§. IV.

§. IV.

Utrùm de potentia Dei abſoluta poſſit creari intellectus cui lumen gloriæ ſit connaturale, conſequenter connaturalis Dei viſio?

Hic. a. 5. ad 3. Dico: De potentia Dei abſoluta non eſt creabilis intellectus, cui connaturale ſit lumen gloriæ.

Ibid. Probatur 1°. ultima diſpoſitio ad aliquam formam non poteſt eſſe connaturalis niſi habenti formam ipſam; ſicut ultima diſpoſitio ad formam ignis, v. g. non poteſt eſſe naturalis niſi habenti formam ignis; quia ultima diſpoſitio ad formam, neceſſariò & connaturaliter ſecum trahit illam, quod verificatur nedum in formis phyſicè informantibus, ſed etiam in formis menti intentionaliter unitis: Atqui lumen gloriæ eſt ultima diſpoſitio ad naturam divinam uniendam intellectui in ratione formæ intelligibilis: Per hoc enim lumen, creatura rationalis fit deiformis: Ergo lumen gloriæ non poteſt eſſe naturale niſi habenti naturam divinam.

Confirmatur: Nulla diſpoſitio ad aliquam formam poteſt eſſe naturalis, niſi ipſa forma ſit naturalis, quia diſpoſitio & forma debent eſſe ejuſdem ordinis; aliàs quomodo diſpoſitio diſponeret ad formam? atqui forma ad quam diſponit lumen gloriæ, non poteſt eſſe naturalis; eſt enim ipſa divina eſſentia unienda per ſe & ſine ſpecie, ut dicemus, intellectui in ratione formæ intelligibilis: Ergo.

Probatur 2°. Intellectus, cui foret connaturale lumen gloriæ, eſſet ſupernaturalis; intellectus ſupernaturalis ſupponeret ſubſtantiam ſupernaturalem cujus eſſet potentia: atqui implicat dari ſubſtantiam creatam ſupernaturalem: Ergo. Majorem ultrò concedunt adverſarii: Imò ideò ponunt lumen gloriæ poſſe eſſe connaturale, quia dicunt poſſe dari ſubſtantiam creatam ſupernatu-

ralem

ralem, ex qua naturaliter emanarent accidentia, quæ nunc quidem ſunt ſupernaturalia, ſed tali ſubſtantiæ forent connaturalia. Probatur ergo Min. ſupernaturalitas conſiſtit in ordine tranſcendentali ad Deum ut eſt in ſe & elevatus ſuper totam naturam, tanquam ad objectum ſpecificativum & finem connaturalem, ut probatur in tract. de gratia; pro quo vide Gonet ibid. diſp. 2. art. 3. conſequenter ens ſupernaturale conſtituitur eſſentialiter per ordinem ad aliquid extrinſecum ſcilicet ad Deum ut tranſcendit omnem creaturam: atqui implicat dari ſubſtantiam creatam, maximè ſi ſit completa, qualis deberet eſſe ea de qua agitur quæ conſtituatur eſſentialiter per ordinem ad extrinſecum, quia ſubſtantia maximè completa, eſt ens in ſe & ad ſe, ſicque habet ſuum conſtitutivum intrà propriam lineam, ita ut non poſſit ſuam ſpeciem emendicare ab aliquo extrinſeco: Ergo.

Neque dicas ſubſtantiam excludere quidem ordinem ad ſubjectum inhæſionis, non tamen ordinem ad aliquid extrinſecum tanquam ad objectum ſpecificativum: Nam ſubſtantia non ſolùm eſt in ſe, ſed etiam ad ſe, ut dictum eſt; & ideò quia eſt ens in ſe, excludit ordinem ad ſubjectum inhæſionis, ita quia eſt ens ad ſe excludit ordinem ad aliquid extrinſecum ſpecificativum.

Hinc habes diſcrimen inter ſubſtantiam & accidens quantùm ad ſupernaturalitatem, & quare cùm repugnet dari ſubſtantiam ſupernaturalem, non repugnat dari accidens ſupernaturale; quia accidens cùm non ſit ens in ſe & ad ſe, ſed ens entis & affectio ſubſtantiæ, poteſt eſſentialiter conſtitui per ordinem ad aliud extrinſecum; ſic relatio conſtituitur per ordinem ad terminum, potentia per ordinem ad actum, actus per ordinem ad potentiam; ſubſtantia verò cùm ſit ens in ſe & ad ſe, debet conſtitui intrà propriam lineam independenter à quovis extrinſeco ut conſtitutivo & ſpecificativo.

Con-

Confirmatur: Supernaturale ſimpliciter & abſolutè tale, dicitur, id quod eſt ſuper omnem naturam creatam & creabilem, quia ſi ſit tantùm ſuper aliquam naturam, ut intelligere, quod eſt ſuprà naturam ſenſitivam, volare, quod eſt ſuprà naturam hominis, dicitur tantùm ſupernatúrale *reſpectivè* & ſecundùm quid, non ſimpliciter & abſolutè: *Atqui* implicat dari ſubſtantiam creatam ſuprà omnem naturam creatam: Ergo. Probatur Min. Per naturam intelligitur principium radicale motûs & quietis, conſequenter natura ſubſtantialis, hæc enim ſola eſt principium motûs & quietis: Atqui implicat dari ſubſtantiam creatam ſuprà omnem naturam ſubſtantialem, eſſet enim ſuprà ſe ipſam: Ergo.

Et hinc iterùm habes cur non implicet dari accidens ſupernaturale; quia quòd accidens ſit ſuprà omnem naturam ſubſtantialem creatam, non ſequitur quòd ſit ſuprà ſe ipſum, ſicut ſi daretur ſubſtantia creata ſuprà omnem ſubſtantiam creatam, deberet eſſe ſuprà ſe ipſam.

Probatur 3°. ab inconvenienti. Si alicui creaturæ foret connaturale lumen gloriæ, hæc creatura foret ex ſe & naturaliter impeccabilis & beata, quod ſoli Deo proprium eſt, cùm omnis creatura, hoc ipſo quo eſt ex nihilo, ſit peccabilis & defectibilis; ſequela patet, quia cùm lumen gloriæ ſit ultima diſpoſitio ad viſionem Dei, hæc illi creaturæ naturaliter debita foret; viſio autem Dei non compatitur ullum peccatum: ullamvè miſeriam: Ergo

Neque dicas Deum de potentia ſuâ abſoluta poſſe hanc creaturam privare hoc lumine, aut denegare ſuum concurſum ad eliciendam hanc viſionem; id enim non obſtat quin ſemper hæc viſio illi debita foret connaturaliter ſeu ex natura ſua, neque quòd ex natura ſua exigeret eſſe impeccabilis & beata. Alia plura inconvenientia vide ſi lubet apud Gonetum hic diſput. 1. art. 1. §. 4.

Objicies 1°. Intellectus lumine gloriæ perfuſus non eſt infinitæ virtutis; ergo nihil vetat talem

à

Digitized by Google

à Deo creari; ſi autem crearetur, foret illi connaturalis viſio Dei.

R. D. Ant. Intellectus lumine gloriæ perfuſus non eſt infinitæ virtutis & tamen eſt elevatus ad ordinem ſuperiorem ſcilicet ſupernaturalem, C. Ant. Et remanet in ordine naturali, N. Ant. & Conſeq. Impoſſibile eſt enim quòd res quantumcumque in ſuo ordine augeatur, unquam pertingat ad perfectionem ordinis ſuperioris; ſic quantùmcumque perficiatur corpus in ſuo ordine, nunquam attingit perfectionem ſpiritûs, quantumvis ergo perficiatur virtus intellectûs naturalis, nunquam attinget perfectionem intellectûs elevati ad ordinem ſupernaturalem.

Objicies 2°. Non implicat à Deo creari ſubſtantiam ſupernaturalem, atqui huic foret connaturale lumen gloriæ: Ergo. Probatur Major. Subſtantia Dei non eſt minùs participabilis in ordine ſupernaturali quàm ejus attributa, ſed Dei attributa participantur in ordine ſupernaturali; ſic amor divinus participatur à charitate, ſapientia divina à ſapientia ſupernaturali infuſa; & ſic de cæteris: Ergo.

R. N. Maj. ex dictis. Ad probationem, D. Maj. Subſtantia divina non eſt minus participabilis quàm ejus attributa participatione accidentali ſeu ſub modo eſſendi accidentis, C. Maj. Participatione ſubſtantiali, ſeu ſub modo eſſendi ſubſtantiæ, N. Maj. *Id enim quod eſt ſubſtantialiter in Deo*, inquit S. Doctor, *accidentaliter fit in natura.* Sic v. g. licèt gratia ſanctificans ſit participatio ſubſtantiæ divinæ, non tamen participat modum ejus eſſendi ſubſtantialiter, cùm ipſa ſit accidens. *1. 2. q. 110. a. 2. ad 2.*

Inſtabis, ſubſtantia divina participatur in ordine naturali participatione ſubſtantiali: Ergo id etiam poteſt in ordine ſupernaturali.

R. N. Conſeq. Diſparitas eſt quòd ſubſtantia in ordine naturali dicat tantùm ordinem tranſcendentalem ad Deum tanquam ad cauſam efficientem ſicut omnia alia entia; non verò ſicut ad obje-

ctum

ctum ſpecificativum, ſicut diceret ſubſtantia ſupernaturalis ſi daretur, ut probatum eſt. Habes iterùm in probationibus concluſionis alias diſparitates & alia inconvenientia quæ ſequerentur ex ſubſtantia ſupernaturali, & quæ non ſequuntur ex ſubſtantia naturali.

Repones: dantur de facto accidentia ſupernaturalia: Ergo ſaltem poſſibilis eſt ſubſtantia ſupernaturalis quæ ſit eorum ſubjectum connaturale. Probatur Conſeq. Omne accidens dicit ordinem ad aliquod ſubjectum connaturale: atqui non poteſt aſſignari aliud ſubjectum connaturale accidentium ſupernaturalium quàm ſubſtantia ſupernaturalis: Ergo.

R. N. Conſeq. Ad probationem, N. Maj. Quamvis enim omne accidens dicat ordinem ad aliquod ſubjectum, non eſt tamen neceſſe quòd reſpiciat ſubjectum ſibi connaturale ut patet in accidentibus quæ educuntur de potentia violenta ſubjecti. Undè in Philoſophia diſtinguitur triplex ſubjectum, ſeu triplex potentia receptiva accidentium. Prima naturalis ut aquæ reſpectu frigoris. Secunda violenta, ut aquæ reſpectu caloris. Tertia obedientialis quâ quodlibet ſubditur Deo ad recipiendas formas accidentales; & ſic accidentia ſupernaturalia reſpiciunt ſubſtantiam naturalem, non quà naturalis eſt, ſed quà obedientialis & ſubdita Deo agenti ſupernaturaliter.

§. V.

Quomodo lumen gloriæ & intellectus concurrunt ad viſionem beatificam?

Dico 1°. utrumque concurrere activè.

Probatur 1°. pro lumine gloriæ. Sic ſe habet lumen gloriæ ad viſionem beatificam, ſicut charitas ad amorem beatificum, aliique habitus ſupernaturales ad actus ſupernaturales: atqui charitas cæterique habitus ſupernaturales concurrunt

activè

activè ad actus ſupernaturales, in quantum ſcilicet diſponunt, perficiunt, elevant & complent potentias ad illos eliciendos: Ergo ſimiliter lumen gloriæ reſpectu viſionis beatificæ.

Probatur 2°. pro intellectu. Viſio beatifica eſt actus vitalis Beati, quin imò ipſius vita beata: Ergo effectivè procedere debet à potentia vitali ipſi intrinſéca & ab intrinſeco ſe movente, utpote illius intellectu.

Dico 2°. Intellectum non producere viſionem beatificam inſtrumentaliter ſed principaliter.

Probatur 1°. Sic ſe habet intellectus lumine gloriæ perfuſus ad viſionem beatam, ſicut voluntas informata charitate ad amorem Dei: atqui voluntas informata charitate eſt cauſa principalis amoris Dei & non inſtrumentalis tantùm: Ergo.

Probatur 2°. De ratione inſtrumenti eſt quòd elevetur extrà latitudinem ſui objecti adæquati, ut patet in aqua baptiſmali quæ elevatur ad gratiam producendam: atqui Deus viſus non eſt extrà objectum adæquatum intellectûs creati, ſed extrà proportionatum tantùm, ut patet ex dictis: Ergo.

Probatur 3°. De ratione inſtrumenti propriè dicti eſt ut moveatur motione tranſeunti, non ſe movens ab intrinſeco, ut patet in ſerra, ſecuri, &c. atqui intellectus videns Deum non ita movetur à Deo motione tranſeunti, quin ſe ipſum etiam moveat vitaliter, ut modò dicebamus: Ergo.

Dico 3°. Intellectus & lumen gloriæ concurrunt ut duæ cauſæ totales ſub diverſa ratione; lumen gloriæ ut totalis ratio formalis proxima quâ intellectus elevatur & proportionatur viſionis actui; intellectus ut totale principium eliciens viſionem ſicut voluntas & habitus charitatis reſpectu amoris.

ARTICULUS VI.

Utrùm eſſentia divina videatur aut videri poſſit per aliquam ſimilitudinem vel ſpeciem?

Nota 1°. Cognitionem noſtram fieri quatenùs potentia cognoſcens trahit res ad ſe, illas ſibi conjungendo, & quia res propter ſuam materialitatem non poſſunt entitativè ingredi potentiam, indigent ſpecie quæ ſit illorum repræſentatio & ſimilitudo formalis per quam uniuntur potentiæ. Species ergo eſt in eſſe intelligibili & repræſentativo idem omninò quod eſt objectum in eſſe entitativo, nec ponit in numero cum illo; ſicut imago Cæſaris eſt idem omninò in eſſe imaginis, quod eſt Cæſar in eſſe naturali, ita quòd ſpecies equi, v. g. contineat in ſe formam & naturam equi eandem omninò cum illa quæ eſt in equo, non ſub modo naturali, ſed ſub modo intelligibili, & ſpecies hujus numero hominis, eſt hic numero homo in eſſe intelligibili; aliàs ſpecies non repræſentaret objectum ut eſt, & per illam non poſſet cognoſci. Undè illud dictum Ariſtotelis 3. de anima textu 37. *Animam eſſe quodam modo omnia*, quia ratione ſpecierum continet in ſe omnium rerum naturas, non in eſſe naturali, ſed intentionali. Item & illud Commentatoris: *Ex intellectu & re intellectu fit magis unum quàm ex materia & forma;* quia materia non tranſit in formam nec forma in materiam, ſed ex utriuſque unione reſultat tertium compoſitum; at verò ex ſpecie & intellectu non reſultat unum tertium, ſed intellectus potiùs tranſit in rem intellectam mediâ ſpecie, ſaltem ſecundùm plures, de quo paulò latiùs infrà.

Nota 2°. Duplicem diſtingui ſpeciem, impreſſam & expreſſam. Impreſſa præcedit cognitionem tanquam vicaria objecti, & eſt ejus formalis ſimilitudo quâ veluti ſemine intellectus fœcundatur ad eliciendam cognitionem & producendum fœtum qui eſt ſpecies expreſſa, alio nomine verbum mentis

tis. Undè illud commune effatum deſumptum ex Auguſtino: *Ex objecto & potentia paritur notitia.* Dicitur impreſſa, quia ab intellectu agente, qui illam efficit, imprimitur intellectui patienti, qui cognitionem elicit. Expreſſa eſt terminus cognitionis, ut jam dixi, & vitalis repræſentatio objecti producta ab intellectu. Dicitur expreſſa, quia per eam intellectus exprimit objectum: habet enim plerumque duo munia cognitio; percipit objectum, & ſub hac ratione dicitur *Intellectio;* & producit verbum ſeu vitalem repræſentationem objecti, ſub qua ratione dicitur *Dictio.* In hoc ergo differunt ſpecies impreſſa & expreſſa: Impreſſa repræſentat objectum ut cognoſcibile, expreſſa ut cognitum: Impreſſa movet ad cognitionem, expreſſa illam terminat. Hæc eſt doctrina communis non ſolùm Ariſtotelis & antiquorum Philoſophorum, ſed & SS. Auguſtini & Thomæ & poſt illos omnium Theologorum, quam immeritò ſugillant quidam recentiores Philoſophi. De hac ergo utraque ſpecie quæſtio eſt utrùm detur, darivè poſſit in viſione Dei.

Dico 1°. Non datur nec dari poteſt ſpecies impreſſa in viſione beatifica. Prima pars eſt communis. Secunda eſt Thomiſtarum & plurium aliorum. *Hic a. 2. o.*

Probatur prima pars: Species impreſſa in viſione beatifica eſt ſuperflua: ergo non datur. Probatur Ant. tunc requiritur ſpecies impreſſa quando vel objectum non exiſtit, vel non eſt per ſe præſens intellectui, vel non eſt ſufficienter intelligibile propter ſuam materialitatem: Atqui objectum viſionis beatificæ, nempe Deus eſſentialiter exiſtit, eſt intime per ſe præſens cuilibet intellectui beato: & eſt ſumme intelligibilis, quia eſt ſumme immaterialis: Ergo.

Probatur ſecunda pars. 1°. Species impreſſa debet convenire cum objecto in eodem gradu immaterialitatis, aliàs non repræſentabit illud ut eſt in ſe, quia in tantùm eſt repræſentativa, in quantùm intelligibilis; & in tantùm eſt intelligibilis *Ibid.*

in quantùm immaterialis eſt: Undè per ſpecies materiales non poſſumus cognoſcere ſpiritum: Atqui nulla ſpecies creata vel creabilis pertingere poteſt ad gradum immaterialitatis qui Deo competit: Ergo.

Ibid. Probatur 2°. Species impreſſa eſt ipſa *objecti* quidditas in eſſe intelligibili, ut dictum eſt; atqui implicat quòd ſpecies creata ſit quidditas Dei in eſſe intelligibili: Ergo. Probatur Min. Quidditas Dei eſt ſuum eſſe etiam in eſſe intelligibili: atqui implicat ſpeciem creatam eſſe ſuum eſſe etiam in eſſe intelligibili & repræſentativo: Ergo.

Ibid. Probatur 3°. Omnis creatura quantumvis immaterialis & perfecta eſt circumſcripta, & ad aliquam ſpeciem determinata, non tantùm in ratione entis, ſed etiam in ratione ſpeciei, quia ſub illa & alia quavis ratione eſt creatura: Atqui divina eſſentia eſt incircumſcripta, & ad nullam ſpeciem determinata, ſed omnem omninò ſpeciem & perfectionem & omnia quæ poſſunt intelligi ſupereminenter comprehendit: Ergo quidquid ponatur creatum in intellectu non repræſentabit Deum ut eſt in ſe.

Confirmatur: Plus diſtat Deus à qualibet ſpecie creata vel creabili etiam in ratione ſpeciei, quàm ſubſtantia Angeli à ſpecie abſtracta à Phantaſmatibus: Atqui eſſentia Angeli non poteſt cognoſci ut in ſe per ſpeciem abſtractam à Phantaſmatibus: Ergo.

Dico 2°. Non datur nec dari poteſt ſpecies expreſſa in viſione beatifica. Eſt quoad utramque partem communior inter Thomiſtas.

Probatur prima pars. 1°. Ad hoc datur ſpecies expreſſa, ut objectum quod eſt intelligibile per ſpeciem impreſſam fiat intellectum actu per expreſſam, ſiſtatque intrà intellectum ut terminus ejus: * Atqui divina eſſentia unitur intellectui creato ut intellectum in actu per ſe ipſam faciens intellectum in actu: Ergo. Minor eſt D. Thomæ: & patet quia divina eſſentia eſt actus puriſſimus in eſſe intelligibili, ſicut in aliis generibus, adeò-

* *Hic ad* 3.

que

que intellectus actu & ut ſic intimè præſens intellectui: Ergo.

Probatur 2°. evertendo fundamentum adverſariorum. Ideò juxtà illos datur ſpecies expreſſa in viſione beatifica, quia debet aſſignari terminus illius actionis ab ipſa productus: atqui hæc ratio nulla eſt: Ergo. Probatur Minor: Non eſt de ratione actionis immanentis producere effectum, quamvis id ipſi ſæpè contingat: atqui viſio beatifica eſt actio immanens: Ergo. Probatur Major. 1°. In hoc diſtinguitur actio immanens à tranſeunte quòd hæc ſit propter effectum, illa verò ſit propter perfectionem ſubjecti in quo manet. 2°. Quia verbum divinum videt & intelligit, nec tamen producit aliud verbum ſeu ſpeciem expreſſam. 3°. Quando nos contemplamur purè ſpeculando verbum jam in mente formatum, nullum aliud fingimus, & tunc cognitio eſt ſimpliciter intellectio & non dictio: Ergo.

Probatur ſecunda pars iis fundamentis quibus probata eſt ſecunda pars primæ concluſionis: ſi enim non poſſit dari ſpecies impreſſa tantæ perfectionis & immaterialitatis, quæ Deum ut eſt in ſe repræſentet: Ergo nec à fortiori ſpecies expreſſa, cum iſta debeat eſſe perfectior aut ſaltem æquè perfecta ac impreſſa; ejus enim eſt repræſentare objectum ut intellectum in actu ſecundo, ſpeciei impreſſæ repræſentare ut intelligibile tantùm in actu primo: Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1°. contrà primam Concluſionem. Connaturalius eſt, tàm ex parte Dei quàm ex parte intellectûs noſtri, Deum videri per ſpeciem creatam: Ergo ſic videtur. Probatur Ant. Ex parte Dei connaturalius eſt Deum agere mediis formis creatis quàm immediatè per ſe ipſum: ex parte intellectûs, connaturalius eſt intellectum cognoſcere objectum per ſpeciem ſibi inhærentem & ſubordinatam ut ordinariè fit: Ergo.

R. N. Ant. Ad probationem, D. Ant. pro utraque parte: Pro prima ſic: connaturalius eſt Deum agere mediis formis creatis, quando ſunt virtutes per ſe operativæ & propriæ rei creatæ, C. Min. Quando ſunt tantùm alterius repræſentativæ & vices ejus gerentes ut ſunt ſpecies, N. Tunc enim quando objectum eſt præſens, ſuperfluunt. Pro ſecunda parte ſimiliter, D. connaturalius eſt intellectui cognoſcere objectum per ſpeciem quando objectum non eſt per ſe præſens, ut fit in objectis creatis, C. Quando eſt per ſe præſens ut fit in viſione beatifica, N.

Adde utrumque hoc Ant. eſſe utcumque verum ſi formæ creatæ ſint poſſibiles: Porro in noſtra ſententia, ſpecies eſſentiæ divinæ in viſione ejus ſunt impoſſibiles.

Objicies 2°. contrà eandem: Si non poſſet dari ſpecies impreſſa in viſione beatifica, eſſet quia deberet eſſe ejuſdem immaterialitatis cum eſſentia divina: atqui falſum conſequens: Ergo. Probatur minor multipliciter. 1°. De facto datur lumen gloriæ quo intellectus creatus videt Deum, quod tamen non eſt ejuſdem ordinis cum Deo. 2°. Subſtantia cognoſcitur per ſpeciem quæ eſt accidens: Ergo. 3°. Angelus inferior cognoſcit quidditativè ſuperiorem: atqui ſpecies quâ inferior cognoſcit ſuperiorem non eſt ejuſdem immaterialitatis cum ſuperiore: Ergo. 4°. Similiter anima ſeparata cognoſcit Angelos per ſpecies ipſis inferiores: Ergo.

R. N. Min. Ad primam probationem, N. Conſ. Diſparitas eſt quòd lumen gloriæ ſe teneat ex parte potentiæ quam elevat ad ordinem ſupernaturalem, & hoc ſufficit ut ſi proportionata attingendo Deo finito modo. Ad ſpecies ſe tenet ex parte objecti ut ejus formalis ſimilitudo ipſum repræſentans ut eſt in ſe; nihil autem poteſt repræſentare Deum ut eſt in ſe, niſi ſit immateriale & infinitum ſicut ipſe Deus.

Ad ſecundam, N. pariter Conſeq. Quia licet ſpecies repræſentans ſubſtantiam ſit accidens in eſſe entis, eſt tamen ſubſtantia in eſſe repræſentativo & ejuſdem immaterialitatis cum ſubſtantia quam repræſentat, aliàs illam ut eſt in ſe non repræſentaret.

Ad tertiam reſpondent Joannes à S. Thoma, Gonet & plures alii quòd licèt Angelus ſuperior & inferior non conveniant in eadem ſpecie immaterialitatis, conveniunt tamen in eodem genere, & eodem modo intelligunt, nempè per ſpecies infuſas & non abſtractas à phantaſmatibus, non repugnat autem quòd ſpecies quæ eſt ejuſdem ordinis & generis cum objecto, licèt in ſpecie differat, illud repræſentet ut eſt in ſe, quamvis non cum omni adæquatione: & hinc ſequitur tantùm quòd Angelus inferior non attingat ſuperiorem ita perfectè, ſicut ipſe ſe attingit, non tamen quòd non attingat ut eſt in ſe, quia in attingendo rem quidditativè, citrà comprehenſionem, datur latitudo; diverſitas autem ordinis totaliter tollit proportionem intrà ſpeciem & objectum: Idem dicunt de anima ſeparata, quæ vel ipſa ſeparatione, vel ſpeciali gratiâ quodam modo elevatur ad gradum eſſendi Angelorum.

Hæc ſolutio eſt probabilis: fortè tamen poſſet quibuſdam videri verius & D. Thomæ conformius, omnem ſpeciem debere eſſe ejuſdem immaterialitatis, non ſolùm genericæ, ſed etiam ſpecifice cum objecto quod repræſentat, alioquin cùm illud non repræſentet niſi in quantùm eſt intelligibilis, & in tantùm ſit intelligibilis in quantùm eſt immaterialis, ſi conveniat tantùm cum objecto in genere & non in ſpecie immaterialitatis, illud repræſentabit tantùm quoad rationem genericam, & non quoad rationem ſpecificam, ſicque non cognoſcetur quidditativè nec ut eſt in ſe. *Si ſimilitudo*, inquit ſanctus Doctor, *deficiat à repræſentatione ſpeciei non autem à repræ-* Q.8. de verit. a. 1. o.

 ſenta-

ſentatione generis, cognoſcetur res illa ſecundùm rationem generis, non ſecundùm rationem ſpeciei.

Igitur in hac ſententia neganda eſt minor argumenti; quamvis enim ſpecies, per quam Angelus inferior cognoſcit quidditativè ſuperiorem, ſit in eſſe entitativo, & ut eſt accidens, inferior Angelo ſuperiore, quia ut ſic eſt proportionata ſubſtantiæ inferioris Angeli in quo eſt tanquam in ſubjecto; in eſſe tamen repræſentativo, & ut ſpecies, eſt ejuſdem omninò immaterialitatis cum Angelo ſuperiore, quia ut ſic non proportionatur ſubjecto in quo eſt, ſed objecto cujus eſt ſimilitudo. Et idem dicendum videtur de anima ſeparata.

Si dicas ſpecies Angelorum eſſe eorum proprietates, conſequenter non poſſe eſſe majoris immaterialitatis quàm naturæ quorum ſunt proprietates.

R. Species Angelorum non eſſe propriè & in rigore proprietates ab eorum natura dimanantes, ſed eſſe à Deo infuſas, ut docent ipſimet Joannes à S. Th. Gonet. & alii in Tractatu de Angelis ad q. 54. D. Th. dicuntur tamen aliquo ſenſu connaturales, & eâ ratione proprietates quatenùs ſunt connaturaliter debitæ Angelis ſecundùm perfectionem ſui ſtatûs, & eas acceperunt à Deo infuſas cum ſua natura in inſtanti ſuæ creationis. Hinc S. Th. dicit: *Anima ſeparata intelligit per ſpecies quas recipit ex influentia divini luminis, ſicut & Angeli.*

Infrà q. 89. a. 3. o.

Objicies 3°. ad viſionem Dei non requiritur ſpecies infinita: Ergo eſt poſſibilis. Probatur Ant. Viſio beata ad quam datur non eſt infinita: Ergo nec ipſa ſpecies.

R. N. Ant. Ad probationem, D. Ant. Viſio beata ad quam datur entitativè ſumpta, non eſt infinita, C. Ant. Objectivè ſumpta, N. Ant. Attingit enim immediatè objectum infinitum. Undè D. Conſeq. Ergo nec ipſa ſpecies debet eſſe infinita ex meritis effectûs, C. ex meritis objecti, N. Cùm enim ſit ſimilitudo objecti ut eſt in ſe, debet eſſe in ordine intelligibili quod eſt ipſum objectum in ordine naturæ.

Ob-

Objicies 4°. Contrà ſecundam Concluſionem. Joann. 3. dicitur: *Cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt.* Et Aug. 9. de Trinit. cap. 11. dicit: *Cùm Deum novimus, ea notitia..... verbum eſt, fitque aliqua Dei ſimilitudo illa notitia:* Atqui ſpecies expreſſa nihil aliud eſt, quàm Dei ſimilitudo, quæ dicitur verbum: Ergo.

R. Ad primum, quòd authoritas illa loquatur de ſimilitudine quæ eſt per participationem luminis gloriæ. Eſt enim lumen gloriæ participatio divini luminis quo intellectus Deo videndo proportionatus, eâdem cum ipſo felicitate fruitur, & idem objectum cum ipſo habet, & in his lumen gloriæ nos Deo ſimiles efficit. *Hic a. 2. ad 1.*

Ad ſecundum, Auguſtinum loqui de cognitione Dei quæ habetur in via, eam autem dicit eſſe verbum & ſimilitudinem, non formaliter ſed cauſaliter, quia producit verbum & ſimilitudinem. *Ibid. ad 2.*

Inſtabis: Aug. lib. 14. de civitate cap. 17. loquens de viſione beata, dicit: *In hac imagine tunc perfecta erit ſimilitudo, quando Dei erit perfecta viſio:* Ergo.

R. Senſum Auguſtini eſſe quòd in mente noſtra, quæ eſt naturalis Dei imago, erit perfecta Dei ſimilitudo, quando erit perfecta ejus viſio, non quia tunc erit in mente noſtra aliqua ſpecies quæ ſit ejus formalis ſimilitudo, ſed quia mens ipſa erit tunc Deo ſimillima, & quaſi deificata, tùm propter intimam cum divina eſſentia unionem, tùm quia, ut jam dicebam, eâdem felicitate cum Deo fruetur, & idem cum ipſo ſuæ intellectionis objectum habebit.

Si dicas nos non poſſe eſſe Deo ſimiles ſine ſimilitudine, ſicut aliquid non poteſt eſſe album ſine albedine; fateor nos equidem non fore ſimiles Deo ſine ſimilitudine, quæ ſit relatio ſimilium, non autem quæ ſit ſpecies Deum repræſentans. Si reponas hanc relationem ſimilitudinis debere habere fundamentum quod non videtur eſſe aliud

quàm ſpecies. Nego ſubſumptum; fundamentum enim hujus relationis eſt ipſa corporis & animæ glorificatio per intimam cum divina eſſentia unionem.

Inſtabis iterùm ex Aug. qui lib. 15. de Trinit. cap. 16. ait: *Cùm ſimiles ei erimus, quando videbimus eum ſicuti eſt, tunc quidem verbum noſtrum non erit falſum, neque mentiemur, neque fallemur.*

Reſpondent plures, Auguſtinum per verbum non intelligere ſpeciem à viſione beata expreſſam, ſed omne quod rem exhibet, ſivè ſit ſpecies, ſivè res ipſa vices ſpeciei gerens, qualis eſt in viſione beata eſſentia divina, quam ideò vocat *Verbum noſtrum*, quia intellectui noſtro unitur per modum verbi ipſum actuantis & terminantis. Hæc reſponſio eſt omninò probabilis. Tamen juxtà Sylvium, Auguſtinus intelligit generaliter verbum, quod dicitur à cogitantibus & intelligentibus, quod tunc non erit falſum; quaſi diceret quòd tunc nulla noſtra cogitatio vel intellectio erit falſa, quia intelligemus omnia, ſecundùm quod ſunt in re; undè addit: *Neque mentiemur, neque fallemur.* Ita laudatus Theologus.

Objicies 5°. contrà eandem: D. Th. infrà q. 27. a. 1. dicit: *Quicumque intelligit ex hoc ipſo quod intelligit, procedit aliquid intrà ipſum quod eſt conceptio rei intellectæ ex vi intellectiva proveniens:* atqui loquitur S. Doctor de omni intellectione etiam beatifica, alias malè indè probaret contrà Arianos & Sabellianos dari in Deo verbum: Ergo.

R. D. Min. Atqui loquitur S. Doctor de omni intellectione diſtributione accommoda pro generibus ſingulorum, C. diſtributione abſolutâ pro ſingulis generum, N. Min. Senſus igitur S. Doctoris eſt, quòd in quocumque genere intelligentium, ſivè in quacumque natura intelligente, ſivè humana, ſivè Angelica, ſivè divina, datur proceſſio verbi; licèt tamen id non verum ſit de omni individuo intelligente, ſive ſaltem de omni ejus intellectione: Ex quo legitime infert contrà

Digitized by Google

Arianos & Sabellianos quòd cùm Deus ſit naturæ intelligentis debeat producere verbum. Reſpondent quidam probationem D. Th. eſſe quamdam tantùm congruentiam (myſteria enim fidei non probantur) petitam ex hoc quod communius contingit in nobis.

Repones S. Th. q. 4. de verit. a. 2. dicit: *Verbum eſt aliquid realiter progrediens ab altero;* & ſubjungit: *Quod univerſaliter verum eſt de omni eo quod à nobis intelligitur, ſivè per eſſentiam videatur, ſivè per ſimilitudinem:* Ergo.

Reſponſio communis eſt S. Thomam loqui de cognitione rei per eſſentiam quæ non eſt actus purus, adeòque nec ex ſe intellecta in actu, qualis eſt Angelus & anima ſeparata, qui quamvis ſe intelligant per ſuam ſubſtantiam gerentem vices ſpeciei impreſſæ, producunt tamen verbum.

Verùm, ſalvo meliori judicio, ſenſus S. Thomæ mihi videtur eſſe hic. Omne verbum in nobis eſt aliquid realiter progrediens ab altero, & hoc univerſaliter verum eſt (ſcilicet omne verbum eſſe aliquid realiter progrediens ex altero) de omni eo quod intelligimus producendo verbum; ita ut S. Doctor non velit quòd in omni eo quod intelligimus, producamus verbum, ſed quòd omne verbum quod producimus quando intelligimus, ſit realiter progrediens ab altero: & hoc manifeſtum fit ex ratione immediatè ſubjuncta; addit quippè S. Thomas: *Ipſa enim cognitio* (hoc eſt in phrasi S. Thomæ ipſum verbum) *eſt effectus actûs intelligendi*, quæ ratio probat omne verbum eſſe realiter progrediens ab altero, quia omnis effectus realiter procedit à cauſa, non autem omnem intellectionem producere verbum. Idque fit adhuc manifeſtiùs ex ſcopo S. Thomæ: Intendit enim illic probare verbum dici perſonaliter in divinis, quia verbum ſecundùm adæquatum ſuum conceptum importat non ſolùm eſſe intellectum actu, ſed eſſe ab alio expreſſum: Ex quo evidens fit S. Thomam non aliud intendere quàm quòd omne verbum

bum importet realem progreſſionem ab altero, non verò quòd in omni intellectione producatur.

Objicies 6°. Viſio beatifica eſt actio: atqui de ratione actionis eſt quòd producat effectum ſeu terminum: Ergo.

R. D. Maj. Viſio beatifica eſt actio immanens, C. Maj. Actio tranſiens, N. Maj. Et ad hunc ſenſum diſtinctâ Minori, N. Conſeq. Solutio patet ex ſecunda probatione Concluſionis.

Inſtabis 1°. Si viſio beatifica non produceret verbum, ideò eſſet quia Deus eſt intimè præſens intellectui Beati: atqui hæc ratio nulla eſt; Angelus enim eſt intimè præſens ſuo intellectui, & tamen in cognitione ſui producit verbum: Ergo.

R. rationem adæquatam cur viſio beatifica non producat verbum eſſe, quia eſſentia divina intellectui Beati eſt intimè præſens, non ſolùm ut intelligibilis, ſed ut intellecta actu, quia eſt actus puriſſimus in omni genere: Angelus autem proprio intellectui eſt intimè præſens ut intelligibilis tantùm non ut actu intellectus, quia non eſt actus puriſſimus.

Inſtabis 2°. contrà datam ſolutionem ex *duplici* capite. 1°. Pater æternus ſe ipſum intelligendo producit verbum: atqui tamen eſt actus puriſſimus: Ergo. 2°. Eſſentia divina non unitur intellectui beato ut intellecta actu: Ergo. Probatur Ant. Eſſentia divina non eſt actu intellecta reſpectu intellectûs beati, niſi quando ab ipſo intelligitur, alioquin ab æterno eſſet intellecta ab intellectu beato, quod eſt abſurdum.

R. ad primum, Patrem æternum ſe ipſum intelligendo producere verbum, non ex indigentia quaſi id foret neceſſarium ut eſſet intellectus actu, ſed ex ſumma fœcunditate, cujus non eſt capax intellectus creatus. Ad ſecundum, N. Ant. Ad probationem, D. Ant. Eſſentia divina non eſt actu intellecta denominativè extrinſecè reſpectu intellectûs creati, niſi quando ab ipſo intelligitur, C. Denominativè intrinſecè, N. Equidem eſſen-

tia

tia divina non denominatur extrinſecè intellecta ab intellectu creato niſi cùm ab illo intelligitur, habet tamen ab æterno tantam actualitatem in eſſe intelligibili, quanta ſufficit ad actualem intellectionem intellectûs creati abſque auxilio ſpeciei expreſſæ; undè ut denominetur actu intellecto ab intellectu creato, ſufficit quòd ipſi in ea actualitate obverſetur abſque eo quòd producatur ſpecies. Sic quamvis perſona divina ab æterno non terminet humanitatem, tamen quia eſt actus purus, terminat in tempore immediatè abſque nexu medio.

Inſtabis 3°. Non eſt minùs de ratione intellectionis producere verbum, quàm de ratione amoris producere impulſum: atqui amor beatus quantumvis ſit circà objectum infinitè perfectum, tamen producit impulſum: Ergo.

R. N. Maj. Diſparitas eſt quòd impulſus nec ſit ultima actualitas objecti amati, nec perfecta ejus ſimilitudo; ſed ponatur tantùm in voluntate ut perfectè illam compleat & inclinet circà objectum amatum. Undè quantumvis ſit perfectum objectum, nihil repugnat ipſum produci. At verò verbum ſeu ſpecies expreſſa ponitur ut ultima actualitas objecti in eſſe intelligibili, & debet eſſe ejuſdem immaterialitatis cum objecto, utpotè ejus expreſſa ſimilitudo: Id autem produci ab intellectu creato repugnat circà objectum divinum: Tùm quia eſt ex ſe ſua ultima actualitas etiam in eſſe intelligibili, tùm quia repugnat dari aliquam creaturam, quæ ſit perfecta Dei ſimilitudo & ejuſdem naturæ, ſeu immaterialitatis cum illo.

Objicies 7°. D. Paulus in raptu formavit ſpeciem expreſſam: ergo. Probatur Ant. Poſteà recordatus eſt eorum quæ viderat; *audivi* enim, inquit, *arcana quæ non licèt homini loqui:* Ergo. Probatur Conſeq. Recordatio habetur per ſpecies relictas in memoria, & priùs expreſſas per cognitionem quâ res primò cognita eſt: Ergo.

R.

Digitized by Google

Hic. a. 8. ad 2. R. Quòd recordatio, quæ in D. Paulo remanſit, non fuerit Dei clarè viſi per ſpeciem ipſum perfectè repræſentantem, aliàs ſemper fuiſſet beatus: Sed fuit recordatio ipſius viſionis & rerum quarumdam quas in verbo viderat, ſed quarum repræſentationes formavit in proprio genere extrà verbum, ſicut faciunt modo Beati.

Objicies 8°. Beati vident Deum per viſionem creatam: Ergo & per ſpeciem expreſſam creatam. Probatur Conſeq. Viſio eſt ipſa ſpecies expreſſa.

R. N. Conſeq. Ad probationem, N. Ant. In principiis enim D. Th. & Thomiſtarum ſpecies expreſſa diſtinguitur à viſione ſeu cognitione, ſicut terminus actionis ab actione.

ARTICULUS VII.

Utrùm in viſione beatifica divina eſſentia gerat vices ſpeciei impreſſæ & expreſſæ?

Dico: Eſſentia divina in viſione beata gerit vices ſpeciei impreſſæ & expreſſæ: Hujus tamen ſecundùm quid & incompletè.

Eſt communis inter Thomiſtas cum Auctore in variis locis hîc a. 5. o. *Cùm intellectus creatus videt Deum per eſſentiam, ipſa eſſentia divina fit forma intelligibilis intellectûs.* Et 3. cont. gent. cap. 53. *Oportet quòd divina eſſentia copuletur intellectui ut intelligibilis ſpecies.* En pro ſpecie impreſſa. Hîc a. 2. ad 3. *Divina eſſentia unitur intellectui creato ut intellectum in actu per ſe ipſum faciens intellectum in actu,* En pro ſpecie expreſſa. Pro utraque tandem ſupplem. q. 92. a. 1. ad 2. *Viſio illa, quâ Deum per eſſentiam videbimus, eſt eadem cum viſione, quâ Deus ſe videt ex parte ejus quo videtur, quia ſicut ipſe ſe videt per eſſentiam ſuam, ita & nos videbimus eum.*

q. 8. de verit. a. 1. o. Sequitur ex dictis: Etenim in omni intellectione requiritur quòd res vel per ſe, vel per ſuam ſimilitudinem uniatur intellectui: 1°. ut forma intelligibilis ante cognitionem. 2°. Ut intellecta per cogni-

cognitionem, quia ex intelligibili & intelligente oportet aliquo modo fieri unum in intelligendo; & ut fert commune axioma; Ex objecto & potentia paritur notitia: Atqui in viſione Dei eſſentia divina non poteſt uniri intellectui beato per ſpeciem ſivè impreſſam, ſivè expreſſam, ut probatum eſt: Ergo unitur per ſe ipſam gerentem vices utriuſque.

Confirmatur: Nihil deeſt divinæ eſſentiæ, ut gerat vices ſpeciei impreſſæ & ſecundùm quid expreſſæ, ut modò explicabo: primò namque ratione ſuæ infinitæ immaterialitatis eſt non ſolum intelligibilis ſed actu intellecta. 2°. Ratione luminis gloriæ communicati intellectui beato eſt illi proportionata. 3°. Tandem ratione ſuæ immenſitatis eſt illi intimè præſens. Adde quòd ſpecies ſivè impreſſa, ſivè expreſſa incompletè ſumpta, nullam in conceptu ſuo formali involvat imperfectionem, cùm ut ſic ſit præciſè ſimilitudo objecti, ut patebit magis ex ſolutione objectionum.

Dixi, de ſpecie expreſſa quòd eſſentia divina gerat ejus vices *Secundùm quid & incompletè* tantùm: Quia ſi quid eorum quæ ſunt de ratione alicujus auferatur, jam non erit propria & completa acceptio, ſed ſecundùm quid eſt incompleta: Atqui ſpecies expreſſa, ſeu verbum duo habet de ſua ratione, ſcilicet quòd ſit intellectum actu, & quòd ſit ab alio expreſſum, ſeu realiter progrediens: Eſſentia autem divina unitur intellectui beato quidem ut intellecta actu, non vero ut ab ipſo expreſſa, ſeu realiter progrediens: Ergo vices ſpeciei expreſſæ, ſeu verbi non gerit ſimpliciter & completè: Sed ſecundùm quid tantùm & incompletè.

Q. 4. de verit. a. 2. o.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1°. S. Thomas quodlib. 7. a. 1. o. dicit: *Lumen gloriæ facit hoc reſpectu divinæ eſſentiæ in intellectu, quod facit reſpectu aliorum intelligibilium, quæ non ſunt lux tantùm, ſed ſpecies*

cies rei intellectæ ſimul & lumen: Ergo eſſentia divina non unitur intellectui in ratione ſpeciei impreſſæ.

R. Senſum D. Thomæ eſſe, quòd lumen gloriæ in viſione beatifica faciat quod faciunt in aliis noſtris intellectionibus lumen & ſpecies, quâ parte ſpecies eſt accidens inhærens intellectui; *ponit* enim ibi diſcrimen inter viſionem Dei & alias noſtras intellectiones, quòd in his requiratur duplex principium inhærens intellectui, ſcilicet lumen & ſpecies: In viſione autem beata unum tantùm requiratur principium inhærens intellectui, ſcilicet lumen gloriæ.

Objicies 1°. Species impreſſa involvit in conceptu ſuo formali imperfectionem: Ergo divina eſſentia non poteſt ejus vices gerere. Probatur Ant. 1°. de ratione ſpeciei impreſſæ eſt quòd inhæreat intellectui. 2°. Quòd ſit forma intellectûs, eumque informando faciat unum tertium, & conſequenter quòd componat ut pars dependens à comparte. 3°. Quòd concurrat activè ſeu efficienter ad intellectionem, ut principium quo ſubordinatum intellectui, & conſtituendo intellectum in actu primo, ſeu in potentia ad intelligendum; quæ omnia involvunt imperfectionem: ergo.

R. N. Ant. Ad primam probationem D. Ant. Eſt de ratione ſpeciei ut eſt accidens phyſicum quod inhæreat, C. Ant. Ut eſt præciſè ſpecies, N. Ant. Species enim formaliter quà talis, cùm ſe teneat ex parte objecti, vices ejus gerens in eſſe intelligibili, nihil aliud ex ſua ratione formali importat, quàm quòd ſit ipſius objecti ſimilitudo; eſt autem per accidens quòd ſit ſubſtantia vel accidens, adeòque quòd per ſe ſubſiſtat vel inhæreat. Sic ipſa eſſentia divina eſt loco ſpeciei intellectui divino, ſubſtantia Angeli intellectui Angelico; neutra tamen eſt accidens, neutra inhæret.

Ad ſecundam probationem R. eàdem diſtinctione, nimirùm eſſe veram de ſpecie quatenùs eſt accidens creatum & incompletum, non de ſpecie

præciſè

præciſè ut eſt ſpecies & ſimilitudo objecti, de cujus ratione dumtaxat eſt repræſentare objectum intellectui, ipſum hâc repræſentatione movere ad intelligendum & determinare ad hanc intellectionem. Undè ſi ſpecies aut ejus vices gerens, puta ipſum objectum ſit ſubſtantia completa & actus purus, qualis eſt eſſentia divina, hæc omnia præſtat, ſcilicet ſe ipſam repræſentat intellectui, & hâc repræſentatione intellectum movet ad intelligendum abſque eo quòd ſit pars dependens à comparte, & componens totum ipsâ perfectius; quin è contrà cùm ſit actus purus & infinita perfectio, intellectum facit à ſe dependere independens, & totum quod indè reſultat, ſi reſultet, non ſit ipsâ perfectius, ſed totam ſuam perfectionem à tali forma emendicet.

Utrùm verò ex unione divinæ eſſentiæ cum intellectu reſultet aliquod tertium ab extremis diſtinctum? Quidam negant cum Cajetano, & volunt quòd intellectus tranſeat in rem intellectam, fiatque unum cum illo per identitatem, juxtà illud Philoſophi; *Intellectus intelligendo fit omnia:* Et iſtud Commentatoris: *Ex intellectu & objecto fit magis unum quàm ex materia & forma:* ità ut juxtà illam ſententiam, intellectus beati ſit in eſſe intelligibili Deus, infinitus, actus purus &c. Quod alii difficilè concipiunt. Undè

Admittunt cum Ferrarienſi, ex unione ſpeciei ſeu objecti cum intellectu reſultare unum tertium, ſcilicet unum principium totale intellectionis; neque in hoc agnoſcunt ullam imperfectionem ex parte divinæ eſſentiæ unitæ intellectui, quia cum intellectu non componit ut pars imperfecta & incompleta ab ipſo dependens incomponendo, ſed ipſum è contrà perficit & actuat ut actus puriſſimus & completus; neque tertium quod exurgit eſt perfectius ipsâ, ſed totam ſuam perfectionem ab ipſa mutuat: Quando autem dicitur quòd Deus non poſſit venire in compoſitionem alterius, intelligitur de compoſitione in qua eſſet pars materialis

vel formalis incompleta & dependens, & in qua totum eſſet perfectius quâlibet parte ſeorſim, ſecùs ſi componat ut actus purus, completus, perficiens & actuans abſque ulla potentialitate & dependentia, & totum non ſit perfectius quâlibet parte ſeorſim. Sic, inquiunt, ſubſiſtentia verbi componit Chriſtum cum humanitate. Ad principium verò Ariſtotelis, reſponderi poteſt quòd *intellectus intelligendo fiat omnia;* quia habet formas omnium quæ intelligit: Et ad dictum Commentatoris; *Quòd ex intellectu & objecto fiat magis unum quàm ex materiâ & forma;* quia intellectus fit unum cum re intellecta, abſque eo quòd propriam formam amittat, quod non contingit in compoſitione ex materia & forma. Utraque ſententia eſt probabilis; prima eſt communior.

Quantùm ad tertiam probationem, iterùm de ea lis eſt inter Theologos: Quamvis enim omnes fateantur ſpeciem, quatenùs eſt accidens Phyſicum in intellectu ſubjectatum, concurrere cum eo efficienter ad intellectionem, quia ab eo habet operari à quo habet eſſe; quidam tamen id negant de ſpecie formaliter quà ſpecies eſt & ſimilitudo objecti; quia, inquiunt, ſi ſpecies quà ſpecies concurreret efficienter ad intellectionem, ſe teneret ex parte potentiæ, ſicque currerent inconvenientia deducta in inſtantia. Ita Bannes, quod etiam probabile reputat Serra. Alii communiùs tenent ſpeciem etiam quà ſpeciem concurrere efficienter ad intellectionem, tùm quia à Philoſophis comparatur ſemini, ſemen autem concurrit efficienter ad productionem fœtûs; tum quia ſpecies movet & determinat intellectum ad intelligendum, movere autem & determinare potentiam ad agendum eſt efficienter concurrere ad actionem, conſequenter contendunt eſſentiam divinam in ratione ſpeciei impreſſæ concurrere efficienter ad viſionem beatam.

At fortè eſt quæſtio de nomine tantùm. Omnes enim conveniunt ſpeciem quà ſpeciem non ſe te-

nere ex parte potentiæ, ſed ex parte objecti tantùm cujus eſt præcisè ſimilitudo. Item conveniunt omnes ſpeciem repræſentare intellectui objectum intelligibile, & eâ repræſentatione ipſum movere ad intelligendum. Quidam autem vocant hanc motionem efficientiam, alii negant. Igitur ad conciliationem utriuſque ſententiæ dicatur non eſſe efficientiam ſtrictè dictam quæ ſe teneat ex parte potentiæ efficientis, eſſe tamen aliqualem efficientiam quatenùs movet potentiam ad efficiendum: ſicque eſſentia divina gerens vicem ſpeciei impreſſæ non ſe habet ut principium quo ſubordinatum intellectui, quia efficientia ſpeciei quà talis non ſe tenet ex parte potentiæ; & quamvis conſtituat intellectum in potentia ad intelligendum, id tamen non præſtat per actum imperfectum ex parte ſui, ſed ſe repræſentando ſimpliciter intellectui: undè manet ſoluta inſtantia.

Si ulteriùs urgeas ſubſtantiam Angeli eſſe loco ſpeciei proprio intellectui, & tamen non concurrere efficienter ad intellectionem Angeli, quia juxtà Thomiſtas ſubſtantia non eſt immediatè operativa. Item ſi relationes divinæ haberent rationem ſpeciei, non concurrerent efficienter ad intellectionem quia non ſunt activæ. R. ad primum, N. Aſſumptum. Ad ejus probationem fateor ſubſtantiam in ordine naturali non eſſe immediatè operativam, qùia cùm in eo ordine immediatè reſpiciat eſſe, non poteſt immediatè reſpicere operari; at verò in eſſe intelligibili ſub ratione ſpeciei, non reſpicit primò eſſe ſed operari, quatenùs nempè reſpicit primò repræſentare & repræſentando movere ad operandum, ut diximus. Ad ſecundum, reſpondetur communiter relationes divinas non poſſe immediatè uniri intellectui in ratione ſpeciei, quia licèt ſint aliquid intelligibile, non ſunt tamen activæ, ſicque illis repugnat conceptus ſpeciei. Verùm cùm efficientia quam tribuimus ſpeciei non ſe teneat ex parte potentiæ, ſicque non videatur ſtrictè dicta efficientia, ſed

in tantum dicatur efficere, in quantum repræſentando objectum, determinat intellectum ad ejus intellectionem, non video cur talis efficientia denegetur divinis relationibus, ſi ſe ipſis unirentur intellectui; ſic enim unitæ ſe repræſentarent intellectui, & eâ repræſentatione determinarent intellectum ad eas intelligendas.

Objicies 3°. Si eſſentia divina eſſet loco ſpeciei impreſſæ, efficeret intellectum Deo ſimilem, & aliquo modo Deum ſcilicet in ordine intelligibili: atqui id eſt impoſſibile: Ergo. Major patet ex dictis. Probatur Minor: ſecundùm nos impoſſibilis eſt ſpecies impreſſa quæ ſit Dei ſimilitudo: Ergo & impoſſibilis intellectus creatus Deo ſimilis & Deus.

R. datâ Majore, N. Min. Ad probationem, N. Conſeq. Diſparitas eſt quòd ſi daretur ſpecies Dei ut eſt in ſe, deberet quantùm eſt ex ſe eſſe illimitata & infinita ſicut ipſe Deus, ut dixi in Articulo præcedenti; quia ſpecies quà talis, cùm ſit naturalis, ſimilitudo objecti, non habet undè limitetur niſi ex limitatione objecti; ſicque, quantùm eſt ex ſe, Deum adæquaret, & illum repræſentaret totum & totaliter adeòque infinite, quod nulli creaturæ competere poteſt. At verò dum eſſentia divina unitur in ratione ſpeciei intellectui creato, non unitur illi totaliter & infinito modo, ſed juxtà proportionem lúminis gloriæ, ſicque licèt intellectum Deo ſimilem & quodammodo Deum efficiat, non tamen infinito, ſed finito modo, quod intellectui creato non repugnat.

Quæritur hìc, utrùm ſicut Beati vident Deum per ejus eſſentiam gerentem vicem ſpeciei, ita ipſum videant aut videre poſſint viſione ejus increatâ ipſis communicatâ?

Ea fuit quorumdam veterum opinio Beatos videre Deum viſione ejus increatâ ipſis communicatâ, quam opinionem jam diu antiquatam, aliquot ab hinc annis reſuſcitavit Magiſter Bonæ-Spei, contrà quem lato calamo dimicat ejus Diſcipu-

cipulus Henricus à S. Ignatio. Verùm quia hæc opinio non multùm profecit, ſed ſiſtat intrà Scholas quaſdam Patrum Carmelitarum calceatorum, & de ea redibit ſermo dum de Beatitudine in 1. 2. Ideò nunc breviter ad quæſtionem.

R. negativè. Quia viſio beatifica eſt actio vitalis, imò & vita Beatorum, juxtà illud Joan. 17. *Hæc eſt vita æterna ut cognoſcant te Deum verum:* atqui omnis actus vitalis eſt eſſentialiter à principio intrinſeco viventis: Ergo. Major videtur de fide, Minor certa certitudine naturali.

Dices: viſio beata eſt ſummum hominis bonum: atqui nihil creatum poteſt eſſe ſummum hominis bonum: Ergo.

R. D. Maj. Viſio beata objectivè ſumpta eſt ſummum hominis bonum, C. Maj. Formaliter & entitativè ſumpta, N. Maj. Dicitur ergo viſio beata ſummum hominis bonum, quia per illam poſſidet Deum qui eſt ſummum bonum & quo poſſeſſo beatur. Fuſiùs in 1. 2. dum de Beatitudine.

ARTICULUS VIII.

Utrùm Beati inæqualiter videant Deum: & undè oriatur iſta inæqualitas?

Dico 1°. Beati inæqualiter vident Deum, unus ſcilicet altero perfectiùs. *Hic a. 6. o.*

Eſt de fide contrà Jovinianum, qui cùm vellet cum Stoicis hominum merita & peccata eſſe æqualia, ita & præmia ac ſupplicia æqualia: Hunc debellavit S. Hieronymus duobus libris adversùs illum editis. Item eſt contrà Lutherum qui, cùm contenderet homines juſtificari non per propriam juſtitiam, ſed per juſtitiam Chriſti imputatam, & hæc ſit omnibus æqualis, conſequenter dicebat omnes homines eſſe æqualiter beatos.

Probatur 1°. authoritate Scripturæ 1. Cor. 15. *Stella differt à ſtella;* quibus verbis licèt Apoſtolus loquatur de inæquali gloria corporum, conſequenter tamen loquitur de inæquali gloria eſſen-

 tiali

tiali animarum à qua profluit inæqualitas gloriæ accidentalis corporum. 2°. Joan. 14. Chriſtus dicit: *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt;* quod debet intelligi de Regno Cœlorum, & non de Eccleſia, ut interpretabatur Jovinianus, quia Chriſtus ſubjungit, *Vado vobis parare locum: ut ubi ſum ego & vos ſitis.*

Probatur 2°. authoritate Conciliorum. Concil. Florentinum Seſſ. ultimâ definit, *Beatos intueri Deum ſicuti eſt, pro meritorum tamen diverſitate, alium alio perfectiùs.* Et Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 16. can. 32. Anathemate ferit qui dixerit homines juſtificatos per bona opera non mereri *Augmentum gloriæ.*

Probatur ratione fundatâ in Scripturis. Viſio Dei in qua ſita eſt gloria & beatitudo proponitur Sanctis, ut merces bonorum operum diſtribuenda ſecundùm leges juſtitiæ & proportionem meritorum, juxtà illud Matth. 5. *Merces veſtra copioſa eſt in Cœlis.* Et 2. Timoth. 4. *Repoſita eſt mihi corona juſtitiæ quam reddet mihi Dominus juſtus judex.* Item Rom. 2. *Reddet unicuique ſecundùm opera ejus*: Atqui merita Sanctorum non ſunt æqualia; pluris enim faciendum eſt Martyrium aut perpetua virginitas, quàm ſimplex obſervantia mandatorum; pluris opus ferventiſſimâ charitate quàm remiſſâ factum: Ergo.

Ibid. Probatur aliâ ratione. Facultas videndi Deum non competit intellectui creato ſecundùm ſuam naturam, ſed per lumen gloriæ, atqui plus participat de lumine gloriæ, qui plus habet de charitate: Ergo. Probatur Min. Ubi major eſt charitas, ibi majus eſt deſiderium videndi Deum: atqui ubi eſt majus deſiderium, ibi eſt majus lumen gloriæ: Ergo. Probatur Min. Deſiderium facit deſiderantem aptum & paratum ad ſuſceptionem deſiderati, & ideò ubi eſt majus deſiderium ibi eſt major aptitudo & præparatio ad ſuſceptionem deſiderati, lumen gloriæ autem eſt forma elevans & diſponens ad ſuſceptionem Dei: Atqui

forma

Digitized by Google

forma correſpondere debet aptitudini & præparationi: Ergo ubi eſt majus deſiderium videndi Deum, eſt majus lumen gloriæ.

Objiciebat Jovinianus parabolam vineæ Math. 20. in qua primi & ultimi operarii æquale denarium receperunt. Reſponſio communis Patrum & Interpretum eſt per illam æqualitatem denarii ſignificari parem beatitudinem quoad ſubſtantiam, quia omnes Sancti Deum videbunt, non verò parem hujus viſionis ſeu beatitudinis gradum. Poteſt etiam optimè ſignificari per hanc parabolam, mercedem æternæ vitæ non tempori quo quis laboravit, ſed charitatis affectui quo laboravit, eſſe tribuendam; ita enim fit quòd duo, quorum unus decem annis Deo militavit remiſſâ charitate, alter uno tantùm anno ferventiore charitate, æquali gloriâ donentur; quia Deus non quantum, ſed ex quanto, non cenſum, ſed affectum penſat.

Ex his jam habes cauſam moralem inæqualitatis in viſione Dei, eſſe inæqualitatem meritorum. At difficultas eſt de cauſa phyſica hujus inæqualitatis. Pro quo.

Dico 2°. Tota inæqualitas viſionis beatificæ provenit phyſicè ex inæqualitate ſolius luminis gloriæ & non intellectûs, ita ut duo Beati quorum unus eſt altero perſpicacior, ſi æquali lumine gloriæ donentur, æqualiter Deum videbunt. Eſt communis contrà Scotiſtas & paucos alios. *Ibid. o. & ad 3 & a. 7. o.*

Quamvis hæc Concluſio ſit certò S. Thomæ locis citatis in margine, quidam tamen ejus mentem in dubium revocant: At legenti obvia eſt: En ejus verba a. 6. o. *Facultas videndi Deum non competit intellectui creato ſecundùm ſuam naturam ſed per lumen gloriæ*: Ex quo infert: *Undè intellectus plus participans de lumine gloriæ, perfectiùs Deum videbit.* Ad 3. *Diverſitas videndi Deum erit per diverſam facultatem non naturalem ſed glorificatam.* A. 7. o. *In tantum intellectus creatus divinam eſſentiam perfectiùs vel minùs perfectè cognoſcit,*

noſcit, in quantùm majori vel minori lumine perfunditur. Quid clarius, quid expreſſius?

At inquit Franciſcus Henno: *Scio per illa verba nihil aliud poſſe intelligi, niſi quòd intellectus ſecundùm ſe nihil poſſit circà viſionem illam, ſed tantùm ut glorificatus, ſeu ut elevatus per lumen gloriæ: quod ultrò concedimus: Undè Cajetanus egregius Thomiſta, ſic D. Thomam intellexit.* Verùm undè id ſciat, R. P. debuiſſet nobis edicere; alioquin cùm aliud legamus, aliud intelligimus. Et eſto S. Thomam id ſolùm dixiſſe quod intendit Theologus Franciſcanus, id ſufficeret ad evertendam ejus ſententiam & adſtruendam noſtram, ut mox probabo.

Quantùm ad Cajetanum, ne vel unum verbum hîc habet indicans, hunc eſſe ſenſum textuum laudatorum. Verum quidem eſt quòd in tertia parte q. 10. a. 4. ad 2. Ex his verbis D. Th. *Gradus in viſione ſecundùm perfectionem, magis attenditur ſecundùm ordinem gratiæ, quàm ſecundùm ordinem naturæ,* exiſtimet etiam attendi ſecundùm ordinem naturæ, quia comparativum ſupponit poſitivum. Sed in hoc Cajetanum aliundè egregium Thomiſtam, deſerunt omnes alii Thomiſtæ, & docent To *Magis* in Phraſi S. Thomæ non ſumi comparative ſed adverſative, ſeu excluſive: ita ut idem ſit ac *Potiùs;* quo ſenſu dixit Apoſtolus Hæb. 11. de Moyſe: *Magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem.* Et hunc eſſe ſenſum S. Doctoris patet ex ipſo contextu, ibi enim repetit quòd viſio divinæ eſſentiæ excedat *naturalem potentiam cujuslibet creaturæ,* & ſe remittit ad ea quæ dixit in hac quæſtione in qua verſamur, ubi diſerte hunc ſenſum exprimit ut vidimus. Itaque nunc

Probatur Concluſio ex principiis poſitis ipſiuſmet S. Thomæ. Facultas videndi Deum non competit intellectui creato ſecundùm ſuam naturam, ſed per lumen gloriæ: Ergo facultas perfectiùs videndi Deum, non competit intellectui creato ſecundùm ſuam perfectiorem naturam, ſed per

lumen

lumen perfectius gloriæ: Ergo ubi non eſt perfectius lumen gloriæ non poteſt videri Deus perfectiùs: Ergo tota inæqualitas viſionis beatificæ provenit ex inæqualitate ſolius luminis gloriæ. Ant. eſt de fide & conſtat ex dictis, nec negatur ab adverſariis. Probatur Conſeq. Ideò facultas videndi Deum non competit intellectui creato ſecundùm ſuam naturam, quia hæc viſio eſt ſupernaturalis & excedens omnes naturæ vires: Atqui perfectior viſio non eſt minùs, imò magis eſt ſupernaturalis & excedens omnes naturæ vires: Ergo ſi facultas videndi Deum non ſit ſecundùm naturam, ſed per ſolum lumen gloriæ, à fortiori facultas videndi perfectiùs.

Confirmatur: Tota diverſitas viſionis beatificæ reduci debet in virtutem non radicalem & remotam, ſed proximam & immediatam, quia virtus remota non agit niſi ſecundùm proportionem virtutis proximæ à qua elevatur & modificatur: Atqui virtus proxima & immediata influens in viſionem beatificam, non eſt intellectus creatus, ſed lumen gloriæ: Ergo. Probatur Min. Lumen gloriæ eſt habitus ſupernaturalis: Atqui in hoc differunt habitus ſupernaturales à naturalibus, quòd ſupernaturales licet ſupponant principium radicale in natura, dant tamen totam vim proximam operandi actus ſupernaturales & ſimpliciter poſſe: Habitus autem naturales adjuvant tantùm potentiam naturalem proximam, & dant tantum faciliùs poſſe: Ergo lumen gloriæ eſt tota virtus proxima influens in viſionem beatificam: Intellectus verò remote tantùm & radicaliter influit, mediante ſcilicet elevatione per lumen gloriæ.

Probatur 2°. ab inconvenientibus: ſi inæqualitas viſionis beatæ proveniret partim ex majori vel minori perſpicacia intellectûs creati, ut volunt adverſarii, ſequeretur 1°. quòd ſtantibus paribus meritis, unus altero perfectiùs videret Deum, ille nempe cujus intellectus eſſet perſpicacior: Atqui falſum conſequens, utpote contrà rationem mer-

cedis juſtitiæ, imò contra ipſos adverſarios qui admittunt nobiſcum inæqualitatem viſionis beatæ provenire moraliter ex inæqualitate meritorum.

Reſpondet R. P. Henno *Viſionem Dei ut eſt à Deo præmiante & reſpicit merita, eſſe mercedem & præmium, non autem præciſè quatenùs reſpicit intellectum à quo procedit, ut ſic enim habet tantùm rationem effectûs.*

Sed contrà: Hæc Reſponſio fucum facit, ſed nihil dicit; vel enim viſio Dei, prout eſt ab intellectu addit aliquid eidem viſioni, prout eſt à Deo præmiante vel non; ſi primum, ergo inæqualitas viſionis non provenit ab inæqualitate meritorum contrà ipſum adverſarium & rei veritatem: Si ſecundum, ergo quòd hæc viſio ſit ab intellectu nihil facit ad ejus inæqualitatem. Inſuper viſio Dei etiam prout eſt ab intellectu, eſt gloria & beatitudo; impoſſibile eſt enim hominem videre Deum, undecumque proveniat iſta viſio & non eſſe beatum: Atqui omnis gloria & beatitudo eſt ſecundùm fidem merces & præmium: Ergo iterùm futilis eſt data diſtinctio, quæ adhuc magis retunditur ex abſurdo ſequenti. Undè

Sequeretur 2°. Aliquem gradum gloriæ non correſpondere gratiæ ſed naturæ, & hominem per naturalia ſe diſcernere in ſpiritualibus; activitas enim & perſpicacia major intellectûs creati, cùm ſit ordinis naturalis, eſt beneficium naturæ & non gratiæ: Atqui hoc eſt contrà illud Scripturæ, *Gratiâ Dei vita æterna;* & illud, *quis te diſcernit;* imò ut advertunt Theologi, eſt pluſquàm Pelagianum; pejus eſt enim dicere gloriam dari juxtà vires naturæ, & in ea hominem per naturalia ſe diſcernere, quàm gratiam conferri ex meritis liberi arbitrii.

Reſpondet laudatus Theologus; hunc gradum ſupernaturalem gratiæ non correſpondere naturæ ſibi relictæ, ſed ut elevatæ per lumen gloriæ.

Sed contrà: vel illa elevatio per lumen gloriæ eſt totalis cauſa hujus gradûs ſupernaturalis

vel

vel non: Si primum, habemus intentum. Si ſecundum, ergo aliquis gradus ſupernaturalis, aut ſaltem aliquid ejus ſupernaturalitatis (eſt enim totus & omninò ſupernaturalis) correſpondet naturæ ut naturæ.

Aliter Molina reſpondet toti argumento, ſcilicet quòd in caſu paris meriti & inæqualis intellectûs, vel Deus dabit minus lumen gloriæ intellectui perſpicaciori, vel ſi det æquale, denegabit concurſum ſuum ad perfectiorem viſionem.

Sed contrà: In utroque caſu Beatus cujus intellectus eſſet perſpicacior, privaretur aliquo ſibi debito & foret pejoris conditionis in ſupernaturalibus quàm alter: Etenim lumen gloriæ, ſicut & ipſa gloria debetur & datur juxtà merita: Plus enim, inquit S. Th. ſuprà citatus, participabit de lumine gloriæ qui plus habet de charitate: Ergo habenti par meritum debetur etiam de condigno par lumen gloriæ: Ubi autem eſt par lumen gloriæ debetur par auxilium; ita ut ſine miraculo, Deus illud denegare non poſſet, ſicut non poſſet, ſine miraculo, aliquid ſui concurſûs ſubtrahere ne ignis calefaceret ſecundùm totam ſuam virtutem: Ergo in utroque caſu Beatus privaretur aliquo ſibi debito.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1°. cum P. Henno. Ibi perfectior eſt viſio beatifica ubi perfectius lumen gloriæ concurrit, ut fatentur adverſarii: Ergo ſimiliter eſt perfectior viſio beatifica, ubi perfectior concurrit intellectus. Probatur Conſeq. Ideo perfectior eſt viſio beatifica ubi perfectius eſt lumen gloriæ, quia procedit à cauſa perfectiori: atqui ubi eſt intellectus perfectior, etiam procedit à cauſa perfectiori: Ergo.

R. N. Conſeq. Ad probationem, D. Maj. Ideò perfectior eſt viſio beatifica ubi eſt perfectius lumen gloriæ, quia procedit à cauſa perfectiori

pro-

proxima & immediata, C. à cauſa radicali & remota, N. Et ad hunc ſenſum diſtinctâ Minori, N. Conſeq. Solutio patet ex probationibus Concluſionis. Item ad majorem explicationem aliter diſtinguo eandem Majorem: Ideò perfectior eſt viſio beatifica ubi eſt perfectius lumen gloriæ, quia procedit à cauſa perfectiori agente ut perfectior eſt, C. Maj. Secùs, N. Maj. Similiter, D. Min. Atqui viſio procedens ab intellectu perfectiori procedit à cauſa perfectiori, & illa cauſa agit ut perfectior eſt naturaliter, N. Min. & agit ut elevata & ſecundùm menſuram elevationis tantùm, C. Min. & N. Conſeq. Igitur major aut minor perſpicacia naturalis intellectus, reſpectu viſionis hujus ſupernaturalis, ſe habet materialiter tantùm & per accidens, cùm totam vim & proportionem eliciendi hunc actum habeat à lumine gloriæ.

Objicies 2°. cum eodem. Quò magis creſcit cauſa totalis in perfectione, eò perfectiorem producit effectum: Sed cauſa totalis viſionis beatificæ ſunt intellectus & lumen gloriæ: Ergo ubi eſt perfectior intellectus, perfectior debet eſſe viſio.

Reſponderi poteſt ſolutione jam datâ diſtinguendo Maj. Quò magis creſcit cauſa totalis in virtute proxima, eò perfectiorem producit effectum, C. Si creſcat tantùm in virtute remota, N. Et ad hunc ſenſum diſtinctâ Minori, N. Conſeq. Sed melius dicendum eſt intellectum & lumen gloriæ neque eſſe unam cauſam totalem viſionis beatificæ, neque duas partiales, ſed duas totales ſub diverſa ratione, ut jam antè diximus. Lumen gloriæ eſt cauſa totalis elevans & proportionans intellectum ad viſionem ſupernaturalem, intellectus eſt cauſa totalis eliciens vitaliter mediante elevatione, viſionem ſupernaturalem; undè quantumvis creſcat vis naturalis intellectûs, nihil confert ad perfectionem viſionis, quia non influit in illam ſecundùm perfectionem naturalem, ſed ſecundùm perfectionem luminis gloriæ & illo mediante.

Ob-

Objicies 3°. cum eodem: potentia habens perfectiorem activitatem producit effectum perfectiorem, ut patet in potentia viſiva & in aliis: atqui intellectus perfectior habet perfectiorem activitatem: Ergo.

R. D. Maj. Si agat juxtà menſuram ſuæ activitatis naturalis, C. Maj. ſi agat juxtà menſuram ſuæ elevationis, N. Maj. & ad hunc ſenſum diſtinctâ Minori, N. Conſeq. ſolutio patet ex dictis.

Inſtabis: Oculus perfectior cum æquali ſpecie aut lumine videt perfectius objectum: Ergo & perfectior intellectus cum æquali lumine gloriæ.

R. N. Conſeq. Diſparitas eſt quòd oculus habet ex ſe & naturaliter virtutem proximam ex parte potentiæ requiſitam ad videndum coloratum: at intellectus creatus eam non habet ad videndum Deum niſi per lumen gloriæ.

Inferes: Ergo intellectus eſt inſtrumentum luminis gloriæ reſpectu viſionis beatificæ.

R. N. Illationem: Quia de ratione inſtrumenti eſt quòd moveatur à cauſa principali, motione tranſeunte ultrà ſpheram adæquatam ſuæ activitatis, nec aſſimilet ſibi effectum. At vero intellectus in viſione beata non agit ut motum à lumine gloriæ motione tranſeunte, ſed ut elevatum formâ permanente, quæ ſit ſua & per quam agit tamquam per formam propriam aſſimilando ſibi effectum intrà ſpheram adæquatam activitatis ſuæ. Confer quæ dixi a. 5. §. 5.

Objicies 4°. Intellectus perſpicacior cum æquali habitu fidei elicit actum fidei perfectiorem, perfectiùs enim myſteria fidei penetrat: Ergo ſimiliter reſpectu viſionis beatificæ.

R. N. Ant. & ejus probationem: actus enim fidei eſt aſſenſus ſupernaturalis myſteriis fidei, cujus proindè perfectio menſuratur penès habitum ſupernaturalem fidei. Facit autem intellectus perfectior quòd meliùs percipiantur motiva credibilitatis; nec mirum quia iſta perceptio eſt naturalis.

Obji-

Objicies 5°. Intellectus in viſione Dei agit ut potentia vitalis; eſt enim hæc viſio actus vitalis: Ergo per vires ſibi intrinſecas, quia vitalitas eſt à principio intrinſeco ſe movente.

R. D. Ant. Intellectus in viſione Dei agit ut potentia vitalis naturalis, N. Ant. Ut potentia vitalis elevata & ſupernaturalis, C. Ant. Eſt enim iſta viſio vitalis vitalitate, ut ita dicam, ſupernaturaliſatâ. Undè ad conſequens pariter, D. Ergo agit per vires ſibi intrinſecas naturales, N. Supernaturales, C. Quamvis igitur ad vitalitatem actûs requiratur, quòd procedat à principio intrinſeco ſe movente, non eſt tamen neceſſe quòd hoc principium conſtituatur proportionatum, & proximè activum per virtutem ab intrinſeco provenientem, ſed poteſt hæc virtus provenire ab extrinſeco & elevare ac proportionare principium vitale, modò non tollat à tali principio quod poſſit eſſe ſe movens.

Objicies 6°. Intellectus perſpicacior cum æquali lumine gloriæ poteſt magis conari ad videndum Deum: atqui ubi eſt major conatus, ibi eſt perfectior viſio, quia debet proportionari conatui: ergo.

R. Hoc argumentum procedere ex præpoſtera intelligentia *Conatûs:* Non eſt enim conatus, ut fortè fingitur, aliquid præcedens actum quaſi applicans potentiam ad illum, ſed eſt ipſemet actus ut emanans à ſuo principio; eodem igitur modo cenſendum eſt de conatu ad viſionem ac de ipſa viſione; & cùm intellectus non poſſit elicere viſionem hanc ſupernaturalem niſi mediante lumine gloriæ, ut cauſâ proximâ & juxtà illius menſuram, ità nec ad illam conari: undè neganda eſt Major argumenti. Cùm igitur audis Beatum toto conatu ferri ad Deum videndum, intellige de conatu qui ſit ex majori lumine gloriæ, non ex majori perfectione naturæ; agere enim ſecundùm totam menſuram potentiæ proximæ, eſt agere toto conatu. Sic qui habet charitatem ad quatuor & elicit

Digitized by Google

cit actum amoris ad 4. agit toto conatu quantumvis aliundè ejus voluntas ſit naturaliter perfectior.

Ex dictis colliges omnes viſiones beatificas, ſivè hominum ſivè Angelorum, eſſe ejuſdem ſpeciei eſſentialis, quia habent idem objectum formale, ſcilicet eſſentiam divinam, eundem modum tendendi in illud, nempè ſine ſpecie, & idem principium proximum, nimirùm lumen gloriæ. Neque refert intellectum Angelicum & humanum ſpecie differre; non enim influunt ſecundùm rationem ſuam ſpecificam, ſeu prout ſpecie differunt, ſed prout conveniunt in ratione potentiæ obedientialis elevabilis per lumen gloriæ.

Petes an non ſaltem in gradu ſeu perfectione viſionis beatificæ, omnes Beati non ſint inæquales?

R. Quoſdam ſentire eſſe omnes inæquales; quia, inquiunt, homines aſſumuntur ad replendas ſedes Angelorum apoſtatarum: Angeli autem omnes ſunt inæquales in gloria. Oppoſitum tamen videtur probabilius: quod maximè patet in pueris poſt Baptiſmum decedentibus ante uſum rationis. Item quia ſicut non repugnat aliquos eſſe meritis pares, ita & gloriâ.

ARTICULUS IX.

Utrùm Beati videntes Deum ipſum comprehendant, aut comprehendere poſſint ſaltem de potentia Dei abſoluta?

Anomæos comprehenſionem Dei etiam in hac vita ſibi arrogaſſe, & acriter contrà eos inſurrexiſſe SS. Patres, Chryſoſtomum, Baſilium, utrumque Gregorium & alios jam diximus art. 2. *hujus diſſertationis.* Beatos itaque Deum de facto non comprehendere tenet fides Catholica; eos autem nec poſſe abſolutè comprehendere communis eſt Theologorum ſententia contrà Vaſquem: ſed diſſentiunt in aſſignanda ratione hujus comprehenſionis, quia non unam habent comprehenſionis notionem: pro cujus difficultatis elucidatione

Nota comprehenſionem ſpiritualem (quæ à com- *Hic a. 7. ad 1.*

pre-

prehenſione corporea dicitur) dupliciter ſumi: primò largè prout opponitur inſecutioni & eſt idem ac aſſecutio & obtentio rei quæ deſideratur, licèt per totum ſeu adæquatè non capiatur: ſic v. g. corporaliter dicitur quis latronem comprehendere dum capit, etſi non totum teneat ſed partem. Hoc modo de fide eſt Deum eſſe comprehenſibilem & de facto comprehendi à Beatis, juxtà illud 1. Cor. 9. *Sic currite ut comprehendatis.* Et ad Philipp. 3. *Sequor autem ſi quomodo comprehendam.* Ratio eſt quia Beati Deum per viſionem beatam aſſequuntur & poſſident, ergo eum comprehendunt comprehenſione largè ſumptâ; ideòque *Comprehenſores* vocantur.

Ibid. Secundo modo ſumitur comprehenſio ſtrictè ſecundùm quod aliquid includitur in comprehendente: unde, comprehenſio ſtricta, de qua hîc loquimur, eſt *Cognitio objecti adæquans, non in ratione naturæ ſeu entis, ſed in ratione cognitionis, objecti cognoſcibilitatem intrinſecam; ita ut per eam objectum cognoſcatur quantùm eſt cognoſcibile naturaliter & ex propriis meritis, non ſolùm extenſivè ſed etiam intenſivè.*

Explicatur: dixi 1°. *Cognitio adæquans, non in ratione naturæ ſeu entis, ſed in ratione cognitionis objecti cognoſcibilitatem:* Quia impertinens eſt ad comprehenſionem ſpiritualem, adæquatio cognitionis & cogniti in ratione entis, modò adæquentur in ratione cognoſcibilis & cognitivi, aliàs nullâ cognitione creatâ quantumvis perfectâ poſſet ſubſtantia imperfectiſſima comprehendi, quia cognitio creata eſt accidens: ſicut impertinens eſt ad comprehenſionem corpoream quòd vas includens aurum ſit aureum aut ferreum, modò illud totum includat, ſeu conveniat in ratione comprehenſionis ſeu capacitatis.

Dixi 2°. *Cognitio adæquans objecti cognoſcibilitatem intrinſecam & naturalem:* Quia duplex diſtinguitur cognoſcibilitas objecti; una intrinſeca quæ commenſuratur perfectioni entitativæ objecti cogno-

cognoſcendi, ut ejus proprietas: Omne ens enim in quantum ens eſt cognoſcibile, & hæc cognoſcibilitas tàm perfecta eſt, quàm perfecta eſt intrinſeca rei entitas ad quam ſequitur. Neque ſolùm attenditur ſecundùm ea quæ rem conſtituunt aut ſunt in ipſa, ſed etiam ſecundùm extrinſeca quæ ad ipſam pertinent, quatenùs vel ea poteſt facere vel recipere ex & in ordine ſuæ naturæ; hoc eſt non ſolùm ſecundùm ea quæ formaliter habet, ſed etiam ſecundùm ea quæ eminenter aut virtualiter continet. Cognoſcibilitas extrinſeca eſt quæ non commenſuratur perfectioni objecti cognoſcibilis, ſecundùm ea quæ tàm formaliter quàm eminenter aut virtualiter continet, ſed virtuti potentiæ cognoſcentis, ſeu variis reſpectibus ad extrinſeca quæ per illam rem fieri poſſunt aut in ea recipi non ex & in ordine ſuæ naturæ, ſed obedientialiter per agens extrinſecum.

Notio itaque comprehenſionis quantùm ad has particulas, unum negat, aliud aſſerit: Negat ad comprehenſionem requiri quòd res cognoſcatur quantùm eſt cognoſcibilis cognoſcibilitate extrinſecâ: Et benè; quia ſi comprehenſio importaret adæquationem cum cognoſcibilitate extrinſeca objecti, profectò nec muſca nec atomus poſſet comprehendi ab intellectu creato etiam Angelico, quia ab illo non poſſet tam perfectè cognoſci quin infinitè perfectiùs à Deo cognoſcatur ſecundùm cognoſcibilitatem extrinſecam, nempè quoad varios & infinitos effectus quos per potentiam obedientialem talis creaturæ facere poteſt: Et ſic prærogativa incomprehenſibilitatis quam Scriptura, Patres & Theologi ſoli Deo tribuunt, competeret omnibus & viliſſimis rebus, quod eſt abſurdum intolerabile. Aliud quod aſſerit hæc comprehenſionis notio, eſt quòd cognoſcibilitas intrinſeca quam adæquare debet cognitio comprehenſiva, attendatur non ſolùm ſecundùm ea quæ formaliter habet, ſed etiam ſecundùm ea quæ eminenter aut virtualiter continet; alioquin ſi cog-

noſceretur tantùm ſecundùm ea quæ formaliter habet, non cognoſceretur quantùm eſt ex ſe & ex propriis meritis cognoſcibilis, ſi quidem foret adhuc quantùm eſt ex ſe & ex propriis cognoſcibilis ſecundùm ea quæ eminenter aut virtualiter continet. Cùm ergo dicimus comprehenſionem eſſe cognitionem adæquantem cognoſcibilitatem objecti, intelligimus, non de cognoſcibilitate extrinſeca ſed intrinſeca; ita ſcilicet quòd cognoſcatur objectum ex perfecta & adæquata cognitione ut perfectiorem ex ſe non expoſcat, nec ad adæquatiorem ex propriis meritis natum ſit objectivè movere. Et
Ibid. o. hoc utrumque docet S. Thomas, dum dicit illud comprehendi quod perfectè cognoſcitur, & illud perfectè cognoſci quod tantùm cognoſcitur quantùm eſt cognoſcibile, unumquodque autem eſſe cognoſcibile ſecundùm quod eſt in actu. Porrò ens eſt in actu ſecundùm ea quæ tàm formaliter quàm eminenter aut virtualiter continet, non verò ſecundùm ea quæ per agens extrinſecum in eo aut per illud fieri poſſunt ſecundùm potentiam ejus obedientialem; undè immeritò ſapientiſſimus Magiſter Tournely hanc comprehenſionis notionem denegat D. Thomæ & Thomiſtis. Verùm neque in his tantùm particulis vim facimus pro notione adæquata comprehenſionis, ſed maximè in ſequentibus. Undè

Dixi 3°. *Ita ut objectum per eam cognoſcatur in quantum eſt cognoſcibile naturaliter, non ſolùm extenſivè, ſed etiam intenſivè;* id eſt, non ſolùm cognoſcantur quoad numerum omnes perfectiones quæ in eo continentur, ſivè formaliter, ſivè eminenter aut virtualiter, ſed etiam cognoſcantur tam clare, tam diſtincte, tam perfecte, quantum objectum iſtud ex natura ſua & intrinſeca per-
** 3. p. q. 10. a. 2. ad 3.* fectione eſt cognoſcibile. * Quia quantitas ſcientiæ ſeu cognitionis non ſolum attenditur ſecundùm numerum ſcibilium, ſed etiam ſecundùm claritatem cognitionis: * Unde cùm aliqua demonſtra-
** Hic a. 7. ad 2.* bilis propoſitio, v. g. per aliquam probabilem ra-

rationem

tionem cognoſcitur, non eſt aliquid ejus quod non cognoſcatur, nec ſubjectum, nec prædicatum, nec compoſitio, tota enim cognoſcitur, ſed tota non ita perfecte cognoſcitur ſicut cognoſcibilis eſt, quia eſt adhuc cognoſcibilis per demonſtrationem, & ideò non comprehenditur. Unde Auguſtinus Epiſt. 112. ad Paulin. c. 9. diffiniendo comprehenſionem dicit, *Totum comprehendi videndo, quod ita videtur, ut nihil lateat videntem, aut cujus fines circumſpici poſſunt:* Tunc enim fines alicujus circumſpiciuntur, quando ad finem, in modo cognoſcendi illam rem, pervenitur. In his ergo ultimis particulis potiſſimùm reponimus comprehenſionem. His præmiſſis.

Dico: Beati videntes Deum ipſum non comprehendunt comprehenſione proprie dictâ, nec ipſum poſſunt abſolute comprehendere. *Hic. a. 7. 0.*

Probatur utraque pars ſimul, authoritate Scripturarum, Patrum & Conciliorum. Jerem. 32. Deus dicitur *Magnus conſilio & incomprehenſibilis cogitatu.* Rom. 11. *Quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus & inveſtigabiles viæ ejus.* 1. Timoth. 6. *Lucem habitat inacceſſibilem*, non viſione, ut probatum eſt ſuprà; ergo comprehenſione. Chryſoſtomus homiliis contrà Anomæos & alii inter quos Aug. Serm. 38. de verbis Domini c. 3. *Attingere aliquantulùm mente Deum magna beatitudo eſt, comprehendere autem omninò impoſſibile.* Concil. Lateranenſe ſub Innocentio III. anno 1204. *Firmiter credimus & ſimpliciter confitemur quòd unus ſolus eſt verus Deus, æternus, immenſus, incommutabilis & incomprehenſibilis.* Refertur, c. *Firmiter.* de SS. Trinit. & cap. *Damnamus* ſequenti ex eodem Concilio. *Nos autem ſacro approbante Concilio credimus & confitemur cum Petro Lombardo quòd una quædam res eſt incomprehenſibilis,* Petrus autem ſeu Magiſter ſententiarum tenet cum cæteris Theologis Deum eſſe omninò & abſolute incomprehenſibilem. Concil. Baſileenſe Seſſ. 22. antequàm diſſolveretur ab Eugenio IV. damnavit

hanc propoſitionem Auguſtini de Roma: *Anima Chriſti videt Deum tàm clarè & intensè, quantùm clarè & intensè Deus videt ſe ipſum.* Quam cenſuram Nicolaus IV. Eugenii Succeſſor approbavit.

Reſpondet Vaſques, hæc teſtimonia eſſe intelligenda de incomprehenſibilitate Dei per vires naturæ.

Sed contrà 1°. ſic intelligi non poſſunt SS. Patres contrà Anomæos, ut patet ex eorum Scriptis, neque S. Auguſtinus, neque Concil. Lateran. ut patet ex textibus citatis. 2°. Juxtà hanc Vaſquesii interpretationem Deus non foret magis incomprehenſibilis quàm inviſibilis, eſt enim etiam inviſibilis naturaliter & viſibilis ſupernaturaliter: atqui juxtà Scripturam, Patres & Concilia, incomprehenſibilitas dicit aliquam ſpecialem prærogativam ſuprà inviſibilitatem; & dum Deum eſſe naturaliter inviſibilem aſſerunt, ſimul admittunt eſſe ſupernaturaliter viſibilem, quod nunquam dicunt de incomprehenſibilitate.

Ibid. Probatur ratione. Comprehendere Deum eſt ipſum tantum cognoſcere extenſivè & intenſivè quantùm eſt cognoſcibilis ex propriis meritis, ſeu cognoſcibilitate intrinſecà: atqui Beati ita Deum nec cognoſcunt, nec abſolutè cognoſcere poſſunt: Ergo. Major patet ex prænotatis. Probatur Minor: Deus ex propriis meritis eſt infinitè cognoſcibilis: atqui nullus intellectus creatus, neque per ſe, neque per lumen gloriæ poteſt Deum infinitè cognoſcere: Ergo. Probatur Major & Minor ſimul: Radix tam cognoſcibilitatis quàm virtutis cognoſcitivæ eſt immaterialitas & actus, ut jam diximus, & dicemus, & ſupponitur ex Philoſophia: atqui Deus eſt ſummè immaterialis & actus puriſſimus; nullus autem intellectus creatus, ſivè per ſe, ſive per lumen gloriæ eſt ſumme immaterialis & actus puriſſimus, alioquin ipſe aut lumen gloriæ foret Deus: Ergo.

Solvun-

Solvuntur Objectiones.

Quæ objici poſſunt ex Apoſt. Philipp. 3. & 1. Cor. 9. præoccupata ſunt in notaminibus. Inſuper objicies ex eodem 1. Cor. 13. *Tunc cognoſcam ſicut cognitus ſum:* Erat autem cognitus Apoſtolus à Deo comprehenſivè. Item multi Patres, Origenes, Clemens Alexand. & alii dicunt Deum à Beatis comprehendi. Et Iſidorus cap. 1. in Exod. *Sola ſibi integrè eſt nota divinitas & humanitati ſuſceptæ.* Ergo.

R. Ad primum, To *Sicut*, in verbis Apoſtoli, non ſignificare omnimodam paritatem, ſed aliqualem tantùm, ſitam in hoc, quòd ſicut Deus cognoſcebat Apoſtolum immediatè in ſe ſine medio, ita Apoſtolus cognoſcet Deum immediatè & in ſe, & non ampliùs per ſpeculum & in ænigmate. Ad ſecundum, SS. Patres intelligendos eſſe de comprehenſione latè ſumpta, ut explicuimus in prænotaminibus. * Ad tertium, Iſidorum non intelligere per To *integrè* comprehenſionem, ſed cognitionem excellentiſſimam & maximam inter quidditativas de lege ſtatuta. Oppoſitum enim eſt damnatum in Concil. Baſileen. ut vidimus. De hoc argumento fuſiùs in Tractatu de Incarnatione.

* *3. p. q. 10. a. 1. ad 1.*

Objicies 2°. Illud comprehenditur quod ita totum videtur ut nihil ejus lateat videntem, ut ait Auguſtinus anteà citatus: atqui ſi Deus videtur per eſſentiam, totus videtur & nihil ejus latet videntem, cum Deus ſit ſimpliciſſimus: Ergo.

R. D. Maj. Illud comprehenditur quod ita totum videtur ut nihil ejus lateat videntem, tàm quoad numerum ſcibilium quàm quoad modum & perfectionem viſibilitatis eorum, C. quoad numerum ſcibilium tantùm, N. Aliter: quod totum videtur tàm extenſivè quàm intenſivè, C. Quòd totum videtur extenſivè tantùm, N. Iterùm aliter: Quod totum videtur & totaliter, C. Quod totum

Hic a. 7. ad 2.

 vide-

videtur & non totaliter, N. In idem redeunt & patent ex prænotatis ſub finem.

Inſtabis: Beati vident Deum totum & totaliter: Ergo. Probatur Ant. Et quidem quòd totum videant conceſſum eſt. Probatur quod etiam totaliter: vel totaliter dicit modum videntis, vel modum rei viſæ; ſi hoc ſecundum, qui videt Deum per eſſentiam, videt eum totaliter, quia videt ſicuti eſt; ſi primum, etiam videt totaliter, quia videt totâ ſuâ virtute & toto conatu: Ergo.

Ib. ad. 3. R. N. Ant. Ad probationem, dico quòd totaliter importet utrumque modum videntis & rei viſæ, non abſolutè ſed comparativè ad invicem; id eſt importat modum videntis per comparationem ad rem viſam cujus cognoſcibilitatem adæquet, ita quòd tunc aliquid dicatur videri totaliter, quando modus viſionis videntis eſt tàm perfectus quàm modus viſibilitatis rei viſæ. Et hoc modo intellectus creatus non videt Deum totaliter, quia Deus eſt infinitè viſibilis, & intellectus creatus ipſum videt tantùm finito modo.

Repones: Deus ut comprehenſivè cognoſcibilis continetur intrà objectum adæquatum intellectûs creati: Ergo.

Ibid. R. D. Ant. Deus ut comprehenſivè cognoſcibilis ab intellectu divino continetur intrà objectum adæquatum intellectus creati, C. Anteced. ut comprehenſivè cognoſcibilis ab intellectu creato, N. Ant. Poteſt ergo intellectus creatus cognoſcere Deum eſſe à ſe infinitè & comprehenſivè cognoſcibilem, item & ipſam ejus comprehenſionem, ſicut poteſt cognoſcere alias ejus perfectiones; at non poteſt ipſe eum infinitè & comprehenſivè cognoſcere, ſicut aliquis poteſt ſcire probabiliter aliquam propoſitionem eſſe demonſtrabilem, licèt eam demonſtrativè non cognoſcat.

Quidam reſpondent ad principale argumentum, ideò Beatos Deum non comprehendere, quia licèt ipſum totum videant quoad ea quæ formaliter continet, non tamen quoad ea omnia quæ emi-

nenter

nenter aut virtualiter continet, quia non vident omnes creaturas poſſibiles quæ in eo tanquam in cauſa continentur. Hanc ſolutionem non improbamus, ſed quia patitur plures & graves inſtantias, & noſtra quæ eſt D. Thomæ ſufficiat, illi inſiſtimus & eò libentiùs quòd quamvis ad comprehenſionem non requireretur cognitio Dei quantùm ad ea quæ virtualiter continet, & ſufficeret cognitio, quantùm ad ea quæ formaliter continet, adhuc jure negaremus, juxtà datam ſolutionem, Beatos ipſum comprehendere aut comprehendere poſſe; quia licet totum extenſive cognoſcerent, non tamen totaliter & intenſive, hoc eſt eâ clarâ & perfectâ cognitione intenſivâ quâ eſt cognoſcibilis, quoad ea quæ formaliter continet.

Ex dictis maxime in notaminibus ſolvuntur quædam aliæ objectiones, quas ideò hîc omittimus.

ARTICULUS X.

De objecto viſionis beatificæ.

Duplex diſtinguitur objectum viſionis beatificæ: Unum primarium & formale, quod ratione ſui videtur, & eſt ipſe Deus. Alterum ſecundarium & materiale quod ratione primarii videtur, & ſunt creaturæ: De utroque dicemus per varios §§.

§. I.

Quid de Deo videant Beati?

Dico 1°. Beati vident omnia quæ in Deo continentur formaliter & neceſſariò, nimirùm, eſſentiam, attributa & perſonas. Eſt communis contrà Nominales. *Hic. a. 7. ad 2.*

Dixi, *Quæ neceſſariò in Deo continentur:* Quia quantùm ad decreta libera, licet ea videant quoad realitatem quam habent in Deo, non tamen ſemper quoad terminationem liberam ad creaturas; de quo infrà.

Probatur 1°. ex illo 1. Joan. 3. *Cùm apparuerit ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt*; Deus autem eſt in ſe unus, trinus, juſtus, ſapiens, omnipotens, &c. Item ex concilio Florentino in litteris S. Unionis, ubi dicitur quòd *Deus unus & trinus videatur à Beatis*: Ergo.

Probatur 2°. Viſio beatifica correſpondet fidei tanquam ejus merces; conſequenter Beati vident in Patria quæ crediderunt in via: Atqui fides in via verſatur circà ea quæ ſpectant eſſentiam, attributa & perſonas: Ergo. Altera ratio fundamentalis petita ex prærogativis hujus viſionis proponitur concluſione ſequenti.

Dices cum Nominalibus: Attributa quæ dicunt reſpectum ad creaturas ut ſunt omnipotentia, ſcientia, idea, &c. non poſſunt cognoſci quidditativè, niſi cognoſcantur eorum termini: Atqui eorum termini non cognoſcuntur à Beatis: Ergo. Probatur Min. Termini eorum ſunt infiniti, nimirùm omnes creaturæ poſſibiles: Ergo.

R.D.Ma. Attributa quæ dicunt reſpectum ad creaturas non poſſunt quidditativè cognoſci, niſi cognoſcantur eorum termini formales & primarii, C. Maj. Termini materiales & ſecundarii, N. Maj. Et ad hunc ſenſum diſtinctâ Minori, N. Conſeq. Ut igitur cognoſcantur quidditativè hujuſmodi attributa, non eſt neceſſe quòd cognoſcantur eorum termini materiales & ſecundarii, qui ſunt omnes creaturæ poſſibiles in particulari, ſed ſufficit quòd cognoſcantur eorum termini formales & primarii, ut eſt reſpectu omnipotentiæ ratio entis creabilis, ut ſic, reſpectu ſcientiæ ratio entis ſcibilis, ut ſic, &c. ſicut, v. g. ad cognitionem quidditativam materiæ non eſt neceſſe quòd cognoſcantur omnes formæ in particulari, quas recipere poteſt, ſed ſufficit cognoſcere rationem formæ informativæ, ut ſic.

Inſtabis: Attributa ſeu ſaltem ideæ in Deo ſunt infinitæ: Ergo.

R. Neque ideas, neque attributa in Deo eſſe realiter plura ſed ſimpliciſſimam Dei entitatem:

Digitized by Google

Ideæ quidem dicuntur plures non re, ſed ratione dumtaxat, nihil enim aliud ſunt quàm divina natura cognita à Deo, ut diverſimodè & infinitè participabilis.

Utrùm verò de potentia Dei abſoluta fieri poſſit ut Beati videant Dei eſſentiam, non viſis attributis aut perſonis, celebrior eſt quæſtio inter Theologos majori æſtu quam fructu agitata, & quam tamen pro more ſcholæ, diſcutiendam ſuſcipio. Pro quo

Dico 2°. Implicat eſſentiam divinam videri à Beatis ſine attributis & perſonis, attributa aut perſonas ſine eſſentia, unum attributum ſine altero & unam perſonam ſine altera.

Eſt communis contrà Scotiſtas, quorum fundamentum eſt diſtinctio formalis quam comminiſcuntur inter eſſentiam divinam, attributa & perſonas. Scotiſtis pauci aſſentiunt.

Eſſe D. Thomæ colligitur ex 2. 2. q. 2. a. 8. ad 3. ubi dicit: *Summa bonitas Dei ſecundùm quod intelligitur in ſeipſa prout videtur à* Beatis, *non poteſt intelligi ſine Trinitate Perſonarum.* Et 3. p. q. 3. a. 3. o. *Intellectus dupliciter ſe habet ad divina, uno modo ut cognoſcat Deum ſicuti eſt, & ſic impoſſibile eſt quòd circumſcribatur per intellectum aliquid à Deo, & quòd aliud remaneat, quia totum quod eſt in Deo, eſt unum ſalvâ diſtinctione perſonarum.* Quæ verba præbent fundamentum probationibus ſequentibus. Igitur

Ratio fundamentalis quam adhibere ſolent Theologi, petitur ex triplici prærogativa hujuſmodi viſionis, & ſic proponitur. Cognitio Dei in Beatis eſt intuitiva, quidditativa & beatifica: atqui ex hoc triplici capite repugnat eſſentiam divinam videri à Beatis ſine attributis, perſonis, &c. Ergo. Major eſt certa.

Probatur prima pars Minoris. De ratione cognitionis intuitivæ eſt quòd videat rem ſicut eſt in ſe ſubſiſtens, & exiſtens à parte rei ſecundùm omne quod poteſt cadere ſub objecto talis cognitionis;

 ideo

ideò enim dicitur intuitiva & per hoc differt ab abſtractiva: atqui Deus eſt in ſe à parte rei unus, trinus, juſtus, miſericors, ſapiens; & hæc omnia cadunt ſub objecto cognitionis intellectivæ: Ergo.

Probatur ſecunda pars Minoris: De ratione cognitionis quidditativæ eſt quòd attingat omnia quæ pertinent ad eſſentiam rei: atqui attributa & perſonæ pertinent ad eſſentiam Dei ut eſt in ſe; Deus enim eſt eſſentialiter juſtus, miſericors, &c. Item eſt eſſentialiter Pater, Filius, &c. cùm tàm attributa quàm relationes eſſentialiter identificentur in eſſentia divina, ut vidimus ſuprà dum de diſtinctione Scoti: Ergo.

Probatur tertia pars Minoris. 1°. Quia cognitio quatenùs beatifica debet eſſe intuitiva ut omnes fatentur: atqui, ut probatum eſt, de ratione viſionis Dei intuitivæ eſt quòd videat eſſentiam Dei, attributa & perſonas: Ergo. 2°. De ratione viſionis quatenùs beatificæ eſt quòd perfecte ſatiet & quietet appetitum rationalem Beati: atqui Beatus videns divinam eſſentiam rationaliter appetit videre attributa & perſonas: Ergo. Probatur Minor: qui videt eſſentiam aliquam, nataraliter deſiderat videre ejus proprietates, & modum quo ſubſiſtit & exiſtit: atqui attributa ſunt veluti Dei proprietates & exiſtit in tribus perſonis. 3°. Quia ſi viſà Dei eſſentiâ, aliquid quod eſt in Deo formaliter lateret Beatum, lateret & non lateret ſummum bonum: Non lateret, quia videret divinam eſſentiam; lateret quia illud quod non videret, eſt etiam ſummum bonum indiſtinctum ab eſſentia, utpote actus purus, ac proindè continens actu formaliter omnem perfectionem.

Confirmatur Concluſio: Deus eſt actus purus carens omni compoſitione & parte: Ergo implicat clarè & intuitivè videri aliquid Dei, & non videri totum quod eſt in Deo. Probatur Conſeq. Illud aliquid quod videretur, vel eſſet actus purus, vel potentialitatem habens: Si habens potentiali-

tialitatem, erit ens creatum & non Deus nec perfectio divina: ſi ſit actus purus, ergo videtur ut ens à ſe & omnem continens perfectionem, ſicque totum quod in Deo eſt videtur, quia actus purus ad nihil eſt in potentia, ſed omnem perfectionem actu continet. Et ſic idem eſt clarè & intuitivè videre unam perſonam aut unum attributum ut eſt in ſe, id eſt ut actum purum, & videre totum quod eſt in Deo.

Vides, ut monui, has rationes fundari in his paucis verbis D. Thomæ, quòd *Beati videant Deum ſicuti eſt, & quòd totum quod eſt in Deo ſit unum.* Vides inſuper noſtram concluſionem procedere de viſione clara & intuitiva Dei ſicut eſt in ſe & in re. Alioquin intelligendo generaliter de viſione ſeu intellectione nihil repugnat Deum videri ſeu intelligi obſcurè & imperfectè ſecundùm aliquid, & non ſecundùm totum.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1°. Viſio divinæ eſſentiæ in Beatis, non viſis attributis aut perſonis, non implicat, neque quia eſt beatifica, neque quia eſt intuitiva, neque quia eſt quidditativa: Ergo ex nullo capite implicat. Probatur prima pars Ant. Eſſentia divina ſine perſonis remanet adhuc ſummum bonum & finis ultimus, adeòque objectum beatificans: ergo non implicat quia eſt beatifica. Probatur Ant. Eſſentia divina non habet à relationibus, quod ſit ſummum bonum & finis ultimus, ſed ex hoc quòd ſit actus purus & ens per eſſentiam, quod totum eſt ab eſſentia abſoluta: Ergo. Probatur ſecunda pars primi Antecedentis: Poteſt videri intuitivè color aliquis & non videri omnia prædicata generica, puta ratio communis qualitatis, inhærentiæ, &c. Qui tamen ipſi colori identificantur: Ergo non implicat quia eſt intuitiva. Probatur tertia pars primi Antecedentis. Ut ſit viſio quidditativa alicujus eſſentiæ non debent neceſſariò cognoſci

ejus

ejus proprietates, cùm non ſint de ejus formali conceptu: Ergo non implicat quia eſt quidditativa. Ita P. Henno cum aliis Scotiſtis.

R. M. Ant. ad primam probationem, D. Ant. cum Joanne à S. Thoma. Eſſentia divina non habet à relationibus quod ſit ſummum bonum, & hoc habet ſine illis, N. Ant. Et hoc non habet ſine illis, C. Ant. Ex eodem enim principio ex quo eſt ſummum bonum (quia ſcilicet eſt ens à ſe & actus purus) ex eo eſt infinitè fœcundus & communicabilis ad intrà, conſequenter trinus in perſonis; & cùm ſit de ratione viſionis quà eſt beatifica ut videat Deum ut eſt in ſe, ut probavimus, implicat quòd videat Deum ſine perſonis.

Ad ſecundam probationem, N. Conſeq. Diſparitas eſt quòd ratio communis qualitatis aut inhærentiæ & ſimiles, non ſint objectum viſûs corporei: Undè non eſt mirum ſi illas non attingat; at verò attributa Dei & relationes non ſunt minùs objectum intellectûs beati quàm eſſentia. cùm ſint ens & actus purus, non ſecùs ac eſſentia, Alia diſparitas eſt quòd objectum viſûs corporei ſit quid compoſitum & potentiale. Undè poteſt videri ſecundùm aliquid abſque eo quòd totum videatur; at Deus eſt actus purus carens omni potentialitate & compoſitione, undè repugnat aliquid Dei clarè & intuitivè videri & non totum quod eſt in Deo, ut dictum eſt.

Ad tertiam probationem, R. Attributa divina ſecundùm quod ſunt in re non eſſe Dei proprietates, ſed ejus prædicata eſſentialia & conſtitutiva; omnia enim in Deo ſunt actus purus unus & ſimplex; dicuntur autem proprietates juxtà modum noſtrum concipiendi dumtaxat. Quantùm ad relationes dato non eſſe prædicata conſtitutiva divinæ eſſentiæ, ſunt ſaltem ejus termini & modi eſſentiales pertinentes ad infinitam ejus eminentiam & fœcunditatem; de Deo enim prædicantur eſſentialiter & in ipſa ejus eſſentia identificantur, ut dixi alibi, conſequenter implicat Deum videri

quid-

Digitized by Google

quidditativè, ut eſt in ſe & in re, & hæc omnia non videri.

Inſtabis 1°. Contrà primam ſolutionem. In illo ſigno priori quo concipimus Patrem antequàm generet Filium, concipimus Beatum, atqui pro tunc nondum concipitur eſſe Filius aut Spiritus Sanctus: Ergo eſſentia divina eſt ſola objectum beatitudinis.

R. 1°. Solutione communi, D. Min. Atqui pro tunc non concipitur eſſe Filius & tamen eſt, C. Min. Non concipitur nec eſt Filius, N. Min. Eodem enim inſtanti in quo eſt Pater, eſt Filius & Spiritus Sanctus, cùm ſint ab æterno cum Patre & eandem cum illo habeant eſſentiam. Quòd autem nos concipiamus primam perſonam eſſe antequam concipiamus generantem, id provenit ex eo quòd non poſſumus perfectè aſſequi modum divinæ generationis. Undè illud inſtans non eſt inſtans in quo & durationis, ſed inſtans à quo & originis, ſicque à parte rei Pater non eſt beatus abſque Filio & Spiritu Sancto.

R. 2°. Cum Joanne à S. Thoma, D. Eandem Min. Atqui pro tunc non concipitur eſſe Filius ut terminus dictus & productus per cognitionem notionalem, C. Min. Non concipitur eſſe Filius ut objectum cognitum per cognitionem eſſentialem, N. Min. Hæc enim cognitio Patris eſt virtualiter duplex: Ad beatitudinem ſufficit cognitio eſſentialis verbi, non requiritur notionalis ſeu generativa, ſi quidem Filius & Spiritus Sanctus ſint Beati & tamen non cognoſcunt Patrem cognitione notionali & generativâ.

Inſtabis 2°. Si eſſentia divina non poſſit beatificare præciſa à perſonis, non eſſet ſummum bonum: Ergo. Probatur Ant. De ratione ſummi boni eſt beatificare: Ergo.

R. N. Sequelam. Ad probationem, D. Ant. De ratione ſummi boni eſt beatificare eo modo quo eſt à parte rei, C. Ant. Aliter quàm ſit à parte rei, N. Ant. Quia viſio beatificans eſt intuitiva rei ut eſt à parte rei & ſatiativa appetitûs, ut dictum

eſt,

eſt, quòd non eſſet ſi non videret Deum, ut eſt in ſe & exiſtit à parte rei. Quòd ergo eſſentia divina ſine perſonis non poſſit beatificare, non provenit ex imperfectione, ſed ex ſumma ejus ſimplicitate & puritate quâ perſonas eſſentialiter in re ſibi identificat.

Inſtabis 3°. Deus creat ut unus & non ut trinus: Ergo beatificat ut unus & non ut trinus.

R. N. Conſeq. Diſparitas eſt quòd actio creativa pertineat ad divinam potentiam, quæ Deo convenit ratione eſſentiæ, & hoc titulo eſt communis tribus perſonis; undè ratio perſonæ nihil confert ad influentiam activam, ſed ſe habet tantùm concomitanter: At viſio beatifica reſpicit Deum ut eſt in ſe & in re, Deus autem in ſe & in re eſt unus & trinus.

Objicies 2°. Sufficit diſtinctio virtualis ut eſſentia divina communicetur Filio & non Paternitas. Item ut perſona Filii communicetur humanitati & non perſona Patris. Item ut humanitas immediatè uniatur perſonæ verbi & non naturæ: Ergo à fortiori ut videatur eſſentia ſine perſonis, aut una perſona ſine altera, quia ſolet fieri major præciſio per intellectum quàm per communicationem.

R. N. Conſeq. Diſparitas eſt quòd viſio Dei in Beatis cùm ſit intuitiva, quidditativa & beatifica, ut dictum eſt, debeat videre Deum ut eſt in ſe ſecundùm omnia quæ ſibi identificat; Deus autem eſt in ſe & in re trinus in perſonis. At verò communicatio non fit neceſſariò de re ſecundùm omnia quæ ſibi eſſentialiter identificat, ſed ſecundùm capacitatem vel exigentiam termini, cui communicatur. Porrò Filius quamvis ſit capax eſſentiæ divinæ, non eſt tamen capax paternitatis, quia ut ſic ipſi relativè opponitur. Humanitas autem Chriſti non exigit ſubſiſtere per tres ſubſiſtentias; undè non eſt mirum ſi perſona Filii illi communicatur, non communicatis aliis perſonis. Tandem eadem humanitas unitur verbo ut per illam ſubſiſtat; ad quod non requiritur quòd immediatè unia-

uniatur naturæ, ſed ſufficit quòd immediate uniatur perſonæ. Igitur eſſentia divina, ut virtualiter diſtincta à paternitate, communicatur Filio, qui aliunde incapax eſt paternitatis. Perſona Filii, ut realiter diſtincta à perſona Patris, communicatur humanitati. Et perſona Filii iterùm ut diſtincta virtualiter à natura, communicatur immediate humanitati. At verò tàm eſſentia divina, quàm perſonæ videntur à Beatis, non ut virtualiter aut realiter diſtinctæ, ſed ſicut ſunt in ſe & in re.

Inſtabis. Eſſentia divina poteſt perfecte intelligi non intellecto Patre aut Filio: Ergo. Probatur Ant. Eſſentia divina habet ſuam intelligibilitatem formaliter diſtinctam à paternitate vel filiatione: *Ergo.*

R. N. Ant. Ad probationem, N. Ant. Quia tàm eſſentia, quàm perſonæ ſunt intelligibiles & viſibiles à Beatis, per unam eſſentiam divinam gerentem vices ſpeciei intelligibilis reſpectu omnium quæ ſunt in Deo.

Urgebis. Non implicat quòd eſſentia divina ſe ſolam repræſentet intellectui Beatorum, non repræſentatis perſonis: Ergo.

R. D. Ant. Non implicat, &c. in viſione obſcura & imperfecta, tranſeat Ant. In viſione intuitiva, quidditativa & beatifica qualem habent Beati, N. Ant. Patet ex dictis.

Repones. Perſonæ & attributa ſunt tantùm objectum ſecundarium viſionis beatificæ: Atqui non implicat videri objectum primarium non viſo ſecundario. Ergo.

Reſpondent Cajetanus, Sylvius & alii quidam negando Maj. Contendunt namque ex eſſentia & perſonis integrari unum objectum primarium viſionis beatæ, neque obſtare quòd deitas ſit id quo Deus intelligitur ſeu videtur; non enim inquiunt, *quo & quod* ſunt duo objecta quorum unum ſit primum, alterum ſecundarium, ſed ex utroque quaſi integratur unum; ſic v. g. objectum primarium cognitionis Angelicæ, non eſt ſola ejus eſſentia,

ſed

ſed ipſemet Angelus: Sic ſi Deus exiſteret in una tantùm perſona ſeu ſuppoſito, objectum primarium viſionis beatæ non eſſet ſola deitas, ſed etiam hic Deus ſeu illud ſuppoſitum in quo exiſteret, ita ſimiliter objectum primarium viſionis beatæ non ſolùm eſt deitas, ſed deitas ſubſiſtens in tribus perſonis.

Reſpondent alii datâ Maj. diſtinguendo Min. Non implicat videri objectum primarium ſine ſecundario, ſi ſecundarium non ſit neceſſariò connexum cum primario, C. Min. Secùs, N. Min. Porrò in ſubjecta materia eſſentia divina cùm eſſentialiter ſibi identificet perſonas & attributa, habet cum eis neceſſariam connexionem, undè non poteſt videri ut eſt in ſe ſine illis. Utraque ſolutio eſt bona.

Replicabis. Eſſentia eſt quid abſolutum, perſona quid relativum: atqui abſolutum poteſt cognoſci ſine relativo, cùm ab ipſo non dependeat: Ergo.

R. D. Min. Abſolutum poteſt cognoſci ſine relativo in creatis, C. Min. In divinis, N. Min. intelligendo de cognitione intuitiva & quidditativa. Diſparitas eſt quòd in divinis abſolutum & relativum realiter & eſſentialiter identificantur ſine ulla diſtinctione ex natura rei, ſecùs in creatis. Nec indè ſequitur quòd eſſentia dependeat à perſonis, ſed tantùm quòd intrinſecè connectatur cum illis.

§. II.

Utrùm videntes Deum videant omnia quæ Deus facit & facere poteſt?

Nota creaturas dupliciter in verbo poſſe videri, formaliter & cauſaliter: Formaliter quando videntur eâdem viſione & eodem lumine quibus verbum ipſum videtur, ita tamen quòd verbum ſit proxima ratio creaturas videndi, adeòque in ſe viſum tanquam medium ducat in cognitionem

nitionem creaturarum. Cauſaliter creaturæ dicuntur videri in verbo quando non videntur ipſâ viſione nec ipſo lumine quibus verbum videtur, ſed per revelationem ſpecialem, ſeu ſpecies infuſas extrà verbum, communicatas tamen vi ſtatûs beatitudinis, ſeu intuitu & ratione viſionis beatificæ, undè dicitur hæc viſio cauſalis in verbo, impropriè quidem in verbo, ſi quidem ſit propriè extrà verbum. Priorem cognitionem Auguſtinus vocat *Matutinam*, poſteriorem *Veſpertinam*.

Quæſtio eſt igitur 1°. Quid de creàturis Beati videant. 2°. quomodò eas videant, an formaliter in verbo, an cauſaliter? primam quæſtionem hoc §. reſolvemus. Secundam §. ſequenti.

Dico 1°. Beati non vident omnia quæ Deus facit & facere poteſt. Eſt communis. *Hic a. 8. o.*

Probatur 1°. Ex Scriptura. Nemo ſivè Angelus ſivè Beatus ſcit diem judicii Matth. 24. Angelus Perſarum & Angelus Judæorum ignorabant voluntatem Dei circà liberationem Judæorum Daniel. 10. Ergo.

Probatur 2°. Si Beati viderent omnia quæ Deus facit & facere poteſt, vel ea viderent in verbo, vel extrà verbum; non primum, quia comprehenderent Deum, ut probabimus infrà. Non ſecundum, quia nulla eſt ratio ob quam Deus omnia præterita, præſentia, futura & poſſibilia revelet Beatis, cùm horum omnium cognitio non requiratur ad eorum beatitudinem. Adde quòd juxtà probabilem ſententiam ad id requireretur lumen creatum infinitum, ut dicemus infrà. *Partim Ibid.*

Dico 2°. Beati vident de creaturis præteritis, præſentibus & futuris quidquid ſpecialiter & præcipuè eos ſpectat. Ita communiter cum Auctore. *3 p. q. 10 a. 2. o.*

Probatur 1°. Concilium vulgò dictum Senonenſe, ſed dicendum potiùs Pariſienſe à loco ubi fuit celebratum anno 1528. in decretis fidei cap. 13. dicit; *Beatis pervium eſſe.... omniforme illud divinitatis ſpeculum in quo quidquid eorum interſit,*

illuceſcat. Adſtipulantur SS. Patres ut patebit ex ſequentibus.

Probatur 2°. Beatitudo debet perfectè ſatiare omne deſiderium juſtum & honeſtum Beatorum: atqui Beati juſtè & honeſtè deſiderant ſcire quæ illos ſpecialiter ſpectant: Ergo.

Quæ verò Beatos ſpecialiter ſpectant aſſignare in particulari non eſt facile: Pro quo obſervant communiter Theologi Beatum poſſe tripliciter conſiderari. 1°. Ut eſt elevatus ad ordinem gratiæ. 2°. Ut eſt pars univerſi. 3°. Ut eſt talis perſona publica vel privata, puta Papa, Rex, Fundator Religionis, Paterfamilias, &c. cenſentque ea omnia videre quæ juxtà exigentiam iſtius triplicis ſtatus eum ſpecialiter ſpectant. Hinc

Ex 1°. capite, quatenùs ſcilicet eſt elevatus ad ordinem gratiæ, videt myſteria fidei quæ credidit in via, ſcilicet Incarnationis, Reſurrectionis, Redemptionis, luminis gloriæ, gratiæ, prædeſtinationis, &c. & eò maximè quòd viſio beatifica ſuccedat fidei, & ſit ejus merces juxtà illud Pſal. 47. *Sicut audivimus, ſic vidimus in civitate Domini virtutum*: Et illud Aug. lib. 20. de civitat. cap. 21. *Ibi videbimus Deum & omnia illa quæ nunc non videmus, credentes autem.... cogitamus.* Adde quòd quilibet videre deſiderat quæ credit.

Non eſt tamen neceſſe ut videant illa myſteria quoad omnes circumſtantias loci & temporis, ut patet de die judicii quem nec Angeli nôrunt, * & de tempore ac variis aliis circumſtantiis Incarnationis quas Angeli non niſi ſucceſſu temporis noverunt, licèt illud quoad ſubſtantiam ſtatim noverint.

* *Hic q. 57. a. 5. ad 1.*

Neque etiam neceſſe eſt quòd videant omnia individua in quibus complentur illa myſteria & ordo gratiæ, ſi plura ſint, id enim non videtur requiri ad Beatitudinem, ſecùs ſi eſſet unicum aut plura ſpecialia ut humanitas Chriſti, beata Virgo reſpectu Incarnationis: undè quamvis cognoſcant myſterium Euchariſtiæ, non tamen vi-

dent omnes hoſtias conſecratas, licèt cognoſcant myſterium Reſurrectionis, non tamen vident aut videbunt omnes reſurrecturos maximè damnatos; nam quoad Beatos veroſimilius eſt quod omnes ſe & ſuas invicem cogitationes videant ſeſeque diligant tanquam conſortes ejuſdem beatitudinis.

Ex 2°. capite, quatenus ſcilicet Beatus eſt pars univerſi videt omnia genera & ſpecies rerum, conſequenter omnes Angelos, quia omnes, ſecundùm S. Thomam, ſpecie differunt: Item & præcipuas univerſi partes, cœlum, elementa, ſtellas & alia ſimilia quæ per ſe & principaliter pertinent ad ornatum & integritatem mundi. Unde S. Bernardus Serm. de triplici genere bonorum n. 7. exclamat: *O ſapientia quâ tunc omnia quæ in cælo & quæ in terra ſunt perfectiſſimè cognoſcemus, in ipſo fonte ſapientiæ rerum omnium cognitionem bibentes.* Quantùm vero ad individua & ſingularia quæ apud nos facta ſunt, fiunt aut fient, item & ſecreta cordium, quædam videt, ea ſcilicet quæ neceſſaria ſunt ad cognitionem ſpecierum, aut quæ ipſum ſpectant, ut modo dicam; non tamen omnia, quia cùm non ſint præcipuæ partes univerſi, nec per ſe intendantur, ſed propter conſervationem ſpeciei, nec alio titulo ſpeciali, ut ſuppono, ipſum ſpectant, curioſitatis potiùs foret quàm rationis illorum viſionem deſiderare. *Hic a. 8. ad 4.*

Ex 3°. capite, Beati vident omnia aut ſaltem præcipua quæ pertinent ad ſuum ſtatum, ſive ſint actus liberi, ſive neceſſarii, ſive ſint naturales, ſive ſupernaturales, ſive contingant in hac vita, ſive in altera. Sic S. Petrus & probabiliùs etiam Papa vident quæ pertinent ad totam Eccleſiam, Rex ad Regnum, Patriarcha Religionis ad Religionem, Paterfamilias ad ſuam familiam, &c. Item vident omnes preces quæ ad ipſos diriguntur, cùm hæ ſpecialiter ipſos ut interceſſores ſpectent. Hinc fit quod beatiſſima Virgo longe plura cognoſcat quàm cæteri Sancti, præſertim quoad

preces & cogitationes hominum, quia cùm ſit ſpecialis eorum advocata, debet in pluribus ſtatum illorum cognoſcere ut poſſit oportunè eis opitulari. Non videtur tamen quòd cognoſcat omnes ſivè cogitationes, ſivè actus liberos hominum, cùm iſta ad eam ſpecialiter non ſpectent, * idque ſit privilegium Chriſti, qui cùm ſit conſtitutus Júdex òmnium hominum, debet cognoſcere omnes judicandos, omnes & ſingulos eorum actus ac cogitationes cum omnibus circumſtantiis.

* 3. p. q. 10. a. 2. o.

Quantùm ad Decreta Dei libera ſecundùm terminationem defectibilem quam habent ad creaturas, quædam cognoſcunt Beati, non omnia, quia quædam tantùm & non omnia ſpectant ſpecialiter eorum ſtatum & conſolationem rationabilem. Dixi, *Decreta Dei libera ſecundùm terminationem quam habent ad creaturas*: Quia ſi ſpectentur ſecundùm realitatem quam habent in Deo, cùm ſic ſint ipſe Deus, certum eſt Beatos ea omnia cognoſcere ſicut cognoſcunt alia quæ ſunt in Deo formaliter, ut jam ſuperiùs notavimus. Quantùm ad res poſſibiles dicam modò.

Dices 1°. Ex dictis ſequitur quòd minùs ſanctus poſſit eſſe beatior alio ſanctiore, ſi nempè plura ad ejus ſtatum pertineant quàm ad ſtatum ſanctioris: Conſequens videtur abſurdum: Ergo. Probatur ſequela: eò perfectior eſt viſio beatifica quò plures creaturæ videntur in verbo: Ergo.

R. N. Sequelam. Ad probationem, D. Ant. Eò perfectior eſt viſio beatifica quò plures creaturæ videntur in verbo vi luminis gloriæ ut penetrantis eſſentiam divinam, C. Ant. Vi luminis gloriæ ut habentis vim manifeſtandi per revelationem ad inſtar luminis prophetici, vel per ſpecies infuſas extrà verbum, N. Ant. Hoc autem alterutro modo Beati poſſunt videre plures creaturas, & iſta plurium viſio non arguit majorem beatitudinem eſſentialem. Adde quòd Deus iſta plura viſa à minori ſancto poſſit compenſare in majori per plurium aliorum viſionem.

Dices

Dices 2°. Angelus Perſarum & Angelus Judæorum Dan. 10. ignorabant ſpectantia ad ipſos, nimirum diſpoſitionem futuram populorum ipſis commiſſorum: Ergo Beati non vident quidquid ipſos ſpecialiter ſpectat.

R. N. Conſequentiam in ſenſu concluſionis; eſt enim intelligenda de ſpectantibus Beatos præcipuè ſeu quoad ſubſtantiam & non de omnibus omninò ſingularibus circumſtantiis, præſertim de omnibus rationibus divini Concilii circà illa.

Dico 3°. Beati vident creaturas poſſibiles, non omnes, ſed aliquas & tantò plures quantò perfectior eſt viſio beatifica. Eſt communis cum Auctore. *Hic a. 8. o.*

Prima pars quòd non videant omnes creaturas poſſibiles patet ex prima concluſione. Probatur ſecunda pars. Deus videndo ſe comprehenſivè videt in ſe omnes creaturas poſſibiles: Ergo Beati videndo Deum quidditativè vident in eo aliquas creaturas poſſibiles. * Probatur tertia pars. Quantò perfectiùs penetratur cauſa, tantò plures ex ea noſcuntur effectus poſſibiles, ſicut qui perfectiùs novit aliquod principium, eò plures ex eo noſcit concluſiones deducibiles: Ergo quantò perfectior eſt viſio Dei qui eſt cauſa omnium, eò plures in eo noſcuntur effectus poſſibiles. Hæ rationes ut vides ſupponunt creaturas videri in Deo formaliter ut in cauſa de quo §. ſequenti. ** Ibid.*

§. III.

Quomodò Beati videant creaturas in Deo?

Recole duplicem viſionem in verbo formalem & cauſalem, de qua in capite præcedentis §.

Nota inſuper duplex medium cognitionis diſtingui; unum quod priùs cognitum, *ut quod* ducit in cognitionem alterius, & dicitur medium in quo, ſic ſunt præmiſſæ reſpectu concluſionis, cauſa reſpectu effectûs, effectus reſpectu cauſæ, ſignum reſpectu ſignati. Aliud eſt quod facit cognoſcere

abſque eo quòd priùs cognoſcatur *ut quod*, ſed ſolùm repræſentando objectum, ſic eſt ſpecies impreſſa quæ non debet priùs cognoſci *ut quod*, ſed eſt tantùm ratio repræſentandi objectum: dicitur medium incognitum, ſeu medium *quo*.

Nota iterùm diſtingui duplex eſſe creaturarum; unum in Deo quod eſt eminentiale, & illud eſt ipſe Deus prout eminenter continet creaturas; aliud proprium & formale quod habent creaturæ in ſe ipſis ſi exiſtant, vel habere poſſunt ſi ſint poſſibiles.

Quæritur itaque an creaturas quas vident Beati, videant in verbo formaliter, an tantùm cauſaliter. Item ſi in verbo formaliter, an in illo tanquam in medio quo incognito, vel tanquam in medio *quod* priùs cognito tanquam effectus in cauſa & quoad proprium & formale eſſe? Pro quo

Dico 1°. Beati vident aliquas creaturas in verbo formaliter, aliquas cauſaliter ſeu extrà verbum vi ſtatûs beatitudinis, omnes quoad proprium & formale eſſe. Eſt Auctoris in pluribus locis infrà deſignandis.

Prima & ſecunda pars eſt D. Auguſtini lib. 4. de Geneſ. ad litt. cap. 23. ubi diſtinguit in Angelis duplicem cognitionem: unam matutinam quâ cognoſcunt creaturas in verbo, alteram veſpertinam quâ eas cognoſcunt extrà verbum.

Infra q. 58. a. 7. Probatur prima & tertia pars. Cognitio Beatorum eſt exemplata à cognitione quâ Deus ſe ipſum cognoſcit; eſt enim ejus participatio & imitatio quâ ſumus illi ſimiles juxtà Scripturam Joan. 3. atqui Deus ſe ipſum cognoſcendo cognoſcit in ſe ipſo creaturas ſecundùm eſſe earum formale, ut fuſiùs probabimus poſteà: Ergo Beati videndo Deum, vident in illo creaturas ſecundùm eſſe earum formale, non quidem omnes quia ipſum non comprehendunt, ſicut ipſe ſe comprehendit, ſed plures vel pauciores juxtà menſuram luminis gloriæ & diſpoſitionem divinæ voluntatis, ut dicam infrà. Adde pro tertia parte quòd ſi Beati non

vide-

Digitized by Google

viderent creaturas niſi ſecundùm eſſe eminentiale quod habent in Deo eas propriè non viderent, cùm iſtud eſſe eminentiale nihil ſit aliud quàm ipſe Deus. Longa ſeries teſtimoniorum ex S. Th. videri poteſt apud Sylvium hic a. 9.

Probatur ſecunda pars. Ea quæ Beati cognoſcunt in verbo formaliter ſimul ab initio cognoſcunt & non ſucceſſivè, utpote unico intuitu & unicâ ſpecie ut dicam infrà: atqui Beati quædam non cognoverunt ſimul ab initio ſed ſucceſſivè; ſic Daniel. 10. Angelus Perſarum & Angelus Judæorum ignorabant liberationem Judæorum, qua de cauſa litigabant, non quidem contrarietate voluntatum, inquit S. Th. ſed rerum. Sic nullus Beatorum nunc cognoſcit diem Judicii quem poſteà noſcet, ut jam dixi. *Sic Angeli non ſciverunt ab initio quaſdam circumſtantias paſſionis Chriſti quas poſteà cognoverunt: Ergo. *Hic a.10. o.* ** Inf. q. 57. a. 5. ad 1.*

Dico 2°. Beati vident creaturas in verbo non tanquam in medio quo ſeu ſpecie illas immediatè repræſentante, ſed tanquam in medio in quo priùs cognito, ſeu tanquam in cauſa efficiente & exemplari: Ita ut Deus cognitus ſub ratione cauſæ ſit medium ducens in creaturarum cognitionem, eo modo quo nunc per cauſam cognoſcimus effectum, cum hac differentia quòd cauſæ & effectûs notio in cœlis habeatur unico intuitu ſeu actu propter perfectionem luminis gloriæ & unitatem ſpeciei.

Probatur utraque pars ſimul. Eo modo creaturæ cognoſcuntur in eſſentia divina, quo modo in ea repræſentantur: atqui eſſentia divina ut gerens vices ſpeciei reſpectu intellectûs Beatorum non repræſentat immediatè creaturas ſed ſe ipſum, & in ſe ut in cauſa efficiente & exemplari ſeu ideali creaturas: Ergo. Probatur Minor 1°. Si eſſentia divina repræſentaret ex æquo & æquè primariò ſe & creaturas, non eſſet potiùs Deus in eſſe intelligibili quàm creatura, quod eſt abſurdum. 2°. repræſentatio immediata unius per aliud fit ratione vel ſimilitudinis vel identitatis: atqui eſ-

ſentia divina eſt in infinitum diſſimilis creaturis, neque eſt identificata cum illis, ſed continet illas eminentialiter tanquam cauſa: Ergo.

Infrà q. 58. a. 7. o. Probatur 2°. Cognitio Beatorum, ut modò dicebam, eſt exemplata à cognitione quâ Deus ſe ipſum cognoſcit: atqui Deus cognoſcendo ſe ipſum, cognoſcit in ſe creaturas non tanquam in ſpecie illas immediatè repræſentante, ſed tanquam in cauſa eas virtualiter eminentialiter continente, ut infrà fuſiùs dicemus: Ergo.

Suffragatur Aug. lib. 11. de civit. cap. 7. dicit: *Cognitio creaturæ in ſe ipſa decoloratior eſt, ut ita dicam, quàm cùm in Dei ſapientia cognoſcitur velut in arte per quam facta eſt.*

Dices 1°. Si Beati viderent aliquas creaturas in verbo, omnes viderent: atqui falſum conſequens: Ergo. Probatur ſequela, non eſt ratio cur una potiùs videatur quàm altera, cùm omnes æqualiter contineantur in eſſentia divina, ut in cauſa: Ergo.

R. N. Sequelam. Ad probationem, N. Et aſſigno rationes ob quas aliquæ creaturæ videantur in verbo & non aliæ neque omnes. Prima eſt ex parte potentiæ, ſcilicet lumen gloriæ, quod cùm ſit finitum, non confert vim videndi omnia, ſed plura vel pauciora ſecundùm quod eſt magis vel minùs intenſum. Altera eſt ex parte objecti, ſcilicet eſſentiæ divinæ ut eſt ſpecies intelligibilis, quæ quamvis ſit omnium repræſentativa, actu tamen non repræſentat niſi tot quot intellectus habet vim cognoſcendi juxtà menſuram luminis gloriæ. Ratio autem cur hæc potiùs quàm illa repræſentet eſt beneplacitum divinæ voluntatis. Non enim divina eſſentia eſt neceſſariò repræſentativa creaturarum in ſe ut in cauſa efficiente & exemplari, ſed liberè & pro ſua voluntate repræſentat quas vult & quibus vult: Undè ſicut liberè & pro beneplacito utitur ſuâ omnipotentiâ ad hæc potiùs quàm illa producenda, ita liberè & pro beneplacito utitur ſuâ eſſentiâ ut ſpecie intelligibili

bili ad hæc potiùs quàm illa, his potiùs quàm illis repræſentanda, ſic tamen ut non excedant virtutem luminis gloriæ. Jure autem præſumimus velle repræſentare unicuique quod ſpecialiter & præcipuè ipſum ſpectat, ut diximus.

Dices 2°. Eſſentia divina eſt omninò abſoluta & independens à creaturis nec ad ullam ex ſe refertur: Ergo non poteſt eſſe medium in quo cognito creaturæ cognoſcuntur.

R. D. Ant. Eſſentia divina eſt abſoluta à creaturis, & tamen continet illas eminenter ut cauſa, C. Ant. Et non continet illas eminenter, N. Ant. & conſeq. Ut enim aliquid ſit ratio cognoſcendi aliud, non eſt neceſſe quòd habeat propriè dictam relationem ad illud, nec enim unum relativum eſt ratio cognoſcendi correlativum, cùm ſint ſimul naturâ & cognitione, ſed ſufficit quòd unum contineat aliud, ſicque inter ea ſit connexio producentis & producti.

Subſumes: Atqui eſſentia divina non continet totum quod eſt in creaturis: Ergo. Probatur Subſumptum: non continet id quo creaturæ diſtinguuntur à Deo: Ergo.

R. N. Subſumptum. Ad probationem, D. Ant. Eſſentia divina non continet formaliter id quo creaturæ diſtinguuntur à Deo, C. Ant. Non continet eminenter, ſubdiſtinguo: Non continet quoad negativum, C. quoad poſitivum, N. Totum enim poſitivum quod importat id quo creaturæ diſtinguuntur à Deo, eſt in illo virtualiter & eminenter. Et ut præoccupetur inſtantia; ad hoc ut creaturæ cognoſcantur in Deo ſecundùm ſuum eſſe formale, non eſt neceſſe quòd contineantur in Deo formaliter; quia cognitio non ſiſtit in modo eſſendi quam habent in Deo, ſed extenditur ad eum quem in ſe ipſis habent aut habere poſſunt. Undè quamvis ex parte medii cognoſcantur in alio, ex parte tamen objecti cognoſcuntur, ut ſunt in ſe ipſis; ut latiùs dicemus infrà de ſcientia Dei.

Dices 3°. Beati non vident in verbo decreta Dei libera: Ergo nec creaturas quarum Deus non eſt cauſa niſi mediantibus ſuis decretis liberis. Probatur Ant. 1°. Quia actus liberi voluntatis noſtræ non cognoſcuntur ex cognitione quidditativa, imò nec comprehenſiva voluntatis noſtræ: Undè Angeli qui illam comprehendunt, non cognoſcunt cogitationes noſtras, juxtà illud 1. Cor. 2. *Quis enim hominum ſcit* (idem dic de Angelis) *quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt?* 2°. Quia libera Dei decreta non habent neceſſariam cum eſſentia divina connexionem, poterant enim non eſſe; quando autem prædicatum non habet neceſſariam connexionem cum ſubjecto, prædicatum non poteſt cognoſci ex cognitione ſubjecti: Ergo.

R. Decreta Dei libera quantùm ad terminationem defectibilem ad creaturas, de quo eſt quæſtio, eo modo cognoſci à Beatis in verbo, quomodo cognoſcunt ipſæ creaturæ quæ ſunt illorum termini, ſcilicet vi luminis gloriæ & ipſâ viſione beatificâ non abſolutè & neceſſariò, ſed ſuppoſitâ tanquam conditione, lege & voluntate Dei, quâ vult ea Beato manifeſtare, ut dixi in ſolutione primi argumenti, quæ manifeſtatio eſt revelatio quædam, non extrà verbum ſed in ipſo verbo facta: *ſicut Angelus *A* eâdem cognitione quâ cognoſcit ſubſtantiam Angeli *B* etiam cognoſcit conceptus ejus liberos, hoc ipſo quo Angelus *B* illos ordinat & vult eſſe manifeſtos Angelo *A* eâque ratione tollit occultationem moralem quam habet cogitatio interna ex eo quod libera eſt. Non ergo cognoſcuntur à Beatis in verbò decreta Dei libera, quia habent neceſſariam connexionem cum eſſentia divina, ſed quia ſunt in Deo & ex ejus voluntate manifeſtata habentibus vi luminis gloriæ ſufficientem virtutem ad ea videnda. Et ſic patet reſponſio ad inſtantias. Hanc materiam cum variis aliis objectionibus accuratiùs tractabimus ad q. 14. de ſcientia Dei & in Tractatu de Incarnatione, ubi de Scientia beata Chriſti.

* *infrà q. 107. a. 1. o.*

§. IV.

§. IV.

Utrùm implicet omnia quæ Deus facit & facere poteſt, cognoſci à Beatis?

Dico 1°. Implicat omnia quæ Deus facit & facere poteſt cognoſci à Beatis formaliter in verbo ut in cauſa ſecundùm omnes habitudines, modos & rationes eorum poſſibiles. *Hic a. 8. o.*

Probatur: Cognoſcere in cauſa omnes effectus poſſibiles ſecundùm omnes ſuos modos & rationes vi cognitionis cauſæ eſt ipſam cauſam comprehendere: Atqui implicat Deum comprehendi à Beatis, ut probatum eſt: Ergo. Probatur Maj. Cognoſcere omnes effectus poſſibiles vi cognitionis & penetrationis cauſæ eſt cognoſcere, quouſque cauſa poteſt & non ultrà: Ergo eſt eam adæquatè cognoſcere quantùm cognoſcibilis eſt, adeòque comprehendere. *Ibid.*

Dices 1°. Indè ſequi tantùm ſolam comprehenſionem Dei extenſivam, quæ non repugnat, non verò intenſivam.

R. N. Aſſumptum. Implicat enim omnia poſſibilia quoad omnes modos & rationes illorum (hæc enim ſunt etiam poſſibilia) cognoſci in eſſentia divina, ita ut ipſa ſit ratio illa cognoſcendi, quin ipſa penitus penetretur & cognoſcatur quantum eſt penetrabilis & cognoſcibilis intenſivè, ità ut nec à Deo intenſius & melius penetretur & cognoſcatur, alioquin falſa eſſet ejus cognitio, cum ultrà omnia poſſibilia non reſtet niſi impoſſibile. Sicut implicat omnes omninò concluſiones in aliquo principio virtualiter contentas in ea cognoſci & illud non cognoſci, quantum eſt intenſivè cognoſcibile.

Inſtabis. Beati cognoſcunt Filium & Spiritum Sanctum, qui ſunt terminus adæquatus potentiæ generativæ Patris, & tamen illam non comprehendunt. Item anima Chriſti videt in verbo omnia quæ Deus cognoſcit per ſcientiam viſionis, & tamen illam non comprehendit: Ergo ſimiliter.

R. N.

Digitized by Google

R. N. Conſequentiam. Ad primum diſparitas eſt quòd Beati non cognoſcant omnes modos & eminentias Filii & Spiritûs Sancti, ſicut Beatus cognoſceret omnes modos & perfectiones omnium poſſibilium: Undè Beati videndo Filium & Spiritum Sanctum, non vident terminum adæquatum potentiæ generativæ; cognoſcendo autem omnia poſſibilia cognoſcerent terminum adæquatum omnipotentiæ. Ad ſecundum diſparitas eſt quòd omnia exiſtentia & futura non ſint terminus adæquatus ſcientiæ viſionis, quia Deus poſſet plura producere & videre; omnia autem poſſibilia ſunt terminus adæquatus omnipotentiæ.

Dices 2°. S. Greg. lib. 4. dialog. cap. 33. *Quid eſt quod non videant, qui videntem omnia vident?* Ergo.

Ibid. ad 1. R. Quòd S. Gregorius loquitur quantum ad ſufficientiam objecti, ſcilicet Dei, quod quantum in ſe eſt, ſufficienter continet omnia; non ſequitur tamen quòd videns Deum omnia cognoſcat, quia ipſum non perfectè comprehendit.

Dices 3°. Qui intelligit id quod eſt majus, intelligere poteſt id quod eſt minus: ſed omnia quæ Deus facit & facere poteſt ſunt minus quàm ejus eſſentia: Ergo.

Ibid. ad 3. R. Quòd licèt ſit majus videre Deum quàm omnia alia, tamen majus eſt ſic videre Deum, quòd omnia in eo cognoſcantur quàm videre ſic ipſum, quòd non omnia, ſed pauciora vel plura cognoſcantur in eo: Oſtenſum eſt enim quòd multitudo cognitorum in Deo conſequitur modum videndi ipſum magis vel minus perfectum.

Dico 2°. Probabile eſt non implicare omnia poſſibilia cognoſci à Beatis extrà verbum.

Probatur: Si implicaret, ideò eſſet quia vel comprehenderetur eſſentia Dei, vel infinita foret cognitio: atqui ex neutro capite implicat: Ergo. Probatur Minor pro prima parte: Ex eo quod omnia poſſibilia cognoſcerentur extrà eſſentiam divinam, non ſequeretur ejus comprehenſio, quia divina eſſentia eſt cognoſcibilis ut cauſa omnium,

non

non ſic autem cognoſceretur: Ergo non cognoſceretur quantùm eſt cognoſcibilis, adeòque non comprehenderetur, ſed tunc tantùm cognoſceretur ut omnium cauſa à poſteriori per effectus & non in ſe ipſa. Probatur Minor pro ſecunda parte: Cognitio dicitur infinita ex infinitate ſui objecti primarii: Primarium autem objectum cognitionis eſt eſſentia ſeu quidditas, ſi ergo objectum non ſit infinitum in eſſentia, ſed in alio genere, puta quantitate, non ideò cognitio erit infinita: Omnia autem poſſibilia etſi forent infinita in multitudine, eſſent tamen finita in eſſentia ſeu quidditate, clauderentur enim ſub certo genere & differentia: Et dato quòd aliquid eſſet infinitum ſecundùm eſſentiam, cognoſceretur finito modo ſicut Deus, quod non arguit infinitam cognitionem.

Petes, utrùm ſit abſolutè impoſſibile Deum videri ut eſt in ſe, nullà viſà in eo creaturâ?

R. impoſſibile eſt abſolutè Deum videri ut eſt in ſe, non viſis in eo creaturis ſecundùm rationem communem entis creabilis: Quia Deus non poteſt videri ut eſt in ſe, quin videatur ejus omnipotentia & eminentialis continentia creaturarum, quam implicat cognoſci, non viſâ ratione entis creabilis.

Non videtur tamen abſolutè impoſſibile Deum ut in ſe eſt cognoſci nullâ viſâ in eo creaturâ in particulari: Quia eſſentia Dei eſt omninò abſoluta & independens à qualibet creatura in particulari, potuit enim nullam creare: Ergo nec implicat quòd videatur nullâ viſâ creaturâ in particulari, modò videatur ratio entis creabilis in communi, ſicut non implicat quidditativè cognoſcere potentiam creatam, puta potentiam viſivam, abſque eo quòd ullum coloratum in particulari cognoſcam, modò cognoſcam in communi rationem colorati. Adde quòd creaturæ non ſint niſi objectum ſecundarium viſionis beatificæ: Non implicat autem objectum primarium videri ſine ſecundario

Ibid. ad 4. dario. Et ideò dixit S. Thomas, quòd ſi ſolus Deus videretur qui eſt fons & principium totius eſſe & veritatis, ita repleret naturale deſiderium ſciendi quòd nihil aliud quæreretur, & videns Deum eſſet Beatus. Undè cum q. 8. de verit. a. 4. ad 13. videtur ſupponere id eſſe *impoſſibile*, cenſet doctiſſ. Sylvius S. Doctorem eſſe intelligendum de impoſſibili ſecundùm legem ordinariam & præſentem ſtatum, non de impoſſibili ſecundùm potentiam abſolutam: ſiquidem hîc eadem repetat abſolutè abſque dicta clauſula.

Si dicas Beatum ſe ſaltem in Deo viſurum, cùm illum videret & poſſideret ut ſuum ultimum finem. Reſpondet laudatus Sylvius reſolutionem eſſe intelligendam ſub exceptione videntis & ejus viſionis, hoc ſenſu ſcilicet quòd non ſit impoſſibile Deum videri nullâ viſâ creaturâ, quæ non ſit ipſe videns aut ejus viſio. Cenſet tamen Serra hanc exceptionem non eſſe neceſſariam, & poſſe Beatum videre Deum abſque eo quòd ipſâ viſione videat in particulari Deum eſſe ſuum ultimum finem, ſed ſufficere ad eum quietandum, quòd ipſâ viſione videat Deum eſſe finem omnis creaturæ, & aliâ viſione extrà verbum cognoſcat Deum eſſe ſuum finem ultimum in particulari.

ARTICULUS XI.

Reſolvuntur quædam leviores difficultates ad complementum quæſtionis S. Thomæ.

Quæritur 1°. Utrùm ea quæ Beati vident, videant per aliquas ſimilitudines?

Hic. a. 9. o. R. ſub diſtinctione: Quæ videntur in verbo formaliter, non videntur per ſimilitudines ſeu ſpecies proprias, ſed per ipſam Dei eſſentiam per quam Deus videtur, quia non videntur in propriis naturis, ſed in Deo in quo præexiſtit eorum ſimilitudo exemplaris ſeu idealis & efficiens. Quæ verò videntur in verbo cauſaliter ſeu potiùs extrà

ver-

verbum, videntur per proprias ſpecies aut ſimilitudines propter oppoſitam rationem.

Quæritur 2°. Utrùm ea quæ Beati vident in Deo, ſimul ab initio videant?

R. ſub eadem diſtinctione: Quæ videntur in *Ibid. a.*
verbo formaliter, videntur ſimul; quia omnia *10. o. &*
videntur unico actu per unicam ſpeciem omninò *ad. 2. &*
invariabilem tàm in repræſentando quàm in eſ- *q. 8. de*
ſendo, ſcilicet per Dei eſſentiam: Undè Aug. *verit. a.*
ultimo de Trinit. cap. 16. in fine dicit: *Volubiles* *4. ad 14.*
non erunt cogitationes noſtræ ab aliis in alias eun- *& alibi.*
tes atque redeuntes, ſed omnem ſcientiam noſtram uno ſimul conſpectu videbimus. Quæ verò videntur in verbo cauſaliter per ſpecies proprias & diverſas, non videntur ſimul ab initio ſed ſucceſſivè, propter oppoſitam rationem. Et hoc ultimo modo veriſimile eſt Beatos cognoſcere preces ad ſe fuſas; quia ſi ſimul ab initio omnes omnium preces ad ſe fundendas viderent in verbo formaliter, jam cognoſcerent diem judicii; quia noſcerent qui ſint futuri ultimi hominum qui ipſos invocabunt, quæ ultimæ eorum preces, quàm ardentes in ipſo conflagrationis mundi tempore, &c.

Quæritur 3°. Quæ ſit menſura viſionis beatificæ?

R. Viſio beatifica menſuratur æternitate parti- *Hic q.*
cipatâ. *10. a. 5.*

Probatur. Viſio beatifica non menſuratur neque *ad 1. a.*
tempore, neque ævo, neque æternitate eſſen- *3. ad 1.*
tiali: Ergo æternitate participatâ. Patet conſe- *& 3.*
quentia, quia non ſunt aliæ menſuræ durationis *cont.*
rerum. Probatur Ant. Tempus eſt menſura dura- *gent.*
tionis rei ſucceſſivæ & variabilis ſecundùm eſſe *61.*
& operari: ævum eſt menſura rei invariabilis ſecundùm eſſe, variabilis ſecundùm operari; æternitas eſſentialis eſt menſura rei invariabilis ſecundùm eſſe & operari tam ab intrinſeco quàm ab extrinſeco: Atqui viſio beata non eſt ullo modo ſucceſſiva aut variabilis ex intrinſecis; tùm quia eſt

tota

tota ſimul, tùm quia ejus principia, ſcilicet lumen gloriæ & divina eſſentia gerens vices ſpeciei non ſubjacent ſucceſſioni aut variationi; eſt tamen variabilis ab extrinſeco, ſicut enim incœpit eſſe, ita poteſt deſinere, Deo ſuum concurſum ſuſpendente; imò ſicut eſt diverſa in diverſis, ſic nihil repugnat quin de potentia Dei abſoluta in eodem ſubjecto minuatur vel augeatur: Ergo.

Quæritur 4°. Utrùm creaturæ videantur in Deo tanquam in ſpeculo?

R. Id quandoque affirmari à D. Thoma; ſed intelligendus eſt de ſpeculo metaphoricè & ſecundùm quid, quatenùs nempè eſſentia divina repræſentat creaturas, quod facit ſpeculum; non verò de ſpeculo ſimpliciter & propriè dicto: Quia ſpeculum propriè dictum recipit ſpecies à rebus, non ſic Deus.

Quæritur 5°. Utrùm per rationem naturalem poſſimus in hac vita Deum cognoſcere?

Hic a. 18. o. R. Nos non poſſe per rationem naturalem, cujus cognitio oritur ex ſenſibilibus, noſcere Dei eſſentiam, ſeu quoad quid eſt; poſſe tamen cognoſcere quoad an eſt & quòd ſit prima omnium cauſa. Patet ex dictis hîc & alibi de exiſtentia Dei.

Quæritur 6°. Utrùm cognitio quæ habetur de Deo per gratiam perfectior ſit & altior quàm ea quæ habetur per rationem naturalem.

Ibid. a. 13. R. Affirmativè: Quia lumen naturale intellectûs confortatur per infuſionem luminis gratuiti, & aliquando phantaſmata formantur divinitùs in imaginatione hominis magis exprimentibus res divinas.

De tempore quo ſancti donantur viſione beatâ, dicemus in 1. 2. dum de ultimo fine.

AR-

ARTICULUS XII.

De Nominibus Dei.

D. Th. Q. 13.

Cum ea quæ docet S. Thomas in 12. Articulis quæſtionis 13. parcè tractentur in ſcholis, præcipua per quaſdam quæſtiunculas breviter reſolvemus. Undè

Quæritur 1°. Utrùm poſſit imponi aliquod nomen Deo quod ipſum ut eſt ſignificet?

R. A nulla creatura poſſibili poteſt Deo imponi nomen quod ipſum adæquatè & comprehenſivè ſignificet; poteſt tamen ab Angelis & Beatis, non à viatoribus imponi nomen, quod ipſum quantitativè ſignificet: Poſſunt tandem à viatoribus plura ei nomina imponi quæ diverſas ejus perfectiones imperfectè ſignificent.

Tota hæc reſponſio probatur hâc ratione fundata in Philoſophia 1. Perhier. c. 1. quòd nomina non ſignificent res niſi mediante conceptu imponentis ſeu loquentis, ſunt enim ejus conceptuum ſigna & expreſſiones, & ideò mentitur qui contrà mentem loquitur: Ergo nomina dicta vel impoſita ab aliquo, tantùm & non magis quidditatem rei ſignificant quàm eam concipit. Subſumo: Atqui nulla creatura poſſibilis poteſt adæquatè & comprehenſivè Deum cognoſcere: Angeli & Beati non tamen viatores ipſum quidditativè cognoſcunt; viatores tandem ipſum & varias ejus perfectiones ex creaturis imperfectè cognoſcunt: Ergo. *Q. 13. a. 1. o.*

Hinc colliges 1°. Deum dici ineffabilem, non quòd de illo nullus ſermo haberi poſſit, aut nullum nomen ipſi imponi queat à creaturis; ſed quòd à nulla creatura poſſit imponi nomen ejus naturæ comprehenſivum, nec à viatoribus, ullum quod perfectè ejus quidditatem ſignificet ad ſenſum primæ & ſecundæ partis reſponſionis.

Colliges 2°. Quod cum triplici via Deus à nobis cognoſci poſſit. 1°. Per viam remotionis dum ab eo removemus imperfectiones creaturarum. 2°. Per viam collectionis, dum omnes perfectiones diſperſas in effectibus in eo tanquam in omnium cauſa colligimus. 3°. Per viam exceſſûs dum omnes perfectiones creaturarum ipſi modo eminentiori tribuimus: juxtà hunc triplicem modum cognoſcendi Deum tria nominum genera ei attribuimus. Juxtà primum modum, vocamus ipſum infinitum, incorporeum, immaterialem, immutabilem, impeccabilem, incomprehenſibilem, &c. Juxtà ſecundum modum, nominamus ipſum omnipotentem, primam cauſam, proviſorem, gubernatorem generalem, &c. Juxtà tertium modum vocamus ipſum ſuperſubſtantialem, ſuperexcellentem, ſuperpulchrum, ſuperbonum, &c.

Quæritur 2°. Quæ ſint præcipua Dei nomina?

Ibid. a. 8. & 11. R. eſſe tria: ſcilicet, *Deus*, *Qui eſt*, *Jehova* ſeu *Jeheva*. Quia iſta tria nomina magis propriè quàm cætera divinam naturam ſignificant, non tamen eodem modo. Deus ſignificat naturam divinam ſimpliciter, ſeu ut intelligentem; *Qui eſt*, ut ſubſiſtentem; *Jehova*, ut incommunicabilem & ſingularem, quaſi iſtum Deum.

Porro hoc nomen *Jehova*, dictum Tetragrammaton, ſeu Quadrilitterum, quod conſtet quatuor litteris, *Jod*, *he*, *vau*, *he*, ita ſacrum ac venerabile erat apud Hebræos, eò quod exiſtimarent illud eſſe proprium & eſſentiale, ut nunquam vel rarò illud pronuntiarent; ſed cum inter legendum occurreret, loco illius, ex conſuetudine recepta à majoribus, ordinarie uſurpabant *Adonai*, quod ſignificat Dominum. Præter autem hæc tria aſſignata nomina, ſunt alia plura minoris notæ nomina de Deo impoſita apud Hebræos quæ referunt Dyoniſ. Hierony. & alii.

Id notatu dignum obſervat Gonet, apud omnes ferme gentes Dei nomen eſſe Tetragrammaton, ſeu quatuor litteris conſtans: Sic apud He-

bræ-

Digitized by Google

bræos *Jehova*, apud Græcos *Teos*, apud Latinos *Deus*, apud Gallos *Dieu*, apud Italos *Idio*, apud Hiſpanos *Dios*, apud Germanos, Anglos & Flandros *Góth*, ſeu *Goët*, apud Ægyptios *Theu*, apud Perſas *Syre*, apud Magos *Orſi*, apud Armenos *Vors*, apud Arabes & Turcas *Alla*.

Quæritur 3°. Utrùm omnia nomina dicta de Deo ſint ſynonima?

R. Negativè. *Ib. a. 4. o.*

Probatur 1°. Nomina ſynonyma ſunt quæ eandem rem & ſub eadem ratione, ſeu eodem conceptu ſignificant; ut enſis, gladius, veſtis, indumentum: Cùm enim nomina rem ſignificant mediante conceptu, primum ſignificatum eſt conceptus, ultimum res ipſa, conſequenter quando plura nomina ſignificant eandem rem ſub diverſis conceptibus ſeu rationibus, non habent idem ſignificatum ſaltem primum & immediatum: atqui licèt plura Dei nomina eandem rem ſignificent, eam tamen ſignificant ſub diverſis rationibus & conceptibus; bonitas enim in Deo non ſignificat eandem rationem, eundemque conceptum, quem juſtitia; etiamſi in Deo bonitas & juſtitia ſint idem: Ergo. *Ibid.*

Confirmatur: Plura ſynonima ſibi invicem adjuncta nugationem faciunt, ſicut ſi dicatur, veſtis indumentum, enſis gladius: atqui admitti non debet quòd Scriptura nugetur cùm Jerem. 33. dicit: *Fortiſſime, magne, potens, Dominus exercituum nomen tibi.* Similiter alibi: Ergo. *Ibid. in arg. ſ. c.*

DISSERTATIO V.

De Scientia Dei.

D. Th. Q. 14.

Q. 14. in proœm. Poſt conſiderationem eorum quæ pertinent ad divinam ſubſtantiam, reſtat conſiderandum de his quæ pertinent ad operationem ipſius; & 1°. de his quæ pertinent ad operationes immanentes, quæ ſunt intelligere & velle. Nec te moveat quòd dixerimus ſuprà intelligere divinum eſſe conſtitutivum divinæ naturæ, ſicque pertinere ad divinam ſubſtantiam. Hoc ipſo enim quo natura eſt, etiam pertinet ad operationem, quia natura eſt principium radicale operationis. Inſuper, ſic conſtituit naturam divinam, quòd ſit etiam operatio ſub diverſa ratione, ut explicuimus loco citato & patebit ex dicendis. Igitur in hac Diſſertatione dicemus de his quæ pertinent ad divinam intellectionem, in ſequentibus de his quæ pertinent ad divinam voluntatem.

ARTICULUS I.

Utrùm in Deo ſit Scientia?

Scientia dupliciter ſumitur: 1°. Latè pro omni cognitione intellectiva, certa & evidenti. 2°. Propriè pro cognitione certa & evidenti rerum per cauſas. De utraque quæritur utrùm ſit in Deo?

§. I.

Q. 14. a. 1 o. & 1. cont. gent. c. 44. *Utrùm ſit in Deo cognitio intellectiva eaque ſit virtualiter diſtincta ab intellectu.*

Dico 1°. Eſt in Deo perfectiſſima cognitio intellectiva.

Eſt

Digitized by Google

Eſt de fide tradita in Scripturis Eſther 14. *Domine qui habes omnium ſcientiam.* Pſalm. 32. *Intelligit omnia opera eorum.* Rom. 11. *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei!* & alibi paſſim.

Imò hæc veritas ita ipſo naturæ lumine clareſcit, atque in tantum apud gentes invaluit, ut ab intelligendo nomen Deo imponerent: nam ut dicit Damaſcenus lib. 1. de fide cap. 11. *Theos* quod ſecundùm Græcos Deum ſignificat, dicitur à *Theaſte*, quod eſt conſiderare vel videre. *cont. gent. cit.*

Jure quidem; Deum námque omnes intelligunt ens ſummè perfectum, primum motorem ordinatiſſimum, ſapientiſſimum mundi rectorem & primam omnium cauſam, verùm abſque intelligentia non eſſet ens ſummè perfectum, cùm hæc ſit maxima perfectio, foret cæcus motor & rector imprudentiſſimus, nec eſſet omnium cauſa, cùm non conferret nobis intelligentiam quà careret. *Ibid.*

Præter hæc, unam aliam & profundiorem rationem proponit hìc S. Doctor; quæ cùm latè pateat & à pluribus impugnetur, operæ pretium eſt eam in quantum fas erit, in bona luce collocare. probat ergo S. Thomas vim cognoſcendi & intelligendi in Deo ex ejus immaterialitate: quod ut faciliùs intelligas.

Prænotandum eſt quòd cognitio fiat quatenùs cognitum eſt in cognoſcente, non ſecundùm entitatem, id enim eſt impoſſibile, ſed ſecundum ſuam ſimilitudinem ſeu repræſentationem; ita quòd ſpecies rei cognitæ ſit idem prorsùs in eſſe intelligibili, quod eſt res cognita in eſſe entitativo; alioquin ipſam non repræſentaret perfectè & adæquatè; conſequenter ſpecies remanet forma rei cognitæ, nec ſit forma cognoſcentis, ſed potius cognoſcens retinendo propriam formam, ſit ipſa res cognita in eſſe intelligibili; undè dixit Philoſophus animam intelligentem fieri omnia. Et in hoc differunt cognoſcentia à non cognoſcentibus: non cognoſcentia enim recipiunt formas alias entitativè & corruptibiliter non tanquam formas *Hic q. 14. cit. & cont. gent. cit.*

aliarum rerum ſed tanquam ſuas amittendo proprias; ſic v. g. dum aqua recipit calorem ab igne, iſte calor non eſt idem calor qui eſt in igne, ſed fit proprius aquæ, quæ ſimul amittit propriam formam, ſcilicet frigus. Sic dum materia ligni recipit formam ignis, amittit propriam, & iſta forma ignis, ab igne producente diſtincta, fit illi propria: at non ſic cognoſcentia. Hæc enim modo elevatiori, incorruptibili & magis immateriali recipiunt formas, non dico alias, ſed aliarum rerum, quia eas recipiunt non amittendo proprias, nec ut ſuas, ſed ut aliarum rerum: ſic v. g. dum cognoſco lapidem, forma lapidis eſt in meo intellectu, & remanet forma lapidis in eſſe intelligibili; nec ego amitto meam, ſed cum mea fio lapis intelligibiliter. Quod totum his paucis verbis complexus eſt S. Thomas hîc a. 1. citato: *Cognoſcentia à non cognoſcentibus in hoc diſtinguuntur, quia non cognoſcentia nihil habent niſi formam ſuam tantùm; ſed cognoſcens natum eſt habere formam etiam rei alterius: nam ſpecies cogniti eſt in cognoſcente.*

Ibid. His prænotatis ſic proponitur ratio D. Thomæ. In tantum ens eſt cognoſcitivum in quantum eſt immateriale ſeu elevatum ſuprà conditiones materiæ; atqui Deus eſt in ſummo immaterialitatis utpote actus purus: Ergo eſt ſumme cognoſcitivum, conſequenter intelligens, quia inter genera cognoſcitivorum, primum eſt intelligens.

Ibid. Probatur Major, primo: cognitio fit in quantum cognoſcens habet in ſe formam cogniti retinendo propriam, ut explicatum eſt in prænotamine: atqui quod aliquid habeat in ſe formam alterius retinendo propriam, provenit ex immaterialitate & elevatione ſuprà conditiones materiæ: Ergo. Probatur Minor. Quod aliquid in ſe habeat propriam & aliorum formas, provenit ex ejus amplitudine & illimitatione: quo quid enim plura complectitur, eo magis eſt amplum & illimitatum: atqui illa amplitudo & illimitatio provenit ab immaterialitate, eſt enim materia quæ

for-

formam limitat & impedit ne communicetur ad aliud ſubjectum in eadem ratione individuali, quod eſt facere ſuam tantùm: Ergo.

Probatur 2°. Prima Major. Major vel minor facultas cognoſcendi diſtribuitur ſecundùm majorem vel minorem immaterialitatem, majorem vel minorem elevationem ſuprà conditiones materiæ: ſic quia formæ elementorum & vegetantium ſunt omninò immerſæ materiæ, & tàm in agendo quàm in recipiendo ſequuntur conditiones materiæ ſcilicet frigus, calorem, ſiccitatem & humiditatem, nullo modo cognoſcunt: ſenſitiva licèt entitativè materialia, quia tamen aliquo modo elevantur ſuprà materiam eique dominantur, eam enim movent ad nutum & illâ utuntur ut inſtrumento, imperfecte cognoſcunt, & inter ſenſus qui minùs elevantur, minùs cognoſcunt, ut tactus; qui magis elevantur, magis cognoſcunt, ut viſus, & præſertim imaginatio: anima rationalis, quia eſt immaterialior, perfectiùs cognoſcit; Angelus adhuc perfectiùs, quia eſt adhuc magis immaterialis. Ergo. *Ibid.*

Objicies 1°. multa ſunt immaterialia quæ non ſunt cognoſcitiva, ut voluntas, gratia, charitas & alii habitus infuſi. E contrà ſunt materialia cognoſcitiva, ut anima ſenſitiva: Ergo.

R. Ad primum, rationem D. Th. maxime procedere de ſubſtantiis ſpiritualibus, quia operari eſt ſubſiſtentium. Accidentia verò immaterialia, quamvis non ſint cognoſcitiva formaliter & elicitivè, pertinent tamen ad ordinem cognoſcitivum ſive ut proprietas cognoſcentis, ſive ut aliquid conſecutum, aut requiſitum ad cognitionem; ſic voluntas eſt inclinatio conſequens intellectum, virtutes morales infuſæ ſunt habitus hanc inclinationem perficientes, gratia eſt radix cognitionis ſupernaturalis, & ſic de cæteris: Et hoc ſufficit ad veritatem principii D. Thomæ. Illud enim non probat omnia quæ ſunt in ſubſtantia immateriali eſſe formaliter & elicitive cognoſcitiva, ſed quòd

ipſa cognoſcat & quòd cætera quæ ad illam pertinent, ſint de ordine cognoſcitivo.

Ad ſecundum jam diximus animam ſenſitivam eatenus eſſe cognoſcitivam quatenus eſt aliquo modo elevata ſuprà conditiones materiæ, non quòd non ſit entitativè materialis, ſed quia incipit dominari materiæ eam movens ut inſtrumentum, & non recipit formas aliarum rerum entitativè & corruptibiliter ut potentia merè materialis, ſed elevatiori modo ſine ſui corruptione ſeu alteratione & quatenus remanent rerum aliarum formæ. *Tripliciter enim poteſt ſumi immaterialitas. 1°. Pro excluſione informationis materiæ, & ſic Angelus eſt immaterialis. 2°. Pro independentia à materia, & ſic anima rationalis eſt immaterialis. 3°. Pro exceſſu ſuprà conditiones materiæ in agendo & recipiendo, & ſic anima ſenſitiva eſt immaterialis; recipit enim ſpecies intentionales modo repræſentativo abſque ſui alteratione, & operatur independenter à conditionibus materiæ; ſic viſio, v. g. non elicitur medio calore vel frigore, humiditate vel ſiccitate quæ ſunt diſpoſitiones materiæ. Ad hunc autem modum agendi & recipiendi, eò magis res ſunt aptæ, quò magis ſunt à materia puræ.

*q. de ſp. creat. a. 2. & 2. cont. gent. c. 68. ad finem.

Inſtabis: Aër recipit ſpecies intentionales abſque ſui alteratione, ſimiliter ſpeculum, & tamen non ſunt cògnoſcitiva: ergo.

Reſpondet Joannes à S. Th. ſpecies non recipi in aëre & in ſpeculo ut intentionales & repræſentativæ, ſed tantum ut inhærentes & informativæ, non ſecus ac alia accidentia materialia. Reſpondent Salmanticenſes apud Gonet aërem & ſpeculum non recipere formas aliorum per identitatem cum illis ſicut recipiunt cognoſcitiva. In idem fermè redit cum præcedenti reſponſione. Reſpondeo cum Goudin, ſpecies viſibilium non recipi formaliter in aëre aut in ſpeculo uti recipiuntur in facultate viſiva, ſed ſolum virtus, quà objectum imprimit ſpeciem, defertur per aërem ut per medium, & à ſpeculo reflectitur ad potentiam viſivam

Digitized by Google

vam, in qua ſola ut in propria ſede formatur & reſidet ſpecies viſibilis.

Objicies 2°. Si immaterialitas eſſet ratio cognoſcendi, ubi æqualis foret immaterialitas, æqualis foret virtus cognoſcendi: Atqui falſum conſequens: Ergo. Probatur Min. Omnes Angeli ſunt æquè immateriales, omnes enim dicunt æqualiter negationem materiæ & independentiam ab illa: Atqui tamen non pollent æquâ vi cognoſcendi.

R. N. Minorem. Ad probationem, D. Maj. Omnes Angeli ſunt æquè immateriales ex parte termini à quo, C. Maj. Ex parte termini ad quem, N. Maj. Etenim immaterialitas non dicit tantùm negationem materiæ, ſed aliquid poſitivum, nempè majorem vel minorem participationem actûs puri: Quamvis autem omnes Angeli æqualiter ſint independentes à materia, non tamen æqualiter participant de actu puro.

Objicies 3°. Non implicat à Deo creari ſubſtantiam immaterialem quæ non ſit cognoſcitiva: Ergo immaterialitas non eſt ratio cognoſcendi.

R. D. Ant. Non implicat à Deo creari ſubſtantiam immaterialem quæ non ſit cognoſcitiva proximè, C. Ant. quia poteſt abſolute proprietas ſeparari ab eſſentia. Quæ non ſit cognoſcitiva radicaliter, N. Ant. Propria enim ejus operatio eſt cognoſcere, ſicut propria operatio animalis eſt ſentire: Undè ſicut implicat creari animal quod non ſit ſenſitivum ſaltem radicaliter, ita & ſubſtantiam ſpiritualem quæ pro gradu ſuæ immaterialitatis non ſit cognoſcitiva ſaltem radicaliter. Confer Diſſert. 2. art. 1. obj. 1. in ſolutione inſtantiæ.

Dico 2°. Intellectio & intellectus in Deo ſunt unum & idem abſque virtuali diſtinctione. Eſt plurium Thomiſtarum.

Probatur 1°. Ex dictis Diſſert. 2. art. 1. de conſtitutivo Dei, ubi oſtendimus ea tantùm diſtingui in Deo virtualiter quæ æquivalent pluribus creatis ex objecto formali diſtinctis & ad diverſas lineas pertinentibus: Atqui intellectus & actualis in-

intellectio pertinent ad eandem lineam & verſantur circà idem objectum formale: Ergo.

Probatur 2°. Intellectus virtualiter diſtinctus ab intellectione conciperetur cum fundamento in re ut potentialis ad illam atque ab ea determinabilis & perfectibilis: Atqui id non poteſt concipi in Deo actu puriſſimo: Ergo.

Objicies 1°. Contrà primam rationem: Intelligentia ſeu intellectus primorum principiorum, ſapientia, ſcientia, prudentia & ars virtualiter diſtinguuntur in Deo: atqui tamen pertinent ad eandem lineam, ſcilicet intelligendi: Ergo.

R. D. Min. Pertinent ad eandem lineam genericè ſumptam, C. Min. ſpecificè ſumptam, N. Min. Idem enim genus lineæ partibile eſt in diverſas ſpecies ſeu modos ex diverſitate objecti formalis. Porrò idem eſt objectum formale intellectûs & intellectionis ſcilicet eſſentia divina, ut habet rationem veri & primi intelligibilis. Diverſa ſunt autem objecta formalia intelligentiæ, ſcientiæ, prudentiæ & artis. Objectum formale intelligentiæ eſt divina eſſentia ut abſolutè in ſe cognoſcibilis. Objectum formale ſcientiæ eſt eſſentia divina ut cauſa; prudentiæ ut ratio agibilium; artis ut ratio factibilium. Quantùm ad ſapientiam, non videtur diſtingui à ſcientia in Deo, quia ſcientia divina eſt per altiſſimam cauſam, & conſequenter ſapientia: Quamvis autem non omnis ſcientia ſit ſapientia, poteſt tamen aliqua ſcientia eſſe ſapientia.

Objicies 2°. Contrà ſecundam rationem: Salvatur in Deo ratio potentiæ, tam ad actus notionales, quàm ad productionem creaturarum ut docet D. Thomas infrà q. 41. a. 4. & q. 25. a. 1. Ergo.

Infrà q. 25. a. 1. ad 3. R. D. Ant. Salvatur in Deo ratio potentiæ ad actus notionales, & ad productionem creaturarum in ordine ad terminos procedentes aut productos, C. Ant. In ordine ad ipſos actus, N. Ant. Id eſt, ſalvatur in Deo ratio potentiæ, quantùm ad hoc quod

quod eſt principium effectûs, non quantùm ad hoc quod eſt principium actionis: Quia potentia ad actum ſe habet ut perfectibilis & actuabilis per illum; ad effectum autem ſe habet ut actuans & perficiens illum.

Ojicies 3°. Quæ differunt definitione diſtinguuntur ſaltem virtualiter: atqui intellectus & intellectio differunt definitione: Ergo.

R. D. Maj. quæ differunt definitione traditâ de re ut eſt à parte rei, differunt virtualiter; C. Maj. definitione traditâ ſecundùm diverſum modum concipiendi, N. Maj. ſic autem intellectus & intellectio in Deo definitione differunt.

§. II.

Utrùm in Deo ſit Scientia propriè dicta, eaque ſit ejus attributum?

Dico 1°. Datur in Deo ſcientia propriè dicta. Eſt communis contrà Vaſques.

Probatur 1°. Ex Scriptura Pſal. 138. *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me.* Rom. 11. *O altitudo ſapientiæ & ſcientiæ Dei:* Et alibi pluries. Neque dicas hæc intelligenda eſſe de ſcientia impropriè dicta: Quia juxtà regulam Aug. lib. 2. de doct. Chriſtiana cap. 10. verba Scripturæ ſunt intelligenda in proprio ſenſu, quando indè nihil ſequitur abſurdi: Nihil autem ſequi abſurdi, ſi hæc verba intelligantur in proprio ſenſu, patet ex ſequentibus probationibus. Undè

Probatur 2°. ratione: Scientia propriè dicta nihil aliud eſt quàm cognitio certa & evidens rerum per cauſas: Atqui Deus cognoſcit certò & evidenter res per cauſas: Cognoſcit enim eas omni modo quo ſunt cognoſcibiles, ſunt autem cognoſcibiles per ſuas cauſas: Ergo. *Q. 2. de verit. a. 1. ad 4. & 5.*

Probatur 3°. Evertendo fundamentum Vaſquesii: Scientia propriè dicta eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, nullam in conceptu ſuo formali involvens imperfectionem: Ergo eſt Deo tribuenda: *Ibid.*

Pro-

Probatur Ant. Si quam involveret imperfectionem eſſet diſcurſus formalis: Atqui hunc ſcientia ex ſe non importat, ſed tantùm per accidens ratione ſtatûs quem habet in hominibus, ſicut eâdem ratione importat quòd ſit qualitas & habitus: Ergo. Probatur Min. Poteſt in nobis infundi ſcientia propriè dicta ſine diſcurſu formali; item in Angelis eſt ſcientia propriè dicta, quæ tamen non eſt diſcurſiva formaliter: ſufficit ergo ad ſcientiam propriè dictam virtualis diſcurſus quo nempè cognoſcitur cauſa & effectus, & effectus per cauſam, non ſucceſſivè procedendo à cognitione cauſæ ad cognitionem effectûs, ſed ſimul unico actu.

Dices: de ratione ſcientiæ eſt quòd cognoſcat minùs notum per aliquid notius: Atqui omnia ſunt Deo æqualiter nota: Ergo.

R. D. Maj. De ratione ſcientiæ eſt quòd cognoſcat minùs notum per aliquid notius ex parte rei cognitæ, C. Maj. Ex parte cognoſcentis, N. Maj. Ad hunc ſenſum, D. Min. Atqui omnia ſunt æqualiter nota Deo ex parte ſui, C. Min. Ex parte rerum cognitarum, N. Min. Quamvis enim Deus omnia unico intuitu æqualiter videat, videt tamen quædam eſſe in ſe ipſis magis cognoſcibilia, quædam minùs, quædam eſſe cauſas, quædam eſſe effectus: Et hoc eſt quod dicimus diſcurſum virtualem.

Dico 2°. Certum eſt cognitionem Dei non habere rationem ſcientiæ reſpectu ſuæ eſſentiæ, quia nulla eſt ejus cauſa; undè reſpectu illius habet tantùm rationem intelligentiæ: certum eſt pariter habere rationem ſcientiæ reſpectu creaturarum, quia habent cauſas, & Deus per cauſas, illas cognoſcit. An verò habeat rationem ſcientiæ reſpectu attributorum non eſt æquè certum. Quidam negant cum Ferrarienſi, quia nulla eſt reipſâ cauſa attributorum, cùm ſint reipſâ Dei eſſentia. Alii tamen contrarium probabiliùs & communiùs tenent: Quia ad rationem ſcientiæ non videtur requiri quòd procedat per cauſam actualem, ſed

ſuf-

Digitized by Google

ſufficit quòd procedat per cauſam virtualem: attributa autem etſi non habeant cauſam realiter influentem, habent tamen virtualem, quia ſic inter ſe comparantur, ut ſi eſſet realis diſtinctio inter eſſentiam & attributa, realis foret cauſalitas eſſentiæ in attributa, ita ut intellectus dimanaret ab eſſentia, voluntas ab intellectu &c. hoc eſt enim quod vocant cauſam virtualem, ad quam ſufficit diſtinctio virtualis; & hanc cauſam virtualem ſufficere ad ſcientiam patet in metaphyſica, quæ eſt vera ſcientia, quamvis proprietates entis non demonſtret per cauſam actualem, ſed virtualem tantum; nam verum & bonum non diſtinguuntur realiter ab ente, ſed virtualiter tantum. Idem dic de Theologia noſtra quæ habet rationem ſcientiæ; licèt attributa quæ de Deo demonſtrat non habeant niſi cauſam virtualem.

Si dicas quòd cognitiò ſcientifica debeat diſtinguere intèr cauſam & effectum, & hunc per illam cognoſcere, Deus autem non diſtinguit ſicut nos inter eſſentiam & attributa.

R. Quamvis Deus non diſtinguat inter eſſentiam & attributa, cognoſcit tamen eminentiam ſuæ naturæ, & eam præbere intellectui humano fundamentum diſtinguendi inter eſſentiam & attributa, quod ſufficit ut cognoſcat eſſentiam ſuam ut cauſam virtualem attributorum.

Dico 3°. Scientia in Deo eſt ejus attributum.

Probatur: attributum eſt ratio abſoluta formaliter in Deo exiſtens & ad naturam divinam jam conſtitutam conſequens, eamque ad diverſam lineam trahens, ut patet ex dictis de attributis: atqui talis eſt ſcientia in Deo. Et 1°. Conſtat ex prima concluſione quòd ſit ratio abſoluta formaliter in Deo exiſtens. Probatur quoad reliquas particulas. Intelligere divinum ut conſtitutivum Dei reſpicit eſſentiam divinam abſolutè & præcisè ut intelligibilem: intelligere ut ſcientificum reſpicit eſſentiam divinam determinato modo, ſcilicet ſub ratione cauſæ: Ergo ſequitur ad naturam jam

con-

conſtitutam, & ratione diverſi objecti trahit ad diverſam lineam.

Dices: intelligere divinum ut conſtitutivum naturæ divinæ eſt ſcientificum: Ergo ſcientia non eſt Dei attributum, ſed ipſa divina eſſentia. Probatur Ant. Intelligere divinum ut conſtitutivum naturæ divinæ attingit illam ut rationem attributorum & cauſam creaturarum; cùm enim ſit infinitum & comprehenſivum, cognoſcit naturam divinam omni modo quo eſt cognoſcibilis: Ergo.

Reſpondet Goudin intelligere divinum ut conſtitutivum naturæ divinæ reſpicere quidem implicitè naturam divinam ut rationem attributorum, non tamen explicitè. Sed contrà; reſpicit explicitè naturam divinam, ergo explicitè ut rationem attributorum, in hoc enim ſitus eſt conceptus naturæ. Unde

R. Partimcum Salmanticenſibus apud Gonet N. Ant. ad probationem D. Ant. intelligere divinum ut conſtitutivum naturæ divinæ reſpicit illam ut radicem attributorum tanquam rationem *quæ* attingitur, C. Ant. tanquam rationem *ſub qua* ipſa attributa attinguntur N. Ant. ſic enim attingitur à ſcientia, & hoc ſufficit ut intelligere conſtitutivum & intelligere ſcientificum virtualiter diſtinguantur. Sic ſcientia in Deo attingit rationem agibilium & factibilium ut rationem *quæ;* ſed quia prudentia attingit rationem agibilium & ars rationem factibilium, ut rationem ſub qua, ideò prudentia & ars à ſcientia virtualiter diſtinguuntur.

Inferes: Ergo intelligere divinum ut conſtitutivum divinæ naturæ non intelligit divinam eſſentiam omni modo quo eſt intelligibilis, ſicque non eſt infinitum, nec comprehenſivum.

R. D. primum illatum: non intelligit divinam eſſentiam omni modo quo eſt intelligibilis in linea naturæ, N. illationem: in alia linea, C. illationem & nego ſequentes illationes. Ad cognitionem enim infinitam & comprehenſivam, ſufficit ut objectum cognoſcatur omni modo quo eſt cogno-

gno-

gnoſcibile in linea in qua eſt infinita talis cognitio; undè cùm intelligere divinum conſtitutivum naturæ non ſit infinitum omnibus modis, ſed in linea naturæ dumtaxat, cognoſcit tantùm ea quæ pertinent ad lineam naturæ, ut eſt ratio *quæ* attingibilis; ratio autem *ſub qua* pertinet ad rationem ſcientiæ.

ARTICULUS II.

De Objecto & Diviſione ſcientiæ Dei.

Nota in hoc articulo & ſequentibus non eſſe ampliùs quæſtionem de ſcientia Dei ſtricte ſumpta, ſed de ejus cognitione ut ſic, ſivè ſit ſcientifica ſive non. Et tria quærimus hìc; primum quouſque ſe extendat divina ſcientia. Secundum quid ſit inter cognita objectum ejus primarium. Tertium, quotuplex ſit: quæ per totidem §§. expendemus.

§. I.

Quouſque ſe extendat Dei ſcientia?

Dico 1°. Deus ſe per ſeipſum cognoſcit, imò & comprehendit. *Hic a. 2. & 3. o.*

Ratio primæ partis eſt; quia Deus ſicut eſt ſumme intelligens, ita eſt ſumme intelligibilis atque ſibi præſentiſſimus & unitus, imò ut intelligens & intelligibilis omnibus modis unus & idem: Ergo ſe cognoſcit per ſeipſum, & non per ſpeciem à ſe diſtinctam. *Ibid. a. 2.*

Ratio ſecundæ partis eſt: Quia Deus ſe cognoſcit quantùm eſt cognoſcibilis, ſicut enim eſt infinite cognoſcibilis, ita eſt infinite cognoſcitivus, cùm ex utraque parte ſit actus purus & infinitus: Ergo. Hinc Apoſt. 1. Cor. 2. *Quæ Dei ſunt, nemo cognovit, niſi Spiritus Dei.* Et ibid. *Spiritus omnia ſcrutatur etiam profunda Dei.* *Ibid. a. 3.*

Dices 1°. Aug. lib. 83. QQ. q. 14. dicit quòd *id quod comprehendit ſe, finitum eſt ſibi:* Idem repetit

Digitized by Google

petit lib. 12. de Civit. cap. 18. atqui nullo ſenſu Deus poteſt dici finitus: Ergo.

Ibid. ad 1. R. quòd comprehendere, ſi propriè accipiatur, ſignificat aliquid habens & includens alterum, & ſic oportet quòd omne comprehenſum ſit finitum, ſicut omne incluſum. Non ſic autem comprehendi dicitur Deus à ſe ipſo, ut intellectus ſuus ſit aliud quàm ipſe & capiat ipſum & includat; ſed hujusmodi locutiones per negationem ſunt exponendæ: ſicut enim Deus dicitur eſſe in ſe ipſo, quia à nullo exteriori continetur, ita dicitur comprehendi à ſe ipſo, quia nihil eſt ſui quod lateat ipſum.

Dices 2°. Deus ſe comprehendendo cognoſcit omnes ſuas perfectiones, conſequenter ipſam cognitionem ſui comprehenſivam, quæ eſt magna ejus perfectio: Rurſùs cùm cognitio quâ cognoſceret ſui comprehenſionem ſit etiam perfectio, deberet illam pariter cognoſcere, & ſic procedendo in infinitum, quod admitti non poteſt: Ergo.

R. Deum ſuam cognitionem comprehenſivam cognoſcere non per aliam cognitionem, ſed per ipſammet, quæ cùm ſit infinita, omnia quæ ſunt in Deo & ſe ipſam repræſentat, ſicque eſſe ſuprà ſe reflexam.

Hic a. 5. 6. 9. 11. 13. o. Dico 2°. Deus cognoſcit omnia alia à ſe, ſivè poſſibilia, ſivè præſentia, ſivè præterita, ſivè futura etiam minima, non ſolùm ſecundùm communem rationem entis, ſed etiam quoad eſſe proprium & ſingulare uſque ad ultimas differentias.

Eſt contrà Epicureos qui contendebant Deum ſui cognitione contentum, cætera non curare nec videre quibus præiverant ii qui Job. 22. referuntur dicentes: *Quid novit Deus? Quaſi per caliginem judicat, nubes latibulum ejus, nec noſtra conſiderat & circà cardines Cœli perambulat.* His ſuccinit Averoës, qui ut refert S. Th. in 1. d. 35. q. 1. a. 3. dicebat omnia quidem Deum cognoſcere in communi, non in particulari.

Eſt de fide ubique in Scripturis tradita Heb. 4. *Non eſt ulla creatura inviſibilis in conſpectu ejus, omnia*

omnia autem nuda & aperta ſunt oculis ejus. Pſal. 138. *Intellexiſti cogitationes meas de longè..... omnes vias meas prævidiſti..... cognoviſti omnia noviſſima & antiqua.* Et toto Pſalmo. Pſal. 32. *Qui finxit ſigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum.* Sap. 8. *Signa & monſtra ſcit antequam fiant, & eventus temporum & ſæculorum.* Pſal. 68. *Delicta mea à te non ſunt abſcondita.* Et alibi paſſim.

Probatur tota ſimul concluſio ratione. Deus perfectè ſe ſuamque virtutem cognoſcit: Virtus autem non poteſt perfectè cognoſci niſi cognoſcantur omnia ad quæ ſe extendit: atqui virtus divina ſe extendit ad omnia alia à Deo, non ſolùm quoad rationem communem entis, ſed quoad eſſe eorum formale & ſingulare uſque ad ultimas differentias; eſt enim plenitudo eſſendi & cauſa effectiva atque exemplaris omnium entium & omnis differentiæ ac perfectionis eorum: Ergo. ***Ibid. a. 5. o.***

Et hoc etiam evidentiùs fit ſi adjungatur quòd ipſum eſſe cauſæ primæ, ſit ejus intelligere: Undè quæcumque ſunt in Deo, ſicut in cauſa prima, neceſſe eſt quòd ſint in ipſo ejus intelligere, & conſequenter quòd ab eo intelligantur. ***Ibid.***

Confirmatur: Propria uniuſcujuſque natura conſiſtit ſecundùm quod per aliquem modum divinam perfectionem participat: atqui Deus perfectè ſe ipſum non cognoſceret, niſi cognoſceret quomodocumque participabilis eſt ab aliis ſua perfectio: Nec etiam ipſam naturam eſſendi perfectè ſciret, niſi cognoſceret omnes modos eſſendi: Ergo: cognoſcit res omnes ſecundùm proprias eorum naturas & differentias. ***Ib. a. 6. o.***

Dices 1°. S. Hieron. in cap. 1. Habacuc. ait: *Abſurdum eſt ad hoc deducere Dei majeſtatem ut ſciat per momenta ſingula, quot naſcantur culices, quotvè moriantur:* Ergo.

R. relictis variis ſolutionibus, S. Hieronymum negare dumtaxat in Deo ſcientiam quæ ſundet ſpecialem providentiam circà res hujuſmodi viles

Digitized by Google

& homine inferiores, qualem habet erga homines, non verò ſcientiam ſimpliciter & quæ fundet providentiam generalem: Patet ex antecedentibus & ſequentibus. Immediatè namque dicit: *Sicut igitur in hominibus etiam per ſingulos, Dei currit providentia, ſic in cæteris animalibus generalem quidem diſpoſitionem & ordinem curſumque rerum intelligere poſſumus, v. g. quomodo naſcatur piſcium multitudo & vivat in aquis..... Cæterùm abſurdum eſt,* &c. ut in objectione: Et poſteà immediatè ſubdit. *Non ſimus tàm fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus ad ima detrahimus, in nos ipſos injurioſi ſimus, eandem rationabilium quàm irrationabilium Providentiam eſſe dicentes.* Hanc ergo ſolam ſcientiam de vilibus entibus Hieronymus denegat Deo, quæ ſit cum ſpeciali providentia qualem habet de hominibus, quorum ſingulis inter cætera concedit Angelum cuſtodem. Eodem ſenſu S. Thomas infrà q. 22. a. 2. ad 5. explicat illud Apoſtoli 1. Cor. 9. *Numquid de bobus cura eſt Deo?* Inſuper S. Hieronymum diſertè agnoviſſe in Deo etiam minimorum ſcientiam patet ex ejus Commentariis in cap. 32. Jerem. & in cap. 10. Math. quo ultimo loco dicit quòd *Parva animalia & vilia abſque Deo auctore non decidant, & in omnibus ſit providentia & quæ in his peritura ſunt, ſine Dei voluntate non pereant.*

Dices 2°. Tàm poſſibilia quàm futura per totam æternitatem ſunt infinita: atqui infinitum cognoſci non poteſt, eſt enim impertranſibile: ergo.

Hic a. 12. ad 1. R. D. Minorem: infinitum cognoſci non poteſt numerando ſucceſſivè partem poſt partem, ſeu unum poſt aliud, C. Minorem; quia, ut dicitur in objectione, ſic eſt impertranſibile: uno intuitu omnia ſimul comprehendendo, ſicut facit Deus, N. Minorem.

Dices 3°. Sic Deus alia à ſe cognoſcit ſicut ſunt in ipſo: atqui non ſunt in Deo formaliter & diſtinctè ſecundùm ſuas ſpecies & differentias; non enim

Deus

Digitized by Google

Deus eſt homo, lapis, &c. ſed virtualiter tantùm tanquam in cauſa communi: Ergo.

R. D. Majorem: Deus alia à ſe cognoſcit ſicut ſunt in ipſo ex parte cognoſcentis, C. Majorem: Ex parte rei cognitæ, N. Majorem. Explicatur: ſic cognoſcere aliquid ſicut eſt in cognoſcente, poteſt dupliciter intelligi; uno modo ſecundùm quod hoc adverbium *ſicut* importat modum cognitionis ex parte rei cognitæ, ita ut ſit ſenſus quòd in rebus cognitis cognoſcatur tantùm illud eſſe quod habent in cognoſcente: Et hoc falſum eſt: Nam oculus non cognoſcit lapidem ſecundùm eſſe quod habet in oculo, ſed per ſpeciem lapidis quam habet in ſe, cognoſcit lapidem ſecundùm eſſe quod habet extrà oculum; & intellectus cognoſcit quidem lapidem ſecùndùm eſſe intelligibile quod habet in intellectu, quia cognoſcit ſe intelligere. Sed inſuper cognoſcit eſſe lapidis in propria natura. Secundo modo, ſecundùm quòd hoc adverbium *ſicut* importat modum ex parte cognoſcentis, ita ut ſenſus ſit quòd cognoſcens non cognoſcat res niſi quatenùs ſunt in ipſo per ſuas ſpecies & ſimilitudines: & hoc eſt verùm. Quantò enim perfectius & intelligibiliùs cognitum eſt in cognoſcente per ſuam ſpeciem, tantò perfectior eſt cognitio. Sic igitur dicendum quòd Deus non ſolùm cognoſcit res in ſe *ipſo*: ſed per id quod in ſe ipſo continet res, cognoſcit eas in propria natura, & tantò perfectiùs, quantò perfectius eſt unumquodque in ipſo. *Hic a. 6. ad 1.*

Inſtabis: Diſtinctio ſingularium materialium eſt à materia; ſed materia non eſt in Deo cùm ſit mera potentialitas: Ergo.

R. Materiam quantùm ad realitatem quam habet ſub forma, eſſe in Deo creante & conſervante, & ſic illam ab eo cognoſci. *Hic a. 11. ad 3.*

Dices 4°. Saltem Deus non cognoſcit entia rationis, neque privationes, neque peccata, cùm hæc omnia neque à Deo cauſantur, neque in eo contineantur: Ergo.

Digitized by Google

R. Deum cognoſcere entiá rationis, non quòd ea faciat, ſed quia facit & cognoſcit cogitationes & fictiones noſtras quibus fiunt entia rationis.* Privationes autem cognoſcit per formas oppoſitas: ſimiliter mala ſivè phyſica, ſivè moralia ſeu peccata per bona oppoſita; unumquodque enim eſt cognoſcibile ſecundùm quod eſt; undè cum hoc ſit eſſe mali, quod eſt privatio boni, per hoc ipſum quòd Deus cognoſcit bona, cognoſcit etiam mala, ſicut per lucem cognoſcuntur tenebræ: Sic v. g. cognoſcendo actum furti & rectitudinem juſtitiæ, eamque deeſſe furto, cognoſcit hujus actûs malitiam. Plura circà hanc concluſionem recurrent Articulo ſubſequenti, ubi de medio in quo Deus alia à ſe cognoſcit. Confer artic. 2. de Providentia & art. 2. Diſſert. ſeq.

* Hic a. 10. 6.

§. II.

Quodnam ſit objectum formale & primarium ſcientiæ divinæ?

Conſtat ex §. præcedente Deum ſe & alia à ſe cognoſcere. Quæritur nunc quid inter hæc ſit ejus cognitionis objectum formale & primarium. Durandus tenet eſſe ens ut ſic, ut commune analogicè creato & increato. Cæteri tenent quòd ſit quid increatum, ſcilicet ipſe Deus: Verum hi in duas partes ſcinduntur: Quidam aſſignant pro objecto formali & primario divinæ cognitionis eſſentiam divinam ut præciſam ab attributis & relationibus: alii eſſentiam divinam cum attributis & relationibus.

1. cont. gent. cap. 48. Dico 1°. Objectum formale & primarium cognitionis divinæ, non eſt ens creatum, neque ens ut ſic abſtrahens à creato & increato; ſed ens duntaxat increatum, ſcilicet ipſe Deus.

Ibid. Probatur 1°. Illud eſt objectum formale & primarium cognitionis divinæ, quod per ſe primò & ratione ſui attingit; atqui id quod per ſe primò & ratione ſui attingit cognitio divina non eſt ens crea-

Digitized by Google

creatum, nec ens ut ſic abſtrahens à creato & increato, ſed ſolus Deus: Ergo. Probatur Min. 1°. Quia nihil eſt aut concipi poteſt prius Deo. 2°. Quia Deus ſe cognoſcit ut cauſam, & in ſe ut cauſa cognoſcit creaturas ut effectus: Ergo primò per ſe & ratione ſui ſe cognoſcit, ſecundariò & dependenter à ſe, creaturas. 3°. Quia eſſentia divina primò per ſe repræſentatur intellectui divino, creaturæ ſecundario & ratione illius: Ergo per ſe primo eſſentia divina attingitur à cognitione divina: Patet conſequentia; quia intellectus fertur in objecta, eo ordine quo ipſi repræſentantur. Probatur Ant. Species quâ intellectus divinus utitur eſt ipſa eſſentia divina: Atqui eſſentia divina primo ſe repræſentat, deindè in ſe creaturas, quia ſi ex æquo ſe & creaturas repræſentaret, non eſſet potius Deus in eſſe intelligibili quàm creatura, ut jam alibi notavimus: Ergo.

Probatur 2°. Operatio intellectualis ſpeciem & nobilitatem habet ſecundùm id quod eſt per ſe & primò intellectum, ſeu ſecundùm objectum ejus formale & primarium: Atqui impoſſibile eſt quòd intellectio divina ſpeciem & nobilitatem habeat, ſecundum id quod eſt aliud à Deo, cum ejus intellectio ſit ipſa ejus eſſentia: Ergo eſt impoſſibile quòd intellectum à Deo primò & per ſe, ſit aliud à Deo. Intellige hîc ſpeciem non ſtrictè ſumptam (in Deo enim non eſt genus, neque ſpecies propriè ſumpta) ſed quaſi ſpeciem ſumptam pro ratione propria & eſſentiali ac veluti ſpecifica. Idem dic de ſpecificativo. *Ibid.*

Dices cum Durando: Quò aliqua potentia eſt perfectior eò univerſalius debet eſſe ejus objectum: Atqui ens, ut ſic abſtrahens à creato & increato eſt univerſalius quàm ens increatum: Ergo.

R. D. Majorem: Quò aliqua potentia eſt perfectior eo univerſalius debet eſſe ejus objectum univerſalitate prædicationis, N. Maj. Univerſalitate cauſalitatis & continentiæ, C. Maj. Quia univerſale prædicationis eſt tantum univerſale ſecun-

dùm noſtrum modum concipiendi, univerſale verò continentiæ eſt univerſale ſecundùm rei veritatem: Ad hunc ſenſum, D. Min. Ens ut ſic eſt univerſalius univerſalitate prædicationis ente increato, C. Min. Univerſalitate continentiæ, N. Min. Deus enim eſt tota eſſendi plenitudo, eminenter continens omne creatum.

Repones: Deus cognoſcit ens ut ſic, non ut objectum ſecundarium: Ergo ut primarium.

R. Deum non cognoſcere ens, ut ſic quaſi abſtractivè & ut præciſum à ſuis differentiis, ſicuti nos cognoſcimus; ſic enim cognoſcere rationem entis eſt imperfectè & confusè cognoſcere; ſed eam cognoſcit quaſi in concreto prout eſt in Deo & in creaturis: prout eſt in Deo, eſt objectum primarium; prout eſt in creaturis, eſt objectum ſecundarium.

Dico 2°. Si attendatur modus quo Deum imperfectè cognoſcimus per analogiam ad res creatas ſecundùm quem diſtinguitur eſſentia ab attributis, ut ratio primaria à ſecundaria, objectum formale & primarium cognitionis divinæ eſt eſſentia divina ut virtualiter diſtincta ab attributis & relationibus: Ita tamen quòd attributa & relationes non ſint objecta ſecundaria & materialia, ſed modi intrinſeci objecti primarii. Si verò attendatur modus quo Deus ſe ipſum reverà cognoſcit objectum formale & primarium divinæ cognitionis eſt ens divinum complectens eſſentiam, attributa & relationes. Et ſic forte conciliantur oppoſitæ Thomiſtarum ſententiæ.

Probatur prima pars: quod eſt virtualiter poſterius divino intelligere, non poteſt eſſe ejus objectum formale & primarium, quia objectum formale & primarium eſt ſpecificans, ſpecificans autem non eſt poſterius, ſed prius, aut ſaltem ſimul cum ſpecificato; atqui juxtà modum noſtrum concipiendi attributa & relationes ſunt quid virtualiter poſterius divino intelligere: Ergo. Probatur Min. Intelligere divinum in noſtra ſententia, eſt

ipſa

ipſa Dei eſſentia: Atqui attributa & relationes ſunt virtualiter poſteriora eſſentiâ: Ergo.

Dixi tamen attributa & relationes non eſſe objectum materiale & ſecundarium, ut ſunt creaturæ, ſed modos intrinſecos objecti primarii, quia non ſunt merè extrinſeca divinæ eſſentiæ ſicut creaturæ, ſed tranſcendentaliter in ea imbibita, nec habent aliam intelligibilitatem ſeu immaterialitatem ab illa, ſed eandem, utpotè intelligibilitatem increatam & actûs puri.

Probatur ſecunda pars: Objectum formale & primarium divinæ cognitionis loquendo de ea ut eſt in re, non eſt conceptus ille eſſentiæ qualem nos habemus, imperfectè dicens quid ſit Deus, atque ita præſcindens ab attributis, ſeu ea non exprimens explicitè, ſed eſt quidditas Dei ut eſt in ſe & in re perfectè cognita: Atqui quidditas Dei ut eſt in ſe perfectè cognita importat non ſolùm implicitè & radicaliter, ſed formaliter & explicitè attributa & relationes: Ergo. Major patet; quia Deus non cognoſcit imperfectè ſuam eſſentiam ſicuti nos, ſed eam cognoſcit prout eſt in ſe & in re ſecundùm omnia ſua eſſentialia. Minor etiam patet quia eſſentia divina ut eſt in ſe eſt actus puriſſimus omnia divina formaliter actu importans, ita ut attributa & relationes ſint in Deo una ſimplex perfectio, quæ eſt formaliter bonitas, ſapientia, Pater, Filius, &c. Hâc ratione probavimus ſuprà eſſentiam Dei ut eſt in ſe, non poſſe videri à Beatis, ſine attributis & relationibus.

Neque obſtat attributa & relationes cognoſci per intelligibilitatem eſſentiæ, quia cùm non habeant aliam quidditatem ab eſſentia, intelligibilitas eadem quæ eſt propria eſſentiæ eſt etiam propria attributis & relationibus. Verùm hæc difficultas quam fusè admodum tractant quidam Thomiſtæ, non videtur nobis tanti momenti ut diutiùs illi hæreamus.

§. III.

De Diviſione ſcientiæ Dei.

Quamvis ſcientia Divina ex parte Dei ſit unica, ſimplex & illimitata, omnia unico actu perfectiſſimè comprehendens; ex parte tamen objectorum, & ſecundùm modum noſtrum concipiendi variè dividitur.

1°. In intelligere primarium & intelligere attributale, ſeu ſcientificum, de quo ſuprà.

Hic a. 16. o.

2°. In ſcientiam ſpeculativam & practicam: ſpeculativa eſt quæ res ſolùm contemplatur, ſed non efficit, qualis eſt illa quæ verſatur circà ipſum Deum aut res poſſibiles. Practica eſt quæ non ſolùm cognoſcit, ſed etiam efficit ſuum objectum. Mala verò, licèt non ſint operabilia à Deo, tamen ſub cognitione ejus practica cadunt, ſicut & bona, in quantum ea vel permittit, vel impedit, vel corrigit, vel ordinat, ſicut ægritudines cadunt ſub practica ſcientia medici in quantum per artem ſuam curat eas.

3°. In ſcientiam neceſſariam & liberam. Neceſſaria eſt quæ præcedit liberam Dei determinationem & verſatur tantùm circà objecta neceſſaria, ut circà quidditates rerum quæ aliter ſe habere non poſſunt. Libera eſt quæ ſupponit decretum & verſatur circà objecta à libera Dei voluntate pendentia, ut ſunt res exiſtentes aut futuræ.

*Ibid. a. 9. o. q. 3. de verit. a 3. ad 8. & 1. cont. gent. c. 60. & 69. *Loc. cit. de verit.*

4°. In ſcientiam ſimplicis intelligentiæ & viſionis: Et hæc eſt diviſio omnium celeberrima. Scientia ſimplicis intelligentiæ eſt quæ verſatur circà ea quæ nec ſunt, nec fuerunt, nec erunt, hoc eſt circà quidditates rerum in ſtatu meræ poſſibilitatis, coïncidit cum ſpeculativa & neceſſaria. * Dicitur autem ſimplicis intelligentiæ, non ad excludendum reſpectum ſcientiæ ad ſcitum; qui inſeparabiliter omnem ſcientiam comitatur, ſed ad excludendum admixtionem ejus, quod eſt extrà genus notitiæ, ſicut eſt exiſtentia rerum

quam

quam addit ſcientia viſionis, vel ordo voluntatis ad res ſcitas quam addit ſcientia approbationis. Scientia viſionis igitur eſt quæ fertur ad ea quæ ſunt, vel fuerunt, vel erunt; undè addit, ut mox dicebam, ſuprà ſcientiam ſimplicis intelligentiæ ordinem ad exiſtentiam phyſicam objecti, ut præſentem in æternitate modo infrà explicando. Dicitur viſionis, metaphorâ deſumptâ ab oculo corporeo qui dicitur res videre quando eas ſibi præſentes attingit. Utrùm verò hæc diviſio ſit adæquata, an è contra detur altera ſcientia medians inter illas, quæ dicitur ſcientia media, quæſtio eſt in tota Theologia celeberrima, quam infrà ſuis omnibus momentis expendere conabimur adverſùs Molinam & Patres Societatis hujus ſcientiæ mediæ aſſertores.

Scientia viſionis ſubdividitur in ſcientiam approbationis & improbationis. Scientia approbationis eſt quæ verſatur circà bona & ſupponit decretum approbativum divinæ voluntatis circà illa. Scientia improbationis eſt quæ verſatur circà peccata & ſupponit decretum divinæ voluntatis circà illa, non approbativum, ſed permiſſivum tantùm. Et juxtà hanc diviſionem, Deus aliquando dicitur in ſcriptura ſcire & neſcire mala ſeu peccata, neſcire ſcientiâ approbationis, ſcire ſcientiâ improbationis.

ARTICULUS III.

An & quæ ſcientia in Deo ſit cauſa rerum?

Dupliciter ſcientia poteſt dici cauſa rerum: 1°. Directive quatenùs proponendo modos quibus res fieri debeat aut poſſit, dirigit potentias effectrices 2°. Effective, ſic ut ipſa efficiat exteriùs quod interiùs concipit.

Dico 1°. Scientia in Deo eſt cauſa rerum, non ſolùm directiva, ſed etiam effectiva, non formaliter & præciſe ut eſt ſcientia, ſed ut habet adjunctam voluntatem & conſuevit dici approbationis. *Hic a. 8. o.*

Digitized by Google

Prima pars eſt de fide Pſal. 103. *Omnia in ſapientia feciſti.* Pſal. 135. *Qui fecit cælos in intellectu:* Et alibi pluries ut mox dicam. * Ratione etiam conſtat: Nefas eſt enim exiſtimare agens intellectuale & perfectiſſimum agere cæco & ignoranti modo, eumque in ſuis operationibus ſcientia & ſapientia non dirigi. * Inſuper ſic ſe habet ſcientia in Deo reſpectu Creaturarum ſicut ſcientia artis in artifice reſpectu artefacti: Atqui ſcientia artis eſt cauſa ſaltem directiva artefacti: Ergo.

* *Ibid.*

* *Ibid.*

Secunda pars prout proponitur abſtrahendo à ſcientia ſimplicis intelligentiæ & ſcientia viſionis, à paucis fortè negatur, ſaltem Honoratus Tournely, hac in materia ut in pluribus nobis adverſarius, diſertè aſſerit tanquam certum *ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, ſi adjunctum habeat voluntatis decretum, eſſe cauſam rerum, non tantùm directivam, ſed efficientem,* additque *circà hoc ſummam eſſe ſcholæ concordiam:* Ergo juxtà concordem ſcholæ opinionem aliqua ſcientia in Deo, adjuncto decreto, eſt cauſa rerum effectiva, nec plus dicit concluſio noſtra; neque refert quòd addiderim cum ſancto Thoma, quæ *conſuevit dici approbationis,* quia contendunt adverſarii cum ipſo Tournely, ſcientiam ſimplicis intelligentiæ poſſe dici approbationis.

Probatur itaque 1°. ex Scriptura, Proverb. 3. *Dominus ſapientiâ fundavit terram, ſtabilivit cælos prudentiâ.* Joan. 1. *Omnia per ipſum* (verbum) *facta ſunt.* Sap. 8. *Quis horum quæ ſunt, magis quàm illa* (ſapientia) *artifex.* Gen. 1. *dixit Deus, fiat lux, & facta eſt lux.* Pſal. 32. *verbo Domini Cæli firmati ſunt.* Heb. 1. *portans omnia verbo virtutis ſuæ.* Et alibi ſimiliter: atqui hi termini fundare, ſtabilire, eſſe artifex magis quàm cætera, facere & firmare mandato & verbo, exprimunt pluſquam ſimplicem directionem: Ergo.

Probatur 2°. Ex Patribus. S. Aug. 15. de Trinit. cap. 13. *Univerſas creaturas & ſpirituales & corporales, non quia ſunt ideò novit Deus, ſed ideò*

ſunt

Digitized by Google

ſunt quia novit. Idem 11. de civit. cap. 10. *Iſte mundus nobis notus eſſe non poſſet, niſi eſſet; Deo autem niſi notus eſſet, eſſe non poſſet.* S. Greg. lib. 20. moral. cap. 23. *quæque ſunt; non ab æternitate ejus ideò videntur quia ſunt; ſed ideò ſunt quia videntur.* Et lib. 32. cap. 6. *non exiſtentia videndo creat, exiſtentia videndo continet.* Plura adhuc in ſequenti concluſione.

Probatur 3°. ratione. 1°. Deus eſt agens intellectivum: atqui agens intellectivum ut tale operatur effective per intellectum: Ergo Deus qui eſt cauſa omnium effectiva, illa efficit per intellectum, conſequenter per cognitionem ſeu ſcientiam: Major eſt certa. Probatur Minor: omne agens operatur effective per formam ſibi propriam, ſic ignis operatur per calorem, ſic artifex qui eſt agens intellectivum operatur per intellectum, & per ſuam ſcientiam efficit artefactum: Ergo. *Ibid.*

2°. Scientia Dei eſt cauſa rerum, ſicut ſcientia artificis eſt cauſa artefactorum: atqui ſcientia artificis eſt cauſa rerum non ſolùm directiva, ſed etiam effectiva: Ergo. Probatur Minor, tùm quia ars proprie loquendo eſt habitus operativus, inquit D. Thomas, neque ſolùm perficit potentias in ordine ad operationem, ſed & ponit formam conceptam in artefacto, ut dicit etiam S. Doctor loco citato in 1. placet ejus verba referre, quia huic & ſequenti concluſioni lucem afferunt. „Sicut, inquit, eſt cauſalitas artificis per artem „ſuam, ita conſideranda eſt cauſalitas divinæ „ſcientiæ: eſt ergo iſte proceſſus in productione „artificiati. Primò ſcientia artificis oſtendit fi„nem. 2°. Voluntas ejus intendit finem illum. „3°. Voluntas imperat actum (ſcilicet radicaliter „ut modò dicam) per quem educatur opus: circà „quod opus ſcientia artificis ponit formam con„ceptam". Ergo ſcientia artificis non ſolùm oſtendit & dirigit; ſed etiam inducit formam artificialem in materiam, quod eſt vere efficere. *Ib. & in 1. d. 38. q. 1. a. 1. o.* *1. 2. q. 57. a. 3. o.*

Si dicas ſcientiam & artem in Deo diſtingui,

quæ

quæ tamen hîc videntur confundi. R. quoſdam probabiliter negare ſcientiam & artem in Deo diſtingui, quia ideò diſtinguuntur in nobis, 1°. quòd ſcientia ſit de univerſalibus, ars de particularibus. 2°. Quòd ſcientia procedat per cauſam & ars per uſum; in Deo verò & ſcientia eſt de particularibus, & ars procedit non per uſum, ſed per cauſam. Sed dato virtualiter diſtingui, non diſtinguuntur adæquate ut duo attributa, ſed ut duæ formalitates ejuſdem attributi, quòd quatenùs terminatur ad res artificioſo quodam modo producendas, dicitur ars; quatenùs autem terminatur ad res quoad ſubſtantiam producendas, dicitur ſcientia: & hoc ſalvatur in noſtra ſententia.

3°. Deus res efficit per actum imperii formaliter immanentem & virtualiter tranſeuntem: atqui actus imperii quamvis ſit radicaliter & præſuppoſitive à voluntate, & ideò dicatur quandoque quòd voluntas imperet; eſt tamen formaliter & elicitive ab intellectu: Ergo. Major patet ex ſcripturis jam citatis Geneſ. 1. *Dixit Deus fiat lux, & facta eſt lux.* Pſal. 148. *Ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandavit, & creata ſunt.* Magis adhuc patebit ex dicendis in ſequenti concluſione. Minor eſt D. Thomæ 1. 2. q. 17. & probatur nunc breviter: imperare eſt intimare ſeu dicere, eſt ordinare & præcipere: atqui intimare ſeu dicere & loqui ſpiritualiter, pertinet ad intellectum, qui eſt quaſi os ſubſtantiæ ſpiritualis; unde illud Pſal. 36. *Os juſti meditabitur ſapientiam.* Item ordinare unum ad aliud eſt intellectûs practici & prudentiæ. Tandem præcipere, cùm ſit ſuperioris, pertinet ad ſuperiorem & nobiliorem potentiam, quæ eſt intellectus: Ergo. Confer quæ dicam 1. 2. ad q. 17.

Q. 2. de verit. a. 14. Probatur tertia pars concluſionis. 1°. Scientia in quantum ſcientia non dicit cauſam activam, ſed eſt nuda objecti notitia; unde actus ſcientiæ ut talis non eſt producere, ſed cognoſcere: & ideò multa ſcit Deus quorum non eſt cauſa, ut ſunt peccata & merè poſſibilia quæ nunquam erunt.

2°. For-

2°. Forma tàm naturalis quàm intelligibilis non nominat principium actuale agendi ad extrà præciſè quatenùs eſt forma manens in eo cujus eſt forma, ſeu quatenùs dat ei eſſe in actu, ſed quatenùs habet ordinem & inclinationem ad effectum, quod maximè verum eſt de forma intelligibili, quia cùm ſe habeat ad oppoſita (eſt enim eadem oppoſitorum ſcientia) hunc potiùs quàm alterum effectum non produceret, niſi per inclinationem ſeu appetitum determinaretur: atqui in Deo hæc inclinatio eſt ejus voluntas: Ergo forma intelligibilis in Deo ſeu ejus cognitio non eſt cauſa rerum, niſi habeat adjunctam voluntatem: Undè ad Epheſ. 1. dicitur: *Qui operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ.*

3°. Ut jam dixi & modò adhuc dicam, Deus non cauſat res ad extrà niſi per actum imperii: atqui actus imperii ſupponit decretum voluntatis à quo habet efficaciam: Ergo.

Non te tædeat Lector, ſi paulò diutiùs immoremur concluſioni circà quam, juxtà adverſarios, eſt ſumma Scholæ concordia. Quæ hucuſque diximus, ut plurimùm proderunt ſequentibus.

Remanet ergo magis controverſa difficultas, quæ ſcientia in Deo ſit cauſa rerum, an ſcientia ſimplicis intelligentiæ, an ſcientia viſionis? Sedulò revocandum eſt quod ſuprà diximus, hujus duplicis ſcientiæ diſtinctionem non ſe tenere ex parte Dei, ſed ex parte objecti materialis. Ita ut eadem ſcientia prout reſpicit res in ſtatu poſſibilitatis, dicatur ſimplicis intelligentiæ, prout reſpicit res ſub ſtatu exiſtentiæ aut futuritionis, dicatur viſionis: Undè eſt potiùs explicatio diverſarum terminationum ejuſdem ſcientiæ quàm diſtincta ſcientia.

Dico 2°. Scientia ſimplicis intelligentiæ eſt cauſa actu dirigens res in ordine intentionis & effectiva in actu primo. Scientia viſionis eſt cauſa dirigens & efficiens in actu ſecundo in ordine executionis; non præciſè ut viſionis, ſed ut approbatio-

bationis, ut explicuimus in prima concluſione; ita ut verum ſit dicere in ſenſu cauſali; ideò res exiſtunt aut futuræ ſunt, quia Deus illas videt, Ly *quia* appellando ſuprà viſionem ut habet adjunctam voluntatem: Non è contrà ſit verum dicere; ideò Deus res videt, quia exiſtunt aut futuræ ſunt, niſi fortè aliquo ſenſu ſubtiliori, de quo in ſolutione objectionum: Et intelligenda eſt concluſio generaliter de omnibus rebus quas Deus facit etiam liberè futuris.

Pro intelligentia concluſionis obſervandum eſt in agentibus intellectivis duplicem diſtingui ordinem; unum intentionis qui incipit à cognitione & intentione finis, & terminatur incluſivè ad electionem & volitionem mediorum. Alterum executionis qui incipit ab actu imperii, & terminatur ad executionem operis ſeu acquiſitionem finis. Quod ut breviter exponamus, id enim pertinet ad Tractatum de actibus humanis; primùm intellectus apprehendit finem, & eum proponit voluntati; voluntas acquieſcit & intendit hunc finem, vi hujus intentionis, intellectus inquirit de mediis, & diſcernit inter magis & minùs apta, voluntas vult & ſeligit aptiora, & hîc ſiſtit ordo intentionis. Deindè ſequitur ordo executionis; vi enim electionis voluntatis, intellectus imperat executionem mediorum volitorum; vi hujus imperii, voluntas applicat potentias executivas, quæ applicatio dicitur uſus activus, quem ſequitur uſus paſſivus potentiarum executricum, & tandem perfectio operis, ſeu aſſecutio finis.

Sic igitur in propoſito (& eſt explicatio & probatio concluſionis) intellectus divinus ſecundùm modum noſtrum concipiendi apprehendit manifeſtationem ſuæ gloriæ ut bonum, eamque proponit voluntati. Voluntas divina annuit & intendit hunc finem, vi hujus intentionis intellectus ſeu ſcientia divina inquirit de mediis, & inter innumera quæ poteſt, aptiora diſcernit, & ea ut in ſua arte poſſibilia, voluntati proponit, voluntas

ea

Digitized by Google

ea vult & ſeligit, & hîc ſiſtit ordo intentionis. Et hinc patet 1°. quòd ſcientia huc uſque dirigens proponendo finem & media, ſit ſimplicis intelligentiæ, quia hucuſque & dum dirigeret ante electionem voluntatis, omnia adhuc erant in ſtatu meræ poſſibilitatis, & quamvis per electionem ſecutam facta ſint inchoativè & quoad effectum futura, non tamen completè & quoad effectum, neque ad hanc inchoatam futuritionem aliter cooperata eſt ſcientia quàm dirigendo. Patet 2°. quòd cùm proponat media ut ſibi poſſibilia & ut contenta in virtute ſuæ artis, ſit effectiva in actu primo, ſeu habeat virtutem ea efficiendi: Et ſic manet probata prima pars concluſionis.

Jam verò poſitâ electione efficaci mediorum, vi illius, intellectus imperat eorum executionem, & cùm imperium Dei ſit efficaciſſimum, nec indigeat diſtinctis potentiis executricibus, ut dicam in calce articuli, ſed eodem inſtanti quo imperat, res fiant, & aliundè ſit, ut probavimus, actus intellectûs, ſequitur quòd efficiendo videat & videndo efficiat, ſicque quòd ſcientia quæ eſt cauſa effectiva rerum in actu ſecundo ſit ſcientia viſionis, utpote attingens res ut exiſtentes aut completè futuras, non præciſè quà viſionis, ut dictum eſt, ſed ut habet adjunctam voluntatem & conſuevit dici approbationis. Undè in forma ſic argumentor. Deus eſt cauſa effectiva rerum in actu ſecundo per imperium: atqui imperium eſt actus intellectûs pertinens ad ſcientiam viſionis & non ſimplicis intelligentiæ: Ergo. Minor pro prima parte patet ex dictis in prima concluſione. Probatur pro ſecunda: Iſte actus imperii ſupponit decretum efficax & in eo fundatur, & terminatur ad res ut exiſtentes, ſi quidem per ipſum efficiantur: Ergo.

Reſpondet 1°. ſapientiſſ. Tournely ipſam Dei voluntatem eſſe cauſam immediatè effectivam rerum, eò quòd ex ſe ſit efficaciſſima & ideò ſuperfluum eſſe imperium.

Sed

Sed contrà: hæc Reſponſio 1°. eſt contrà ſcripturam paſſim tribuentem rerum effectionem divino imperio ut vidimus in prima concluſione. 2°. eſt contrà D. Th. qui hîc a. 8. o. dicit; *forma intelligibilis eſt principium operationis, ſicut calor eſt principium calefactionis*, adjunctâ tamen voluntate ut ibidem ſubdit. Et in 1. d. 38. citat. in ſecunda ratione primæ concluſionis dicit quòd *voluntas imperat actum*, ſeu movet ad actum, *per quem educatur opus*: Ergo non ipſa voluntas immediatè educit opus, ſed actus ad quem movet, nimirum actus imperii. 3°. Eſt contrà rationem: Quia non ſolùm requiritur intellectus dirigens & movens voluntatem in ordine intentionis & ad volendum, ſed etiam in ordine executionis & ad faciendum; tùm quia in executione graviores occurrunt difficultates, tùm quia alioquin qui ſapienter voluit, imprudenter & cæco modo exequeretur; Et ideò præcipuus actus prudentiæ circà agibilia eſt imperium, & ars quæ eſt habitus dirigens circà executionem factibilium ponitur in intellectu & non in voluntate. In Deo igitur præter voluntatem efficacem operis debet, ſecundùm modum noſtrum concipiendi, diſtingui imperium ad executionem; non quòd Deus patiatur difficultatem in exequendo, ſed propter diſtinctionem objectorum, objectum enim executioni mandandum addit aliquid objecto ſimpliciter volito; & quia ſicut aſſignamus intellectum dirigentem in ordine intentionis, ne voluntas imprudenter & cæco modo eligat, ita debemus aſſignare dirigentem in ordine executionis, ne imprudenter & cæco modo exequatur.

Reſpondet 2°. Tournely actum imperii ſuppoſito quòd detur in Deo, non reſpicere rem exiſtentem, ſed voluntatem Dei antecedentem quam intimat, ſeu ut alii dicunt, non reſpicere rem exiſtentem ut objectum, ſed ut effectum.

Sed contrà. Implicat in terminis, intellectûs actum vi voluntatis intimare rem faciendam eamque facere, & eam exiſtentem non reſpicere. Pariter

riter implicat actum intellectûs terminari ad aliquid, & illud non intelligere ut objectum, ſicut implicat voluntatem terminari ad aliquid & iſtud non eſſe volitum; quia ſicut actus voluntatis eſt velle, ſic actus intellectûs eſt intelligere. Imperium autem eſt actus intellectûs, ut dictum eſt. Inſuper ſequeretur quòd intellectûs ageret neſciens quid ageret.

Probatur 2°. Concluſio. Si Deus res videret quia ſunt, & eas videndo non faceret, ſcientia ejus menſuraretur à rebus, atque ab illis dependeret quoad veritatem & certitudinem ſicut ſcientia noſtra ut patet: Atqui repugnat Deo quòd ejus ſcientia menſuretur à rebus atque ab illis pendeat quoad veritatem & certitudinem, cùm potiùs ipſa ſit menſura rerum: Ergo. Neque dicas Deum cognoſcere peccata quæ non facit & tamen ejus ſcientiam non pendere à peccatis, quia peccatum cùm ſit privatio non cognoſcitur in ſe, ſed in forma oppoſita. *Hîc a. 8. ad 3. & q. 16. a. 1. o. & 1. 2. q. 93. a. 1. ad 3.*

Probatur 3°. authoritatibus S. Aug. & S. Greg. quas attulimus in probationem primæ Concluſionis; ſed quia Doctor Tournely dicit eas poſſe intelligi de illa ſcientia quâ Deus ſolus res aliquas operatur, ut ſunt ea quæ educuntur ex nihilo, & infuſio donorum ſupernaturalium, ut explicuit in prænotaminibus, quæ, inquit, meritò earum cauſa dici poteſt; (quamvis tamen hæ authoritates, ut legenti patet, generaliter loquantur de univerſis & quibuſcumque creaturis) alias adjungimus quæ ſpecialiter loquuntur de actibus liberis quos Deus cum cauſis ſecundis operatur, & quos ſolos Tournely excipit à cauſalitate effectiva ſcientiæ viſionis.

S. Auguſtinus 5. de civit. cap. 9. loquens de voluntatibus noſtris dicit: *Ideò quidquid valent certiſſimè valent, & quod facturæ ſunt ipſæ, omninò facturæ ſunt, quia valituras atque facturas, ille præſcivit, cujus præſcientia falli non poteſt.*

Boëtius lib. 5. de Conſol. philoſoph. proſâ tertiâ apud Sylvium agens de concordia divinæ præſcientiæ cum libero arbitrio, dicit: *Neque probo*

illam rationem quâ ſe quidam credunt hunc quæſtionis nodum poſſe diſſolvere. Aiunt enim quid non eſſe ideò eventurum quoniam id providentia futurum eſſe proſpexerit; ſed è contrariò potiùs, quoniam quid futurum eſt, id divinam providentiam latere non poſſit.

Inſuper conſentiente Tournelio, Patres dicunt res quæ à ſolo Deo producuntur eſſe futuras quia Deus eas videt: Atqui actus liberi quos cauſis ſecundis concurrentibus producit, non minus eſſentialiter ab ejus ſcientia pendent: Ergo.

Solvuntur Objectiones Honorati Tournely & aliorum.

Objicit 1°. Tournely longam ſeriem Patrum, Origenis, Juſtini, Chryſoſtomi, Theodoreti, Euſebii, Damaſceni, Hieronymi, Auguſtini, Boëtii qui dicunt res non ideò eſſe futuras quia cognoſcuntur à Deo, ſed potius à Deo cognoſci quia futuræ ſunt: Ergo.

Primò. Nos etiam producimus Patres, imò eoſdem, qui oppoſitum docent: Quo ergo jure noſtros explicat, nos eodem jure quos objicit explicamus. 2°. Fortè non meminit laudatus Theologus ſe paulò antè dixiſſe certum eſſe juxtà omnes Theologos ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, ſi adjunctum habeat voluntatis decretum eſſe cauſam rerum non tantum directivam, ſed efficientem: Ergo juxtà ipſum & omnes Theologos res ſunt futuræ quia Deus eas cognoſcit, ſicque ipſi & aliis Theologis non ſecùs ac nobis ex integro ſunt ſolvendæ authoritates quas nobis objicit. Si dicat Patres non eſſe intelligendos de ſcientia ſimplicis intelligentiæ ſed viſionis, ego pari jure dicam non eſſe intelligendos de ſcientia viſionis, ſed de ſcientia ſimplicis intelligentiæ, abſolutè enim & ſine diſtinctione Patres loquuntur de ſcientia Dei; imò potiori jure dicam intelligendos eſſe de ſcientia ſimplicis intelligentiæ, & non de ſcientia viſionis, quia ut appoſitè advertit noſter Gonet,

net, SS. Patres in his locis contendunt probare contrà Manichæos ſcientiam Dei non nocere libertati noſtræ; majus autem eſt periculum ne lædatur libertas noſtra ex ſcientia naturali & neceſſaria, qualis eſt ſcientia ſimplicis intelligentiæ, quàm ex ſcientia libera, qualis eſt ſcientia viſionis, utpotè fundata in decreto libero divinæ voluntatis. Interim directè.

R. 1°. SS. Patres plerumque loqui de peccatis, quorum, quatenùs ſunt formaliter peccata, ſcientia viſionis non eſt cauſa; quia, ut dictum eſt, ſcientia viſionis non eſt cauſa rerum ut viſionis eſt, ſed ut habet adjunctam voluntatem, ſeu ut eſt approbationis, Deus autem non approbat peccata, ſed permittit dumtaxat. * Quòd ſi quandoque SS. Patres loquantur de actibus non peccaminoſis, intendunt tantùm quòd ſcientia non ſit cauſa inducens neceſſitatem in ſcito, ut ex hoc cogatur aliquid evenire quia Deus illud ſcit, & eâ ratione (ut præoccupetur inſtantia) interdum SS. Patres utuntur exemplo ſcientiæ noſtræ, non in hoc facientes paritatem, quod ſicut ſcientia noſtra non cauſet res ſcitas, ita nec ſcientia Dei; ſed in hoc quod ſicut ſcientia noſtra non inducit neceſſitatem in rebus ſcitis, ita nec ſcientia Dei.

* *q. 2. de verit. a. 14. ad. 1.*

Ad hæc: *Fatemur*, inquit Doctor Sorbonicus, *Scientiam Dei non inducere neceſſitatem in rebus ſcitis: at undè id probant* Thomiſtæ? *Ex eo nimirùm quòd ſcientia res futuras ſupponit & non facit.* Minimè gentium, & in hoc vir aliundè doctiſſimus ſe probat peregrinum in principiis ſcholæ Thomiſticæ. Probant ergo Thomiſtæ ſcientiam viſionis, quamvis ſit cauſa rerum, non inferre neceſſitatem in rebus ſcitis, quia habet ſuam efficaciam à decreto in quo fundatur; hoc autem decretum, non ſolùm decernit ens, ſed omnes modos entis, de quorum numero eſt libertas, & contingentia; unde ſcientia viſionis quæ vi hujus decreti agit, efficit ens & modos entis, conſequenter libertatem, ac proinde illam non deſtruit.

 Sed

Digitized by Google

Sed pace doctiſſimi viri, liceat mihi viciſſim inquirere, undè ipſe probat ſcientiam ſimplicis intelligentiæ adjuncto decreto non inferre neceſſitatem rebus? Reſpondere non poteſt, quia res ſupponit & non facit, ſi quidem juxtà ipſum, ſcientia ſimplicis intelligentiæ adjuncto decreto ſit cauſa rerum efficiens. Confugiet dubio procul ad decretum indifferens, ut ex ipſo eliciat effectum determinatum, quod ſuo loco pro meritis confutabimus; ſed interim indè palàm fit nihil referre ad libertatem rerum adſtruendam vel tollendam, eas cauſari à ſcientia viſionis aut ſimplicis intelligentiæ, ſed totum hoc pendere ex decreto quod illam præcedit, iſtam ſequitur.

Hic a. 8. ad 1. R. 2°. SS. Patres ſic locutos fuiſſe attendentes tantùm rationem ſcientiæ, cui non competit ratio cauſalitatis, niſi adjunctâ voluntate, hoc eſt, locutos fuiſſe de ſcientia viſionis quà viſionis non quà approbationis.

Si inſtes eos addere; ideò res à Deo ſciri quia futuræ ſunt. * R. Id intelligendum eſſe in ſenſu illativo & non cauſali: hoc eſt; ſequitur quòd ſi aliqua ſint futura, Deus ea præſcierit, non tamen res futuræ ſunt cauſa quòd Deus ſciat. Imò poteſt etiam abſque præjudicio ſententiæ noſtræ, hoc dictum Patrum verificari in ſenſu cauſali. Cùm enim ſcientia viſionis habeat duo munia; etenim ſimul tempore efficit & videt, & cùm priùs naturâ concipiatur effici ſeu eſſe quàm videri; ſecundùm hanc præciſionem verificatur in ſenſu cauſali quòd res ideò videantur, quia ſunt. Hoc etiam modo intelligi poteſt illud Geneſ. 1. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona:* Communiùs tamen intelligitur de viſione conſervativa & non factiva.

* *Ibid.*

Objicit 2°. Tournely: Scientia viſionis non eſt cauſa rerum præciſè quà viſionis, quia ſcientia viſionis ſub hac formali ratione dicit tantùm reſpectum ad res futuras; neque ut approbationis, quia Deus certò cognoſcit peccata, quæ tamen

non

non approbat : ergo ſcientia Dei non eſt cauſa rerum, neque ut eſt viſionis, neque ut eſt approbationis.

Confirmatur : non magis pertinet ad ſcientiam ſuum objectum efficere, quàm ad potentiam effectivam ſuum opus intelligere ; ſed potentia effectiva ſuum opus non intelligit : Ergo.

R. Argumentum objicientis peccare contrà primas regulas dialectices ; quia procedit à non diſtributo ad diſtributum ; ex eo enim quòd ſcientia approbationis non ſit cauſa alicujus futuri nempè peccati, infert nullius futuri eſſe cauſam, perindè ac ſi arguerem : Aliquod animal non eſt homo : Ergo nullum animal eſt homo : debuiſſet itaque inferre ; ergo eſt aliquod futurum cujus ſcientia approbationis non eſt cauſa ; & hoc veriſſimum eſt, quia ſcientia approbationis non eſt cauſa niſi eorum quæ Deus ipſe cauſat & approbat, Deus autem non cauſat nec approbat peccatum quantùm ad formale. Indè tamen non ſequitur quòd eorum quæ Deus cauſat & approbat, ſcientia approbationis non ſit cauſa.

Ad confirmationem, D. Ant. Non magis pertinet ad ſcientiam merè ſpeculativam ſuum objectum efficere quàm ad potentiam activam ſuum opus intelligere, C. Ant. Ad ſcientiam quæ ſimul eſt ſpeculativa & practica, N. Ant. Patet in nobis ; noſter intellectus intelligendo producit verbum & producendo intelligit. Scientia autem viſionis in Deo eſt ſimul ſpeculativa & practica, ut patet ex dictis. Inſuper, dato Antecedente, infero contrà objicientem : Ergo ſcientia ſimplicis intelligentiæ non eſt cauſa rerum.

Objicit 3°. Tournely. Libertas creata ſtare non poteſt cum ea ſcientia quæ virtute decreti abſoluti & antecedentis eſt cauſa futuræ actionis : Atqui ſcientia viſionis virtute decreti abſoluti & antecedentis eſt cauſa rerum : Ergo.

R. 1°. Retorquendo argumentum. Libertas creata ſtare non poteſt cum ea ſcientia quæ virtute de-

creti abſoluti & antecedentis eſt cauſa futuræ actionis : Atqui ſcientia ſimplicis intelligentiæ eſt cauſa rerum virtute decreti abſoluti & antecedentis ſcilicet ipſas res : Ergo libertas creata ſtare non poteſt cum ſcientia ſimplicis intelligentiæ. Reſpondebit indubiè Tournelius, decretum non eſſe abſolutum ſed indifferens, contendet Thomiſta eſſe abſolutum & determinans. Impertinens eſt ergo, ad aſſertionem aut everſionem libertatis actionum noſtrarum quòd cauſentur præcisè à ſcientia ſimplicis intelligentiæ vel viſionis, ſi quidem neutra cauſet niſi virtute decreti ; ſed hoc repetendum eſſe ex ipſo decreto.

R. 2°. Libertas creata ſtare non poteſt cum ea ſcientia quæ virtute decreti abſoluti & antecedentis eſt cauſa rerum, ſi decretum ſit dumtaxat de ſubſtantia rerum, C. Maj. Si ſit de ſubſtantia & modis rerum, conſequenter de ipſa libertate, quale eſt decretum Dei, N. Maj. Sed hæc non ſunt præſentis controverſiæ, fusè infrà diſcutientur.

Objicies 4°. Viſio intuitiva ſupponit ſuum objectum : Ergo non facit.

R. D. Ant. ut ſuprà : Viſio purè ſpeculativa ſupponit ſuum objectum, C. Ant. Viſio eminenter ſpeculativa & practica qualis eſt viſio Dei, N. Ant. Sic in ſupernaturalibus, Pater videndo Filium illum generat & generando videt. Sic in naturalibus noſter intellectus rem cognoſcendo producit verbum & illud producendo videt. Non ergo requiritur neceſſariò ad viſionem objecti quòd illud præcedat viſionem, ſed ſufficit quòd comitetur.

Inſtabis 1°. Scientia viſionis in Deo ſupponit res futuras : Ergo. Probatur Ant. Scientia viſionis ſupponit decretum efficax de futuritione : Atqui vi decreti efficacis res ſunt futuræ, aliàs non foret efficax : Ergo.

R. N. Ant. Ad probat. D. Min. Atqui vi decreti efficacis res ſunt futuræ inchoativè & quoad affectum ſeu intentionem, C. Min. Completè & quoad effectum ſeu executionem, N. Min. Quando

ergo

Digitized by Google

ergo dicitur voluntas efficax antecedenter ad actum imperii ſeu ſcientiam viſionis, hoc intelligitur in ordine intentionis & ſecundùm affectum tantùm; nondum enim intelligitur plenè efficax in ordine executionis; niſi interveniant aliqui actus requiſiti ad executionem; quia quamvis voluntas efficaciter velit, non tamen efficaciter operatur niſi per potentias executivas, quibus tanquam inſtrumentis utitur ad operationem ad extrà, quarum in Deo præcipua & unica, ut dicam infrà, eſt intellectus imperans.

Inſtabis 2°. Iſtud decretum efficax non abſtrahit à rerum exiſtentia: Ergo per illud ſunt completè futuræ.

R. D. Ant. Iſtud decretum non abſtrahit à rerum exiſtentia ut volita, C. Ant. Ut executa, N. Ant. Non ſequitur ergo: Eſt efficaciter volita; ergo eſt efficaciter executa pro ſuo tempore. Quia voluntas non mandat executioni niſi mediante imperio.

Inſtabis 3°. Sic ſe habet ſcientia in Deo ſicut ſcientia in artifice, ut ſæpè dicit S. Thomas: Atqui ſcientia artificis non fertur intuitivè in artefactum niſi poſtquam factum eſt: Ergo.

R. D. Maj. Sic ſe habet &c. quoad aliquid, C. Maj. Quoad omnia, N. Maj. Diſparitas eſt enim quòd artifex non operetur in inſtanti, nec ſolo & nudo imperio, ſed cum mora temporis & per potentias executivas quæ non ſunt cognoſcitivæ: Undè non producit artefactum ipſâ viſione, ſed ſupponit factum antequam videat. At Deus operatur in inſtanti ac nudo & ſolo imperio, ut modò dicam; quod imperium pertinet ad ſcientiam viſionis; hoc ipſo enim inſtanti quo voluntas vult & intellectus imperat, res ſunt pro eo tempore quo vult eſſe, & æternitas ſuâ amplitudine, illas jam præſentes præhabet.

Objicies 5°. Ex S. Th. juxtà S. Doctorem hîc a, 8. o. ſcientia quæ eſt cauſa rerum, ea eſt quæ *habet adjunctam voluntatem:* atqui ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ adjungitur voluntas: Ergo. Item

S. Doct. ibid. & a. 9. dicit quòd illa ſcientia ſit cauſa rerum quæ cùm ſit indifferens ad oppoſita determinatur per voluntatem: atqui hæc eſt ſcientia ſimplicis intelligentiæ: Ergo.

R. Juxtà S. Thomam, ſcientiam cui adjungitur decretum & quæ per illud determinatur, hoc ipſo fieri ſcientiam viſionis. Dicitur enim ſcientia ſimplicis intelligentiæ, inquit S. Doctor q. 3. de verit. a. 3. ad 8. quatenùs *excludit ordinem voluntatis ad res ſcitas producendas;* hoc ipſo ergo quo ei adjungitur ordo voluntatis ad res producendas, deſinit eſſe ſimplicis intelligentiæ & fit viſionis. Pro cujus ampliori intelligentia, recolendum eſt quod antè concluſionem jam obſervavimus, ſcientiam ſimplicis intelligentiæ & ſcientiam viſionis non eſſe duas ſcientias, ſed unam & eandem ex parte Dei, diſtingui autem dumtaxat ſecundùm diverſam terminationem; quatenùs verſatur circà res in ſtatu meræ poſſibilitatis, dicitur ſimplicis intelligentiæ; quatenùs verſatur circà res in ſtatu exiſtentiæ aut futuritionis, dicitur viſionis. Hoc ipſo ergo quo concipitur decretum quo ſcientia quæ erat de poſſibilibus, & indifferens, determinatur ad exiſtentiam ſeu futuritionem alicujus effectûs, ipſa tranſit in ſcientiam viſionis. Sed quia vi ſolius decreti res ſunt tantùm inchoatè futuræ & quoad affectum, ut dixi priùs, fiunt autem completè futuræ & quoad effectum per actum imperii ſequentis decretum, dicimus quòd ille actus imperii, qui eſt actus intellectûs, ſimul res videat & faciat; undè ſcientia quæ priùs erat ſimplicis intelligentiæ & indifferens, non eſt vi adjuncti decreti cauſa rerum in actu ſecundo, niſi tranſeundo inſcientiam viſionis.

Occurrit iterùm ex mente D. Th. Tournely, contenditque juxtà S. Doctorem ſcientiam approbationis non eſſe ſcientiam viſionis; quia S. Doctor q. 3. de verit. cit. in ſuperiori ſolutione dicit, *Simplicem notitiam dici.... ad excludendum admixtionem ejus quod eſt extrà genus notitiæ; ſicut eſt exiſtentia rerum quam addit ſcientia viſionis,*

vel

vel ordo voluntatis ad res ſcitas producendas, quam addit ſcientia approbationis. Quibus verbis, inquit Tournely, *apertè diſtinguit S. Doctor ſcientiam viſionis à ſcientia approbationis, quam tamen Thomiſtæ cum ſcientia viſionis gratìs omninò & abſque ratione confundunt.*

R. N. Juxtà S. Thomam, ſcientiam approbationis non eſſe ſcientiam viſionis, idque unquam poſſe erui ex verbis citatis. Neque tamen ideò confundimus utramque ſcientiam, ut nobis durè & infundatè exprobrat Tournely; ſed inter utramque diſtinguimus cum S. Thoma, ſicut inter magis & minùs extenſum, ità quòd ſcientia viſionis magis late pateat quàm ſcientia approbationis, & quamvis omnis ſcientia approbationis ſit ſcientia viſionis, non tamen omnis ſcientia viſionis eſt ſcientia approbationis, quia eſt ſcientia viſionis de peccatis quæ non eſt ſcientia approbationis; & ideò accurate diſtinxit S. Thomas quòd ſcientia viſionis addat ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ exiſtentiam rerum, & ſcientia approbationis addat ordinem voluntatis ad eas producendas. At nunquam dixit aut ſomniavit S. Thomas ſcientiam approbationis non eſſe viſionis. Quin imò ex ipſis verbis objectis breviter & clariſſime evinco contrà Tournelium, juxtà S. Thomam, & ſcientiam approbationis eſſe ſcientiam viſionis, & ſcientiam ſimplicis intelligentiæ non eſſe cauſam rerum. Quantùm ad hoc ultimum ſic arguo: ſcientia approbationis, ſeu quæ habet adjunctam voluntatem eſt cauſa rerum, ita docet Tournely; atqui S. Thomas diſerte aſſerit in verbis citatis ſcientiam ſimplicis intelligentiæ non eſſe ſcientiam approbationis, ſed eam excludere: Ergo ſecundùm D. Thomam ſcientia ſimplicis intelligentiæ non eſt cauſa rerum. Argumentum, ni fallor, eſt demonſtrativum. Quantùm ad alterum, pariter ſic arguo. 1°. Secundùm S. Th. in verbis cit. ſcientia approbationis non eſt ſcientia ſimplicis intelligentiæ: Ergo viſionis. Patet conſe-

 quen-

quentia; quia ſcientia Dei adæquatè dividitur in ſcientiam ſimplicis intelligentiæ & ſcientiam viſionis; ſaltem mediam hîc non audet ex profeſſo aſſerere Tournelius. 2°. Secundùm S. Th. loco cit. & omnes Theologos ſcientia ſimplicis intelligentiæ dicitur quatenùs reſpicit præciſe eſſentias rerum & in ſtatu meræ poſſibilitatis: ſcientia viſionis dicitur quatenùs reſpicit res in ordine ad exiſtentiam: atqui ſcientia approbationis non reſpicit, juxtà S. Th. cit. præciſe eſſentias rerum & in ſtatu meræ poſſibilitatis, ſed in ordine ad exiſtentiam, nimirùm ut à ſe cauſatas, eſt enim ipſa ſecundùm Tournelium & omnes, cauſa rerum: Ergo ſcientia approbationis eſt ſcientia viſionis. Jugulum ergo ſibi ipſe petiit Tournelius, dùm hæc ex S. Thoma nobis objecit: inſuper quæ vel per umbram ratio ſubeſſe poteſt dubitandi de mente S. Doctoris, cùm rationes concluſionis noſtræ ſint ex ipſo; & argumentum deſumptum ab authoritate Patrum, quod tanti facit Tournelius cum ſuis, ipſe S. D. hîc a. 8. ad 1. Q. 2. de verit. a. 14. ad 1. ſibi objiciat & ſolvat eo modo quo nos ſolvimus?

Objicies 6°. ea ſcientia eſt cauſa rerum in actu ſecundo, quæ eſt cauſa earum in actu primo; quia effectus non poteſt in actu ſecundo produci niſi à cauſa habente virtutem illum producendi, quod eſt eſſe effectivum in actu primo: atqui ſcientia ſimplicis intelligentiæ ſecundùm nos eſt cauſa effectiva rerum in actu primo: Ergo.

R. Ex dictis, D. Maj. Ea ſcientia eſt cauſa rerum in actu ſecundo quæ eſt cauſa earum in actu primo, & eodem modo ſe habet, N. Maj. & diverſo modo ſe habet, C. Maj. Eſt ergo eadem entitative ſcientia quæ res in actu primo & ſecundo efficit; quia ex parte Dei eſt unica ſcientia; ſed hoc ipſo quo res è ſtatu poſſibilitatis ad ſtatum exiſtentiæ ſeu futuritionis transferuntur, ſcientia quæ dicebatur ſcientia ſimplicis intelligentiæ, dicitur ſcientia viſionis, ut explicuimus prius.

Pro

Digitized by Google

Pro ſolutione plurium aliarum objectionum præ oculis ſemper habe: Primum, ſcientiam ſimplicis intelligentiæ eſſe cauſam directivam rerum in ordine intentionis & effectivam in actu primo. Secundum, ſcientiam viſionis habere duo munia, videre & efficere, & non efficere quatenùs eſt viſionis, ſed quatenùs approbationis & ut applicata per decretum divinæ voluntatis: Cætera enim argumenta quæ congerunt adverſarii, alterutrum dumtaxat probant, & nihil aliud.

APPENDIX.

Utrùm detur in Deo potentia executiva virtualiter diſtincta ab intellectu & voluntate?

Quamvis huc uſque probaverimus intellectum divinum adjunctâ voluntate eſſe cauſam effectivam rerum, non tamen indè abſolutè & neceſſariò ſequitur quòd immediatè & ſine concurſu alterius potentiæ efficiat; poteſt enim ſtare quòd verè & quidem in inſtanti efficiat, mediante tamen diſtinctâ potentiâ executivâ. Pro quo.

Dico: Potentia executiva in Deo non diſtinguitur virtualiter ab intellectu & voluntate tanquam potentia diverſa ſeu tanquam attributum adæquatè diſtinctum ab illis; ſed eſt eadem potentia cum illis ſub aliqua tamen diſtinctione infrà explicanda.

Probatur prima pars. 1°. Quia in natura purè intellectuali nulla admitti debet potentia, niſi pertineat ad gradum intellectivum: atqui ad gradum intellectivum non pertinent aliæ potentiæ præter intellectum & voluntatem; potentia enim merè executiva eſt potentia bruta, nullam ex ſe ſupponens cognitionem: Et ideò S. Th. docet quòd *Opuſ. 11. a. 3.* in Angelis non ſit potentia executiva diſtincta ab intellectu & voluntate, & quòd moveant cœlos conceptu efficaci ſui intellectûs, hoc eſt actu imperii virtualiter tranſeuntis. 2°. Quia potentia executiva diſtincta à potentia movente & imperante im-

importat imperfectionem tàm ex parte imperantis quàm ex parte ſui. Ex parte potentiæ imperantis dicit inefficaciam: Ideò enim requiritur potentia executiva diſtincta à potentia movente & imperante, quia hæc ex ſe non eſt ſufficienter efficax ut res ſibi ſubjiciat & executioni mandet; ſic artifex indiget potentiis executricibus diſtinctis, v. g. facultate motrice, manu, malleo, &c. propter inefficaciam ſui imperii. Ex parte ſui, quia potentia executiva diſtincta ab altera movente, non ſe habet ut movens, ſed ut purè mota per modum inſtrumenti.

Secunda pars explicatur. Potentia executiva in Deo poteſt dupliciter intelligi diſtincta ab intellectu & voluntate. 1°. Diſtinguitur per modum includentis & incluſi, quatenùs potentia executiva non eſt intellectus præcisè, neque voluntas præcisè, ſed utrumque importat, intellectum in recto, voluntatem in obliquo, & ſic diſtinguitur eo fermè modo quo compoſitum diſtinguitur à materia & forma. 2°. Diſtinguitur inadæquatè ſecundùm diverſas formalitates & connotationes intrà eandem potentiam: Etenim eadem potentia attingens res ut intelligibiles, dicitur intellectus, attingens res dando illis eſſe, dicitur omnipotentia, ſeu potentia executiva; ſicut idem actus intellectûs eſt ſimul intellectio & dictio ſub diverſa ratione. Et ſic conciliari poſſunt varii textus D. Thomæ qui ſibi videntur contrarii, atque argumenta ſolvi.

Hinc inferes potentiam immediatè effectivam rerum eſſe intellectum non voluntatem, quia voluntas efficit mediante imperio quod eſt actus elicitus ab intellectu. Neque obſtat quòd S. Th. q. 2. de verit. a. 14. o. dicat quòd *inter ſcientiam Dei quæ eſt cauſa rerum & ipſam rem cauſatam datur medium ſcilicet divina voluntas*: Quia ſenſus eſt quòd ſcientia non cauſet res niſi interveniente & adjunctâ voluntate, non tamen quòd ipſa ſcientia immediatè non cauſet; ſicut dum dicit ibidem

S.

S. Doctor quòd inter ſcientiam Dei quæ eſt cauſa rerum & rem creatam mediet cauſa ſecunda; ſenſus eſt quòd ſcientia Dei non cauſet niſi concurrente cauſâ ſecundâ, non tamen quòd ipſa ſcientia rem creatam immediatè non attingat.

ARTICULUS IV.

In quo medio Deus cognoſcat alia à ſe?

Nota aliquid dupliciter cognoſci: Uno modo in ſe ipſo, alio modo in altero. In ſe ipſo cognoſcitur aliquid quando cognoſcitur per ſpeciem propriam adæquatam ipſi cognoſcibili, ſicut cùm oculus videt hominem per ſpeciem hominis: Et talis ſpecies dicitur medium quo & incognitum ut quod, quia facit cognoſcere abſque eo quòd cognoſcatur priùs ut quod, ſed ſolùm repræſentando objectum. In alio autem videtur, quod videtur per ſpeciem alterius in quo continetur, ſicut cùm pars videtur in toto per ſpeciém totius, ut paries in domo per ſpeciem domûs, numerus ternarius in ſenario per ſpeciem ſenarii, vel cùm effectus videtur in cauſa per ſpeciem cauſæ, vel quocumque alio modo contingat aliquid in alio videri. Et hoc medium vocatur medium in quo, quod priùs debet cognoſci ut ducat in cognitionem alterius. Confer Diſſert. 2. a 10. §. 3. initio. *Hic q. 8. a. 5. o.*

Deum ſe ipſum non alio quàm ſe ipſo cognoſcere, hoc eſt eſſentiam divinam habere ſimul rationem objecti & ſpeciei ſe ipſum immediatè repræſentantis conſtat ex dictis a. 2. §. 1. Undè nunc eſt ſolùm difficultas de medio in quo Deus alia à ſe cognoſcit. Et procedit quæſtio de creaturis ut ſic abſtrahendo à ſtatu exiſtentiæ præteritæ, præſentis aut futuræ; de futuris autem ſunt graviores difficultates, de quibus ſpecialiter dicemus infrà. Cæterùm præſentis difficultatis reſolutio proludit poſitioni vel everſioni famoſæ ſcientiæ mediæ; ſi enim Deus non cognoſcat alia à ſe niſi in ſe ut in cauſa, corruit ſcientia media. E contrà *Ibid.*

Digitized by Google

ſi Deus cognoſcat alia à ſe immediatè in ſe ipſis, locus erit ſcientiæ mediæ.

Circà præſentem difficultatem tres ſunt præcipuæ ſententiæ: Prima quæ eſt communis inter Patres Societatis, tenet Deum alia à ſe utroque modo cognoſcere, & mediatè in ſe ut in cauſa, & immediatè in ſe ipſis. Secunda quæ eſt Vaſquesii ſtat pro ſola cognitione immediata. Tertia quæ eſt Thomiſtarum è contrà negat cognitionem immediatam, & ſolam mediatam admittit. Omitto aliam ſententiam quæ communiter tribuitur Scoto, ſecundùm quam Deus cognoſcit creaturas in aliquo eſſe diminuto & objectivo quod ab æterno produxit. Nam præterquam quòd hæc ſententia jam ſit antiquata, videtur minùs conſona rationi & fidei. Rationi, quia illud ens diminutum quod ab æterno creatum gratìs fingitur, indigeret alio medio in quo cognoſceretur, ſicut alia creata & de ipſo ſubſiſteret difficultas in quo medio cognoſceretur. Fidei, quia juxtà fidem, duplicem tantùm in Deo productionem agnoſcimus, alteram æternam perſonarum ad intrà, alteram temporalem creaturarum ad extrà.

Dico. Deus alia à ſe cognoſcit mediate in ſe ut in cauſa præcognita, non immediatè in ſe ipſis.

Ibid. & a. 6. o. Probatur prima pars: Non poteſt perfectè comprehendi cauſa adæquata niſi in ea cognoſcantur effectus: Atqui Deus perfecte comprehendit ſuam eſſentiam quæ eſt cauſa omnium adæquata: Ergo. Probatur Maj. Non poteſt perfecte comprehendi cauſa niſi cognoſcatur quantùm eſt ex ſe cognoſcibilis: Atqui cauſa continens eminenter & adæquate effectus, eſt cognoſcibilis ut ratio cognitionis illorum: Ergo niſi ſic cognoſcatur non cognoſcitur quantùm eſt cognoſcibilis, adeòque nec comprehenditur.

Probatur utraque pars ab authoritate Patrum. S. Dionyſius aut quiſquis antiquus Auctor libri, de divinis nominibus cap. 7. dicit: „Neque enim „ ea quæ ſunt ex iis quæ ſunt diſcens novit divina

„mens

„ mens, ſed ex ſe & in ſe per cauſam, rerum
„ omnium cognitionem, ſcientiam eſſentiamque
„ anticipatam & ante comprehenſam habet; non
„ quòd per ſpeciem ſingula conſideret, ſed quòd
„ uno cauſæ complexu omnia ſciat & contineat....
„ Igitur Deus res cognoſcens, non ſcientiâ re-
„ rum, ſed ſcientiâ ſui ipſius, ipſas novit." S.
Aug. lib. 83. QQ. q. 46. ait ſacrilegum eſſe aſſe-
rere quòd Deus exeat extrà ſe ad aliquid cognoſ- *Hic a.*
cendum. Quæ verba S. Thomas expendens hìc, *8. ad 5.*
ait, ſic intelligenda eſſe non quaſi Deus nihil quod
ſit extrà ſe intueatur; ſed quia id quod eſt extrà
ipſum non intuetur niſi in ſe ipſo. Inſuper S. Aug.
Cognitionem veſpertinam quâ res cognoſcuntur
immediate in ſe ipſis nullibi Deo tribuit, ſed ſo-
lam cognitionem matutinam quâ res in verbo vi-
deantur. Quantùm ad D. Thomam, is volunta-
rie cæcutit qui hanc ipſi ſententiam denegat; &
ut plura omittam quæ legi poſſunt apud Sylvium
art. 5. hujus quæſt. 8. ſola ejus interpretatio ver-
borum Auguſtini id evincit; item dum eundem
articulum ſic concludit: *Sic igitur dicendum quòd
Deus ſe ipſum videt per eſſentiam ſuam; alia autem
à ſe videt non in ipſis, ſed in ſe ipſo, in quantùm
eſſentia ſua continet ſimilitudinem aliorum ab ipſo.*
* Intellige ſimilitudinem non ſecundùm conve- **q. 2. de*
nientiam in natura, ſed ſecundùm repræſentatio- *verit. a.*
nem effectuum in cauſa: *ſimilitudo enim effectûs *3. ad 9.*
in ſua cauſa præexiſtit, cùm omne agens agat ſibi **1. cont.*
ſimile. Et 1. cont. gent. cit. in margine, dum di- *gent. c.*
cit, *Deum cognoſcere ſe ipſum quaſi primò & per* *46.*
ſe notum, alia verò ſicut in eſſentia ſua viſa. Id
iterùm manifeſtius fiet ex ſequentibus probationi-
bus ab ipſo S. Doctore deſumptis.

Reſpondent adverſarii SS. Patres his & ſimili-
bus verbis denegare Deo ſcientiam rerum quæ ab
ipſis rebus per earum ſpecies ſit accepta; non verò
ſcientiam quâ immediate res cognoſcat ſive per
eſſentiam ipſas immediate repræſentantem, ſive
aliter.

Sed

Sed contrà. Si Deus cognoſcat res immediatè in ipſis quamvis non per ſpecies ab ipſis hauſtas, ergo ſingula conſiderat: & non ſolùm ſui ſed rerum notitia eas noſcit, quod eſt contrà S. Dyoniſium: Ergo aliquid extrà ſe ipſum intuetur & cognitionem veſpertinam habet, quod eſt contrà S. Aug. & S. Th. Ergo Deus non ſolùm cognoſcit res in ſe ipſo, ſed in ipſis, quod eſt iterum manifeſtè contrà S. Th. Inſuper eſſentiam divinam non poſſe res immediatè repræſentare evidens ſit ex ſequenti probatione.

Hic. a. 5. o. Probatur iterùm utraque pars ratione. 1°. Cognoſcere rem immediatè in ſe ipſa eſt illam cognoſcere per propriam ejus ſpeciem ſeu quæ illam immediatè repræſentet: Cognoſcere verò rem mediatè in altero eſt illam cognoſcere per ſpeciem alterius, id eſt per ſpeciem quæ repræſentet alterum in quo res illa continetur. Patet tùm ex prænotamine, quod eſt D. Thomæ, tùm quia res eo modo & ordine cognoſcuntur quo per ſpeciem repræſentantur: atqui Deus non cognoſcit alia à ſe per ſpecies illis proprias, ſed per ſpeciem ſibi propriam illum immediatè repræſentantem & alia à ſe mediatè, quatenùs ſunt in illo ut in cauſa: Ergo. Probatur Minor: Non eſt in Deo alia ſpecies quàm ipſa ejus eſſentia, ut conſtat ex antè dictis: atqui eſſentia Dei ut ſpecies non repræſentat immediatè creaturas, ſed ſe ipſum & in ſe creaturas ut effectus in cauſa contentos: Ergo. Probatur Minor. 1°. Eſſentia Dei eſt in eſſe intelligibili per ſe primò Deus; patet ex terminis; atqui ſi immediate repræſentaret creaturas, foret in eſſe intelligibili ex æquo Deus & creatura: Ergo. 2°. repræſentatio immediata per ſpeciem fit ratione ſimilitudinis in natura, vel identitatis cum objecto repræſentato: Atqui eſſentia Dei neque ſimilis eſt in natura, neque eadem cum creaturis: Ergo 3°. Deus in ratione objecti adæquat ſuam eſſentiam in ratione ſpeciei, non enim eſt minùs infinitus in ratione objecti quàm in ratione ſpeciei: Ergo

ut

ut ſpecies nihil aliud poteſt immediatè repræſentare quàm Deum ipſum, cætera non niſi quatenùs in Deo continentur. Patet conſequentia; quia aliàs excederet in repræſentando objectum ſuum adæquatum, quod implicat in terminis.

Vaſques ut ab hoc invincibili argumento ſe expediat nodum non ſolvit, ſed ſcindit: Negat quippè Deum cognoſcere creaturas per ſpeciem.

Sed contrà. Hæc reſponſio 1°. Eſt contrà Auguſtinum & omnes Theologos qui ex Auguſtino recipiunt hoc principium: *Ex objecto & potentia paritur notitia.* 2°. Eſt manifeſtè contrà S. Thomam qui hîc a.5. o. & ad 3. & alibi diſertè aſſerit eſſentiam eſſe ſpeciem intelligibilem quâ Deus ſe & creaturas cognoſcit. 3°. Contrà rationem, quia cognitio procedit à potentia ut ejus actus vitalis cum aſſimilatione objecti: atqui ſi potentia intellectiva ſpecie objecti non actuetur, non erit ratio cur potiùs huic objecto quàm alteri aſſimiletur, cur potiùs hoc objectum cognoſcat quàm aliud; ſicut ſi volitio procederet à voluntate ſine apprehenſione objecti, non eſſet ratio cur hoc objectum vellet potius quàm aliud: ſicut ergo implicat voluntatem eſſe principium volitionis alicujus objecti, niſi mediâ illius apprehenſione, ita implicat intellectum eſſe principium intellectionis alicujus objecti ſine concurſu illius aut vices ejus gerentis. Et ideò cæteri, relictâ hâc ſingulari opinione Vaſqueſii, reſpondent eſſentiam divinam repræſentare immediatè creaturas, quod eſſe falſum demonſtravimus.

Probatur 2°. utraque pars concluſionis alterâ ratione. Si Deus attingeret creaturas immediatè in ipſis independenter ab eſſentia prius viſa, creaturæ eſſent ſimul cum eſſentia divina objectum formale & ſpecificativum intellectûs divini, quod admitti non poteſt cum ſpecificari ab aliquo ſit ab ipſo accipere ſpeciem & perfectionem: Ergo. Probatur ſequela: illud eſt objectum formale ſpecificativum quod per ſe primò, ratione ſui & non ratione alterius attingitur: Ergo. *1. cont. gent. cap. 48.*

Solvuntur Objectiones contrà primam partem concluſionis.

Objicies 1°. cum Vaſques. inter medium cognoſcendi & rem cognitam debet eſſe neceſſaria connexio, aliàs non erit medium cognoſcendi certò: atqui inter Deum & creaturas non eſt neceſſaria connexio: ergo. Probatur Minor. Si inter Deum & creaturas eſſet neceſſaria connexio, ſequeretur 1°. Quod interDeum & creaturas eſſet mutua dependentia; in hoc enim ſita eſt neceſſaria connexio,ut unum ſine altero eſſe non poſſit, quod arguit mutuam dependentiam. Sequeretur 2°. quod ſublatà poſſibilitate creaturarum, v.g. ſi una muſca fieret impoſſibilis, tolleretur Deus. Sequeretur 3°. quòd poſſibilitas creaturarum eſſet æquè neceſſaria ac omnipotentia Dei: atqui hæc ſunt abſurda: ergo.

R. N. Minorem: hoc ipſo enim quo Deus eſt fons & cauſa neceſſaria totius entis, ita ut implicet eſſe aliquod ens quod non ſit à Deo, neceſſariò connectitur cum omnibus entibus: undè ad primam probationem nego ſequelam: ad neceſſariam enim connexionem inter duo, non requiritur mutua dependentia, ſed ſufficit quòd unum ſic contineat aliud ut eſſentialiter & neceſſario petat iſtud aliud à ſe dependere, ſic enim intelligitur neceſſariò connexum cum illo, & ſine illo eſſe non poſſe: Deus autem ut cauſa omnium ſic continet creaturas, ut eſſentialiter & neceſſariò petat eas à ſe dependere; conſequenter neceſſariò connectitur cum illis, abſque eo quòd dependeat ab illis. Sic inter eſſentiam & proprietates eſt neceſſaria connexio quamvis eſſentia non dependeat à proprietatibus, ſed proprietates dumtaxat ab eſſentia.

Ad ſecundam probationem D. Sequelam: ſequeretur quòd ſublatâ poſſibilitate creaturarum, tolleretur Deus à priori, hoc eſt quòd deſtructio poſſibilitatis creaturarum, cauſaret deſtructionem

Dei

Dei, N. Sequelam. A poſteriori, hoc ſenſu quòd ſublatâ poſſibilitate creaturarum legitimè inferretur deſtructio Dei ſeu ejus omnipotentiæ, C. cùm enim res ſint poſſibiles, quia Deus eſt omnipotens, ſi forent impoſſibiles ſequeretur quod Deus non eſſet omnipotens, conſequenter nec Deus. Verum quidem eſt quod res etiam denominentur poſſibiles ex non repugnantia terminorum: ſed cùm iſta non repugnantia non ſit aliquid actu in re poſſibili, non poteſt deſtrui, niſi ex deſtructione cauſæ.

Ad 3am probationem N. ſequelam: Poteſt enim fieri quòd duo ſint inter ſe neceſſariò connexa, & tamen unum ſit magis neceſſarium quàm aliud, quia firmiori nititur fundamento: ſic præmiſſæ ſunt magis neceſſariæ quàm concluſio, eſſentia quàm proprietates, & tamen hæc ſunt inter ſe neceſſariò connexa: Non enim fieri poteſt quòd conſequens ſit falſum, manente antecedente vero, in conſequentia neceſſaria, neque quòd proprietates non ſint natæ ſequi ex tali eſſentia eâ manente.

Inſtabis: Inter cauſam demonſtrativam & effectum demonſtratum debet intercedere ſaltem tùm mutua relatio, tùm perfecta aſſimilatio, diſſimile enim non cognoſcitur in diſſimili ut in medio: atqui neutra intercedit inter Deum & creaturas: Ergo.

R. ad primam partem Majoris eâ probari, ſi quid probet, nedum creaturas non eſſe cognoſcibiles in Deo ut in cauſa, ſed nequidem Deum eſſe illarum cauſam, cùm inter cauſam & effectum, etiam abſtrahendo ab hoc quòd effectus cognoſcatur in cauſa, intercedat mutua relatio: Dicendum itaque id dumtaxat eſſe verum, quando cauſa & effectus ſunt ejuſdem ordinis, ſecùs ſi ſint diverſi ordinis; tunc namque ſufficit ut id quod eſt inferioris ordinis dicat relationem ad id quod eſt ſuperioris ordinis. Sic beata Virgo dicit relationem ad Chriſtum, Chriſtus autem propter ſuppoſitum divinum non dicit relationem ad beatam Virginem.

Digitized by Google

Ad ſecundam partem Majoris, R. eſſe veram de cognitione immediate per ſpeciem, quia ſpecies eſt ipſa res cognita in eſſe intelligibilil. Quantùm autem ad cognitionem mediatam in cauſa, poteſt diſſimile cognoſci in diſſimili, modò diſſimilitudo proveniat non ex defectu ſed ex exceſſu; ita quòd medium cognitionis contineat omnes perfectiones rei cognitæ & alias plures; ſic cognoſcimus numerum ternarium in ſenario, animal in homine; Deus autem eſt diſſimilis creaturæ, non quòd careat perfectionibus quæ ſunt in creaturis, ſed quia illas habet & infinitè plures.

Objicies 2°. Deus eſt cauſa creaturarum quatenùs eſt omnipotens: atqui ſcientia in Deo, modo noſtro concipiendi præcedit omnipotentiam, eſt enim omnipotentiæ directiva: Ergo Deus priùs cognoſcit creaturas quàm cognoſcat eas in ſe ut in cauſa.

R. D. Maj. Deus eſt cauſa creaturarum quatenùs eſt omnipotens radicaliter, C. Maj. Hoc autem habet per eſſentiam. Quatenùs eſt omnipotens formaliter, ſubdiſtinguo: Eſt cauſa proxima, C. Maj. Radicalis, N. Maj. Porrò dato quòd ſcientia præcedat omnipotentiam formalem, quia hæc eſt attributum conſequens ad intelligere, ſeu potius ipſum intelligere ut practicum, ut dixi art. præced. non tamen radicalem. Hoc ipſo ergo quo Deus eſſentiam ſuam cognoſcit, creaturas cognoſcit, in ſe ut in cauſa radicali. Inſuper quando dicimus Deum videre creaturas in eſſentia ſua tanquam in cauſa; cauſa comprehendit omnia attributa radicalia quæ concurrunt vel concurrere poſſunt ad effectionem creaturarum, ut ſunt ideæ, ars, intellectus dirigens, voluntas movens, potentia exequens, quæ, ut dixi prius, nihil eſt aliud quàm ipſa ſcientia practicè practica; Undè ſcientia ſpeculativa res cognoſcit in ſcientia ut eſt practicè practica & executiva.

Objicies 3°. Cognoſcere aliquid in cauſa eſt cog-

cognoſcere diſcurſive: atqui Deus non diſcurrit: Ergo.

R. D. Maj. Cognoſcere aliquid in cauſa pluribus actibus eſt cognoſcere diſcurſive, C. Maj. Unico actu, N. Maj. Tunc enim ſolùm dicitur intellectus diſcurrere de uno ad aliud, quando diverſâ apprehenſione unum & aliud apprehendit, ſecùs dum cauſam & effectum, & effectum in cauſa, uno ſimplici actu attingit, ut facit Deus. Et ideò non dicimus proprie Deum cognoſcere alia à ſe per cauſam, ſed in cauſa. Et dum dicimus quòd cognoſcat alia à ſe in ſe ut in cauſa priùs cognita: To, *priùs*, non dicit prioritatem temporis, ſed ordinis & rationis. Q. 2. de verit. a. 3. ad 3.

Objicies 4°. Angelus comprehendit ſuam eſſentiam, & tamen non cognoſcit omnes intellectiones quas formare poteſt: Ergo nec Deus omnes creaturas quas formare poteſt.

R. N. Conſeq. Diſparitas eſt quòd eſſentia Angeli non ſit cauſa adæquata & completa omnium intellectionum quas formare poteſt, ſed indiget ad hoc compleri per ſpecies omnium intellectionum poſſibilium; Deus autem eſt cauſa adæquata & completa omnium entium.

Inſtabis. Deus non eſt cauſa adæquata actuum vitalium: Ergo.

R. N. Ant. Quamvis enim Deus non ſit cauſa formalis actûs vitalis, ſub formalitate vitalitatis, hoc eſt quatenùs eſt à principio intrinſeco ſe movente, non enim dum video, Deus videt per viſionem meam; quidquid tamen eſt entitatis & perfectionis in actu vitali eſt à Deo & in ipſo eminenter continetur.

Repones. Deus non eſt cauſa adæquata poſſibilitatis rerum: Ergo. Probatur Ant. Poſſibilitas rerum non ſolùm repetitur ex omnipotentia Dei, ſed ex habitudine ſeu non repugnantia terminorum: Ergo.

R. D. Ant. Deus non eſt cauſa adæquata poſſibilitatis rerum cauſalitate exercibili ad earum poſſibi-

ſibilitatem, C. Ant. Cauſalitate exercibili ad earum exiſtentiam ad quam ſunt poſſibiles, N. Ant. Poſſibilitas enim, ſeu non repugnantia rerum non eſt ad exiſtendum à ſe, ſed à Deo.

Urgebis. Deus non eſt cauſa entium rationis, neque privationum, neque peccatorum: atqui tamen ea cognoſcit: Ergo.

R. Quantùm ad entia rationis Deum eſſe illorum cauſam mediatam, quatenùs eſt cauſa intellectionum noſtrarum, quibus entia rationis fingimus; cùm ergo intellectiones in ſe ut in cauſa cognoſcat, cognoſcit etiam earum objecta quæ ſunt entia rationis.

Hic a. 10. o. & ad 2. Quantùm ad privationes, item & mala ſivè phyſica, ſivè moralia, ſcilicet peccata, quæ ſunt etiam privationes, Deus ea cognoſcit in formis oppoſitis; formas autem oppoſitas, cùm ſit earum cauſa, cognoſcit in ſe ut in cauſa, & ſic verum manet quòd Deus alia à ſe cognoſcat in ſe ut in cauſa, ſivè mediatè, ſivè immediatè. Confer art 2. hujus diſſertat. §. 1. *Dices* 4°. Require etiam in eodem §. quædam alia argumenta huc ſpectantia.

Solvuntur Objectiones contrà ſecundam partem Concluſionis.

Objicies 1°. Deus cognoſcit veritates creatas omni modo quo ſunt cognoſcibiles: Atqui non ſolùm ſunt cognoſcibiles mediatè in cauſa, ſed immediatè in ſe ipſis; ſic enim Angeli, ſic nos eas cognoſcimus: Ergo. Hæc eſt præcipua ratio Adverſariorum.

R. D. Majorem. Deus cognoſcit veritates creatas omni modo quo ſunt cognoſcibiles ex parte objecti cogniti, C. Maj. Ex parte cognoſcentis, N. Maj. Nulla eſt ergo cognoſcibilitas in creaturis quæ ſubterfugiat ſcientiam Dei, ſed non eſt neceſſe quòd illas cognoſcat omnibus modis quibus alii cognoſcentes eas cognoſcere poſſunt; alioquin debe-

Digitized by Google

deberet illas cognoſcere diſcurſivè & abſtrahendo à materia, cùm ſic nos eas cognoſcamus. Sicut ergo Deus non cognoſcit creaturas diſcurſivè & abſtrahendo à materia, quia tales modi cognoſcendi important imperfectionem; ita non cognoſcit eas immediatè in ipſis, quia hujuſmodi cognitio importat etiam imperfectionem. 1°. Namque intellectus divinus deberet informari ſpecie creatâ creaturas immediatè repræſentante, cùm eſſentia divina illas immediatè repræſentare non poſſit, ut probavimus. 2°. Deberet ſpecificari ab ipſis creaturis, ut etiam probavimus.

Inſtabis 1°. Cognitio rei in ſe ipſa eſt perfectior quàm cognitio ejus in alio: Ergo hæc non debet Deo denegari. Probatur Ant. 1°. ex D. Th. hîc a. 10. ad 4. dicente quòd *cognoſcere aliquid per aliud tantùm eſt imperfectæ cognitionis, ſi illud ſit cognoſcibile per ſe.* 2°. ab exemplo: Perfectius eſt videre hominem in ſe ipſo quàm in ſpeculo. 3°. ratione, quia cognitio rei in alio eſt abſtractiva, cognitio verò rei in ſe eſt intuitiva.

R. D. Ant. Cognitio rei in ſe ipſa eſt perfectior quàm cognitio ejus in alio, ſi res minus perfectè contineatur in alio quàm ſit in ſe ipſa, C. Ant. Si res æquè perfectè & perfectiùs contineatur in alio quàm ſit in ſe ipſa, N. Ant. Res autem in Deo utpotè prima & univerſali cauſa effectiva & exemplari perfectiùs continentur quoad omnes ſuas differentias & perfectiones quàm ſint in ſe ipſis, & ideò perfectiùs & clarius videntur in Deo quàm in ſe. Undè Aug. rerum cognitionem in Deo vocat matutinam, id eſt clariorem, & rerum cognitionem in ipſis vocat veſpertinam, id eſt obſcuriorem. Et hinc patet reſponſio ad probationes Ant. Igitur ad primam R. S. Thomam intelligendum eſſe ad ſenſum diſtinctionis datæ, nimirùm quòd cognitio unius in alio ſit imperfecta, ſi imperfectè in alio contineatur. Ad ſecundam patet diſparitas, quia homo minùs perfectè continetur in ſpeculo quàm ſit in ſe ipſo. Ad tertiam R. cog-

nitionem non dici abſtractivam ex eo quòd immediate aut mediate rem cognoſcat; ſed abſtractiva dicitur quæ rei eſſentiam & non exiſtentiam attingit: Intuitiva quæ attingit rei exiſtentiam & modum quo eſt in ſe, ſic autem attingi poteſt cum medio ſi in illo res repræſentetur quoad exiſtentiam & modum quo eſt in ſe, & ita res repræſentantur in Deo. Unde cognitio quam Deus habet de rebus tantùm poſſibilibus eſt abſtractiva, quam autem habet de rebus præteritis, præſentibus aut futuris eſt intuitiva.

Inſtabis. Res in Deo non ſunt formaliter, Deus enim non eſt formaliter homo: Ergo non æque perfecte eas cognoſcit in ſe quàm in ipſis.

R. 1°. N. Conſ. Licèt enim res non ſint in Deo formaliter, ſunt tamen in eo cauſaliter & eminenter & ſic perfectiùs quâm in ſe ipſis. Undè R. 2°. D. Ant. Non ſunt in Deo formaliter in eſſe entitativo, C. Ant. In eſſe repræſentativo, N. Ant. Hoc ipſo enim quo eſſentia divina eſt cauſa tùm effectiva tùm exemplaris & artificialis rerum, eas ut ſunt à parte rei in ſe repræſentat.

Repones à contrario ſenſu. Res ſunt à parte rei variis defectibus obnoxiæ: Atqui in Deo ſunt ab omni defectu puræ, nullus enim in Deo reperitur: Ergo Deus non poteſt eas cognoſcere ut ſunt à parte rei per id quod ſunt in eo. Vide art. 2. hujus diſſert. §. 1. præſertim *Dices* 3°.

R. D. Minorem. Res ſunt ut in Deo entitativè ſunt ab omni defectu puræ, C. Min. Ut ſunt in Deo repræſentativè, N. Min. Cùm enim, ut anteà diximus, defectus cognoſcantur per perfectiones oppoſitas, ut repræſententur defectus cognoſcenti, non eſt neceſſe quòd ſint in medio in quo cognoſcuntur, ſed potiùs quòd ſint perfectiones oppoſitæ: Sic v. g. in numero ſenario cognoſco ternarium cum imperfectione quâ deficit à ſenario, & tamen ſenarius non continet hanc imperfectionem, ſed potiùs oppoſitam perfectionem.

Urgebis. Qui videt ideam domûs perfectæ & non videt domum in ſe ipſa, non videt hujus defectus,

fectus, quia nulli ſunt in tali idea, ſed domui accidunt ut eſt à parte rei: Ergo ſimiliter Deus.

R. N. Conſ. Diſparitas eſt quòd Deus ſit cauſa omnium quæ ſunt in re, & ideò nullus defectus ei ut eſt in re accidere poteſt, niſi Deus ipſum permittat & ordinet ad fines ſuos, conſequenter niſi eum cognoſcat. At non ſic artifex aut idea, cùm enim non ſint cauſa omnium quæ concurrunt ad conſtructionem domûs, poſſunt illi accidere defectus ex aliquo quod in idea non continetur.

Objicies 2°. quædam teſtimonia D. Th. quæ videntur militare contrà utramque partem Concluſionis. 1°. S. Th. 1. cont. gent. cap. 57. dicit *quòd eſſentia divina ſe habet ad alia, non ſicut principium ad concluſiones, ſed ſicut ſpecies ad res cognitas:* Ergo juxtà S. Thomam Deus non cognoſcit res in ſe ut in cauſa, ſed immediatè in ipſis. 2°. S. Doctor hìc a. 7. ad 2. dicit quòd *Deus non cognoſcat per cauſam priùs cognitam effectus incognitos, ſed eos cognoſcit in cauſa.* Ergo idem quod priùs. 3°. Infrà q. 20. a. 2. ad 2. dicit quòd *Deus ab æterno cognovit res in propriis naturis..... ſicut & nos per ſimilitudines rerum quæ in nobis ſunt, cognoſcimus res in ſe ipſis exiſtentes.* Ergo idem.

R. Ad primum. Senſum D. Th. eſſe quòd eſſentia divina non ſe habeat ut principium ad concluſiones, reſpectu creaturarum, quantùm ad modum diſcurſûs, quia non manifeſtat modo illativo, ſed unicâ & ſimplici repræſentatione cauſæ & effectûs, & ſic magis habet modum ſpeciei, quamvis tamen non repræſentet immediatè creaturas, ſed eſſentiam divinam & illâ mediante creaturas. Eodem ſenſu eſt intelligenda 2a. authoritas, etenim Tò, *per cauſam* importat diſcurſum, non Tò *in cauſa*; undè ibidem concludit S. Doctor quòd Dei *cognitio ſit ſine diſcurſu.* Quapropter D. conſequens: Ergo juxtà S. Thomam Deus non cognoſcit creaturas in ſua eſſentia tanquam in cauſa ex parte modi cognoſcendi,

 nempè

nempè per diſcurſum, C. Conſeq. Ex parte rei cognitæ, N. Conſeq. eſſentia divina enim eſt ratio ad quam ut ad rem cognitam reducitur cognitio creaturarum. Ad tertium R. S. Thomam in hoc tantùm facere comparationem, quòd ſicut nos per ſpecies cognoſcimus res in propriis naturis, ita Deus ab æterno cognoſcit res in propriis naturis & non ſolùm quoad eſſe eminentiale quod habent in Deo: patet ex argumento quod ſibi objicit, & cui reſpondet S. Doctor, quod nihil aliud exigit: cum hoc autem ſtat quòd eas videat in ſe ut in cauſa. Confer art. 2. §. 1. concluſ. 2. & in ſol. obj.

DISSERTATIO VI.

De Præſcientia futurorum.

A ſcientia Dei ſecundùm ſe & ſcientia ſimplicis intelligentiæ ſeu poſſibilium progredimur ad ſcientiam futurorum, de qua ſunt graviores difficultates, & 1°. de ſcientia futurorum abſolutorum, poſteà de ſcientia futurorum conditionatorum, conſequenter de ſcientia media, quæ in tota Theologia eſt quæſtio celeberrima inter Patres Societatis ex una parte cum paucis extraneis, & omnes alios Theologos, maximè Thomiſtas, ex altera. Quærimus itaque in hac diſſertatione 1°. in communi quid & quotuplex ſit futurum. 2°. De futuris abſolutis, utrùm Deus ea & omnia certò & infallibiliter cognoſcat. 3°. Quomodo ſunt ei præſentia in æternitate. 4°. In quo medio ea cognoſcat. Circà futura conditionata quærimus 1°. utrùm Deus ea cognoſcat. 2°. In quo medio ea cognoſcat, & an detur ſcientia media ad ſenſum Patrum Societatis?

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS I.

Quid & quotuplex ſit futurum?

DIco 1°. Futurum rectè definitur, *Quod eſt determinatum in ſuis cauſis ad habendam exiſtentiam in tempore ſequenti.* Hanc definitionem non admittunt, quin potiùs totis viribus impugnant defenſores ſcientiæ mediæ, quòd videant eâ everti ſuum ſyſtema. Tamen

Probatur 1°. Authoritate. S. Aug. lib. 6. de Geneſ. ad lit. cap. 17. dicit: Deum futura facere, nihil aliud eſt quàm eorum cauſas præparare. Et Tract. 68. in Joan. *Deus futura facit ea prædeſtinando.* S. Th. q. 2. de verit. a. 12. ad 7. *Cùm dicitur hoc eſt futurum, deſignatur ordo qui eſt in cauſis illius rei ad productionem ejus.* In hac parte q. 16. a. 7. ad 3. *Omne quod eſt, ex eo futurum fuit antequam eſſet, quia in cauſa ſua erat ut fieret;* non in cauſa ut potenti præcisè, hæc enim denominat tantum poſſibile; non in cauſa ut actu influente, hæc denominat actu exiſtens: Ergo in cauſa ut determinata ad producendum in tempore ſequenti. Et hinc deſumitur fundamentalis ratio. Igitur

Probatur 2°. ratione. Eſſe futurum eſt denominatio realis non intrinſeca, hæc enim rei non exiſtenti non competit, ſed extrinſeca, adeoque petita ab aliqua forma reali extrinſeca: atqui hæc non poteſt eſſe alia quàm ejus cauſa ut determinata ad dandum illi eſſe in tempore ſequenti: non enim poteſt eſſe cauſa ut potens præcisè producere, quia hæc denominat poſſibile tantum, neque ut actu producens, quia hæc denominat exiſtens: Ergo.

Confirmatur: futurum debet conſtitui per id per quod extrahitur à maſſa poſſibilitatis, & diſtinguitur à poſſibili & exiſtenti: atqui nihil aliud eſt aſſignabile per quod id obtineat, quàm determinatio illius cauſæ: Ergo. Probatur Minor. Poſſibili-

ſibile continetur quidem in cauſa potenti ſed indeterminata ad illud producendum, exiſtens eſt extrà cauſas: Ergo futurum quod mediat inter utrumque conſtituitur medio modo, non per cauſam merè potentem & indifferentem, non per cauſam actu producentem, ſed per cauſam determinatam ad dandum illi eſſe pro tempore ſequenti.

Reſpondent adverſarii futurum conſtitui per habitudinem ad eſſe pro tempore ſequenti, ſeu ex eo quod erit.

Sed contrà: Quæro unde futurum contingens, de quo eſt maxime quæſtio, habeat habitudinem ad eſſe, ſeu habeat quod erit potiùs quàm non erit? à ſe vel à cauſa: Non à ſe, alioquin non foret futurum contingens ſed neceſſarium, & eſſet futurum in omni ſigno rationis antequam conciperetur poſſibile aut Deus exiſtens. Si à cauſa, non à cauſa præciſe potenti illud producere, cùm enim hæc ſit indifferens ad producendum vel non producendum, non dat habitudinem ad eſſe potiùs quàm ad non eſſe, ſed conſtituit dumtaxat poſſibile, ut dictum eſt; neque à cauſa ut actu producente, quia, ut etiam dixi, hæc facit actu exiſtens: Ergo à cauſa determinata ad dandum eſſe.

Inſtant. Juxtà ſententiam noſtram poſſet contingere quòd aliquid de facto exiſteret quod nunquam fuiſſet futurum, nempè ſi priùſquam fieret, cauſa non fuiſſet determinata ad illud producendum; & è contrà quòd aliquid eſſet futurum quod nunquam fieret, ſi nempè cauſa determinata impediretur producere: Hæc autem duo videntur abſurda: Ergo.

R. Hæc duo poſſe contingere reſpectu cauſarum ſecundarum & id non eſſe inconveniens, non verò reſpectu cauſæ primæ, quia nihil in tempore exiſtit quod non fuit ab æterno à Deo determinatum, & quod eſt à Deo determinatum, infallibiliter conſequitur eſſe in tempore.

Ex

Ex dictis ſpontè fluit nullum eſſe futurum contingens independenter à determinatione primæ cauſæ, quia primâ causâ manente indeterminatâ, nulla cauſa ſecunda eſt determinata, alioquin non foret cauſa ſecunda ſed prima. Et hinc funditùs evertitur ſyſtema ſcientiæ mediæ, ut patebit ex ſequentibus.

Dico 2°. Futurum aliud neceſſarium, aliud contingens: neceſſarium eſt quod ex natura ſua petit aliquando eſſe, nec eſt naturaliter impedibile, ut craſtinus ortus ſolis. Contingens, ſi latè ſumatur, eſt quidem quod ex natura ſua petit aliquando eſſe, ſed ex concurſu aliarum cauſarum eſt naturaliter impedibile, ut vita longæva ex temperamento robuſto. Contingens propriè & ſtrictè ſumptum eſt quod ex natura ſua eſt indifferens ad eſſe & non eſſe, ut ſunt quæ pendent ex libero arbitrio.

Futurum propriè contingens, aliud abſolutum, aliud conditionatum. Abſolutum eſt quod non dependet ab aliqua conditione, niſi fortè à conditione ponenda, quia ſi conditio ſit ponenda, licèt apparenter & quoad modum ſit futurum conditionatum, reverà tamen eſt abſolutum, ut converſio Petri, ſi Chriſtus ipſum reſpiciat. Conditionatum eſt quod pendet à conditione non ponenda, ut converſio Tyriorum & Sidoniorum ſi annuncietur ipſis Evangelium.

Rursùs futurum conditionatum, aliud pertinens, aliud impertinens, ſeu diſparatum. Pertinens eſt quod connexionem quandam ſivè moralem ſivè phyſicam habet cum conditione, ut converſio Tyriorum, ſi prædicetur ipſis Evangelium, ſalus Judæ ſi pœnitentiam agat. Diſparatum eſt quod nullam habet connexionem cum conditione, ut ſi capra ſaltet, arbor florebit; vel illud Eliſæi ad Regem Joas 4. Reg. 13. *Si percuſſiſſes quinquies, aut ſexies, ſivè ſepties, percuſſiſſes Syriam uſque ad conſumptionem.*

AR-

ARTICULUS II.

Utrùm Deus certò & infallibiliter cognoſcat omnia futura abſoluta contingentia & libera?

Quamvis in ſuperioribus probaverimus Deum omnia, nullo excepto, cognoſcere; quia tamen eſt ſpecialis difficultas de futuris quæ à noſtro pendent arbitrio, ratione libertatis ſalvandæ, ideò de his ſpecialem inſtituimus quæſtionem.

Cicero lib. 2. de divinat. cùm non poſſet conciliare præſcientiam futurorum in Deo cùm noſtra libertate, ut hanc ſervaret, illam negavit. Ex eodem principio è contrà Stoïci, & poſt ipſos Huſſitæ apud Concil. Conſtant. ſeſſ. 15. ut ſalvarent in Deo præſcientiam futurorum, negaverunt liberum arbitrium. Marcion negavit in Deo præſcientiam futurorum, quia paſſus eſt Adamum peccaſſe, quòd ſi ſciviſſet non debuiſſet eum creare: Sociniani tenent futura libera à Deo cognoſci conjecturaliter tantùm, arbitrantes ea non habere veritatem objectivam, & ita non eſſe in genere ſcibilium.

Contrà hos omnes

Dico. Deus certò & infallibiliter cognoſcit omnia futura abſoluta, contingentia & libera, illæsâ libertate. Eſt de fide.

Probatur prima pars ex Script. Pſal. 138. *Intellexiſti cogitationes meas de longè, & omnes vias meas prævidiſti.* Iſa. 48. *Scio quia prævaricans prævaricaberis, & tranſgreſſorem ex utero vocavi te.* Joan. 6. *Sciebat ab initio Jeſus qui eſſent non credentes, & quis traditurus eſſet eum*: Et alibi paſſim. In his, ut patet, agitur de futuris liberis. Neque dicas cum Socinianis, his ſignificari cognitionem conjecturalem tantùm: Hæc enim repugnat enti perfectiſſimo, primæ veritati & ſummæ intelligentiæ: Aut ea quidem ſciri à Deo ſed non omnia; non eſt enim ratio cur ex multis futuris unum potiùs cognoſcat quàm aliud, ut patebit ex

ratio-

rationibus ſequentibus : Ergo vel nullum, vel omnia cognoſcit.

Inſuper ; multa Deus in Scripturis per Prophetas revelavit circà futura contingentia : Undè Tertul. lib. 2. cont. Marcion. cap. 5. dicit præſcientiam Dei *tantos habere teſtes quantos fecit Prophetas*. Imò futurorum præſcientia aſſignatur in Scripturis ut certiſſima divinitatis teſſera. Iſa. 41. *Annuntiate quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus quia Dii eſtis vos.* Et ideò communi hominum ſenſu, qui futura prædicunt dicuntur *Divini*, & eorum prædictiones, *Divinatio*, ut per hoc ſignificetur eſſe aliquid Deo proprium : Hinc Tertul. in Apolog. cap. 20. *Idoneum*, inquit, *teſtimonium divinitatis, veritas divinationis.* Et Aug. 5. de Civit. cap. 9. cont. Ciceronem : *Confiteri eſſe Deum & negare præſcientiam futurorum, apertiſſima eſt inſania.* A citandis pluribus Patribus ſuperſedeo, quia ubique ſunt obvii.

Probatur 2°. ratione multiplici. 1°. Scientia Dei ut habet adjunctam voluntatem facit futura, ut dixi ſuprà : Ergo ea cognoſcit. Et dato ſcientiâ Dei futura non fieri, certum eſt ſaltem ea non fieri niſi volente aut permittente Deo : Ergo ea cognoſcit in ſua voluntate tanquam in cauſa. 2°. Futurum contingens, v. g. iſtud, *Antichriſtus erit*, habet determinatam veritatem : Ergo à Deo infinitè intelligenti cognoſcitur. Probatur Ant. Hæc propoſitio, *Antichriſtus erit*, habet ſuam de in eſſe veram & aliquando ita erit ſicut ſignificatur per illam : Ergo eſt determinatè vera, non minùs quàm propoſitio de præterito quæ habuit ſuam de in eſſe veram, ut hæc, *Petrus peccavit.* 3°. Deus cognoſcit res dum eas actu producit ad extrà : Ergo cognoſcebat anteà, alioquin variabilis eſſet ejus ſcientia. * 4°. Quamvis contingentia prout conſiderantur in cauſis ſecundis non poſſint certò ſciri, quia ſic ſunt indeterminata, cùm tamen ſunt præſentia, poſſunt certò ſciri : atqui quæ ſunt nobis futura ſunt Deo præſentia, quatenùs * *Hic a. 3. o.*

ejus

ejus ſcientia, cùm menſuretur æternitate ſicut ſuum eſſe, ſimul ambit omnes differentias temporum, ſicque ejus intuitus fertur in omnia quæ ſunt in quacumque differentia temporis tanquam ſibi præſentia: Ergo. His omnibus adde ſupremæ & perfectiſſimæ intelligentiæ tribuendam eſſe cognitionem perfectiſſimam, qualis eſt cognitio certa & infallibilis omnium futurorum.

Neque obſtat prædictiones libere futurorum quandoque efferri in Scripturis ſub particula *fortè* aut *forſitan*. Hæc enim particula non adhibetur ut ſignificet aliquam incertitudinem in Deo; ſed quia loquitur Scriptura more humano, & ſignificat, id quod prædicitur eſſe ſemper incertum reſpectu noſtri atque libere à nobis ponendum; quandoque etiam adhibetur ad ſignificandam rei difficultatem.

Non obſtat etiam quòd quædam leguntur in Scripturis vaticinia quæ non fuerunt adimpleta, ut ſubverſio Ninive Jon. 3. Mors Regis Ezechiæ Iſa. 38. * Hæc enim vaticinia non erant abſoluta, ſed conditionata, qualia ſunt ordinariè comminatoria & promiſſoria. Sic prædicta fuit ſubverſio Ninivitarum ſi non convertantur, mors Ezechiæ ſi permaneat curſus ordinarius cauſarum ſecundarum, quem Deus immutari voluit.

2. 2. q. 174. a. 1.

Cùm autem audis quoſdam Patres denegare Deo præſcientiam: Intellige præſcientiam quoad nomen, quia cùm, quæ nobis ſunt futura, ſint Deo præſentia, ut modò dicam, non habet de illis præſcientiam propriè & in rigore, ſed ſcientiam.

Secunda pars eſt etiam de fide ut alibi probabimus: Undè quamvis mens noſtra finita, utriuſque conciliationem apprehendere non poſſet, neutram tamen liceret negare. Sed & probatur & ſimul explicantur modi quibus libertas noſtra ſtare poteſt cum divina præſcientia. 1°. Ex principio jam poſito D. Th. Deus videt futura non ſolùm ſecundùm ſtatum quem habent in cauſis contingentibus antequam fiant, ſed ea videt in nunc æternitatis ſecundùm ſtatum quem habent in ſua

Ibid.

præ-

Digitized by Google

præſentialitate: atqui cognitio rei præſentis eſt certa & infallibilis, nec ejus contingentiæ quidquam officit; cùm enim video *Sortem* ſedere, infallibilis & certa eſt mea cognitio, nulla tamen ex hoc *Sorti* neceſſitas ſedendi imponitur: Ergo Deus omnia quæ ſunt nobis præterita, vel futura, vel præſentia, quaſi præſentia inſpiciens, infallibiliter & certitudinaliter cognoſcit, ita tamen quòd contingentibus nulla neceſſitas imponatur exiſtendi.

2°. Deus prævidet & providet res futuras, non solùm quoad earum ſubſtantiam, ſed etiam quoad earum modum neceſſitatis & contingentiæ, ut ſæpè inculcat S. Thomas: Ergo ex hoc quòd certò & infallibiliter futura contingentia cognoſcat, non ſolùm non ſequitur quod neceſſariò evenient, quin potiùs ſequitur certò quòd contingenter & liberè evenient, alioquin falleretur ejus præſcientia: Ergo nihil nocet hæc præſcientia rerum contingentiæ.

3°. Præſcientia futurorum certa & infallibilis ſumpta præcisè ſub munere præſcientiæ nihil immutat in rebus futuris aut earum cauſis, ſed habet tantùm noſſe quid ſit eventurum & quomodo: Ergo eâ non obſtante quæ ſunt contingentia evenient contingenter, & quæ ſunt neceſſaria neceſſariò, ſufficitque ad iſtam certam & infallibilem cognitionem quod habeat medium certum & infallibile, in quo quæ futura ſunt ei repræſententur: alius enim eſt ſtatus rerum in mente cognoſcentis, alius in ſe ipſis, & ſicut quæ ſunt per ſe neceſſaria poſſunt contingenter cognoſci, ita quæ ſunt contingentia in ſuis cauſis poſſunt certo cognoſci, ſi nempè medium cognitionis ſit certum. Neceſſitas aut contingentia eſt in rebus & ex rebus, certitudo autem vel incertitudo cognitionis eſt in mente ratione medii: Ergo.

Ex his ſolvitur decantatum argumentum quod tamdiu fatigavit antiquos, & eos in oppoſitos errores impulit, hoc nempè: *Si Deus certò & infal-*

libiliter præſciat futura contingentia, & libera, jam non ſunt contingentia & libera, ſed neceſſaria, & ſi ſint contingentia libera, præſcientia non eſt certa & infallibilis: Quia præſcientia certa & infallibilis falli non poteſt, & ea quæ præſcit aliter evenire non poſſunt. Patet, inquam, ex dictis negandam eſſe utramque partem aſſumpti, & ad probationem petitam ex certitudine & infallibilitate præſcientiæ patet pariter neutram partem eâ probari. 1°. Quia juxtà ſecundam rationem præſcientia non eſt tantùm de re, ſed de modo contingentiæ, ſicque cùm ſit certa & infallibilis, res certò eveniet contingenter. 2°. Quia juxtà tertiam rationem certitudo præſcientiæ petitur ex medio cognitionis, neceſſitas autem vel contingentia rerum ex ipſis rebus, & ſic non implicat rem contingentem certò præſciri. 3°. Quia juxtà primam rationem viſio rei præſentis, qualem habet Deus de futuro, impertinenter prorsùs ſe habet ad ejus neceſſitatem vel contingentiam. * Verum eſt quidem quòd dùm Deus videt rem præſentem, neceſſe ſit eam eſſe, prout ſubeſt tali viſioni; ſicut dùm video *Sortem* ſedentem, neceſſe eſt *Sortem* ſedere, prout ejus ſeſſio ſubeſt meæ viſioni; quia quod eſt quamdiu eſt, neceſſe eſt eſſe; ſed talis neceſſitas, ut patet, eſt hypothetica tantùm & conſequentiæ, non abſoluta & conſequentis. Hoc eſt ſi videam *Sortem* ſedentem, ſequitur neceſſariò quòd ſedeat, ſed non ſequitur quòd ſedeat neceſſariò. Undè cùm additur in argumento certò præſcita aliter non poſſe evenire, verum eſt in ſenſu compoſito & potentiâ conſequente, quia ſimul ſtare non poteſt quòd videam *Sortem* ſedere & non ſedeat, alioquin ſimul ſederet & non ſederet; falſum autem in ſenſu diviſo & potentiâ antecedente, quia dùm video *Sortem* ſedere, ipſe ſic liberè ſedet, quod poſſit non ſedere. De hoc iterum alibi.

* *In 1. d. 38. q. 1. a. 5. ad 3. & ad 5.*

AR-

ARTICULUS III.

Quomodò futura ſunt Deo præſentia in Æternitate?

Nota: futura eſſe Deo præſentia in æternitate dupliciter poteſt intelligi, objectivè ſcilicèt ſeu intentionaliter, & phyſicè ſeu realiter. Objectivè quatenus divinæ cognitioni repræſentantur ut præſentia ſecundum illud eſſe reale quod habebunt quando producentur. Phyſice, quatenus realiter exiſtunt in æternitate. Æternitas enim quamvis ſit in ſe indiviſibilis & tota ſimul, habet tamen quandam extenſionem virtualem, ſeu partes virtualiter diſtinctas correſpondentes per analogiam ad diverſas partes temporis præteriti, præſentis & futuri; ſicut eſſe divinum, licet ſit ſimpliciſſimum, æquivalet tamen pluribus perfectionibus diſperſis & diſtinctis in creaturis.

Quæritur itaque utrùm futura ſint Deo præſentia non ſolum objective & intentionaliter, ſed phyſice & realiter in æternitate, non ſecundum ſe totam, ſed prout correſpondet virtualiter illi differentiæ temporis in qua futura producentur & exiſtent. Non eſt ergo quæſtio utrum futura ſint realiter Deo præſentia per anticipatam illorum productionem in æternitate, diſtinctam ab illa quâ producuntnr in tempore; eſt enim hæc intelligentia craſſa & Fidei contraria, cum ſit de fide certum nihil eſſe ab æterno productum, ſed omnia in tempore; ſed, ut dixi, utrum ſint Deo realiter præſentia per coextenſionem virtualem ipſius æternitatis ad illam differentiam temporis in qua aliquando exiſtent.

Futura eſſe Deo in æternitate præſentia objective & intentionaliter non eſt dubium, cum enim Deus in ſe contineat omnes ideas & rationes quas res futuræ habituræ ſunt in tempore, eas in ſe cognoſcit ſecundum illud eſſe reale quod habebunt

dùm producentur; quod eſt eas habere præſentes objectivè & intentionaliter.

Dico: Futura ſunt Deo in æternitate præſentia non ſolùm objectivè & intentionaliter, ſed phyſicè & realiter. Eſt communis inter Thomiſtas, quibus junguntur ex Societate, Molina, Fonſeca, Thiphanius & alii.

Probatur 1°. Authoritate. S. Auguſtinus lib. 2. ad Simplic. q. 2. S. Gregorius Papa lib. 20. moral. cap. 23. & plures alii, negant 1°. In Deo præſcientiam in rigore. 2°. Negant aliquid eſſe Deo futurum. 3°. Tandem negant tanquam quid abſurdiſſimum Deum ſcire aliquid de novo in tempore quod priùs non noverat: Atqui ſi futura eſſent Deo præſentia objectivè tantùm & intentionaliter, non phyſicè & realiter, 1°. haberet reſpectu illorum præſcientiam in rigore, ut patet in Prophetis, qui non obſtante præſentiâ objectivâ quam habent de futuris, habent tamen reſpectu illorum præſcientiam in rigore. 2°. Futura eſſent Deo abſolute futura, cùm, non præſentia objectiva, ſed ſola realis tollat rationem veræ futuritionis. 3°. Tandem aliquid ſciret de novo in tempore quod priùs non noverat, nempe res phyſice exiſtentes: Ergo.

Quantùm ad D. Thomam, totus videtur pro hac ſententia quamvis quidam antiqui & plures recentiores illum aliter intelligant. Imprimis hìc a. 13. o. dicit, *æternitas ſimul exiſtens ambit totum tempus, unde omnia quæ ſunt in tempore, ſunt Deo ab æterno præſentia, non ſolùm eâ ratione, quâ habet rationes rerum apud ſe præſentes, ut quidam dicunt;* En præſentiam objectivam: *ſed quia ejus intuitus fertur ab æterno ſuper omnia prout ſunt in ſua præſentialitate*, abſque dubio reali, cùm non detur media inter objectivam & realem; & eo præſertim quod paulo ante ibidem dixerat quod *Deus cognoſcat omnia contingentia, non ſolùm prout ſunt in ſuis cauſis, ſed etiam prout unumquodque eorum eſt actu in ſemetipſo:* Præſentia enim objectiva

non

non eſt quâ unumquodque eſt actu in ſemetipſo, ſed quâ eſt in intellectu. In 1. d. 38. q. 1. a. 5. o. *Cùm ergo Deus uno æterno intuitu non ſucceſſivo omnia tempora videat, omnia contingentia in temporibus diverſis ab æterno præſentialiter videt, non tantùm ut habentia eſſe in cognitione ſua:* Ergo ut habentia eſſe in *ſeipſis.* Videatur totus articulus.

Inſuper S. Doctor locis citatis & q. 2. de veritate a. 12. 1. cont. gent. cap. 66. 67. & alibi centies recurrit ad æternitatem quæ totum tempus ambiat & quâ menſuretur ejus cognitio ut probet res eſſe Deo præſentes: Atqui ſi intelligeret de præſentia objectiva tantùm, non opus eſſet recurrere ad æternitatem quâ menſuretur ejus cognitio, ſi quidem res realiter abſens poſſit eſſe objectivè præſens cognitioni tempore menſuratæ. Item in iiſdem locis probat res à Deo videri intuitivè, quia ſunt illi præſentes in æternitate: Atqui ſi intelligeret de præſentia objectiva tantùm, idem per idem probaret, nempe; ideo res à Deo videri quia videntur. Ergo.

Probatur ſecundò ratione. 1°. Æternitas eſt duratio in ratione durationis infinita, indiviſibilis & tota ſimul, ut patet ex ejus definitione communiter recepta ex Boëtio: Atqui ratione infinitatis continet omnes durationes, præteritum, præſens & futurum: Ratione indiviſibilitatis & ſimultatis continet illa, quamvis ſucceſſive fluentia, modo indiviſibili in eodem nunc, ſine ulla ſucceſſione: Ergo omnia tempora & tempore menſurata ſunt Deo realiter præſentia ratione æternitatis. Hinc D. Bernardus ſerm. 80. in cantic. *Tempora ſub ea* (æternitate) *tranſeunt non ei, futura non expectat, præterita non recogitat, præſentia non experitur,* experientiâ ſcilicet tranſeunte. *Hic a. 3. o. & alib.*

Reſpondent adverſarii æternitatem carere quidem ſucceſſione intrinſecâ & entitativâ, at non extrinſecâ petitâ ex rebus inter ſe ſuccedentibus, & ipſi æternitati ſucceſſive coëxiſtentibus. Unde comparant æternitatem arbori plantatæ in ripa

 flumi-

fluminis cui partes aquæ fluentes ſucceſſivè fiunt præſentes abſque mutatione aut ſucceſſione ex parte ſui.

Sed contrà. Ex hac Reſponſione ſequeretur 1°. quòd æternitas non eſſet infinita in ratione durationis, ſicut immenſitas non foret infinita in ratione immenſitatis, ſi non poſſet ſimul coexiſtere omnibus differentiis locorum imaginabilium. Sequeretur 2°. quòd non eſſet tota ſimul & perfecta poſſeſſio, ut communiter definitur: Ex quocumque enim capite proveniat defectus poſſeſſionis actualis, ſivè ab intrinſeco poſſidentis, ſivè ex parte rei poſſidendæ, non eſt ſimul & perfecta poſſeſſio, ut patet in illo qui non poſſidet divitias earum defectu. Undè meliùs compararetur æternitas arbori plantatæ in medio fluminis tantæ extenſionis ut totum flumen contineret, ſimul & ſemel abſque ſucceſſione coexiſtens omnibus partibus aquæ fluentibus, nec deberet expectare earum tranſitum ut illas poſſideret, ac menſuraret: Ita æternitas. Vel cum D. Thoma, comparatur Deus in æternitate homini exiſtenti in alta ſpecula ex qua videt totam viam & omnes tranſeuntes per illam; quamvis enim unus incedat poſt alium, & prior non videat poſteriorem, ille tamen qui eſt in ſpecula omnes ſimul videt & habet ſibi præſentes. Similiter Deus habet ſibi præſentes in ſpecula æternitatis res omnes etiam præteritas & futuras, quamvis inter ſe ſuccedant & non poſſint ſimul exiſtere in propria duratione.

Hic a. 13. ad 3. & q. 2. de verit. a. 12.

2°. Scientia Dei cùm ſit perfectiſſima debet eſſe invariabilis: Atqui non eſſet invariabilis ſi res futuras non videret realiter præſentes in ſua æternitate: Ergo. Prob. Min. Si res non eſſent Deo realiter præſentes in æternitate, inciperet de novo illas videre realiter præſentes in tempore, eo ſcilicet quo producerentur: Ergo, ut arguebat ſuperiùs Aug. illas bis cognoſceret, nunc futuras, poſteà realiter præſentes, & aliquid de novo in tempore illius ſcientiæ accideret, ſicque mutaretur, ſicut mutaretur

In 1. de 38. q. 1. a. 5. o.

Digitized by Google

retur Dei voluntas, ſi inciperet aliquid velle nunc quod priùs non voluit: Ergo.

Objicies. Inintelligibile eſt aliquid exiſtere in æternitate quod non exiſtit in ſe, priùs eſt enim exiſtere in ſe quàm in alio: Atqui futura non exiſtunt in ſe nunc & ab æterno, v. g. Antichriſtus non exiſtit in ſe nunc: Ergo non exiſtunt in æternitate. Confirmatur: Implicat aliquem locum coexiſtere divinæ immenſitati, niſi priùs exiſtat in ſemetipſo: Ergo à pari.

Reſpondetur communiter, diſtinguendo Minorem: Futura non exiſtunt in ſe nunc in propria duratione, C. Non exiſtunt in ſe nunc in ſuperiori duratione æternitatis, N. Æternitas enim ſecundum virtualem extenſionem continet differentiam temporis in qua Antichriſtus, v. g. erit in propria duratione. Verum ut id magis explicetur & tollatur æquivocatio.

Obſervandum eſt cum noſtro Joanne à S. Thoma diſput. 9. a. 3. quòd æternitas non menſurat res creatas immediatè & ſupponendo illas jam in ſe paſſivè immutatas & productas, ſed præcisè prout continentur in actione divina à qua attinguntur & reſpiciuntur res creatæ ut ejus terminus. Itaque eſſe creatum hîc non debet conſiderari, neque prout eſt virtualiter intrà Deum & eſt ipſe Deus; neque præcisè prout eſt in omnipotentia & in cauſis creatis ut poſſibile, neque prout eſt in voluntate producendi ut futurum, ſed prout attingitur per actionem Dei. Actio autem Dei eſt æterna, & tamen habet effectum in tempore, juxtà illud S. Th. q. 1. de pot. a. 1. ad 8. *Potentia Dei ſemper eſt conjuncta operationi, ſed effectus ſequuntur ſecundùm imperium voluntatis. Undè non oportet quòd ſemper ſit conjuncta effectui, ſicut nec quòd creaturæ fuerint ab æterno.* Et 1. p. q. 46. a. 1. ad 10. *In actione Dei æterna non ſequitur effectus æternus, ſed qualem Deus voluit.* In aliis autem cauſis poſitâ actione ſtatim ſequitur effectus. Eſt ergo id ſpeciale in actione Dei quòd ſit æter-

na & effectus ejus immutetur paſſivè in tempore. Quapropter (Et hîc eſt ſumma obſervationis) effectus actionis Dei poteſt dupliciter conſiderari, uno modo ut immutatus paſſivè & productus, & ſic fundat propriam durationem & non eſt ab æterno: Alio modo ut præciſè eſt terminus connotatus & reſpectus ab actione æterna, & ſub hac ratione trahitur ad altiorem menſuram & eſt ab æterno, quia menſuratur eâdem menſurâ quâ menſuratur actio cujus eſt terminus, non ut immutatus ab illa, ſed ut connotatus ab illa. Ita profundiſſimus Theologus, paucis additis.

Igitur juxtà hanc explicationem, D. Min. Argumenti: futura non exiſtunt in ſe nunc & ab æterno, ut effectus immutati paſſivè & producti, C. Min. Ut termini connotati actionis actualis æternæ, N. Min. Et hinc etiam patet reſponſio ad confirmationem: Diſparitas eſt enim quòd ut immenſitas occupet locum aliquem, debet illum tangere contactu virtutis operando in illum, ut alibi diximus, in locis verò quæ non ſunt, non operatur. At ut futura coexiſtant æternitati, ſufficit quòd ſint aliquando futura, quia ex hoc ipſo fiunt termini connotati actionis æternæ, & ideò menſurati æternitate ſicut ipſa actio æterna. Adde quòd immenſitas ſit infinità in ratione locandi tantùm, ex quo ſequitur quòd debeat replere omnes differentias locorum præſentium, ſursùm, deorſùm, dextrorsùm, ſiniſtrorsùm, &c. Locus verò ut futurus aut præteritus ſub hac ratione non eſt de linea immenſitatis, ſed æternitatis.

Si inſtes: Effectus præcisè ut terminus connotatus actionis æternæ, nihil eſt reale extrà cauſas: Ergo.

R. D. Nihil eſt reale extrà cauſas hoc ſenſu quòd non ſit paſſivè immutatus, C. Hoc ſenſu quòd ſit tantùm poſſibilis aut futurus reſpectu Dei, N. Quia ut ſic non conſideratur ampliùs intrà divinam eſſentiam, ut merè potentem aut volentem producere, ſed ut actu producentem, ex quo intelli-

telligitur habere eſſe creatum extrà cauſas, non quidem ut paſſivè immutatum, neque tamen ut in actu primo poſſibile aut futurum tantùm, ſed in actu ſecundo ut connotatum ab actione actu exiſtente tanquam ejus terminus; & ſic dicimus eſſe realiter præſens in æternitate. Secundùm hanc intelligentiam quam etiam ſequitur Contenſonus, videtur evaneſcere difficultas & reduci ad quæſtionem de nomine, & ſimul præoccupantur plures & difficiles inſtantiæ, quas ideo omittimus.

Ex dictis colliges 1°. Poſſibilia non eſſe Deo in æternitate præſentia, quia non ſunt termini actionis æternæ. 2°. Quòd cùm dicimus Deum videre futura ut præſentia in ſua æternitate, non eſt ſenſus quòd illa immediate in ſe ipſis videat independenter ab eſſentia ſeu attributis priùs viſis, ſi quidem ut patet ex ſol. Objectionis in tantùm illa videat, in quantùm ſunt termini connotati ſuæ actionis, adeòque illâ mediante: Cognoſcit ergo illa ut præſentia in eſſentia ſua ut actu agente, quamvis non immutentur paſſive niſi in tempore ſecundùm beneplacitum divinæ voluntatis.

Petes 1°. Utrùm hæc rerum præſentia in æternitate ſit neceſſaria ad certitudinem & infallibilitatem divinæ ſcientiæ, ſicut diximus eſſe neceſſariam ad ejus invariabilitatem?

R. Præſentiam realem rerum in æternitate maxime conducere ad certitudinem divinæ ſcientiæ non eſt dubium: quia inde res contrahunt quandam neceſſitatem ſcilicet hypotheticam; *Quod eſt enim, quamdiu eſt, neceſſe eſt eſſe*, ut fert axioma commune. Suppoſito tamen quòd per impoſſibile res non forent realiter præſentes in æternitate, & nihilominùs maneret decretum divinum æternitate menſuratum, probabiliùs ſalvaretur, ratione iſtius decreti, certitudo & infallibilitas divinæ ſcientiæ, quia cùm ſit æternitate menſuratum, efficax & inimpedibile, connectitur infallibiliter cum futuro definito; ſicque erit certa & infallibilis ſcientia de illo, ſi non ratione objecti

 ſaltem

ſaltem ratione medii. Ita Joannes à S. Th. Gonet & plures alii Thomiſtæ contrà Salmanticenſes & alios.

Petes 2°. Utrum realis rerum præſentia in æternitate ſit neceſſaria, ut earum cognitio divina ſit intuitiva?

R. Affirmativè. Ita communiter Thomiſtæ. Ratio eſt, quia in hoc ſolo differt cognitio intuitiva ab abſtractiva, quòd hæc abſtrahat ab exiſtentia ut exercita in objecto quod reſpicit; intuitiva verò eſſentialiter exigat terminari ad objectum realiter & exercitè exiſtens: undè S. Th. dicit quòd *viſio addit ſuprà ſimplicem cognitionem aliquid extrà genus notitiæ, quod eſt exiſtentia,* non equidem exiſtentia objectiva & intentionalis, cùm hæc ſit in intellectu intelligente, conſequenter non extrà genus notitiæ; ergo phyſica & realis. Item dicit: *Dicitur ſcientia viſionis in Deo ad ſimilitudinem viſûs corporei qui res extrà ſe poſitas intuetur.*

Q. 3. de verit. a. 3. ad 8.

q. 2. de verit. a. 9. ad 2.

Confirmatur: præſentia objectiva & intentionalis eſt communis omni cognitioni tàm abſtractivæ quàm intuitivæ, cùm nullum objectum poſſit cognoſci ab intellectu niſi ſit illi præſens per ſpeciem intentionalem: Ergo non per præſentiam intentionalem ſed realem cognitio intuitiva diſtinguitur ab abſtractiva.

Si dicas cognitionem intuitivam diſtingui ab abſtractiva. 1°. Quòd intuitiva ſit clarior, abſtractiva obſcurior. 2°. Quòd intuitiva ſit per ſpeciem propriam, abſtractiva per ſpeciem alterius. Contrà primum, Deus clariſſimè videt res poſſibiles, & tamen hæc ejus cognitio non eſt intuitiva. Contrà ſecundum, Deus cognoſcit intuitivè futura, præſentia & præterita non per proprias illorum ſpecies, ſed per ſuam eſſentiam ut gerentem vices ſpeciei. Item res per propriam eſſentiam poſſunt æquè cognoſci ſub ſtatu futuro aut præterito quàm ſub actuali exercitio exiſtentiæ: Ergo per propriam ſpeciem poſſunt cognoſci abſtractivè.

Dices

Digitized by Google

Dices: cognitio infuſa Petro Pariſiis de Joanne exiſtente Romæ, attingens Joannem ut exiſtentem cum omnibus ſuis accidentibus individualibus, eſt intuitiva, & tamen Joannes non eſſet localiter præſens Petro: Ergo ad cognitionem intuitivam non requiritur præſentia realis.

R. Fortè poſſet negari Ant. ſed eo dato, D. Conſeq. Ergo ad cognitionem intuitivam non requiritur præſentia realis localis, tranſeat Conſeq. non requiritur præſentia realis in aliqua duratione, N. Conſeq. Ratio diſparitatis eſt quia abſque coexiſtentia locali cognitio poteſt terminari ad objectum ut extrà cauſas exercitè exiſtens, quod requiritur ad cognitionem intuitivam, non poteſt autem abſque coexiſtentia in aliqua duratione.

ARTICULUS IV.

In quo medio Deus cognoſcat futura abſoluta, contingentia & libera?

Quamvis diximus articulo præcedenti futura abſoluta eſſe Deo præſentia in æternitate, quia tamen non exiſtunt in propria duratione, ſed in ſe futura ſunt, & aliundè ſecundùm nos, res non cognoſcantur à Deo immediatè in ſe ipſis, præſentia autem rei in æternitate non ſit medium in quo cognoſcatur, ut quidam falsò exiſtimant, ſed modus objecti cogniti; quærimus modò in quo medio Deus futura abſoluta & præſertim contingentia & libera cognoſcat? De conditionatis diſſert. ſeq. hæc quæſtio eſt ſummi momenti à qua plures aliæ dependent. Nos quidem ex principiis poſitis haud difficilè illam reſolvimus: ſi enim, ut dictum eſt in anterioribus, Deus non cognoſcat alia à ſe in ipſis, ſed in ſe ipſo ut in cauſa, rerum autem ſit cauſa in actu primo per eſſentiam quâ omnia poteſt, & in actu ſecundo per voluntatem quâ hæç de facto, potiùs quàm alia vult eſſe, palàm eſt, quòd ſicut poſſibilia in eſſentia ſua præciſè ſpectata cognoſcit, ſic futura in eſ-

ſentia

Digitized by Google

ſentia ſua per voluntatem determinata, ſeu in decreto ſuæ voluntatis cognoſcat.

Verùm quia hæc doctrina viam præmunit aſſertioni gratiæ per ſe efficacis & everſioni ſcientiæ mediæ, illam toto & unanimi conatu impugnant Patres Societatis & eorum gregales: at cùm urgentur aſſignare aliud medium in quo Deus futura cognoſcat, reducuntur ad anguſtias & inter ſe diſſidentes in varias eunt adinventiones. Molina aſſignat cauſarum ſecundarum ſupercomprehenſionem: Suares decretum futurum: Theophilus Raynaudus cauſam ſecundam ſibi relictam: Inter Recentiores quidam veritatem formalem propoſitionum, alii objectivam: Nuperus Scriptor Molinianus Honoratus Tournely q. 16. de ſcientia Dei art. 3. Concl. 3. & 4. aſſignat eſſentiam divinam tanquam ſpeciem intelligibilem in repræſentando infinitam. Altera eſt antiquior opinio huic vicina quæ tribuitur Ægidio Romano, ſecundùm quam Deus futura cognoſcit in ſuis ideis. Has ergo varias opinationes primùm impugnabimus, deindè veram ſententiam ſtabiliemus. Undè ſit

§. I.

Opiniones minùs veræ rejiciuntur.

Dico 1°. Deus non cognoſcit futura abſoluta libera in eſſentia ſua ut habet rationem ideæ aut ſpeciei intelligibilis ante decretum. Prima pars eſt contrà Ægidium Romanum, ſi tamen intellexerit de ideis ſecluſo decreto, quod non conſtat. Secunda contrà Tournely.

1. Probatur utraque pars. In cauſa indifferenti ad futuritionem & non futuritionem, non poteſt cognoſci effectus futurus potiùs quàm non futurus, patet ex terminis: atqui eſſentia Dei ut habet rationem ideæ aut ſpeciei ante decretum eſt indifferens ad effectum futurum vel non futurum; eſt namque cauſa rerum in actu ſecundo libera & per ſuam

vo-

voluntatem, ita ut non ſint futura niſi quia vult, & ideò ante decretum eas quidem repræſentat ut poſſibiles, ſed non ut futuras: Ergo.

Neque refert quòd eſſentia divina ſit in repræſentando infinita, non enim ideò poteſt repræſentare quod non eſt repræſentabile; ante decretum autem, nihil eſt repræſentabile ut futurum, quia non eſt futurum.

Dico 2°. Deus non cognoſcit futura contingentia in ſupercomprehenſione cauſarum ſecundarum ante decretum. Eſt contra Molinam qui in hoc paucos habuit Sectatores.

Probatur eâdem ratione: Quia neque comprehenſio, neque ſupercomprehenſio alicujus cauſæ poteſt in ea apprehendere quod in ea non continetur: atqui in cauſa ſecunda ante decretum divinæ voluntatis effectus non continetur ut determinate futurus, ſed indifferenter ad eſſe vel non eſſe, non enim poteſt cauſa ſecunda eſſe determinata ad futuritionem potiùs quàm non futuritionem ante decretum ſeu determinationem cauſæ primæ: Ergo. Hæc patent ex dictis Art. 1. hujus Diſſert. & adhuc magis patebunt ex dicendis.

Objicies. S. Th. 1. cont. gent. cap. 67, dicit quòd ſicut ex cauſa neceſſaria certò cognoſcitur effectus neceſſarius, ita ex cauſa contingenti non impedita certò cognoſcitur effectus contingens: Ergo.

R. S. Thomam loqui de cauſa contingenti latè ſumpta ſeu non libera, quæ quamvis neceſſariò agat, poteſt tamen naturaliter impediri ex concurſu aliarum cauſarum, ut v. g. combuſtio ignis: Et in hujuſmodi cauſa non impedita poteſt certò cognoſci effectus. Verùm nec poteſt cognoſci hujuſmodi cauſam non fore impeditam niſi in decreto.

Inſtabis: Juxtà Thomiſtas Deus cognoſcit certò futura in cauſis ſecundis per decretum ſeu præmotionem determinatis: atqui tamen cauſæ ſecun-

cundæ etiam ſub decreto ſeu præmotione ſunt indifferentes : Ergo.

R. D. Min. Cauſæ ſecundæ ſub decreto ſeu præmotione ſunt indifferentes indifferentiâ potentiali & paſſivâ quæ importat ſuſpenſionem actûs, N. Min. Indifferentiâ activâ in ipſo actu contentâ, quâ nempè cauſa ſecunda ſic agit ut poſſit non agere, C. Min. Ipſo enim inſtanti quo intelligitur voluntas præmota ad agendum, intelligitur agens, ſic tamen ut poſſit non agere : Undè qui prævidet motionem, prævidet certò actum, liberè tamen ponendum.

Dico 3°. Deus non cognoſcit futura contingentia in cauſa ſecunda ſibi relicta in his vel illis circumſtantiis. Eſt contrà Theophilum Rainaudum. Probatur : Ponere Deum futura contingentia cognoſcere in cauſa ſecunda ſibi relicta in his vel illis circumſtantiis abſque ullo Dei concurſu, eſt ſupponere cauſam ſecundam eſſe Deum, eſt enim proprium Dei agere independenter à quovis alio. Inſuper ſi futura contingentia non poſſint cognoſci in cauſis ſecundis concurſu ſimultaneo adjutis, ut probavimus contrà Molinam, à fortiori, nec in ipſis ſibi relictis.

Dico 4°. Deus non cognoſcit futura contingentia in ſuo decreto prævíſo ut futuro. Eſt contrà Suares.

Probatur 1°. Decretum Dei utpotè æternum non poteſt concipi cum fundamento in re ſeu virtualiter futurum : Ergo. Probatur Ant. 1°. Quia æternitas cùm ſit tota & indiviſibilis, non novit præteritum & futurum. 2°. Quia ſicut ad futurum reale, requiritur realis prioritas exiſtentiæ & in quo, & non ſufficit prioritas dependentiæ & à quo, ut patet in proprietatibus quæ quamvis dependeant ab eſſentia, tamen non ſunt ipſi futuræ, ſic ad futurum virtuale requiritur virtualis prioritas exiſtentiæ & in quo : atqui in Deo non poteſt concipi cum fundamento in re prioritas exiſtentiæ ſeu in quo, cùm omnia in Deo exi-

ſtant

ſtant per unicam & indiviſibilem exiſtentiam, ſeſeque mutuò tranſcendant: Ergo.

Probatur 2°. Dato gratìs decretum poſſe concipi futurum, ſaltem ut in eo Deus futura cognoſceret, deberet dari medium in quo hoc decretum ut futurum repræſentaretur, cùm enim in illo priori non intelligatur exiſtens, non poteſt in ſe ipſo cognoſci: Atqui antè decretum non eſt medium quod illud repræſentet ut futurum: Ergo. Probatur Min. In illo priori Deus eſt indifferens ad illud decretum ponendum vel non ponendum, cùm decretum ſit id quo ſe determinat: Ergo Confugit Suares ad veritatem objectivam futuritionis decreti: Verùm hoc eſt ad aliud medium recurrere de quo jam: Undè

Dico 5°. Deus non cognoſcit certò futura contingentia & libera antè decretum in eorum veritate ſivè formali ſivè objectiva. Eſt contrà Recentiores Profeſſores Societatis.

Cùm Patres Jeſuitæ probè nunc ſentiant omnia media cognoſcendi futura à ſuis excogitata, eſſe inepta & inſufficientia, confugerunt ad aliud novum, eò uſque in ſcholis inauditum, nempè ad veritatem propoſitionum de futuro: Undè ſic arguunt. Deus eſt omniſcius, & nulla veritas ipſum latet: Atqui antè decretum una ex duabus propoſitionibus contradictoriis eſt determinatè vera, altera falſa: Ergo hanc veritatem ante decretum ab æterno cognoſcit Deus. Duplicem autem diſtinguunt veritatem; alteram formalem propoſitionum, alteram objectivam rerum; ſi enim, ut contendunt, verum fuit ab æterno quod nunc eſt, ita vera fuit propoſitio quæ affirmabat futurum; hanc veritatem vocant formalem, primam objectivam, quia eſt objectum hujus ſecundæ. Quidam ergo dicunt futura à Deo præſciri in veritate formali, quidam in objectiva, ſed uterque dicendi modus in eundem ferme reincidit. Rem ergo confecero ſi probem & nullam eſſe veritatem ſive formalem ſive objectivam futurorum ante decre-

tum,

tum, & eſto eſſet, non eſſe medium in quo futura poſſint cognoſci. Itaque

Probatur Concluſio. 1°. Antè Dei decretum nihil eſt determinate futurum : Ergo nulla futuri veritas ſive formalis ſive objectiva. Patet Conſequentia, quia veritas ſequitur ad ens tanquam ejus proprietas. Probatur Ant. 1°. Ab authoritate : S. Auguſtinus tract. 68. in Joan. dicit : *Deus facit futura ea prædeſtinando.* Et lib. 26. cont. Fauſt. reddens rationem cur neſciat an aliquid ſit futurum, ait : *Ideò neſcio, quia quod habeat de hac re voluntas Dei me latet; illud tamen me non latet ſinè dubio futurum, ſi hoc Dei voluntas habet.* S. Ambroſ. lib. 5. de fide cap. 8. *Fecit Deus quæ futura ſunt..... Quia..... Futura ſunt quæ eſſe præcepit.* S. Th. hîc q. 16. a. 7. Objiciens ſibi 3°. loco adverſariorum principium, hoc ſcilicet : *Id quod eſt verum in præſenti ſemper fuit verum eſſe futurum.* Reſpondet : *Ad tertium, dicendum quòd illud quod nunc eſt, ex eo futurum fuit antequam eſſet, quia in cauſa ſua erat ut fieret, undè ſublatâ causâ, non eſſet futurum illud fieri. Sola autem cauſa prima eſt æterna. Undè ex hoc non ſequitur, quòd ea quæ ſunt, ſemper fuerit verum ea eſſe futura, niſi quatenùs in cauſa ſempiterna fuit ut eſſent futura; quæ quidem cauſa ſolus Deus eſt.* Deus autem non eſt cauſa rerum niſi per voluntatem : Ergo.

Probatur idem Ant. ratione : 1°. Futurum eſt quod eſt determinatum in ſuis cauſis ad habendam exiſtentiam in tempore ſequenti, patet ex dictis art. 1. hujus Diſſert. Atqui ante determinationem cauſæ primæ, nulla cauſa ſecunda eſt determinata, alioquin prima foret ſecunda, & ſecunda prima.

2°. Si ante Dei decretum aliquid foret determinate futurum, vel hoc haberet à ſe, vel ab aliqua cauſa : Non à ſe, quod enim non eſt, non poteſt ſibi dare ut ſit, nec à fortiori ut futurum ſit : Adde quòd ſi eſſet à ſe futurum, non foret

futu-

Digitized by Google

futurum contingens, de quo eſt maximè quæſtio, ſed neceſſarium, ita ut oppoſitum Deus decernere non poſſet. Non ab aliqua cauſa, quia antè determinationem primæ cauſæ, omnes cauſæ ſecundæ ſunt indifferentes & indeterminatæ ad futuritionem vel non futuritionem.

3°. Illud eſt cauſa futuritionis rerum quod 1°. determinat principium poſſibilitatis earum: Atqui decretum divinum eſt primum determinans principium poſſibilitatis rerum: Ergo. Probatur Min. Principium poſſibilitatis rerum eſt omnipotentia Dei: Atqui primum determinans omnipotentiam Dei eſt ſuæ voluntatis decretum, Deus enim eſt agens liberum ad extrà, conſequenter non agit niſi prout vult: Ergo.

Probatur 2°. Concluſio. Dato gratìs ineſſe propoſitionibus de futuro contingenti veritatem formalem independenter à Dei decreto, hæc tamen non foret medium in quo Deus quæ futura ſunt poſſet cognoſcere: Ergo. Probatur Ant. Quod pendet ab alio in ſua veritate, eamque ab illo mutuat, non poteſt eſſe medium ad illud aliud cognoſcendum, medium enim cognoſcendi aliud, debet priùs iſto alio cognoſci; implicat autem id quod ab alio dependet in ſua veritate & eam ab illo mutuat priùs iſto alio cognoſci, eo modo enim eſt cognoſcibile quo eſt verum: Atqui veritas propoſitionis de futuro, ſi detur, pendet ab eventu futuro atque ab illo mutuatur: Ergo non poteſt eſſe medium in quo Deus eventum futurum cognoſcat. Probatur Minor: non ideò eventus eſt verè futurus, quia propoſitio enuntians illum futurum eſt vera; ſed è contrà propoſitio eſt vera quia eventus eſt verè futurus, ab eo enim quòd res eſt vel non eſt, propoſitio dicitur vera vel falſa, ut fert commune principium: Ergo veritas propoſitionis de futuro, ſi detur, pendet ab eventu futuro atque ab illo mutuatur.

Propter hoc argumentum quod nobis videtur invincibile plerique adverſariorum, relictâ verita-

Digitized by Google

te formali, confugiunt ad veritatem objectivam, & dicunt ex eo quòd eventus ſit nunc in tempore, verè fuiſſe futurum ab æterno, & in illa veritate futuritionis ſeu in illo eſſe futuro, Deum cognoſcere eſſe præſens quod aliquando habebit.

Verùm contrà veritatem objectivam pariter urget argumentum factum: quod pendet ab alio in ſua veritate & eam ab illo mutuat, non poteſt eſſe medium ad iſtud aliud cognoſcendum: atqui juxtà ipſam adverſariorum doctrinam, veritas objectiva futuritionis pendet à veritate eſſe præſentis, non minùs quàm veritas formalis propoſitionis pendet à veritate objectiva futuritionis: Ergo ſicut veritas formalis propoſitionis non poteſt eſſe medium in quo Deus cognoſcat veritatem objectivam futuritionis, ſic veritas objectiva futuritionis non poteſt eſſe medium in quo Deus cognoſcat eſſe præſens quod habebit in tempore. Probatur Minor: dicunt adverſarii eventum fuiſſe ab æterno verè futurum, quia nunc eſt, ſeu quia aliquando erit in tempore, hoc eſt, ex illo eſſe præſenti quod habet quando eſt, aut habebit in tempore quando erit, verè fuiſſe futurum totâ duratione præcedente: Ergo ſecundùm doctrinam adverſariorum veritas objectiva futuritionis pendet ex veritate eſſe præſentis, ſicut veritas formalis propoſitionis pendet ex veritate objectiva futuritionis. Videatur Goudin in opere poſthumo de ſcientia Dei, ubi latè & eruditè verſat hoc argumentum.

Addo in confirmationem concluſionis hoc medium eſſe novum, nullumque illius ſivè in Scripturis, ſivè in Patribus, ſivè in antiquis Theologis extare veſtigium. Undè ipſe Vaſques 1. p. diſp. 65. cap. 4. ingenuè fatetur ſe hujus medii nullam in antiquis mentionem reperiſſe, uno excepto Scoto, cujus tamen nullum teſtimonium profert.

Sol-

Digitized by Google

Solvuntur objectiones.

Objectiones adverſariorum leviter perſtringam, quia cùm omnes fermè eò tendant, ut probent veritatem propoſitionum de futuro contingenti antè decretum, ſolent proponi & ſolvi in Logica, & quamvis evincerent quod prætendunt adverſarii, nihil obtinerent contrà noſtram concluſionem, ut patet ex ſecunda probatione.

Objicies 1°. Illa propoſitio de futuro eſt determinatè vera quæ enuntiat rem ut erit, ſeu quæ eſt conformis ſuo objecto: atqui propoſitio de futuro prolata in ſigno priori ad decretum, v. gr. hæc, *Antichriſtus erit*, enuntiat rem ſicuti erit: Ergo. Patet Minor, quia reverà Antichriſtus erit aliquando, ut fide conſtat.

R. N. Minorem. Ad probationem D. Ant. reverà Antichriſtus erit aliquando vi decreti poſiti in ſigno ſequenti, C. Ant. vi diſpoſitionis factæ in illo ſigno priori ad decretum, N. Ant. Tunc enim Antichriſtus eſt adhuc pendulus & indifferens ad eſſe & non eſſe, conſequenter propoſitio enuntians quòd erit, neque vera eſt neque falſa determinatè. Et ut pateat quàm imbecille ſit iſtud argumentum cui tam confidunt adverſarii, ſic illud in ipſos retorqueo. In tantùm vera eſt propoſitio enuntians id quod erit, in quantùm erit id quod enuntiat: atqui antè Dei decretum de futuro Antichriſto, eritne aut non erit Antichriſtus, incertum eſt: Ergo & incertum eſt an enuntiatio de illo futuro ſit vera.

Inſtabis 1°. Ea eſt natura propoſitionis de præſenti ut ſuam veritatem in duas alias refundat, anteriùs in propoſitionem de futuro, poſteriùs in propoſitionem de præterito: Ergo ſicut ex eo quòd res eſt nunc, erit verum dicere in tota duratione ſequenti quòd fuerit; ita ex eo quòd res ſit nunc, fuit verum dicere in tota duratione præcedente, res erit.

R. D. Ant. ea eſt natura propoſitionis de præſenti ut ſuam veritatem refundat in propoſitionem de futuro & propoſitionem de præterito, eas verificando dependenter à determinatione rei in ſe, C. Ant. Oſtendendo illas fore vel fuiſſe veras independenter à determinatione rei in ſe vel in ſua cauſa, N. Ant. Igitur ex veritate propoſitionis de præſenti propoſitio de futuro dicitur vera, non veritate quam in ſe haberet antè eventum poſitum ſeu determinatum in ſua cauſa, ſed veritate quæ in illam refunditur ab eventu præſenti, vel ejus determinatione : ſeu quod idem eſt, propoſitio vera de præſenti non oſtendit propoſitionem de futuro fuiſſe veram, ſed vi effectûs præſentis illam verificat : eo fermè modo, inquit recens Thomiſta, quo ſubſequens matrimonium prolem anteà natam, non quidem oſtendit fuiſſe legitimam, erat enim illegitima, ſed ſic legitimat ut ſecundùm jura intelligatur ſemper fuiſſe legitima.

Ad conſequentiam, N. paritatem : diſparitas ex dictis eſt quòd propoſitio de præterito ſupponat objectum ſuum invariabiliter determinatum ; quod enim ſemel eſt aut fuit, impoſſibile eſt non fuiſſe. At propoſitio de futuro non ſupponit objectum ſuum ſed expectat, undè ſi ſupponatur indeterminatum ad eſſe vel non eſſe, quale eſt antè Dei decretum, propoſitio de illo erit pariter indeterminata & indifferens ad veritatem & falſitatem.

Inſtabis 2°. Hæc propoſitio, Antichriſtus erit, non affirmat Antichriſtum eſſe determinatum in ſe vel in ſua cauſa, aliàs foret de præſenti, ſed ſimpliciter quòd erit, quovis modo ſuo tempore exiſtat : Ergo ad veritatem hujus propoſitionis Antichriſtus erit, non requiritur determinatio Antichriſti in ſe vel in ſua cauſa.

R. D. Conſequens : Non requiritur determinatio Antichriſti ut objectum enuntiatum, C. Conſeq. ut fundamentum veræ enuntiationis, N. Conſeq. ut enim propoſitio de futuro ſit vera, non ſuffi-

ſufficit quòd res ſit aliquando habitura exiſtentiam, quia id poteſt verificari de re merè poſſibili, ſed requiritur tanquam conditio ſine qua non, quòd habitura ſit exiſtentiam vi diſpoſitionis factæ in eo ſigno in quo enuntiatur futura.

Inſtabis 3°. Ex dictis ſequitur quòd omnis propoſitio affirmativa de futuro contingenti ante Dei decretum ſit falſa, & omnis negativa vera. Probatur ſequela: Propoſitio affirmativa v. g. hæc, *Antichriſtus erit*, affirmat Antichriſtum eſſe futurum, negativa, non eſſe futurum: atqui ſecundùm nos ante decretum Antichriſtus non eſt futurus: Ergo.

R. N. Sequelam. Ad probationem D. Maj. hæc propoſitio, *Antichriſtus erit*, affirmat Antichriſtum eſſe futurum, id eſt dari nunc determinatam futuritionem Antichriſti, N. Maj. hoc enim ſenſu non foret de futurò, ſed de præſenti impoſſibili. Id eſt quòd Antichriſtus aliquando habebit exiſtentiam, C. Maj. Ad hunc ſenſum D. Min. atqui ſecundùm nos antè decretum Antichriſtus non eſt futurus, id eſt non eſt determinata futuritio Antichriſti, C. Min. Id eſt Antichriſtus non habebit aliquando exiſtentiam, N. Min. hoc enim eſt incertum & pendulum, conſequenter propoſitio id enuntians eſt incerta & indeterminata ad veritatem vel falſitatem.

Objicies 2°. Lex contradictoriarum eſt quòd una ſit determinatè vera, altera determinatè falſa: atqui hæ propoſitiones, Antichriſtus erit, Antichriſtus non erit, prolatæ antè Dei decretum, ſunt contradictoriæ: Ergo. Confirmatur: Hæc propoſitio disjunctiva, Antichriſtus erit vel non erit, eſt determinate vera ante Dei decretum, atqui ad veritatem disjunctivæ requiritur quòd una pars ſit vera: Ergo.

R. N. Maj. univerſaliter ſumptam; ſed lex contradictoriarum in communi eſt quòd pugnent in veritate & falſitate, ſeu quod non poſſint eſſe ſimul veræ, & ſimul falſæ, ex hoc principio in quo fundatur, impoſſibile eſt idem eſſe & non eſſe, ad quod

ſufficit quòd alterutra indeterminatè ſit vera, alterutra indeterminatè falſa, non autem requiritur quòd una determinatè ſit vera, altera determinatè falſa. Et quæſo ex his duabus propoſitionibus; *Petrus convertetur, Petrus non convertetur;* cur natura contradictionis, affirmativæ potiùs adſcriberet veritatem quàm negativæ, aut è contrà, cùm ſint pares in contradicendo.

Inſuper ſi veritas determinata futurorum contingentium & propoſitionum de illis orietur ex vi & natura contradictionis, ſequeretur 1°. Quod eſſet veritas neceſſaria & non contingens, utpotè fundata in hoc principio neceſſario & immutabili: *Impoſſibile eſt idem eſſe & non eſſe.* Sequeretur 2°. Quod propoſitiones de futuro eſſent veræ non ſolùm pro priori ad decretum, ſed pro omni priori imaginabili, ita ut poſſet concipi aliquid futurum antequam conciperetur poſſibile, imo antequam conciperetur Deus exiſtens, quia iſtud principium *Impoſſibile eſt idem eſſe & non eſſe*, in quo fundatur lex contradictionis, verificatur pro omni inſtanti imaginabili.

Ad confirmationem ſimiliter D. Min. Ad veritatem disjunctivæ requiritur quod una pars ſit vera indeterminatè, C. Min. determinatè, N. Min. ſicut enim hæc disjunctiva eſt neceſſaria & æternæ veritatis, & tamen neutra pars eſt neceſſaria; ita ad veritatem determinatam illius non requiritur quod una ſit determinate vera potiùs quàm altera, ſed quod ambæ non poſſint eſſe ſimul falſæ, ad quod ſufficit quod alterutra indeterminate ſit vera. Adde quod ſi ex veritate disjunctivæ ſequeretur veritas alicujus partis determinate, recurrerent abſurda quæ deduximus in priori ſolutione.

Plura omitto, tùm quia, ut dixi, uſus invaluit ut tractentur in Philoſophia dùm de propoſitionibus de futuro contingenti, ubi videri poſſunt: tùm quia dato gratìs propoſitiones de futuro contingenti eſſe veras ante Dei decretum, probavimus

Digitized by Google

mus eas nihilominùs non poſſe eſſe medium in quo Deus futura cognoſcat.

§. II.

Vera ſententia aſſeritur.

Dico: Deus cognoſcit futura abſoluta contingentia & libera in ſuo decreto eorum futuritionem determinante, ſivè in eſſentia ſua hujuſmodi decreto determinata.

Probatur 1°. Authoritate Scripturæ & Patrum. Iſaïæ 14. Deus prædicens per Prophetam bella quæ Aſſyrii illaturi erant Iſraëlitis, conſequenter futura libera, & priorum deletionem, ſubjungit: *Juravit Dominus exercituum dicens: Si non ut putavi ità erit, & quomodo mente tractavi, ſic eveniet: ut conteram Aſſyrium in terra mea.......... Hoc conſilium quod cogitavi..... Dominus exercituum decrevit, & quis poterit infirmare?* Quibus verbis Deus aperte fundat horum futurorum certam prænotionem in decreto ſuæ voluntatis. Item Apoſtolus ad Rom. 11. diſcurrens de præſcientia Dei circà converſionem Gentium & infidelitatem Judæorum, proinde circà actus liberos, poſtquam exclamavit: *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei:* addit pro ratione iſtius incomprehenſibilis ſcientiæ: *Quoniam ex ipſo & per ipſum & in ipſo ſunt omnia*, quaſi diceret, quoniam ordinat & facit.

S. Hilarius lib. 3. de Trinit. *Quæ Deus facere decrevit in ſua voluntate cognovit.* S. Auguſt. lib. de prædeſt. Sanct. cap. 10. *Prædeſtinatione Deus ea præſcivit quæ fuerat ipſe facturus.* Et infrà: *Quando promiſit Deus Abrahæ fidem Gentium, non de noſtræ voluntatis poteſtate, ſed de ſua prædeſtinatione promiſit: Promiſit enim quod ipſe facturus fuerat;* ubi ſermo eſt ut patet de futuris liberis, nimirùm de converſione Gentium.

Expenditur mens S. Thomæ.

Sanctus Thomas ubique ſtatuit duo principia ex quibus conficitur noſtra Concluſio. Primum, quod Deus extrà ſe nihil videat, ſed omnia in eſſentia ſua tanquam in cauſa. Hîc q. 14. a. 5. 1. cont. gent. cap. 68. quod ſic incipit: *Oportet oſtendere quòd Deus cogitationes mentium & voluntates cordium cognoſcat in virtute cauſæ, cùm ipſe ſit univerſale eſſendi principium*, quod poſtquàm probavit quinque rationibus totum caput ſic concludit; *Dominium quod habet voluntas ſuprà ſuos actus, per quod in ejus eſt poteſtate velle & non velle, excludit determinationem virtutis ad unum & violentiam cauſæ exteriùs agentis, non autem excludit influentiam ſuperioris cauſæ à qua eſt ei eſſe & operari, & ſic remanet cauſalitas in prima cauſa quæ eſt Deus, reſpectu motuum voluntatis, ut ſic Deus ſe ipſum cognoſcendo, hujuſmodi cognoſcere poſſit.* Confer. art. 4. præced. Diſſert. Secundum principium; quod ſit cauſa rerum per ſuam voluntatem hîc q. 14. a. 8. infrà q. 19. a. 4. & alibi. Ex quibus, inquam, duobus principiis conficitur quòd Deus futura quæcumque etiam contingentia & libera cognoſcat in ſua voluntate, quod eſt Concluſio noſtra. Inſuper in 1. d. 39. q. 1. a. 1. ad 5. dicit: *Licèt eſſe & ſcire in Deo ſint idem ſecundùm rem, tamen ſcire ſequitur voluntatem ut imperatum ab ipſo, eſſe autem non: Et ideò eſſe ſuum non ſubjacet libertati voluntatis, ſicut ſcire operativum creaturæ.* Plura alia, ne longiores ſimus, omittimus.

Verùm duo opponunt adverſarii ex D. Th. Primum, quòd S. Doctor agens ex profeſſo hîc a. 13. & in 1. d. 38. q. 1. a. 5. de cognitione futurorum contingentium, nullam faciat mentionem decreti, ſed recurrat ad eorum præſentiam in æternitate. Secundum, quod hîc a. 13. o. doceat futurum contingens non poſſe certò cognoſci in ſua cauſa.

Ad

Ad primum, non ſemel miratus ſum hoc argumentum à quibuſdam reputari alicujus momenti; quaſi S. Thomas fundando certam præſcientiam futurorum in eorum præſentia in æternitate excluderet decretum, & non potiùs ſupponeret & aſſereret: Enimverò futura non ſunt in æternitate præſentia niſi quia ſunt futura in propria duratione, non ſunt autem futura in proprià duratione ſecundùm D. Th. niſi per Dei voluntatem, ſeu ut dicebamus art. præcedenti, non ſunt præſentia in æternitate niſi quatenùs ſunt termini divinæ voluntatis ea determinantis & ſimul actu producentis; conſequenter videre futura præſentia in æternitate, eſt in via S. Thomæ, ea videre in divina voluntate. Idque eò verius eſt quòd juxtà S. Doctorem Deus res non videat immediatè in ipſis, ſed in ſe ut in cauſa, eſt autem cauſa rerum per voluntatem. Non ergo decretum & rerum præſentia in æternitate ſunt duo media in quibus Deus futura cognoſcit ut quidam falſò imaginantur; ſed ſolum decretum divinæ voluntatis ſeu ipſa divina voluntas ut volens ſimul & actu producens eſt medium in quo Deus futura cognoſcit: Rerum autem præſentia non eſt medium, ſed ipſum objectum ſeu modus objecti prout repræſentatur in voluntate, actu producente, ſicque eſt ratio ſub qua non in qua res cognoſcitur.

Inſuper falſum eſt S. Thomam locis citatis non meminiſſe expreſsè decreti: Hîc enim a. 13. dicit: *Omnia quæ ſunt in tempore eſſe Deo ab æterno præſentia, non ſolùm eâ ratione quâ habet rationes rerum apud ſe præſentes, ut quidam dicunt:* Rationes autem rerum practicæ, ſunt ideæ per decretum voluntatis determinatæ. Et poſteriori loco in 1. *Deus ab æterno non ſolùm videt ordinem ſui ad rem, ex cujus poteſtate res erat futura.* Ecce decretum: *Sed ipſum eſſe rei intuebatur.* Ecce rerum præſentiam in æternitate.

Inſiſtes: Si verum ſit ſcientiam futurorum totam inniti ſoli decreto ut medio in quo cognoſcantur,

cantur, quare ergo S. Th. agens locis citatis ex profeſſo de ſcientia futurorum, tam parcè attigerit decretum & totus ſit in adſtruenda rerum præſentia in æternitate tanquam illius ſcientiæ fundamento; in hoc certè videtur fuiſſe diminutus præſertim cùm ipſi Thomiſtæ è contrà parcè tractent præſentiam rerum in æternitate & totis viribus adnitantur in adſtruendo decreto.

R. S. Thomam locis citatis non agere de medio in quo Deus futura contingentia cognoſcat, id præſtiterat art. 5. docens generaliter Deum videre alia à ſe, in ſe ut in cauſa. Et art. 8. eſſe cauſam rerum per voluntatem; ſed agit de certitudine divinæ præſcientiæ concilianda cum rerum contingentia. Et quamvis certitudo divinæ præſcientiæ, ſalvâ rerum contingentiâ, poſſit probari & ex parte medii & ex parte objecti, magis tamen ſollicitus fuit S. Th. eam illic probare ex parte objecti quàm ex parte medii: 1°. Quia, ut monui, de medio jam ſatis dixerat. 2°. Quia certitudo ſcientiæ, ſalvâ rei ſcitæ, contingentiâ, clariùs probatur ex præſentia rei ſcitæ quàm ex ejus determinatione in ſuis cauſis. Dùm enim coram video Petrum currere, clarè percipitur meam viſionem eſſe certam, neque tamen indè tolli contingentiam curſûs Petri, cùm è contrà difficiliùs conciperetur me certò præſcire Petrum curſurum, & nihilominùs hunc curſum remanere futurum contingentem. Inſuper ſcientia divina ex ſe habet quòd menſuretur æternitate, non autem ex ſe habet quòd ſit cauſa rerum, ſed à voluntate: Ut ergo S. Doctor ex propriis procederet, probat hîc certitudinem divinæ ſcientiæ ex præſentia rerum in æternitate magis quàm ex divina voluntate, quod reſervat ad q. 19. ubi agit de decretis.

Quarè verò nos Thomiſtæ operoſiùs inſiſtamus probando decreto, quàm probandæ præſentiæ rerum in æternitate? Reſponſio in promptu eſt quia adverſarii noſtri operoſiùs & pertinaciùs negant decre-

decretum quàm rerum præſentiam in æternitate; eò quòd ex poſitione decreti probè ſentiant funditùs everti ſuum ſyſtema de ſcientia media & gratia verſatili. Cæterùm, ututſit, non te excidat, quod ſuprà monui, Deum videre res præſentes in æternitate, eſſe, in via S. Thomæ, illas videre in ſua voluntate ab æterno eas volente & producente.

Ad ſecundum R. quòd cùm S. Th. dicit futurum contingens non poſſe certò cognoſci in ſua cauſa, loquatur de cauſa creata ſecundùm ſe ſpectata, reſpectu cujus effectus eſt contingens & futurus, non de voluntate ſua, cui nihil eſt futurum & contingens, ſed omnia ſunt in æternitate præſentia & infallibilia.

Inſtabis. S. Th. in 1. d. 38. q. 1. a. 5. jam citato, ponit hoc diſcrimen inter effectus futuros neceſſarios & contingentes, quòd neceſſarii poſſint certò cognoſci in ſuis cauſis, non verò contingentes; atqui hoc diſcrimen ſtare non poteſt, ſi futurorum præſcientia nitatur decreto: Nam vel S. Thomas loquitur de cauſis ſecundùm ſe abſtrahendo à decreto, vel non. Primum dici non poteſt in ſententia Thomiſtarum, qui ad effectus etiam neceſſarios requirunt decretum & prædeterminationem phyſicam. Non etiam ſecundum, quia ſecundùm Thomiſtas effectus poteſt certò cognoſci in cauſis ſecundis, ut ſubſunt divino decreto.

R. N. Min. Ad probationem dico quòd S. Th. loquatur de cauſis ſecundis ſecundùm ſe præſcindendo à decreto: Et quantùm ad id quod objicitur de effectibus neceſſariis, dico duo. Primum quòd quamvis ſecundùm Thomiſtas effectus neceſſarii, v. g. ortus ſolis, non ponantur in eſſe independenter à concurſu Dei prævio, quia tamen illis debetur naturaliter, nec poſſit eis denegari niſi per miraculum & de potentia Dei extraordinaria, poſſunt dici abſolutè futuri & in cauſis ſuis certò cognoſci præſcindendo à decreto, non quidem illud negando, ſed ad illud non attendendo; quia quod

certò

certò futurum eſt ſecundùm potentiam Dei ordinariam, poteſt dici abſolutè futurum & ut tale certò cognoſci: Secundum dico juxtà plurium interpretationem S. Thomam in hoc conſtituere diſcrimen inter effectus neceſſarios & contingentes, quòd neceſſarii ſint determinati ſaltem quantùm ad ſpeciem in ſuis cauſis, non verò contingentes, conſequenter quòd neceſſarii poſſint certò cognoſci in ſuis cauſis ſaltem quantùm ad ſpeciem, etiam abſtrahendo à decreto, non verò contingentes; quia decretum ſeu prædeterminatio phyſica requiritur & ad ſpeciem & ad individuum effectûs contingentis, non verò ad ſpeciem, ſed ſolùm ad individuum effectûs neceſſarii, eò quòd cauſæ neceſſariæ ſunt ex natura ſua determinatæ ad ſpeciem.

Probatur Concluſio Ratione.

Ratio fundamentalis concluſionis noſtræ non eſt alia quàm quæ ſuprà ex S. Th. propoſita eſt: Hæc nimirùm. Deus cognoſcit alia à ſe in ſe ut in cauſa: Atqui eſt cauſa futurorum contingentium per decretum ſuæ voluntatis: Ergo. Major conſtat ex dictis art. 4. præced. diſſert. Minor ex art. 3. ejuſdem Diſſert. eſtque communis & paſſim tradita in Scripturis. Ad Epheſ. 1. *Operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ.* Sap. 11. *Quomodo aliquid permanere poſſet niſi tu voluiſſes.* Apoc. 4. *Tu creaſti omnia & propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt.*

Probatur 2°. ex impugnatione aliarum ſententiarum. Deus non cognoſcit futura abſoluta contingentia antè decretum in ſua eſſentia ut habet rationem ideæ, aut ſpeciei intelligibilis, non in ſupercomprehenſione cauſarum ſecundarum, non in cauſis ſecundis ſibi relictis, non in decreto futuro, non demùm in veritate formali aut objectiva futurorum: Ergo in ſuo decreto. Conſequentia patet à ſufficienti enumeratione.

Con-

Digitized by Google

Confirmatur: Decretum divinæ voluntatis habet omnes conditiones requiſitas ut ſit medium in quo Deus futura contingentia cognoſcat: Ergo. Probatur Ant. Medium in quo Deus futura contingentia cognoſcit debet eſſe æternum, quia Deus non incipit in tempore cognoſcere quæ priùs neſciebat; debet eſſe efficax & infallibile, alioquin in eo certò non cognoſceret, ſic tamen quòd potuerit non eſſe, quia Deus potuit futura non cognoſcere, ſi ea facere non voluiſſet: atqui decretum divinæ voluntatis eſt æternum, cùm Deus non incipiat in tempore velle aliquid quod priùs non volebat, eſt efficax quia eſt omnipotens, & nemo, ut dicit Scriptura, voluntati divinæ reſiſtit, potuit tamen non eſſe, quia Deus liberè voluit quæcumque voluit ad extrà, ita quòd potuiſſet non velle quæcumque fuerunt, ſunt, aut erunt in mundo: Ergo.

Ad hæc omnia dupliciter reſpondent adverſarii. 1°. His probari Deum in ſuo decreto cognoſcere futura quæ ab ipſo ſolo dependent, non verò libera quæ dependent ab humano arbitrio. 2°. Et eſto etiam ea cognoſceret Deus in decreto, non tamen indè ſequitur hoc decretum eſſe prædeterminans, idque eò verius videtur, quòd Scotiſtæ, qui admittunt Deum futura libera in ſuis decretis cognoſcere, rejiciant tamen decreta prædeterminantia.

Ad primum, R. 1°. Scripturam & S. Auguſtinum loqui de futuris liberis ut patet ex textibus citatis. Quantùm ad D. Th. ſic dicit Deum omnia in ſeipſo cognoſcere ut nihil excipiat: *Alia à ſe*, inquit, hîc a. 5. o. *videt non in ipſis ſed in ſeipſo.* Et ad 1. *Id quod eſt extrà ſeipſum non intuetur niſi in ſeipſo*, & nominatim actus liberos 1. cont. gent, require in probatione concluſionis. 2°. Actus noſtri liberi non minùs cauſantur à Deo quàm quæcumque alia, eſt enim cauſa totius entis, *omnia opera in nobis operans.* Iſa. 26. & nominatim actus noſtros liberos, *operatur enim in nobis velle & perficere*, ad Philipp. 2.

Ad

Digitized by Google

Ad ſecundum. Per decretum prædeterminans nihil aliud intelligimus quàm decretum divinæ voluntatis efficaciter & infallibiliter determinans rei futuritionem, ſuaviter tamen, quia modum ejus liberum etiam determinat. Undè duplici titulo dicitur prædeterminans. 1°. Quia cauſat futurum. 2°. Quia certò & infallibiliter, liberè tamen, cauſat: atqui iſtud ſolùm & non aliud indifferens aut concomitans poteſt eſſe medium in quo Deus futura certò & infallibiliter cognoſcat: Ergo. Probatur Minor:. Si ſit indifferens ad futuritionem aut non futuritionem, ad conſenſum ponendum vel non ponendum, non poterit, ut patet, certò & infallibiliter ducere ad cognitionem conſenſûs potiùs quàm non conſensûs; ſi verò ſit concomitans tantùm, non erit cauſa futurorum, cauſa enim, natura ſaltem præcedit ſuum effectum, & ſic recurrunt omnia quibus ſuprà probavimus, nihil eſſe futurum niſi per Dei decretum: Inſuper iſtud decretum concomitans non erit potiùs medium cognoſcendi futurum, quàm futurum erit medium cognoſcendi tale decretum. Quod objicitur de Scotiſtis: An hi conſequenter loquantur ad ſua principia? Non nos, ſed ipſi viderint.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1°. cum Honorato Tournely: decretum illud non poteſt eſſe medium priùs cognitum in quo futura libera cognoſcuntur, quod priùs concipi & cognoſci non poteſt quàm ipſæ creaturæ ad quas terminatur: Tale eſt decretum Dei liberum, implicat enim priùs cognoſci decretum liberum quàm cognoſcantur ea per quæ conſtituitur ut diſtinctum ab actu neceſſario: Sed non poteſt cognoſci ut diſtinctum ab actu neceſſario, priuſquàm cognoſcantur creaturæ ad quas terminatur, ſi quidem diſtinguitur ab actu neceſſario per illam ſolam connotationem ad creaturas: Ergo creaturæ non cognoſcuntur in decreto tanquam in medio priùs cognito.

R.

R. 1°. Moliniſtas, concedere Deum cognoſcere certò, futura quæ ab ipſo ſolo dependent, ut eſt creatio mundi, in ſuo decreto, ut ſuprà vidimus, item (quandoque ſaltem) & futura libera in decreto abſoluto concurrendi ſupponente prævifionem conditionatè futurorum. Exerat ergo Tournelius gladium in amicos, & probet ipſis ſua decreta non eſſe media in quibus Deus futura cognoſcat, quia non poſſunt cognoſci priuſquàm creaturæ ad quas terminantur; eorum defenſio erit noſtra. Interim

R. 2°. D. Maj. Illud non poteſt eſſe medium priùs cognitum, in quo futura libera cognoſcuntur, quod priùs ratione & naturâ concipi & cognoſci non poteſt quàm ipſæ creaturæ ad quas terminatur, C. Maj. quod priùs tempore cognoſci non poteſt quàm creaturæ, N. Maj. Porrò decretum Dei liberum, licèt ſit ſimul tempore cum creaturis ad quas terminatur, priùs tamen ratione & naturâ concipitur, quia fatente ipſo objiciente, eſt creaturarum cauſa, cauſa autem priùs ratione & naturâ cognoſcitur quàm effectus.

Inſtabis 1°. Decretum Dei liberum duo dicit: ſubſtantiam divinam & relationem rationis ad creaturas: ut ſubſtantia, non repræſentat futurum potiùs quàm non futurum; ut relatio rationis, nihil poteſt realiter repræſentare, quia ens rationis nullum effectum realem habere poteſt: Ergo.

R. 1°. Ut antè, hoc argumentum pariter eſſe ſolvendum ab adverſariis: de decreto enim creandi mundum, item de decreto concurrendi ad actus liberos ſupponente prævifionem futuri conditionati, in quo, juxtà ipſos, Deus hæc futura cognoſcit, poteſt pariter objici, quòd non poſſet futurum repræſentare neque ut eſt ſubſtantia Dei, neque ut eſt relatio rationis ad creaturas.

R. 2°. Decretum divinum non repræſentare futura, neque præciſè, ut eſt ſubſtantia Dei, neque ut eſt formaliter relatio rationis in noſtro intellectu, ſed ut eſt fundamentaliter reſpectus ad creaturas

turas, eſt autem fundamentaliter reſpectus ad creaturas, quatenùs poteſt eminenter facere ſine reſpectu reali, quidquid actus de novo elicitus faceret, quod nos explicamus per reſpectum rationis.

3°. Cæterùm quidquid ſit decretum Dei liberum, & in quo conſiſtat, quod in omni ſententia difficillimum eſt definiri, ut videbimus infra; certum eſt ſaltem apud omnes Theologos eſſe aliquid ſufficiens ad productionem omnium creaturarum; à fortiori ad cognitionem earum.

Inſtabis 2°. In cauſa univerſali & remota, non poteſt certò & infallibiliter cognoſci effectus, quia virtus cauſæ univerſalis modificatur per cauſam particularem, atque ab ea poteſt impediri ſic in virtute ſolis non poteſt certò cognoſci floritio arboris, quia ex defectu virtutis generativæ in arbore poteſt impediri virtus ſolis: atqui Dei decretum eſt cauſa univerſalis & remota cujus influxus modificatur & determinatur à cauſis ſecundis. Undè S. Th. in 1. d. 38. q. 1. a. 5. comparat influxum Dei motui ſolis, & indè probat quòd Deus mediantibus cauſis ſecundis neceſſariis producit effectus neceſſarios, & mediantibus cauſis ſecundis contingentibus, effectus contingentes: Ergo.

Hic q. 19. a. 6. ad 3. R. D. Maj. in cauſa univerſali remota, quæ non eſt univerſaliter prima, non poteſt certò cognoſci effectus, C. Maj. quia poteſt ab aliis impediri. In cauſa quæ eſt univerſaliter prima, qualis eſt Deus, N. Maj. Hujuſmodi enim cauſa, cùm ſit infinitæ & univerſalis virtutis, ſic accommodatur aliis cauſis, ut etiam illas ſibi accommodet & ſubjiciat, ita ut ab illis impediri non poſſit. Quantùm ad D. Th. non in hoc comparat influxum Dei cum influxu ſolis, quòd ſicut efficacia influxûs ſolis poteſt impediri per defectum cauſæ particularis, ſic efficacia divini influxûs poſſit impediri per defectum cauſarum ſecundarum. Id enim diſertè negat S. Doctor q. citatâ in margine

a. 8.

Digitized by Google

a. 8. o. ſed intendit tantùm probare quòd infallibilitas divinæ ſcientiæ non noceat rerum contingentiæ, quia quamvis ſit cauſa invariabilis rerum per voluntatem, ſic tamen attemperat ſuum concurſum cauſis ſecundis ut neceſſarias per modum naturæ moveat, liberas per modum liberi relinquendo potentiam ad oppoſitum: & hoc ſenſu dicitur concurſum & cauſalitatem Dei modificari & determinari à cauſis ſecundis, materialiter ſcilicet & objectivè.

Dices: juxtà hanc doctrinam, ſcientia viſionis erit attributum diſtinctum à ſcientia ſimplicis intelligentiæ (quod non admittitur communiter) quia utriuſque erit diverſum virtualiter medium ſeu motivum, erit namque medium ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ, omnipotentia; ſcientiæ viſionis, decretum; ſcientiæ autem diſtinguuntur penès diverſa media ſeu motiva.

R. N. Sequelam. Ad probationem dico quòd decretum non ſit medium formale ſeu motivum propriè loquendo, ſed conditio dumtaxat applicans medium, medium autem eſt eſſentia divina ſeu omnipotentia. Eſt ergo omnipotentia utriuſque ſcientiæ medium ſub diverſa ratione; ſecundùm ſe conſiderata eſt medium ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ; ut determinata & applicata per decretum, eſt medium ſcientiæ viſionis: & ideò dixi in concluſione Deum videre futura in ſuo decreto, ſeu in ſua eſſentia, decreto determinata.

Objicies 2°. Si Deus certò & infallibiliter futura libera cognoſcat in ſuo decreto, iſtud decretum debet eſſe efficax & infallibile: atqui indè perimitur libertas & futura deſinunt eſſe libera: Ergo.

R. N. Min. quin potiùs indè adſtruitur libertas, quia decretum non eſt ſolùm ad ſubſtantiam rei, ſed etiam ad ejus modum, ſcilicèt libertatem: Undè ex hoc quòd ſit efficax & infallibile nihilque divinæ voluntati reſiſtat, ſequitur quòd non ſo- *Ibid. a. 8. o. & ad 2.*

ſolùm fiant ea quæ Deus vult fieri, ſed quòd fiant contingenter vel neceſſariò, quia ſic Deus vult fieri. Similiter S. Anſelmus, cujus authoritate hâc in parte abutuntur Moliniſtæ in concord. prædeſt. cap. 1. ait: *Quoniam quod Deus vult non poteſt non eſſe, ſi Deus vult voluntatem humanam nullâ cogi vel prohiberi neceſſitate ad volendum, tunc neceſſe eſt voluntatem eſſe liberam & eſſe quod vult.* Verùm de hoc argumento latè in Philoſophia dum de præmotionibus phyſicis, & infrà dum de efficacia divinorum decretorum.

Objicies 3°. Peccata ſaltem Deus non cognoſcit in ſuo decreto, cùm ea neque velit neque decernat, quin è contrà maximè deteſtetur & prohibeat.

R. Equidem Deum non velle peccata fieri, vult tamen ea permittere: Nihil enim futurum eſt niſi volente vel permittente Deo, juxtà illud Auguſt. in Enchirid. cap. 95. *Non fit aliquid niſi omnipotens fieri velit, vel ſinendo ut fiat, vel ipſe faciendo.* Et illud S. Th. hîc a. 9. ad 3. *Illa ſolùm ſunt futura quæ Deus permittit eſſe vel vult eſſe.* Cognoſcit ergo Deus peccata futura in ſuo decreto permiſſivo, hoc eſt in decreto ſuſpendendi ſeu denegandi auxilium ad vitandum peccatum.

Inſtabis: Iſtud decretum denegandi auxilium ad vitandum peccata non habet infallibilem connexionem cum peccato: Ergo in eo non poteſt certò cognoſci peccatum. Probatur Ant. Si haberet infallibilem connexionem cum peccato, voluntas hujuſmodi auxilio deſtituta deberet ſemper peccare; quod eſt falſum: 1°. Quia alioquin eſſet determinata ad malum, & conſequenter ex ſua natura mala, quod eſt hæreſis Manichæorum. 2°. Quia juxtà ipſos Thomiſtas in Tract. de gratia, voluntas creata abſque ſpeciali auxilio cum ſolo concurſu generali ipſi collato ſecundùm communes Providentiæ leges, quandoque benè agit: Ergo.

R. N. Ant. ad probat. D. ſi haberet, &c. volun-

luntas deſtituta hujuſmodi auxilio deberet ſemper peccare in iis caſibus in quibus propter malas diſpoſitiones exigit ut juxtà communes Providentiæ leges moveatur ad actum conjunctum cum defectu, C. in caſibus in quibus id non exigit, N. Dico itaque quòd in iis caſibus in quibus Deus decernit non opitulari ſpeciali auxilio voluntati creatæ, & tamen eam movere prout ſecundùm præſentes diſpoſitiones exigit, ad actum conjunctum cum defectu, certò peccabit, & in hoc decreto ex parte permiſſivo, & ex parte poſitivo, Deus peccatum futurum certò cognoſcit. Quomodò autem & quando voluntas creata exigit moveri ad actum defectuoſum dicemus dum de divinis decretis.

Repones: juxtà datam ſolutionem, peccatum non eſt infallibiliter connexum cum decreto permiſſivo niſi adjungatur decretum poſitivum ad entitatem peccati: Atqui in hac hypotheſi inutile eſt decretum permiſſivum, ut Deus cognoſcat peccatum futurum: Ergo. Probatur Min. Poſito decreto poſitivo ad entitatem peccati cui eſt inſeparabiliter annexa malitia, puta ad actum odii Dei, certò erit peccatum odii Dei: Ergo eſt inutile decretum permiſſivum, & *Fucum faciunt Thomiſtæ,* inquit Tournelius, *dum illud obtendunt ad declinandam invidiam opinionis tam duræ.*

R. N. Min. Ad probationem, D. Ant. Poſito decreto poſitivo ad entitatem peccati, certò erit peccatum, vi iſtius decreti, N. Ant. Vi voluntatis creatæ deficientis ſibi permiſſæ per ſuſpenſionem auxilii ſpecialis, C. Ant. Deus ergo decernendo entitatem peccati, malitiam ejus non decernit neque cauſat, ſed tolerat dumtaxat & permittit, & in ea permiſſione quæ ſemper ſupponitur ad decretum effectivum, eo juncto Deus certò cognoſcit peccatum. Confer quæ dicam Diſſert. 7. a. 5. ſub finem.

Replicabis: Qui applicaret ignem ſtupæ ineptè diceretur permittere combuſtionem ſtupæ: Ergo ſimiliter.

R. N. Conſeq. Diſparitas eſt 1°. Quòd combuſtio ſtupæ ſequatur ad applicationem ignis ut eſt ab homine applicante, malitia autem peccati non ſequitur ad entitatem peccati ut eſt à Deo, ſed ut eſt à voluntate creata, & ideò Deus dicitur illam permittere & non velle, ſicut anima movens tibiam curvam, dicitur permittere dumtaxat & non velle claudicationem, quia claudicatio non conjungitur motui tibiæ prout eſt ab anima, ſed prout eſt à curvitate tibiæ. 2°. Diſparitas eſt quòd in igne applicato ſtupæ non remaneat potentia anteced. ad non comburendum, in homine autem moto ad actum peccati remanet potentia anteced. ad illum non ponendum, à fortiori ad non ponendam malitiam: Et hoc ſufficit ut Deus cenſeatur permittere malitiam cujus actum decernit: ſicut in ſententia Moliniſtarum Deus conſtituens hominem in iis circumſtantiis in quibus prævidit per ſcientiam mediam eum peccaturum; quamvis non poſſit non peccare potentiâ conſequente & in ſenſu compoſito, aliàs enim falleretur Dei ſcientia; quia tamen poteſt non peccare potentiâ antecedente & in ſenſu diviſo, Deus cenſetur permittere tantùm & non velle malitiam peccati. 3°. Nihil eſt in ſtupa quod moveat hominem quaſi proviſorem generalem, ut ſtupæ permiſſæ ſuæ pravæ diſpoſitioni applicet ignem, ſicut voluntas creata indebitè diſpoſita, objectivè movet Deum tanquam proviſorem generalem, ut eam ſibi relictam & permiſſam moveat ad actum peccati, quod ut patet includit decretum permiſſivum. Ex quibus patet Thomiſtas non facere fucum, neque iſtud decretum permiſſivum obtendere ad declinandam invidiam ſuæ opinionis quaſi durioris, proindè corrigendum eſſe Tournelium dum id Thomiſtis inconſultò exprobrat. At de his latiùs dum de decretis.

AR-

ARTICULUS V.

De ſcientia futurorum conditionatorum. Utrùm Deus ea certò cognoſcat?

Nota 1°. Futurum conditionatum, ut jam antea obſervavimus, eſt quod reipſa non erit, eſſet tamen ſi aliquid aliud poneretur. Poteſt accipi dupliciter: 1°. in ſenſu illativo, ita ut *Si* ſit idem ac *Ergo*, explicans connexionem antecedentis cum conſequente. 2°. In ſenſu enuntiativo, ita ut *Si* importet tantùm coexiſtentiam extremorum. Propoſitio conditionalis accepta in ſenſu illativo eſt neceſſariò vera, vel neceſſariò falſa, quia veritas ejus conſiſtit in bona conſequentia, impoſſibile eſt autem in bona conſequentia, antecedens eſſe verum conſequente falſo. Undè omnes propoſitiones conditionales contingentes ſumptæ in ſenſu illativo, ut hæ, ſi ſit mater, diligit filium; ſi Petrus introeat Prætorium, peccabit; ſi Judas teneat loculos, tradet Chriſtum; ſunt falſæ; quia quamvis utrumque extremum ſit verum, conſequens tamen non bene infertur ex antecedente vi formæ, ſed tantùm ratione materiæ: Et è contrà hæ impoſſibiles, ſi homo eſt equus, eſt hinnibilis, ſi homo volat, habet alas, ſunt neceſſariò veræ, quia licèt utrumque extremum ſit falſum, conſequens tamen benè infertur ex antecedente vi formæ. Futura conditionata hoc ſenſu illativo accepto certò à Deo cognoſci & quidem per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, non eſt dubium, cùm, ut dixi, ſint neceſſariò vera, vel neceſſariò falſa. Quæſtio eſt igitur de futuris conditionatis ſenſu enuntiativo acceptis, prout *Si* importat tantùm coexiſtentiam extremorum. Et poſſunt diſtingui triplicis generis: Quædam habent neceſſariam connexionem cum conditione, ut *Si Petrus peccet, amittet gratiam; ſi ignis applicetur ſtupæ, comburet.* Quædam habent cum conditione connexionem tantùm contingentem, ut *Si Evangelium prædicetur Tyriis,*

convertentur. Quædam tandem nullam habent cum conditione connexionem, ſed ſunt omninò diſparata; ut *Si Rex Joas percuſſiſſet ſepties terram, deſtruxiſſet Syriam.* Futura conditionata neceſſaria à Deo certò cognoſci nullus etiam dubitat, cùm hæc à nobis cognoſcantur. Er-go difficultas de futuris conditionatis c tibus & diſparatis.

Nota 2°. Hujuſmodi futurorum cor rum certam cognitionem, quoſdam a Thomiſtas Deo denegaſſe & conjecturale conceſſiſſe, venditant aſſertores ſcienti ſeque in famoſis congregationibus *De Au* giſſe tandem Patres Dominicanos repugn eam admitterent, ſicque ſe palmam ex retuliſſe. Verùm antiquiores Thomiſtas lumnia vindicat noſter Joannes à S. Thoma hîc diſp. 20. a. 1. Probans eos reverà admiſiſſe in Deo certam cognitionem futurorum conditionatorum de quibus ſit mentio in Scripturis & quæ ſunt neceſſaria ad gubernationem hujus univerſi, non tamen circà omnes combinationes poſſibiles, quia exiſtimabant Deum nihil de illis decernere, cùm tamen in ſolo decreto Deus illas ut futuras poſſit cognoſcere, & hoc ultimum eſſe communem ſententiam Thomiſtarum verè dixit Ledeſma in verbis quæ ex illo refert Tournelius; in hoc ſicut in aliis concinens Moliniſtis. Conjecturalem autem cognitionem quam admittunt circà has combinationes poſſibiles, ſecluſis decretis, non ſe tenet ex parte Dei cognoſcentis, ſed ex parte objecti cogniti; hoc eſt Deus cognoſcit futuritionem harum combinationum, attento ordine cauſarum ſecundarum, eſſe conjecturalem & probabilem; at hoc certò Deus cognoſcit & non conjecturaliter; ſicut cùm videt me opinari & objectum opinabile, non ipſe opinatur, ſed certò videt meam opinionem & objecti opinabilitatem.

Sed & dato gratìs unum vel alterum ex antiquioribus Thomiſtis fuiſſe hujus ſententiæ, falſum eſt

fal-

ſaltem & quàm maximè, Patres Dominicanos hanc ſententiam ſuſtinuiſſe in congregationibus *De Auxiliis;* imò falſum eſt ullam de illa ſententia fuiſſe controverſiam in his congregationibus. Hæc conſtant ex Reſcripto Clementis VIII. proponendo congregationi, quod eſt tenoris ſequentis. *An ſit ſententia Auguſtini quòd antè decretum abſolutum divinæ voluntatis detur in Deo cognitio certa & infallibilis contingibilium dependentium à cauſa libera, qualem Molina per ſcientiam mediam Deo tribuit.* Vides non eſſe quæſtionem an Deus certò cognoſcat futura conditionata, ſed an cognoſcat antè decretum. Et cùm P. Baſtida diſputans pro Patribus Societatis in congregatione 33. moroſiùs hæreret in adſtruenda hâc futurorum conditionatorum cognitione in Deo; repoſuit P. Thomas Lemos: Dominicanorum cauſam agens, Patrem Baſtida difficultatem ſummitate labiorum non attigiſſe: punctum difficultatis in hoc ſitum eſſe utrùm ſcientia futurorum conditionatorum in Deo ſit antè decretum abſolutum voluntatis divinæ, qualem Molina Deo tribuit, quod & dixerunt Cardinalis de Monopoli & Archiepiſcopus Armacanus. Perperàm ergo ex hac parte gloriantur Moliniſtæ, & fictitium canunt triumphum. Vide Joan. à S. Th. loco cit. & P. Graveſon tom. 3. Epiſt. p. 87.

Dico. Deus certò cognoſcit futura conditionata contingentia & diſparata. Eſt contrà Cornejo, Curiel, Thyphanium ex Societate, &c. qui admittunt tantùm in Deo circà hæc cognitionem conjecturalem.

Probatur 1°. Deus multa in Scripturis prædixit certò futura conditionata quæ nullam aut contingentem tantùm ex ſe habent connexionem: atqui nefas eſt dicere Deum aliquid certò futurum affirmaſſe, quod non ſciebat certò futurum: Ergo. Probatur Maj. 1. Reg. 23. Davidi interroganti Dominum an Ceïlitæ traderent eum Saüli, ſi apud ipſos remaneret? Reſpondit Dominus: *Tradent,* ſcilicet ſi remaneas. 3. Reg. 11. *Dixit Dominus*

Filiis Iſraël: non ingrediemini ad eas (Filias gentium).... *certiſſimè enim avertent corda veſtra ut ſequamini Deos earum.* 4. Reg. 13. Regi Iſraël dixit Eliſæus; *Si percuſſiſſes quinquies, aut ſexies, ſivè ſepties terram, percuſſiſſes Syriam uſque ad conſumptionem.* Math. 11. dixit Chriſtus: *Væ tibi Corozaïn, væ tibi Bethzaïda, quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes quæ in vobis factæ ſunt, olim in cinere & cilicio pœnitentiam egiſſent.* Adde promiſſiones quas fecit Deus de tranſmittenda juſtitia originali in poſteros Adæ, ſi ipſe non violaret pactum; de firmando Regno in domo David, ſi ejus poſteri ſervarent legem, & plura alia: Ergo.

Confirmatur: negari non poteſt quin Deus aliquam cognitionem habuerit de iſtis futuris: atqui non conjecturalem aut probabilem, hæc enim incerta eſt & obnoxia errori, proindèque Deum dedecens: Ergo certam.

Probatur 2°. Ex Aug. lib. de dono perſeverantiæ cap. 9. ubi dicit: *Numquid poſſumus dicere etiam Tyrios & Sidonios apud ſe virtutibus factis credere noluiſſe, aut credituros non fuiſſe, ſi fierent; cùm eis ipſe Dominus atteſtetur quòd acturi eſſent magnæ humilitatis pœnitentiam, ſi in eis facta eſſent illa ſigna virtutum:* Ergo agnoſcit Aug. Chriſtum certò noviſſe Tyriorum converſionem ſi facta fuiſſent apud ipſos ſigna & miracula.

Probatur 3°. Ratione: nulla ſunt futura conditionata in ſententia Thomiſtarum niſi per decretum Dei abſolutum ex parte ſubjecti & conditionatum ex parte objecti, ut infrà explicabimus: atqui tale decretum eſt certum & infallibile: Ergo Deus in illo, certò & non conjecturaliter cognoſcit hæc futura.

Digitized by Google

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1°. Dùm Scriptura agit de futuris conditionatis, ſæpè uſurpat has aut ſimiles particulas, *fortè, forſitan,* ut Math. 11. *ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes quæ factæ ſunt in te, fortè manſiſſent uſque ad hanc diem.* Similiter alibi: atqui hæ & ſimiles particulæ non denotant cognitionem certam, ſed conjecturalem tantùm: Ergo.

R. 1°. Ad Maj. in pluribus has particulas non uſurpari, imò quandoque contrarias, ut *certiſſimè avertent corda veſtra.* 2°. N. Min. hæ enim particulæ in his caſibus non denotant dubitationem, ſed vel Deum more noſtro loqui, vel liberi arbitrii mutabilitatem, aut cauſarum ſecundarum contingentiam, vel rei magnitudinem aut difficultatem, vel increpationem. Ita docent Hieronymus ſuper cap. 26. Iſa. Et Aug. tract. 37. in Joan. ſic cùm Deus Exod. 24. dixiſſet Moyſi, quaſi dubitando: *Nec uxorem de filiabus eorum accipies Filiis tuis, ne poſtquam ipſæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant & Filios tuos in Deos ſuos.* Idem repetens 3. Reg. citato, ut certiſſimum aſſerit: *certiſſimè,* inquit, *avertent corda veſtra:* ex quo patet particulas quæ litteraliter dubitationem important, non ſic ſemper accipi in Scripturis. Confer. art. 2. hujus Diſſert.

Inſtabis: futura conditionata quæ enuntiantur in Scripturis, poſſunt cenſeri dicta tropicè & per exaggerationem: ſic cùm Chriſtus dixit Math. 11. *væ tibi Corozaïn, væ tibi Bethſaïda,* &c. ut ſuprà, non voluit certò aſſerere futuram converſionem Tyriorum & Sidoniorum, ſi prædicatum fuiſſet illis Evangelium, ſed voluit tantùm per exaggerationem increpare duritiem Judæorum comparatè ad Tyrios & Sidonios qui minùs illis fuiſſent obdurati; ſicut ſi concionator diceret Chriſtianis auditoribus, *ſi prædicarem apud Turcas, dictis*

meis moverentur, & ſicut ipſemet Chriſtus Luc. 10. dixit, *ſi hi* (diſcipuli) *tacuerint, lapides clamabunt*: non enim his verbis prædixit futurum clamorem lapidum, ſed voluit per quandam exaggerationem objurgare Phariſæos quaſi lapidibus duriores quòd viſis tot ſignis & virtutibus, nondum commoverentur ad celebrandas Dei laudes, ſicut diſcipuli celebrabant: in hujuſmodi autem exaggerationibus non eſt mendacium, ſed tropus & dictionis lepor. Ergo nihil nos cogit ut aliter intelligamus futura conditionata quæ enuntiantur in Scripturis.

R. 1°. hanc interpretationem quoad locum Math. de Tyriis & Sidoniis eſſe contrariam Auguſtino, qui loco citato dicit Tyrios & Sidonios reverà fuiſſe convertendos, ſi ipſis fuiſſet annuntiatum Evangelium, & id Chriſtum atteſtari: Ergo ut certò verum & non ut dictum per exaggerationem.

2°. Quamvis non ſit negandum Deum in Scripturis, more hominum ſæpè uti metaphoris, attamen quantùm ad futura conditionata, quædam tanquam certa prædicuntur, ut Perverſio Judæorum, ſi ad filias gentium ingrediantur. Inſuper multa ſunt in quibus non eſt locus tropis & metaphoris, v. g. quæ figura fingi poteſt, cùm Deus dixit Davidi, quòd Ceïlitæ traderent eum Saüli, ſi apud ipſos maneret.

Replicabis, quædam in Scripturis per Prophetas prædicta ſunt ut futura, quæ reverà non erant futura, ſed prædicta ſunt ut futura dumtaxat ad declarandam diſpoſitionem cauſarum ſecundarum, vel ad indicandum aliquod periculum aut quid ſimile: Sic 4. Reg. 20. Iſaïas dixit Ezechiæ Regi ægrotanti: *Præcipe domui tuæ, morieris enim tu & non vives*. Et tamen vixit adhuc Ezechias quindecim annis. Sic Jonæ 3. dixit Jonas: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive ſubvertetur*; quæ tamen non eſt ſubverſa. His inquam nihil futurum deſignatur, ſed tantùm quòd morbus Regis eſſet le-

tha-

Digitized by Google

thalis, & quòd demerita Ninivitarum exigerent ſubverſionem ſuæ urbis: Ergo ſimiliter de futuris aliis revelatis in quibus facimus vim. Sic v.g. dum 1. Reg. 23. Davidi interroganti utrùm viri Ceïlæ ipſum traderent Saüli ſi maneret apud ipſos: Reſpondit Dominus, tradent, noluit ſignificare futuram Davidis proditionem quæ nulla fuit, ſed duntaxat præſentem civium diſpoſitionem & voluntatem, quippè qui Davidis proditionem meditabantur.

R. D. Ant. Quædam in Scripturis per Prophetas prædicta ſunt comminatoriè ut futura, quæ reverà non erant futura, C. Ant. Quædam ſimpliciter prædicta ſunt ut futura quæ reverà non erant futura, N. Ant. Explicatur ex D. Th. Prophetia eſt participatio divinæ præſcientiæ impreſſa intellectui Prophetæ per revelationem; divina autem præſcientia reſpicit futura ſecundùm duo, ſcilicet ſecundùm quod ſunt in ſeipſis, in quantum ipſa præſentialiter intuetur, & ſecundùm quod ſunt in cauſis, quatenùs videt ordinem cauſarum ad effectus; futura autem contingentia prout ſunt in ſeipſis & Deo præſentia in æternitate, ſunt determinata ad unum, ſed prout ſunt in ſuis cauſis, non ſunt ſic determinata, quin poſſint aliter evenire: Et quamvis iſta duplex cognitio ſemper in intellectu divino conjungatur, non tamen ſemper conjungitur in revelatione prophetica, quia impreſſio agentis liberi non ſemper adæquat ejus virtutem. Undè quandoque revelatio prophetica eſt impreſſa quædam ſimilitudo divinæ præſcientiæ prout reſpicit futura contingentia in ſeipſis, & talia ſic eveniunt ſicut prophetantur, ſicut illud Iſaïæ 7. *Ecce Virgo concipiet.* Quandoque verò prophetica revelatio eſt impreſſa ſimilitudo divinæ præſcientiæ, prout ſcilicet cognoſcit ordinem cauſarum ad effectus, & tunc quandoque aliter evenit, quàm prophetetur, nec tamen prophetiæ ſubeſt falſum: Nam ſenſus prophetiæ eſt quòd inferiorum cauſarum diſpoſitio

2. 2. q. 171. a. 6. ad 2.

ſivè

ſivè naturalium ſivè humanorum actuum, hoc habet, ut talis effectus eveniat, & hujuſmodi ſunt prophetiæ comminatoriæ, quales ſunt liæ de quibus in inſtantia: Sic ergo intelligitur verbum Iſaïæ dicentis: *Morieris & non vives;* id eſt diſpoſitio corporis tui ad mortem ordinatur: Et quod dicitur Jonæ 3. *Adhuc quadraginta dies & Ninive ſubvertetur;* id eſt, hoc merita ejus exigunt, ut ſubvertatur. Porrò prædictiones futurorum in quibus facimus vim non ſunt ſic comminatoriæ & ad exemplum objectum, quando Dominus dixit Davidi quòd eum traderent Ceïlitæ, non erat comminatio, ſed reſponſio ad interrogationem Davidis; & David non interrogaverat an Ceïlitæ meditarentur aut vellent eum tradere, ſed an reipsà traderent: *Si tradent me viri Ceïlæ?*

Objicies 2°. S. Aug. lib. de Prædeſt. Sanct. cap. 14. explicans hæc verba: *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum ejus*, dicit: *Hoc dictum eſt ſecundùm pericula hujus vitæ, non ſecundùm præſcientiam Dei, qui hoc præſcivit quod futurum erat, non quod futurum non erat.* Et lib. 1. de anima & ejus orig. cap. 12. *Exinanitur omninò præſcientia, ſi quod præſcitur non erit.* Et S. Proſper in Epiſt. ad Aug. loquens de ſemi-Pelagianis: *Futura quæ non ſunt futura confingunt, novoque apud illos abſurditatis genere, & non agenda præſcita ſunt, & præſcita non acta ſunt:* Ergo.

R. SS. Aug. & Proſperum non negare ſimpliciter præſcientiam futurorum conditionatorum, ſed dumtaxat ad ſenſum ſemi-Pelagianorum. Volebant ſemi-Pelagiani Deum cognoſcere quid parvuli immaturà morte rapti, boni vel mali feciſſent, ſi diu vixiſſent, & indè eum moveri ut his potiùs quàm illis gratiam Baptiſmi conferret. Id tanquam abſurdum reputant SS. Aug. & Proſper, & dicunt Deum non punire aut præmiare merita vel demerita, quæ nec ſunt nec unquam erunt, qualia ſunt merita vel demerita præſcita in parvulis præmaturè morientibus, ſi diutiùs vixiſſent; ſed

quod

quòd præſcientia ad puniendum vel præmiandum, debeat eſſe abſoluta ſeu futurorum abſolutorum. Hoc ergo ſenſu negant dictum eſſe, *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum*, ſecundùm præſcientiam ſcilicet abſolutam, qualis requiritur ad præmiandum vel puniendum. Item eodem ſenſu dicunt axinaniri præſcientiam ſcilicet abſolutam, ſi id quod præſcitur non erit, & eſſe abſurdum non agenda eſſe præſcita, hâc ſemper præſcientiâ abſolutâ quæ ſit ad præmiandum vel puniendum. Cæteroquin S. Auguſtinum agnoſcere ſimpliciter in Deo præſcientiam futurorum conditionatorum; patet ex probatione Concluſionis.

Inſtabis. S. Aug. non ſolùm dicit hoc: *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum ejus*, non eſſe dictum ſecundùm præſcientiam abſolutam ut intelligimus, ſed addit: eſſe dictum ſecundùm pericula hujus vitæ: Cognoſcebat ergo Deus ſecundùm pericula hujus vitæ, quòd malitia mutaſſet intellectum illius qui raptus eſt, ſi non fuiſſet raptus: Atqui id cognoſcere ſecundùm pericula hujus vitæ, non eſt certò cognoſcere, ſed conjecturaliter tantùm; non enim omnis qui eſt in periculo peccandi peccat: Ergo ſaltem Aug. non agnoſcit in Deo niſi conjecturalem cognitionem futurorum contingentium.

R. D. Minorem. Id cognoſcere ſecundùm pericula hujus vitæ præciſè & abſtrahendo ab omni decreto divino, non eſt cognoſcere certò ſed conjecturaliter tantùm, C. Min. Secundùm pericula vitæ ut ſubſunt decreto divino ordinante vel permittente, N. Min. Quòd autem in rebus humanis ſint pericula & ex illis varia ſequantur mala, hoc non fit nec præſcitur niſi ex diſpoſitione divina illa pericula ordinante vel permittente; neque id negat eò loci S. Auguſtinus, quamvis non explicet, quia totus eſt in refutanda abſurditate ſemi-Pelagianorum, quâ volebant quòd Deus judicaret merita vel demerita, quæ quis habuiſſet, ſi vixiſſet.

Obji-

Digitized by Google

Objicies 3°. non poteſt dici per quam ſcientiam Deus hæc futura conditionata cognoſcat. Non cognoſcit per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, quia hæc verſatur tantùm circà merè poſſibilia & neceſſaria; neque per ſcientiam viſionis, quia hæc verſatur tantùm circà ea quæ ſunt, fuerunt aut érunt, & ſunt actu præſentia in æternitate, quod futuris conditionatis non competit: Atqui juxtà SS. Patres & omnes Theologos, exceptis Moliniſtis, non datur alia ſcientia in Deo, niſi ſimplicis intelligentiæ & viſionis: Ergo.

R. In hoc diviſos eſſe Thomiſtas: Quidam dicunt futura conditionata à Deo cognoſci per ſcientiam viſionis: Et ad probationem in contrarium diſtinguunt. Scientia viſionis verſatur tantùm circà ea quæ erunt & ſunt actu præſentia in æternitate, quatenùs viſionis eſt formaliter, C. quatenùs libera eſt & approbationis, N. Ut ſic enim fertur circà omnia objecta libera & contingentia, quæcumque ſint.

Alii dicunt ea cognoſci per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, quia ſicut in Deo datur duplex ſcientia viſionis, una naturalis & neceſſaria, nimirùm viſio divinæ eſſentiæ, & altera libera, ſcilicet viſio intuitiva creaturarum, ita datur duplex ſcientia ſimplicis intelligentiæ: Una naturalis & neceſſaria quæ circà merè poſſibilia verſatur, & libera quæ verſatur circà futura conditionata. Et quando objicitur ſcientiam ſimplicis intelligentiæ à D. Th. & Theologis dici neceſſariam; reſpondent hoc ideò dici, quia præcipuè occupatur circà merè poſſibilia, quæ Deus naturaliter & neceſſariò cognoſcit.

Ex his duabus ſententiis, elige quam malueris, eſt quæſtio de nomine; ſivè enim dixeris eſſe ſimplicis intelligentiæ, ſivè viſionis, perindè eſt, modò non dixeris independentem à decreto Dei actuali, qualem mediam ſingunt Moliniſtæ.

Petes an Deus certò cognoſcat omnia omninò futura conditionata?

R.

R. Quantùm ad futura conditionata in Scripturis revelata conſtat ex dictis Deum illa certò cognoſcere. Quantùm ad alia non revelata, ſed quæ ſpectant gubernationem hujus mundi & habent ordinem ad ea quæ de facto futura ſunt, ut hæc, v. g. Si Petrus non introïviſſet Prætorium, non peccaſſet; ſi Judas non habuiſſet loculos, Chriſtum non tradidiſſet: aut etiam hæc diſparata; ſi Petrus currat, Joannes ſedebit; ſi capra ſaltet, arbor florebit; cenſent communiter Theologi ea etiam à Deo certò ſciri; quia cùm Providentia ejus ſit perfectiſſima, debet proſpicere quæ aliquo modo conducunt ad ejus perfectionem & habent connexionem vel ordinem cum his quæ proviſa ſunt: Adde quòd hoc ipſo quo ſupponuntur aliquo modo futura, ſint à Deo decreta, nihil enim eſt futurum etiam conditionatè in ſententia noſtra niſi per decretum, in decreto autem ea certò cognoſcit.

Reſtat ergo difficultas de futuris conditionatis ſecundùm combinationes poſſibiles in altero rerum ordine, v. g. ſi in mundo poſſibili animal eſuriret, hoc cibo uteretur. Si in alio mundo arbor floreſceret, tot fructus proferret. Verùm, noſtro ſaltem judicio, non deberet proponi quæſtio de futuris conditionatis ſecundùm combinationes poſſibiles, ſed de ipſis combinationibus poſſibilibus; quia, ut jam obſervavi, hoc ipſo quo ſupponuntur futura, ſupponuntur decreta & in decreto cognoſci. Undè potiùs deberet quæri, an Deus decernat omnes combinationes poſſibiles in altero rerum ordine? quod ſpectat materiam de decretis. Quidam negant exiſtimantes ſufficere Deum ſtatuiſſe nihil de illis determinare, ſed ſub ſola poſſiiblitate concludere, utramque contingentiæ partem æſtimans probabilem. Ita Joannes à S. Th. diſp. 20. de ſcientia Dei art. 2. in ſol. ſecundi arg. Alii putant Deum de ſingulis combinationibus poſſibilibus determinaſſe, quia alioquin voluntas Dei maneret ſuſpenſa, & ſcientia ejus quæ

à ſuo

à ſuo decreto pendet, non foret ſatis plena. Ita Ant. Goudin Tract. 2. de voluntate Dei. q. 2. a. 1. Concluſ. 3. de quo fortè ſuo loco.

ARTICULUS VI.

De Scientia media.

§. I.

Status quæſtionis exponitur.

Nota 1°. Articulo præcedenti diximus ex communi Theologorum ſenſu Deum certò cognoſcere futura conditionata libera: Supereſt quæſtio, eaque in ſcholis inter omnes celeberrima, in quo medio Deus ea cognoſcat. Thomiſtæ conſentaneè ad ſua principia, ea dicunt à Deo cognoſci in ſuo decreto ſubjectivè abſoluto, & objectivè conditionato, quod ſic exprimitur: Volo quòd id fiat, ſi talis conditio ponatur: v. g. volo quòd Tyrii convertantur, ſi prædicetur ipſis Evangelium: Sicut enim nullum eſt futurum abſolutum niſi ex decreto Dei ſimpliciter abſoluto, ita nec ullum futurum conditionatum niſi ex decreto Dei objectivè conditionato, & ſicut futura abſoluta in ſuo decreto abſoluto Deus cognoſcit, ita & futura conditionata, in ſuo decreto conditionato: dari autem hujuſmodi decreta ex parte objecti conditionata & ex parte ſubjecti abſoluta, nunc ſupponimus & infrà probabimus.

Id Patres Societatis tamquam monſtrum horrendum, ingens, libertatis everſivum & ſanctitati divinæ injurioſum abhorrent: At ſi urgeas, ut aſſignent aliud medium, vix, cui credas, reperies; ita inter ſe digladiantur, aliis pro ſupercomprehenſione cauſarum ſecundarum, aliis pro decreto futuro, aliis pro voluntate creata ſibi relicta, aliis pro veritate formali, aliis pro objectiva contendentibus: Ita ut verificetur quod notavit noſter Gonet ex S. Thoma lect. 4. in cap. 4. D. Dio-

Dionyſii de div. nom. Quòd *illi qui cognoſcunt veritatem conveniunt in una ſententia, ſed illi qui ignorant, dividuntur per varios errores*: Intellige opiniones minùs veras, nec enim adverſariorum opiniones volumus cenſurâ notare.

In hoc ergo Patres Societatis à temporibus Ludovici Molinæ unanimiter conveniunt, Deum non cognoſcere futura conditionata libera in aliquo decreto abſoluto actuali, ſed antè illud; eamque ſcientiam inde vocant mediam, vel quia, ut ipſi dicunt, mediat inter ſcientiam ſimplicis intelligentiæ & viſionis ac de utraque participat; eſt enim neceſſaria ex parte Dei, cùm præcedat ejus decretum, ſicut ſcientia ſimplicis intelligentiæ, eſt libera ex parte objecti, quia eſt circà futura contingentia, ut ſcientia viſionis. Vel quia fertur in futura conditionata quæ medium locum tenent inter merè poſſibilia & futura abſoluta, vel tandem, ſi ſuperis placet, quia eſt medium divinitùs inventum ad profligandas hæreſes Lutheranorum & Calviniſtarum; ut quidam jactitant.

Nota 2°. Eſt ergo ſcientia media juxtà ſuos aſſertores, cognitio quâ Deus antè decretum actuale determinans futuritionem conditionatam actuum liberorum, explorat & certò prævidet quid voluntas creata ex innata libertate ageret ſi poneretur in talibus vel talibus circumſtantiis cum oblato auxilio indifferenti, an illi conſentiret & benè ageret? an illi diſſentiret & malè ageret? quo præviſo, ſi velit eam conſentire & benè agere, decernit illam in talibus circumſtantiis ponere, in quibus prævidit conſenſuram & offerre illi concurſum indifferentem, ſin minùs, decernit in aliis circumſtantiis ponere; & in tali decreto abſoluto, inquiunt, Deus certò cognoſcit conſenſum abſolutè futurum; ſed iſta certitudo, ut patet, non provenit ex ipſa efficacia decreti, ſed ex ipſa prævia ſcientia conditionata.

Dixi, *Ante decretum actuale determinans futuritionem conditionatorum*: Quia iſti Theologi non

Digitized by Google

refugiunt admittere decretum generale in Deo, concurrendi cum cauſis liberis, ſi velint aut quando voluerint ſe determinare ad agendum: Non enim, inquiunt, Deus prævidet conſenſum futurum poſitâ conditione, niſi mediante concurſu. Quamvis autem ſuperiùs dixerimus futurum conditionatum eſſe illud cujus conditio non eſſet adimplenda; hæc tamen ſcientia media ſecundùm mentem ſuorum auctorum abſtrahit ab hoc quòd purificetur vel non purificetur conditio, ſiquidem, juxtà illos, Deus per eam debeat dirigi in formandis ſuis decretis abſolutis, quæ ſunt de futuris quorum conditio eſt purificanda.

Nota 3°. De ortu & origine ſcientiæ mediæ iterùm inter ſe litigant ejus Patroni. Quidam volunt eſſe felicem nec ſatis laudandum Molinæ fœtum eò uſque in ſcholis inauditum. Alii cautiores, ne ipſâ novitate improbetur, contendunt eam eſſe perantiquam & ex ipſis Patribus hauſtam: ità moderni cum Suares. Quod verò ſpectat rei veritatem dicimus nec eſſe Molinæ fœtum, nec ex Patribus hauſtam, ſed ex ipſis ſemi-Pelagianis, ut conſtat ex litteris Proſperi & Hilarii ad Aug. quorum plura fragmenta referemus infrà, & maximè ex illo principio Fauſti Regienſis ſemi-Pelagianorum ducis: *Niſi præſcientia exploraverit, prædeſtinatio nihil decernit*, quod aſtruit lib. 2. de nat. & lib. arbit. c. 3. & alibi continuò repetit.

Nota 4°. Abutebantur autem ſemi-Pelagiani ſcientiâ mediâ quatenùs dicebant Deum per eam præſcire in voluntate humana, id undè moveretur ad conferendam his potiùs quàm illis gratiam; exiſtimabant enim Deum non poſſe abſque injuſta perſonarum acceptione uni præ altero gratiam decernere, niſi eſſet aliquod ſaltem initium fidei ex parte voluntatis humanæ, quo ad id moveretur: an autem iſtud initium fidei reponerent in natura nuda, an in natura aliquo auxilio interiori adjuta, non diſputo modò: de hoc alibi. Et cùm urgerentur exemplo parvulorum qui immaturâ morte rapiun-

Digitized by Google

piuntur, quorum his gratia baptiſmi confertur, non illis; dicebant Deum præſciſſe quid boni vel mali acturi fuiſſent, ſi ad adultam ætatem perveniſſent, & indè pariter moveri ut his potiùs quàm illis baptiſmi gratiam conferret. Hunc porrò uſum ſeu potiùs abuſum ſcientiæ mediæ rejiciunt moderni ejus aſſertores; non enim volunt præſcientiam boni operis conditionatè prævifi, eſſe Deo cauſam motivam cur his potiùs quàm illis conferat gratiam, ut patet, inquiunt, in Tyriis & Sidoniis, quos Deus prævidit convertendos ſi eis prædicaretur Evangelium, & tamen noluit prædicari.

Verùm in hoc cum ſemi-Pelagianis conveniunt, quòd eam admittant ad conciliandam humanam libertatem cum infallibilitate divinorum decretorum; cùm enim non ſecùs ac ſemi-Pelagiani exiſtiment perimi libertatem humanam, ſi Deus infallibiliter prædefiniat voluntates noſtras, & tamen negari non poſſit quin Deus ſuâ æternâ & infallibili providentiâ diſponat omnia etiam actus noſtros liberos, dicunt Deum priuſquàm quidquam abſolutè decernat, prævidiſſe quid voluntas creata in his vel illis circumſtantiis poſita boni vel mali ageret ex innata libertate ſub oblato concurſu indifferenti, quo prævifo abſolutè & infallibiliter decernit, qui benè qui malè ſint acturi; quia eos quos vult benè agere ponit in his circumſtantiis in quibus prævidet ex innata libertate benè acturos, ſin minùs, in aliis, ſicque de omnibus infallibiliter diſponit prout vult abſque præjudicio libertatis. Scientiam mediam hoc ſenſu explicatam à Molina ſuſcitatam Societas Jeſu fecit ſuam ab anno 1598. quo noſtri eam ſemi-Pelagianiſmi accuſârunt in famoſis congregationibus de Auxiliis coràm Clemente VIII. & poſteà coràm Paulo V.

Nota 5°. Extrà ſcholas Societatis pauci ſunt qui hanc ſcientiam mediam defendunt. Inter hos paucos noviſſimè prodiit Honoratus Tournely Doctor Pariſienſis, in ſuis prælectionibus de Deo q. 16.

art. 5. primùm ſe exhibet quaſi nulli parti addictum. "Nos, inquit, depoſito omni partium ſtudio rem in utramque partem verſabimus, utrumque ſyſtema oculis ſubjiciemus, quid unumquodque ferat, quid habeat difficile, quid objici, quid reſponderi ex utraque parte ſolitum ſit, paucis ac ſummatim attingemus. Ita fiet ut eorum declinemus vitium qui cùm unam præ alia opinionem defendendam ſibi ſumunt, oppoſitam ità deprimunt ac plerumque deformant, vix ut à ſuis defenſoribus agnoſcatur."

Quis ad hæc non certò crederet Tournelium, juxtà fidem datam, depoſito reverà partium ſtudio, utrumque & Moliniſtarum & Thomiſtarum ſyſtema, pro ſuis quodque momentis ex æquo & bono expoſiturum? At quàm longè à vero! Nihil non tentat novus miles ut proſtratâ ſcholâ Thomiſticâ, Moliniſticæ trophæum erigat. Si ipſi credere fas ſit; *momenta* Moliniſtarum contrà Thomiſtas, *ſunt numero & pondere graviſſima:* è contrà argumenta Thomiſtarum contrà Moliniſtas *oriuntur plerumque aut ex præjudiciis præoccupatæ mentis aut ex ignorantia ſyſtematis ſcientiæ mediæ: ſibi monſtra fingunt hoſtes ſcientiæ mediæ ut ea faciliùs debellent: vana & gratis conficta ſunt contrà ſcientiam mediam argumenta* ab incommodis: *Hæc apud.... imperitam plebem ad fucum & invidiam venditari ac valere poſſunt, non apud cordatos Theologos.* Objectiones adversùs ſcientiam mediam ſunt *malignæ, ineptæ.* Modus conciliandi libertatem cum divinis decretis & gratia quem adhibent Thomiſtæ eſt *implicatus, obſcurus, vagus, indeterminatus, nihil afferens lucis menti noſtræ,* imò *rem magis implicat & obſcurat, nec idoneus videtur, imò magis noxius explicandæ concordiæ libertatis cum gratia. Falſi redarguitur ac plene confutatur* hiſtoria de auxiliis Patris Serry per alteram ampliſſimam Hiſtoriam Patris Meyer. Noſce ex ungue leonem. Inſuper ſolidiora Scholæ noſtræ principia cautè diſſimulat, ea verò quæ refert, attenuat, labefactat.

Digitized by Google

factat. Reſponſiones Moliniſtarum habet quaſi de Tripode oracula, Reſponſiones Thomiſtarum ut jejunas & frigidas exſufflat: Palpat ubique Moliniſtas, laudat, approbat: Arguit ubique Thomiſtas, contemnit, improbat, & quod ſumma calliditatis eſt, Moliniſtas ultimò loquentes ferè ſemper inducit, ut, obmuteſcentibus Thomiſtis, victores appareant. Sic fidem liberat Tournely. Sic *depoſito omni partium ſtudio rem in utramque partem verſat.*

Quòd ergo iſte nuperus Scriptor, contrà communem & antiquum Scholæ ſuæ ſenſum, ad Molinianos defecerit, non querimur, ut jam dixit quidam ex noſtris, cuique enim liberum eſt opiniones nondum ab Eccleſia damnatas tueri. Sed quòd in hac parte minùs ſincerè quam par ſit, procedere videatur, quòd Moliniſta medullitùs fingat ſe nulli parti addictum, fortè ut eo titulo jus ſibi putet acquiſitum quodlibet impunè audendi pro Schola Moliniſtica contrà Thomiſticam, & eâ arte ſubdolâ majorem ſuis auſibus authoritatem conciliet, nec fert nec ferre poteſt cordatus Thomiſta. Nemo igitur mihi jure ſuccenſeat, ſi hunc Theologum ſeu purum Moliniſtam pro viribus aggrediar, & quæcumque nomine Moliniſtarum profert, tamquam ejus propria inſequar.

§. II.

Aberrationes & diſſimulationes Honorati Tournely circà notionem ſcientiæ mediæ breviter corriguntur.

Scientiam mediam definit cum cæteris Tournelius. *Scientia conditionatorum independens ab omni decreto abſoluto & efficaci, eoque anterior.* Art. 5. §. *Quid ſit ſcientia media.* Sed hanc communem ſcientiæ mediæ notionem tot pigmentis illinit, tot æquivocis involvit, tot exceptionibus reſtringit, ut vix eam agnoſcas. Crederes ipſum erubeſcere cauſam hanc apertâ fronte tueri.

I. Vult itaque Doctor Molinianus à ſyſtemate ſcientiæ mediæ removenda eſſe ſequentia. 1°. Quòd gratia per liberum arbitrium præveniatur. 2°. Quòd ſit aliquid tribuendum voluntati ex ſolis viribus naturæ quo ſe diſcernat. 3°. Quòd gratia præveniens moveat tantùm moraliter & objectivè voluntatem, & non effectivè per phyſicum influxum. 4°. Quòd opus bonum ſit partim à libero arbitrio & partim à gratia. 5°. Quòd liberum arbitrium priùs naturâ operetur quàm gratia cooperetur. *His*, inquit, *excluſis & rejectis*, & non aliter, *Scientiam mediam deſendi & propugnari non renuimus.* Hoc eſt, non renuit defendi chymeram quam ſibi finxit. Q. 16. de Scientia Dei Art. 5. §. *Opiniones Scholæ.* n. 4.

Igitur quantùm ad primum: In ſyſtemate ſcientiæ mediæ gratia prævenit liberum arbitrium quoad oblationem, ſed prævenitur à libero arbitrio quoad cauſalitatem: Etenim juxtà definitionem ſcientiæ mediæ datam à Tournelio, Deus antequam velit de facto hominem conſentire gratiæ, videt ipſum ex innata libertate conſenſurum: Ergo Dei voluntas ſeu ejus gratia non eſt cauſa cur homo conſentiat, ſed hominis conſenſus eſt cauſa cur gratia coagat ſeu concurrat. Et hinc ad ſecundum, ſequitur quòd conſenſus voluntatis à Deo prævisus ſit tribuendus ſolis viribus naturæ, & eo ſe diſcernat voluntas humana, ut dicam infrà: concurſus enim oblatus, quod benè advertas, non eſt ut vi ſuâ certò efficaciter determinet voluntatem ad conſenſum, ſed ut poſito conſenſu concurrat cum voluntate ad effectum; undè licèt effectus ſit à Deo concurrente partialiter, ipſe tamen voluntatis conſenſus non eſt à Deo, ſed à natura.

Quantùm ad tertium, mera eſt æquivocatio ad declinandam invidiam hujus ſententiæ. Auxilium gratiæ prævenientis in ſyſtemate ſcientiæ mediæ movet phyſicè ad actus indeliberatos illuſtrationis mentis & excitationis voluntatis ad bonum; ſed

quan-

Digitized by Google

quantùm ad conſenſum deliberatum voluntatis divinæ motioni ſeu excitationi obſequentis, movet tantùm moraliter. Ità in terminis ipſe Tournelius Tract. de grat. q. 9. art. 1. quod prudenter hîc diſſimulavit ad faciendum fucum. Quantùm ad quartum, altera eſt æquivocatio: In ſyſtemate ſcientiæ mediæ bonum opus partim eſt à libero arbitrio, partim à gratia, non partialitate effectûs, ſed partialitate cauſæ, ſicut tractio paſſiva navis partim eſt à duobus equis partialiter trahentibus non partialitate effectûs ſed partialitate cauſæ. Ità Molina ipſe, ità communiter Moliniſtæ & noviſſimè Livinus Meyer vehementiſſimus ſcientiæ mediæ defenſor totâ Diſſert. 1. de mente Concil. Trid. Ad quintum, ex dictis patet liberum arbitrium priùs naturâ operari quàm gratia cooperetur, quia gratia non cooperatur niſi liberum arbitrium ſeſe priùs naturâ determinaverit.

II. Ibid. agnoſcit Leſſium fateri gratiam poſſe dici efficacem in actu ſecundo ex conſenſu ipſo voluntatis: „ Verùm, inquit, quia gratia in ope-„ re bono ſupernaturali præcipuas ac nobiliores „ partes agit, noſtro quidem judicio longè ap-„ tiùs & ad vim gratiæ commendandam digniùs. „ Simpliciter & abſolutè dici debet liberum ar-„ bitrium non reddere gratiam efficacem in actu „ ſecundo. „ Dicat ergo à quo reddatur efficax in actu ſecundo, non à ſe, non vi intrinſecâ, id enim abhorret Tournelius cum Moliniſtis, ergo ab alio: A quo verò alio, niſi ab ipſo conſenſu voluntatis? Et hoc ipſum quod hîc negat iſte Doctor, palàm alibi docet: Etenim Tract. de grat. q. 9. a. 2. n 3. poſtquam expoſuit varios modos congruitatis gratiæ, loquens de congruitate qualem ſuſtinent communiter Patres Societatis, dicit: *Si verò externâ dumtaxat eſt, illa gratiæ congruitas, ac ſupponit uſum ſcientiæ mediæ, gratia non videtur ex ſeſe efficax, ſed ex ipſo voluntatis conſenſu, ſaltem ut dictum eſt, in actu ſe-*

ſecundo, nec diſtat illa opinio ab ea quam Molina tuetur. Dixerat autem priùs Molinam docere gratiam eſſe efficacem in actu ſecundo ex conſenſu ſeu cooperatione voluntatis. Vides quomodò ludat & illudat ſuis lectoribus Tournelius, unum & idem modò negans, modò affirmans, prout ſuis rebus congruit. An ex induſtria? Non judico.

III. Ibid. contendit eſſe confictum ad invidiam hoc quod dicitur in ſyſtemate ſcientiæ mediæ, gratiam eſſe verſatilem & ſubditam libero arbitrio. Per gratiam verſatilem & ſubditam libero arbitrio intelligimus concurſum divinum indifferentem & intederminatum flexibilem in utramque partem per liberum arbitrium. Talis verò concurſus eſt eſſentialis ſcientiæ mediæ, per quam nempè Deus explorat quid voluntas creata ſub concurſu indifferenti oblato ex innata libertate aget? an bonum, an malum? paratus concurrere ad quod voluerit ſe determinare; & ea vox eſt communis defenſorum hujus ſyſtematis: *Dico*, inquit P. Annatus diſp. 4. cap. 3. §. 2. n. 58. *Poſtulare cauſas liberas ſi Deus velit earum ſe libertati accommodare, ut illis exhibeat concurſum indifferentem & non determinatum, quaſi dicat, volo concurrere ad alterutrum ex oppoſitis actibus, vel volo ità concurrere, ut libertati talis cauſæ tribuatur cur ſit actus potiùs quàm non actus.* Imò ſunt qui quod confictum ad invidiam dicit Tournely, terminis formaliſſimis exprimunt: *Fatendum eſt*, inquit Leſſius Tract. Apolog. de grat. c. 4. n. 16. apud Serry ſchol. Thom. Vind. animadv. 37. *Deum certiſſimè præſcire ad quam actionem voluntas creata ſe ſit determinatura & quem concurſum habitura ex hypotheſi illa generali*, SI CONCURSUM MEUM IN EJUS POTESTATE POSUERO. Et cap. 18. n. 1. *Ut auxilium dicatur habere efficaciam in actu ſecundo, expectat conſenſum voluntatis cujus* USUI SUBDITUR, *ita ut hæc efficacia ab uſu voluntatis quodam modo pendeat.* P. Chriſtophorus Orthega controv. 3. de decreto diſp. 2. q. 4. certamine 3. apud eun-

eundem, ſic inducit Deum formantem decretum: *Decerno concurrere ad actionem etiam pravam vel ejus oppoſitam, vel non concurrere ad illam pro libito voluntatis creatæ; id eſt meam illi omnipotentiam ad concurrendum vel non concurrendum extrinſecùs præparo* SUBDOque, *ut eâ utatur creata voluntas, non ſecùs atque habitibus infuſis, quos ad actus ſupernaturales ipſi inhærentes immitto.* Et certam. 4. n. 6. *Deus decreto ſuo activitatem omnipotentiæ ſuæ applicat ac* SUBDIT ARBITRIO *voluntatis creatæ...... Et cum ea ſibi applicata atque arbitrio ſuo* SUBDITA *activitate omnipotentiæ utitur.* Et n. 7. *Deus omnipotentiæ ſuæ activitatem creatæ voluntatis arbitrio, ac liberæ* DETERMINATIONI SUBDIT. Quas aſſertiones proſcripſit Innoc. XI. 23. *Novembris* 1679.

IV. Ibid. §. *Quintum momentum* dicit nihil eſſe falſius, nihil à recta philoſophandi ratione magis alienum, nihil tandem abſurdius quàm dicere quòd in ſyſtemate ſcientiæ mediæ voluntas determinet gratiam, cùm ipſa ſit determinatio quædam. Hæc objurganti reſpondeant iî quos numero præcedenti citavimus. Reſpondeant quotquot admittunt concurſum indifferentem, ſi enim indifferens eſt, indiget determinari, hunc autem admittunt omnes defenſores ſcientiæ mediæ. Ex abundanti audiatur iterùm Annatus ibid. num. 60. inducens Deum ſic formantem ſibi objectum ſcientiæ mediæ. *Si velim indeterminatè ſeu indifferenter concurrere cum voluntate ad actum aut non actum, in his circumſtantiis, continget pro ejus libertate me concurrere determinatè ad actum.* Undè n. 68. *Si quis inferat in illo Dei & creaturæ ad unum effectum concurſu..... Deum non eſſe cauſſam, cur unum præ alio fiat, ſed hoc potiùs eſſe tribuendum creatæ voluntati, non reſiſtemus.* Audiatur item Platelius noviſſimus Scriptor Societ. cap. 4. de voluntate Dei §. 2. n. 166. *Hoc decretum*, inquit, de exhibendo cauſis ſecundis concurſu in actu primo....... *Dei potentiam ad utrumlibet in-*

differenter exhibet cauſæ liberæ, ei relinquendo plenam poteſtatem, ſeipſum & Dei potentiam jam ſibi addictam, in actu ſecundo ad utramvis partem contrarietatis aut contradictionis pro libitu DETERMINANDI. Quid ergo nobis occentat novus Moliniſta? Aſt, inquit, ipſa gratia eſt determinatio quædam. Itâ quidem gratia præveniens eſt determinatio quædam quatenùs excitat moraliter voluntatem determinatè ad bonum; at id non obſtat quin Deus in ſyſtemate ſcientiæ mediæ ſe exhibeat paratum concurrere ad quodlibet voluntas ſe determinaverit, & hoc indiget à voluntate determinari. Inſuper gratia præveniens determinat voluntatem, inquit ipſe Tournelius ibid. ſicut habitus, v. g. charitatis. Quis autem neſcit habitum charitatis inclinare quidem habitualiter voluntatem ad ſuum objectum, ſed debere ab ea determinari ut hîc & nunc cum ea concurrat ad actum amoris.

V. Ibid. Dicit in ſyſtemate ſcientiæ mediæ fictitiam videri hypotheſim in qua collatâ duobus æquali gratiâ unus conſentiat, non alter. Hanc tamen hypotheſim admittit Molina in concord. q. 14. a. 13. diſp. 12. §. *Ex dictis.* Et q. 23. a. 4. & 5. diſp. 1. memb. 11. §. *Denique.* Hanc admittunt Suares, Bellarminus, liber Societatis, *de ratione ſtudiorum* apud Lemoſium Tom. 1. Tract. 6. cap. 23. Hanc ipſe Tournelius non negavit paulò antè §. *Primum momentum.* Et quidem ſi gratia non ſit ſeſe efficax ſed ab extrinſeco, ex quo capite implicaret hæc hypotheſis? aſt ſubodoror effugium quod paulò poſt inſinuat: *In ſyſtemate ſcientiæ mediæ*, inquit, *ille qui conſentit, majorem ſemper à Deo obtinet gratiam in ratione doni, etſi fortè non ſit major in ratione auxilii; idcircò enim conſentit quia eam ipſi Deus ex pura miſericordia gratiam ſelegit, cui prævidit eum conſenſurum ſi daretur, quod de altero qui non conſentit, dici non poteſt.* Benè: Ergo ſaltem non eſt fictitia hypotheſis æqualitatis gratiæ in ratione auxilii & virtutis moven-

tis in duobus quorum unus convertitur, alter non. Quod nobis ſufficit. Inſuper dùm Deus per ſcientiam mediam videt hunc conſenſurum gratiæ, cui alter prævidetur non conſenſurus, eſt tunc ex omni parte æqualis gratia, non enim tunc adhuc agitur de gratia in ratione doni, ſed id fit ſolum in ſigno ſequenti per decretum abſolutum: Ergo videt Deus ſub æquali omninò gratia unum conſenſurum, alterum non conſenſurum. Ergo non eſt fictitia hæc hypotheſis in ſyſtemate ſcientiæ mediæ. Tandem attende dictorum cohærentiam, cum arguit contrà nos ab increpatione Judæorum præ Tyriis, ſupponit omninò æqualem utrimque gratiam, alioquin, inquit, injuſta foret increpatio; dùm verò contrà ipſum arguimus ex illa hypotheſi æqualis gratiæ, fictitia eſt hypotheſis; expeditam ſanè methodum ſe difficultatibus extricandi! Alias Tournelii fictiones & diſſimulationes prout occurrent corrigemus. His igitur in anteceſſum præmiſſis, ſcientiam mediam omni genere argumentorum aggredimur.

§. III.

Impugnatur Scientia media authoritate Scripturæ.

Apoſtolus 1. Cor. 4. dicit: *Ne ſupra quàm ſcriptum eſt unus adversùs alterum inſletur præ alio. Quis enim te diſcernit? Quid habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* Ex quo ſic argumentor: Juxtà Apoſtolum diſcretio unius ab alio repeti debet non ex parte voluntatis humanæ, ſed ex parte Dei unum ab alio per ſuam gratiam diſcernentis: Atqui ſcientia media ſupponit unum præ alio, puta Petrum à Juda ſe diſcernere ex propria voluntate: Ergo. Probatur Min. Supponatur Petrum & Judam in æqualibus circumſtantiis æquali gratiâ præveniri, Deus videt Petrum conſentientem illi gratiæ & indè ſe diſcernere à Juda non conſentiente, non ratione gratiæ, utrique enim eſt æqualis & indif-

feren-

ferenter oblata; ergo ratione determinationis propriæ voluntatis ad acceptandam gratiam.

Confirmatur: Quòd Petrus præ Juda in æqualibus circumſtantiis conſentiat gratiæ, hoc habet vel à Deo donante hunc conſenſum, vel ex propria voluntate; ſi conſenſum habeat à Deo donante, ergo antequam Deus decernat quòd velit hunc conſenſum dare, non eſt futurus iſte conſenſus nec illum ut futurum Deus videre poteſt, ſicque perit ſcientia media. Si autem Petrus hunc conſenſum habeat ex propria voluntate; ergo habet quod non accepit & eo ſeipſum à Juda diſcernit contrà Apoſtolum.

In omne latus ſe vertunt Moliniſtæ ut ab hoc argumento ſe expediant. Reſpondet 1°. Tournely. Tametſi æqualis ſupponatur gratia, qui huic conſentit non propterea debet dici ſeipſum ab alio diſcernere, quia non ſine gratia conſentit, ſine qua benè agere non potuiſſet: Atqui diſcretio cauſæ nobiliori & principali adſcribi ſemper debet.

Contrà 1°. inſtauratur ratio jam data: Quod eſt æquale in duobus non diſcernit unum ab alio; *id per ſe patet*: In caſu verò argumenti *ſupponitur* gratia æqualis in Petro conſentiente & Juda non conſentiente: proprium verò Petri eſt quòd conſentiat gratiæ; ergo Petrus à Juda diſcernitur non per gratiam æqualem, ſed per id quod ex ſeipſo adjicit, ſcilicet conſenſum & uſum gratiæ. Sic v. g. Si Rex Petro & Judæ æqualia arma præbeat, & Petrus utendo ſuis vincat, Judas verò nolendo uti vincatur; quamvis Petrus ſine armis non viciſſet, non dicetur tamen omnia accepiſſe à Rege neque dono Regis à Juda victo diſcerni, ſed virtutis propriæ conatu. Ita in noſtro caſu.

Contrà 2°. ſi ob id ſolùm Petrus dicatur diſcerni per gratiam & ab ea accipere omnia quia ſine ea partialiter concurrente non operatur, pari jure dici poteſt gratiam diſcerni per Petrum & ab eo accipere, quia & ipſa ſine Petro partialiter concurrente non operatur; ſicque paria erunt jura Petri

&

Digitized by Google

& gratiæ, & ut ille per gratiam, ſic illa per Petrum diſcernetur & accipiet, quod eſt contrà Apoſtolum.

Quod addit Tournely diſcretionem eſſe adſcribendam cauſæ nobiliori & principali: In primis nego in ſyſtemate ſcientiæ mediæ gratiam eſſe cauſam principalem, quaſi voluntas ſit ejus inſtrumentum, ſed & gratiam & voluntatem creatam eſſe duas cauſas partiales, ut dictum eſt; in cauſis autem partialibus quarum quælibet confert de ſuo, unicuique ſivè nobiliori ſivè minùs nobili, ſivè plus ſivè minùs conferenti, manet ſua laus pro quantitate cauſalitatis & influxûs in effectum. 2°. Dato diſcretionem adſcribendam eſſe cauſæ nobiliori & principaliori, utique nobiliori & principaliori, non ratione dignitatis tantùm, ſed ratione cauſalitatis & influxûs, indè ſequeretur quòd voluntas potiùs diſcerneret gratiam, quàm gratia voluntatem: cùm enim in eo ſyſtemate voluntas determinet gratiam & non gratia voluntatem, diſcretio autem fiat maximè per determinationem, conſequenter non gratia diſcernit agentem à non agente, ſed potiùs homo ex propriis conſentiens diſcernit gratiam ſuam à gratia non conſentientis, efficiendo ut in ſe ſit fructuoſa, quæ in alio manet ſterilis.

Reſpondent 2°. Jeſuitæ Duaceni in Dictatis an. 1723. ſolam gratiam diſcernere diſcretione radicali, non formali; *Non enim*, inquiunt, *habetur ſine Titio operante quòd conſentiat gratiæ cui reſiſtit Caïus; & à ſolo Dei beneplacito fit quòd illum ſic Deus vocat quomodo ſcit congruere, non hunc.*

Contrà 1°. Hæc reſponſio refutata manet ex dictis. Quod enim eſt æquale in duobus non diſcernit, nec etiam radicaliter, unum ab alio. Et quamvis ex ſolo Dei beneplacito dato ſit hæc gratia quomodo ſciebat congruere ut conſentiret, non tamen ideò dedit conſenſum, ſed expectavit à creatura, de quo proindè ut de ſuo gloriatur. Undè

Contrà 2°. Hæc reſponſio ſuccumbit argumento,

to & palàm contradicit Apoſtolo, dum admittit hominem conſentientem ſe diſcernere formaliter per ſuum conſenſum. Poterit ergo iſte reſpondere Apoſtolo interroganti, *Quis te diſcernit?* Ego me diſcerno formaliter ſaltem & maximè. *Quid habes quod non accepiſti?* Habeo conſenſum quem non accepi à gratia, ſed à me ipſo. At præſcivit Deus tuum conſenſum, & vocavit quomodo ſciebat congruere ut conſentires: Eſto, non tamen dedit conſenſum, nec ob id minùs meus eſt, & in hoc glorior & me diſcerno.

Inſuper ſi Deus ſit auctor conſenſûs & conſentientem à non conſentiente diſcernat per hoc quòd gratiam illi tribuat in his circumſtantiis in quibus prævidit conſenſurum, pariter poteſt dici auctor diſſenſûs reſpectu diſſentientis, per hoc quòd gratiam illi tribuat in his circumſtantiis in quibus prævidit diſſenſurum; quod dici nequit.

Reſpondet 3°. P. Annatus quòd Apoſtolus non loquatur ibi de donis ſupernaturalibus divinæ gratiæ, ſed de donis naturalibus ſapientiæ & eloquentiæ in quibus alii præ aliis excellebant in annuntiando Evangelium, & indè inflabantur atque alios contemnebant.

Contrà. Nego aſſumptum Patris Annati. Quamvis enim Apoſtolus hæc dixerit in occaſione eorum qui de donis naturalibus gloriabantur, ejus tamen verba non ad hos ſolùm reſtringuntur, ſed generalia ſunt, & ſpectant quæcumque dona ſivè naturalia ſivè ſupernaturalia; nihil enim excipit: *Quid habes*, inquit, *quod non accepiſti?* His ergo voluit totius humilitatis Chriſtianæ jacere fundamentum, & adversùs quamcumque inanem gloriam, ſivè quoad naturalia, ſivè quoad ſupernaturalia nos præmunire. Ita intelligunt interpretes, & inter SS. Patres Ambroſ. Theodoret. Anſel. apud Tirinum. Imò S. Auguſtinus lib. de Prædeſt. SS. c. 5. & lib. de Spirit. & litt. c. 34. & Conc. Arauſic. 2. can. 6. hanc generalem Apoſtoli ſententiam in particulari accipiunt de diſcretione per

gra-

gratiam. Et ſanè paradoxum foret in Religione Chriſtiana hominem non poſſe gloriari de bonis naturalibus & poſſe de bonis ſupernaturalibus, quaſi ſupernaturalia haberet à ſe & naturalia à Deo.

Conſequenter ad hanc auctoritatem Apoſtoli, S. Cyprianus apud Aug. lib. de Prædeſt. SS. c. 3. dicit: *In nullo gloriandum eſt, quando noſtrum nihil eſt.* Et S. Baſilius Hom. 22. de humilitate: *Nihil tibi relictum eſt, ô! Homo, de quo poſſis gloriari, per univerſum enim in gratia & dono Dei vivimus.*

Longè plura alia Scripturæ loca proferri poſſent adversùs ſcientiam mediam, ſed brevitati ſtudentes, hæc dumtaxat annotamus. Apoſtolus Epheſ. 1. dicit Deum nos elegiſſe, non quia futuri eramus ſancti, ſed ut eſſemus ſancti. 1. Cor. 12. Deum operari omnia: Philipp. 2. Operari velle: Atqui ſi nos elegit ut eſſemus ſancti, ergo priuſquàm eligeret non ſcivit nos eſſe ſanctos, etiam ſub auxilio gratiæ, ut præoccupetur evaſio Tournely. Si operatur omnia & ipſum velle, ergo dat ipſum velle & conſentire; ſi dat, quomodò futurum cognoſcere poteſt, antequàm decreverit dare?

Reſpondet Tournely operari velle quia ſine gratia quam gratìs concedit, bonum non volumus. Sed quæro: vel gratia determinat voluntatem meam ad velle & conſentire, vel voluntatis conſenſus determinat gratiam ad mecum concurrendum. Si primum, habemus intentum, & Deus non poteſt præſcire futurum hunc conſenſum niſi in voluntate dandi gratiam illam determinantem & efficientem: Si ſecundum, ergo conſenſus gratiæ non eſt à gratia ſed à me.

§. IV.

Mens SS. Auguſtini & Thomæ circà ſcientiam mediam.

Omiſſis pluribus Patribus quorum aliquos §. præcedenti laudavimus adverſus ſcientiam me-

mediam, Auguſtini mentem potiſſimùm inquirimus, quia ejus doctrina in hac materia, & ea maximè quam tradit in libris de Prædeſt. ſanctorum & de dono perſeverantiæ eſt doctrina Eccleſiæ juxtà illud Hormiſdæ Papæ ad Poſſeſſorem: *Ea quæ ſentit Romana Eccleſia de gratia & libero arbitrio ex Libris S. Auguſtini ad Hilarium & Proſperum cognoſci poſſunt.* Id etiam conſtat ex hoc quòd Clemens VIII. in famoſis Congregationibus de Auxiliis juſſerit doctrinam Molinæ de ſcientia media expendi ad mentem Auguſtini, ut vidimus art. præcedenti.

Suppono tanquam certum SS. Hilarium & Proſperum in ſuis Epiſtolis ad Auguſtinum ei propoſuiſſe ſcientiam mediam ex parte ſemi-Pelagianorum.

S. Proſper in Epiſt. ad Aug. ſic habet: „ Hæc „ ipſorum (ſemi-Pelagianorum) definitio ac pro„ feſſio eſt...... Qui credituri ſunt, quivè in ea „ fide quæ deinceps per Dei gratiam ſit juvanda, „ manſuri ſunt, præſciſſe ante mundi conſtitutio„ nem Deum & eos prædeſtinaſſe in regnum ſuum, „ quos gratis vocatos, dignos futuros electione, „ & de hac vita bono fine exceſſuros eſſe prævi„ derit..... Hoc autem propoſitum vocationis Dei „ (hoc eſt decretum quod admittebat Auguſti„ nus) quo vel ante mundi initium, vel in ipſa „ conditione generis humani, eligendorum & re„ jiciendorum dicitur facta diſcretio..... Et lap„ ſis curam reſurgendi adimere, & Sanctis occa„ ſionem teporis adferre...... Removeri omnem „ induſtriam, tollique virtutes, ſi Dei conſtitutio „ humanas præveniat voluntates; & ſub hoc præ„ deſtinationis nomine, fatalem quamdam induci „ neceſſitatem."

Et ne dicas ibi tantùm ſermonem eſſe de præſcientia abſoluta, paulò poſt ſubjungit S. Proſper, „ Cùmque inter hæc innumerabilium illis multi„ tudo objicitur parvulorum qui utique excepto „ originali peccato..... nullas adhuc habentes „ voluntates, nullas proprias actiones non ſine Dei

„ judicio

„ judicio ſecernuntur, ut antè diſcretionem boni „ ac mali, de uſu vitæ iſtius auferendi, alii per „ regenerationem inter cœleſtis regni aſſumantur „ hæredes: alii ſine baptiſmo inter mortis perpetuæ tranſeant debitores: Tales aïunt perdi, taleſque ſalvari, quales futuros illos in annis majoribus, ſi ad activam ſervarentur ætatem, ſcientia divina præviderit. " Item cùm urgentur exemplo tot nationum quarum aliis eſt annuntiatum Evangelium, aliis non annuntiatum: *Prævíſos inquiunt à Domino credituros, & ad unamquamque gentem ità diſpenſata tempora, ac miniſteria magiſtrorum, ut exortura erat bonarum credulitas voluntatum.* En in his duobus exemplis apertiſſimè præſcientia futurorum conditionatorum prævia decreto.

Similiter S. Hilarius in Epiſt. ad Aug. dicit: „ „ Cùm eis (ſemi-Pelagianis) dicitur quarè aliis „ vel alicubi prædicetur vel non prædicetur..... „ Dicunt, id præſcientiæ eſſe divinæ, ut eo „ tempore, & ibi, & illis veritas annuntiaretur, „ vel annuntietur, quando & ubi prænoſcebatur „ eſſe credenda. " Quod confirmare tentabant teſtimoniis Patrum & maximè Auguſtini: Undè immediatè ſubjungit Hilarius: „ Et hoc non ſolùm aliorum Catholicorum teſtimoniis, ſed „ etiam ſanctitatis tuæ diſputatione antiquiore ſe „ probare teſtantur..... Ut eſt illud quod dixit „ ſanctitas tua in quæſtione contrà Porphyrium de „ tempore chriſtianæ Religionis, tunc voluiſſe „ hominibus apparere Chriſtum, & apud eos „ prædicari doctrinam ſuam, quando ſciebat & „ ubi ſciebat eſſe, qui in eum fuerant credituri. "

Quapropter Proſper ſub finem Epiſtolæ expreſsè rogat Auguſtinum ut explicet, quomodò decretum præveniens noſtras voluntates (quod nolebant admittere ſemi-Pelagiani) non noceat libertati. An potiùs decretum innitatur præſcientiæ, tandem ut reſpondeat objectioni petitæ ex ſuis & aliorum Patrum teſtimoniis.

„ Obſecro, inquit, ut..... digneris aperire......
„ quomodò per iſtam præoperantem & operan-
„ tem gratiam liberum non impediatur arbitrium.
„ Tùm utrùm præſcientia Dei it: ſecundùm pro-
„ poſitum (id eſt decretum) maneat, ut ea *ipſa*
„ quæ ſunt propoſita, ſint accipienda præſcita?
„ an per genera cauſarum & ſpecies perſonarum
„ iſta varientur; ut quia diverſæ ſunt vocationes
„ in his qui nihil operaturi ſalvantur (id eſt par-
„ vulis) quaſi ſolùm Dei propoſitum videatur
„ exiſtere; in his autem qui aliquid boni acturi
„ ſunt, per præſcientiam ſtare poſſit propoſitum?
„ an verò uniformiter, licèt dividi præſcientia à
„ propoſito temporali diſtinctione non poſſit,
„ *præſcientia tamen quodam ordine ſit ſubnixa*
„ *propoſito*...... Illud etiam qualiter diluatur de-
„ monſtres (hîc tangit objectionem petitam ex
„ Patrum teſtimoniis) quòd retractatis priorum
„ de hac re opinionibus, pœnè omnium par &
„ una invenitur ſententia quâ propoſitum & præ-
„ deſtinationem Dei, ſecundùm præſcientiam
„ receperunt, ut ob hoc Deus alios vaſa *hono-*
„ *ris*, alios contumeliæ fecerit, quia *finem uniuſ-*
„ *cujuſque præviderit*, & ſub ipſo gratiæ adju-
„ torio in qua futurus eſſet voluntate & actione
„ præſcierit?"

Ex his omnibus palàm eſt Proſperum & Hilarium propoſuiſſe Auguſtino ex parte ſemi-Pelagianorum ſcientiam mediam, ſeu ſcientiam futurorum conditionatorum antè decretum. Nunc nobis incumbit probandum S. Auguſtinum eam improbaſſe, non ſolùm quantùm ad abuſum, ſeu quatenùs exhibet Deo motivum conferendi vel denegandi gratiam, id concedunt Moliniſtæ, ſed etiam eam improbaſſe quoad ſubſtantiam, hoc eſt docuiſſe nullam eſſe in Deo ſcientiam futurorum contingentium tàm abſolutorum quàm conditionatorum independenter à decreto abſoluto & actuali, abſtrahendo ab abuſu vel uſu ad quem adhiberi poteſt. Hoc autem probamus multipliciter ex li-

bris

bris de prædeſtinatione Sanctorum & de dono perſeverantiæ, quibus S. Doctor reſpondet Proſpero & Hilario.

Probatur 1°. S. Aug. lib. de Prædeſt. SS. cap. 9. reſpondens objectioni ſemi-Pelag. petitæ ex iis quæ dixerat S. Doctor lib. de ſex quæſtionibus Paganorum contrà Porphyrium ſeu Epiſt. 49. q. 2. ubi videbatur inſinuaſſe ſcientiam mediam; ſic dicit: „ Illud autem quod in opuſculo meo quod „ contrà Porphyrium ſub titulo, de tempore „ chriſtianæ Religionis, me dixiſſe recolitis: ità „ dixi, ut hanc diligentiorem & operoſiorem diſ„ putationem de gratia præterirem, non ſanè „ omiſsâ ſignificatione, quòd eam loco illo ex„ plicare noluiſſem, quæ poſſet aliàs vel ab aliis „ explicari. " Deinde recitatis iis quæ dicto opere contrà Porphyrium dixerat, ſubdit: " Cernitiſne „ me ſine præjudicio latentis conſilii Dei aliarum„ que cauſarum, hoc de præſcientia Chriſti di„ cere voluiſſe, quòd convincendæ Paganorum „ infidelitati qui hanc objecerant quæſtionem, ſuf„ ficere videretur? Quid enim eſt verius quàm „ præſciſſe Chriſtum, qui & quando & quibus „ locis in eum fuerant credituri? ſed utrùm præ„ dicato ſibi Chriſto à ſeipſis habituris eſſent fi„ dem, an Deo donante ſumpturi, id eſt, utrùm „ tantummodo eos præſciverit, an etiam præ„ deſtinaverit Deus, quærere ac diſſerere tunc „ neceſſarium non putavi. Proinde quod dixi, „ tunc voluiſſe hominibus apparere Chriſtum, & „ apud eos prædicari doctrinam ſuam, quando ſcie„ bat & ubi ſciebat eſſe qui in eum fuerant credituri; „ poſſet etiam ſic dici, tunc voluiſſe hominibus ap„ parere Chriſtum, & apud eos prædicari doctri„ nam ſuam, quando ſciebat & ubi ſciebat eſſe, „ qui electi fuerant in ipſo ante mundi conſti„ tutionem. Sed quoniam ſi ità diceretur, lecto„ rem faceret attentum ad ea requirenda, quæ „ nunc ex admonitione pelagiani erroris neceſſe „ eſt copioſiùs & laborioſiùs diſputari; viſum mihi

„ eſt quòd tunc ſatis erat breviter eſſe dicendum,
„ exceptâ, ut dixi, altitudine ſapientiæ & ſcien-
„ tiæ Dei, & ſine præjudicio aliarum cauſarum,
„ de quibus non tunc, ſed aliàs opportuniùs diſ-
„ putandum putavi."

Et lib. de dono perſeverantiæ cap. 9. exponens hunc locum Matth. 11. *Si in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes*, &c. Quod eſt præcipuum adverſariorum fundamentum, & ubi ſecundùm ipſos ſit mentio futuri conditionati; dicit S. Doctor: *Hæc certè de Tyro & Sidone non poſſumus dicere* (quod nempè opere cit. contrà Porphyrium dixerat de Paganis Chriſtum noluiſſe eis apparere, quia præſciebat eos non credituros) *& in eis cognoſcimus ad eas cauſas prædeſtinationis hæc divina judicia pertinère, ſine quarum cauſarum latentium præjudicio tunc iſta reſpondere, me dixi.* Hinc S. Thomas 3. p. q. 1. a. 5. ad 2. proponens ſibi hanc difficultatem, cur Chriſtus prioribus ſæculis non venerit, & referens reſponſionem quam dederat Auguſtinus cit. lib. de ſex QQ. Pagan. dicit S. Auguſtinum reprobaſſe hanc ſententiam *hìc* cap. 9. cit. libri de dono perſeverantiæ.

Porrò certum eſt atque evidentiſſimum S. Auguſtinum in his duobus locis citatis loqui de futuris conditionatis; quoad ultimum locum fatentur adverſarii, & quoad utrumque patet; loquitur enim de futuris de quibus locutus fuerat in ſæpè cit. lib. de ſex QQ. Pagan. Scilicet qui credituri, qui non credituri, ſi in his vel aliis circumſtantiis appareret Chriſtus. Certùm eſt item, vel hìc reprobare ſcientiam conditionatorum qualem admiſerat in lib. de ſex QQ. Pagan. ut vult S. Thomas & patet ex his verbis: *De Tyro & Sydone dicere non poſſumus*, quod ſcilicet dixerat de Paganis in lib. de ſex QQ. Pagan. Vel ſaltem eam non admittere niſi quatenùs ſupponit prædeſtinationem ſeu decretum: Vult enim hoc olim à ſe fuiſſe dictum ſine præjudicio latentis conſilii Dei: atqui pariter certum eſt S. Auguſtinum in priore

libro

Digitized by Google

libro de ſex QQ. Pagan. non docuiſſe ſcientiam mediam quoad abuſum ſeu quæ exhiberet Deo motivum gratiæ conferendæ aut opus bonum ſine gratia : tùm quia de iſta quæſtione non agebatur contrà Paganos : tùm quia id fuiſſet erroneum & ſemi-Pelagianum, & tamen non dicit Auguſtinus erroneum fuiſſe quod ibi dixit, ſed tantùm non explicaſſe cauſas latentiores hujus dicti : Ergo certum eſt atque evidentiſſimum Auguſtinum in libris de prædeſt. SS. & de dono perſeverantiæ reprobaſſe ſcientiam mediam, nedum quoad abuſum, ſed etiam quoad ſubſtantiam.

Reſpondet Tournely S. Auguſtinum nullibi revocaſſe quod ſcripſerat in quæſtionibus Paganorum, ſed expoſuiſſe dumtaxat & declaraſſe, ſe non docuiſſe gratiam fidei à Deo illis in tempore concedi quos ab æterno credituros prænovit ſivè ex gratia, ſivè ex pio quodam naturali ad credendum affectu ; ſed hæc ſcripſiſſe abſque præjudicio latentis Dei conſilii, hoc eſt prædeſtinationis quâ ſtatuit fidei gratiam quibus voluerit concedere.

Ad authoritatem S. Thomæ reſpondet S. Thomam referre locum integrum S. Auguſtini qui duabus partibus conſtat, in quarum prima S. Doctor ait Chriſtum tunc voluiſſe hominibus apparere, quando ſciebat & ubi ſciebat eſſe qui in eum fuerant credituri ; in poſtrema verò omnes illos ad quos non venerat prævíſos à Deo incredulos fore ſi ad eos veniſſet, quod poſtquam retulit S. Thomas addit : Sed hanc reſponſionem reprobans Auguſtinus in lib. de Perſeverantia dicit : *Numquid poſſumus dicere Tyrios & Sidonios talibus apud ſe virtutibus factis credere noluiſſe, aut credituros non fuiſſe, cùm ipſe Deus atteſtetur eis, quòd acturi eſſent magnæ humilitatis pœnitentiam ſi eis facta eſſent divinarum illa ſigna virtutum.* At manifeſtum eſt his S. Auguſtini verbis poſtremam dumtaxat partem textûs à S. Thoma citati reprobari, non primam : Ergo.

Digitized by Google

Sed contrà primum, apertè militant hæc Auguſtini verba prius citata ex lib. de Prædeſt. Sanctorum. *Sed utrùm prædicato ſibi Chriſto à ſeipſis habituri eſſent fidem, an Deo donante ſumpturi, id eſt utrùm tantummodò eos præſcierit, an etiam prædeſtinaverit Deus?* &c. Quibus verbis ſignificat ſe non agnoſcere præſcientiam independenter à decreto; ſumit enim hìc & alibi ſæpè Auguſtinus nomen *Prædeſtinationis* in latiori ſignificatione pro quovis decreto. Item apertiùs reſponſionem Tournely evertunt quæ dicit S. Doctor ſecundo loco cit. de Perſeverantia, ubi expreſsè declarat ſe non poſſe dicere de Tyro & Sidone quod dixerat de Paganis in quæſtionibus Paganorum, ſcilicet Chriſtum noluiſſe apparere iis quos præſciebat non eſſe credituros, nec tamen dixerat in quæſtionibus Paganorum Deum concedere aut denegare gratiam fidei ex prævisione conſensûs vel diſſensûs, quod erat abuſus ſcientiæ mediæ apud ſemi-Pelagianos: Proindèque expreſsè reprobat Auguſtinus quod dixerat in quæſtionibus Paganorum.

Contrà ſecundum. Retractatio Auguſtini afficit etiam primam partem ſuæ propoſitionis deſumptæ ex lib. de QQ. Pagan. Si enim, ut hìc agnoſcit S. Doctor, noluit Chriſtus ſuum Evangelium prædicari Tyriis & Sidoniis quos tamen ſciebat credituros: Ergo ſtare non poteſt quod generaliter dixit in prima parte propoſitionis, quòd eis apparere voluerit quos ſciebat credituros, cùm ſciret Tyrios & Sidonios credituros, quibus tamen noluit apparere.

Probatur 2°. Aug. in lib. de dono perſeverantiæ cap. 17. reſpondens quæſtioni Hilarii: *An ea quæ ſunt à Deo præſcita, ſint etiam ab eo prædeſtinata, ita ut præſentia ſit ſubnixa decreto:* Quæ eſt ipſiſſima quæſtio ſcientiæ mediæ quoad ſubſtantiam, ſtatuit pro principio & regula generali: quòd ſi opera noſtra bona non ſint à Deo prædeſtinata, *nec dantur à Deo, aut ea ſe daturum*

eſſe

eſſe neſcivit: Quòd ſi & dantur, & ea ſe daturum eſſe præſcivit, profectò prædeſtinavit. Et de præ-deſt. Sanctorum cap. 10. *Prædeſtinatione,* inquit, *Deus ea præſcivit, quæ fuerat ipſe facturus.* Hoc autem poſito generali principio ſtare non poteſt ſcientia media juxtà quam ſunt à Deo præſcita bona & non prædeſtinata: quòd ut manifeſtiùs fiat: Sic argumentor: quòd Petrus ſi ponatur in his circumſtantiis, ſit gratiæ conſenſurus potiùs quàm diſſenſurus, vel erit à Deo donante, vel ex innata arbitrii libertate; ſi erit à Deo donante, id juxtà Auguſtini principium præſciri non potuit antè vel extrà decretum, ſicque nulla eſt ſcientia media, ſaltem circà illum conſenſum. Si non erit à Deo donante ſed ex innata libertate; ergo quod maximè conducit ad ſalutem, nempè gratiæ conſentire potiùs quàm eam rejicere non erit donum Dei ſed fructus liberi arbitrii; quod non eſt tantùm contrà Aug. ſed etiam contrà fidem.

Probatur 3°. Aug. eod. lib. de perſeverantia cap. 18. reſpondens objectioni ſemi-Pelagianorum petitæ ex teſtimoniis aliorum Patrum antiquiorum, quam ipſi propoſuerant Hilarius & Proſper, poſtquam oſtendit Patres antiquiores nomine præſcientiæ non intellexiſſe meram præſcientiam decretis Dei præviam, ſed includentem decretum & ei innixam, concludit capite ſequenti ſtatuendo hanc alteram regulam generalem: *Quid ergo nos prohibet quando apud aliquos verbi Dei tractatores legimus Dei præſcientiam, & agitur de vocatione Electorum, eandem prædeſtinationem intelligere?* Quo altero principio palàm eſt pariter everti funditùs ſcientiam mediam, juxtà quam datur præſcientia boni pertinentis ad vocationem electorum, ſcilicet conſenſûs gratiæ conditionatè futuri, quæ non eſt prædeſtinatio.

His & aliis benè multis Auguſtini principiis quæ brevitatis causâ omittimus, & quorum quædam infrà recurrent præſertim ubi de incommodis ſcientiæ mediæ, variè reſpondent adverſarii.

1°. Dicunt Auguſtinum dùm rejicit præſcientiam boni operis decreto anteriorem, loqui de præſcientia abſoluta ſeu futurorum abſolutorum, non conditionatorum. Ita Tournely cum ſuis.

Sed contrà 1°. Hæc reſponſio palàm contradicit textibus Auguſtini in prima probatione laudatis, ut ibi oſtendimus. 2°. Auguſtinus docendo præſcientiam futurorum fundari in decreto, ſivè rejiciendo præſcientiam anteriorem decreto: vel ſemper loquutus eſt de futuris abſolutis, nunquam de conditionatis, vel aliquando de conditionatis; ſi hoc ultimum, habemus intentum & ruit prædicta reſponſio. Si primum, ergo omiſit Auguſtinus reſpondere præcipuæ difficultati ſibi propoſitæ à Proſpero ſub finem Epiſtolæ ex parte ſemi-Pelagianorum: ſcilicet *utrùm uniformiter*, id eſt tàm in adultis, quàm in parvulis de quibus erat certò futurum conditionatum, *præſcientia quodam ordine ſit ſubnixa propoſito?* 3°. Illudunt Moliniſtæ dùm hìc diſtinguunt inter futura abſoluta & conditionata, ſiquidem in eorum principiis neque futura etiam abſoluta Deus cognoſcat in ſuo actuali decreto, ſed vel in ſupercomprehenſione cauſárum, vel in decreto futuro, vel in veritate formali ſeu objectiva, vel in ſua eſſentia ut ſpecie intelligibili in repræſentando infinita, ut vidimus art. 4. præſentis Diſſert. & reverà in eo ſyſtemate neque decretum concurrendi quod vocant concurſum in actu primo, neque ipſe concurſus in actu ſecundo poteſt eſſe ratio cognoſcendi determinatè actum liberum ſivè abſolutè ſivè conditionatè futurum, ut ingenuè fatetur & probat P. Annatus diſp. 4. de ſcientia media cap. 3. §. 2. n. 62. Nam, inquit, *ſi ſumatur in actu ſecundo, concurſus ille eſt ipſa res ſcita* (identificatur enim cum concurſu creaturæ) *Si autem ſumatur in actu primo pro decreto concurrendi, ejus ſuppoſitio eſt quidem ratio ſine qua nihil ſciri poteſt conditionatè ac liberè futurum; ſed non eſt ratio ſciendi futurum hoc potiùs quàm illud.* (quia nempè eſt decretum concurren-

di

di ad nutum voluntatis creatæ & dependenter ab ejus determinatione) *Sed nec eſt alia ulla talis ratio: hujuſmodi enim futura libera ſivè abſoluta ſivè conditionata, nihil habent quod ſit ipſis ratio ut determinatè videantur; ideòque videri dicuntur in illa ſua præſentialitate quam aut habent ſi abſoluta ſunt, aut haberent, ſi ſint conditionata.* Et tamen, quod advertas, non ſolùm dixit Auguſtinus, bona præſcita à Deo eſſe ab eo prædeſtinata, ſed & Deum ea præſcire in ſua prædeſtinatione ſeu decreto.

Reſpondent 2°. Auguſtinum in his & aliis locis rejeciſſe ſcientiam mediam in ſemi-Pelagianis quoad abuſum tantùm.

Sed contrà 1°. Hæc reſponſio non ſecùs ac præcedens impugnatur ex dictis in prima probatione, vide ibi. 2°. Confutatur ex principiis generalibus Auguſtini relatis in ſecunda & tertia probatione. Si enim juxtà Aug. nihil boni poſſit à Deo præſciri quod non ſit ab eo prædeſtinatum, nec niſi in ipſa prædeſtinatione, evidens eſt non ſtare ſcientiam mediam quoad ſubſtantiam, hæc enim eſt præſcientia futurorum independenter à decreto & illo anterior. 3°. Conſtat ex dictis initio hujus §. ſcientiam mediam etiam quoad ſubſtantiam & uſum legitimum conciliandi per eam libertatem humanam cum divinis decretis, fuiſſe propoſitam Auguſtino ex parte ſemi-Pelagianorum: undè Proſper in fine Epiſtolæ petit ab Auguſtino ut explicet, *quomodò per illam præoperantem gratiam* non lædatur liberum arbitrium? ut conquerebantur ſemi-Pelagiani. Item *an per præſcientiam poſſit ſtare propoſitum?* An è contrà *præſcientia ſubnixa ſit propoſito?* Quod eſt in terminis proponere ſcientiam mediam non quoad abuſum ſed quoad ſubſtantiam. Auguſtinus itaque in ſuis reſponſionibus ad Proſperum & Hilarium, ſcientiam mediam ſic propoſitam & ſemi-Pelagianorum querimonias de læſione libertatis ac fatali neceſſitate vel approbavit, vel omiſit, vel improbavit: ſi hoc ultimum, habemus intentum,

ſecundum dici non poteſt abſque injuria tanti Doctoris: ſi primum, oſtendant adverſarii ubi & quomodò approbavit. Verùm ut hoc argumentum magis eluceſcat.

Prob. 4°. Si Auguſtinus probavit ſcientiam mediam quantùm ad ſubſtantiam qualem nunc docent Scholæ Molinianæ; quæro cur illam non propoſuit ſemi-Pelagianis ad compeſcendas eorum querimonias & ad ſedanda ſcandala orta occaſione ſuæ doctrinæ: videmus enim ſuprà referente Proſpero, illos conqueri, *removeri omnem induſtriam tollique virtutes, ſi Dei conſtitutio*, ut docebat Aug. *humanas præveniat voluntates*, &, *ſub hoc prædeſtinationis nomine fatalem neceſſitatem induci*, & paulò antè *propoſitum illud vocationis Dei & lapſis curam reſurgendi, & ſanctis occaſionem teporis afferre.* Quarè, inquam, his querelis ſedandis & objectionibus ſolvendis non adhibuit Auguſtinus ſcientiam mediam; nihil enim erat expeditius ad ea inconvenientia ſemovenda, cùm ad id ſit excogitata; eam tamen nullibi in reſponſionibus ad Hilarium & Proſperum admiſiſſe conſtat & fatentur Tournelius, Gabriel, Daniel cum aliis Moliniſtis; eam ergo certo certiùs non probavit Auguſt. aut ſi probavit, maxime culpandus eſt, quòd tam facili ac prompto remedio, tot malis ac ſcandalis mederi omiſerit, ſuam & Religionis cauſam tueri neglexerit & diſſentiones in Eccleſia ſolo litigandi ſtudio foverit, quod ſane de tanto Doctore nefas eſt ſuſpicari.

Huic argumento quo non parùm urgentur adverſarii occurrit Tournelius, dicens Auguſtinum ideò non adhibuiſſe ſcientiam mediam contrà querelas ſemi-Pelagianorum eò quòd intelligeret ſe necquidquam per eam apud illos proficere poſſe; ſcientia enim media quoad ſubſtantiam, inquit, & qualem defendunt Catholici, ſupponit neceſſariam eſſe gratiam quæ voluntatem præveniat, ſed illam gratiam idcircò negabant ſemi-Pelagiani quòd concipere non poſſent quâ ratione ſtaret li-

bertas

bertas voluntatis ſi opus haberet gratiâ præveniente.

Sed contrà 1°. Tournelium falſi redarguit dux ejus Molina, dùm in concordia q. 23. a. 4. & 5. diſp. 1. membro ultimo. Edit. Uliſſip. Omnes antiquos & ipſum Auguſtinum quaſi oſcitantiæ inculpans dicit quòd ſi quatuor principia quæ ſtatuit, inter quæ tertio loco ſcientiam mediam reponit, *data explanataque ſemper fuiſſent, fortè neque Pelagiana hæreſis fuiſſet exorta.... neque ex Auguſtini opinione concertationibuſque cum Pelagianis tot fideles fuiſſent turbati ad Pelagianòſque defeciſſent, facilèque reliquiæ illæ Pelagianorum in Gallia, quorum in Epiſtolis Proſperi & Hilarii fit mentio, fuiſſent extinctæ*: Ergo teſte Molinâ ipſo profeciſſet Auguſtinus apud ſemi-Pelagianos ſi contrà eorum querelas adhibuiſſet ſcientiam mediam qualem defendunt Catholici.

Contrà 2°. Falſum eſt ſemi-Pelagianos ſaltem omnes negaſſe neceſſitatem gratiæ interioris prævenientis, qualem defendunt Moliniſtæ. Id alibi probabimus & interim conſtat ex eo quod docebant omnes eſſe gratìs vocatos; certum eſt autem non omnes eſſe vocatos per gratiam exteriorem prædicationis, exhortationis, &c. Ergo per gratiam interiorem.

Contrà 3°. Dato omnes ſemi-Pelagianos negaſſe neceſſitatem gratiæ interioris prævenientis qualem defendunt Moliniſtæ, non ideò illam negabant quòd crederent per eam tolli libertatem: Quis enim niſi mente captus ſuſpicari poteſt gratiam omnibus indifferenter datam, libero arbitrio permiſſam & voluntatis conſenſum expectantem qualem defendunt Aſſertores ſcientiæ mediæ, vel minimùm nocere libertati? Id ſanè nunquam ſomniàrunt ſemi-Pelagiani, viri alioquin ſubtiles, & docti: Hujuſmodi verò gratiam negaverunt (ſi negaverint) ne Deus diceretur acceptor perſonarum, ſi pró ſuo nutu abſque aliquo motivo ex parte hominis, unum aſſumeret, alium relinqueret.

Perſo-

Digitized by Google

Perſonarum acceptorem Deum, inquit Auguſtinus Epiſt. 105. ad Sextum, *ſe credere exiſtimant, ſi credant quod ſine ullis præcedentibus meritis cujus vult miſeretur.* Quapropter ſi S. Auguſtinus declaraſſet Deum nihil circà ſalutem hominum abſolutè decernere niſi priùs exploret quid voluntas ſit actura ſub gratia oblata, & hanc gratiam quam dicebat prævenire voluntates, non eſſe ſeipsâ efficacem & determinativam infallibiliter, ſed indifferentem, omnibus communem & eorum permiſſam libero arbitrio, certò certius eſt quòd ſemi-Pelagiani omnes ad unum ex hac parte acquieviſſent, nec ampliùs fuiſſent conqueſti ex ſententia Auguſtini, induſtriam removeri, virtutes tolli, adimi liberum arbitrium, & fatalem induci neceſſitatem.

Prob. 5°. Catholici defenſores ſcientiæ mediæ objiciunt contrà decreta abſoluta & antecedentia Thomiſtarum, quæ ſemi-Pelagiani olim objiciebant contrà decreta Auguſtini, nimirùm per ea tolli libertatem, & fatalem induci neceſſitatem; Ergo S. Doctor ſentiebat quod ſentiunt Thomiſtæ, & improbabat in ſemi-Pelagianis, quod Thomiſtæ improbant in Moliniſtis.

Reſpondet Tournelius 1°. ideò ſemi-Pelagianos impugnaſſe decreta Auguſtini, quia falsò exiſtimabant per gratiam prævenientem quam requirebat S. Doctor, extingui libertatem: Verùm jam diximus nullum fuiſſe locum huic objectioni, ſi reverà Auguſtinus non requirebat aliam gratiam quàm Moliniſticam.

Reſpondet 2°. ex hoc argumento duntaxat ſequi ſemi-Pelagianos errore facti laboraſſe circà mentem & doctrinam Auguſtini quam ignorabant; reverà enim nuſquam decreta hujuſmodi admiſit Auguſtinus. At non advertit Tournelius nimio tuendæ doctrinæ Moliniſticæ zelo abreptus, ſe hâc reſponſione, dum ſemi-Pelagianos excuſare tentat, Auguſtinum accuſare: Si enim ſemi-Pelagiani errore facti laborabant circà mentem & doctrinam Auguſtini; ſi reverà ipſe S. Doctor non ſentie-

ſentiebat, quod illi putabant eum ſentire; quarè eos non docuit, quarè mentem ſuam non aperuit in reſponſis datis Hilario & Proſpero, hac de re ipſum interrogantibus, ut ſic ſedaret ſcandala & diſſentiones ex falſa ſuæ doctrinæ intelligentia ortas? Erit ergo Auguſtinus juxtà Tournelium, reus ejuſdem criminis, quod Apoſtolus olim exprobrabat Philoſophis Ethnicis, nimirùm veritatis per injuſtitiam detentæ, & ad pacem Eccleſiæ adſtruendam neceſſariæ?

Probatur ultimò. Tandem ut quid tot inutiles conatus adhibet Tournelius, ut Auguſtinum vel invitum in ſuas partes pertrahat, & ut quid nos in eo confutando tamdiù immoramur, cùm habeamus fatentes adverſarios? Ipſe ſcholæ Princeps Molina ingenuè agnoſcit ſcientiam mediam, qualem ipſe docet, non fuiſſe Auguſtino notam, meliùs dixiſſet probatam: Patet ex dictis in quarta probatione. Item 1. p. q. 23. a. 4. & 5. cùm docuiſſet prædeſtinationem non fuiſſe in Deo abſque eo quòd præſciret quid faceret liberum arbitrium, dicit: *Intereà verò ſub ea quaſi caligine Auguſtinus hoc non attendit.* Vaſques 1. p. diſp. 97. c. 3. n. 19. & 20. apud Comp. Salmantic. *Fateor ſanè*, inquit, *ſuſpecta mihi eſſe teſtimonia Proſperi & Fulgentii* (in materia de gratia) *quòd diligentiſſimi & exactiſſimi Auguſtini diſcipuli ſint, & oppoſitam* (ei quam tenet ipſe Vaſques) *videantur ſequi ſententiam.* Id amplius probabitur infrà cùm impugnabimus ſcientiam mediam ex ejus novitate.

Quantùm ad D. Thomam.

1°. Sanctus Doctor nuſquam mèminit ſcientiæ mediæ, ſed dumtaxat ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ quæ merè poſſibilia ſpectat, & viſionis quæ futura ſuppoſito decreto intuetur.

2°. Quotieſcumque S. Doctor ſibi proponit argumenta quæ conglomerant adverſarii circà concordiam libertatis cum divinis decretis, nunquam

confu-

confugit ad ſcientiam mediam exploratricem conſenſûs aut diſſenſûs libertatis humanæ antè decretum, ſed cum Auguſtino recurrit ad ipſius divinæ voluntatis efficaciſſimam poteſtatem. Ita hîc q. 19. a. 3. *Cùm voluntas divina*, inquit, *ſit efficaciſſima, non ſolùm ſequitur quòd ea fiant, quæ Deus vult fieri, ſed quòd eo modo fiant quo Deus vult fieri, vult autem quædam fieri neceſſariò, & quædam contingenter & liberè.* Similiter alibi.

3°. Ille rejicit ſcientiam mediam, qui negat ejus objectum: Atqui S. Thomas negat objectum ſcientiæ mediæ: Ergo. Probatur Min. Objectum ſcientiæ mediæ eſt futurum conditionatum antè Dei decretum actuale: Atqui ſecundùm D. Thomam nullum eſt futurum antè Dei decretum actuale: Ergo. Minor eſt S. Thomæ hîc q. 16. a. 7. Vide locum citatum a. 4. hujus Diſſ. §. 1. concl. 5. Neque valet ſi dicas S. Thomam eſſe intelligendum de futuris abſolutis, non conditionatis: Quia eadem eſt ratio de conditionatis ac de abſolutis proportione ſervatâ, ut patebit §. ſequenti.

4°. Ille rejicit ſcientiam mediam qui docet creaturas non poſſe cognoſci à Deo immediatè in ſeipſis, ſed in ipſa ejus eſſentia; per ſcientiam mediam enim, ſi daretur, Deus non videret conſenſum hominis conditionatè futurum, in ſua eſſentia ut potenti illum producere, quia indè nihil dicitur futurum, ſed poſſibile dumtaxat; neque in eſſentia ut determinata per decretum, quia foret illo decreto prior, ſed immediatè in ſeipſo, & ità eſſe contendunt adverſarii: Atqui S. Thomas perpetuò docet creaturas non cognoſci à Deo immediatè in ſeipſis, ſed in ipſa ejus eſſentia. Ità hîc q. 14. a. 5. & alibi pluries. Vide Diſſ. præcedentem a. 4. Plura alia D. Thomæ principia quibus evertitur ſcientia media referunt Auctores: Conſule ſi lubet Gonetum.

§. V.

§. V.

Scientia media variis rationibus impugnatur.

Prima ratio fundamentalis. Non datur objectum ſcientiæ mediæ: Ergo non datur ſcientia media. Probatur Ant. Objectum ſcientiæ mediæ ſecundùm ſuos aſſertores eſt futurum liberum conditionatum antè Dei decretum actu exercitum & independens ab illo, atqui antè Dei decretum actu exercitum & independenter ab illo nullum eſt futurum conditionatum liberum: Ergo. Probatur Min. in qua eſt difficultas. Si aliquid in contingentibus eſſet conditionatè futurum antè Dei decretum, vel hoc haberet à ſe, vel ex vi conditionis, vel à concurſu indifferenti oblato, vel tandem ab aliqua alia cauſa; atqui non à ſe, alioquin non eſſet futurum contingens ſed neceſſarium & naturale; & inſuper ſicut nihil ſibi dare poteſt ut ſit, ità nec ut ſit conditionatè futurum. Non vi conditionis: vel enim conditio eſt diſparata, ut in hac propoſitione, *Si percuſſiſſes ſepties terram, percuſſiſſes Syriam uſque ad conſumptionem*, & tunc pluſquàm manifeſtum eſt quòd illa conditio, ſcilicet ſeptena percuſſio terræ, vi ſuâ non inferat infallibiliter futuram conſumptionem Syriæ: vel conditio eſt comparata ſeu pertinens; ut ſi fiat prædicatio erit converſio; & tunc etiam manifeſtum eſt talem conditionem non reddere converſionem infallibiliter futuram, cùm ſæpè fiat prædicatio ſine converſione, & aliundè ſequeretur quòd ſola prædicatio ſufficeret ad converſionem; quod eſt damnatum in Pelagio. Non à concurſu oblato; quia concurſus ille generalis & indifferens non habet nexum infallibilem cum eventu, puta cum conſenſu, cùm ſtare poſſit cum conſenſu vel diſſenſu juxtà ſuos Auctores. Non tandem ab aliqua alia cauſa, quia omnes aliæ cauſæ ſunt indifferentes & indeterminatæ ad futuritionem vel non futuritionem pro priori ad decretum Dei determinans alterutram, cùm non

ſe

ſe determinent independenter à determinatione primæ cauſæ, aliàs non forent cauſæ ſecundæ, ſed primæ, & prima foret ſecunda: reſtat ergo ſolùm Dei decretum quo res contingens fiat conditionatè futura & ut talis à Deo cognoſcatur.

Confirmatur 1°. iſta Minor: Futurum abſolutum eſt id quod eſt abſolutè determinatum in cauſis ad habendam exiſtentiam in tempore ſequenti, ut patet ex ſuprà dictis: Ergo futurum conditionatum eſt id quod eſt conditionatè determinatum in cauſis ad habendam exiſtentiam in tempore ſequenti: Subſumo: Atqui antè decretum ſeu determinationem Dei, utpotè cauſæ primæ, nulla alia cauſa eſt determinata ad futuritionem ullius rei etiam ſub conditione: Ergo.

Conf. 2°. eadem Minor: Rem eſſe conditionatè futuram, non eſt denominatio intrinſeca (hæc enim rei nondum exiſtenti competere non poteſt) ſed extrinſeca, conſequenter proveniens ab aliqua forma rei futuræ extrinſeca: Atqui non à cauſa ut potenti illam producere, hæc enim denominat rem poſſibilem dumtaxat; non à cauſa ut actu producente, hæc enim denominat rem exiſtentem: Ergo à cauſa ut determinata ad dandam illi exiſtentiam ſub conditione: Subſumo: Atqui antè Dei decretum nulla cauſa alia eſt determinata, ut jam diximus: Ergo antè Dei decretum nihil eſt conditionatè futurum.

Conf. 3°. eadem Minor. Futuritio conditionata non relinquit rem in ſtatu meræ poſſibilitatis, ſed transfert ad ſtatum aliqualis futuritionis. (mediat enim inter poſſibilitatem & futuritionem abſolutam) Item eſt aliquid reale, aliquid verum & cognoſcibile, ac tandem dicit aliquam actualitatem quam non dicit poſſibilitas, nimirùm ordinem ad exiſtentiam ſi ponatur conditio: Atqui 1°. Res non poteſt tranſire à ſtatu poſſibilitatis ad ſtatum aliqualis futuritionis per ſeipſam, neque per voluntatem divinam præciſè ut potentem, cùm hæc relinquat rem in ſtatu poſſibilitatis: Ergo per

volun-

voluntatem divinam aliter diſpoſitam quàm erat in illo priori ſigno in quo res concipiebatur tantùm poſſibilis ; diſponitur autem aliter per ſuum decretum. 2°. Iſta realitas, iſta veritas & actualitas quam dicit futuritio conditionata non poteſt ſubterfugere divinam cauſalitatem ; Deus autem nihil cauſat extrà ſe, niſi ad id liberè determinatus.

Huic fundamentali rationi variè reſpondent adverſarii. 1°. Quidam dicunt ideò aliquid eſſe conditionatè futurum, quia erit *Si*. At hæc reſponſio eſt manifeſtiſſima principii petitio : Hoc eſt enim quod quærimus, undè res non exiſtens habeat quod erit potiùs quàm non erit ſi ponatur conditio non habens ex ſe cum illa infallibilem connexionem? Nihil eſt aliud aſſignabile, quàm decretum, ut probavimus.

2°. Reſpondent alii futuritionem non dicere aliquid poſitivum ſed meram carentiam exiſtentiæ, ad quam non requiritur decretum. Sed contrà : Si futurum conſtitueretur per ſolam carentiam exiſtentiæ, non diſtingueretur à purè poſſibili, & multa non exiſtunt nunc quæ tamen nullo modo ſunt futura. Replicant futurum diſtingui à poſſibili per carentiam exiſtentiæ cum ordine ad exiſtendum. Infero : Ergo jam non eſt quid purè negativum. Inſuper redit argumentum, & hoc eſt quod quæritur, à quo res non exiſtens habeat quòd dicat ordinem ad exiſtendum potiùs quàm ad non exiſtendum ? Aliud aſſignari non poteſt quàm divinum decretum, ut patet ex dictis.

3°. Reſpondent & communiùs inter futurum conditionatum & abſolutum hoc eſſe diſcrimen quòd abſolutum petat quidem decretum actu exiſtens in Deo ; conditionatum verò petat decretum non quod ſit actu, ſed quod eſſet ſi poneretur conditio (volunt enim ſemper importari ex parte conditionis decretum ſubjectivè conditionatum quod non eſt ſed quod eſſet ſi poneretur conditio : Undè in illa propoſitione. Si Petrus fuerit

in illis circumſtantiis pœnitentiam aget, ſemper ſubintelligitur, inquiunt, & ſi Deus velit illi præbere ſuum concurſum) probant autem ſuum aſſumptum hoc argumento. Cauſa effectui debet proportionari, ita ut effectui qui eſt, aſſignetur cauſa quæ ſit, effectui qui erit, cauſa quæ erit, effectui qui eſſet ſi poneretur conditio, cauſa quæ eſſet ſi poneretur conditio: atqui futura conditionata nec ſunt nec erunt, ſed ſolùm eſſent ſi poneretur conditio: Ergo ſufficit ſi eis aſſignetur decretum non quod ſit actu, ſed quod eſſet ſi poneretur conditio.

Sed contrà: Hæc reſponſio quam urget Tournely q. 6. a. 3. ſub finem & cui potiſſimum confidunt adverſarii, mera eſt evaſio. Undè, N. diſcrimen allatum in prima propoſitione inter futurum abſolutum & conditionatum; & ad ejus probationem diſtinguo Minorem: Futura conditionata nec ſunt, nec erunt, &c. quoad actuale exercitium exiſtentiæ ad quam ſunt futura, C Min. Non ſunt, nec erunt, &c. quoad actualem veritatem ſeu rationem futuritionis conditionatæ, N. Min. Et in hoc magna eſt hallucinatio adverſæ ſententiæ. Explicatur ſolutio. Verum eſt quidem quòd futura conditionata non ſint actu, id eſt non exiſtunt in re eâ exiſtentiâ ad quam aliquando habendam ſunt futura, nec etiam ſic exiſtunt futura abſoluta: Aliàs non forent futura, ſed præſentia: Pro futuris ergo conditionatis ſic ſumptis debet aſſignari cauſa quæ eſſet ſi poneretur conditio, ſicut pro futuris abſolutis ſic ſumptis debet aſſignari cauſa quæ aliquando erit. Attamen ſunt actu quoad veritatem ſeu rationem futuritionis conditionata vel abſoluta: Verè enim ſunt actu futura conditionatè vel abſolutè, & pro illa futuritione actuali abſoluta vel conditionata, quæ non eſt ens rationis, nec pura poſſibilitas, debet aſſignari cauſa quæ ſit actu, & ſicut pro futuritione abſoluta ipſimet adverſarii in objectione aſſignant decretum abſolutum actu exiſtens, ità pro actuali futu-

Digitized by Google

futuritione conditionata debet aſſignari decretum conditionatum actu exiſtens. Hinc ſic argumentor ad hominem. Quamvis futura abſoluta non exiſtant actu, quia tamen ſunt actu futura abſolutè, pro veritate hujus futuritionis abſolutæ aſſignatis cauſam quæ ſit actu, ſcilicet decretum abſolutum actu exiſtens: Ergo pariter, quamvis futura conditionata non ſint actu, quia tamen ſunt actu futura conditionatè, debet eis aſſignari cauſa quæ ſit actu, ſcilicet decretum conditionatum actu exiſtens.

Secunda ratio præcedenti affinis, ſeu major ejus explicatio. Scientia media eſt quâ Deus independenter à decreto poſito videt infallibilem connexionem inter voluntatem humanam & hunc actum potiùs quàm alium poſitis certis circumſtantiis: atqui non eſt talis connexio antè Dei decretum poſitum; ergo non eſt objectum ſcientiæ mediæ. Major patet ex definitione ſcientiæ mediæ. Probatur Min. Non eſt infallibilis connexio inter ea quæ nec per ſe nec per aliud connectuntur: atqui antè Dei decretum poſitum voluntas non connectitur infallibiliter neque per ſe neque per aliud cum hoc actu potiuſquàm cum alio: Ergo. Non per ſe, voluntas enim eſt indifferens ad hunc vel illum; & aliunde ſi per ſe connecteretur cum uno actu, eſſet naturalis & neceſſaria connexio, ſicque futurum neceſſarium, quod eſt contrà hypotheſim. Non per aliud: Quid enim eſſet iſtud aliud? Non divina voluntas, quia nullum in ea ſupponitur decretum quo de facto velit illa connecti; non decretum *Si*, ſeu concurſus oblatus *Si*, utrumque enim eſt indifferens ad hunc vel oppoſitum actum; non circumſtantiæ, illæ enim ſunt diſparatæ vel contingentes, proindèque non infallibiliter ex ſe connexæ cum uno actu. Hanc rationem latè proſequitur P. Goudin.

Tertia ratio quâ præcedentes confirmantur & varii dicendi modi adverſariorum exponuntur. Aſſertores ſcientiæ mediæ non omninò negant in-

tervenire aliquod decretum Dei in ſua ſcientia media, ut jam obſervavimus, ſed illud variè explicant. Quidam & frequentiùs cum Vaſques decretum reponunt ex parte antecedentis ſeu *conditionis*, ſic v. g. ſi vocavero Petrum in talibus circumſtantiis & ſi voluero concurrere cum illo, conſentiet. Ita Honoratus Tournely & communiter recentiores. Alii minùs frequenter cum Arrubal illud reponunt ex parte conſequentis ſeu effectûs; ſic v. g. ſi vocavero Petrum in his circumſtantiis, concurram cum illo & conſentiet: ſed neuter dicendi modus ſatisfacit: Ergo.

Quoad primum probatur. Vel intelligunt concurſum indifferenter oblatum ſub conditione ad conſenſum vel diſſenſum, vel concurſum determinatum ad conſenſum, ſimiliter decretum conditionatum concurrendi vel indifferenter ad utramque partem, vel determinatè ad unam partem: atqui neutrum dici poteſt: Ergo.

Probatur prima Pars Minoris. 1°. In concurſu indifferenti & indeterminato ad conſenſum vel diſſenſum, nulla eſt connexio magis cum *conſenſu* quàm cum diſſenſu, ergo in illo non poteſt certò videri futurus conſenſus potiùs quàm diſſenſus, ut ſuprà arguebamus. 2°. Non poteſt certò videri conſenſus determinatè futurus ſub conditione, niſi videantur omnes cauſæ ſine quibus in re non eſſet, poſitâ conditione; ſiquidem ſub ſtatu conditionato, ità debet videri determinatè futurus, quòd ſolùm deſit purificatio conditionis, ut tranſeat in ſtatum abſolutum: atqui poſitis conditionibus, nempè vocatione & concurſu indifferenti ad conſenſum vel diſſenſum, non eſſet abſolutè & in re conſenſus niſi per concurſum ſimultaneum determinatum ad conſenſum; ergo ut in ſtatu conditionato videatur determinatè & de facto proceſſurus, ſi purificetur conditio, debet videri ille concurſus determinatus ſine quo in re non procedit, ſicque non ſufficit concurſus indifferens. Minor patet, tùm quia concurſus indiffereus ad utrumlibet

non

non eſt per quem res de facto procedit, ſed offertur antecedenter ut res libere fiat, & poſſit oppoſita procedere: tùm quia concurſus ſimultaneus quo res de facto procedit, eſt identificatus cum operatione cauſæ ſecundæ. Undè ſicut in objecto ſcientiæ mediæ debet relucere determinatus influxus creaturæ, ità & determinatus concurſus Dei videri.

Probatur ſecunda pars primæ Minoris: ſcilicet non poſſe dici concurſum oblatum eſſe determinatum ad conſenſum. Poſito concurſu determinato ad conſenſum ex parte conditionis deſtruitur ſcientiæ mediæ objectum, fit enim tunc objectum neceſſarium, ſcientia autem media ſecundùm ſuos auctores eſt de actibus & objectis contingentibus & liberis: Ergo. Probatur Antecedens, 1°. Hæc propoſitio ſeu conſequentia, quæ eſt objectum ſcientiæ mediæ, *Si vocavero Petrum & concurrero determinatè cum illo ad conſenſum, conſentiet*, reducta ad ſtatum abſolutum, v. g. *Voco Petrum & concurro determinatè cum illo ad conſenſum, ergo conſentit*, eſt neceſſaria: ergo poſita in ſtatu conditionato eſt conditionalis neceſſaria, ſicut ſi hæc conſequentia abſoluta, *Sol lucet, ergo dies eſt*, eſt neceſſaria, etiam conditionalis conſtans iiſdem terminis, *Si ſol lucet, dies eſt*, eſt neceſſaria. 2°. Concurſus ſimultaneus determinatus ad conſenſum Petri, identificatur cum conſenſu illo, vel ſaltem eſt ſimul cum illo influens, non enim Petrus conſentit ſine concurſu ſimultaneo, & Deus non concurrit ſimultaneè niſi cum Petro conſentiente: undè ſenſus hujus propoſitionis, *Si concurrero cum Petro determinatè ad conſenſum, conſentiet*, eſt hic, ſi ponam concurſum meum cum conſenſu Petri erit conſenſus Petri; vel, ſi detur concurſus identificatus cum conſenſu Petri, erit conſenſus Petri, & tale erit objectum ſcientiæ mediæ, quo, ut patet, nihil eſt magis neceſſarium, quin imò prorſùs inutile cùm ſit Deo tribuere ſcientiam talem qualem habent pueri ſimplicem & neceſſariam.

Quantùm ad ſecundum dicendi modum probatur etiam non ſufficere: dùm inducunt Deum dicentem: *Si vocavero Petrum, concurram cum illo & conſentiet*: Vel Deus prævie ad collationem ſui concurſûs videt conſenſum conditionatum Petri vel non. Si primum, ergo fruſtrà adhibetur concurſus ut Deus prævideat conſenſum futurum Petri: Si verò non priùs prævidendo Petri conſenſum, adhibet ſuum concurſum, ſeu decernit adhibendum, vel tenebitur ſibi ſubjicere voluntatem creatam, eamque determinare ut ipſa infallibiliter velit, quod ipſe vult; & hoc erit ponere prædeterminationem phyſicam, à qua ità abhorrent adverſarii: vel certe temere & fortuitò concurret cum humana voluntate, exponetque ſe periculo fruſtrandi & decretum & concurſum, & totam ſuam ſcientiam: Quando enim duæ cauſæ liberæ ſimul concurrunt ad eundem effectum, ſi una non ſibi ſubjicit & ſubordinat alteram, vel aliunde non præſcit quid altera ſit factura, caſu & fortuitò procedit, ſe illi conjungendo, exponiturque periculo non aſſequendi effectum, ſi altera nolit: Ergo.

Quarta ratio. Intellectus divinus nihil cognoſcit niſi quod illi repræſentat eſſentia divina. Neque id negant adverſarii, quamvis enim contendant contrà nos Deum cognoſcere alia à ſe immediate in ſeipſis, non tamen ſic intelligunt quaſi Deus illa cognoſceret per ſpecies hauſtas ab ipſis, (non enim poteſt intellectus divinus informari ſpeciebus creatis, ſed per eſſentiam ſuam illa immediate in ſeipſis repræſentantem, & non, ut nos dicimus, mediate tantùm in ſe ut in cauſa priùs cognita: conſtat itaque in utraque ſchola eſſentiam divinam eſſe ſpeciem adæquatam intellectûs divini; atqui eſſentia divina non repræſentat objectum ſcientiæ mediæ, ſcilicet hunc actum determinate futurum in his circumſtantiis ante decretum actu poſitum de ejus futuritione: Ergo. Probatur Minor: quod rei non convenit per ſe nec per aliud, nullatenus convenit: atqui repræſentare hunc actum

potiùs futurum quàm non futurum antè decretum non convenit eſſentiæ divinæ per ſe nec per aliud: Non per ſe, eſt enim ex ſe indifferens ut repræſentet hunc actum vel ejus oppoſitum ut futurum cùm perindè uterque poſſit eſſe futurus: Neque per aliud; quid enim eſſet iſtud aliud quod divinam eſſentiam ex ſe indifferentem ad repræſentandum hunc actum futurum potiùs quàm non futurum ex tota æternitate antè decretum determinaret ad illum potiùs quàm ad alium repræſentationis modum?

Neque hîc dicere poſſunt adverſarii quod dicere ſolent de futuritione conditionata, eam non exigere cauſam quæ ſit ſed quæ eſſet *Si*, eò quòd non dicat aliquid quod ſit, ſed quod eſſet *Si*: id inquam, dicere non poſſunt hîc; quia illa repræſentatio, ſi quæ ſit, actu ſemper fuit ut aliquid exiſtens in Deo; undè aliquid exiſtens aſſignari debet ut ratio illius repræſentationis, nempè vel ipſa eſſentia divina, vel aliquid aliud in ea contentum; & cùm nihil tale aſſignari poſſit niſi decretum, reliquum eſt ut hæc determinata repræſentatio non ipſi conveniat niſi per decretum. Ita paucis additis, doctiſſimus P. Goudin.

Has quatuor rationes fundamentales quas paſſim uſurpant Thomiſtæ: alto ſilentio prætermiſit Honoratus Tournely: caute ſibi, quia nihil habebat quod reſponderet: promiſerat tamen ſe, depoſito omni partium ſtudio utriuſque ſyſtematis momenta ſincere expoſiturum. Ubi fides?

§. VI.

Inconvenientia graviſſima ſcientiæ mediæ.

Primum inconveniens. Scientia media tollit à Deo rationem primæ cauſæ & primi motoris. Probatur. De ratione primæ cauſæ & primi motoris eſt ut alias cauſas moveat, & nulla ex eis moveatur niſi mota à prima: atqui in ſyſtemate ſcientiæ mediæ cauſa ſecunda ſe movet non mota à pri-

ma, ſe enim determinat non determinata à Deo: Ergo.

Reſpondet Tournelius ſalvari in Deo rationem primæ cauſæ & primi motoris, quia 1°. à *nulla alia* cauſa vim agendi accipit, cæteræ verò ab ipſo vim agendi habent, & jugi influxu vim illam conſervat. 2°. Quia cauſa ſecunda non poteſt aliquid ſine ipſo cooperante, cùm ipſe poſſit abſolutè omnia ſine cauſa ſecunda. 3°. Quia concurſus ejus eſt univerſalis, concurſus verò cauſæ ſecundæ particularis.

Sed contrà: nihil horum ſalvat in Deo rationem primæ cauſæ & primi motoris in cauſando & movendo, de quo agitur. Et 1°. ex eo quòd contulerit cauſæ ſecundæ vim agendi & eam conſervet, ſequitur quòd ſit prima & immediata cauſa hujus virtutis, non tamen ejus actionis. 2°. Quòd cauſa ſecunda nihil poſſit ſine Deo cooperante, ſequitur quòd ſit concauſa, non prima cauſa. 3°. Quòd concurſus Dei ſit univerſalior, ſequitur quòd plura poſſit quàm cauſa ſecunda, *non verò* quòd ſit prima cauſa in cauſando & *movendo* de cujus ratione eſt quòd cauſa ſecunda non moveatur niſi mota ab ipſa. Sic v. g. quamvis Pater contulerit Filio virtutem portandi onus, ſuppone etiam quòd illam conſervet: quamvis iſtud onus portet cum Filio: quamvis tandem ejus virtus magis latè pateat quàm virtus Filii, nullatenùs indè dicetur aut erit prima & immediata cauſa ſeu primus motor bajulationis Filii, ſed tunc demùm ſi ipſum Filium moveat & applicet efficaciter oneri.

Secundum inconveniens. Scientia media tollit à Deo rationem cauſæ univerſalis, cùm in eo ſyſtemate aliquod ens, nimirùm determinatio creaturæ, ejus cauſalitatem ſubterfugiat: non enim cauſatur à gratia præveniente, hæc ſiquidem, fatente Tournelio & aliis Moliniſtis, moveat tantùm moraliter ad determinationem: non à gratia cooperante ſeu concurſu ſimultaneo, tùm quia jam non foret tantùm ſimultaneus, ſed etiam prævius, cau-

ſa

ſa enim eſt prior, ſaltem naturâ, effectu; tùm etiam quia concurſus ſimultaneus non agit in voluntatem ut ipſam determinet, ſed tantùm in effectum, non facit ut velimus, ſed facit cùm volumus: ut patet in duobus ſimul trahentibus navim neuter influit in alterum, ſed uterque partialiter in tractionem paſſivam navis.

Tertium inconveniens. Scientia media decurtat omnipotentiam Dei & ſupremum dominium quod habet in noſtras voluntates. Probatur: conſtans eſt Auguſtini & omnium, ut puto, catholicè ſentientium doctrina, Deum voluntates hominum in quibuſvis circumſtantiis poſſe in bonum convertere: *Quis*, inquit S. Doctor in Enchyrid. cap. 97. *tam impiè deſipiat ut dicat Deum malas hominum voluntates quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit, in bonum non poſſe convertere?* Quod pluries repetit & ex eo probat quòd Deus ſit omnipotens: atqui in ſyſtemate ſcientiæ mediæ Deus non poteſt ſalvâ libertate, voluntatem inclinare in conſenſum in iis circumſtantiis in quibus prævisa eſt diſſenſura, nec quidquam certò decernere de actibus noſtris liberis, niſi priùs exploraverit quid nos ipſi volituri ſumus: Ergo. Si dicas Deum poſſe voluntatem in aliis circumſtantiis ponere in quibus obtinebit conſenſum; hoc nunc dato, de quo modo; ſaltem in prioribus obtinere non poterit, ſicque non poterit voluntatem in bonum convertere quando & ubi voluerit, nec in ipſam voluntatem, ſed in circumſtantias tantùm dominium habebit.

Aſt, inquit Honoratus Tournely poſt P. Daniel, quomodò fieri poteſt ut ea ſcientia quæ repræſentat Deo varios ac multiplices modos quibus uti poteſt ad flectendas & ſuperandas noſtras voluntates quando & ubi voluerit, qualis eſt ſcientia media, detrahat divinæ omnipotentiæ & ſupremo ejus dominio in noſtras voluntates?

Verùm more ſuo illudit Tournelius & gratìs fingit ut fucum faciat: falſum quippè eſt quàm maximè

mè

me, quod ſupponit, nimirùm ſcientiam mediam repræſentare Deo multiplices modos quibus poſſit certò & infallibiliter prout & quando voluerit flectere noſtras voluntates & determinare ad conſenſum: exhibet enim dumtaxat ſecundùm ſuos Auctores gratias permiſſas libero arbitrio, ſeu media quibus Deus moraliter tantùm invitat & excitat voluntatem ad conſenſum quem expectat ab innata libertate ſub concurſu indifferenti, alioquin juxtà ipſum Tournelium & omnes Moliniſtas conſenſus iſte non foret liber, & voluntas ſe haberet paſſivè ad illum.

Attamen quaſi decretoriam ſolutionem dediſſet Doctor Molinianus, ex argumento non nihil commotus ſic proſequitur: *Non enim ex ignorantia aut ex impotentia Deus utitur illâ conditionatorum ſcientiâ ut præcognoſcat quid homo in his vel illis circumſtantiis conſtitutus facturus ſit. Quis tàm demens ac impius qui hoc aſſerat?*

Equidem demens & impius foret qui hoc aſſereret; neque dicimus nos Moliniſtas id poſitivè aſſerere; ſed id, ut nobis videtur, ſequi ex eorum ſententia. Etenim antequàm Deus per ſcientiam mediam exploret quid placuerit voluntati humanæ ex innata ſua libertate, neſcit quid ſit actura: & poſtquàm prævidit quid ſit ex ſe actura, non poteſt aliter decernere ſalvâ ejus libertate: hoc eſt, non poteſt decernere ut non conſentiat in iis circumſtantiis in quibus prævidit conſenſuram, neque ut conſentiat in iis circumſtantiis in quibus prævidit diſſenſuram, alioquin, ut jam dixi, juxtà illud ſyſtema, conſenſus non foret liber. Ergo videtur quòd Deus utatur hâc conditionatorum ſcientiâ ex ignorantia & ex impotentia.

Imò non repugnat in eo ſyſtemate dari hominem quem Deus etiam de potentia ſua abſoluta non poſſit in ulla circumſtantia convertere: Namque non repugnat ex natura rei eſſe hominem qui in nullis circumſtantiis velit converti; ſeu conſentire gratiis præviis moraliter tantùm moventibus,

hæ

hæ quippè ſivè conjunctim ſivè ſeparatim non habent nexum infallibilem cum conſenſu, nec unquam vi ſuâ ſuperabunt reſiſtentiam voluntatis. Gratiam autem per ſe efficacem quæ vi ſuâ cor iſtud pervicax emolliat & invictiſſimè convertat, tamquam excidium libertatis abhorrent defenſores hujus ſyſtematis. Reſtat ergo Deum non habere cordium inclinandorum omnipotentiſſimam poteſtatem, ut loquitur Auguſt. ſeu non poſſe cor hominis vertere quocumque voluerit, ut dicit Scriptura, uno verbo non eſſe omnipotentem.

Quartum inconveniens. In ſyſtemate ſcientiæ mediæ Deus non eſt magis Auctor bonorum quàm malorum operum contrà illud Trid. ſeſſ. 6. can. 6. *Si quis dixerit, mala opera, ita ut bona, Deum operari, non permiſſivè ſolùm, ſed etiam propriè & per ſe, anathema ſit.* Probatur: In ſyſtemate ſcientiæ mediæ in tantùm Deus eſt cauſa bonorum operum, in quantum ponit hominem in iis circumſtantiis in quibus prævidit eum benè uſurum gratiâ oblatâ, & cum eo ſimultaneè concurrit ad bonum opus; atqui pariter illum qui malè agit, ponit in iis circumſtantiis in quibus prævidet illum gratiâ oblatâ malè uſurum, & concurrit ſimultaneè cum illo ad malum opus: Ergo.

Neque obſtat quòd Deus intendat bonum opus & non malum; quia hîc non quæritur quid intendat Deus, ſed quid faciat: aliundè quamvis Deus non intendat malum, ſæpè tamen intendit illud permittere ut ex eo eliciat bonum. Nec etiam obſtat quòd per gratias morales excitet ad bonum opus, non enim ex his Deus poteſt dici proprie operari bonum & eſſe cauſa ejus proprie dicta, quia cauſalitas moralis eſt impropria & metaphorica. Adde Deum non raro conſtituere ſuos, ut eos probet inter graviſſimas tentationes in quibus ſunt minora motiva moralia ad bonum.

Quintum inconveniens. Scientia media tollit præcipuâ ex parte orationis neceſſitatem. Probatur: Id à Deo petimus quod ab ipſo dari credimus & non

non quod à nobis pendet: *Irriſoria enim eſt petitio,* inquit Auguſt. *cùm ab eo petitur quod ſcitur ipſum non dare, ſed ipſo non donante, eſſe in poteſtate hominis:* Atqui quod præcipuum eſt in negotio ſalutis, nempè conſenſus gratiæ omnibus indifferenter oblatæ, in ſyſtemate ſcientiæ mediæ non eſt à Deo, ſed à nobis: Ergo illum à Deo petere non debemus. Quid ergo petet à Deo Moliniſta ? non gratiam efficacem quæ faciat velle, quæ auferat cor lapideum, quæ rebellem ad ſe compellat voluntatem, ut orat Eccleſia; hoc enim totum, ipſius eſt, & poterit Deus illi reſpondere, fac tu ipſe gratiam efficacem illi conſentiendo. Id unum ergo petere poterit, ut Deus ipſum conſtituat in iis circumſtantiis in quibus prævidit ipſum gratiæ conſenſurum.

Reſpondet Tournely Moliniſtas docere gratiam nemini debitam eſſe, ſed gratìs à Deo conferri. Eſto: Sed etiam docent omnibus offerri: & quamvis non offerretur, ſolùm deberent petere gratiam, non verò bonum uſum gratiæ qui ab ipſis pendet. Inſtat bonum uſum gratiæ non ſic eſſe in poteſtate liberi arbitrii ut auxilio uberiori non indigeat ad benè operandum. Sed & hæc verba ſunt & nihil ampliùs. Numquid enim in eo ſyſtemate, ſi ex me conſentiam gratiæ oblatæ, Deus infallibiliter mecum concurret ad bonum opus ad quod offeretur gratia, idque per ſcientiam mediam prævidit? Et ſi ad ulterius opus indigeam uberiori auxilio, numquid & iſtud etiam offertur ? & dato non offerri, petam ut offeratur, non autem ut ſit efficax, non ut me faciat velle & conſentire, id enim meum eſt. Hinc

Sextum inconveniens. Ex dictis ſequitur 1°. Quòd in ſyſtemate ſcientiæ mediæ non debeamus agere gratias Deo pro eo quod eſt caput in negotio ſalutis, ſcilicet pro noſtra determinatione ad bonum, quæ ex penu noſtro elicitur. 2°. Quòd in ſola ſpe ejus gratiæ, ut Eccleſia canit, inniti non debeamus, ſed præcipuè in noſtra libertate. 3°. Quòd

non

Digitized by Google

non ſit neceſſe ita timere pro noſtra ſalute, neque tàm anxiè, tàm ſedulò illi invigilare, cùm penès nos ſit gratiæ omnibus oblatæ quovis tempore conſentire & efficacem reddere. 4°. Tandem quòd concutiatur fundamentum humilitatis chriſtianæ, cùm unus per conſenſum gratiæ ab alio non conſentiente ſe diſcernat, & præ illo poſſit gloriari, ut ſuprà arguebamus ex Apoſtolo.

Septimum inconveniens. Scientia media ſternit viam præcipuo errori ſemi-Pelagianorum, & argumenta Auguſtini & Catholicorum adverſùs illos, incaſſa reddit. Probatur. Præcipuus error ſemi-Pelagianorum erat dari in nobis initia fidei & bonæ voluntatis (an ita tamen ut non admiſerint aliquam gratiam præviam etiam internam, non diſputo modò) undè inferebant Deum, ex his initiis boni præviſis, moveri ad dandam nobis gratiam, non quidem tamquam ex merito propriè dicto, ſed tamquam ex occaſione ut patet ex Caſſiano lib. collat. cap. 13. & 16. Undè cap. 14. dicit: *Præſto eſt Deus ex occaſione tantummodò noſtræ voluntatis oblatæ, ad hæc omnia referenda:* Ex quibus S. Proſper contrà Collatorem cap. 8. infert id eſſe aliquale meritum; *Nec enim*, inquit, *nullius meriti haberi poteſt petentis fides, quærentis pietas, pulſantis inſtantia:* Quòd ſi poſitivè aſſeruiſſet Caſſianus, arguendo non inferret S. Proſper: Atqui licèt defenſores ſcientiæ mediæ negent Deum moveri ex conſenſu gratiæ præviſo ſivè ut merito ſivè ut ex occaſione ad dandam gratiam, negare tamen non poſſunt, nihil eſſe abſurdi, nihil repugnare, quinimò conveniens eſſe ut Deus his moveatur ſaltem tamquam ex occaſione, ut dicebat Caſſianus, ad dandam gratiam his quos prævidet ſpontè conſenſuros, potiuſquàm aliis quos prævidet abuſuros: Sicut, v.g. in artifice nemo reputabit abſurdum ſed maximè conveniens, quòd ex inſtrumentis illud eligat præ aliis, quo novit ſub eadem motione ſua opus longe perfectius efficiendum; bonus namque uſus gratiæ, puta in

Petro,

Petro, offertur conſpectui divino eique non placere non poteſt hæc Petri docilitas, proindèque eſt valdè conveniens, aut ſaltem nihil abſurdi habet, quod moveat Deum ad dandam gratiam illi quem videt tàm tractabiliter & tàm ſpontaneè cooperaturum: Ergo ſemi-Pelagianorum errorem ut abſurdiſſimum perperàm impugnavit Auguſtinus cum aliis Catholicis, eorumque argumenta in eos vibrata concidunt, admiſsâ ſemel ſcientiâ mediâ.

Octavum inconveniens præcedenti affine & gravius. Syſtema ſcientiæ mediæ non videtur ſatis recedere ab errore ſemi-Pelagianorum. Hoc dico non aſſerendo ſed arguendo. Probatur: S. Aug. de Prædeſt. Sanct. c. 2. in eo reponit ſemi-Pelagianiſmum quòd quaſi cum Deo componat, ita ut partem homini vindicet & partem Deo, & quod pejus eſt, homo primum tollat, Deo poſterius det: *Volens*, inquit S. Doctor, *à ſeipſo ſibi eſſe quod credit, quaſi componit homo cum Deo ut partem fidei ſibi vindicet, atque illi partem relinquat; & quod eſt elatius, primam tollit ipſe, ſequentem dat illi; & in eo quod dicit eſſe amborum, priorem ſe facit, poſteriorem Deum*: Atqui defenſores ſcientiæ mediæ videntur idem ſentire quoad ſubſtantiam, & differre tantùm in modo dicendi: Ergo.

Prob. Minor & 1°. quòd cum Deo componant licèt paulò aliter quàm ſemi-Pelagiani: Hi namque ſic componebant cum Deo ut initium & finem boni operis libero arbitrio adſcriberent, intermedia verò opera Deo tribuerent: Defenſores ſcientiæ mediæ in quolibet bono opere partem Deo, partem homini tribuunt; in quantum Deum & hominem conſtituunt duas partiales cauſas partialitate cauſalitatis, quarum quælibet aliquid de ſuo fundo erogat, nempè proprium influxum ſeu concurſum, ſicut duo trahentes unam navim, ut latè probat Livinus de Meyer acerrimus ſcientiæ mediæ defenſor Diſſert. 1. de mente. Conc. Trid.

Quòd

Quòd autem hominem priorem faciant in bono opere, poſteriorem Deum, patet, quia dicunt Deum ſe exhibere paratum ad concurrendum indifferenter ad hunc actum vel oppoſitum, hominem verò determinare hanc indifferentiam & eſſe cauſam cur Deus ad hunc actum potiùs quàm ad oppoſitum concurrat: Vide ſuprà §. 2. n. 3. & 4. plurium Moliniſtarum textus: atqui cauſa prior eſt eo cujus eſt cauſa: Ergo in hoc quod eſt hìc & nunc concurrere ad hunc actum potiùs quàm ad oppoſitum homo eſt prior Deo, & ſi ſit opus bonum potior laus debetur homini quàm Deo, cùm Deus offerat dumtaxat concurſum indeterminatum ad bonum vel ad malum, homo verò ipſum determinet ad bonum.

Reſpondent adverſarii ſe duplici modo recedere à ſemi-Pelagianis. 1°. Quia admittunt etiam ad initium fidei gratiam concomitantem & phyſicè cooperantem, quam ipſi non admittebant. 2°. Quòd requirant ulteriùs gratias morales prævenientes & excitantes quas illi non admittebant.

Ad primum, nego ſemi-Pelagianos non admiſiſſe gratiam concomitantem ſeu concurſum ſimultaneum; patet ex his verbis Proſperi ad Auguſt. *Nec conſiderant ſe gratiam Dei quam comitem non præviam humanorum volunt eſſe meritorum, etiam his voluntatibus ſubdere, quas ab ea ſecundùm ſuam phantaſiam, non negant eſſe præventas*, ſcilicet oblatione non collatione: Neque ulla erat ratio cur negarent concurſum ſimultaneum, modò concederetur eſſe à voluntate determinabilem ad hunc actum potiùs quàm ad oppoſitum: Hoc enim poſito ſtat ſemper palmare eorum dogma ab Aug. Proſp. & Hilario impugnatum, nempè hominem componere cum Deo, partem ſibi vindicare, partem Deo relinquere, & ſe priorem facere, Deum poſteriorem, ut loquitur Aug. vel ut dicit S. Proſper, *ideò hominem juvari quia voluit, non ideò quia adjuvatur, velle:* Vel ut loquitur Hilarius, *qualecumque initium voluntatis eſſe à nobis:*

Cùm

Cùm itaque hæc, non obſtante concurſu ſimultaneo, videantur ſequi ex modo dicendi adverſariorum, non videntur ſatis recedere ab errore ſemi-Pelagianorum.

Ad ſecundum, R. longioris eſſe diſcuſſionis quam remittimus ad Tract. de Gratia. Interim breviter dico 1°. ſemi-Pelagianos ſaltem aliquos admiſiſſe aliquas gratias morales prævenientes etiam interiores: Docebant enim, teſte Hilar. in Epiſt. ad Aug. Omnes etiam indignos vocari; certum eſt autem non omnes vocari vocatione ſeu prædicatione exteriori, ergo interiori. 2°. Non erat ratio cur rejicerent gratias morales prævenientes etiam interiores, cùm enim illæ ſubjaceant determinationi & poteſtati voluntatis, his non obſtantibus, ſtat capitale eorum dogma, initium ſcilicet ſalutis eſſe à nobis, facilèque expediuntur omnes difficultates quas patiebantur ex ſententia Auguſtini, de fatali neceſſitate, de extinctione liberi arbitrii, orationis inutilitate, &c. 3°. Dato ſemi-Pelagianos non admiſiſſe gratias morales prævenientes interiores quas admittunt Moliniſtæ, iſtæ gratiæ morales movent dumtaxat voluntatem ad conſenſum objectivè & per oſtenſionem boni, illum autem non efficiunt, ſed expectant ab ipſa libera voluntate, ſicque non impediunt quin homo componat cum Deo, partem ſibi, partem Deo tribuat, & ſe priorem, Deum poſteriorem faciat, conſequenter per has gratias non ſufficienter diſcernuntur à ſemi-Pelagianis.

In caſſum hìc opponeretur contrà priores ſolutiones hæc quarta Janſenii propoſitio damnata: *Semi-Pelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant Hæretici quòd vellent eam gratiam talem eſſe cui poſſet humana voluntas reſiſtere vel obtemperare.* Hoc ipſo enim quòd agnoſcimus aliquos tantùm ſemi-Pelagianos gratiam moralem prævenientem interiorem ad initium fidei admiſiſſe, ſtat hanc propoſitionem, etiam

quoad

quoad primam partem eſſe falſam, quia cùm ſit indefinita æquivalet univerſali. Inſuper ad falſitatem totius hypotheticæ copulativæ, qualis eſt hæc, ſufficit unam partem eſſe falſam, ut reverà eſt ſecunda pars. Plura de hoc alibi.

§. VII.

Scientia media ipſâ ſuâ novitate reprobanda.

Antiqua eſt veritas, teſte Auguſtino, novitium & temporale mendacium. *O Timothee!* inquit Apoſt. 1. Timoth. 6. *depoſitum cuſtodi, devitans profanas vocum novitates.* Quod exponens Vincentius Lirin. Commonit. 1. c. 27. dicit: „ Quid eſt depoſitum? Id eſt, quod tibi creditum eſt, non quod à te inventum; quod accepiſti, non quod excogitaſti; rem non ingenii, ſed doctrinæ; non uſurpationis privatæ, ſed publicæ traditionis; rem ad te perductam, non à te prolatam; in qua non Author debes eſſe, ſed cuſtos." Plura alia adversùs novitias opiniones proferunt Scriptura, Patres & Theologi. Illa ergo doctrina in rebus præſertim Theologicis meritò eſt rejicienda quæ novitatis vitio laborat.

Porrò ſcientiam mediam eſſe novam in Scholis Catholicis, Patribus & antiquis Theologis ignotam palàm profitentur ipſimet ejus Aſſertores. Imprimis ipſe Molina in Concord. q. 23. a. 4. & 5. Diſp. 1. membro ultimo Edit. Uliſſipon. 1588. ſe hujus inventorem jactat: *Longior,* inquit, *fui in hac diſputatione quàm putâram, quia tamen res eſt magni momenti & valdè lubrica, & hæc noſtra ratio conciliandi libertatem arbitrii cum divina prædeſtinatione, à nemine quem viderim huc uſque tradita fuit, ideò ſatius hæc duxi paulò fuſiùs explicare.* Item ibid.: *Quæ,* nempe quatuor principia conciliandæ libertatis cùm divinis decretis, inter quæ tertio loco reponit ſcientiam mediam, *ſi data explicataque ſemper fuiſſent, fortè neque Pelagiana hæreſis fuiſſet exorta, neque ex Auguſtini opinione*

concertationibuſque cum Pelagianis tot fideles fuiſſent turbati ad Pelagianoſque defeciſſent, facilèque reliquiæ Pelagianorum in Gallia, quorum in Epiſtolis Proſperi & Hilarii fit mentio, fuiſſent extinctæ .... concertationes deniquè inter Catholicos fuiſſent compoſitæ.

Singularem hìc ſe exhibet Tournelius dùm hanc novitatis maculam ſuo Molinæ abſtergere tentat: Contendit namque Molinam non dixiſſe ſcientiam mediam non fuiſſe priùs datam & explicatam, ſed benè ſuam rationem conciliandi libertatem cum divina prædeſtinatione, & *de ea ratione,* inquit, *non de ſcientia media ſubjungit Molina, quæ ſi data explicataque ſemper fuiſſent:* Sicque juxtà Tournelium erit hæc Textûs Moliniani conſtructio: QUÆ RATIO SI DATA FUISSENT. Id non ferunt leges grammaticæ. Sed eò trahit impotens tuendæ ſcientiæ mediæ zelus. Non ergo de ſua ratione conciliandi libertatem, ſed de ſuis quatuor principiis inter quæ, ut dixi, reponit ſcientiam mediam, dixit Molina: *Quæ ſi data explicataque ſemper fuiſſent,* non ignarus primorum elementorum Grammatices quam dubio procul docuerat. Neque ſolùm dicit *explicata*, ſed & *data*: Ergo antè non erat data ſcientia media; dedit ergo ipſe primus & in Scholas invexit.

Sed & dato Molinam his verbis intellexiſſe ſuam rationem conciliandi libertatem cum divina gratia & prædeſtinatione, eamque agnoviſſe novam & à ſe inventam, ut reverà in prioribus verbis diſertè agnoſcit, non ideò effugit Tournelius nec ſuum Molinam ſalvat. Quid enim eſt quæſo apud Molinam & Moliniſtas iſta ratio conciliandi libertatem cum divina gratia & prædeſtinatione, niſi ſcientia media? Hoc & in pulpitis & in plateis clamant Moliniſtæ, contenduntque ſine ſcientia media actum eſſe de libertate noſtra. Ex quo ſequitur falſum eſſe quàm maximè quod aſſuit Tournelius, Molinam non innovaſſe in dogmate, ſed in methodo illud exponendi. Eſt enim ſcientia me-

media, ſi detur, verum dogma & fundamentum totius ſyſtematis Theologici circà materias graviſſimas ſcientiæ, voluntatis & gratiæ Dei, atque libertatis humanæ. Et ſane haud æquum videtur atque inurbanum, nuperum hunc ſcriptorem velle ſuffurari ſuo Molinæ gloriam quam non ſolùm ipſè Molina ſibi vindicat ſed etiam quam plurimi ejus ſocii ipſi tribuunt, ut patebit ex modò citandis.

2°. Pater Fonſeca inventæ ſcientiæ mediæ gloriam Molinæ ſuo diſcipulo quaſi invidens in ſua Metaph. quam poſt Concordiam Molinæ edidit, Tom. 3. lib. 6. cap. 2. q. 6. ſect. 8. declarat ſcientiam mediam à ſe fuiſſe excogitatam antè 30. annos, & cur antè Molinam diſcipulum ſuum eam non vulgaverit hanc adfert rationem: *Unum illud,* inquit, *ſcrupulum injiciebat ne hâc ratione novum aliquid fortaſſè induceretur, quod non omni ex parte cum communi Patrum doctrina aut diligenti ſcholaſticorum examine & accurata lima conveniret: Neque enim quiſque erat qui hoc pacto libertatem arbitrii noſtri cum divina præſcientia aut providentia apertè, & ut dicitur in terminis, conciliaſſet.*

3°. Vaſques celeberrimus ejuſdem Societatis Scriptor 1. p. Diſp. 67. cap. 4. ſic ait: *Quòd antiqui Scholaſtici qui hactenùs ſcripſerunt, tantùm meminerint ſimplicis ſcientiæ viſionis & ſimplicis intelligentiæ, parùm intereſt; tùm quia illi de hac ſcientia ſub conditione nihil omninò diſputârunt aut meminerunt. Quid igitur ſi nos aliam ponamus cujus ipſi mentionem non fecerunt, nec negârunt?*

4°. Granado alter Societ. Theologus 1. p. Tract. 5. Diſp. 3. ſect. 2. Suarem impugnat quòd ſcientiam mediam teſtimoniis D. Thomæ & veterum Theologorum confirmet: *Fateor,* inquit, *nullum ex his teſtimoniis multùm urgere:* Et addit: *Nec mirum ſi temporum decurſu aliquid à Theologis recentioribus excogitatum ſit.*

5°. P. Valentinus Herice ejuſd. Soc. 1. p. Tract. 1. Diſp. 7. c. 1. n. 7. & 8. *Primores,* inquit,

Scientiæ mediæ Patroni è noſtra Societate ſunt. Inter eos Princeps Molina.... Deindè P. Petrus Fonſeca. At quod eſt maxime lepidum, contendit ſcientiam mediam ex ſingulari beneficio providentiæ, ſuæ Societati fuiſſe revelatam adversùs peſtiferum dogma Lutheri de libertate. *In qua ego re*, inquit, *divinam veneror ſubmiſſè providentiam & ſingulare ipſius beneficium in noſtræ Religionis Magiſtros collatum agnoſco.... & doctiſſimos ejuſdem familiæ Scriptores, ... cœleſti lumine perfuderit, hâcque illuſtraverit ſcientiâ quâ libertas arbitrii contrà Lutherum & Calvinum alioſque ſectarios defendi poſſit.... Itaque ut ſingulari obedientiâ venenum inobedientiæ, quod homines imbibebat ſanavit Ignatius, ita hâc ſcientiâ conditionali ſataniсum dogma contrà libertatem funditùs evertitur.*

6°. Jeſuita Tiphanius Univerſitatis Muſſipontanæ Cancellarius in lib. *de ordine deque priori & poſteriori* cap. 24. dicit *nullum alium Theologum antè Molinam, nec per ſomnium quidem de ſcientia media cogitaſſe, nec eam ullibi vel ſuppoſuiſſe vel adhibuiſſe ad ullam ſivè Scripturæ, ſivè Theologiæ Scholaſticæ difficultatem expediendam.*

7°. Pater Henricus Henriques Jeſuita, Suareſii Magiſter, in ea cenſura quam anno 1594. edidit adversùs Molinam, ſic loquitur: „ Contrà ſanam, „ firmam & receptiſſimam doctrinam à multis an„ nis & hoc tempore apud ſanctiſſimos Theologos „ totius Hiſpaniæ, immò totius orbis loquitur „ (Molina) irreverenter & periculosè; blaſphe„ me & inverecunde more hæreticorum bellicat „ contrà Patres ſapientiſſimos, & eas illorum ſen„ tentias, quas Theologi certas & indubitatas aſ„ ſerunt, ait auctor eſſe periculoſas & eſſe occa„ ſionem multorum errorum & tollere libertatem „ arbitrii noſtri, & neque ab illis neque à Con„ ciliis fuiſſe veritatem de prædeſtinatione, gratia „ & libertate arbitrii declaratam aut plane intel„ lectam, antequam auctor hunc librum con„ deret.

8°. Tan-

8°. Tandem Joannes Mariana alter Jeſuita in libro *de Regimine Societatis* quem compoſuit dùm Romæ haberentur congregationes de Auxiliis, de Molinæ ſyſtemate ſic loquitur: „ Ab hoc præclaro fonte (novitatis amore) emanârunt illi turbines & procellæ quibus noſtra Societas tentavit exagitare ſapientiſſimos Dominicanæ familiæ Theologos quos potiùs venerari debebat ut purioris doctrinæ antiſtites, quàm ſequi heſterna Ludovici Molinæ commenta. Cujus viri libellus ab examine Theologorum ſacræ Inquiſitionis delatus fuit Romam, ubi modò liberum arbitrium acerrime contrà gratiam pro palma luctatur. „ Quæ Patres Jeſuitæ his Henriques & Marianæ teſtimoniis opponunt, refutata habes apud Hiacynthum Serry, breviùs in opere gallice inſcripto *le Thomiſme triomphant* art. 6. §. 3. & in ejus Apologia §. 10.

§. VIII.

SCIENTIA MEDIA HISTORICE IMPUGNATA.

Certamen hoc invitus ingredior, quia placentia non loquar, ſed ad id me cogunt falſa & ſcholæ noſtræ injurioſa quæ & in libris editis & in dictatis publicis paſſim legimus. Jure ergo defenſionis utor & vim vi repello, ſervato moderamine inculpatæ tutelæ.

De Cenſoribus Romanis.

Litem adversùs novitia Molinæ dogmata apud generalem Hiſpaniarum Inquiſitionem à noſtris motam & ferendo judicio maturam Romam advocat Clemens VIII. Societatis precibus laceſſitus, congregationes incidit, cenſores inſtituit, qui Molinæ opiniones expenderent, quibus præficit Eminentiſſimos Cardinales Ludovicum Madrutium & Pompeium Arigonium.

Hos Cenſores, uno alterove excepto, conſtan-

ter ſcientiam mediam Molinæ damnaſſe conſtat ex ſequentibus. In congregatione habita 6. Mart. 1598. dicunt : *Abſurda quæ conſequuntur ſcientiam mediam eſſe graviora quàm ut Catholicè poſſint tolerari.* In congreg. 19. Martii 1601. *Videri eandem cum illa quam Maſſilienſes excogitârunt ad exterminandam gratiam effectricem bonæ voluntatis & ad tribuendum libero arbitrio, quod gratiæ ſubſtraherent ne illud læderent : undè impugnata ſanè videtur ab Auguſtino....cum Maſſilienſium errore.* Idem definiunt die 29. Octobris 1604. & ſic concludunt, *ac propterea maximè oportere ut exterminetur.* Vid. Serry lib. 2. c. 2. & 18. & lib. 3. c. 39.

Hæc olim negabant Patres Jeſuitæ, nunc veritate coacti concedunt cum P. de Meyer, ſed contendunt hos cenſores præcipites fuiſſe in ferenda cenſura à qua ſemel lata pedem referre pertinaciter recusârunt, rerum & doctrinæ Molinæ ignorantiâ laboraſſe, partibus Dominicanorum adversùs Jeſuitas plus æquo fuiſſe addictos.

At hæc eſſe ſolatia malè litigantium, dùm causâ cadunt, ſuis judicibus maledicere nemo non novit. Et ſanè malè ſtructas & illiberaliter impactas calumnias quiſque facilè deprehendet ; ſi advertat 1°. hos cenſores fuiſſe viros graviſſimos quorum alii erant Archiepiſcopi, alii Epiſcopi, alii Vicarii ſeu Procuratores generales Ordinum, alii Doctores, & per decem annos continuos eodem functos fuiſſe officio, mandante Clemente VIII. & poſteà Paulo V. quod ſanè neque mandaſſent neque paſſi fuiſſent æquiſſimi Pontifices, ſi eos tales agnoviſſent, quales tàm atris coloribus depingunt adverſarii. 2°. Quòd eaſdem calumnias jam tunc temporis objecerit P. Baſtida Clementi VIII. à quo repulſam paſſus. 3°. Quòd Moliniſtæ non eundem ſemper loquendi modum tenuerint ergà laudatos cenſores : dùm namque minùs inſtructi contenderent eorum *majorem & potiorem numerum pro ſcientia media fuiſſe,* illos prædicabant tamquam *clariſſimos & doctiſſimos viros, probitate, officiis, experien-*

rientiâ, doctrinâ commendatiſſimis. Ita Jeſuita Sherlogue ſub larvato nomine *Pauli Leonardi* de ſcientia media, 1. p. ſect. 3. cui concinunt de Coronello congregationum Secretario, Petrus à S. Joſeph Moliniſta & Jeſuita Ortega: at nunc, cùm ipſis certò conſtet omnes, uno excepto Bovio, in Molinæ damnationem iviſſe, Judice Livino de Meyer, omni ſuâ virtute ſunt deſtituti, & in vitia tranſierunt aliena: ita ut bonus vel malus affectus ergà cauſam Molinianam ſit apud aliquos certiſſima meriti vel demeriti teſſera, imò meritum vel demeritum omne conferat. Vide fuſiùs hac de re Thom. Triomph. a. 6. §. 6. & ejus Apolog. art. 19.

De Clemente VIII.

Clementem VIII. aliquando alieno fuiſſe animo adversùs doctrinam Molinæ fatetur P. Livinus de Meyer Jeſuita Pſeudohiſtoriæ congregationum auctor, at contendit tandem in ejus partes inclinaſſe; nos dicimus in eo uſque ad mortem conſtanter perſeveraſſe, fuiſſeque ipſi in propoſito ut eam damnaret, niſi fuiſſet morte præventus: quod patebit ex ſequentibus.

1°. Examine tertio cauſæ Molinianæ abſoluto, cenſores obtulerunt cenſuram Clementi VIII. qui maximam adversùs Molinam animi offenſionem oſtendit, tùm ob conculcatam SS. Patrum & veterum Theologorum authoritatem, tùm ob invectam ſummo Eccleſiæ damno novitatem: addiditque, nec ſine ſtomacho, ſe in ſacræ Inquiſitionis carceres Molinam conjecturum, ſi eum fortè Romam venire contingeret: Et cùm, datâ Conſultoribus loquendi licentiâ, Bovius quondam Societatem profeſſus, Molinæ defenſionem ſuſciperet, repoſuit Pontifex: *Pater, omnes iſtæ rationes nugæ ſunt, & hæc reſponſa quæ affers, eædem ſunt ineptiæ quas jam in Suareſio obſervavimus.* Ex quinta relatione Pegnæ apud Ser. l. 2. cap. 12.

 2°. Con-

2°. Conquerentibus Jeſuitis multa Molinæ eſſe affiƈta, nihilque ab eo aſſertum quod Pelagianiſmi notari poſſit, ad eorum clamores compeſcendos, utque nihil intentatum relinqueret ad famam Molinæ liberandam, ſi poſſet, quartum examen indicit optimus Pontifex anno 1601. ineunte, in quo adhuc diligentiùs inquireretur, *Quibus in capitibus Molina Pelagianis ac ſemi-Pelagianis aſſentiatur:* Quam conſonantiam certò probandam præſentiens Bellarminus, rem aliò divertere tentavit, dixitque Pontifici, Pelagium multifariam intelligi poſſe: repoſuit cum offenſione Pontifex: *Ergone Pelagium ipſum tueri velis?* Ex actis Coron. & Diario Pegnæ apud Ser. l. 2. c. 14.

3°. Urgente cauſæ definitionem Duce de Seſſa nomine Regis Catholici, Pontifex vocatum Societatis Præpoſitum die 31. Decembris de ferendæ damnationis propoſito monuit, ut Molinam indefenſum relinqueret. Ex Diario Pegnæ apud Serry lib. 2. cap. 24. & lib. 5. ſect. 5. c. 2. Hanc fuiſſe mentem ſummo Pontifici teſtantur etiam ipſi Societatis ſcriptores Fuligatus & Petra ſancta lib. 6. vitæ Bellarmini cap. 7. ubi referunt ipſum Cardinali Montaltio dicenti, poſſe & velle SS. Pontificem de hac controverſia pronuntiare, repoſuiſſe: *Poſſe & velle non inficior, pronuntio tamen fore ut non definiat.* Ibid.

4°. Cùm viderent Jeſuitæ Clementem VIII. certò ſtatuiſſe cauſam definire adversùs Molinam, nihil non tentârunt ut à præconcepto propoſito deterrerent. Concilium generale petunt congregari. Litteras commendatitias in favorem Molinæ undequàque emendicant, Theſibus publicis Compluti propugnant non eſſe de fide Clementem VIII. eſſe SS. Pontificem & Petri ſucceſſorem, & plura alia quæ pacis amore taceo. Ex Pegna & Lemos apud Serry lib. 2. à cap. 25. ad 30.

5°. In omnibus congregationibus quinti examinis quibus præſes adfuit SS. Pontifex uſque ad 68. 22. Jan. 1605. quo anno moritur menſe Martio,

tio, ab omnibus Conſultoribus, uno vel altero excepto, ſemper aliquâ cenſurâ inuſta fuit doctrina Molinæ, eam ſæpiùs impugnavit ipſe SS. Pontifex, adverſarios aliquando objurgavit maximè Valentiam, quòd locum Aug. interpolaſſet, de quo vide Thom. Triomph. a. 6. §. 6. & ejus Apol. art. 20. magnum ſcriptum edidit ex doctrina Aug. adversùs Molinianam, quod ſuæ de controverſis dogmatibus ſententiæ teſtem ad obitum uſque eſſe voluit, ſiquidem referente Coronello ſecret. poſt ultimam ſeſſionem 68. juſſerit utrique parti reſpondere utrùm iſtud ſcriptum contineret veram doctrinam S. Aug. Cui poſteà in ſecunda congreg. ſub Paulo V. per omnia aſſenſi ſunt Fratres Præd. reſtiterunt autem Jeſuitæ quoad quædam præcipua capita, maximè quòd gratia haberet efficaciam ab omnipotentia Dei.

6°. Idem tandem evincunt amaræ ſcriptorum Societ. expoſtulationes adversùs Clementem VIII. hunc ſcilicet malo animo in Societatem fuiſſe: ab Hiſpanis in gratiam Prædicatorum circumventum: minùs pro dignitate argumenti peritum, Molinianæ doctrinæ ac præſertim ſcientiæ mediæ myſteria non ſatis edoctum, & aliæ ſimiles criminationes adversùs optimum & eruditiſſ. Pontificem quæ leguntur apud Joannem Martines de Ripalda, Annatum, Paulum Leonardum. Vide Serry lib. 3. c. 45. & lib. 5. ſect. 6. c. 5. At omnes longè ſuperat R. P. N. Profeſſor Societ. Duaci in cujus dictatis hæc legimus: *Mirum videri non debet quòd Clemens VIII. privatâ ſcientiâ adhæſerit Dominicanis, cùm ex illorum ordine ad Pontificatum fuerit aſſumptus.* Ad hæc, me tacente, clamabunt lapides.

De Paulo V. & ejus ſententia ferenda contrà Molinam.

Mortuo Clemente VIII. & Leone XI. intrà Electionis ſuæ menſem ſublato, Pontifex

eligitur Paulus V. ex Borgheſiorum familia. Congregationes inſtaurat, quibus abſolutis, cum 12. Cardinalibus deliberat 8. Martii 1606. de ſententia ferenda circà materias controverſas.

Dico itaque in hoc Concilio habito 8. Mart. 1606. ſtatutum fuiſſe ſententiam eſſe ferendam, eamque contrà Molinam.

Probatur prima pars. 1°. Ex mandato quod Paulus V. die ſequenti dedit Secretariis congregationum quo jubebat ut Conſultores ſeparatim, tria hæc ſcriptis mandarent: Primum, quid fide in hac materia tenendum eſſet, quid damnandum quâvè ratione. Secundum, quà parte ab Hæreticis Catholici differant in hac materia: Tertium, quæ methodus obſervanda in BULLA, *quæ inſtituenda erit, ſeu Apoſtolicâ conſtitutione: & peculiariter an in præfatione fieri debeat mentio Doctorum qui de hoc argumento libros ediderunt, & utriuſque ordinis S. Dominici & Societatis.* Ex actis Coronelli. Ergo. ſtatutum erat ferre ſententiam & Bullam edere.

Probatur 2°. SS. Pontifex acceptis ſub finem Auguſti Conſultorum ſeparatis ſuffragiis, in unum quoad ſubſtantiam damnandarum propoſitionum conſentientibus, excepto uno Bovio, die 5. Octobris ſeq. mandavit ex conſilio Cardinalium Generalium Inquiſitorum ut DD. Conſultores jam ſimul convenirent in ædes Archiepiſcopi Armachani, ibique unà omnes, *Quas ad dirimendam controverſiam de auxiliis divinis tamdiù agitatam, damnandas cenſerent propoſitiones, diligenti ſtudio ſeligerent: quæ etiam in Bulla exprimere, quævè attingere oporteat, accuratè obſervarent, atque ad veram & aptam formam reducerent.* Ibid. Ergo idem quod antè.

3°. Novies convenerunt Conſultores uſque ad 19. Novembris & Molinianæ doctrinæ damnandæ Canonibus ab Archi. Armachano elaboratis ſubſcripſerunt omnes, excepto uno Bovio Carmelitâ, Societatem olim profeſſo, qui ſeorſim ſuam men-

tem

tem Pontifici per epiſtolas exhibuit, quibus nihil definiendum circà præcipuum dogma de efficacitate gratiæ indicabat, ſimul exhibuit edendæ Bullæ Pontificiæ ſpecimen.

Acceptis his Canonibus Pontifex commiſit duobus Archiepiſcopis Armachano & Tranenſi ac duobus Secretariis ut eos denuò limarent & diſtinctiori methodo pro Bullæ Pontificiæ conditione diſponerent, ſuas tamen lucubrationes cæterorum judicio committerent.

Pontificii diplomatis exemplar incipiens *Gregis dominici* delineavit Armachanus Antiſtes in tres partes diſtributum: Prima proloquio conſtabat. Secunda novem capita tenendæ doctrinæ continebat. Tertia 50. propoſitiones Molinæ damnandas complectebatur. Porrò Cenſores cæteri cum Secretariis intacto Bullæ Proludio, quoad ſecundam partem *cenſuerunt omnes doctrinam* contentam in dictis capitibus eſſe ſanam & catholicam, ſed obſcurè traditam & præter mandatum SS.D. noſtri. Nota diligenter Tò *Præter mandatum Pontificis* afficere tantùm ſecundam partem delineatæ Bullæ, ſcilicet novem capita doctrinæ tenendæ, non verò Bullam ipſam ut minùs ſincerè contendunt adverſariorum quidam; licèt enim id juſſiſſet Pontifex in primo mandato 9. Martii, id tamen in ſequentibus non juſſerat, ſed tantùm de propoſitionibus damnandis ſignificaverat. Inſuper tertiam partem de propoſitionibus damnandis minùs exactam judicarunt: Quapropter à Pontifice mandatum eſt Armachano ut vel ipſe perpoliret opus ſuum, vel à Gregorio Coronello perpoliri ſineret: Aſſenſit Illuſtriſſ. Antiſtes, & ipſe lucubrationem ſuam ſecundis curis caſtigavit, quam etiam ſeorſim caſtigavit Coronellus, qui relictis tuendæ doctrinæ capitibus, in unam propoſitionum damnandarum caſtigationem inſudavit. Ejus lucubratio cenſoribus probata, à SS. Pontifice accepta fuit & lucubrationi Armachani prælata. Undè 8. Julii juſſit ut illius exemplaria illuſtriſſimis Cardinali-

bus

bus exhiberentur quo materiam & formam propoſitionum damnandarum expenderent & rogati ſententiam dicerent. Ergo apertè conſtat decretum fuiſſe ferre finalem ſententiam ac Bullam edere; imò Conſultoribus mandatum fuiſſe ut illam delinearent; etenim, independenter à terminis mandatorum Pontificis, quorſum & quâ authoritate Cenſores, tàm ii qui Molinam damnandum cenſebant, quàm Bovius qui ipſi favebat, eam Bullam delineare & delineatam SS. Pontifici offerre auſi fuiſſent, niſi id ab ipſo mandatum accepiſſent? V. fuſiùs Th. Triomph. a. 6. §. 7. & ejus Apolog. art. 21.

Secunda pars aſſertionis, eam nempè ſententiam fuiſſe decretam adversùs Molinam, probatur. 1°. Conſtat ex modò dictis ſtatutum fuiſſe in Congregatione Cardinalium coram SS. Pontifice 8. Mart. 1606. finalem ſententiam eſſe ferendam ſuper materias eò uſque controverſas & diſcuſſas; atqui non contrà Thomiſtas, neque enim id dicunt Patres Jeſuitæ: ergo contrà Moliniſtas: Hi enim ſoli erant cum Thomiſtis in cauſa.

2°. Sententia ferenda erat decreta contrà illum cujus condemnationem ferebat idea Bullæ SS. Pontifici oblatæ; alioquin reclamaſſet Pontifex eum damnari quem nolebat damnare, neque juſſiſſet hæc ſcripta iteratò limari, ſed abſolutè rejeciſſet: Atqui idea Bullæ Summo Pontifici oblatæ, & omnes Cenſorum lucubrationes, excepto Bovio, ferebant condemnationem Molinæ: Ergo.

3°. Ubi primo vulgari cœpit Reſcriptum Pauli V. quo judicii promulgatio ſuſpendebatur in aliud tempus, conſternatis Prædicatoribus, triumphum cecinêre Jeſuitæ Hiſpani, feriæ univerſis ſtudentibus in triduum conceſſæ, volatilium ignium feſtivi apparatus, actiones ſcenicæ, triumphales arcus in quorum fronte litteris aureis inciſum: *Molina Victor*, atque inter ea ſolemniâ ſacra in gratiarum actiones offerebantur: Undè amabo tanta Prædicatoribus mœſtitia, tanta Jeſuitis lætitia,

titia.

titia, ex ſuſpenſione promulgationis judicii, niſi quòd hi ſibi infauſtum, illi ſibi favens certò ominarentur.

4°. Pacis initæ inter Dominicanos & Jeſuitas ope Philippi III. Regis Hiſpaniæ ſecunda conditio fuit, ut ambæ partes, *conjunctis votis pro controverſiæ auxiliorum definitione ſummo Pontifici ſupplicarent:* Stetit conditioni Prædicatorum Ordo, ut patet ex libello ſupplici eo fine porrecto Paulo V. 12. Junii 1612. à Capitulo generali Romæ coacto: Obſtiterunt è contrà Jeſuitæ; eandem ſæpiùs ſupplicationem iterârunt Dominicani apud SS. Pontifices Gregorium XV. 1620. Urbanum VIII. 1627. Innocentium XI. 1681. & noviſſimè apud Benedictum XIII. contranitentibus ſemper Jeſuitis, judicium ſilentio æterno involvi poſcentibus, ut maximè patuit his proximè ſuperioribus annis regnante Benedicto XIII. quo ſane argumento, etſi alia deficerent, palàm fit quæ pars fuerit ſuperior jure in controverſia, & cui faveat ſuſpenſum judicium. Vide Th. Tri. & ejus Apolog. locis ſuprà cit.

Objiciunt 1°. Patres Soc. poſt ſuum Livinum de Meyer: in primo Pauli V. mandato præceptum fuiſſe Cenſoribus ut *mentem ad ſolam veritatem & divini numinis cultum & honorem traducant, & poſthabitis humanis rationibus, ſcriptis conſignent quæ cenſuerint:* atqui hoc non ſupponit judicium latum ſed ferendum: Ergo. 2°. 8. Julii juſſit Pontifex ut lucubrationis Cenſorum exemplaria traderentur Cardinalibus, ut materiam & formam propoſitionum damnandarum expenderent, de iiſque rogati ſententiam dicerent: Ergo nondum quidquam erat definitum. 3°. In ultima omnium congregatione Cardinalium 28. Auguſti 1607. exquiſivit Pontifex de modo finiendi hanc controverſiam, & *an expediret his maximè temporibus ad Apoſtolicam definitionem devenire:* Ergo nihil adhuc erat definitum. 4°. Tandem triduo poſt hanc congregationem Paulus V. dedit Reſcriptum

quo

quo totam litem terminavit, dimittendo conſultores & partes ad propria, quibus dixit: *Se opportuno tempore promulgaturum declarationem & determinationem ſuam*; *atque interim quàm ſeriò injunxit, ut in hujuſce argumenti tractatione, nullus partem alteram notâ aliquâ vel cenſurâ notare audeat.* Ex quo conſtat æquam utriuſque partis eſſe conditionem, imò potiorem Jeſuitarum, ſiquidem à Dominicanis accuſatus Molina illæſus evaſit, ceciderunt ergo cauſâ Dominicani non Jeſuitæ.

Ad harum objectiuncularum ſolutionem, nota nos non aſſerere in hac Congregatione Cardinalium 8. Mart. 1606. fuiſſe ſtatutum quot & quæ ſigillatim Molinæ propoſitiones, quâvè cenſurâ forent damnandæ, ſed *dumtaxat* fuiſſe ſtatutum doctrinam Molinæ in *globo* eſſe finaliter damnandam conſequenter ad deliberationes habitas in præcedentibus Congregationibus tàm ſub Clemente VIII. quàm ſub Paulo V. in quibus ſemper fuerat aliquâ cenſurâ notata. Undè

Ad primum, D. Maj. Paulus V. primo ſuo mandato præcipit conſultoribus ut ſcriptis conſignent quæ cenſuerint circà doctrinam Molinæ in globo & abſolutè damnandam, N. eam enim in omnibus Congregationibus conſtanter damnaverant; & ſic ſpectatam, damnandam eſſe decreverat SS. Pontifex in Congregatione Cardinalium habita 8. Mart. 1606. ut ſcriptis conſignent quæ cenſuerint circà tria enuntiata in hoc ſuo primo mandato maximè circà primum, C. Cùm itaque per decem annos de variis Molinæ propoſitionibus diſputatum eſſet, nec omnes eâdem cenſurâ eſſent dignæ, ejuſdemvè momenti, ſed aliæ ad alias tamquàm appendices aut conſectaria revocari poſſint, requirit Pontifex à Conſultoribus ut hæc omnia diſtinctè notent & ad brevem aptamque formam redigant; quapropter eis præcipit ut ſepoſito omni humano affectu ſcriptis conſignent quæ cenſuerint circà hæc tria: 1. Quid fide in hac materia tenen-

nendum eſſet, quid damnandum quâvè ratione. 2. Quâ parte Hæretici à Catholicis differant. 3. Quæ methodus in Bulla edenda ſervari poſſet.

Ad ſecundum, eadem eſt ſolutio. Similiter ad primam partem tertii; & ad ſecundam partem, dico per Ly definitionem, intelligendum eſſe ſolemnem, ſcilicet per promulgationem; non enim cenſetur ſolemnis & abſoluta Pontificis definitio niſi promulgata.

Ad tertium, Nego abſolute Ant. Litem ſcilicet eſſe terminatam, quin imò ex verbis Reſcripti Pontificii ſubjunctis clariſſime conſtat ejus deciſionem eſſe ſuſpenſam *per interim* uſque ad promiſſam promulgationem: Unde nego æquam eſſe utriuſque conditionem, ſed quæ in litis proceſſu potior fuit jure, in eodem permanere: Similiter pernego Molinam evaſiſſe abſolutum ſeu illæſum, ſed ejus damnationem dumtaxat in aliud tempus eſſe dilatam: Unde omninò falſum eſt Dominicanos cauſâ cecidiſſe, ſed judicium, nondum ſolemniter latum, promiſſum tamen, etiamnùm præſtolant & expoſcunt totis votis, quod & utinam præſtarent Patres Societatis: Cauſa in brevi finita foret.

Si petas quæ cauſa fuit cur Paulus V. ſententiæ promulgationem in aliud tempus diſtulerit? R. veriſimiliorem cauſam fuiſſe exilium quod tunc temporis patiebantur Jeſuitæ à Senatu Venetiorum propter obſervationem interdicti in hunc ſtatum à Paulo V. lati. V. Serry lib. 4. c. 22.

Objiciunt inſuper & præcipuè: Omnia quæ in hoc §. diximus de Cenſoribus Romanis, de Clemente VIII. de Paulo V. & de ejus cenſura ferenda, nituntur actis Pegnæ, Coronelli, Lemos & aliorum Prælatorum ſeu Theologorum qui adfuerunt Congregationibus de Auxiliis: atqui his actis nullam eſſe fidem adhibendam nec poſſe à quoquam allegari declaravit Innocentius X. in Congregatione generali S. Romanæ & univerſalis

In-

Inquiſitionis die 23. Aprilis 1654. Ergo nullius ſunt ponderis, quæcumque inde contrà ſcientiam mediam argumenta facti deduci poſſunt: Ita Honoratus Tournely cum Patribus Jeſuitis. Hoc præcipuum adverſariorum telum cui potiſſimùm confidunt, ad ultimas uſque fibras contuſum cum omnibus ſuis munimentis habes apud Serrium in Præfat. 2. Edit. §. 12. & in 5. lib. ſect. 1. cap. 5. & noviſſime in Thom. Triomph. a. 5. §. 2. & in ejus Apolog. a. 7. ita ut mirum videri poſſit Tournelium, qui hîc ipſum Serrium appellat, hoc argumentum quaſi intactum nobis objicere. Itaque breviter illud expediam. Unde

R. D. Min. Innocentius X. declaravit his actis nullam eſſe adhibendam fidem juridicam ſeu legalem, C. hiſtoricam, N. ſimiliter: Non poſſe à quoquam allegari in judicio ad faciendam fidem certam & juridicam, C. extrà judicium ad veritatem hiſtoriæ, N. hunc eſſe verum & genuinum ſenſum decreti Innocentiani non negabit quiſquis ſtylum & uſum Curiæ Romanæ in hujuſmodi decretis noverit. Sic Urbanus VIII. Decreto dato 2. Aug. 1631. edixit declarationibus Congregationis Concilii Tridentini *Tàm impreſſis & imprimendis, quàm manuſcriptis, nullam eſſe fidem in judicio & extrà à quocumque adhibendam; ſed tantùm illis quæ in authentica forma, ſolito ſigillo & ſubſcriptione Eminent. Cardinalis Præfecti ac Secretarii ejuſdem Congregationis pro tempore exiſtentis, munitæ fuerint.* Simile decretum edidit die 11. Aug. 1632. circà declarationes, decreta ſeu deciſiones Congregationis Rituum. His tamen decretis non obſtantibus, etiam ſtrictioribus decreto Innocentii, illuſtriores Juris Canonici interpretes, Fagnanus, Barboſa, Jordanus, Lezana, Pignatellus, imò omnes harum Congregationum declarationes ſeu deciſiones, quamvis Cardinalis Præfecti ac Secretarii ſigillo chirographoque carerent, & nuſquam ex juris præſcripto fuerint vulgatæ, in ſuos ad jus Canonicum commentarios

in-

Digitized by Google

inoffenſo pede & abſque cujuſquam reprehenſione transfuderunt. Et quod ipſam noſtram rem tangit, poſt decretum Innocentii latum anno 1654. Franciſcus Macedo Ordinis Minorum, prolixum fragmentum orationis Clementis VIII. habitæ die 20. Mart. 1602. ad Religioſos diſputatores actis Coronelli inſertæ immiſit operi quod edidit an. 1667. Ejuſdem orationis partem Cardinalis de Noris exſcripſit an. 1672. in vindiciis Auguſtinianis, & tamen primum opus approbatum fuit à ſuprema Inquiſitione Romana, ſecundum à Veneta. Imò ipſi Patres Jeſuitæ excerpta ex his actis poſt decretum Innocentianum operibus ſuis inſeruerunt; ſic P. Annatus laudavit ideam Bullæ à Bovio delineatam, P. Germont Memoriale Baſtidæ, Livinus de Meyer diſputationes Moliniſtarum habitas in Congregationibus, quæ tamen omnia referuntur in actis Coronelli & aliorum ſivè Prælatorum ſivè Theologorum qui Congregationibus adfuerunt, quibus actis Innocentius declaravit nullam fidem eſſe adhibendam; adeò omnibus pervium eſt, intelligendam eſſe fidem juridicam non hiſtoricam, ſeu, ut dicunt Fagnanus Congreg. Concilii Secretarius, & Lezana conſultor *Indicis* de Decretis Urbani VIII. *Nullam eſſe fidem adhibendam: intellige certam & indubitatam; ad minùs enim probabilem fidem merentur, ſi à viro fide digno referantur*, Fagnanus in 1. decret. de conſtit. cap. *Quoniam*, Lezana in ſum. Quæſt. Reg. verb. *Sac. Congreg.* Equidem SS. Pontifices non faciunt veritates ſed declarant; neque efficere poſſunt quòd id quod factum aut dictum eſt, non ſit factum aut dictum, neque quòd tranſumtum ſuo originali conforme, ſit difforme, imò neque id declarare poſſunt, niſi tranſumpta viderint, examinaverint & cum ſuis originalibus contulerint; quod in præſenti caſu non fecit Innocentius, neque ii qui ejus nomine decretum formârunt, cùm non loquantur ex viſu ſed ex auditu; *Cùm*, inquiunt, *tàm Romæ quàm alibi circumferantur quædam aſſerta acta manu-*

ſcripta, & forſitan typis excuſa; imò nec facere potuerunt, cùm loquantur de actis quæ *tàm Romæ quàm alibi*, id eſt in quavis parte mundi *circumferuntur*.

Si dicas antè Decretum Innocentii acta Congregationum non faciebant fidem juridicam; ergo inutile fuiſſet iſtud decretum, ſi tantùm hanc fidem juridicam illis adimere voluiſſet, relictà veritate Hiſtoriæ.

R. N. Conſeq. Quamvis enim antè Decretum Innocentianum acta Congregationum fidem juridicam non facerent, quidam tamen ipſis tribuebant aut tribuere dicebantur, ut Moliniſtas traducerent, quod ut impediret SS. Pontifex, non quidem ab eis abſtulit fidem quam non habebant, ſed declaravit, quam reipsà non habebant & quam quidam illis tribuebant, non habere: Sicque non fuit inutile ejus decretum. Sicut non fuerunt inutilia decreta Urbani VIII. circà deciſiones Congregationum Concilii & Rituum de quibus ſuprà: licèt enim hujuſmodi deciſiones quæ non eſſent in forma authentica neque munitæ ſigillo & ſubſcriptione Cardinalis Præfecti & Secretarii, non poſſunt facere fidem in judicio juxtà Regulas Juris de fide inſtrum. Cap. *Si Scripturam* & cap. *Scripta:* quia tamen illis quidam aut tribuebant aut tribuere poterant, prudenter declaravit Pontifex illas eam non habere. Idque potiori jure fecit Innoc. in noſtro caſu quòd non ſolùm tranſumta facere non poſſint fidem juridicam defectu authenticitatis, ſed nec ipſa originalia defectu promulgationis ſecundùm præſcriptum juris. Plura alia circà hoc argumentum vide, ſi lubet apud authores citatos.

Relicto jam Decreto Innocentii, aliundè inſurgunt contrà acta laudata Moliniſtæ.

Objiciunt itaque iterùm, primos Buccinatores hujus Bullæ & Actorum iſtorum fuiſſe Sanctamoreum & alios Janſeniſtas; ſaltem de illis nullus muſſitare auſus eſt dùm vixit Paulus V. aut ullus

Con-

Conſultorum vel Cardinalium qui adfuerant poſtremæ Congregationi 8. Mart. 1606. in qua dicimus decretam fuiſſe Molinæ damnationem: Ergo eſt par ſomnio fabula.

R. Antecedens hujus argumenti eſſe undequaque falſum probaverunt Serrius in Præfat. 2. Edit. ſuæ Hiſt. §. 6. & Thom. Triomph. a. 5. §. 2. ex quibus hæc pauca ſummatim decerpo. Sanctamoreus fuit Romam delegatus à Janſeniſtis an. 1652. An. 1612. Capitulum generale FF. Præd. obtulit ipſi Paulo V. Libellum memorialem pro promulgatione hujus tàm expectatæ ſententiæ, & in eo continuò fit mentio Actorum Congregationum. Anno 1620. Fulgentius Galluce Generalis Auguſtinianorum magna ex parte exſcripſit Acta Coronelli quæ repoſuit in Bibliotheca Conventûs Montis-Georgii ubi etiam nunc aſſervantur. An. 1622. D. le Goulu Generalis Fulienſium Româ in Galliam transtulit Diarium D. le Boſſu Congregationum Conſultoris: Illud vidit atque ſuppreſſit Petrus à S. Joſeph Fulienſis Moliniſta, quià ut ingenuè fatetur *in ſuavi concordia* Diſp. 4. ſect. 4. n. 4. *apertè favet* Dominicanis, An. 1630. D. Gibieuf Presbyter Oratorii præfata acta laudavit in Opere de Libertate dicato Urbano VIII. Eodem anno Carmelitæ diſcalceati Salmanticenſes ea laudaverunt. Similiter Joannes à S. Th. an. 1637. Porrò omiſſo ipſo Paulo V. apud quem Dominicani & ipſam ſententiam promulgandam & ipſa Acta laudaverunt: Poſt annum 1637. vivebat adhuc Cardinalis Antonius Zapata qui adfuerat ſecretiori Congregationi 8. Mart. 1606. obiit enim juxtà Continuatores Ciaconii 6. Maii 1638. ætat. 86. & quod maximum eſt degebat in Hiſpania ſupremæ Inquiſitionis Præfectus, ubi Salmanticenſes & Joannes à S. Thoma palàm laudabant præfata Acta: Vivebat Mutius Vitelleſcus Præpoſitus Generalis Societatis, qui ſuas partes egerat in Congregationibus, teſte Allegambe, is enim Societatem regebat an. 1640. Quidni alii potuiſſent adhuc vive-

re? Eſt ergo falſiſſimum Sanctamoreum & alios Janſeniſtas fuiſſe primos Bullæ & Actorum Buccinatores, ſeu ſaltem nullum de his fuiſſe auſum muſſitare dùm vixit Paulus V. aut ullus Conſultorum vel Cardinalium.

Inſtant. Natalis Alexander Ord. Præd. ad Sæc. 5. c. 3. a. 8. dicit eos qui ſcientiam mediam accuſant ſemi-Pelagianiſmi, eſſe *vel ſemi-Pelagianorum dogmatum ignaros, vel ſtudio partium in tranſverſum actos:* Atqui talis non erat Paulus V. Ergo.

R. Natalem Alexandrum id retractaſſe in ſuis ad P. Danielem Jeſuitam Epiſtolis, Epiſt. 5. aſſeritque hanc ſuam propoſitionem fuiſſe Romæ improbatam. Vide Th. Tri. a. 6. §. 7. & ejus Apolog. a. 21. ſub finem.

Reponunt: Auctor Bullæ quæ Paulo V. attribuitur reprobat in Molina propoſitionem quam abſolvit Pius V. ejus contradictoriam damnando in Baïo: Ergo non eſt à Pontifice. Prob. Ant. Reprobat hanc Molinæ propoſitionem in ſua concordia; *In ſtatu naturæ lapſæ poteſt homo cum ſolo concurſu generali Dei, efficere opus bonum morale quod in ordine ad finem hominis naturalem ſit veræ virtutis opus, referendo illud in Deum ſicut referri poſſet ac deberet in ſtatu naturali.* Propoſitio autem Baii damnata n°. 76. eſt: *Cum Pelagio ſentit qui boni aliquid naturalis, hoc eſt, quod ex natura ſolis viribus ortum ducit, agnoſcit.* Ergo.

R. 1°. Has propoſitiones non eſſe contradictorias, quia non ſunt de eodem omninò objecto: Bayana enim loquitur de bono opere naturali tantùm: Molinianæ verò de bono opere *morali quod ſit veræ virtutis opus.*

R. 2°. Aliquas propoſitiones Bayanas juxtà Bullam Pontificiam poſſe aliquo ſenſu ſuſtineri: Ità plures eam interpretantur maximè primates è Societate, Suares Tom. 1. de grat. Prolegomeno 6. c. 2. Vaſques in 1. 2. Diſt. 190. cap. 18. apud Serry lib. 4. c. 30.

Ur-

Urgent tandem: Hæc omnia decerpimus ex Serrio infideli & fabuloſo Hiſtorico, cujus liber limatus & caſtigatus fuit ope Queſnelli, damnatus ab Inquiſitione Hiſpanica & cui interim non minùs fidunt nonnulli gratiæ prædeterminantis & Janſenianæ vindices quàm ſuo Turcæ Alcorano. Ità modeſtè Profeſſor Duacenus in Dictatis anni 1723. At miſer eſt non qui patitur ſed qui facit injuriam: Miſſis igitur his ineptis convitiis, quamvis nihil probet eorum quæ profert, ad ſingula tamen breviter reſpondebo.

Ad 1. Serrium nec fabuloſum nec infidelem eſſe Hiſtoricum, ſed è contrà infidelem & fabuloſam eſſe Hiſtoriam P. Livini Meyer invictè probat Th. Tri. a. 5. §. 1. & Apolog. a. 7. eò potiſſimùm quòd Hiſtoria P. Hyacinthi Serry firmiſſimis & omninò fide dignis teſtimoniis nitatur, nimirùm, ipſis Actis Secretariorum Congregationum, Scriptis Cardinalis Madrutii Congregationum Præfecti, Scriptis variis Conſultorum, Diario D. le Boſſu Conſultoris, Diario & aliis Scriptis clariſſimi Pegnæ qui nomine Regis Hiſpaniæ ſuas partes egit in hac cauſa, & aliis pluribus ejuſdem fidei momentis de quibus V. Serrium in Præfat. §. 6. & ſequentibus. Quæ verò effutiunt Profeſſores Duaceni de odio implacabili quo ardebat Pegna in Societatem, calumniæ revincit opus quod ipſe Pegna edidit contrà Senatûs Pariſienſis Edictum quo ex Gallia exulabant Jeſuitæ: In eo quippè opere jura Societatis acerrimè tuetur, & eam immodicis laudibus effert: Itane Societatem extulerit & defenderit implacabilis ejus hoſtis?

Hiſtoria verò P. Livini Meyer è contrà infirmis prorsùs & caducis fundamentis ſuperſtructa eſt, nimirùm litteris commendatitiis Principum & Epiſcoporum emendicatis, declamationibus & ſcriptis ipſorum Molinæ defenſorum, actis & teſtimoniis quarumdam Academiarum Jeſuiticarum ſeu in quibus dominantur Jeſuitæ & aliis ejuſdem

farinæ momentis; eamque Serrius quinto libro Apologetico ſecundæ Editioni ſuæ Hiſtoriæ addito falſi paſſim & palàm redarguit ac plenè confutavit.

Si dicas huic quinto libro Apologetico Serri Livinum Meyer oppoſuiſſe ſuæ Hiſtoriæ vindicias ad quas obmutuit Serrius.

R. 1°. Non hîc, ſicut inter mulierculas rixantes, is eſt cenſendus victor, qui ultimò loquitur: in multis obmutuerunt Patres Societatis, neque tamen ideò in his ſe victos fatentur.

R. 2°. Vindicias Hiſtoriæ Livini Meyer Serrius juſtiſſimis de cauſis non eſt reſponſo dignatus. 1°. Quia P. Meyer non adimplevit conditionem quam jure expoſtulaverat Serrius; *Si quis*, inquit §. 12. præf. 2. Edit. ſuæ Hiſtoriæ, *Hiſtoriam hanc meam denuò impugnare velit, per me licet. Meminerit tamen quiſquis id attentabit, ex probatis documentis, ac iſtarum præſertim congregationum tabulis mecum agendum eſſe. Si ſecùs egerit, ventis illum ac fabulis paſci ſinam, ſed reſponſionis honore non dignabor; ne ſapientis oraculo repugnare videar:* Ne reſpondeas ſtulto juxtà ſtultitiam ſuam. *Stultitiæ quippè genus eſſe puto, velle de rebus hiſtoricis aliter, quàm ex illarum documentis pronuntiare ac definire.* Porrò vindiciæ Livini Meyer nituntur iis omninò documentis infidis, infirmis, & caducis ac ejus opus vindicatum. 2°. Quia præfatæ vindiciæ nihil fermè aliud ſunt quàm mera repetitio prioris Hiſtoriæ in quibus de Meyer eaſdem nenias quas radicitùs contrivit Serrius, audacter & quandoque ſyllabatim recantat quaſi forent intactæ, & quod magis eſt indignatione vel riſu dignum, non raró adjicit hanc mendacem clauſulam: *Ad hæc nihil hactenùs reſpondit adverſarius.* Quod ſi quandoque aliquid novi, quod rarum eſt, videatur afferre, id aut præ ſe fert ſolutionem, vel illam præoccupavit Serrius in ſuo quinto libro apologetico & in aliis ſuis operibus gallicè conſcriptis. Hæc omnia ad oculum paſſim exhibet Apologia Thom.

Tri-

Triomph. & patet cuique utriuſque opera conferenti.

Siluit ergo Serrius ad vindicias Livini Meyer, ſi tamen vindiciæ dici debeant, & non potiùs prioris operis jam diluti nuda tranſcriptio; ſiluit, inquam, non obmutuit quaſi nihil haberet reſpondendum, ut ad nauſeam jactitant Moliniſtæ, ſed ſiluit, quia priùs pluſquam ſufficienter dixerat, & inutilis atque otioſa fuiſſet ejus reſponſio: ſiluit, quia adverſarius nihil protulit quod mereretur ulterius reſponſum.

Ad ſecundum, nego librum Serrii limatum & caſtigatum fuiſſe ope Queſnelli, de quo vide ipſum Serrium lib. 5. ſect. 1. cap. 1. ubi non negat quidem opus ſuum manuſcriptum, ipſo prorsùs inconſulto, incidiſſe in manus Queſnelli, Typographo communicante, ut ab ipſo reſciret, quod moris eſt, nùm hujus mercis facilè mercatores inveniret, ſed nihil quidquam ab ipſo fuiſſe additum probat ex ipſius Queſnelli teſtimoniis, & aliis. Inſuper dato, quod falſum eſt, curâ Queſnelli hoc opus fuiſſe Typis cuſum, ideòne rejiciendum? Hollandi quotidie curant imprimi libros Jeſuitarum, ideòne rejiciendi? imò, dato totam hanc Hiſtoriam eſſe opus alicujus Janſeniſtæ, ideòne damnanda tamquàm falſa? An omnia quæ ſcribunt damnati Auctores ſunt damnanda? Janſenius catholicè ſcripſit in Pentatheucum & quatuor Evangelia, Arnaldus pro fide Euchariſtiæ; idque maximè verum eſt ubi agitur de rebus hiſtoricis, quarum fides, non auctoritati dicentis, ſed veracibus ac certis ab ipſo prolatis teſtimoniis innititur.

Ad tertium, dato Hiſtoriam Serri verè eſſe damnatam ab Inquiſitione Hiſpaniæ, ut narrant adverſarii, id enim ab ipſis ſolis accipimus, reſpondeo damnatam eſſe non quia falſa continet, ſed quia narratione quorundam factorum, licèt verorum, viſa eſt injurioſa ſancto Officio & magno Inquiſitori. Hoc patet ex ipſis verbis cenſuræ, quam refert ipſe Profeſſor Duacenus, ubi nulla in-

inuritur nota falſitatis, ſed, ut ipſe aït, damnatur, *ut referta variis propoſitionibus ſcandaloſis, ſeditioſis, injurioſis ſummis Pontificibus, S. Officio, magno Inquiſitori &c.* Undè efficaciſſimum eruitur argumentum pro hujus Hiſtoriæ ſinceritate & veracitate, quòd rigoroſo Inquiſitionis examine diſcuſſa, nihil falſum in ea ſit deprehenſum; id enim ſi deprehendiſſent judices, dubio procul falſitatis notâ inuſſiſſent. Inſuper quidquid ſit de iſta cenſura Inquiſitionis Hiſpanicæ, cui nos non adſtringimur, per omnes alias Eccleſiæ Provincias etiam Romæ currit indemnis liber, omnium Eruditorum, exceptis Moliniſtis, applauſu exceptus.

DE ANTIQUIS CENSURIS LOVAN. ET DUACENSI
Adversùs Leſſium & Hamelium Jeſuitas
Doctrinæ Molinianæ præaſſertores Lovanii,
Et variis aliis præſentem materiam ſpectantibus.

Anno 1587. 9. Septembris Academia Lovanienſis triginta quatuor propoſitiones Leſſii & Hamelii præſertim de gratia verſatili & ſcientia media aliiſque materiis affinibus gravi cenſurà perſtrinxit. Anno ſequenti 1588. die 20. Januar. duriorem in Leſſium cenſuram inſtruxit Academia Duacenſis ab illuſtriſſimis Præſulibus Cameracenſi, Mechlinienſi & Gandenſi ſententiam rogata.

Has cenſuras multi Epiſcopi aliique viri graviſſimi comprobârunt, parumque abfuit quin ſynodorum decretis Leſſiana dogmata damnarentur: miſſis aliis teſtibus, hujus rei fidem facit ipſa Societas in imagine primi ſæculi lib. 6. cap. 4. p. 848. *Adverſariis,* inquit, *noſtrum dedecus indeſinenter urgentibus, major Epiſcoporum pars, & quædam Collegia Canonicorum geminis duarum Academiarum Cenſuris calculum adjecerant. Mechlinienſis verò & Cameracenſis Metropolitæ ſynodum parabant Epiſcoporum qui dogmata noſtra à duabus facultatibus damnata diſcuterent, eademque toto proſcriberent Belgio, tamquam impias Maſſilienſium aut Pelagii reliquias; adeòque ſocietati notam inurerent hæreticæ pravitatis.*

Aca-

Academia Lovanienſis ad hæc uſque tempora firmiter huic Cenſuræ adhæſit, quod & nuperrimè 1723. declaravit occaſione recentioris Cenſuræ Duacenſis: declarationem habes in Th. Triomph. p. 86. ſimiliter Univerſitas Duacena ſe adhærere priori ſuæ cenſuræ declaravit an 1648. & 1690. declarationes habes in Apolog. Thom. Triomph. pag. 79. & 80. His adjunge Academiam Salmanticenſem quæ eandem doctrinam damnavit an. 1581. in Prudentio de Monte majore, & an. 1593. in Molina: Patet ex ejus Cenſuris. Vide Thom. Triomph. a. 6. §. 4. & ejus Apolog. a. 12. Serry lib. 5. ſect. 3. cap. 1. Quid ſentiendum de cæteris Academiis, Epiſcopis & Theologis patebit ex reſponſione adverſariorum.

Objicit itaque Profeſſor Duacenus q. 5. de ſcientia media §. 1. poſt Theodor. Eleutherum ſeu Livinum Meyer. 1°. Doctores Lovanienſes poſt editam cenſuram acriter perſtrinxit illuſtriſſ. Nuncius ſtatim atque venit in illius cognitionem.

2°. Sorbonam adeò non potuit adducere in ſuas partes Facultas Lovanienſis quemadmodùm ſperaverat, ut Sorbonici qui circà hæc tempora præcipuâ laude floruerunt Duvallius, Iſambertus, Gamachæus, &c. phyſicas prædeterminationes rejecerint.

3°. Cenſuram Lovanienſem improbaverant variæ Germaniæ Academiæ Trevirenſis, Moguntina, Ingolſtadienſis.

4°. Præſtantes in Belgio Theologi & plures Epiſcopi in cenſuram illam Lovanienſem velut iniquam & abuſivam inſurrexerunt; inter alios Joannes Strienus Epiſcopus Mildeburgenſis, Thomas Stapletonius.

5°. Miſit Leſſius ſuas illas propoſitiones à Facultate Lovanienſi damnatas ad SS. Pontificem Sixtum V. cum ſua Apologia: Pòntifex autem convocato cœtu Cardinalium poſt longam & profundam diſcuſſionem illas omnes propoſitiones vocavit *ſanæ fidei articulos*, ſuoque Nuncio Octa-

vio Calatino Epiſcopo vices mandavit hanc ſuam ſententiam pronunciandi & præcipiendi ſub pœna excommunicationis, ne quis eoſdem articulos damnaret vel cenſurâ ulla notaret, ut videre eſt in litteris Sixti V. Typis Macii 1588. 10. *Julii.*

6°. Porrò Cenſura Duacena iiſdem Univerſitatum & Theologorum ſuffragiis, eodem Pontificis Reſcripto, eâdem Nuncii Apoſtolici authoritate ſuſpenſa eſt & improbata quibus Lovanienſis. Accedit quòd novis diſſentionibus exortis Duaci an. 1590. novo edicto Duacum miſſo Nuntius Apoſtolicus an. 1591. priſtinam vindicaverit docendi libertatem Patribus Societatis, prohibuerit ſub pœna excommunicationis ne eorum controverſa doctrina cenſurâ *ullâ notetur*....... *Et* an 1722. *prædictæ cenſuræ non eſſe adhærendum* declaravit eadem Facultas Duacena.

7°. Tandem Molinæ liber de concordia, communi ferè omnium Religioſorum ordinum ſuffragio & approbatione receptus eſt in Hiſpania ubi primùm publici juris factus eſt, doctrina ſcientiæ mediæ & gratiæ congruæ ibidem in variis Academiis fuit propugnata, variæ tùm illic Academiæ pro libro concordiæ, nulla pro phyſicis prædeterminationibus aptum & indubitatum ſuffragium tulit: Iiſdem temporibus Facultas Theologica Pariſienſis doctrinam Societatis probavit, Dominicanorum rejecit; ſeptem Germaniæ Univerſitates Moguntina, Herbipolenſis, Ingolſtadienſis, Delingana, Viennenſis, Græcenſis, Trevirenſis, & Muſſipontana in Lotharingia pro eadem doctrina judicia & pro oppoſita cenſuras miſerunt ad Clementem VIII. eo tempore quo agitabantur diſputationes de Auxiliis. Bononienſis Univerſitas in Italia pro noſtra quoque ſententia ſuffragium tulit.

Hæc, inquam, Profeſſores Societatis Duaci ſimpliciter narrando & aſſerendo abſque ulla probatione, quaſi ad fidem faciendam ſolius dicentis authoritas ſufficeret. Verùm in his quot verba tot fermè eſſe falſitates aut diſſimulationes quibus au-

ritæ

ritæ juventutis animos lactant, jam pridem tot invictis rationibus & teſtimoniis probârunt Serrius lib. 1. Hiſt. à cap. 4. ad 12. lib. 5. ſect. 2. à cap. 4. ad 11. & ſect. 3. à cap. 3. ad 8. & in aliis operibus gallicè conſcriptis. Thomiſmus Triomph. a. 6. §§. 3. 4. & 5. ejus Apologia ab art. 10. ad 18. & quantùm ad Cenſuras Lovan. & Duacen. *Aſſertio Cenſuræ Lovan. & Duacen.* per Steyartium opuſc. Tom. 1. Item recens opus gallicè inſcriptum, *Apologie du R. P. Pierre Soto & des anciennes Cenſures de Louvain & de Douai*, &c. Typis Avenionenſibus 1738. à pag. 170. uſque ad finem, ut mirum ſit adverſariorum obſtinationem in iis refricandis, nondum potuiſſe frangi. Itaque ex his pauca colligam, ſi non ut ſileant adverſarii, ſaltem ut decepti errore leventur, & præmuniantur incauti, quibus laudatorum operum non eſt copia. Igitur

Ad 1. R. Nuncium tantùm ſignificare Lovanienſibus, ut ſi cum Patribus Societ. concordia iniri non poſſit, definitivam ſententiam S. Sedi committerent: Patres Societatis viciſſim hortabatur ne adeò eruditæ Academiæ Theologos temerè provocarent. Ita ex narratione Nuncii Apoſt. ad Cardinalem S. Severinæ tranſmiſſa apud Ser. lib. 1. c. 4. & lib. 5. ſect. 2. c. 4. Idne eſt acriter perſtringi Lovanienſes?

Ad 2. R. Falſum eſſe Univerſitatem Lovanienſem ſuam Cenſuram ad Pariſienſem miſiſſe ut eam in ſuas partes traheret, ſed ut rerum Lovanii geſtarum conſcia fieret, quod urbanitatis officium etiam præſtitit variis Epiſcopis & Univerſitati Duacenæ: Hæc porrò non tacuit, quia ab Archiepiſcopis Cameracenſi, &c. invitata fuit dicere ſententiam, illa verò tacuit quia non fuit invitata, & aliundè tunc temporis agebantur dies ſeptorum triſtiſſimi (*les Barricades*) quibus ipſi incumbebat magis propria vulnera tractare quàm aliena curare. Iſaaco Habertio contrarium aſſerenti in hoc nulla fides, 1°. Quia erat vir medullitùs Moliniſta.

2°. Quia

2°. Quia 60. annis poſt hoc ſcripſit. 3°. Quia apertam falſitatem profert, dùm dicit utramque Academiam Lovan. & Duacenſem invitaſſe Pariſienſem, ut idem faceret: *Elles inviterent enſemble la Faculté de Theologie de Paris d'en faire autant, mais elle en fit refus:* Defenſe de la Foi Ch. 14. Certum eſt enim ſolam Lovanienſem ſuam Cenſuram Pariſienſibus direxiſſe, idque pluribus menſibus antequàm Duaceni ſuam adornarent. Plura apud Serry lib. 1. c. 3. & cap. 11. tom. 1. Gallicæ defenſionis. Quòd Sorbonici tunc temporis phyſicas prædeterminationes non rejecerint, patebit infrà.

Ad 3. R. Has tres Academias nihil aliud eſſe quàm Collegia Societatis, aut ſaltem in iis plenè dominari Jeſuitas. Inſuper iſtæ tres Academiæ non tulerunt ſententiam ſuper Cenſuram Lovan. nec ſuper 34. propoſitiones damnatas Leſſii, ſed ſuper ſex Antitheſes in quibus ſuam & Cenſuræ doctrinam contraxerat Leſſius, ut ipſemet narrat apud Eleutherum: Porrò hanc utriuſque doctrinæ ſynopſim artificiosè & infideliter conflatam conqueſta eſt Academia Lov. datis ad Moguntinos Epiſtolis die 10. Septemb. 1588. Ser. lib. 1. c. 3. & l. 5. ſec. 2. c. 4. & aliis locis ibi cit.

Ad quartum, R. Longè plures & Epiſcopos & Theologos ſubſcripſiſſe cenſuræ Lovan. fidem facit ipſa Societ. in Imagine primi ſæculi ſup. cit. Vide Serry ib. p. 688. Apolog. Thom. Triomph. a. 18.

Ad quintum, R. Narrationem hanc ſolius Leſſii actoris & teſtis in propria cauſa authoritate niti, quam nec fideliter refert Profeſſor Duac. dicit enim Leſſius: *Accepit propoſitiones Pontifex, & poſteà in Conſiſtorio juſſit illas coram ſe & Cardinalibus legi: Quibus lectis Pontifex, ut erat inſignis Theologus, dixit ſe idem ſentire, & rogavit Illuſtriſſimos Cardinales, quid ipſis videretur. Qui eaſdem propoſitiones tamquam ſanæ doctrinæ articulos approbârunt.* Vides Leſſium non dicere ſuas propoſi-

poſitiones *poſt longam & profundam diſcuſſionem* à Sixto fuiſſe probatas, ut dicit Profeſſor Duacenus; ſed illicò iis ſolùm lectis: quod ſanè fabulam ſapit tot graviſſimas difficultates unico intuitu dirimi.

Sed & maximè falſum eſt tàm Pontificem quàm Nuncium vocaſſe propoſitiones Leſſianas *ſanæ fidei articulos : Neſcio*, inquit lepidè Steyartius, *quomodò illis qui iſta objiciunt, ſit ſanum caput.* Dixerunt ergo dumtaxat *ortas eſſe controverſias in ſeu ſuper quibuſdam ſanæ doctrinæ articulis.* Verba ſunt utriuſque decreti & Pontificis & Nuncii: quibus non ſignificatur magis doctrina Leſſii quàm Lovanienſium, (horum enim cenſuram cum ſuis propoſitionibus Romam miſerat Leſſius, ut teſtatur ipſe litteris ad Coſterum datis 13. Decemb. 1587. & doctrinam Lovanienſium Calviniſmi ſugillaverunt Jeſuitæ priùs) ſed ſignificant tantùm doctrinam in genere & generalia ejus capita, de Scriptura, de gratia, de prædeſtinatione: quaſi ſi diceretur, ſuper quibuſdam capitibus Theologiæ ſeu Chriſtianæ Doctrinæ controverſiam fuiſſe exortam. Ità reſpondit Rithovius in Apologetico 1589. Deckerio Jeſuitæ Duacenſi: Ità etiam Lemos in ſolemni congreg. 22. Mart. 1604. Baſtidæ eadem Pontificis verba objicienti. Adde hæc verba non fuiſſe prolata à SS. Pontifice ex propria ſententia & definiendo, ſed recitando tantùm & narrando prout acceperat à Nuncio Apoſtolico: Res per ſe patet: *Venerabilis Frater*, inquit Sixtus V.... *ex Fraternitatis tuæ litteris ad nos proximè allatis controverſias inter Univerſitatis Lovanienſis Theologos & Sacerdotes Soc. Jeſu in quibuſdam ſanæ doctrinæ articulis ortas fuiſſe cognovimus.*

Inſuper neque Pontificem neque Nuncium unquam definiviſſe aut cenſuiſſe propoſitiones Leſſianas eſſe ſanas patet luce clarius ex utriuſque verbis. Mandat enim Pontifex Baſſeo Nuncio ut omnia utriuſque partis ſcripta & momenta ad ſe mit-

tat:

tat: *Ut*, inquit, *duce auctoreque ſpiritu ſancto ea definiamus, quorum certam doctrinam eos habere oporteat:* Deindè jubet utrique parti propoſitâ excommunicationis pœnâ ut à contentionibus abſtineant. Octavius Nuncius Lovanium appulſus 22. Junii 1588. Pontificis mandatum executioni mandavit, momenta utriuſque partis accepit & omnibus his de rebus ſilentium indixit ſub pœna excommunicationis, *donec authoritate Apoſtolicâ maturè definitæ fuerint*, in decreto dato Lovanii 10. Julii 1588. ex quibus omnibus palàm eſt neque Pontificem neque Nuntium, aut Cenſuram Lovan. improbaſſe aut Leſſii doctrinam approbaſſe, ſed juſſiſſe tantùm omnia in ſuſpenſo eſſe, donec ea definiret ſancta Sedes. Porrò lis eo pacto Romam aſcita, ſilentio ſepulta eſt, quâ ratione? Incertum.

Id unum novimus ex Henriqueſio Jeſuita ſecretam à Pontifice reprehenſionem ſuſtinuiſſe Leſſium, vel ſaltem alium ejuſdem ſententiæ. Sic enim ipſe lib. 1. de ult. fine cap. 12. gratuitam prædeſtinationem propugnans loquitur: *Quidam Doctus* (tacito nomine Leſſium veriſimiliùs indigitans) *prædicavit in Academia Lovanienſi oppoſitum, cum magno ſcandalo Academiæ: & re ad Sixtum V. Papam delatâ, ſuſtinuit ſuæ temeritatis gravem reprehenſionem.* Hoc alterum novimus PP. Jeſuitas ab hoc tempore non ampliùs auſos fuiſſe docere in ſuis Scholis tres primas propoſitiones Leſſii de Scriptura ſacra à duabus Academiis damnatas. Porrò ſi à SS. Pontifice & Nuntio declaratum ſit eas eſſe ſanam doctrinam, quid prohibet etiam nunc defendi; ipſis ſanè maximè honorificum foret docere doctrinam à S. Sede probatam ut ſanam.

Adde ad cumulum, Cenſuram Lovanienſem SS. Pontificibus Alexandro VII. Innocentio XI. Innocentio XII. oblatam eorumque judicio permiſſam, ſemper evaſiſſe illæſam, nullamque in ea inventam fuiſſe iniquitatem: Ut teſtatur laud. Steyartius Janſenianorum infenſus hoſtis, tertius inter

Aca-

Digitized by Google

Academiæ Lovan. hac de cauſa ad Innoc. XI. Deputatos in Aſſert. priùs cit.

Ad 6. de Cenſura Duacena idem dico ac de Lovanienſi quantùm ad decretum Nuncii & ſuffragia Univerſitatum & Theologorum. Quantùm verò ad novas diſſentiones ortas Duaci & alterum decretum Nuncii. R. hoc novum decretum nunquam fuiſſe ſecundùm juris formulas promulgatum Duaci; neque illo, etiamſi promulgatum fuerit, propoſitiones Leſſii probari, neque cenſuram Univerſitatis damnari, ſed eo tantùm decerni: *Utriuſque opinionis aſſertoribus manere ſuam ſentiendi docendique libertatem.... donec per Sedem Apoſtolicam, quæſtiones de ejuſmodi materiis exortæ, definiantur ac determinentur.* Vide Serrium lib. 1. c. 5. lib. 5. ſect. 2. c. 8. & Apologiam Soto n. 36. Quod addit P. Profeſſor eandem facultatem Duacenam, hoc eſt quatuor Doctores in ſua recenti cenſura data an. 1722. declarare non eſſe adhærendum antiquæ cenſuræ. R. hanc recentem cenſuram anni 1722. ab Epiſcopo Attrebatenſi pluries jam damnatam, tandem Vaticano fulmine fuiſſe contritam 18. Julii an. 1729.

Ad ſeptimum, in eo multa cumulatim congeruntur quorum plena refutatio longiorem exigeret diſcuſſionem, ſed, cum qua facilitate aſſeruntur, eadem poſſint negari, breviter, dico 1°. de Religioſis Ordinibus, nullum neque tempore Congregationum neque alio, profeſſum fuiſſe Moliniſmum, ſed è contrà ferè omnes profiteri doctrinam Thomiſticam, latè probat Thom. Tri. a. 4. §. 2. & ejùs Apolog. a. 5. Quod opponi poteſt ex quibuſdam litteris quæ videntur aſſerere tempore Congregationum Benedictinos & Auguſtinianos Molinæ aſſentiri, probatur ibidem ex teſtimoniis clariſſimi Pegnæ & D. le Boſſu Conſultoris & aliorum, has litteras fuiſſe emendicatas, atque variis titulis nullâ fide dignas: Item ex litteris D. Cornexo Abbatis S. Jacobi in Gallæcia, eas referre dumtaxat ſenſum quorumdam privatorum,

non

non Ordinis: Cæterùm hos duos Ordines à Schola Moliniana nunc longiſſimè diſtare nemo non novit. Vide locis cit. & Serry lib. 5. ſect. 3. c. 3.

2°. De Academiis. Jam conſtat ex dictis Lovanienſem, Duacenſem & Salmanticenſem, quæ inter Chriſtiani orbis Academias non infimum locum obtinent, cenſurâ notaſſe opiniones Molinæ; nulla verò alicujus nominis proferri poteſt quæ illas adoptaverit: quod enim de ſeptem Academiis Germanicis narrant, riſu potiùs dignum eſt quàm ſeriâ confutatione, cùm hæ ſeptem Academiæ nihil ſint aliud quàm Collegia Societatis cum titulo & juribus Univerſitatis; itaut ex 50. ſubſcribentibus, numerentur 40. Jeſuitæ, qui tamen, ne fraus appareret, ſuam profeſſionem tacuerunt. Aliundè hæ 7. Academiæ cum Muſſipontana, quæ eſt etiam, ut omnes nôrunt, Collegium Societatis, doctrinam Calviniſticam, non Thomiſticam ſcripto malè ſuto expoſitam condemnârunt. Vide Serry locis cit. Thom. Tri. a. 6. §. 4. & ejus Apolog. a. 16.

His octo obſcuri nominis Univerſitatibus, alias duas celeberrimas adjungit P. Profeſſor tanquàm Molinæ tunc temporis faventes, ſcilicet Pariſienſem & Bononienſem. De Pariſienſi, conſtat contrarium ex binis litteris Duvallii Doctoris & Regii Profeſſoris in Sorbona ad DD. Crellium & Boſſutium etiam Doctores Sorbonicos tunc Romæ degentes; in quarum prima data 20. Jan. 1602. dicit Doctiſſ. Duvallius: *Ægrè fero quempiam Romæ commorantem effutiiſſe Academiam noſtram aliquid in Molinæ gratiam decernere voluiſſe; hoc enim falſum eſt.... Providebimus verò per Syndicum noſtrum, ne interim ullus ex Baccalaureis noſtris, quidquam de Molinæ opinionibus, ſuis in Theſibus defendat.* In ſecunda data 22. Julii 1602. dicit Decanum & Syndicum Facultatis noluiſſe ſubſcribere Theſibus Molinianis Antonii Roſa Epiſcopi Sylvanectenſis. Vide Serry lib. 2. c. 26. & lib. 5. ſect. 3. c. 3. Thom. Tri. a. 6. §. 4. & ejus Apolog. a. 17.

17. Quòd ſi ſecutis deindè temporibus quidam à ſententia Thomiſtica abierint, nihil officit; diſtinguendæ ſunt enim quorundam privatæ opiniones à doctrina totius ordinis. Quæ verò fuerit olim, & quæ nunc ſit doctrina hujus Academiæ, habes locis cit.

De Univerſitate Bononienſi duo luculenter evincit Apolog. Thom. Tri. art. 15. Primum ſuffragium quod obtruditur, non eſſe ipſius Univerſitatis, ſed aliquorum privatorum, quorum Chyrographa oſtiatim fuerunt emendicata: idque probat tùm ex ipſis ſubſcriptionibus, quæ non in conventu Academiæ, ſed ſeorſim & privatim fuerunt appoſitæ, atque ſigillo non Univerſitatis, ſed privatorum munitæ: tùm quia in tabulis publicis Academiæ nihil hac de re invenitur. Secundum, quòd ſcriptum cui ſubſcripſerunt quidam Doctores Bononienſes, mentiebatur doctrinam Molinæ eſſe approbatam ab omnibus Univerſitatibus Hiſpaniæ, Germaniæ & Galliæ, ab omnibus ordinibus Religioſis Salmanticæ, Valliſoleti & alibi; ipſammet Univerſitatem Lovanienſem ſuam cenſuram retractaſſe; item quòd doctrinam Thomiſticam & Moliniſticam vitiosè & adulterinè exponeret: hæc patent ex ejùs textu. Vide locis cit. Idem ſcriptum PP. Jeſuitæ exhibuerunt aliis Univerſitatibus Italiæ, à quibus repulſam paſſi ſunt.

Addam pro coronide plures Præſules quibus doctrina Molinæ in ortu ſuo innotuit, & præſtantiſſimos tunc temporis Theologos non ſolùm extraneos, ſed etiam Societatis, eam improbaſſe. Imprimis eam improbârunt Eminent. Cardinalis Baronius tùm in Annalibus ad annum 490. n. 36. cùm maximè in Epiſtola ad D. de Villars Archiepiſcopum Viennenſem: Eminent. Cardinalis de Berulle teſte Patre Gibieuf in Epiſt. dedic. ad Urbanum VIII. Eminent. Cardinalis Quiroga Archiepiſcopus Toletanus, teſtibus Eminent. Card. Baronio in ſuis commentariis & Jeſuitâ Henriques in ſua Cenſura Anni 1594. Epiſcopus Coriacenſis in ſua

cenſura 1595. Epiſcopus novæ Carthaginis: Epiſcopus Mindonienſis in ſua cenſura 1596. Epiſcopus Linciuianenſis: Epiſcopus Sitienſis in Candia, & omnes fermè Epiſcopi Belgici qui cenſuris Lovanienſi & Duacenſi ſuffragati ſunt. Adde Inquiſitionem Valliſoletanam, imò & generalem Inquiſitionem Hiſpaniæ. Inter Theologos, omiſſis nunc Eſtio, Gravio & aliis univerſitatum Lovan. Duac. & Salmant. Doctoribus, hanc quoque naſcentem doctrinam improbavêre Franciſcus Zumel celebris Theologus Generalis Ordinis de Mercede: Coqueus, Crellius, Boſſutius Doctores Pariſienſes, quid de aliis hujus primariæ Academiæ Doctoribus? Conſtat ex litteris Duvallii mox laudatis. Joannes Cartagene Ord. Min. Joannes de Rada Procurator Generalis Franciſcanorum, Michaël Salon Auguſtinianus, & plures alii. Ex Societate, Mariana lib. de Regimine Societ. cap. 4. Henriques in lib. de ultimo fine hominis, ſed præſertim in duabus cenſuris, alterâ 1594. alterâ 1597. quibus acriter perſtringit Molinæ placita, & in quarum ultima ſubjicit, *eandem curam* ſcilicet ſententiam dicendi ſuprà librum Molinæ, *commiſſam eſſe viris doctiſſimis in Hiſpania, quibus doctrina ferè tota libri viſa eſt ſuſcitare antiquos errores Pelagii & ſemi-Pelagianorum de vi naturali arbitrii.* Et Franciſcus Macedo inſignis Theologus Franciſcanus qui 20. annis Societatem profeſſus fuerat & cujus ſemper fuit ſtudioſiſſimus, dicit collat. 10. pag. 368. *cum Henriques omnes penè alii Hiſpaniæ doctores idem ſentiebant.* Vide plura in Thom. Tri. a. 6. §§. 2. 3. & 5. & in ejus Apolog. art. 9. 10. & 18.

§. IX.

Convelluntur fundamenta ſcientiæ mediæ.

OBj. 1°. cum Tournelio & cæteris Moliniſtis ex Scriptura, illud celebre Matth. 11. *Væ tibi Corozaïn, væ tibi Bethſaïda: quia, ſi in Tyro, & Si-*

Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent. Ex quo ſic arguunt: Chriſtus increpat Judæos comparatè ad Tyrios & Sidonios quòd non egerint pœnitentiam viſis ejus miraculis & auditâ ejus prædicatione, quam egiſſent Tyrii & Sidonii ſi eadem Chriſti miracula vidiſſent & ejus prædicationem audiviſſent; atqui hæc increpatio fuiſſet injuſta, ſi Deus cognoviſſet pœnitentiam futuram Tyriorum in ſuo decreto abſoluto & efficaci ex hypotheſi miraculorum & prædicationis Chriſti, & non priùs decreto per ſcientiam mediam: Ergo. Probatur Minor. Illa increpatio eſt injuſta cui fieri poteſt juſta reſponſio: Atqui in ſententia Thomiſtarum huic Chriſti increpationi Judæi potuiſſent juſtè reſpondere dicendo; Domine ſi efficaciter decreviſſes noſtram Pœnitentiam ſuppoſitâ prædicatione Chriſti, ſicut decreveras pœnitentiam Tyriorum ſub eadem conditione, pœnitentiam egiſſemus ſicut illi egiſſent; injuſte ergo nos præ illis increpas. Hoc argumentum quod tàm extollunt Moliniſtæ, & quo ubique utuntur tamquam gladio & clipeo, ex omni parte nutare probant ſequentia. Unde

R. 1°. Apoſtolum ad Rom. 9. hoc ipſum argumentum ſibi objicere: cùm enim oſtendiſſet prædeſtinationem gratuitam exemplo Jacob & Eſaü, dixiſſetque *non eſſe currentis aut volentis, ſed miſerentis Dei, qui cujus vult miſeretur, & quem vult indurat:* Statim ſibi objicit: *Dicis itaque mihi: quid adhuc queritur? voluntati enim ejus quis reſtitit?* Quaſi diceret: Ut quid conqueritur & increpat me Deus quòd obduratus non convertar, ſi vellet miſereri largiendo gratiam, ut aliis, converterer; nemo enim ejus voluntati reſiſtit. En ipſum adverſariorum argumentum: Hoc autem Apoſtolus non ſolvit, ut iſti, per velle aut nolle liberi arbitrii, ſed ut arrogans caſtigat: *O homo,* inquit, *tu quis es, qui reſpondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei, qui ſe fixit: Quid me*

 fe-

feciſti ſic? An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Ex quo evidens fit Apoſtolum aliter ſapere quàm ſapiant Moliniſtæ, eumque non agnoviſſe ſcientiam mediam, alioquin potuiſſet & debuiſſet per illam occurrere ſcandalo & ſolvere difficultatem dicendo objicienti, quid conqueris, ſi non convertaris, ſicut alii convertuntur, penès teipſum eſt, habes ſicut alii gratiam ſufficientem cujus efficacia pendet à tuo libero arbitrio. At non ſic Doctor gentium, gravem hanc difficultatem non aliter ſolvens quàm exclamando & recurrendo ad omnipotentiſſimam Dei voluntatem.

R. 2°. Retorquendo argumentum. Juxtà ſyſtema gratiæ congruæ, quod communiùs ſuſtinent Patres Societatis, quodque omnes ſecundùm ſuas leges ſuſtinere tenentur, Judæi potuiſſent pariter reſpondere Chriſto increpandi ipſos comparatè ad Tyrios: Domine ſi nos poſuiſſes in aliis circumſtantiis in quibus per ſcientiam mediam prævideras non pœnitentiam acturos, eam egiſſemus, ſicut eam acturi fuiſſent Tyrii quos in opportunis illis circumſtantiis collocaſſes, ex hypotheſi quòd apud ipſos factæ fuiſſent virtutes quæ factæ ſunt apud nos, ſeu breviùs, quod idem eſt, ſi dediſſes nobis gratiam congruam, ſicut decreveras dare Tyriis, non ſecùs ac illi, pænitentiam egiſſemus.

Reponit Tournelius in ſententia Aſſertorum ſcientiæ mediæ juſtam non fore reſponſionem Judæorum, quandoquidem in iis in quibus erant circumſtantiis nihil ipſis deerat eorum quæ ad converſionem ſunt neceſſaria. At fallit aut fallitur Doctor Molinianus; deerat namque iis gratia congrua; ſcilicet gratia major moraliter & in ratione beneficii; gratia verò congrua non eſt minùs neceſſaria in hoc ſyſtemate ad converſionem, quàm gratia per ſe efficax in ſyſtemate Thomiſtico. Hoc ergo argumentum quod tàm magnificant Congruiſtæ, ipſis peræquè ac nobis, ac cuivis catho-

licè

licè de gratia ſentienti eſt ſolvendum, cùm veritas Catholici ſit eos qui convertuntur gratiâ ſivè phyſicè, ſivè moraliter, ſivè congruè potentiori eſſe præventos quàm qui non convertuntur.

R. 3°. Directè ad argumentum, N. Min. ad probationem, N. iterùm Minorem, & dico in noſtra ſententia nullam fuiſſe Judæis cauſam juſtæ excuſationis comparatè ad Tyrios, quòd non crediderint & pœnitentiam non egerint, ob duplicem rationem: 1°. Quia licèt non habuerint gratiam efficacem dantem agere, ſeu decretum ad illam, habuerunt ſaltem gratias ſufficientes dantes poſſe, potenti autem facere id ad quod obligatur & non facienti peccatum eſt illi. 2°. Quia quòd non habuerint gratiam efficacem, eorum culpa fuit, eò ſcilicet quòd illà ſe magis indignos exhibuerint quàm exhibuiſſent Tyrii propter majorem cæcitatem, majorem duritiem & ingratitudinem. Hæc ratio eſt S. Auguſtini de Dono Perſev. c. 14. ubi ait: *Non erant ſic excæcati oculi, nec ſic induratum cor Tyriorum & Sidoniorum, quoniam credidiſſent, ſi qualia viderunt iſti* (Judæi) *ſigna vidiſſent.* Eſt etiam S. Thomæ 3. contra Gent. c. 159. ubi dicit. „ Quòd licèt aliquis per modum liberi arbitrii divinam gratiam, nec promereri nec acquirere poſſit: Poteſt tamen ſeipſum impedire ne eam recipiat.... Et cùm hoc ſit in poteſtate liberi arbitrii impedire divinæ gratiæ receptionem, vel non impedire: non immeritò in culpam imputatur ei, qui impedimentum præſtat gratiæ receptioni. Deus enim quantùm in ſe eſt paratus eſt omnibus gratiam dare; vult enim omnes homines ſalvos fieri.... Sed illi ſoli gratiâ privantur, qui in ſeipſis gratiæ impedimentum præſtant: Sicut ſole mundum illuminante in culpam imputatur ei qui oculos claudit, ſi ex hoc aliquod malum ſequatur: licèt videre non poſſit, niſi lumine ſolis præveniatur."

Inſt. Ut increpatio comparativa ſit juſta, debet

Digitized by Google

eſſe æqualitas inter extrema comparationis: v.g. Si Petrus validioribus & aptioribus armis munitus vincat, Joannes verò debilioribus aut ineptioribus inſtructus vincatur, injuſtè Rex increparet Joannem comparatè ad Petrum quòd non vicerit: Atqui in ſententia Thomiſtarum non foret æqualitas inter Judæos & Tyrios, cùm hi habuiſſent gratiam efficacem, illi, non: Ergo.

Præmiſſâ retorſione argumenti de gratia congrua ut ſuprà. R. juxtà utramque rationem in præcedenti ſolutione datam: 1°. D. Maj. Ut increpatio comparativa ſit juſta debet eſſe æqualitas inter extrema comparationis, quoad debitum & potentiam illud implendi, C. Maj. quoad actualem impletionem, N. Maj. Tunc enim nulli increpationi foret locus. Porrò in Judæis & Tyriis erat æquale debitum pœnitendi, æqualis potentia, cùm utrique haberent auxilia ſufficientia dantia poſſe: In exemplo autem allato, arma ſe tenent ex parte actûs primi ſeu potentiæ. 2°. D. eandem Maj. debet eſſe æqualitas inter extrema comparationis, ſi defectus æqualitatis non proveniat ex culpa illius extremi cui deſunt requiſita ad æqualitatem, Tranſeat Maj. ſi ex ejus culpa proveniat, N. Maj. Sic Joannes victus juſtè increparetur, ſi recuſaſſet arma æqualia illis quibus vicit Petrus. Jam autem quòd Judæi non receperint auxilia talia qualia recepiſſent Tyrii, eorum culpa fuit, propter ſcilicet majora impedimenta quæ appoſuerunt receptioni gratiæ, ut dictum eſt. Quæ his opponit Tournelius partim ſoluta manent ex dictis, & redibunt infrà de decretis.

Hæ ſunt communes inter Thomiſtas hujus difficilis argumenti ſolutiones & quidem fundatiſſimæ. Quartam tamen proponere non pigebit ex noſtro ſapientiſſimo Maſſoulié Tom. 2. de gratia divina Diſſ. 3. q. 6. quia audio eam non paucis arridere.

R. 4°. Nullam fuiſſe Judæis rationem juſtæ excuſationis, ſi quidem non habuerint minora auxilia quàm habuiſſent Tyrii, & quibus iſti reipsà fuiſ-

Digitized by Google

fuiſſent converſi, licèt iis illi non ſint converſi, eâ ſcilicet ratione quòd major erat illorum reſiſtentia; quam eadem auxilia non ſuperarent, quæ tamen ſuperaſſent minorem Tyriorum reſiſtentiam. Quamvis enim gratia vi ſuâ ſeu ex voluntate Dei ſit efficax & non ex conſenſu hominis, major tamen vis gratiæ requiritur ad vincendam majorem reſiſtentiam & oppoſitionem quàm ad vincendam minorem, ſicut licèt calor ſit ex ſe combuſtivus, activior tamen requiritur ad comburendum lignum præ nimia humiditate magis combuſtioni reſiſtens, quàm minùs humidum, eâ ſcilicet ratione communiter receptâ in Philoſophia, quòd debeat ſervari proportio inter cauſam & effectum, & quòd cauſa quantumvis ſit efficax, diverſos tamen gradus effectûs majores aut minores producit ſecundùm diverſas majores aut minores diſpoſitiones ſubjecti. Hinc in ſubjecta materia communiter cenſemus & dicimus, quò gravior ingruit tentatio, aut vehementior urget paſſio, eò potentiori gratià opus eſſe ut vincatur.

Hic modus explicandi efficaciam divinæ gratiæ facilis videtur & ad enodandas intricatiſſimas difficultates aptus, eumque fusè ex principiis SS. Aug. & Thomæ adſtruit laudatus Maſſoulieus cit. q. 6. per quatuor articulos: Hunc etiam videtur docere noſter Gonzalés quem citat & ſequitur noſter Bancel q. 5. de ſcientia media a. 4. §. 2. ſuas tamen etiam patitur difficultates, & contrà illum inſurgunt utrimque & Moliniſtæ & Antimoliniſtæ.

Objiciunt 1°. Antimoliniſtæ. Iſte modus explicandi efficaciam divinæ gratiæ videtur coïncidere cum modo quo eam explicant Patres Jeſuitæ, reponit enim illam in quadam congruitate, ſicut explicant laudati Patres: Ergo.

R. D. Ant. Iſte modus reponit efficaciam gratiæ in quadam congruitate, eadem cum Moliniſtica, N. Longe diverſa, C. Explicatur: Congruitas in qua Patres Societatis reponunt efficaciam gratiæ, eſt quòd detur accommodata circumſtan-

tiis perſonæ, loci & temporis in quibus prævisa eſt habitura effectum ex innata libertate, ex quo fit quòd unus conſentiat illi, non conſentiente altero æqualiter obdurato & peccatore, & quòd per talem conſenſum eam reddat efficacem, quæ vi ſuâ non erat efficax. Quamvis enim admittant quòd gratia ſit major in ratione beneficii in eo qui convertitur, quam in alio qui non convertitur, quia ſcilicet datur ex ſingulari Dei benevolentia ut congruat, negant tamen quòd ſit major phyſicè ſeu efficaciâ agendi: Undè efficaciam gratiæ non in ipſius gratiæ vi agendi reponunt, ſed magis in ipſo conſenſu voluntatis quæ ſe gratiæ ſubjicit: Nec enim gratiæ tribuunt ullam veram cauſalitatem phyſicam quæ ipſum voluntatis conſenſum natura præcedat & phyſicè cauſet, neque conſequenter volunt eſſe infallibilem connexionem inter gratiam & voluntatis conſenſum ex vi & efficacia ipſius gratiæ: Utrumque enim exiſtimant eſſe libertatis peremptorium.

At verò congruitas in qua ſententia, quam hîc exponimus, reponit efficaciam gratiæ, ſita eſt in hoc, quòd magis reſiſtenti & obdurato fortior detur gratia, quæ ipſum non qualitercumque concutiat, ſed penitùs vi ſuâ vincat & conſenſum efficiat. Undè ſequitur 1°. in iſta ſententia quòd gratia ſit ex ſe efficax. 2°. Quòd nunquam eveniat ut ex duobus æqualiter obduratis cum æquali gratia, unus convertatur alter non. 3°. Quòd gratia habeat veram & phyſicam cauſalitatem in conſenſum voluntatis. 4°. Quòd vi & efficaciâ ſua habeat cum eo infallibilem nexum: Quæ omnia repugnant ſyſtemati gratiæ congruæ Jeſuitarum.

Reponunt. Saltem iſte modus explicandi efficaciam gratiæ ſtare non poteſt ſine ſcientia media quâ Deus voluntatis diſpoſitionem exploret ut ipſi majorem vel minorem gratiam conferat; alioquin falli poſſet dando gratiam minorem voluntati quæ majorem pro ſua majori obduratione exigeret: Ergo. R. N.

R. N. Antecedens: Ut enim Deus dirigatur infallibiliter in collatione proportionata ſuæ gratiæ non requiritur quòd per ſcientiam mediam exploret quid voluntas ſit vel non ſit actura ex innata libertate, ſi conferatur illi talis vel talis gratia, ſed ſufficit quòd ex una parte per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ cognoſcat varios ſuæ gratiæ gradus quos conferre poteſt; & ex altera quòd per ſcientiam viſionis cognoſcat præſentem voluntatis diſpoſitionem, cui ſeligit contemperatam motionis gradum qui ipſam voluntatem vi ſuâ convertere poſſit & de facto convertat.

Objiciunt à contrario Moliniſtæ cum Tournelio q. 3. de grat. ſub finem & quatuor Doctoribus Duacenis in ſua cenſura anni 1722. Sedis Apoſtolicæ judicio proſcripta, hunc explicandi modum eſſe Janſenianum, quia juxtà illum gratia ſufficiens nihil eſt aliud quàm gratia cupiditate inferior: Atqui talem gratiam ſufficientem admiſit Janſenius: Ergo.

R. Negato aſſumpto, D. Maj. Juxtà hunc explicandi modum gratia ſufficiens nihil eſt aliud quàm gratia cupiditate neceſſitante inferior, N. Maj. Cupiditate non neceſſitante, C. Maj. Ad hunc ſenſum diſtinctà Minore, N. Conſeq. In hoc ergo erravit Janſenius quòd intellexerit de cupiditate quà neceſſariò abriperetur voluntas juxtà illud Auguſtini malè intellectum: *Secundùm id quod magìs delectat, neceſſe eſt nos agere.* Secundùm hoc enim gratia non eſt verè ſufficiens. Nullus autem videtur error, ſi intelligatur ut nos intelligimus de cupiditate cui ex mera malitia & plena libertate ſervit voluntas: Undè exemplum quo utitur Maſſoulieus de igne & aliis cauſis phyſicè agentibus & ſubjectis paſſivè reſiſtentibus non habet omnimodam paritatem: Licèt enim utrimque cauſa agat plus vel minùs ſecundùm majorem vel minorem reſiſtentiam paſſi, & in hoc ſit paritas, eſt tamen diſparitas quòd cauſa naturaliter & phyſicè movens aut reſiſtens moveat aut reſiſtat neceſſariò, gratia autem &

paſ-

paſſio moveant liberè. Gratia quidem, quia licèt phyſicè agat, cauſat tamen non ſolùm actum, ſed & modum actûs ſcilicet ipſam libertatem; paſſio, quia ſolùm moraliter movet, ſolus enim Deus quâ voluntatis noſtræ auctor, in eam phyſicè agere poteſt: Undè in eo ſyſtemate gratia eſt verè ſufficiens etiam relativè, quia voluntas verè cum illa poteſt agere, quatenùs poteſt verè non ſequi paſſionem contrariam à quâ nullatenùs neceſſitatur. Vide opuſculum noſtrum gallicè inſcriptum: *Lettre à Meſſieurs les Docteurs de la Faculté de Theologie de l'Univerſité de Douay.* Cæterùm hunc explicandi modum proponimus dumtaxat ex abundanti ut probabilem, & in quantum nobis videtur ſalvare jura libertatis & ſufficientiam gratiæ, ſine quo illum dimittimus: priores enim ſolutiones omninò ſufficiunt, & illis, ut communiùs receptis in Schola Thomiſtica, potiſſimùm inſiſtimus.

Objicit 2°. Tournelius ab authoritate Auguſtini. S. Aug. lib. de Prædeſt. Sanctorum cap. 10. dicit Deum præſcire ea quæ non prædeſtinat: *Præſcire autem poteſt*, inquit, *quæ ipſe non facit, ſicut quæcumque peccata*: Scientia ergo illa non eſt Dei decreto innixa nec illud ſupponit, ſed ſcientia quæ decretum Dei abſolutum & actuale non ſupponit, vocatur ſcientia media: Ergo.

R. Verba Auguſtini non integrè referri: Dicit enim S. Doctor: *Prædeſtinatione quippè Deus ea præſcivit, quæ fuerat ipſe facturus: Præſcire autem potens eſt etiam quæ ipſe non facit, ſicut quæcumque peccata:* Porrò verbis prioribus petitur jugulum ſcientiæ mediæ: Subſumo enim: atqui omnia bona noſtra facit Deus, ergo omnia bona noſtra in ſua prædeſtinatione ſeu decreto præſcit: quo poſito corruit ſcientia media. Quæ verò non facit Deus, ut ſunt peccata, ea præſcit non in decreto effectivo ſeu approbativo, ſed permiſſivo; juxtà iſtud aliud S. Auguſtini de dono perſev. cap. 6. *Nihil fit* (nec proindè faciendum ſciri

po-

poteſt) *niſi quod aut* (Deus) *ipſe facit, aut fieri permittit.* Vide obj. ſeq. ex D. Th.

Inſtat Tournelius: S. Aug. lib. 11. de Geneſ. ad litt. c. 22. ſolvens quæſtionem iſtam toties ab Ethnicis propoſitam, cur Deus creavit Angelam quem ſciebat peccaturum: Reſpondet: „Præſciens „ eum propriâ voluntate malum futurum, fecit „ tamen, non abſtinens bonitatem ſuam in præ- „ benda vita atque ſubſtantia futuræ etiam noxiæ „ voluntati, ſimul prævidens quanta de illo bo- „ na eſſet ſuâ mirabili bonitate ac poteſtate fa- „ cturus. „ Eandem quæſtionem movet lib. 22. de Civit. c. 1. de Angelo & primo homine, eodemque modo illam diſſolvit: Ex quibus ſic arguit Doctor Sorbonicus: Præſcientia illa de qua ibi loquitur Aug. ipſa eſt ſcientia conditionata per quam Deus præſcit Angelum malè operaturum ſi crearetur: At hoc non præſcivit Deus in ullo decreto efficaci (debuiſſet dicere abſoluto) ex parte ſui, & conditionato ex parte objecti: Ergo. Probatur Minor: Quia præſcientia illa talis eſt ut eâ ſtante potuerit Deus Angelum non creare: At fieri non poteſt ut ſtante ſcientiâ abſolutâ viſionis circà malam voluntatem Angeli ponendam, Deus Angelum non creet, cùm hæc ſcientia præſupponat neceſſariò Angeli creationem: Ergo non præſcivit Deus in ullo decreto abſoluto ex parte ſui & conditionato ex parte objecti Angelum male operaturum ſi crearetur.

R. N. primam Minorem, & dico Deum præſcire peccatum conditionate futurum Angeli in hoc decreto ſubjective abſoluto & objective conditionato, *ſi creem Angelum, volo permittere ejus lapſum.* Ad probationem, N. Suppoſitum Minoris: Non enim nos dicimus Deum ſcientiâ viſionis præſcire peccatum Angeli abſolute futurum antequàm decreverit eum creare, ſed conditionate futurum dumtaxat, nempe ſi creetur.

Inſtat iterùm Tournely. Aug. lib. 1. ad Simplic. q. 2. dicit: *Si vellet Deus etiam eorum miſereri*

(qui

(qui nempè vocati non veniunt) *poſſet ità vocare quomodo illis aptum eſſet ut & moverentur & intelligerent & ſequerentur..... cujus miſeretur ſic eum vocat, quomodò ſcit congruere ut vocantem non reſpuat.* Ex quibus ſic format argumentum: Deus non poſſet vocare eos qui non veniunt, eo modo quo eſſet illis aptum ut venirent, niſi certò cognoſceret quomodò vocandi ſunt ut veniant: atqui ſcientia illa non eſt ſcientia abſoluta viſionis, quia non verſatur circà eos qui ſunt abſolutè venturi, ſed qui venirent, ſi tali modo vocarentur, ergo eſt conditionata, & quidem antè omne decretum prædefiniens, quia ſupponitur in Deo non eſſe voluntatem ità eos vocandi.

R. conceſſâ Majori & Minori, N. Conſeq. & dico quòd illa ſcientia ſit ſcientia ſimplicis intelligentiæ quâ Deus cognoſcit in theſauris ſuæ omnipotentiæ infinitos modos & gratias, quibus, ſi vellet, rebelles ad ſe compelleret voluntates.

Hic admodum jejunè ſiſtit Tournelius ex Aug. ſed urgent ulteriùs alii Moliniſtæ tùm ex dicto libro ad Simplic. tùm ex aliis operibus Auguſt. & dicunt: Aug. ibid. ad Simplic. ſic ait: „ Quamvis multi uno modo vocati ſint, tamen quia „ non omnes uno modo affecti ſunt illi ſoli ſequuntur vocationem qui ei capiendæ reperiuntur idonei: Illi electi qui congruenter vocati... „ cujus miſeretur ſic eum vocat quomodo ſcit ei „ congruere ut vocantem non reſpuat..... cùm „ ergo alius ſic, alius autem ſic moveatur ad fidem, „ eademque res ſæpè alio modo dicta moveat, „ alio modo dicta non moveat, aliumque moveat, alium non moveat, quis audeat dicere „ Deo defuiſſe modum vocandi quo etiam Eſaü „ ad eam fidem, mentem applicaret, voluntatemque conjungeret in qua Jacob juſtificatus „ eſt? „ Et lib. de dono perſev. c. 14. loquens de Tyriis convertendis ſi vidiſſent Chriſti miracula, ait? „ Ex quo apparet habere quoſdam in „ ipſo ingenio divinum naturaliter munus intelli-

„ gen-

„ gentiæ quo moveantur ad fidem ſi congrua ſuis „ mentibus vel audiant verba vel ſigna conſpi- „ ciant". Ex quibus inferunt Moliniſtæ prædeſtinationem & vocationem, juxtà Auguſtinum, fieri ſecundùm ſcientiam mediam quâ Deus antequàm vocet & prædeſtinet præſcit & explorat qui modi, quæ circumſtantiæ congruant ad obtinendum hominis conſenſum, quidvè ipſe homo velit in his circumſtantiis, maximè cum in ſententia Thomiſtarum fieri non poſſit ut multi uno modo, id eſt æquali gratià vocati, unus convertatur, alter non.

R. N. Conſeq. Iſtæ enim auctoritates nihil favent ſcientiæ mediæ, quia ſi Deus novit conſenſum conditionatè futurum ex congruitate mediorum, per eam ſcientiam novit per quam novit quid cuique ſit congruum ut conſentiat; hoc autem novit, ut jam dixi, per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, & non per ſcientiam mediam, cujus unicum objectum eſt conſenſus liber non in alio præviſus quàm in ſua futuritione & non in congruitate gratiæ: Non enim defenſores ſcientiæ mediæ dicunt præſciri conſenſum futurum, quia præſcitur gratia congrua; ſed è contrà gratiam præſciri congruam, quia præſcitur conſenſus futurus in ſua veritate objectiva. Nihil ergo iſtæ auctoritates juvant ſcientiam mediam.

Dices: Juvant ſaltem gratiam congruam qualem nunc propugnant defenſores ſcientiæ mediæ.

R. Ità videri quibuſdam corticem verborum aſpicientibus, at non legitimum ſenſum attingentibus, quem, priuſquàm exponam, præmitto id mirum atque præpoſterum eſſe quòd Moliniſtæ in aſſerenda gratia congrua, tantam imò ferè totam vim reponant in his libris Auguſtini ad Simplicianum, quos ſcripſit junior, ſecundo ſcilicet Epiſcopatûs anno antè ortam Pelagii & ſemi-Pelagianorum hæreſim; cùm longè ſatius foret mentem S. Doctoris repetere circà hanc materiam ex Libris quos ſcripſit poſt exortas illas hæreſes & directè contrà illas

ut

ut ſunt de gratia Chriſti, de correptione & gratia, de Prædeſtinatione Sanctorum, de Dono perſeverantiæ, Epiſtola 107. ad Vitalem, Epiſtola 105. ad Sixtum. Maxime cùm ipſe Aug. Lib. de Dono perſev. c. 21. dicat ſe in his Libris ad Simplicianum *Proficienter Deo miſerante ſcripſiſſe, non tamen à perfectione cœpiſſe:* Et Bellarminus inſigne Societatis decus lib. 2. de gratia & lib. arb. c. 15. fateatur quòd Auguſtinus, dùm ſcripſit Libros ad Simplicianum, adhuc juvenis erat, neque multa invenerat in hac difficillima quæſtione, quæ poſteà majori diligentiâ inveſtigavit & reperit. Nec obſtat quòd ipſe S. Doctor Lib. 2. Retract. c. 1. Item Lib. de Prædeſt. Sanct. c. 4. & de dono perſev. c. 21. Remittat adverſarios ad Libros Simpliciano inſcriptos, ſanam doctrinam illic percepturos; non enim id dicit Auguſtinus univerſim de omnibus quæ in his Libris ſcripſit, ſed tantùm de gratuita vocatione ad fidem ſine præviis meritis, & de gratia neceſſaria ad initium Fidei, ut patet ex ipſius verbis: "Videant, inquit, „ utrùm in Libri primi poſterioribus partibus eo„ rum duorum quos mei Epiſcopatûs initio, an„ tequàm Pelagiana hæreſis appareret, ad Simpli„ cianum Epiſcopum Mediolanenſem ſcripſi, re„ manſerit aliquid quo vocetur in dubium, gratiam „ Dei non ſecundùm merita noſtra dari, & utrùm ibi „ non ſatis egerim, etiam initium Fidei eſſe donum „ Dei. Quapropter quod ſpectat difficiliores gratiæ controverſias, puta in quo medio Deus futuram hominis converſionem præſciat, quâ vi, quomodò gratia ſit efficax, poſſumus dicere de iis Libris inſcriptis ad Simplicianum ante hæreſim Pelagianorum & ſemi-Pelagianorum, quod ipſemet S. Præſul de ſcriptis veterum Patrum dicit Lib. de Prædeſt. ſanct. c. 14. *Quid igitur opus eſt, ut eorum ſcrutemur opuſcula, qui priuſquàm iſta hæreſis oriretur, non habuerunt neceſſitatem in hac difficili ad ſolvendum quæſtione verſari: quod proculdubio facerent, ſi reſpondere talibus cogerentur?*

His

Digitized by Google

His præmiſſis nunc ad intelligentiam Textuum objectorum ſedulò advertendum eſt S. Auguſtinum in his non loqui niſi de gratia ſeu vocatione externa congrua: patet tùm ex ejus verbis citatis, *Cùm eadem res ſæpè alio modo dicta moveat, alio modo dicta non moveat: & ſi congrua ſuis mentibus vel audiant verba, vel ſigna conſpiciant*. Tùm ex variis exemplis externæ vocationis quæ ibidem profert, ut quòd Nathanaël ad unam ſententiam Chriſti credidit, diſcipuli miraculo facto in Cana Galileæ crediderunt: de cruce & morte diſcipuli conterriti titubârunt, latro credidit, multi Chriſtum miracula facientem contempſerunt qui diſcipulis talia facientibus crediderunt, & ſimilia, in quibus nihil præter ſigna, miracula & verba memorat S. Auguſtinus. Porro certo certius eſt S. Doctorem nunquam docuiſſe aut ſenſiſſe vocationem externam ob id unum in electis eſſe congruam & efficacem, quòd illorum genio, propenſioni & naturalibus affectibus reſponderet; alioquin purum putumque Pelagianiſmum docuiſſet, nempè ſolam vocationem externam, ſecluſâ gratiâ internâ, ſufficere ad fidem. De congruitate ergo quam facit gratia non natura intelligendus eſt Auguſtinus.

Docet itaque S. Doctor & nos cum ipſo Deum ſecundùm ordinarias ſuæ providentiæ leges, ut hominem ad gratiæ interioris & efficacis ſuſceptionem diſponat, uti quibuſdam adminiculis ſeu gratiis exterioribus, quales ſunt prædicationes, exhortationes, increpationes, exempla, miracula, &c. quibus ineſt vis quædam externa movendi & ſuadendi moraliter & objectivè, & quarum quædam quibuſdam hominibus commovendis ſunt aptiores & magis congruæ, ſecundùm certas eorum diſpoſitiones naturales & alias circumſtantias; ita ut ſæpè contingat, ut aît Auguſtinus & experientiâ teſtatur quòd *Eadem res alio modo dicta moveat, alio modo dicta non, aliumque moveat alium non moveat*: At quòd hæ gratiæ exteriores ex hoc præcisè quòd ſint genio, affectibus naturalibus aliiſvè

cir-

circumſtantiis attemperatæ & congruæ, ſortiantur effectum & operentur conſenſum, abſque ope gratiæ interioris voluntatem efficaciter inclinantis, nunquam ſomniavit Auguſtinus, niſi, ut dixi, velis ipſum docuiſſe putidiſſimam hæreſim, ſalutem ſolis gratiis exterioribus adſcribendo. Quando ergo dixit ex pluribus uno modo vocatis exteriùs alios ſequi, alios non ſequi; item Tyrios credituros viſis Chriſti miraculis, quia non erat in eis extinctum munus intelligentiæ naturalis, id procul dubio dixit abſque præjudicio illius interioris gratiæ per quam Deus hanc externam vocationem congruam efficit & conſenſum operatur, quâque fit in noſtra ſententia, ut ex duobus æqualiter exteriùs vocatis, unus convertatur alter non. Ejus itaque verborum ſenſus eſt: Quamvis multi uno modo exteriùs ſint vocati, quia tamen non omnes uno modo per gratiam ſunt affecti, illi ſoli ſequuntur vocationem qui ei capiendæ reperiuntur; id eſt efficiuntur per gratiam idonei: Et electos ſuos vocat quomodò ſcit eis congruere ut ſequantur, quatenùs perfectè novit vim & efficaciam ſuæ gratiæ quâ fit ut & illis vocatio congruat, & ipſi conſentiant. Ita reſpondit noſter Lemos in 2. congreg. coràm Paulo V. 20. Septemb. 1605. Baſtidæ objicienti hunc locum Aug. ex lib. 1. ad Simplic. q. 2.

Hancque mentem eſſe ſuam pluribus in locis apertè ſignificat Aug. ſic de Prædeſt. Sanct. c. 8. *Cùm Evangelium prædicatur*, inquit, *quidam credunt, quidam non credunt: Sed qui credunt prædicatore forinſecùs inſonante: intùs à Patre audiunt atque diſcunt..... Hoc eſt, illis datur ut credant.* Et lib. de corrept. & grat. c. 14. dicit externam corruptionem fieri intùs ſalubrem, quatenùs Deus *Intùs agit, corda tenet, corda movet, eoſque voluntatibus eorum, quas in illis operatur, trahit.* His conformiter S. Proſper carmine de Ingratis.

... *Per-*

..... Percurrat Apoſtolus orbem,
Prædicet, hortetur, plantet, riget, increpet, inſtet;
Ut tamen his ſtudiis auditor promoveatur,
Non Doctor neque diſcipulus, ſed gratia ſola
Efficit....

Sed ut quid mentem Auguſtini aliò inquiramus, cùm in eo ipſo loco qui nobis objicitur ſcilicet lib. 1. ad Simplic. q. 2. apertè eam declaret, atque disertè aſſerat vocationem externam habere ab interiori gratia quòd ſit congrua & efficax: Cùm enim in illa quæſtione multùm tribuiſſet huic externæ vocationi, ſic illam concludit: "Quis „ poteſt credere, niſi aliquâ vocatione, hoc eſt „ aliquâ rerum teſtificatione tangatur? .... Quis „ autem animo amplectitur aliquid quod eum non „ delectat? aut quis habet in poteſtate ut vel occur- „ rat quod eum delectare poſſit, vel delectet cùm „ occurrerit? cùm ergo nos ea delectant quibus per- „ ficiamus ad Deum, inſpiratur hoc & præbetur „ gratiâ Dei, non nutu noſtro & induſtriâ aut o- „ perum meritis comparatur: Quia ut ſit nutus vo- „ luntatis, ut ſit induſtria ſtudii, ut ſint opera cha- „ ritate ferventia, ille tribuit, ille largitur: Prop- „ tereà petere jubemur, ut accipiamus". Undè lib. 1. retract. cap. 2. loquens de duobus libris ad Simplicianum fatetur ſe quidem multùm tribuiſſe libero arbitrio, ſic tamen ut in fine, omnia ad gratiam divinam retulerit: *In cujus*, inquit, *quæſtionis ſolutione laboratum eſt quidem pro libero arbitrio voluntatis humanæ, ſed vicit gratia Dei. Nec niſi ad illud perveniri potuit, ut liquidiſſimâ veritate dixiſſe intelligatur Apoſtolus: Quis enim te diſcernit? quid autem habes quod non accepiſti? quod volens etiam Martyr Cyprianus attendere, hoc totum ipſo titulo definivit, dicens: In nullo gloriandum, quando noſtrum nihil eſt.* Quæ ſanè non poſſunt intelligi de gratia congrua ſivè externa ſivè interna ad ſenſum Moliniſticum, ſed de ſola gratia ſeſe efficaci, ut alibi probavimus.

Huic ſolutioni, quæ eſt communis inter Thomiſtas, aliam addit Maſſoulieus juxtà ſyſtema in primo argumento propoſitum, dicens congruitatem de qua loquitur Auguſtinus ſitam eſſe in hoc quòd magis obdurato convertendo potentior gratia ſit conferenda, minor, minùs obdurato. Ex quo fit quòd quamvis multi uno modo ſunt vocati, non tamen omnes ſequantur, quia non omnes ſunt eodem modo affecti, ſed alii aliis ſunt magis obdurati & magis reſiſtunt: Item quòd Deus ſic vocat eum cujus miſeretur, quomodò ſcit ei congruere ut vocantem non reſpuat, quatenùs confert illi gratiam quam novit fortiorem eſſe ejus reſiſtentiâ. Vide latiùs laudatum Theologum q. 6. cit. a. 4.

Urgent iterùm ex Aug. S. Doctor ibidem 1°. ad Simplici. q. 2. dicit: *Ut velimus & ſuum eſſe voluit Deus & noſtrum, ſuum vocando, noſtrum ſequendo.* De ſpiritu & littera cap. 33. *Viſorum ſuaſionibus agit Deus ſivè extrinſecùs ſivè intrinſecùs, ſed conſentire vel diſſentire propriæ voluntatis eſt.* Et 12. de civit. cap. 6. reſpondens quæſtioni quâ quæritur de duobus æquali vocatione vocatis, æqualiter corpore & animo affectis & pari tentatione pulſatis; cur contingat alterum ſtare, alterum cadere? dicit: *Quid aliud apparet, niſi unum voluiſſe, alterum noluiſſe à caſtitate deficere.* Ergo juxtà Aug. gratia ex noſtro conſenſu habet quòd ſit efficax, proindè non ipſâ gratiâ conſenſus præſcitur, ſed ex ipſo conſenſu præviſo præſcitur gratia efficax, conſequenter per ſcientiam mediam.

Ad duo prima loca & ſimilia, R. Sanctum Auguſtinum nihil aliud velle quàm quòd vocatio ſit à ſolo Deo & non à nobis, conſenſus verò ſit à nobis; at quòd ſit ita à nobis ut non ſit etiam à Deo illum ipſum in nobis operante, non dicit Auguſtinus, quin potiùs contrarium affirmat: De Corrept & Grat. cap. 2. *Intelligant*, inquit, *ſi filii Dei ſunt, ſpiritu Dei ſe agi, ut quod agendum eſt agant, & cùm egerint, illi à quo aguntur, gratias agant: Aguntur enim ut agant, non*

ut

Digitized by Google

ut ipſi nihil agant. Lib. de Dono Perſev, cap. 13. *Nos volumus, ſed Deus in nobis operatur & velle: Nos operamur, ſed Deus in nobis operatur & operari pro bona voluntate: Hoc nobis expedit & credere & dicere, ut ſit humilis & ſubmiſſa confeſſio & detur totum Deo.* Ita centies.

Ad 3. Similiter verè dixit Auguſtinus nullam eſſe exteriùs apparentem cauſam cur unus ſteterit alter non, niſi propriam utriuſque voluntatem; ſed quòd qui ſteterit, id voluerit, non negat S. Doctor eſſe ab alia cauſa latente, ſcilicet gratiâ Dei quæ operatur ipſum velle, ut continuò docet cum Apoſtolo. Tandem mirum cuique videri debet Moliniſtas modernos tàm pertinaciter contendere S. Auguſtinum ſcientiam mediam agnoviſſe & probaſſe; cùm ipſe Molina eorum Dux & Primates Jeſuitæ ultrò fateantur Auguſtino fuiſſe ignotam. Vide §. 4. probatione 4. & ultimâ & §. 7.

Obj. 3°. ex aliis Patribus. Chryſoſtomus Hom. 12. in Epiſt. ad Hebræos dicit: *Oportet primò nos eligere quæ bona ſunt, & tunc Deus quæ ſua ſunt introducit; non enim antecedit voluntates noſtras, ne lædatur liberum arbitrium:* Ergo antequam bona ſua decernat, explorat voluntates noſtras per ſcientiam mediam. Undè hom. 31. & 65. In Matt. dicit *Deum tunc vocaſſe* (Matthæum & Paulum) *quando noverat conſenſuros.* S.Damaſcenus lib. 2. de fide cap. ultimo: *Deus virtutes & vitia & ea quæ ſunt à noſtro arbitrio, præcognoſcit quidem, ſed non prædeterminat.* Ergo ea non præcognoſcit in decreto, ſed extrà per ſcientiam mediam: Ergo.

Ad Chryſoſtomum R. ipſum ſolùm velle Deum non largiri adultis habitus virtutum niſi ſe ad illos præparent, quòd autem iſta præparatio ſit etiam à Deo non negat S. Doctor, cùm enim dicit Deum non antecedere voluntates noſtras, non intelligit de omni antecedentia, neque ſic intelligunt ipſi Moliniſtæ, foret enim ſemi-Pelagia-

num, ſed de antecedentia neceſſitante; Undè addit, *ne lædatur liberum arbitrium.* Cùm autem dicit Deum vocaſſe Apoſtolos quando præſcivit obtemperaturos, intelligendus eſt quando præſcivit ſe operaturum in illis ut obtemperarent; juxtà Regulam Auguſtini de Dono Perſev. c. 19. de qua ſuprà: *Quid nos prohibet, quando apud aliquos verbi Dei Tractatores legimus Dei præſcientiam, & agitur de vocatione Electorum, eandem prædeſtinationem intelligere?* Et *niſi ſit intelligas doctrinam Chryſoſtomi,* inquit Card. Toletus Soc. Jeſu, Annot. 54. in cap. 5. Lucæ, *illi non conſentio, ſed contrariam omninò veram exiſtimo.*

Hic q. 23. a. 1. ad 1. Ad Damaſcenum R. cum S. Th. quòd Damaſcenus nominat prædeterminationem impoſitionem neceſſitatis, ſicut eſt in rebus naturalibus quæ ſunt neceſſariò determinatæ ad unum, quod patet ex eo quod ſubdit: *Non enim vult malitiam, neque compellit ad virtutem.* Neque adverſarii poſſunt intelligere de omni prædeterminatione, cùm ipſi non negent nos à Deo aliquo modo ſaltem moraliter prædeterminari.

Inſt. ex D. Thoma. S. Doctor de veritate q. 12. a. 10. tàm in corp. quàm ad 1. & 3. docet præſcientiam magis patere etiam in bonis quàm prædeſtinationem: Dicit enim prædeſtinationem eſſe tantùm de his quæ à ſolo Deo fiunt, & non de his quæ fiunt per cauſas ſecundas ſivè naturales ſivè voluntarias, ſed de iſtis eſſe tantùm præſcientiam. Et 3. p. q. 1. a. 3. ad 4. dicit quòd *prædeſtinatio ſupponat præſcientiam futurorum.* Ergo.

Ad 1. R. doctrinam quæ hîc nobis obtruditur tamquàm D. Thomæ, ſi crudè intelligatur, eſſe apertum errorem, nimirùm bona quæ à nobis fiunt nullatenùs eſſe à Deo prædeſtinata & volita. Longè ergo alius eſt D. Thomæ ſenſus. S. Doctor ibi explicat quamdam D. Hieronymi diviſionem prophetiæ in Prophetiam comminationis, prædeſtinationis, & præſcientiæ, ita ut ſecundum Hieron.

Hieron. Prophetia comminationis ſit prædictio ordinis cauſarum ad effectum, qui ordo poteſt impediri, ut patet in prædictione Jonæ de Ninive ſubverſione. Prophetia prædeſtinationis, prædictio eorum quæ à ſolo Deo fiunt. Prophetia præſcientiæ, prædictio eorum quæ à cauſis ſecundis ſivè naturalibus, ſivè liberis fiunt. Prædeſtinationem itaque eo ſenſu S. Hieronymi uſurpatam dicit S. Thomas non eſſe per ſe de his quæ à nobis fiunt, ſed tantùm per accidens & indirectè, quatenùs ſunt à Deo. ad 1. & ad 4. Ex quo conſtat prædeſtinationem, ſi latiùs ſumatur, ut ſumimus, eſſe etiam bonorum quæ à nobis fiunt.

Ad 2. S. Thomas ibi intendit probare quòd Chriſtus non fuiſſet incarnatus ſi Adam non peccaſſet, ideòque prædeſtinationem Incarnationis ſupponere præſcientiam peccati Adæ. Undè cùm dicit quòd prædeſtinatio ſupponat præſcientiam futurorum, intelligit de futuris quæ per prædeſtinationem non conſtituuntur, ut ſunt peccata. Ità Cajet. & poſt ipſum alii. Rectè addit Sylvius hunc D. Th. textum, ſi benè inſpiciatur, non plus importare quàm quòd prædeſtinatio ſupponat eum qui prædeſtinat eſſe præſcium futurorum.

Ad ſolutionum ſimilium inſtantiarum ſivè ex D. Th. ſivè ex aliis Patribus, nota prædeſtinationem ſumi dupliciter: Strictè pro decreto ſpecialiter ordinante creaturam rationalem ad finem ſupernaturalem; latè pro quocumque decreto effectivo alicujus boni: cùm ergo quandoque Patres didicunt præſcientiam latiùs patere quàm prædeſtinationem, plerumque ſumunt prædeſtinationem primo ſenſu, juxtà quem verum eſt præſcientiam etiam in bonis latiùs patere quàm prædeſtinationem talem, quia bona ordinis naturalis per illam non fiunt, ſed per decreta providentiæ naturalis, in quibus proindè cognoſcuntur.

Momenta à ratione quæ objicit Tournelius petuntur ex impoſſibilitate & inutilitate decretorum ſubjectivè abſolutorum & objectivè conditionato-

rum, ex læſione tùm libertatis humanæ cùm ſanctitatis divinæ, ex inſufficientia gratiæ ſufficientis in noſtro ſyſtemate. Primum diluemus §. ſeq. cætera Diſſ. ſeq. de Decretis divinæ voluntatis. Quæ ſuperſunt levioris momenti breviter expediam. Itaque.

Obj. 4°. A ratione. 1°. Deus non cognoſcit futura conditionata libera per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, quia hæc verſatur tantùm circà poſſibilia, neque per ſcientiam viſionis, quia hæc verſatur tantùm circà exiſtentia: Ergo per ſcientiam mediam. 2°. Scientia Dei in Scripturis & Patribus dicitur mirabilis: atqui nihil eſt mirabile quòd Deus cognoſcat in ſua voluntate quæ decrevit facere: ſic enim homines cognoſcunt. 3°. Deus certò cognoſcit hoc futurum conditionatum: ſi decrevero efficaciter conſenſum Petri, Petrus conſentiet: atqui hoc non cognoſcit in decreto actuali, cùm ſupponatur nondum eſſe poſitum; Ergo antè decretum per ſcientiam mediam. Similiter Deus cognoſcit antè decretum hoc futurum conditionatum, *ſi Deus præcipiat mortem Chriſto, Chriſtus eam eliget:* Hoc enim verum eſt etiam in ſigno priori ad decretum: Ergo.

Ad primum, R. eſſe meram quæſtionem de nomine, circà quam diviſi ſunt etiam Thomiſtæ. Quidam futurorum conditionatorum liberorum cognitionem revocant ad ſcientiam viſionis; quia, inquiunt, licèt, quatenùs eſt viſionis, reſpiciat ſolum exiſtentia, tamen quatenùs eſt libera & approbationis, reſpicit omnia objecta libera quæ dicunt aliquo modo ordinem ad exiſtentiam. Alii revocant ad ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, quia, inquiunt, ſicut datur in Deo duplex ſcientia viſionis, una naturalis & neceſſaria quâ ſeipſum videt, altera libera quâ videt creaturas; itâ datur duplex ſcientia ſimplicis intelligentiæ, una naturalis & neceſſaria quæ reſpicit mere poſſibilia, altera libera quæ reſpicit futura conditionata: quòd autem dicatur communiter à D. Thoma & Theo-

logis

logis, neceſſaria, ideò eſt quia præcipue occupatur circà poſſibilia. Ex his duabus ſententiis, elige quam volueris, & hanc ſcientiam quo volueris nomine appelles perindè eſt, nec quidquam refert ad præſentem controverſiam, modò non dicas hanc præſcientiam antecedere decretum, de hoc enim ſolo quæſtio agitur.

Ad ſecundum, D. Minorem: nihil eſt mirabile quòd Deus in ſua voluntate cognoſcat quæ facere decrevit, ibi ſiſtendo, Tranſeat: aliis additis, N. hoc ergo eſt mirabile in ſcientia Dei & illi ſoli proprium quòd per illam Deus cognoſcat omnia in ſua eſſentia tamquam in cauſa, & cùm rerum omnium creatarum & creabilium ſit cauſa libera, prout vult & in quantum vult, hæc omnia videat in libero ſuæ voluntatis decreto: unde ſequitur quòd hæc ſcientia in decreto fundata, ipſa etiam ſit cauſa rerum, quòd ſit eminenter ſpeculativa & practica, quòd ſit intuitiva rerum præſentium in æternitate abſque diſpendio ſuæ contingentiæ & futuritionis, quòd ſit menſura rerum & non à rebus menſurata, certa & infallibilis, univerſalis & ad omnia ſe extendens.

Ad tertium, R. hoc futurum conditionatum, *ſi decrevero efficaciter Petri conſenſum, Petrus conſentiet*, non eſſe futurum contingens de quo procedit quæſtio; ſed futurum neceſſarium, non neceſſitate conſequentis, ſed conſequentiæ, proinde cognoſci per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ: ſicut in his propoſitionibus: *Si videam Petrum ſedentem, Petrus ſedet: ſi Deus præſciat Petrum conſenſurum, Petrus conſentiet*, quamvis extrema ſint libera, connexio tamen inter illa eſt infallibilis & neceſſaria, proindeque pertinens ad ſcientiam ſimplicis intelligentiæ. Idem poſſet dici de iſta altera: *Si Deus præcipiat mortem Chriſto, Chriſtus illam eliget*, ratione impeccabilitatis Chriſti. Vel dicendum in ea involvi ex parte conditionis decretum ut ſuppoſitum, ex hoc enim quòd Chriſtus ſit impeccabilis, implicat quòd Deus im-

 ponat

Digitized by Google

ponat ei præceptum quin ſimul decernat movere ejus voluntatem ad hujus præcepti impletionem.

Inſt. Ex decreto determinante non ſequitur neceſſariò conſenſus voluntatis: Ergo connexio inter illud & conſenſum voluntatis non eſt infallibilis & neceſſaria.

R. D. Antecedens ut antè: ex decreto determinante non ſequitur neceſſariò conſenſus voluntatis neceſſitate conſequentis, C. neceſſitate conſequentiæ, N. vel non ſequitur neceſſariò conſenſus, quaſi coactè & ſine libertate ponatur, C. non ſequitur neceſſariò eo modo quo eſt à Deo volitus, N. cùm enim voluntas Dei ſit efficaciſſima, ſi velit Petrum liberè conſentire, ſequitur neceſſariò quòd Petrus liberè conſentiet; ſicut ſi præſciat Petrum liberè conſenſurum, ſequitur neceſſariò, quòd Petrus liberè conſentiet; ſi videam Petrum liberè ſedentem, ſequitur neceſſariò quòd Petrus liberè ſedeat.

Inferes: Ex data ſolutione ſequitur quòd ſcientia Dei reſpectu futurorum conditionatorum habeat objectum neceſſarium quod eſt contrà hypotheſim & quod negant Thomiſtæ. Probatur ſequela: à decreto efficaci ad futurum conditionatum eſt conſequentia neceſſaria ex dictis, ergo ſi illud futurum conditionatum cognoſcatur in iſto decreto efficaci, objectum illius ſcientiæ erit neceſſarium.

R. N. ſequelam, ad probationem D. conſequens: ſi futurum conditionatum cognoſcatur in decreto efficaci, objectum illius ſcientiæ erit neceſſarium, ſi decretum ingrediatur ex parte conditionis ſeu antecedentis & ſit pars objecti, C. ſic autem nos non diſponimus. Si ſit tantùm medium quo Deus utitur ut in eo cognoſcat infallibiliter futurum conditionatum, qualiter nos diſponimus, N. igitur ſecundùm nos objectum ſcientiæ conditionatæ eſt præcisè futurum conditionatum contingens, v. g. *Si prædicetur Evangelium Mauris, convertentur*, ubi nulla eſt neceſſaria connexio conſequentis cum antecedenti. Decretum autem

à nobis ſtatuitur ut medium ex parte ſubjecti, in quo infallibiliter cognoſcat hoc objectum ſeu hanc connexionem ex ſe contingentem prædicationis Evangelii cum converſione Maurorum: & quia decretum eſt de converſione futura contingenter & liberè, hinc fit, quòd quamvis illam infallibiliter inferat, non tollat tamen, ſed è contrà inferat quòd ſit futura contingenter & liberè ſub tali conditione, alioquin non foret efficax.

Quæ opponi poſſunt de veritate propoſitionum de futuro independenter à decreto ſeu de lege contradictoriarum, præoccupavimus ſupra dum de ſcientia futurorum abſolutorum.

§. X.

Aſſeruntur decreta in Deo ſubjectivè abſoluta & objectivè conditionata.

Cum hûcuſque probaverimus Deum futura conditionata non cognoſcere per ſcientiam mediam antè decretum, ſed in ipſo decreto ſubjectivè abſoluto & objectivè conditionato, rerum futuritionem conditionatam determinante; hujuſmodi verò decreta totis lacertis impugnent Adverſarii, negentque dari in Deo, ſupereſt ad complementum hujus celebris controverſiæ ut invictis rationibus oſtendamus ea eſſe admittenda. Pro quo

Nota 1°. Decretum in Deo, quod dicitur etiam prædefinitio, & prædeſtinatio, (ſumendo prædeſtinationem lato ſenſu) nihil eſt aliud quàm libera divinæ voluntatis volitio ſeu determinatio efficax & infallibilis, ſuavis tamen, circà eventus futuros. Duplex eſt, abſolutum & conditionatum: Abſolutum, quod à nulla conditione pendet ſivè ex parte ſubjecti, ſivè ex parte objecti, & exprimitur abſolutè per verbum volo: v. g. *Volo creare mundum, volo ſalvare Petrum.* Conditionatum quod pendet ab aliqua conditione & ſub illa exprimitur: Et hoc iterùm eſt duplex:

Conditionatum ex parte ſubjecti, & ex parte objecti.

Conditionatum ex parte ſubjecti eſt quando perſona decernens, non habet quidem actualem voluntatem tale quid faciendi, haberet tamen, ſi certa conditio poneretur: ut cùm dico: *Vellem venari ſi non eſſem Clericus: Vellem ire Romam ſi non eſſem podager.* Undè tale decretum eſt tantum velleïtas, quâ quidem nihil actu decernitur, ſed remittitur decernendum in futurum ſi ponatur conditio. Conditionatum ex parte objecti tantùm eſt quando perſona decernens habet actualem volitionem aliquid faciendi, ſuſpenditur tamen executio, donec ponatur certa conditio: ut cùm quis dicit: *Volo dare mille florenos Titio, ſi ducat filiam meam in uxorem. Dabo equum meum Caïo, ſi me cras convenerit.*

Nota 2°. Dari in Deo decreta abſoluta circà eventus futuros, nullus negat: Quia Deus nihil facit in tempore, quod non voluerit ab æterno, cùm non incipiat in tempore velle aliquid. Sed quoad actus noſtros liberos eſt diſparitas inter nos & Moliniſtas, quòd ſecundum nos, decretum abſolutum ſit certò & infallibiliter determinans & cauſans eorum futuritionem, conſequenter ſit aptum medium in quo Deus futura abſoluta certò cognoſcat. At ſecundùm Moliniſtas non eſt decretum determinans, ſed concurrendi dumtaxat ad actum ad quem Deus per ſcientiam mediam vidit hominem ſe innatâ libertate determinaturum, paratus concurrere ad oppoſitum ſi ad hunc homo vellet ſe determinare: Undè certitudo eventûs futuri non repetitur ex illo decreto abſoluto, ſed ex ſcientia media, ſicque iſtud decretum non eſt medium in quo Deus futura abſoluta certò cognoſcat, ſed conditio tantùm ſine qua nihil ſciri poteſt liberè futurum, ut dicit Annatus. Vide §. 4. probat 2. Neque Moliniſtæ illud communiter aſſignant tamquàm medium ut vidimus a. 4. hujus Diſſ. Quandoque

doque tamen dùm urgentur argumentis, ad illud confugiunt ut effugiant. Vide §. cit. & alibi.

Inſuper certò conſtat non dari in Deo decreta conditionata ex parte ſubjecti, quia cùm involvant imperfectionem potentialitatis & ſuſpenſionis, Deo repugnant. Eſt ergo quæſtio de ſolis decretis ſubjective abſolutis & objective conditionatis determinantibus futuritionem conditionatam rerum.

Dico: Admittenda ſunt in Deo decreta ſubjective abſoluta & objective conditionata futuritionem conditionatam rerum determinantia.

Prob. 1°. ex Scriptura. Deus in Scripturis promittit ſe plura facturum ſi certa poneretur conditio: v. g. promiſit Adæ quòd ejus poſteri naſcerentur in juſtitia originali, ſi ipſe non peccaret. Promiſit Filiis Iſraël quòd eos introduceret & conſervaret in terra promiſſionis ſi legem obſervarent. Promiſit Davidi & Salomoni quòd Filii eorum ſederent in ſæculum ſuper Thronum Iſraël, ſi mandatis ejus obtemperarent. Item promiſit Abrahæ quòd parceret Sodomæ ſi in ea fuerint decem viri juſti, & alia plura ſimilia. Dum ergo Deus hæc promittebat, vel habebat voluntatem promiſſum adimplendi poſitâ conditione vel non: Si primum, habemus intentum, eſt enim ibi voluntas ſeu decretum ex parte ſubjecti abſolutum & ex parte objecti conditionatum. Si ſecundum, ergo mentitus eſt Deus, promittens ſe facturum quod facere reverà non volebat.

Item: Plura futura conditionata ut certa revelantur in Scripturis, v. g. quòd Rex Joas percuſſiſſet Syriam uſque ad conſumptionem, ſi ſepties percuſſiſſet jaculo terram: Quòd Tyrii & Sidonii converterentur, ſi annuntiaretur ipſis Chriſtus: Quòd vivet Rex Sedecias, ſi exiret ad Regem Babylonis: Quòd Pater æternus mitteret Filio decem legiones Angelorum, ſi ab ipſo rogaretur, & alia. Vel ergo voluntas divina erat determinata circà hæc futura, poſitâ conditione, vel non.

Si primum, iterùm habemus intentum : Si ſecundum, ergo hæc futura erant etiam indeterminata & ſuſpenſa, nec poterant dici in Scripturis certò futura, ſi poneretur conditio ; ſiquidem, manente indeterminatâ & ſuſpenſâ voluntate divinâ à qua pendebant, ipſa etiam manent indeterminata & ſuſpenſa.

Neque dicas cum Tournely & aliis Moliniſtis hæc certò futura ſub conditione affirmari, non ex decreto quod jam eſſet, ſed ex decreto quod fuiſſet ſi poſita fuiſſet conditio : Cùm enim inter decretum & conditionem ex natura rei nulla eſſet connexio, non poteſt dici ponendum fuiſſe decretum, niſi Deus ipſe decreviſſet ſic ponere decretum, ſicque niſi eſſet decretum decreti, quod eſt abſurdum. Vide §. 5. præcedentis diſſert.

Si dicas inſuper in his omnibus futuris conditionem pendere non à Deo decernente ſed à voluntate humana : Adverſarios autem non omninò refugere decreta conditionata, modò conditio non pendeat à decernente ; admittunt enim decretum ſalvandi omnes homines, ſi ipſi velint ; decretum concurrendi cum homine, ſi ipſe velit.

R. 1°. Hoc dato, magna ex parte concidunt argumenta adverſariorum : Non enim poſſunt ampliùs opponere decreta ſubjectivè abſoluta & objectivè conditionata eſſe nova & inutilia ; ex his nullam ſequi in creatura mutationem quæ fundet in Deo relationem rationis, prout importat omne decretùm : futurum conditionatum non poſſe eſſe objectum voluntatis divinæ, & alia.

R. 2°. N. aſſumptum. Imprimis conditio requiſita ad converſionem Tyriorum, nimirùm mittere ipſis prædicatores, edere miracula, à ſolo Deo pendebat. In aliis conditiones ſic pendebant à voluntate creata, ut æquè ad minùs etiam in ſententia adverſariorum, penderent à voluntate Dei, cùm ſine illius concurſu ſaltem, nullæ fuiſſent ponendæ.

Pro-

Probatur 2°. Ex SS. Aug. & Thoma. Auguſtinus, ut ex præcedentibus conſtat, dicit Deum facere futura ea prædeſtinando & quòd hæc in ſua prædeſtinatione cognoſcat: eadem autem eſt ratio proportione ſervatâ de futuris abſolutis & conditionatis: Ergo ſicut Deus facit futura abſoluta ea abſolutè prædeſtinando, ita & conditionata, ea conditionatè prædeſtinando.

S. Thomas in 1. diſt. 46. q. 1. a. 1. ad 2. hîc q. 19. a. 6. ad 1. & in 1. ad Timoth. 2. agnoſcit in Deo voluntatem antecedentem ſalvandi omnes homines: & Q. 23. de verit. a. 3. hanc voluntatem eſſe ſinceram & beneplaciti; atqui juxtà S. Th. hæc voluntas antecedens eſt ſubjectivè abſoluta & objectivè conditionata conditione non pendente à voluntate humana: Ergo. Prob. Minor. S. Doctor loco cit. in 1. dicit: *Voluntas antecedens poteſt dici conditionata, nec tamen eſt imperfectio ex parte voluntatis divinæ, ſed ex parte voliti; quod non accipitur cum omnibus circumſtantiis quæ exiguntur ad rectum ordinem in ſalutem.* Idem hîc a. 6. cit. ita ut ſecundum D. Th. decretum ſalvandi omnes homines ſic debeat intelligi in Deo: *Volo ſalvare omnes homines ſi hoc non repugnet manifeſtationi meorum attributorum, ordini providentiæ meæ univerſalis, contingentiæ & defectibilitati hominum:* Ergo.

Probatur 3°. Ratione. Certò ſunt multa futura conditionata ut patet ex Scriptura, nec negant adverſarii: atqui hæc non ſunt niſi per decreta ſubjectivè abſoluta & objectivè conditionata: ut namque latè probavimus §. 5. hujus articuli non ſunt futura conditionata à ſeipſis, alioquin non forent libera ſed neceſſaria, contrà hypotheſim, & aliundè nihil poteſt ſe extrahere è maſſa poſſibilitatis & dare ſibi aliquam actualitatem, qualis eſt ordo ad exiſtendum ſub conditione. Neque à conditione ponenda, cum inter illam & futurum nulla; aut contingens tantùm ſit connexio, ut inter prædicationem Evangelii & converſionem Tyriorum, inter percuſſionem terræ & devaſtationem

Syriæ

Digitized by Google

Syriæ. Neque à cauſis ſecundis, ſecluſo enim decreto ſeu determinatione cauſæ primæ, cauſæ ſecundæ ſunt indeterminatæ & indifferentes ad ponendum vel non ponendum effectum. Neque tandem à decreto quod eſſet ſi poneretur conditio, quia futuritionis actualis debet aſſignari cauſa quæ ſit & quæ non eſſet: & inſuper, ut modò dicebamus, cùm inter decretum & conditionem nulla ſit ex natura rei connexio, non poteſt dici ponendum eſſe decretum ſi poneretur conditio, niſi in voluntate divina ſic eſſet conſtitutum: Ergo. Vide plura loco cit.

Item: Deus certò cognoſcit futura conditionata: atqui ea non cognoſcit niſi in ſuo decreto ſubjectivè abſoluto & objectivè conditionato; non enim ea cognoſcit, neque in ſupercomprehenſione cauſarum, neque in decreto ut futuro, neque in veritate formali vel objectiva, ut latè probavimus in anterioribus: ergo reſtat ſolum decretum in quo ea cognoſcat.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Decreta ſubjectivè abſoluta & objectivè conditionata ſenſu Thomiſtico, 1°. ſunt nova, quorum nempè neque in Scripturis, neque in Patribus ulla ſit mentio, & quæ ab ineunte dumtaxat ſuperiori ſæculo ſunt inventa.

2°. Sunt inutilia: quid enim confert ad Dei perfectionem, orbis regimen, aliquidve aliud, quòd Deus decernat futura ſub conditione quæ nunquam erit?

3°. Sunt illuſoria plane ac nugatoria; ſi quidem ſint de futuris ſub conditione quæ tota pendet à decernente, & quam ſtatuit non ponere: an non ille illudere ac nugari cenſendus eſſet, inquit Tournelius, qui v. g. diceret, volo dare Petro 100. nummos, ſi me craſtinâ die inviſat, ſtatuat tamen ille apud ſe ſummo manè è domo diſcedere, nec Petrum expectare: vel ut alii arguunt: ſi di-

cat:

eat: dabo tibi centum nummos ſi per aſtra volaveris.

4°. Sunt implicatoria: per ea enim Deus vult & non vult idem objectum, v. g. vult traditionem Davidis per Ceïlitas; & non vult, quia non vult Davidem manere apud ipſos. Vult converſionem Tyriorum, & non vult, quia non vult ipſis prædicari Evangelium.

R. 1°. Hæc omnia poſſe retorqueri in decreta conditionata ſenſu Moliniſtico, dependentia ſcilicet à conſenſu liberi arbitrii. 1°. Sunt nova & antè Molinam inaudita, niſi fortè apud Pelagianos ac ſemi-Pelagianos. 2°. Sunt inutilia, illuſoria, nugatoria, implicantia: quia dependent à conditione ab intrinſeco & ex natura rei repugnante, quæ nempè non poteſt impleri abſque eo ipſo quod promittitur: cùm enim Deus juxtà illos ſic decernit: *Dabo tibi meum concurſum, ſi te determinaveris;* perindè eſt ac ſi diceret; *Dabo tibi lucem ſi videas hoc objectum, dabo tibi exiſtentiam ſi id egeris:* Quod eſt prorsùs nugatorium & implicatorium: Quia concurſus Dei non eſt minùs neceſſarius homini ad ſe determinandum, quàm lux ad videndum, & exiſtentia ad agendum.

R. 2°. ad ſingula. 1°. Hæc decreta non ſunt nova, ſed in Scriptura, SS. Auguſtino & Thoma fundata, ut patet ex prima & ſecunda probatione. Quòd ſi de iis fuſiùs & diſtinctiùs dixerint recentiores quàm veteres, ad id illos impulit mota de ſcientia conditionatorum quæſtio. Imò oſtendit noſter Gonet hæc olim probata fuiſſe illuſtrioribus Societatis Scriptoribus Suareſio, Arrubali, Henriqueſio & aliis.

2°. Non ſunt inutilia, quia licèt careant ſuo ultimo effectu, tamen ad plura alia ſunt utilia. 1°. Conducunt ad perfectionem ſcientiæ Dei qui abſque illis non ſciret certò, futura conditionata contingentia, ut ſatìs ſuperque probavimus tùm hîc, tùm in præcedentibus. 2°. Conducunt ad providentiam ſupremi & univerſalis Gubernatoris

totius

totius univerſi, ut modò dicam. 3°. Per ea ordinantur & inclinantur cauſæ ſecundæ ad certos effectus, imò quidam quandoque producuntur; ſic ex voluntate antecedente & conditionata ſalvandi omnes homines providentur omnibus auxilia ſufficientia ad ſalutem. 4°. Per ea manifeſtantur libertas arbitrii, defectibilitas & contingentia creaturarum, diſpoſitiones cauſarum ſecundarum. Sic per decretum converſionis Tyriorum, ſi apud ipſos fierent ſigna quæ facta ſunt apud Judæos, cognoſcimus Judæos Tyriis fuiſſe duriores & obſtinatiores. 5°. Tandem in iis fundantur divinæ promiſſiones: Nihil enim Deus poſſet ſincerè promittere ſub conditione, niſi ſic verè vellet.

3°. Non ſunt illuſoria & nugatoria. Patet 1°. Ex eo ipſo quòd ſunt utilia. 2°. Quia licèt nugatorium ſit velle aliquid ſub conditione ab intrinſeco & ex natura rei impoſſibili, quale eſt iſtud quod fingunt adverſarii, *Dabo tibi centum ſi per aſtra volaveris*, aut etiam illud quod ipſi defendunt, *Dabo tibi concurſum ſi te determinaveris*, ut vidimus in prima reſp. ſecùs tamen quando conditio eſt tantùm ab extrinſeco & ex ſuppoſitione accidentali impoſſibilis, ut in noſtro caſu: Pertinet enim ad proviſorem univerſalem totius univerſi, qui cauſas inter ſe contrarias continet, ut velit quædam ſub uno reſpectu conſiderata, quæ ſecundùm alteram faciem inſpecta non vult, ſicque quòd quædam velit ſub conditione, quam tamen conditionem propter alias rationes quandoque occultas, quandoque manifeſtas non vult poni: Neque enim ſupremum numen modulo noſtro metiri debemus. Sic, v. g. vult Ninivitas peccatores ſubvertere, quos pœnitentes vult ſalvare. Vult parcere Sodomæ, ſi in ea fuerint decem viri juſti, quam, eâ conditione non impletâ, vult perdere. Sic vult omnium ſalutem ſi altioribus finibus non repugnet, at quia repugnat, vult tantùm efficaciter quorumdam ſalutem. Item vult omnes ſalvare, quoſdam per humiliationes, afflictiones, perſe-

perſecutiones aut martyrium; id ſane non poteſt velle efficaciter, niſi permittat peccata Tyrannorum & vexantium, quos ideò juſte vult damnare. Sic tandem vult omnes ſalvare ſi finaliter perſeverent in bono; & tamen non dat omnibus gratiam ſive efficacem ſive congruam neceſſariam ad perſeverantiam finalem: Et ſic de aliis. Hæc ergo objectio provenit ex limitata intelligentia mentis noſtræ quæ ſupremum numen ad inſtar particularis agentis conſiderat, nec aſſurgere valet ad univerſalis proviſoris illimitatam providentiam, cujus eſt multa mala ſive phyſica ſive moralia propter altiores & ſibi notos fines permittere, atque non ſolùm diverſa ſed & contraria inter ſe ordinare: juxtà illud Eccleſiaſtes 33. *Intuere opera Altiſſimi; duo & duo, unum contrà unum.*

4°. Non ſunt implicatoria. Quia falſum eſt quod per ea Deus velit & nolit objectum idem formaliter, ſed tantùm materialiter idem, & hoc adhuc diverſo modo ſcilicet efficaciter & inefficaciter: in quo nulla eſt implicantia. Sic vult ſalutem omnium ſecundum ſe conſideratam, & hoc inefficaciter; non vult ſalutem omnium attentis omnibus circumſtantiis, & hoc efficaciter. Vult inefficaciter converſionem Tyriorum ſi prædicetur ipſis Evangelium, non vult eam efficaciter, quia propter altiores fines, non vult ipſis prædicari Evangelium: Vult inefficaciter Ninivitas peccatores perdere, vult efficaciter Ninivitas pœnitentes ſalvare. Sic, v. g. viator habet voluntatem efficacem dandi pecuniam ſicario minitanti mortem, & voluntatem inefficacem ac conditionatam non dandi, ſi nempe non immineret mortis periculum.

Inſt. Eſto ſint tolerabilia decreta conditionata de rebus hoc univerſum ſpectantibus, ſaltem ridiculum & abſurdum eſt ea adſtruere circà infinitas combinationes rerum poſſibilium, ut iſta, ſi in mundo poſſibili hoc animal eſuriret, volo ut tali eſcâ utatur. Si hæc arbor poſſibilis floreret, tot ejus flores fructiferos efficerem. Si avis canta-

ret in mundo poſſibili, capra ibidem ſaltaret, & infinita alia ſimilia.

R. Dentur necne decreta conditionata circà combinationes rerum poſſibilium non pertinet ad præſentem quæſtionem, in qua inquirimus dumtaxat de futuris conditionatis, non mundos poſſibiles, ſed hunc præſentem ſpectantibus, conſequenter de decretis circà illa, & non circà poſſibilia. An autem reverà dentur decreta conditionata in Deo circà combinationes rerum poſſibilium, conſequenter an illæ ſint conditionatè futuræ, quidam negant quidam affirmant, ut jam dixi a. 5. hujus Diſſert. ſub finem: Sed & ſi darentur, non fore abſurda & ridicula oſtendit ſequens obſervatio. Itaque

Ad efficaciorem & clariorem harum objectionum ſolutionem non abs re erit annotare hìc breviter, quod latiùs obſervat & explicat doctiſſimus noſter Goudin, nempè decreta conditionata non eſſe conſideranda tamquam omninò disjuncta à decretis abſolutis, ſed ut in eis contenta. Eſt enim unica ſimplex in Deo libera determinatio circà totam collectionem creaturarum, quæ nomine providentiæ intelligitur, cujus virtute aliud ordinatur ad eſſe abſolutè, aliud ad eſſe conditionatè, aliud ad non eſſe, ſicque prout variè comparatur ad objecta ſubit rationem decreti, tùm abſoluti, tùm conditionati, tùm volitionis, tùm nolitionis, & in hac una ſimplici determinatione totius entis videt non modò quid abſolutè futurum ſit, ſed etiam quid conditionatè foret. Res exemplo clareſcet. Suppone Architectum qui ideam domûs conſtruendæ mente concipit & varias materiæ partes variis domûs locis deſtinavit: Videt abſolute lapidem qui futurus eſt in tecto, talem figuram habiturum, & qui futurus eſt in fundamento, talem; videt etiam quòd ſi ille qui futurus eſt in tecto, fuiſſet collocandus in fundamento, non illam quam habebit, ſed aliam talem figuram habuiſſet; neque ad id opus eſt aliquâ ſpeciali & ſejunctâ determinatione

quâ

quâ dicat, nolo quòd iſte lapis ſit in fundamento, ſed volo quòd ſi vellem eſſe in fundamento, talem habeat figuram, ut fingunt adverſarii in Deo; hoc enim videtur otioſum & quodammodò abſurdum; ſed ſufficit quòd prudenter & ſapienter decreverit tali ratione diſponendam totam domum, ut in hoc decreto videat, qualis erit unaquæque pars in ſuo loco, & qualis fuiſſet, ſi in alio loco fuiſſet. Sic ſupremus rerum artifex certam totius entis diſpoſitionem liberè determinavit, quæ tametſi ſit in ſe abſoluta, habet tamen rationem conditionatæ ad objecta alio modo ſpectata: undè in ea certò videt non ſolùm quid ſit abſolutè futurum, ſed etiam quid in aliquâ alia hypotheſi fieret: Sic, v. g. Geneſ. 18. Deus Abrahæ prædixit abſolutè futuram Sodomæ ſubverſionem, ille interrogat, an delenda foret, ſi ſaltem viginti aut decem in ea juſti eſſent? Reſpondet Deus in hac hypotheſi non fore delendam, reſpiciens ſcilicet non ad aliquod otioſum conditionatum decretum, quale fingunt & impugnant adverſarii, quo ſic ſeorſim ſtabiliviſſet: *Nolo parcere Sodomis: volo tamen, ut ſi eſſent in ea urbe decem juſti, illa non periret*; ſed reſpiciens ad illam eminentem ſuæ providentiæ rationem, ſecundùm quam & illa Urbs abſolutè delenda erat quòd in ea nec tàm pauci juſti eſſent, & tamen delenda non erat, ſi reipsâ fuiſſent. Quod idem locum habet in omnibus aliis hypotheſibus.

Decreta conditionata ſic explicata palàm rationalia ſunt ac Deo digna. Undè ſponte ſuâ concidunt quæ objiciunt adverſarii; non enim ſunt inutilia, nugatoria aut implicantia, ſed in ipſa perfectione & amplitudine diſpoſitionis divinæ omnia complectentis manifeſtè contenta. Nec itidem nova ſunt, ſed vetuſtiſſima, cùm nihil antiquius ſit & apud veteres magis celebratum quàm Deum in ſuæ providentiæ rationibus omnia determinaſſe & noſſe. Hæc, inquam, fuſiùs laudatus Theologus tùm hîc Tract. 1. q. 2. a. 1. vide ſi lubet.

Obj. 2°. Non datur decretum in Deo niſi ex parte creaturæ ſequatur aliqua mutatio : atqui ex decreto conditionato nulla ſequitur mutatio in creatura, cùm ſit inefficax, niſi ponatur conditio quæ nunquam erit. Ergo. Prob. Major : ex quolibet Dei decreto reſultat in ipſo nova relatio rationis, atqui hæc non poteſt reſultare ex mutatione facta in Deo : Ergo ex mutatione facta in creaturis.

R. 1°. Hoc argumentum quod eſt Vaſqueſio proprium & ejus judicio inexpugnabile, ſuis ſociis Suareſio, Granado, Arrubali & aliis diſplicere, & meritò, cùm illi & ipſe admittant in Deo decretum concurrendi cum creatura ſi velit ; quod decretum non majorem quàm noſtrum, in creatura nolente, operatur mutationem. 2°. Datâ gratis Majore, ad Minorem R. ex decreto conditionato ſequi in creatura ſufficientem mutationem ad fundandam novam relationem rationis in Deo. Nam 1°. per illud res tranſit de ſtatu poſſibilitatis ad ſtatum aliqualis futuritionis, quod eſt quædam mutatio objectiva ſeu moralis. 2°. Sicut ex decreto abſoluto ſequitur mutatio realis abſoluta, ità ex decreto conditionato ſequitur mutatio conditionata ; ità quòd vi illius mutaretur realiter ſi poneretur conditio : & hæc alterutra mutatio ſufficit ut Deus alio modo quàm ante comparetur ad creaturas, & ut intellectus noſter concipiat in eo novam relationem rationis. Addi poteſt ex obſervatione præmiſſa mutationem etiam realem & abſolutam vere ſequi ex decreto conditionato, quia comprehenditur reipsâ, imò formaliter eſt idem cum decreto abſoluto quo res in eſſe producuntur, ut dictum eſt.

Obj. 3°. Futurum conditionatum cùm actu non exiſtat, non eſt bonum, ergo non poteſt eſſe objectum voluntatis divinæ.

R. Neque futurum abſolutum actu in re exiſtere, & tamen eſt objectum voluntatis divinæ, ad id ergo ſufficit quòd ſit bonum bonitate præſenti

vel

Digitized by Google

vel futurâ. Neque obſtat quòd objectum quod non eſt actu coloratum ſed eſſet tantùm, non poſſet eſſe objectum potentiæ viſivæ. Diſparitas eſt enim quòd potentia viſiva propter ſuam materialitatem non poſſit attingere niſi objectum actu exiſtens & præſens: at verò voluntas cùm ſit potentia ſpiritualis poteſt attingere futurum & abſens modò ſit objectivè præſens & aliquo modo futurum, ut patet ex actibus ſpei & deſiderii.

§. ULTIMUS.

Quid ſit ſentiendum de opinionibus aliis à noſtra & Moliniana circà præſcientiam futurorum conditionatorum in Deo?

Reſp. nullam eſſe quæ ex Principiis poſitis non poſſit refutari.

Et primum, illam quorumdam Scotiſtarum quæ dicit Deum futura cognoſcere in decreto concomitante, intellectam ſenſu à noſtro diſtincto, exploſam habes a. 4. hujus diſſ. §. 2. immediate ante ſolutionem argumentorum.

Altera eſt ſententia quæ docet Deum futura cognoſcere in decreto ſive abſoluto ſive conditionato multiplicandi tot gratias donec creatura conſentiat.

At 1°. Juxtà hanc ſententiam Deus non poterit cognoſcere neque peccata, neque actus bonos naturaliter, neque futura conditionata quorum conditio numquam ponetur, ſed dumtaxat eos actus bonos quibus gratia eſt neceſſaria.

2°. Nec hos certò & diſtincte cognoſcere poterit: in hac enim pugna voluntatis cum tot gratiis multiplicatis, unde certitudo haberi poteſt? Incertum plane quis erit exitus, incertum quæ gratia vincet & quando: incerta omnia: unde ergo Deus certò præſcire poteſt an & quando homo conſentiet?

Reſpondebis id certò Deum præſcire ex infallibilitate morali quam important tot gratiæ coacer-

Digitized by Google

vatæ; ſicut infallibile eſt moraliter juſtum inter tot peccatorum venialium tentationes aliquando peccaturum venialiter, & eum qui undique telis impetitur aliquando ſauciatum iri.

Sed contrà: Deus longè majori certitudine & diſtinctione cognoſcit quæ gratia in ſingulari ſit habitura effectum, quam nos cognoſcamus juſtum aliquando peccaturum venialiter, telis impetitum aliquando eſſe confodiendum. Aliàs ſequeretur Deum tantùm præſcire in communi hominem eſſe convertendum, non verò in ſingulari à quo & quando. Quod erroneum jure reputat S. Th. hìc q. 14. a. 6. o. dicens: *Quidam erraverunt dicentes quòd Deus alia à ſe non cognoſcit niſi in communi.*

3°. Illa tandem gratia cui ex tot coacervatis ſuccumbit voluntas, vel id obtinebit vi propriâ, ſeu quod idem eſt, vi voluntatis divinæ, vel ex innata libertate voluntatis humanæ quæ potiùs huic quàm aliis gratiis volet conſentire. Si primum, ergo Deus in hac ſua voluntate dandi gratiam per ſe efficacem cognoſcit hunc futurum conſenſum, & hoc intendimus: ſi ſecundum, ergò hunc conſenſum futurum cognoſcit per ſcientiam mediam, quam rejicimus.

Altera iterùm eſt ſententia quorumdam recentiorum qui dicunt futura conditionata cognoſcere in ſimili. Sed vel in ſimili Deus præſcivit conſenſum conditionate futurum vi ſui decreti, vel illum expectavit à voluntate. Si primum, habemus intentum; ſi ſecundum, eſt ſcientia media. Inſuper in quo ſimili Deus potuit cognoſcere bonos Angelos & Adamum pœnitentem gratiæ conſenſuros?

Pro coronide tandem nota quod quæcumque hûcuſque diximus contrà Moliniſtas, pariter ſint dicenda contrà Janſeniſtas quantùm ad ſtatum innocentiæ; hi enim pro hoc ſtatu admittunt ſcientiam mediam, ſicut Moliniſtæ pro utroque ſtatu. Et hæc de ſcientia media nunc ſufficiant pro noſtro

ſtro inſtituto. Quantùm ad alia, quæ etiam illam ſpectant, præſertim argumenta petita ex læſione libertatis & ſanctitatis divinæ, & ex inſufficientia auxiliorum, require infrà de decretis.

ARTICULUS VII.

De Ideis, Veritate & Vita Dei.

D. Th. QQ. 15. 16. 18.

Cum omne cognitum ſit in cognoſcente ſecundùm eſſe intelligibile, & illud eſſe vocetur idea; rursùs quia ſcientia eſt verorum, ac tandem intelligere ſit perfectiſſimus vitæ gradus, poſt conſiderationem divinæ ſcientiæ, S. Thomas de ideis, veritate, & vita Dei tractat.

§. I.

De Ideis Divinis.

Idea græcè, latinè forma dicitur: Unde per ideas intelliguntur formæ aliarum rerum præter ipſas res exiſtentes, & definiri ſolet idea: *Forma in mente exiſtens ad quam reſpiciens artifex operatur.* Duplex eſt ejus officium. Primum quòd ſit exemplar ad cujus normam fit ideatum. Secundum quòd ſit ratiò illud cognoſcendi, per ideam enim in mente cognoſcimus ideatum in re. *Hic q. 15. a. 1. o.*

Petes 1°. Utrùm dentur ideæ in mente divina?

R. Affirmative: Quia, qui non caſu nec cæco modo agit ſed ex intentione, agit ſecundùm formam mente præconceptam: Id ex ſe patet: ſic artifex qui non caſu nec cæco modo ſed ex intentione domûs conſtruendæ agit, habet formam domûs in mente præconceptam ad quam operando reſpicit: Atqui Deus non caſu nec cæco modo agit, non enim hoc univerſum & omnia in ipſo contenta fortuito aut cæco impetu produxit: Ergo. *Ibid.*

Petes 2°. Quid ſunt Ideæ in Deo?

R. 1°. Ideæ in Deo non ſunt ipſæ creaturæ ſecundùm eſſe diminutum quod habent ab æterno

Digitized by Google

extrà Deum per actum divini intellectûs productum, ut vult Scotus: Tùm quia nihil eſt creatum ab æterno: tùm quia quidquid eſt in Deo Deus eſt: Tum tandem quia idea eſt cauſa realis rerum & principium cognitionis & operationis, repugnat autem quòd creatura quovis modo ſumpta ſit cauſa ſui, nec quòd ſit ratio quâ Deus cognoſcat & operetur: Ergo.

Ibid. a. 2. o. 2°. Neque ſunt ipſa divina eſſentia ut gerit vices ſpeciei impreſſæ, ut volunt quidam recentiores. Quia idea operati eſt in mente operantis ut quid intellectum, non ut quo intelligitur, eſt enim forma ad quam reſpiciens artifex operatur. Sic forma ſeu idea domûs in mente ædificatoris eſt aliquid ab eo intellectum, non aliquid quo ejus intellectus informatur & intelligit: Atqui ſpecies impreſſa non eſt id quod intelligitur, ſed quo intelligitur. Ergo.

Ibid. 3°. Sunt ergo ideæ in mente Dei ipſa eſſentia divina ut cognita ſeu ut ſpecies expreſſa, non quidem quatenus exprimit Deum præciſe ſecundum quod in ſe eſt, ſed quatenùs exprimit ipſam divinam eſſentiam ſecundùm quod eſt participabilis & imitabilis ſecundûm aliquem modum ſimilitudinis à creaturis: Sic enim Deus eſt exemplar hujus vel illius creaturæ quæ nihil eſt aliud quàm imperfecta Dei imitatio & participatio.

Si dicas ideam eſſe formalem ſimilitudinem ideati; imò eſſe formaliter ipſum ideatum in eſſe intelligibili; ſic idea domûs eſt ipſa domus in eſſe intelligibili, eſſentiam divinam verò neque eſſe formaliter ſimilem creaturis, cum illas longe excedat, neque poſſe dici eſſe creaturam etiam in eſſe intelligibili, aut quovis alio ſenſu: Ergo.

R. Ad 1. ideam eſſe ſimilitudinem formalem ideati, non in eſſe entitativo ſed in eſſe intelligibili & repræſentativo; ſic autem eſſentia divina poteſt intelligi formaliter ſimilis creaturæ: * Quia licet illas longe excedat, poteſt tamen conſiderari, non ſecundum illam eminentiam, ſed ſecundum quod

* *1. contra gent. c. 54.*

præ-

præciſe continet hoc particulare, intelligendo in quo illud particulare ipſum imitatur & in quo ab ejus perfectione deficit.

Ad 2. R. Quòd quamvis idea ſit ideatum in ordine intelligibili; non tamen in ordine entitativo, reſpectu cujus idea eſt dumtaxat ratio ideati & non ipſum ideatum; etenim idea domûs non eſt ipſa domus in ordine entitativo; & cùm hoc nomen *creatura* importet ordinem entitativum, exprimit enim id in quo ideatum diſtinguitur ab idea, nempe quòd ſit ab ipſa derivata & participata, hinc eſt quòd non poſſit dici quòd idea ſit creatura etiam in eſſe intelligibili; poteſt autem dici quòd ſit homo, quia hoc nomen *homo* non exprimit niſi ſpeciem hominis, & non ſtatum quem habet in re: Nec tamen dicitur ſimpliciter homo, ſed homo archetypus ſeu originalis.

Petes 3°. utrùm ſint plures ideæ in Deo?

R. Affirmative: Quia Deus operans intendit per ſe ordinem univerſi, is enim ordo eſt quid ultimum & optimum in rebus à Deo effectis, quod autem eſt ultimum & optimum in effectu per ſe intenditur ab agente: Atqui ratio alicujus totius haberi non poteſt niſi habeantur propriæ rationes eorum ex quibus totum conſtituitur, ſicut ædificator ſpeciem domûs concipere non poſſet, niſi apud ipſum eſſet propria ratio cujuslibet partium ejus: Ergo. Confirmatur: Deus non unam rem facit ſed plures & diverſas: Ergo plures & diverſas habet ideas ad quarum inſtar has diverſas res producit ad extrà. *Hic a. 2. o.*

Dices 1°. Idea in Deo ex dictis eſt eſſentia divina ut cognita ſeu ut ſpecies expreſſa: Atqui eſſentia divina ut cognita, ſeu ut ſpecies expreſſa eſt una: Ergo.

R. Quòd idea non nominat eſſentiam divinam ut cognitam tantùm, ſed ut cognitam imitabilem: Unde ſecundum quod eſt multiplex immutabilitas intellecta in eſſentia divina propter plenitudinem ſuæ perfectionis, eſt pluralitas idearum. *Ib. ad 1. & in 1. D. 36. q. 2. ad 1.*

Dices 2°. Sicut idea eſt principium cognitionis & operationis, ita ars & ſcientia, ſed in Deo non ſunt plures artes & plures ſcientiæ: Ergo nec plures ideæ.

Hic loc. cit. ad 2. R. N. Conſeq. Diſparitas eſt quòd ars & ſcientia ſint id quo Deus intelligit, idea verò id quod Deus intelligit, Deus autem uno intellectu plura intelligit, non ſolùm ſecundùm quod ſunt in ſeipſis à parte rei, ſed etiam ſecundùm quod ſunt in intellectu, quod eſt intelligere plures rationes rerum ſeu ideas; ſicut artifex dùm intelligit, formam domûs in materia, dicitur intelligere domum, dùm autem intelligit formam domûs ut à ſe ſpeculatam (ex eo quod intelligit ſe intelligere eam) intelligit ideam vel rationem domûs; Deus autem non ſolùm intelligit multas res per eſſentiam ſuam, ſed etiam intelligit ſe intelligere multa per eſſentiam ſuam; & hoc eſt intelligere plures rationes rerum, vel plures ideas eſſe in intellectu ejus ut intellectas.

Dices 3°. Et præcipuè: Pluralitas idearum officit ſimplicitati Dei in quo fides non agnoſcit niſi pluralitatem perſonarum: Ergo.

R. N. Ant. Quia pluralitas idearum in Deo in hoc ſita eſt quòd eſſentia divina intelligatur diverſimodè imitabilis à creaturis, ex hoc autem quòd intelligatur diverſimodè imitabilis à creaturis, non ſequitur quòd ipſa ſit realiter multiplex cùm ab una & eadem cauſa eminenti poſſint profluere diverſi effectus eam imitantes. Non ergo ſunt concipiendæ plures ideæ in Deo realiter diſtinctæ divinam eſſentiam quaſi formaliter afficientes, ſicut ſunt plures in eo relationes perſonales, ſed dicuntur eſſe plures in Deo quaſi objectivè & ut ab ipſo intellectæ, * ita ut pluralitas idearum ſit in intellectu divino & non in natura ipſius; neque enim eodem modo eſt in Deo idea & perfectio divina, v.g. forma equi & vita; forma ſeu idea equi non eſt in Deo niſi ut ratio intellecta; ſed ratio vitæ eſt in Deo non tantùm ſicut in intelle-

** In 1. cit. ad 2.*

Digitized by Google

ctu, ſed etiam ſicut in natura firmata. Conſule ſequentem reſponſionem.

Petes 4°. Utrùm reſpectus ideales quibus conſtituuntur & multiplicantur ideæ (non enim poteſt concipi idea equi ſine ordine ad equum) ſint relationes rationis apprehenſæ in eſſentia divina comparata ad creaturas? ratio dubitandi eſt authoritas D. Thomæ qui hîc a. 2. ad 3. & alibi dicit hos reſpectus ideales non cauſari à rebus ſed ab intellectu divino comparante eſſentiam ſuam ad res.

R. Probabiliùs negativè cum communiori ſententia Thomiſtarum. Ad intelligentiam textûs D. Th. obſervandum eſt duobus modis poſſe intelligi quòd intellectus divinus comparet eſſentiam ſuam ad res. 1°. Apprehendendo in ea relationem ad res, quaſi eſſet cùm tamen non ſit, quod eſt facere relationem rationis: Hoc autem nunquam S. Thomas dixit, & repugnat Deo, quia apprehendere non ens quaſi eſſet ens importat imperfectionem, ut docent noſtri Logici. 2°. Intelligendo eſſentiam ſuam ut principium imitabile à creatura & ut terminum relationis imitabilitatis quam creatura réaliter dicit ad illam, abſque quòd ullam relationem ad creaturam concipiat in ſua eſſentia, cùm reverà non ſit; & hoc ſecundo modo juxtà S. Thomam intellectus divinus comparat eſſentiam ſuam ad res, & comparando cauſat reſpectus ideales, quatenùs intelligendo ſuam eſſentiam pluribus modis à creatura participabilem, intelligit relationes reales creaturarum ad ſe, conſequenter eas cauſat, non ut ſint in creaturis, ſed ut ſint in ſuo intellectu intellectæ, ſic enim ſolùm ſunt ideales. Hanc eſſe ſuam mentem apertè declarat S. Doctor q. 3. de verit. a. 2. o. ubi dicit: „ Eſſentia divina eſt idea rerum non quidem ut eſſentia, ſed ut eſt intellecta, res autem creatæ non perfectè imitantur divinam eſſentiam; undè eſſentia non accipitur abſolutè ab intellectu divino ut idea rerum, ſed cum

pro-

„ proportione creaturæ ſiendæ ad ipſam divinam „ eſſentiam, ſecundùm quod deficit ab ea vel imitatur eam: Diverſæ autem res diverſimode ipſam imitantur..... Et ideò ipſa divina eſſentia, „ cointellectis diverſis proportionibus rerum ad „ eam, eſt idea unicuique rei: Unde cùm ſint „ diverſæ rerum proportiones neceſſe eſt eſſe „ plures ideas: Et eſt quidem una omnium ex „ parte eſſentiæ, ſed pluralitas invenitur ex parte „ diverſarum proportionum creaturarum ad ipſam. „ Et in reſp. ad 8. " Relatio quæ eſt „ inter Deum & creaturam, non eſt in Deo ſecundùm rem, eſt tamen in Deo ſecundùm intellectum ſuum, prout ſcilicet intelligit reſpectum rerum ad ſuam eſſentiam, & ſic reſpectus illi ſunt in Deo *ut intellecti ab ipſo*. „ Quo nihil clarius dici poteſt. Ergo juxtà S. Thomam reſpectus ideales ſunt in Deo ut intellecti ab ipſo, & hoc ſenſu ab ejus intellectu cauſati, non quod aliquem reſpectum ſuæ eſſentiæ ad creaturam intelligat aut fingat, ſed quia intelligit reſpectus reales creaturarum ad ſuam eſſentiam, & eam illis comparat ut ab illis reſpectam, ita ut relativum ſe teneat ex parte creaturæ, non vero fingatur viciſſim in Deo ad creaturam; licet nos ex imperfectione intellectûs noſtri aliter non concipiamus.

Petes 5. Quarum rerum Deus habeat ideas?

Hic a. 3. o. & q. 3. de ver. a. 6. R. Deus habet propriam ideam omnium quæ actione propriâ fiunt ab ipſo aut fieri poſſunt. diverſo tamen modo. Eorum enim quæ facit aut facturus eſt habet ideas actu practicas, quia ex decreto voluntatis divinæ ſunt determinatæ ad operandum. Eorum autem quæ tantùm facere poteſt, habeat ideas, virtualiter ſolùm & in potentia practicas, quia non ſunt per propoſitum divinæ voluntatis applicatæ ad operandum. Unde quando S. Thomas hìc o. & ad 2. dicit quod reſpectu poſſibilium non eſt idea in Deo ſecundùm quod idea ſignificat exemplar faciendi, ſed ſolùm

lùm

lum ſecundum quod ſignificat rationem cognoſcendi; intelligendus eſt de idea actu & non virtute tantum practica, ut ipſe ſe explicat loco cit. de veritate: Nihil namque impedit quin artifex poſſit vere formare ideam non ſolum de re quam facit aut vult facere, ſed etiam de illa quam facere poteſt, quamvis nolit.

Dixi *Eorum quæ ab ipſo fiunt*; quia eorum quæ ipſe non facit, ut ſunt peccata & privationes, non habet ideam non ſolum ut eſt exemplar faciendi cum ipſe non faciat, ſed nec ut eſt ratio cognoſcendi, quia hæc non cognoſcit per propriam rationem, ſed per rationem boni oppoſiti. *Hic a. 3. ad 1.*

Dixi etiam: *Eorum quæ propriâ actione fiunt*, quia quæ non fiunt propriâ actione, ſed ad productionem alterius ut materia & forma quæ producuntur productione compoſiti, & proprietates quæ ſequuntur ad productionem eſſentiæ, licèt habeant in Deo ideam, non tamen habent propriam & diſtinctam ab idea illius cum quo aut in quo producuntur. *Ibid. ad. 3. & 4.*

Si tandem petas quæ ſit cauſalitas ideæ? R. propriè & principaliter eſſe cauſalitatem formalem extrinſecam; ſicut enim forma naturalis ſui ipſius communicatione conſtituit formaliter intrinſecè compoſitum talis ſpeciei, ſic idea objecta menti artificis determinat formaliter extrinſecè per paſſivam ſui imitationem agens ad effectum talis ſpeciei. Poteſt etiam dici quòd habeat aliquo modo & conſequenter rationem cauſæ efficientis, quatenùs artifex operatur per illam tamquam per formam actualem, item & cauſæ finalis quatenùs apprehenſione ſuæ perfectionis movet artificem ad efficiendum ſimile.

§. II.

§. II.

De veritate & vita Dei.

Hic q. 16. a. 5. o. DIco 1°. In Deo eſt veritas, imò ipſe eſt prima & ſumma veritas.

Ibid. Explicatur & probatur: Triplex diſtingui poteſt veritas. Prima in eſſendo, & eſt proprietas entis ſecundùm quam habet eſſe ratum, fixum & tale quod ſit conforme intellectui divino res cognoſcenti prout debent eſſe: atqui eſſe divinum non ſolùm eſt conforme ſuo intellectui, ſed eſt ipſummet ſuum intelligere; ergo non ſolùm eſt in Deo veritas in eſſendo, ſed eſt ipſe veritas. Secunda in cognoſcendo, eſt conformitas cognitionis cum re cognita: atqui cognitio ſeu intelligere divinum non ſolùm perfectiſſimè attingit omnia ut ſunt, ſed ipſum etiam eſt menſura omnium rerum, omnium intellectuum & omnium intellectionum, & ipſius nulla eſt menſura; ergo non ſolùm eſt in eo veritas cognitionis, ſed ipſe eſt prima & ſumma veritas. Tertia in dicendo quæ dicitur veracitas, eſt conformitas dictionis cum cognitione: impoſſibile eſt autem Deum mentiri, ut ait Apoſtolus ad Hebr. 6. eò quòd ſit prima & eſſentialis veritas: Ergo.

Hic. q. 18. a. 3. o. Dico 2°. Deo perfectè competit vita: quia ipſi perfecte competit operari ex ſeipſo & à nullo alio moveri, in quo ſita eſt ratio viventium prout diſtinguuntur à non viventibus. Imò Deus eſt eſſentialiter ipſum ſuum vivere, quia vivere in Deo eſt intelligere, cùm vivat gradu vitæ perfectiſſimo, intelligere autem in Deo eſt eſſentialiter ſuum eſſe, ut alibi dictum eſt. Hinc Chriſtus Joan. 14. dicit; *Ego ſum via, veritas & vita.*

Ibid. a. 4. o. Dico 3°. Omnes creaturæ ſecundùm eſſe ideale quod habent in Deo ſunt vita in ipſo. Quia cùm vivere Dei ſit ejus intelligere, ut dictum eſt, & in eo ſit idem & intellectus, & quod intelligitur, & ipſum intelligere, ſequitur quòd quidquid eſt in Deo ut intel-

le-

Digitized by Google

lectum, ſit ipſum vivere ſeu vita ejus: ergo cùm omnia, quæ facta ſunt à Deo, ſint in ipſo ut intellecta, ſeu ſecundùm eſſe ſuum ideale, ſequitur quòd omnia ſecundùm eſſe ideale quod habent in ipſo, ſint ipſa vita divina. * Hinc dicitur Joan. 1. *Quod factum eſt, in ipſo vita erat.* Sic ſaltem legit S. Thomas cum Patribus Latinis Aug. Hieron. & aliis, quamvis Chryſoſtomus & alii Patres Græci, puncto poſito poſt Tò *Quod factum eſt,* legant: *ſine ipſo factum eſt nihil quod factum eſt.*

* *Ib. in arg. ſ. c.*

Plura omittimus quæ tractat S. Thomas in his duabus quæſtionibus, ſicut & totam quæſtionem 17. tùm brevitatis causâ, cùm quia ferè omnia pertineant ad Philoſophiam, ad quam remittimus.

FINIS PRIMI TOMI.

...bibliothek München

IN-

Digitized by Google

INDEX

Diſſertationum, Articulorum, Paragraphorum, Petitionum, Conſectariorum, Digreſſionum, &c. quæ in hoc Tomo continentur.

DISSERTATIO PROOEMIALIS. De Doctrina ſacra ſeu Theologia. Pag. 1
Art. I. Quid & quotuplex ſit Theologia? Ibid.
Art. II. Utrùm præter Philoſophicas ſeu naturales diſciplinas Theologia ſit neceſſaria? 4
Art. III. De antiquitate, utilitate & neceſſitate Theologiæ Scholaſticæ. 8
Art. IV. Utrùm Theologia ſit verè ſcientia, eaque ſubalternata ſcientiæ Dei & Beatorum? 14
Art. V. Quodnam ſit objectum Theologiæ? 23
Art. VI. Utrùm Theologia ſit habitus entitativè ſupernaturalis? 29
Art. VII. Utrùm Theologia ſit dignior aliis ſcientiis? Ubi de ejus certitudine. 35
Art. VIII. Leviores difficultates quæ ſuperſunt ex Quæſtione D. Thomæ breviter reſolvuntur. 43
Quæritur 1°. *Utrùm Theologia ſit una ſpecie ſcientia.* Ibid.
Quæritur 2°. *Utrùm Theologia ſit ſimul ſpeculativa & practica?* 44
Quæritur 3°. *Utrùm Theologia noſtra ſit ſapientia?* 45
Quæritur 4°. *Utrùm Theologia ſit argumentativa?* 46
Quæritur 5°. *Utrùm Theologia argumentetur ad probanda ſua principia?* Ibid.
Quæritur 6°. *Ex quibus locis Theologia depromat ſua argumenta, ſeu quot & qui ſunt loci Theologici?* 47

TRAC-

TRACTATUS DE DEO ET DIVINIS ATTRIBUTIS.

DISSERTATIO I. De Dei exiſtentia. 50
Art. I. Utrùm Deum eſſe ſit per ſe notum, vel demonſtrabile? Ibid.
Solvuntur Objectiones contrà ſecundam partem primæ concluſionis. 53
Art. II. Utrùm ſit Deus, & quibus rationibus demonſtretur? 60
Solvuntur objectiones. 72
Art. III. Utrùm demonſtrationes Carteſii de Dei exiſtentia ſint admittendæ? 78
§. *I. De prima demonſtratione Carteſii.* 79
§. *II. De ſecunda demonſtratione Carteſii.* 82
Art. IV. Utrùm poſſit dari ignorantia invincibilis de exiſtentia Dei? 86
DISSERTATIO II. De natura ſeu quidditate Dei & ejus attributis in communi. 92
Art. I. Quodnam ſit conſtitutivum divinæ naturæ? Ibid.
§. *I. Exponitur ſtatus quæſtionis cum variis Theologorum ſententiis.* Ibid.
§. *II. Difficultas reſolvitur.* 97
§. *III. Solvuntur Objectiones contrà primam concluſionem.* 103
§. *IV. Solvuntur Objectiones contrà ſecundam concluſionem.* 105
Art. II. De Divinis attributis in communi. Quid & quotuplex ſit attributum? 114
Art. III. Quomodò attributa divina à ſe invicem & ab eſſentia diſtinguantur? 116
§. *I. Quid & quotuplex ſit diſtinctio?* Ibid.
§. *II. Variæ tùm Hæreticorum, cùm Catholicorum ſententiæ circà propoſitam difficultatem exponuntur.* 118
§. *III. Quæſtio reſolvitur.* 123
§. *IV. Solvuntur Objectiones.* 133
Appendix. 143
Petes 1°. *An omnia attributa in Deo ſint æqualia?* Ibid.
Petes 2°. *An Deus & Beati faciant etiam diſtinctio-*

ctionem rationis inter eſſentiam & attributa? Ibid.
DISSERTATIO III. De Attributis in particulari quæ pertinent ad divinum eſſe. 144
Art. I. De ſimplicitate Dei. 145
Quæritur 1°. *Utrùm Deus ſit corpus?* Ibid.
Quæritur 2°. *Utrùm in Deo ſit compoſitio materiæ & formæ?* 148
Quæritur 3°. *Utrùm ſit idem Deus quod ſua eſſentia vel natura? Id eſt, utrùm Deus careat compoſitione ſubſtantiali ex natura & ſuppoſito?* Ibid.
Quæritur 4°. *Utrùm in Deo ſit idem eſſentia & eſſe? Id eſt, utrùm Deus ſit ita ſimplex ut careat compoſitione ſubſtantiali ex eſſentia & exiſtentia?* 150
Quæritur 5°. *Utrùm Deus ſit in aliquo genere ſeu prædicamento?* Ibid.
Quæritur 6°. *Utrùm in Deo ſint aliqua accidentia, ſivè utrùm ſit in eo compoſitio accidentalis?* 151
Quæritur 7°. *Utrùm Deus ſit ita ſimplex, ut nullam omninò admittat in ſe compoſitionem?* Ibid.
Quæritur 8°. *Utrùm Deus in compoſitionem aliorum veniat tamquam pars vel formalis, vel materialis, ſeu alio quovis modo?* 152
Appendix de Syſtemate Benedicti Spinoſæ? 154
DIGRESSIO HISTORICA *Utrùm Tertullianus ſenſerit Deum eſſe corporeum? Ad Quæſt.* 1. *præced. art.* 158
Art. II. De perfectione Dei. 163
Quæritur 1°. *Utrùm Deus ſit perfectus?* Ibid.
Quæritur 2°. *Utrùm omnium rerum perfectiones ſint in Deo?* Ibid.
Quæritur 3°. *Quomodò omnium perfectiones ſint in Deo?* 164
Quæritur 4°. *Utrùm Deus & omnes creaturæ ſimul ſint aliquid perfectius & melius quàm Deus ſolus?* 168
Quæritur 5°. *Utrùm aliqua creatura poſſit eſſe ſimilis Deo?* 169
Art. III. De bono in communi. 170
Quæritur in quo præcisè conſiſtat ratio boni formalis Ibid.

Art.

Art. IV. De bonitate Dei. 176
Quæritur 1°. *Utrùm eſſe bonum Deo conveniat?* Ibid.
Quæritur 2°. *Utrùm Deus ſit ſummum bonum?* 177
Quæritur 3°. *Utrùm eſſe bonum per eſſentiam ſit propriam Dei?* Ibid.
Art. V. De infinitate Dei. 179
Quæritur utrùm Deus ſit infinitus ſecundùm eſſentiam & rationem entis? Ibid.
Art. VI. De immenſitate Dei. 182
§. *I. Prænotanda.* Ibid.
§. *II. Utrùm Deus ſit ſecundùm ſubſtantiam in omnibus rebus?* 184
§. *III. Utrùm exiſtentia ſubſtantialis Dei in rebus, efficaciter demonſtretur ex ejus operatione virtualiter tranſeunte: Et quo genere demonſtrationis?* 188
Solvuntur Objectiones. 195
Petes 1°. *Utrùm Deus ſit non ſolùm in omnibus rebus, ſed etiam in omnibus locis, ut ſunt loca formaliter?* 200
Petes 2°. *Utrùm eſſe ubique ſit proprium Dei?* Ibid.
§. *IV. Utrùm Deus ſit actu in ſpatiis imaginariis?* 201
Solvuntur Objectiones. 204
Art. VII. De immutabilitate Dei. 209
Quæritur 1°. *Utrùm Deus ſit omninò immutabilis?* Ibid.
Quæritur 2°. *Utrùm eſſe immutabile ſit proprium Dei?* 212
Art. VIII. De Æternitate Dei. 213
Quæritur 1°. *Quid ſit æternitas?* Ibid.
Quæritur 2°. *Utrum Deus & ipſe ſolus ſit æternus?* 215
Quæritur 3°. *Utrùm æternitas habeat rationem veræ durationis reſpectu Dei?* 217
Quæritur 4°. *Utrùm æternitas habeat rationem menſuræ reſpectu Dei & creaturarum?* Ibid.
Quæritur 5°. *Utrùm æternitas habeat rationem menſuræ reſpectu creaturarum?* 221
Art. IX. Utrùm Deus ſit unus? 222
DISSERTATIO IV. De cognoſcibilitate & viſione

ſione Dei à nobis : Necnon de ejus nominibus. 228
Art. I. Utrùm eſſentia divina videri poſſit oculo corporeo? 229
Solvuntur Objectiones. 236
Art. II. Utrùm intellectus creatus poſſit per ſolas naturæ vires videre Deum ut eſt in ſe? 243
Art. III. Utrùm intellectus ſupernaturaliter adjutus poſſit videre Deum ut eſt in ſe? 248
Solvuntur Objectiones. 250
Appendix: utrùm poſſibilitas viſionis beatæ poſſit ſolo lumine naturali demonſtrari aut cognoſci? 261
Art. IV. Utrùm aliquis in hac vita viderit, poſſitvè videre Deum ut eſt in ſe? 263
Solvuntur Objectiones contrà ſecundam partem ſecundæ concluſionis. 268
Art V. De lumine gloriæ. 273
§. *I. Utrùm intellectus creatus indigeat lumine gloriæ ad videndam Dei eſſentiam?* Ibid.
Solvuntur Objectiones. 274
§. *II. Quid ſit lumen gloriæ?* 277
§. *III. Utrùm de potentia Dei abſoluta intellectus creatus poſſit videre Deum abſque lumine gloriæ* 281
§. *IV. Utrùm de potentia Dei abſoluta poſſit creari intellectus cui lumen gloriæ ſit connaturale conſequenter connaturalis viſio Dei?* 284
§. *V. Quomodo lumen gloriæ & intellectus concurrunt ad viſionem beatificam?* 288
Art. VI. Utrùm eſſentia divina videatur aut videri poſſit per aliquam ſimilitudinem vel ſpeciem? 290
Solvuntur Objectiones. 293
Art. VII. Utrùm in viſione beatifica divina eſſentia gerat vices ſpeciei impreſſæ & expreſſæ? 302
Solvuntur Objectiones. 303
Quæritur utrùm ſicut Beati vident Deum per eſſentiam gerentem vicem ſpeciei, ita ipſum videant aut videre poſſint viſione ejus increatâ ipſis communicatâ? 308
Art. VIII. Utrùm Beati inæqualiter videant

Deum

Digitized by Google

Deum: Et undè oriatur iſta inæqualitas? 309
Solvuntur Objectiones. 315
Art. IX. Utrùm Beati videntes Deum ipſum comprehendant, aut comprehendere poſſint, ſaltem de potentia Dei abſoluta? 319
Solvuntur objectiones. 325
Art. X. De objecto viſionis beatificæ. 327
§. I. Quid de Deo videant Beati? Ibid.
Solvuntur Objectiones. 331
§. II. Utrùm videntes Deum videant omnia quæ Deus facit & facere poteſt? 336
§. III. Quomodo Beati videant creaturas in Deo? 341
§. IV. Utrùm implicet omnia quæ Deus facit & facere poteſt, cognoſci à Beatis? 347
Petes utrùm ſit abſolutè impoſſibile Deum videri ut eſt in ſe, nullâ visâ in eo creaturâ? 349
Art. XI. Reſolvuntur quædam leviores difficultates ad complementum quæſtionis S. Thom. 350
Quæritur 1°. *Utrùm ea quæ Beati vident videant per aliquas ſimilitudines?* Ibid.
Quæritur 2°. *Utrùm ea quæ Beati vident in Deo, ſimul ab initio videant?* 351
Quæritur 3°. *Quæ ſit menſura viſionis beatificæ?* Ibid.
Quæritur 4°. *Utrùm creaturæ videantur in Deo tamquam in ſpeculo?* 352
Quæritur 5°. *Utrùm per rationem naturalem poſſimus in hac vita Deum cognoſcere?* Ibid.
Quæritur 6°. *Utrùm cognitio quæ habetur de Deo per gratiam, perfectior ſit & altior quàm ea quæ habetur per rationem naturalem?* Ibid.
Art. XII. De nominibus Dei. 353
Quæritur 1°. *Utrùm poſſit imponi aliquod nomen Deo, quod ipſum ut eſt ſignificet?* Ibid.
Quæritur 2°. *Quæ ſint præcipua Dei nomina?* 354
Quæritur 3°. *Utrùm omnia nomina dicta de Deo ſint ſynonima.* 355
DISSERTATIO V. De Scientia Dei. 356
Art. I. Utrùm in Deo ſit ſcientia? Ibid.

Digitized by Google

§. I. *Utrùm in Deo ſit cognitio intellectiva, eaque ſit virtualiter diſtincta ab intellectu?* Ibid.
§. II. *Utrùm in Deo ſit ſcientia propriè dicta, eaque ſit ejus attributum?* 363
Art. II. De objecto & diviſione ſcientiæ Dei. 367
§. I. *Quouſque ſe extendat Dei ſcientia?* Ibid.
§. II. *Quodnam ſit objectum formale & primarium ſcientiæ divinæ?* 372
§. III. *De diviſione ſcientiæ Dei.* 376
Art. III. An & quæ ſcientia in Deo ſit cauſa rerum? 377
Solvuntur Objectiones Honorati Tournely & aliorum. 386
Appendix, utrùm detur in Deo potentia executiva virtualiter diſtincta ab intellectu & voluntate? 395
Art. IV. In quo medio Deus cognoſcat alia à ſe? 397
Solvuntur Objectiones contrà primam partem concluſionis. 402
Solvuntur Objectiones contrà ſecundam partem concluſionis 406
DISSERTATIO VI. De Præſcientia futurorum. 410
Art. I. Quid & quotuplex ſit futurum. 411
Art. II. Utrùm Deus certò & infallibiliter cognoſcat omnia futura abſoluta, contingentia & libera? 414
Art. III. Quomodò futura ſunt Deo præſentia in æternitate? 419
Petes 1°. Utrùm hæc rerum præſentia in æternitate ſit neceſſaria ad certitudinem & infallibilitatem divinæ ſcientiæ, ſicut diximus eſſe neceſſariam ad ejus invariabilitatem? 425
Petes 2°. Utrùm realis rerum præſentia in æternitate ſit neceſſaria, ut earum cognitio divina ſit intuitiva? 426
Art. IV. In quo medio Deus cognoſcat futura abſoluta, contingentia & libera? 427
§. I. *Opiniones minùs veræ rejiciuntur.* 428
Solvuntur Objectiones. 435
§. II. *Vera ſententia aſſeritur.* 439
Ex-

Digitized by Google

Expenditur mens D. Thom. 440
Probatur concluſio ratione. 444
Solvuntur Objectiones. 446
Art. V. De ſcientia futurorum conditionatorum: utrùm Deus ea cognoſcat? 453
Solvuntur Objectiones. 457
Petes an Deus certò cognoſcat omnia omninò futura conditionata? 462
Art. VI. De ſcientia media. 464
§. *I. Status quæſtionis exponitur.* Ibid.
§. *II. Aberrationes & diſſimulationes Honorati Tournely circà notionem ſcientiæ mediæ breviter corriguntur.* 469
§. *III. Impugnatur ſcientia media authoritate Scripturæ.* 475
§. *IV. Mens SS. Auguſtini & Thomæ circà ſcientiam mediam.* 479
§. *V. Scientia media variis rationibus impugnatur.* 495
§. *VI. Inconvenientia graviſſima ſcientiæ mediæ.* 503
§. *VII. Scientia media ipſâ ſuâ novitate reprobanda.* 513
§. *VIII.* SCIENTIA MEDIA HISTORICE IMPUGNATA. 517
De Cenſoribus Romanis. Ibid.
De Clemente VIII. 519
De Paulo V. & ejus ſententia ferenda contrà Molinam. 521
De antiquis Cenſuris Lovanienſi & Duacenſi adverſùs Leſſium & Hamelium Jeſuitas doctrinæ Molinianæ Præaſſertores Lovanii, & variis aliis præſentem materiam ſpectantibus. 536
§. *IX. Convelluntur fundamenta ſcientiæ mediæ.* 546
§. *X. Aſſeruntur decreta in Deo ſubjectivè abſoluta, & objectivè conditionata.* 569
Solvuntur Objectiones. 574
§. *ultimus. Quid ſit ſentiendum de opinionibus aliis à noſtra & Moliniana circà præſcientiam futurorum conditionatorum in Deo?* 581
Art.
Digitized by Google

Art. VII. De ideis, veritate & vita Dei. 583
§. I. De ideis divinis. Ibid.
Petes 1°. *Utrùm dentur ideæ in mente divina.* Ibid.
Petes 2°. *Quid ſunt ideæ in Deo?* Ibid.
Petes 3°. *Utrùm ſint plures ideæ in Deo?* 585
Petes 4°. *Utrùm reſpectus ideales quibus conſtituuntur & multiplicantur ideæ, ſint relationes rationis apprehenſæ in eſſentia divina comparata ad creaturas?* 587
Petes 5°. *Quarum rerum Deus habeat ideas?* 588
§. II. De veritate & vita Dei. 590

FINIS.

Digitized by Google

Quantacumque adhibeatur Operi diligentia, fieri nequit quin aliqui in illo irrepant errores: Quambrem utilitati Lectoris unicè conſulentes, & ne quid in hoc Opere deſiderandum ei relinquatur, præcipuos hic ſubjungimus, levioribus correctioni ejus dimiſſis.

ERRATA TOMI I. DE DEO.

Pag. 67. lin. 16. *quod non poſſit* lege *quod poſſit.*
Pag. 301. lin. 6. *intellecto* lege *intellecta.*
Pag. 344. lin. 24. *lumen* lege *luminis.*
Pag. 383. lin. 7. *effectum* lege *affectum.*
Pag. 408. lin. 29. *ſunt ut* lege *ut ſunt.*
Pag. 514. lin. 38. *aſſuit* lege *aſſerit.*
Pag. 527. lin. 23. *præſtolant* lege *præſtolantur.*
Pag. 560. lin. 35. *corruptionem* lege *correptionem.*
Pag. 561. lin. 34. *attendere* lege *oſtendere.*
Pag. 574. lin. 7. *& quæ non eſſet* lege *& non quæ eſſet.*
Pag. 582. l. 27. *dicunt futura* lege *dicunt Deum futura.*

ERRATA TOMI II. DE DEO.

Pag. 14. lin. 14. *actus* lege *actu.*
Pag. 40. lin. 14. *judicatur* lege *indicatur.*
Pag. 60. lin. 18. *omnibus* lege *omnis.*
Pag. 67. lin. 24. *in* lege *eos.*
Pag. 91. lin. 27. *hæc non nova* lege *hæc nova.*
Pag. 116. lin. 29. *aliqui* lege *alicui.*
Pag. 118. lin. 6. *autem* lege *etiam.*
Pag. 217. lin. 29. *objiciendi* lege *abjiciendi.*
Pag. 244. lin. 19. *factum* lege *fatum.*
Pag. 254. lin. 7. *& non privari* lege *& privari.*
Pag. 269. lin. 22. *illum* lege *ullum.*
Pag. 338. lin. 4. *at quod non* lege *at non quod non.*
Pag. 422. lin. 12. *ſit* lege *fit.*
Pag. 478. lin. 23. *utilitati* lege *vilitati.*

ERRATA TOMI III. DE DEO.

Pag. 173. l. 20. *& intelligens* lege *& non ut intelligens.*
Pag. 176. lin. 33. *alias* lege *illas.*
Pag. 221. lin. 35. *eſſe* lege *non eſſe.*
Pag. 308. lin. 2. *ſimul* lege *ſimul tantùm.*
Pag. 422. lin. 23. *officiat* lege *efficiat.*
lin. 27. *modum* lege *nodum.*
Pag. 438. lin. 7. *intelligendum* lege *eligendum.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google